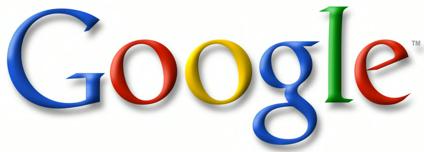

HARVARD LAW LIBRARY
3 2044 059 350 645

Hungary

A

FÖLDBIRTOKOSOK KÉZIKÖNYVE.

ÖSSZES BIRTOKJOGI VISZONYAIKRA

A MEZÉI GAZDÁSZATRA ÉS JOGI SZÜKSÉGLETEIKRE VONATKOZÓ LEGUJABB TÖRVÉNYEK, MINISZTERI RENDELETEK S LEGF. TÖRVÉNYSZÉKI S PÉNZÜGYI KÖZIG. BIRÓSÁGI DÖNTVÉNYEK

GYÜJTEMÉNYE.

MAGYARÁZATTAL, PÉLDÁKKAL S IRATMINTÁKKAL.

NÉLKÜLÖZHETLEN

FÖLDBIRTOKOSOKNAK, BÉRLŐKNEK, MÉRNÖKÖKNEK, KÖZSÉGI ELŐLJÁRÓKNAK, TELEKKÖNYVI, ERDÉSZETI, RENDŐRI STB. HIVATALNOKOKNAK, ÜGYVÉDEKNEK STB. STB.

IRTA

KASSAY ADOLF.

I. Birtokjogi viszonyok. Birtokközösség. Közbirtokosság.
II. Elévülés. Zálogjog. Szolgalmak.
III. Öröklési jog. Közszerzemény. Özvegyi öröklés. Végrendeletek.
IV. Adásvételi, haszonbérleti, kölcsönügyletek. Kölcsönök konvertálása.
V. Telekkönyvek. Bekebelezés.
VI. Urbéri maradványok. Vám- s révjog. Halászat s vadászat.
VII. Kisajátitás. Közutak s utiadó.
VIII. Vizjog Vizszabályozás. Vizi- s gőzmalmok. Vizrendelkezés korlátozása. Partibirtok jövedéke.
IX. Erdőtörvény. Erdészeti rend. Erdei kihágások s kártételek.
X. Állattenyésztés. Kőbányai sertéskereskedés szabályzata.
XI. Állategészségügyi törvény. Betegségek s óvintézkedések.
XII. Selyemtenyésztés. Vetőmagvizsgáló állomások.
XIII. Borhamisitás. Phylloxera elleni intézkedések. Futóhomok. Gazdasági gépek.
XIV. Cselédtörvény. Mezei munkások.
XV. Mezei rendőrség.
XVI. Tűzrendészet.
XVII. Közadók rendszere. Italmérési jövedék. Kártalanitás. Dohányjövedék.
XVIII. Terménykereskedelmi ügyletek.
XIX. Tőzsdebiróság s eljárása. Terményüzleti tőzsdeszokások.
XX. Mértékek és súlyok.

BUDAPEST, 1891.

LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)

CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA.

Ára 2 frt 50 kr.

A

FÖLDBIRTOKOSOK KÉZIKÖNYVE.

ÖSSZES BIRTOKJOGI VISZONYAIKRA,

A MEZEI GAZDÁSZATRA ÉS JOGI SZÜKSÉGLETEIKRE VONATKOZÓ LEGUJABB TÖRVÉNYEK, MINISZTERI RENDELETEK S LEGF. TÖRVÉNYSZÉKI S PÉNZÜGYI KÖZIG. BIRÓSÁGI DÖNTVÉNYEK

GYÜJTEMÉNYE.

MAGYARÁZATTAL, PÉLDÁKKAL S IRATMINTÁKKAL.

NÉLKÜLÖZHETLEN

A FÖLDBIRTOKOSOKNAK, BÉRLŐKNEK, MÉRNÖKÖKNEK, KÖZSÉGI ELÖLJÁRÓKNAK, TELEKKÖNYVI, ERDÉSZETI, RENDŐRI STB. HIVATALNOKOKNAK, ÜGYVÉDEKNEK STB. STB.

IRTA

KASSAY ADOLF.

BUDAPEST, 1891.

LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)

cs. és kir. udvari könyvkereskedés kiadása.

For Tr
K

493—1890. Budapest. Nyomatott Wodianer F. és Fiainál.

ELŐSZÓ.

Az okot és alkalmat, mely e kisérletre ösztönzött, azon tájékozatlanság nyujtotta, mely nagyrészt uralkodik a földbirtokviszonyok körül.

Célom az volt, hogy a földbirtokra és a földbirtokviszonyokra vonatkozó s törvényeink halmazában és a miniszteri rendeletekben foglalt szabályokat röviden megismertessem.

Léteznek még földbirtokviszonyok, a melyeket törvényeink nem érintettek, azokra positiv szabályaink nincsenek, de a gyakorlati élet szabályokat alkotott magának, mely gyakorlat szokásjoggá vált.

Célszerünek tartottam ezeket is megismertetni, miután a változott gazdasági élet sokféle alakulásaiban merülnek fel számos kérdések, melyekre nézve törvényeinkben biztos tájékozást nem találunk, melyekre tehát segédforrásul a kir. Curiának határozatai szolgálnak, ezeket is előadom.

A törvények helyes ismerete által lehet csak a gazdasági életben, mint az emberi szellem nagy küzdelmében a természettel fellelni azon támpontot, melyre a társadalmi életnek a földbirtokviszonyokkali érintkezésében oly nagy szükség van.

Ha e mű oly pártolásban részesülend, mint a minő fáradsággal azt egybegyüjtve elkészitettem, eléggé jutalmazva leszek.

Budapest, 1890. május hóban.

A szerző.

I. FEJEZET.

A földbirtokjogviszonyok általában.

A földbirtokjogviszonyok szelleme azon változásokban nyilvánul, a melyeken a birtok a jogi és társadalmi életben átmegy.

A birtok a jogtól el nem választható, mivel ezzel minden viszonyai tekintetében a legszorosabb összefüggésben áll.

A jog magában a birtokban, vagyonban fekszik, tekintet nélkül a személyre, és ez a kizárólagos birtokjog.

A birtokjog tehát mind azon jogokat tartalmazza, melyek a birtokkal járnak.

Az ingatlan jószág tulajdonosai birtokosoknak, ha többen vannak, közbirtokosoknak neveztetnek.

Szorosan véve azonban a birtoktól, birtokjogtól megkülönböztetendő a tulajdonjog, mely azon kizárólagos jog, melynél fogva valaki azt egyedül mások kizárásával gyakorolhatja. A birtokos azonban nem mindig tulajdonos, igy a haszonbérlő is birtokolja az ingatlant, de azért nem tulajdonosa, mert nem sajátját, hanem más vagyonát használja.

Következő jogviszonyok fordulnak elő ezen jogban: a tulajdonjog, birtokjog, zálogjog és szolgalmi jog, a melyek az illető helyeken fordulnak elő.

A tulajdonjog, mások kizárásával használható jog, mely megosztott akkor, midőn valakinek a tulajdonhoz, azaz a dologhoz, másnak pedig annak haszonélvezetéhez van joga, mint p. o. a haszonbérlőnek; teljes, midőn a tulajdon és a birtoklás egy személyben van. Közös tulajdon, midőn egy dolgot többen birnak, és ez akkor közös tulajdont képez, itt a tulajdonosok egy személynek tekintetnek, de ha mindegyiknek a része külön van kijelölve, és ezen kijelölt részeket közösen birják, mindegyik tulajdonos társ a maga részének teljes tulajdonosa. A közösség tehát oly jogviszonyt képez, melynek folytán a társakat egyenlő jog illeti. Ebből kifolyólag a jogviszony lehet egyenlő, ha mindeniket egyformán illeti a dolog, nem egyenlő, midőn egyiknek több joga van a dologhoz, mint a másiknak.

Közbirtokosság közös tulajdonostársak, mindenki a maga birtokának kizárólagos tulajdonosa, — de a haszonvételekre, mint a legelő, erdő, halászati jog stb. közösségben vannak, mely közösség arányosítás, vagyis a közös jövedelmeknek és haszonvételeknek a birtokaránya szerint per utjáni szabályozása és tagosztály, vagyis a határban szerteszét fekvő földeknek egy tagbani kihasítása által szüntethető meg. [1])

Birtokjog valamely dolog feletti jogos uralmat jelent, melynek alapján a dolgot valaki hatalmában tarthatja; az annak birtokosa, és ha azt akarata szerint kezelheti, a felett rendelkezni jogosítva van, az annak tulajdonosa.

A birtokjog a dolognak tényleges birtokba vétele, és jogszerü akkor, ha annak birása érvényes jogcimen alapszik, azaz jogérvényesen szereztetett.

A birlaló és a birtokos között az a különbség létezik, hogy a birlaló más nevében birja a dolgot, mert a birlalás a birtok jogi fogalmának kellékeit nélkülözi, s csakis a birtokos nevében veheti igénybe a birtok jogi védelmét. [2]) A birtokos pedig a birtokkal mint korlátlan tulajdonával rendelkezik.

A jó- és rosszhiszemüség.

A jó és rosszhiszemüség megállapításánál főszerepet játszanak azon körülmények, a melyek a jogügyleteknél felmerültek. Jóhiszemü birtokos az oly jogszerző, a ki a telekkönyv valódi jogállását nem ismerte, a ki nem tudta, hogy az, a ki a telekkönyvben alakilag jogosítottként szerepel, és az anyagi jogalakulás szerint az ingatlan felett rendelkezni jogosítva nincs; a kinek jogszerzése tehát a telekkönyvbe vetett bizalmon alapul, jóhiszemü birtokosnak tekintendő, — ellenben az, a ki tudta, hogy a telekkönyvi jogosított, tárgyi rendelkezési képességgel, ezzel együtt, az elidegenítési joggal nem bir, — rosszhiszemü jogszerzőnek tekintendő, — és ha a birtokszerző tudomással bir arról, miszerint tkvi előzője az ingatlant már másnak eladta, a ki tehát a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzésére jogcimet szerzett, attól azt mégis megszerzi, rosszhiszemü jogszerző. [3]) — Azonban a kétszeri eladás magában véve

---

[1]) A közbirtokossági birtok keletkezésekor egységes nemesi ingatlant képezett, a melyen az utódok megosztoztak, s a közbirtokból az őket illeti részt megkapták, de a haszonvételekre közösségben maradtak, s abban az eredeti osztozkodás alapján részesülnek.

[2]) A birlaló (detentor) a birtokjogok védelmére szolgáló s a magánjog körébe tartozó intézményeket csak a birtokostól átvitt jogon és ennek következtében csakis harmadik személy ellenében veheti igénybe, de nem az ellen is, a ki vele szemben a birtokos jogait képviseli. 1888. ápr. 19. 1812. sz. a.

[3]) Az ingatlannak kétszer történt eladása esetében az előbbi szerző roszhiszemünek tekintendő, ha tudomást birt arról, hogy a kérdéses ingatlanok eladattak, és azok iránt adás-vevési szerződést kötött és tulajdonjogát bekebeleztette. — Ha az ingatlan kétszeri eladása esetén, s ennélfogva az első vevő az adás-vevési szerződés felbontását kérelmezvén, azzal elutasíttatik, e körül-

még a rosszhiszemüséget meg nem állapítja, különösen akkor, a midőn az előbbi vevő késedelme nyujtott módot a második vevőnek a tulajdonjog bekebelezésére, és igy az első vevő nem volt eléggé óvatos jogainak védelmében.[1])

A zálogjogi bekebelezés engedélyezésének tudomása nem képez rosszhiszemüséget, mert a zálogjog az ingatlan feletti rendelkezési jogosultságot meg nem szünteti.[2])

A ki tudja, hogy valamely bejegyzés által a tkvi jogok szerzése korlátolva, illetőleg eltiltva van, és arra mégis zálogjogot kebeleztet be, rosszhiszemüségéért azzal bünhödik, hogy az kitörültetik.[3])

A birói árverésen mint birói cselekményen alapuló vételnél a szerzésnek rosszhiszemüsége kizárva van. A vagyon előbbi birtoklása, valamint az árverés alkalmával bárki részéről tett, s az árverési jegyzőkönyvbe fel sem vett, s az árverési feltételekkel ellenkező kijelentés az árverési vevőre kötelező erővel nem bir.[4])

Az elbirtoklást még meg nem szünteti az elbirtoklónak rosszhiszemüsége.[5])

Zálogjog a földbirtokra — a régi magyar jog értelmében, mely szerint a jószág birtoklása s használata bizonyos pénzkölcsönért másnak adatott, s ha a visszaváltás a törvényes időben nem eszközöltetett, a zálogbirtokos tulajdonává vált — többé nincsen megengedve. A visszaváltásra sem lehet már pert indítani. Folyamatban is már kevesen vannak. Ezekről megjegyzendő, mikép ujabb években a Curia azt a gyakorlatot hozta be, és pedig teljes tanácsülési határozattal, hogy azokban a perujítást meg nem engedi, illetőleg kizárja.

A mostani jog szerint csak azon zálog érvényes a földbirtokra,

---

mény nem áll utjában annak, hogy ugyanazon ingatlanra az előbbi vevő rosszhiszemüségére hivatkozva, tulajdonjogának megitélése iránt indítson keresetet. 1878. feb. 12. 13681. sz. a. legf. it. hat.

[1]) Azon körülmény, hogy valamely ingatlan megvevője tudomással birt arról, hogy az adásvétel tárgyát képező birtok már előbb másnak adatott el, még magában véve a rosszhiszeműséget meg nem állapítja. A tulajdonos társ beleegyezése nélkül történt bejegyzés, és az ily módon eszközölt bekebelezésnek eredeti érvénytelenség miatti megtámadására kellő indokul szolgál. 1873. ápril 25. 3309. legf. it.

[2]) Nem lehetett figyelembe venni alperesnek azon ellenvetését, hogy a kereseti egész szőlőnek korábban tett eladatásáról felperesnek tudomása volt, mert ezen körülménynek tudomása más bizonyítékok hiányában a rosszhiszemüséget meg nem állapítja.

[3]) Nem bir törvényes alappal alperesnek az a kifogása, hogy miután a terheltetési tilalom nyilvánkönyvileg kitüntetve nem volt, ő a zálogjogot törvényesen szerezte, mert a hitbizományi helyettesítés telekkönyvi feljegyzése biztosítékul szolgál az ingatlannak terhelése ellen is, tekintet nélkül arra, hogy a terheltetési tilalom kifejezetten bejegyezve nincs. A mennyiben mégis alperes javára 5000 frt erejéig a zálog bekeblezése elrendeltetett, annak mint érvénytelen bekeblezésnek kitörlését el kellett rendelni. 1887. 8622. sz. a. C. h.

[4]) Az árverési vevők ellen mint harmadik jóhiszemü tkvi jogszerzők ellen fel nem jegyzett igények nem érvényesíthetők. 1890. feb. 28. 8927. sz. a. Cur.

[5]) Az elbirtokló rosszhiszemüsége nem áll az elbirtoklásnak utjában, ha be nem igazoltatik, hogy a törvény által tiltott módon jutott a birtokba. 1890. márc. 7. 3780. sz. a. Cur. hat.

mely bekebelezéssel szereztetik, és ez dologbani jog, mely a jószág minden birtokosa ellen érvényesíthető. Erre nézve a telekkönyvi szabályok alkalmazandók. Azon felül van azon zálog, mely a törvénykezésben a biztosítási és a végrehajtási zálogból keletkezik. E szerint birói zár alá vétetik a jószág, és kezelésére zárgondnok rendeltetik.

Törvényes zálogjog is van, illeti nevezetesen az özvegyeket az őket megillető járandóságuk biztosítására.

Jogszerü jogcim, a természeti és végrendeleti öröklés, elbirtoklás és az elévülés.

Öröklési jog, magában a családban és a vérségi összeköttetésben leli alapját.

Örökséget, hagyatékot képez minden ingó és ingatlan vagyon, az örökhagyó személyéhez kötött vagyonjogi viszonyokat tárgyazó jogok és kötelezettségek. A jogok alatt mindazok értetnek, a melyeket az elhunyt életében érvényesíteni jogosítva volt, p. o. másoknál lévő örökségének átvétele, vagy kötelezettségeik, p. o. terhek, tartozások, életjáradékok. Az örökösödési jog csak az örökhagyó tiszta hagyatékára nézve érvényesíthető, s nem terjed ki oly vagyonra, mely a perbefogottak birtokában nem létezik. [1])

Az örökösödési jogban fontos annak meghatározása, hogy mely időpont az, a melyben az örökösödés megnyilik, vagyis mikor veszi kezdetét az örökösöknek és hagyományosoknak azon joga, a melyben az örökhagyó hagyatékát átvehetik. Az örökség megnyilta szerint állapittatik meg az öröklési képesség, és a még meg nem szerzett öröklési jognak, az örökségre hivatottnak saját örököseire való átszármaztatása, p. o. midőn Bálint azt vitatja, hogy ő már Antal után 1883. évben örökölt, holott Antal még 1883. évben élt, a mikor még az örökség meg nem nyilt.

Vagy midőn az örökösök közül többen elhaltak, a hagyatékot képező ingatlan a legelőbb elhunyt nevéről a tjkben átirandó, az örökösökre meghatározandó az időpont, a melyben az örökség megnyilt, s a melytől kezdve a hagyaték az örökös nevére irandó, és a további vagyon-átruházásoknál annak az örökhagyó elhalálozásának napja tüntetendő ki, a ki után a birtok a más nevére iratott. [2])

Örökségi jog csak akkor létezik, ha az örökhagyó elhunyt,

---

[1]) Bebizonyíttatván, mikép örökhagyó néhány évvel halála előtt az oldalrokonaival vitt vagyonközösségből kilépett, s különállóan élt: elesik azon feltevés alapja, hogy közösen gazdálkodván, vagyonát a közös vagyon jövedelmeiből szerezte, s ezzel az is, hogy a vagyon öröklött természetü minőségünek tekintethessék. Valamint egyátalában az öröklösi jog, ugy a hitvestársi öröklés is csak az örökhagyó igazolt hagyatékára terjedhetvén ki, — az nem érvényesíthető oly vagyonnal, mely a perbefogottak birtokában nem létezik. 1883. szept. 19. 9334. sz. a. Cur. hat.

[2]) Midőn az örökösök sorában előfordult halálozások folytán megnyilt örökösödéseknél a hagyatékot képezett ingatlan közvetlenül a legkorábban elhalt örökhagyó nevéről iratik telekkönyvileg az életben maradt örökösökre: a további vagyonátruházásnál a birtokváltozási időköz annak az örökhagyónak halálozási napjától számítandó, a melyik örökhagyó nevéről az ingatlan az átruházó nevére iratott. 1885. jul. 30. 4598. 1884. Cur. hat.

mert (viventis nulla successio) és annak elhalálozásakor örököse már életben van, és él, az örökhagyó után hagyaték maradt, és a hagyaték léte és a mennyiség bizonyíttatik. [1])

Fontos a törvénynek azon intézkedése is, hogy az öröklésre hivatottnak életben kell lenni akkor, a midőn az örökhagyó elhal — életben levőnek tekintetik a méhmagzat is, ha az már fogantatban volt, de még meg nem született. Hogy azonban a méhmagzat fogantatva volt-e, kétségtelenné teszi azon 10 havi időköz, a melyben az apa halála után született, mert ha később születik, nem tekinthető az örökhagyó halálakor fogantatottnak.

A fent előadottak alapján öröklési joggal nem bir az, a ki az örökhagyó előtt vagy azzal egy időben halt meg. Ha azonban nem bizonyítható, hogy többek közül melyik halt meg előbb, azok egy időben elhaltaknak tekintetnek, egyiket a másik után öröklési jog nem illeti.

Az öröklési képességet az öröklés megnyiltának időpontja határozza meg, azért ha valaki az örökség megnyilta előtt öröklési képességgel nem birt, p. o. elmezavart, őrült volt, de ezen képtelenség az örökség megnyiltával megszünt, és visszanyerte képességét, az örökségből ki nem zárathatik.

A törvény megkivánja, hogy az örökös nem csak az örökség megnyiltakor, hanem az örökség elfogadásáig is birjon öröklési képességgel, azért ha valaki az örökség megnyiltakor öröklési képességgel birt is, de annak elfogadásáig öröklési képességét elveszti, p. o. szerzetbe lépett, igy az örökséget el nem fogadhatja, utánna a további örökösök öröklési joga nyilik meg.

Az öröklési képesség hiányán kivül vannak még más esetek is, a melyekben az öröklésre hivatottak az örökhagyó utánni örökségből kizáratnak, ezek az: érdemetlenségi és kitagadási esetek. Az érdemetlenségiek, melyet hazai jogunk nem ismer, de a gyakorlatban követtetik, a melyek — mint a jogrend követelményei — sulyosabb beszámítás alá esnek, mint az örökhagyó ellen elkövetett gyilkosság, emberölés, vagy végrendelkezési szabadságának, szabad akaratának korlátolása, midőn az örökhagyó elzárással, veréssel, éheztetéssel, fenyegetéssel elrettentetik a végrendelkezéstől.

Az érdemetlenségi és kitagadási esetek közötti különbség az, hogy az érdemetlenségi okok önmagukban azt eredményezik, hogy az illető az öröklésből tetténél fogva kizáratik, kivévén, ha bebizonyíttatik, hogy az örökhagyó neki megbocsájtott. Kitagadási esetben pedig az örökhagyó feljogosíttatik, hogy örökösét az örökségből kizárhassa. Ha a kitagadási okok meg is vannak, az örökös az örökrészhezi jogát, és a kötelesrészhezi igényét el nem veszti, ha az örökhagyó őt az örökségből ki nem zárta.

A ki érdemetlenségből nem juthat az örökséghez, vagy kita-

---

[1]) Örökösök ellen marasztaló itélet nem hozható annak bizonyítása nélkül, hogy az örökhagyó után maradt-e örökség, és miből áll az? 1887. nov. 24. 4781. sz. a. Cur. hat.

gadtatott, örökösei az örökségből ki nem záratnak,[1]) mert igazságtalanság volna a jogutódot a jogelőd bünei miatt sujtani.

A különböző alapokon nyugvó öröklési igények egymás mellett megállhatnak, vagyis a törvényes örökös lehet egyszersmind végrendeleti örökös is: p. o. az örökhagyó végrendeletileg egyik birtokát egyik örökösének hagyja, — az örökhagyó halála után száll reá máshonnan valami örökség, ebben tehát a végrendeleti örökös is örököl, és viszont: nem fogadható el tehát a római jognak azon belső jogi alapra fektetett rendelkezése, hogy nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest.

Törvényes örökösödés. Ha az örökhagyó végrendeletet nem hagyott hátra, sem öröklési szerződés nincs, vagy ha van is, de az nem érvényesíttetett — törvényes örökösödésnek van helye.

A törvényes örökösödésre hivatottak mindenekelőtt a leszármazók, vagyis a gyermekek és ezek utódai. Az első izbeli gyermekek fejenként örökösödnek, azaz a hány a testvér, annyi részre osztatik a vagyon. A másod, harmad izbeliek törzsök szerint örökölnek; törzsök itt mindenik testvér, s mindegyik első izbeli, a másodizbeliek ezen testvérek gyermekei, harmadik ezek utódai, s ha a három testvér közül egyik atyja előtt hal meg s gyermekeket hagy maga után, ezen gyermekek az atyjukra eső részben osztoznak, és pedig három részre osztatik a vagyon; két rész az életben maradt testvérekre esik, a harmadik rész az elhunyt testvér gyermekeire. A távolabbi törzs a szerzeményi vagyonban csak akkor örököl, ha a közelebbi törzsön egy rokon sem él. [2])

Ugyanazon apától, de különböző anyától származott gyermekek az apaiak az apai, az anyaiak az anyai vagyonban örökösödnek.

Közszerzemény. A közszerzemény fele az anyát, másik fele az apát illeti, igy az anyai részre eső közszerzeményben az anyai, az apai részre esőben pedig az apai gyermekek örökölnek. (718. sz. dt.)

Közszerzeménynek pedig azon vagyon tekintendő, a mely az öröklött vagyon értékét meghaladja, vagy a mivel a férj vagy nő vagyona a házasság ideje alatt gyarapodott, vagyis a mi az adósságok kifizetése és az ősi javak kiegészítése után fenmarad. [3]) A hitvestárs

---

[1]) Azért, hogy valaki, az öröklésre közvetlen hivatott személy az öröklésre érdemetlenné vált (kivégeztetett), az érdemetlen örökösnek törvényes örökösei az öröklésből ki nem zárathatnak. 1886. jun. 4. 988. sz. a. Cur. hat.

[2]) A szülő által életében gyermekére átruházott vagyon, annak szerzeményi vagyonaként tekintendő, s abban való öröklés ekként állapítandó meg:

A szerzeményi vagyonban a távolabbi törzsöt csak abban az esetben illeti, ha a közelebb törzstől rokon nem maradt, ha a szülők egyike vagy ezektől leszármazott rokon él, a szerzeményi vagyon ezekre száll s nem osztandó meg a felmenők másik ágani leszármazott, de távolabb foku oldalrokonokkal. 1877. jun. 17. 5097. Cur. hat.

[3]) A házasság alatti közszerzeménynek csak azon érték tekintethetvén, a mivel a férj vagyona a házasság ideje alatt gyarapodott; azon özvegy, ki férje jogutódaitól közszerzeményt követel, tartozik bebizonyítani, hogy azon érték, melynek felét közszerzeményül követeli, csakugyan a házasságuk alatt szereztetett. 1883. máj. 30. 2563. sz. a. Cur. hat.

minden szerzeményi javak öröklésében megelőzi az oldalrokonokat,[1]) tehát azon ingatlanban is, a mely az elhunyt hitestársra hárult. Habár a házasság tartama alatt a nő külön vagyonnal birt is, de azt nem kezelte külön, ennek jövedelme közszerzeményt képez.[2]) Osztályos testvéreit kifizető testvér által a többitől megszerzett vagyon szerzeményt képez.[3]) A nő eladott hozományának árán vett ingatlan vagyon közszerzeményt képez.[4])

A közszerzői jog csak a házasság megszünte után követelhető, miután a vagyon közszerzeményi mennyisége csak ezután állapítható meg, mert ezen időpont előtt a vagyon szaporodása vagy apadása tekintetében a végeredmény bizonytalan lévén, közszerzemény jogilag nem létezik, jogilag nem létező dolgokra pedig jogokat érvényesíteni nem lehet.[5])

A házastárs nem csak a közszerzeményben, hanem átalában minden szerzeményi javakban az oldalrokonok kizárásával örököl.[6])

A természetes (törvénytelen) gyermekek nem örökösödnek,[7]) anyjok után az anyai vagyon is csak akkor száll reájok, ha az anya után végrendelet vagy gyermekek nem maradtak. A vérfertőzeti, de tudatlanságból kötött házasságbeli gyermekek is örökölnek

[1]) A hitvestárs nemcsak a közszerzeményi javak. hanem egyátalán minden szerzeményi javak öröklésében megelőzi az oldalrokonokat. 1882. dec. 20. 4575. sz. a. Cur. hat.

[2]) Habár a nő a házasság tartama alatt külön vagyonnal birt, ezen külön vagyonnak növedéke és annak haszna, a mennyiben a nő nem igazolja, hogy vagyona saját külön kezelése alatt állott, közszerzeményt képez. A közszerzemény feletti rendelkezési jog a házasság tartama alatt a férjet illetvén meg, a férj hitelezője jogosítva van az ily vagyonra végrehajtást vezetni, s a nő, ha a külön kezelést nem igazolja, igénykeresetével ez okból elutasítandó. A nő által emelt tulajdoni igénynél nem elégséges, hogy a nő bizonyítsa, miszerint az igényelt tárgyakat pénzen szerezte, hanem azon felül igazolni tartozik azt is, hogy a pénz az ő kizárólagos tulajdonát képezte. 1886. febr. 12. 5343. sz. a. Cur. hat.

[3]) A jogvélelem a hagyatéki vagyon szerzeményi minősége mellett harcol. A midőn az örökhagyó szülőinek halála után azoknak ingatlan birtokát átvette, és testvéreit készpénzzel kielégítette, az ingatlan csak saját osztályrésze erejéig tekinthető öröklött vagyonnak, egyéb részeiben pedig szerzeményt képez. 1888. april 17. 6765. sz. a. Cur. hat.

[4]) Ha a férj a házasság megkötésekor ingatlan vagyonnal nem birt, és később az ipjától kapott házhelyen épületet emelt ugy saját, mint neje öröklött pénzéből. és ezt eladva a vételárból a házasság tartama alatt ingatlant szerez, ezen ingatlan közszerzeménynek tekintetik. 1886. jan. 7. 4460. sz. a. Cur. hat.

[5]) A közszerzői jog a házasság tartama alatt nem érvényesíthető, a közszerzemény mennyisége a házasság megszünte előtt meg sem határozható. 1885. febr. 25. 6353. sz. a. Cur. hat. — és 1883. okt. 18. 892 Cur. hat. 1887. nov. 8. 446 . sz. a. Cur. hat.

A házasság tartama alatt egyik házastársnak sincs joga a másik házastárs ellenében a közszerzemény megosztását vagy biztosítását követelni. 1889. ápril 2. 41 sz. Cur. telj. tan. hat.

[6]) A hitvestárs nemcsak a közszerzeményi javak, hanem egyátalán minden szerzeményi javak öröklésében megelőzi az oldalrokonokat. 1882. dec. 20. 4575. kir. t.

[7]) Az életben lévő törvényes gyermekek örökjoga a törvénytelenek öröklését az egész hagyatékból kizárja. Döntvtár. XXV. köt. 23. l.

szülőik után, mert a nemzéskor a házasság törvényessége vélelmeztetett. A fejedelmi kegy által törvényesitett gyermek az öröklésben megelőzi a kir. ügyvédet, de nem a többi törvényes örökösöket, s ezekkel nem örökösödik, mert a kir. leirat általi törvényesítés csak kiváltság jellegével bir; nem lenne igazságos, ha az ekép törvényesítettek a törvényes házasságból származott gyermekekkel egyenlően örökölnének.

Özvegyi örökösödés. Az özvegynő gyermekek nem létében egyedül, vagy ha gyermekek maradnak, ezekkel együtt örököl elhunyt férje javaiban. Az első esetet hitvesi, másodikat özvegyi örökösödésnek nevezik törvényeink. A hitvesi örökösödés kölcsönös, t. i. a nő örököl férje, a férj a nő javaiban, de csak akkor, ha gyermekeik nincsenek. Az orsz. ért. szab. 14. §. a hitvestársi öröklést, s a magyar törvényeket visszaállitotta s kimondta, hogy annak egyenes örökösök nem létében a szerzeményekben van helye, az öröklött javakban pedig a le-felmenő s oldalágas örökösök nem létében.

Az özvegyet özvegyi jog illeti minden ingó és ingatlan ősi s a férj nevére szerzett ingatlan javakból, vagyis illendő lakás, tartás, és ha férjhez akar menni, illő kiházasitás illeti őt férje javaiból; ha azonban a nő és gyermekek közösen nem lakhatnak, s az özvegyi jognak évenként, vagy egyszeri lefizetésére nézve meg nem egyezhetnek, az özvegynő részére aránylagos birtokrész hasittatik ki, s ezt csak az őt illető összeg lefizetésével tartozik visszaadni. Jászok és kunoknál a nő a férj javaiban marad férjhez meneteléig vagy haláláig, ha csak a férj másként nem intézkedett, az ingó és ingatlan közszerzeményből szabad rendelkezési joggal egy gyermekrészt kap, ha közszerző nem volt, csak az ingókból nyert egy részt. Mind az özvegyi örökösödés, mind az özvegyi jogra nézve a fent elősorolt magyar törvények határozatai ujra hatályba léptek; azonban az özvegyi jog megszoritását csak a leszármazó egyenes örökösök követelhetik. Orsz. bir. ért. szab. 15. 16. §.

A hitvestársi s özvegyi öröklésre s jogra a Jászkun kerületekben eddig fenállott szabályok jövőre is zsinórmértékül szolgálandnak, de az itt szabályozott öröklési rend a Jászkun kerületekre is kihat. Orsz. ért. szab. 17. §-a.

Illeti még az özvegyet hitbér, vagyis oly bizonyos pénzösszeg, mely a nőnek a férj javaiból fizetendő. A hitbér törvényes vagy szerződésbeli, azaz mit a felek kikötöttek, a törvényest a törvény határozta meg, és pedig országnagyoknál 400, nemeseknél és polgároknál 200, nem nemeseknél 40 frtban (1840. 22. §. 85.). Jegyajándoknak neveztetik azon pénzösszeg, ruhanemü vagy más ingóság, melyet az ara eljegyzés vagy menyegző alkalmával vőlegényétől, vagy más valakitől ajándokba kapott. Az özvegyi jogot és a hitbért a nő házasságtörés esetében elveszti. Nőhozománynak neveztetik azon ősi, vagy szerzett ingó s ingatlan vagyon, melyet a nő a férje házához vitt, a mely azonban a házasság tartama alatt nem követelhető, kivévén, ha a házas felek másképp szerződtek. — A hitbért, jegyajándokot, nőhozományt akár termé-

szetben, akár becsérték szerint a nőnek, ha más vagyon nincs, ki kell adni. Jászok és kunoknál is, a hitbér, jegyajándok és hozomány a nőt tulajdoni joggal illeti.

Nem minden hozomány követelhető vissza,[1]) igy a szülők nem követelhetik vissza a leányuknak adott ezüst- és ékszerneműeket, a butorokra adott készpénzt, ha az gyermekek és végrendelet nélkül hal el. — Ha a hozomány visszaadására a szerződésben kikötött év után hal el a nő, tehát később, mint a szerződésben kiköttetett, — azért mégis a hozomány kikötött része visszaadandó.[2]) Ha a közjegyzői okiratban a hozomány visszaadására idő nincs kikötve, a házassági elválás esetében végrehajtás utján is visszakövetelhető.[3]) A nő örökösei a hozományt vissza nem követelhetik, ha azt a nő elköltötte.[4])

A szülők öröklése.

Ha lemenő ágbeliek, azaz gyermekek és unokák nincsenek, a felmenő ágbelieket azaz szülőket illeti az örökösödés, s mindegyike

---

[1]) Jóllehet a női hozomány törvény szerint a házassági kötelék tartama alatt vissza nem követelhető, mégis ha a felek szerződésileg ettől eltérőleg állapodtak meg, az a házasság tartama alatt is visszakövetelhető. 1885. ápril 23. 55. sz. a. Cur. hat.

[2]) A szülők által leányuknak adott ezüst és ékszernemüek a nőnek leszármazók és végrendelet nélküli elhalálozása esetében mint hozományt a szülők vissza nem követelhetik, mert azok a férjnek nem a házassági költekezés könnyitése czéljából adattak át. A butorokra adott készpénz természetben szinte nem követelhető vissza, a pénzen vásárolt butorok pedig, még ha azok a házasság tartama alatt el nem használtattak volna is, a nőnek leszármazók nélküli elhalása esetében szintén a túlélő férjre szállanak.

Ha a házassági szerződésben a hozományra nézve oly megállapodás foglaltatik, hogy ha a nő a házasság első évében halna el, a férj a hozományt egészben; ha a második évben halna el, azt felében tartozik a szülőknek visszaadni, de a nő később beálló elhalása esetére a szerződésben rendelkezés nincs, ily esetben a nőnek később beállott halálozása a férj örökösödési jogát ki nem terjesztheti az egész hozományra, mert a szerződés arról nem intézkedvén, törvény erejénél fogva a készpénzbeli hozomány megtartására a férj jogositva nincs; de másrészt a nőnek a 2 évnél később beállott elhalása a tulélő férjet a házasság második évében attól nem foszthatja meg, s igy a hozomány feléhez a férjnek örökösödési joga ily esetben neje későbbi elhalálozása esetén is fenmarad. — A kereskedőre nézve nem szükséges bizonyitani hogy a készpénzhozományt saját vagyonába fektette. A férj, nejének betegségére forditott nagyobb, a hozományt is tulhaladó összegekre nem hivatkozhatik a hozomány visszaadása iránti perben, minthogy a férjnek törvényszerü kötelessége nejét ellátni, azonban a férj hivatkozhatik ezekre igen is, ha ezen költekezések a házasság alatti közös jövedelmekből ki nem kerültek, s azok miatt törzsvagyona csorbát szenvedett, ha a házassági szerződésben a hozomány visszafizetésére határnap kikötve nem lett, a kamatok csak azon határnaptól követelhetők, midőn a felperesek a visszafizetést követelték. 1883. okt. 29. 4101. Cur. h.

[3]) Ha a közjegyzői okmányban a hozomány visszafizetésének ideje ki nem köttetett, az annak követelésére jogositott fél, ha a házasság felbontását jogerejü itélettel igazolja, a közjegyzői okmány alapján a hozomány visszafizetését végrehajtás utján követelheti. 1886. február 23. 604. sz. a. Cur. hat.

[4]) A nő örökösei nem követelhetik vissza a hozományt, ha az a nő szükségleteire, például betegeskedése vagy fürdői utazások folytán elkelt. 1887. február 17. 7153. sz. a. Cur. hat.

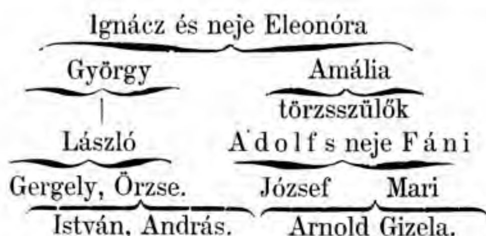
azon érték erejéig örököl, mely végrendelet folytán, vagy a nélkül az örökhagyóra háramlott, az apai ágról származott vagyonban az apa, az anyaiban az anya örököl. Az egyik szülő és leszármazóinak elhunyta esetében a másik életben lévő szülő örökösödik. [1])

Ha pedig az örökhagyó után annyi vagyon sem marad, a mennyi reá az apai vagy anyai ágról szállott, akkor ezen vagyonban azon érték szerint osztoznak, a mennyi vagyon szállott egyik vagy másik szülőtől az örökhagyóra. Ha pedig az örökhagyó után több vagyon maradt, mint a mennyit szülőitől kapott, akkor ezen értéket meghaladó szerzemény az örökhagyó özvegyére száll, ha pedig ez nem volna életben, abban is az apa és anya egyenlően osztoznak.

Ha az első izbeli nemzők, azaz egyik szülő sem él, következnek a leszármazott oldalrokonok, az apa után az apai, anya után az anyai leszármazó oldalrokonok örökösödnek, p. o. megosztozik két testvér, az egyik gyermek nélkül elhal, e két testvér szülői sem élnek, — az életben maradt testvér osztozik; — vagy ennek gyermekei, s igy tovább.

Ha a szülők, és ezektől leszármazott oldalrokonok sincsenek életben, az öreg apa és öreg anya, illetőleg ezektől leszármazott oldalrokonokat illeti az öröklés, p. o. elhal a fiu gyermekek nélkül, ez után a szülők örökösödnek; és ha se szülők, se ezeknek az elhunyt fiun kivül több gyermekük nincs, vagyis az elhunyt fiunak több testvére vagyis oldalrokonai nem élnek, következnek az öreg apa és az öreg anya vagyis ezektől leszármazott oldalrokonok, az öreg apának és öreg anyának oldalrokonai pedig, az elhunyt gyermek szülőinek testvérei; p. o. Árpád meghal, nincsenek szülői, nincsenek testvérei, örökösödnek Árpádnak öreg atyja és öreg anyjáról oldalrokonai; vagyis Árpád szülőinek testvérei, mert ezek az öreg apa és öreg anyától leszármazott oldalrokonok, ha ezek sem volnának életben, az ős atyát és ős anyát illeti az örökösödés.

Nagyobb felvilágositás okáért nem tartottam feleslegesnek a magyar törvények szerinti örökösödést öröklési táblába foglalva előadni:

[1]) A leszármazók s hitestárs nélkül elhalt örökhagyónak szerzeményeiben is törvény szerint annak szülei, illetőleg az egyik szülőnek s az ettől leszármazottaknak életben nem léte esetén — a másik életben levő szülője örökösödik: ugy nem szenved kétséget az sem, hogy a mit az örökhagyó férjétől örökölt, az reá nézve jogilag nem ági vagyont, hanem szerzeményt képez. 1881. okt. 16. 4679. sz. a.

Adolf és Fáni törzsszülőknek két gyermekük van: József és Mari; József elhunyván, marad két gyermekük: István és András. A törzsszülők hagyatéka tesz 40,000 frtot; — ezen örökség tehát kétfelé fog osztatni, t. i. József után gyermekeire 20,000 frt, melyből István is tizezeret kap, András is 10,000, Mari pedig maga 20,000; — ha pedig Mari sincs életben, ennek gyermekei is ugy osztoznak, mint József gyermekei, t. i. Arnold is 10,000, Gizella is 10,000-et kap.

Ha József gyermek és végrendelet nélkül hal el, hagyatékában szülői, Adolf és Fáni azon arányban örökösödnek, a mely arányban kapott József, szülői Adolf és Fáni után. Álljon József hagyatéka 30,000 frtból; ha Adolf adott 10,000, Fáni 5000 frtot, ezen összegig örökösödnek, és igy kap Adolf 10,000, Fáni 5000 frtot fia vagyonából, a másik 15,000 forintban pedig Józsefnek netalán még életben levő özvegye örökösödik, ha özvegy nincs, a másik 15,000 frtban is a szülők egyenlően örökösödnek, ha pedig a szülők mitsem adtak gyermekeiknek, az örökség az elhunytnak özvegyére száll; ha az elhunyt gyermek nőszemély volt, ezután gyermekek és végrendelet nem létében a szülők örökösödnek, mert nő után ily esetben a férj hitvestársi örökléssel nem bir. Ha Adolf és Fáni vagyis a törzsszülők már életben nincsenek, örökösödnek a leszármazott oldalrokonok, leszármazó oldalrokon pedig Józsefnek nővére Mari, tehát ez örököl, vagy ha már az életben nem volna, — gyermekei örökösödnek, vagyis Arnold és Gizella s igy tovább.

Ha a törzsszülők sincsenek már életben és a lemenő ágbeli sem él, akkor a felmenő ág örökösödik, vagyis Adolf törzsszülői után ennek atyja és anyja, György és Amália, azon arányban és aképp, mint fent mondatott; ha ezen öreg szülők sem élnének, jönnek a leszármazó oldalrokonok, vagyis Adolfnak testvére László, vagy ennek nem létében gyermekei Gergely és Örzse; ha ezek nincsenek már életben, jönnek az ősszülők Ignác és Eleonora és igy tovább; szinte ezen rendben örökösödnek az anyai, t. i. Fáni törzsszülőinek le s felmenő ágbeli rokonai.

Végrendelet.

Nagyfontosságu okmány a végrendelet, mert egyrészről megnyugtatja az örökhagyót, hogy hátrahagyott vagyona azokra fog szállani, a kik neki az életben kedvesek s vonzalmára érdemesek voltak, másrészről biztositékot nyujt azoknak az iránt, hogy a nekik hagyott vagyonnak ők a kizárólagos tulajdonosai, s más ahhoz nem nyulhat.

A földbirtokosoknak is érdekében áll tudni a végrendelkezés szabályait, hogy tudják, ha végrendelkezni akarnak, miként kell azt tenni.

Főlényege a végrendeletnek a jog, a szabadság a vagyonnali rendelkezhetésre, hogy t. i. az örökhagyó annak hagyhatja vagyonát, a kinek akarja, nem köteles vagyonát a családtagoknak sem hagyni,

a szülők és gyermekek kivételével, a kiket a köteles részből ki nem zárhat.

Hogy azonban a végrendelet visszaélésekre, csalásokra, kijátszásokra alkalmat ne adjon, annak azon kellékekkel kell birni, a melyeket a törvény kijelölt. Ezen kellékek bel- és külkellékek, és ha ezen kellékeknek valamelyike hiányzik, a végrendelet jogérvénytelen leend.

A belkellékek a végrendelet benső lényegére, a végrendelkezési képességre s jogosultságra vonatkoznak: a külkellékek pedig a végrendelet alakiságát tárgyazzák.

A belkellékek a képesség, vagyis hogy az örökhagyó ép észszel birjon és oly állapotban legyen, hogy akaratát kifejezni tudja. A kik tehát nincsenek késznél, mint az őrültek, esztelenek, bárgyuk[1]), végrendeletet nem tehetnek. Azért ha valaki a végrendelet keletkezte előtt öntudatlan állapotban volt, nem következik, hogy a végrendelet tételekor öntudatlan állapotban volt légyen.[2])

Hogy sajátjáról, és nem más vagyonáról rendelkezzék.

A végrendelet tétele és az örökhagyó elhunyta után a reá szállott vagyonban is a végrendeleti örökös örököl.[3])

Külkellékek azok, a melyek a végrendelet külső formaságaira vonatkoznak, vagyis hogy ha a végrendelkező a végrendeletet egész terjedelmében maga irta és aláirta, két tanu, ha nem maga irta, négy tanu kivántatik. Tanuk nem lehetnek a 18 éven alóliak, vakok, siketek, némák, eszük használatától megfosztottak, hamis eskü vagy nyereségvágyból elkövetett büntett miatt elitéltek. — A végrendeleti négy tanu közül legalább két tanunak irni kell tudni és a végrendeletet önkezüleg aláirni. — A tanuknak a végrendeletnél együttesen kell jelen lenni, hogy szükség esetében a tanuk esküt tehessenek arra, hogy az örökhagyó a végrendeletet sajátkezüleg előttük irta alá, vagy azon végrendeletet előttük végakaratának jelentette ki, s hogy ugyanazon személy az, a ki végrendelkezik és nem más, ha már előbb irta alá, hogy a tanuk előtt elismerte, hogy azt sajátkezüleg irta alá, és hogy a végrendelkező személyében csalás vagy tévedés nem tör-

---

[1]) Ha a végrendelkezésnél jelen volt tanuk azt bizonyitják, hogy örökhagyó a végrendelet tételekor ép elmével rendelkezett, ezen magára a döntő tényre vonatkozó positiv vallomás ellenében nem vehetők figyelembe az oly bizonyitékok, melyek szerint végrendelkező öntudatlan állapotban találtatott. 1880. május 20. 822. sz. a. legf. it. hat.

[2]) Midőn az örökhagyóra oly végrendeletének, — melyben valakit általános örökösül rendel — alkotása után örökség háramlik és az eként reája háramlott javak tekintetébeni intézkedését meg nem változtatta, e kőrülmény végrendelkező abbeli akaratának bizonyitékául tekintendő, hogy ezen utóbb reászállott javaiban is az általánosan örökösül kirendelt egyént kivánja részesiteni, illetve az öröklési jog e javakban is az előbb kirendelt általános örököst illetendi. 1878. október 29. 9006. sz. a. legf. it. hat.

[3]) Bárgyu által alkotott végrendelet érvénytelen, ha igazoltatik, hogy örökhagyó nagykoruságának elértével vagyonának saját kezelése végett leendő átadását nem követelte. Abból pedig, hogy örökhagyó gondnokság alatt állott és vagyonát maga soha sem kezelte, alaposan következtethető, hogy elmebetegségben szenvedett, mely körülmény kizárja azt, hogy vagyonáról szabadon intézkedhetett volna. 1889. január 29. 6027. sz. a. Cur. hat.

tént. Ha azonban az egyik tanu az örökhagyót személyesen nem ismeri, de a többiek a személyazonosságot igazolják, a végrendelet érvényes. — Ha egyik vagy másik a végrendelkezőnél együttesen jelen volt tanuk egyike a végrendeletet később irta is alá, mint a többi, a végrendelet nem érvénytelen.[1]) Az irni nem tudó tanunak kézjegyét kell a végrendeletre tenni, a kinek nevét a kézjegye mellé az irni tudó tanu irja alá.

Az irni-olvasni nem tudó örökhagyó által tett végrendeletet az örökhagyó nyelvét értő tanuk előtt fel kell olvastatni az egyik tanu által. A felolvasás tehát az örökhagyó akaratának kitudására szolgál, melyet azután az örökhagyónak kézjegyével kell ellátni. Ha a végrendeletet nem a tanuk egyike, hanem más olvassa fel, vagy épen fel sem olvastatott, az érvénytelen.[2]) A felolvasás után az együtt jelenlévő tanuk előtt el kell az örökhagyónak ismerni, illetőleg kijelenteni, hogy az az ő akarata, és ez az okiratban igazolandó.[3]) Kellékek hiányát a tanuvallomások nem pótolhatják.[4]) Általában a tanuknak a végrendelkező által tett nyilatkozatot a végrendelet tartalmában a végrendelkező neve után kell bizonyitani[5]) és nem a bori-

---

[1]) A törvény a végrendeleti tanuktól megkivánja, hogy annak bizonyitására, miszerint az örökhagyó személyében csalás vagy tévedés nem történt, képességgel birjanak. Ha a végrendeleti tanuk közül az egyik a végrendelkezőt személyesen nem ismerte, s kihallgatása alkalmával végrendelkező személyének azonosságára nézve bizonyságot nem tett: a végrendelet ez okból még nem semmis, ha a többi tanuk a végrendelkező azonosságát igazolják, mert a tévesztés ténye egy tanuvallomás által a végrendelettel szemben bebizonyitottnak nem vehető. — Nem vonja maga után a végrendelet érvénytelenségét azon körülmény, hogy a tanuk egyike a végrendeletet utólag irta alá, ha csak a végrendelet alkotásakor a törvényben előirt tanuk a végrendelkezésnél jelen voltak. 1886. február 10. 6622. Cur. hat.

[2]) A végrendelet érvénytelen, ha az irni és olvasni nem tudó, vagy más körülmény miatt végrendeletét önkezüleg alá nem irható végrendelkezőnek a végrendeletet nem a tanuk egyike olvassa fel. (1876. 16. tcz. 6.) 1887. márcz. 18. 6442. C. h.

[3]) Nem felel meg az 1876. 16. t. cz. 5. §-ának és azért érvénytelen az oly irásbeli, a tanuk előtt fel nem olvasott magánvégrendelet, a melynek záradékában a tanuk bizonyitják, hogy a végrendelkező épen ugy végrendelkezett, mint fentebb irva vagyon, de azt nem bizonyitják, hogy a végrendelkező az okiratot saját végrendeletének jelentette ki. — Az érvénytelenitett végrendeletnek és hagyományokat tárgyazó intézkedései hatályosak, ha a perlekedő felek azokat elfogadták, s a hagyományosokat kielégitendőnek nyilvánitották. — A végrendelet érvénytelenitéséből még nem következik a törvényes örökösök igényeinek elismerése, ha van az örökhagyónak korábbi végrendelete, a melynek érvényessége vagy érvénytelensége a per folyamán tisztába nem hozatott. Ily esetben az erkölcsi igényekre nézve feloldásnak vagy kiegészitő eljárásnak van helye. 1888. nov. 7. 1826. sz. Cur. hat.

[4]) Érvénytelen az irásbeli végrendelet, ha az, hogy az irni és olvasni nem tudó tanu végrendelkező előtt a végrendelet felolvastatott, a végrendeleti tanuk által magán a végrendeleten nem bizonyittatik, ezen hiány sem más tanuvallomásokkal, sem más bizonyitékokkal nem pótolható. 1883. szept. 12. 923. sz. Cur. hat.

[5]) Érvénytelen a végrendelet, ha végrendeleti tanuknak azon bizonyitványa, mely szerint végrendelkező kijelentette, hogy a nem általa irt okirat az ő végrendeletét tartalmazza, azt előttük aláirta, vagy már előbb általa önkezüleg aláirtnak elismerte, magába a végrendelet szövegébe és végrendelkező aláirása előtt van irva. 1883. april 18. 6040. sz. a. Cur. hat.

tékon. Sőt ha ezen bizonyitás a végrendelkező aláirása előtt van is irva, érvénytelen. [1]) Ezen bizonyitás azonban ne legyen határozatlan, hanem olyan, mely a törvény intenczióinak megfelel, p. o. ha a záradék igy iratnék: „hogy ezen végrendelet előttünk tétetett, bizonyitjuk“, ez határozatlan. [2])

Több ivből álló végrendeletet zsinórral kell összefűzni, a zsinór két végét az örökhagyó és legalább egy tanu pecsétjével megerősiteni. A tanu, vagy annak fel- és lemenő ágbeli rokonai, oldalrokonai unokatestvérig bezárólag, — házastársa, ennek testvérei, fel és lemenő ágbeli rokonai a végrendeletben nekik hagyott hagyatékot csak akkor igényelhetik, ha ezen kérdéses tanun kivül a szükséges számu tanuk előtt történt. — Ha a végrendeletet irónak a végrendelkező hagyott valamit, az csak akkor részesülhet a hagyatékban, ha az örökhagyó a végrendeletnek ide vonatkozó részét önkezüleg irta, vagy irta alá, vagy a végrendeletnél jelen volt tanuk előtt élőszóval tett nyilatkozattal a végrendeletnek ezen részét külön megerősitette. A házastársak kölcsönös végrendeletet tehetnek. Hagyhatják a hagyatékot kölcsönösen egymásnak, akár pedig másoknak. Az ily közös végrendelet egyoldalulag vissza nem vonható, sem meg nem változtatható.

Ha gyermekeik javára teszik a végrendeletet kölcsönösen, maguk részére pedig holtig való tartást kötnek ki, egyik házastárs elhunyta esetében, az életben maradt házastárs vagyonáról uj végrendeletet nem tehet. [3])

Sokszor fordulnak elő oly körülmények az életben, hogy irásbeli végrendelkezésre se idő, se alkalom nincs, és az örökhagyó csak szóval jelentheti ki akaratát. A szóbeli végrendelethez is négy tanu jelenléte szükséges, a kik előtt a végrendelkező akaratát nyilvánitsa; itt is szükséges, hogy a tanuk a végrendelkező által használt nyelvet értsék. Ha a különböző nemzetiségü tanuknál a végrendelkező mindegyik tanunak nyelvét érti ugyan, de ezen tanuk mindegyike a végrendelkező tanu nyelvét nem érti — akkor a szóbeli végrendelet érvénytelen.

---

[1]) A végrendelet a törvényes záradékot nélkülözvén, a törvény szó szerint a legszorosabb magyarázatu lévén, a végrendelet hiánya tanuk által nem pótoltathatik, a végrendelet külkellékek hiányából érvénytelennek, s ebből kifolyólag a törvényes örökösödésnek biróilag hely adandó. 1886. szeptember 12. 3474. sz. a. Cur. hat.

[2]) Azon teendők és nyilatkozatok megtörténtének bizonyitása, melyeket a törvény a végrendelet érvényes létrejöttének kellékeivé állapit meg, a tanuk által a végrendeletre vezetett tanusitványban oly kifejezésekkel teljesitendő, melyek ha a törvényben használt kifejezésektől eltérők is, de félre nem ismerhetőleg a törvényben előszabott nyilatkozat értelmét adják vissza, és a törvényben előszabott cselekmények megtörténtéről kétséget nem hagynak fen. 1889. május 16. 8314. sz. Cur. hat.

[3]) Midőn a házastársak közös végrendeletben minden vagyonukat gyermekeiknek hagyják, csak a holtiglani haszonélvezetet kötik ki, az egyik házas társ elhunyta esetén a másik házastárs vagyonáról intézkedni jogositva nincs. 1876. máj. 15. 4125. sz. a. Cur. hat.

A tanuk előtt a végrendelkező által egyes kérdésekre adott felelet nem képez még szóbeli intézkedést, miután a végrendelkező nyilatkozatának határozott, és egyenesen magától jövő akaratnyilvánitásnak kell lenni, mely kizárja azt, hogy a tanuk a kérdésekbe saját akaratukat tolják fel a végrendelkezőre, annál kevésbbé, hogy a felelet puszta igérlésből vagy fejbolintásból áll. Az örökhagyónak határozottan ki kell nyilatkoztatni, hogy az általa tett nyilatkozatot szóbeli végrendeletnek kivánja tekinteni. A szóbeli végrendelet csak akkor érvényes, ha az örökhagyó ezen szóbeli végrendelkezéstől számitandó 3 hó alatt hal el, vagy ha életben marad is, de végrendelkezésre képtelen állapotba jut, p. o. beteg vagy eszének használatát elvesztette.

Ha a végrendelkező a szóval kijelentett végrendeletét irásba kivánta tétetni, de az nem tétetett, vagy ha tétetett is, de irásbelileg be nem fejeztetett, vagy az irásbeli végrendelet kellékeivel el nem láttatott, p. o. azt az örökhagyó még alá nem irta, akkor az örökhagyó akarata leend irányadó, t. i. ha azt, hogy az szóbelinek tekintessék, határozottan kijelentette. [1])

Fiókvégrendelet az örökhagyó végrendeletének pótlása, módosítása vagy kiegészítése. A fiókvégrendelet lehet akár irásbeli, akár szóbeli. A fiókvégrendeletet is azon formaságok mellett kell tenni, mint a fővégrendeletet.

Közvégrendeletet a kir. közjegyző előtt lehet tenni. Irni és olvasni tudó némák és siketnémák, továbbá a végrendelkezési képességgel biró 18 éven alóli kiskoruak csak közvégrendeletet tehetnek.

A végrendelkező által egész terjedelmében sajátkezüleg irt és aláirt végrendeletnél tanuk nem szükségesek, de igen ott, a hol a végrendelkező a végrendeletet egész terjedelmében nem sajátkezüleg irja, hanem csak aláirja, és a kir. közjegyzőnek megőrzés végett személyesen adja át, s ha ez alkalommal a végrendelkező a közjegyző előtt kijelenti, hogy ezen okirat az ő végrendeletét tartalmazza. (23. §.)

A közjegyző tartozik a végrendelet letévőjét a letételkor arra figyelmeztetni, hogy a letett végrendelet csak akkor érvényes, ha a fentebbi pontban említett alaki kellékekkel el van látva, és hogy a figyelmeztetés megtörtént, az a felveendő és a fél által aláirandó jegyzőkönyvben megemlítendő. (24. §.)

A törvény szerint azon irásbeli magánvégrendelet, melyben az irásbeli kellékek hiányzanak, t. i. csak egy tanu volt jelen, a közjegyzőnéli letétel által jogérvényessé válik, hanem csak a letétel idejétől.

Kiváltságos végrendeletet lehet tenni rendkivüli időkben és esetekben közvész vagy más rohamos lefolyásu járványok alkalmával azon községben, melyek területén dühöngnek. Kiváltságos végrendeletet lehet tenni tanuk nélkül is, ha a végrendelkező a vég-

[1]) Valamely az örökhagyó nyilatkozatáról felvett okirat, előbbi törvényeink értelmében érvényes irásbeli végrendeletet nem képezvén, az érvényes szóbeli végrendeletnek sem tekinthető, ha be nem igazoltatik, hogy az örökhagyó irásbafoglalás végett kijelentett nyilatkozatát szóbeli végrendeletnek kivánta tekintetni. 1880. január 23. 10261. legf. it. hat.

rendeletet egész terjedelmében maga irta és aláirta, ha pedig nem maga irta, két tanu szükséges; elég ha ezek közül csak egyik tud is irni.

A kiváltságos végrendelet esetei: 1. Járvány vagy más veszélyes kórok, betegségek. 2. A hajón vagy tengeren létezés. 3. Háboru alkalmával, midőn a csapatok hadilábra állíttattak, csatatéren vagy ostromzás alá vett helyen, vagy ettől 8 kilométernél nem nagyobb távolságbani tartózkodás. Ezen esetekben készített végrendelet feltétlen érvényességgel csak azon esetben bir, ha a végrendelkező ezen kivételes helyzet megszüntétől számított 30 nap alatt meghal. A kiváltságos végrendelet azonban ezen határidő eltelte után is érvényben marad, ha az, a ki a végrendelet által jogokat szerezni akar, bebizonyítja, a) hogy az örökhagyó a 3 havi időtől nem volt oly állapotban, hogy végrendeletet tehetett volna, p. o. meghalt vagy sulyos beteg volt, b) ha az örökhagyó holtnak nyilváníttatik azon okból, hogy a hajótörést szenvedő hajón volt, a háboruban sulyosan megbetegedett, vagy máskép halálveszélyben forgott.

Hagyomány vagy világi (legatum privatum), vagy ájtatos (pium legatum) jótékony célra tett hagyomány.

Ha az örökhagyó nem nevezte meg azon örököst, a ki a hagyományt kiadni tartozzék, akkor minden örökös öröksége arányában tartozik azt kiadni, ugy akkor is, ha a végrendelkező valamennyi örököseit annak kiadására kötelezte, és ha megnevezte az örökösök közül azokat, a kik azt kiadni tartoznak, akkor ezek örökrészük arányában tartoznak azt kiadni.

Ha a hagyomány tárgya osztatlan, — ezért az örökösök a hagyományosnak mint egyetemleges adóstársak szavatolnak s reájuk a polgári törvény szabályai állanak. [1])

A hagyományok az egész örökséget, vagyis hagyatékot terhelik.

Az az örökös, a ki az osztatlan tárgyat kiadta a hagyományosnak, a többi ellen visszkereseti joggal bir.

Ha pedig a hagyományokkal terhelt örökséget az örökös elfogadni nem akarja, az tartozik a hagyományt kifizetni, a ki ezen örökös utánni örökségre a törvény vagy végrendeletnél fogva hivatva van, p. o. Mihálynak hagyja az örökhagyó birtokát oly feltétel alatt, hogy abból Annának fizessen ki 2000 frtot. Mihály az örökséget nem fogadja el, az örökhagyónak törvényes örököse János, ez tartozik azután a 2000 frtot Annának kifizetni; de ha ez sem akarja a hagyománynyal terhelt birtokot elfogadni, és az örökhagyónak több törvényes örökösei nincsenek, akkor Anna a 2000 frt helyett a birtokot kapja. Lehet a hagyománynak is helyettest vagyis utódot kijelölni, p. o. Antalnak hagyom lakházamat, ha pedig az ezt el nem fogadná, hagyom Józsefnek.

[1]) A hagyomány kifizetésére kötelezett örökösök illetőségét nem a szavatos vagy jótálló illetősége szabályozza, hanem a szavatost vagy jótállót lehet azon perbe idézni, mely a közvetlen kötelezettek ellen indíttatott. Ennélfogva a hagyományt engedményező, mint szavatos s a kifizetésért jótálló részéről a sommás eljárásnak lett alávetése, a többi örökösök illetőségének megállapítására hatálylyal nem lehet. 1879. dec. 3. 20864. Cur. h.

A hagyomány tárgya. A hagyomány tárgya lehet a közforgalomból ki nem vett minden oly dolog, mely szerződés tárgyát képezheti.

Ha a szobában lévő butorok hagyományoztatnak, akkor a végrendelet kelte után szerzett butorok is a hagyományhoz tartozóknak tekintetnek. [1])

Ha szabad választást engedett a hagyományozó a hagyományosnak, a nélkül hogy a hagyományozást megemlitené, az vélelmeztetik, hogy azt neki tulajdonul kivánta hagyni. [2])

Ha oly hagyomány, mely a hagyatékban csak egyszer van meg, és a mi csak egyszer szolgáltatható ki, p. o.: paripámat hagyom Jánosnak, később ismét paripámat hagyom Antalnak, akkor a paripa mindakettőt közösen illeti — vagy közösen használhatják, vagy azt eladván, az árán egyenlően osztoznak.

Ha a végrendelkező bizonyos nembeli ingó tárgyat, mint órát, gyürűt, puskát, lovat, kocsit stb. hagyományozott valakinek, a nélkül hogy annak ismertető jeleit körülirta volna, ha az csak egyszer van meg, a hagyományosnak az adandó ki; ha több hasonló tárgyak találtatnak a hagyatékban, azok közül egyet a végrendeleti végrehajtó választ ki, de olyat tartozik adni, a melyet a hagyományos használhat, ha pedig végrehajtó nincs, akkor a hagyományos választhat azok közül, habár a legjobbikat is.

Ha a végrendelkező olyan tárgyat hagyományoz, a mely a hagyatékban nem találtatik, a hagyomány érvénytelen, de ha van ily tárgy, de nem oly mennyiségben s nem annyi összegben, akkor a hagyományos annyival tartozik megelégedni, a mennyi a hagyatékban találtatik.

Ha a végrendelkező ugy rendelte, hogy a hagyományozott tárgyat egy harmadik adja át a hagyományosnak, és ez annak kiadására vállalkozni nem akar, vagy meghal, annak kiadása birói uton eszközlendő.

Megtörténhet az is, hogy a végrendelkező a hagyományosnak hagyott tárgyat többször nevezi meg végrendeletében, ha a hagyatékból kitelik, a hagyományos megkapja, kivévén, ha az, hogy csak egyszer akarta azt hagyományozni, tehát a tévedés magából a végrendeletből világosan kitünik.

---

[1]) A végrendelet azon kitétele: »szobámban lévő ágynemüt és butorzatot N. N.-re hagyományozom«, olykép magyarázandó, hogy a végrendelet kelte után szerzett ilynemü tárgyak ezen hagyományban szintén ben foglaltatnak. 1882. márc. 2. 9439. h. a.

[2]) Midőn a férj a nejével lakott házat végrendeletileg özvegyének hagyta életfogytiglani használatul: vélelmezni kell, hogy az örökhagyó a butorzat és házi eszközök életfogytiglani használatában is meghagyni akarta özvegyét. 1887. dec. 13. 5949. sz. a. Cur. hat,

[3]) Abból, hogy a végrendelet igy szól: »a szőllőből ott, a hol tetszik, ott válaszszon egy harmadát« azt kell következtetni, hogy azt neki tulajdonjoggal kivánta hagyományozni a végrendelkező. 1883. márc. 27. 601. sz. Cur. h.

Idegen dolognak, a mely nem az örökhagyóé volt — hagyományozása érvénytelen.

Ha az örökhagyónak a hagyományos bizonyos összeggel tartozott, és ez a tartozást a hagyományosnak végrendeletben elengedte, a hagyományos az örököstől vagy kötelezvényét, vagy nyugtát követelheti.

Vagy ha a végrendelkező valami termést vagy jövedelmet hagyományozott valakinek, p. o.:

Antalnak hagyok az idei termésemből 30 hekt. gabonát; ha nem termett annyi, akkor a hagyományosnak a kisebb terméssel kell beérni; ha pedig semmi sem termett, a hagyomány érvénytelen; vagy B.-nél kint lévő 1000 frtnak kamatját hagyja Annának; B. azonban csőd alá kerülvén, s mi sem marad, a hagyomány szintén erejét veszti.

Ha drágaságokat hagyományozott, és a tárgyak egyenkint nincsenek megnevezve, drágakövek, igaz gyöngyök, ékszer alatt az arany és ezüstből készült vagy azokkal futtatott, s a személy ékességére szolgáló diszítmények értetnek. Piperék pedig a személy diszítésére szolgálnak — az ékszerek, ékítvények és ruhadarabok kivételével.

Arany és ezüst alatt a feldolgozott és feldolgozatlan, de nem pénzzé vert nemes érc értetik. Fehérnemü nem számíttatik a felső öltözékhez, csipke nem a piperéhez, hanem a ruházathoz tartozik.

Fogat alatt a lovak, kocsi és szerszám, a melyek az örökhagyó használatára szolgáltak, de a paripák és nyereg oda nem értetnek.

Készpénzhez számíttatnak a rendes forgalomban levő arany, ezüst ércpénz, és készpénz helyett szolgáló közhitelü papirok.

Tartás alatt az élelem, ruházat, lakás és a többi szükségesek értetnek, és pedig ha az idő nincs meghatározva, életfogytig tart. A nevelés a fentebbieken kivül még a tanítást is magában foglalja. Élelmezés alatt életfogytig tartó étkezés számíttatik.

A kiházasításnak (ha ez hagyományoztatott) a hagyományos állásához és a vagyon körülményeihez illőnek kell lenni, t. i. tekintettel az örökhagyónak vagyoni állapotjára és a hagyományosnak polgári állására.

Butoroknak a lakás használatához alkalmasaknak kell lenni, házi eszközhöz a háztartáshoz megkivántató eszközök tartoznak, de azokhoz a művészethez, iparhoz, kereskedelemhez tartozó eszközök, ha csak világosan ki nem tétetnek, nem értetnek.

A hagyomány követelhetésének határideje. Ha az örökhagyó végrendeletében bizonyos határidőt nem tüzött ki, a mely alatt az örökös azt átadni tartozik; — azt a hagyományos az örököstől azonnal követelheti; de ha hagyatéki tárgyalásnak kell történni, a beszavatolás határidejétől. És ha perrel kell azt keresni, a birói határozat jogérvényessé váltától.

A kegyes hagyományok az örökhagyó halála után azonnal kifizetendők. [1])

[1]) A kegyes hagyományt a hagyományos az örökhagyónak elhalálozásával azonnal jogosult követelni, ennélfogva a hagyományi tőke után járó ka-

A kiadást halogató örökös kártérítéssel tartozik, t. i. a törvényes kamatot is fizetni köteles. [1])

Ha az örökös kimutatja, hogy a hagyományok értéke meghaladja az örökség értékét, akkor aránylagos leszállításnak van helye; ha tőkénél fordul elő ezen eset, akkor a biró határozza meg azon összeget, a mennyire a hagyomány leszállítandó.

A hagyomány megszünte. Minden végrendeletileg hagyományozott tárgy csak az örökhagyó halálával ölti fel a hagyomány természetét.

Ha tehát az örökhagyó a hagyományt a végrendelet kelte után eladta, feltételezhető, hogy azt már senkinek sem akarta hagyni, tehát az megszünt, mert az örökség megnyiltakor a hagyatékban talált tárgyak képezik az örökség alapját; a mi ott nincs, követelni sem lehet, kivévén a sikkasztás és lopás esetét.

Megszünik továbbá a hagyomány annak megsemmisülésével, vagy ha a régi dolog megszünik lenni, az örökhagyó által tett változtatás miatt.

Egy harmadiknál levő követelést képező hagyomány annak az örökhagyó életében történt kifizetésével megszűnik, de nem szünik meg, ha az egy másik örökösnek, a kinek nem volt hagyva, fizettetett ki. Ha azonban oly meghatározott dolog hagyományoztatik, a melyet mással felcserélni, azaz helyettesíteni lehet, és ilyen még az örökhagyó életében eladatott, a hagyomány csak akkor tekintetik megszüntnek, ha az örökhagyó hagyatékában semmi ilynemü tárgy többé nem találtatik, de ha hasonló tárgy van a hagyatékban, azt a hagyományos követelheti.

Ha a kint levő összes követelések hagyományoztatnak valakinek, az alatt a közhitelü papirok is értetnek.

Ha a végrendelkező egy harmadik elleni követelését hagyományozta valakinek, az örökös tartozik a követelést, az elmaradt és a folyó kamatokat a hagyományosnak kifizetni.

Ha a végrendelkező azon összeget hagyományozza valakinek, a melylyel ő tartozik, a hagyományosnak ezen követelést az örökös kifizetni tartozik azon határidő alatt, a mely a hagyományok kifizetésének határidejére van kitüzve. Az örökhagyó többi hitelezői a tartozás elismerését nem tartoznak elfogadni, mert az a hitelezők kijátszására is lehet irányozva.

A végrendelet tartalma. Azon intézkedések, a melyek a végrendeletben foglaltatnak, képezik annak tartalmát, vagyis a végrendelkező irásban kifejezett akaratát.

---

matok a hagyományozó halála napjától megitélendők. 1882. márc. 23. 19939. számu Cur. hat.

[1]) A hagyomány kifizetésével végrendeletileg terhelt örökösök abbeli kifogása, miszerint ők a végrendeletet, mely a törvényszabta kellékekkel nem ir, félre tették, birói figyelembe nem jöhet, és a végrendeleti kellék hiányával a hagyományos ellenében eredménynyel csak akkor védekezhetnek az örökösök, ha a végrendelet érvénytelenségét a biróság mondotta ki. 1882. márc. 23. 10939. Cur. hat.

Ez főképen az örökös-kinevezésen és hagyományokon alapszik.

Ha az örökös vagyonának csak egy részéről intézkedett, a többiről nem, az utóbbi a törvényes örökösökre száll, mert abból, hogy a többi vagyonáról nem kivánván intézkedni, az vélelmezendő, hogy azt a törvényes örökösöknek kivánta hagyni. [1])

Ha az örökösnek csak hagyomány van hagyva, azon végrendelet alapján hagyományt és örökséget nem követelhet. [2])

A végrendelet tartalmazhat különböző, a törvénynyel és a jó erkölcsökkel ellenkező tételeket is — csakhogy az ily tételek meg nem állanak. [3])

A végrendelkező az első örökös mellé másikat is nevezhet meg azon esetre, ha az első megnevezett örökös meghalna vagy azt el nem fogadná, a második örököljön, mi örökös helyettesítésnek (vulgaris substitutio) neveztetik.

A szülők is rendelhetnek gyermekeik elhalálozása esetére utóörököst (pupillaris substitutio) és az ekép kinevezett végrendeleti örökös minden más örököst kizár. [4])

Azonban az örökös helyettesítés nem zárja azt ki, hogy a kiskoru a szülők végrendelete ellenére közvégrendeletben más örököst ne nevezhessen ki.

A végrendelet tartalma határozott, vagyis határozottan jelöltessék ki abban a végrendelkezés tárgyát képező dolog, neveztessék meg azon személy vezeték- és keresztneve, a kinek az örökhagyó vagyonát hagyni akarja, hogy a végrendelet végrehajtása alkalmával a személy azonossága iránt kétség ne támadjon. [5])

---

[1]) Az örökhagyó egyik jogutódának, kit jószágában örökösének nevezett, végrendeletileg az ahhoz tartó birtokrészt is, de csak bizonyos meghatározott arányban hagyván, — utóbbira nézve az csakis ezen arányban örökösödhetik, habár az örökhagyó végrendeletében azon birtokrész feléről nem is rendelkezett. 1877. jul. 17. 7242. sz. a. legf. t.-szék.

[2]) Jogilag meg nem engedhető, hogy az oldalrokonok valamely végrendelet alapján hagyományt, — s ugyanazon végrendelet ellenére örökséget is követelhessenek. Az oldalrokonok a végrendeletnek belkellékek tekintetéből érvényességét elismervén, sőt annak alapján hagyományokat el is fogadván, — törvényes örökösödési igényt nem érvényesíthetnek, mely által a végrendeletnek belkellékekbőli érvénytelensége feltételeztetnék. — Annak megdőltével azonban nem a végrendelet egyes pontjainak hatálytalansága, hanem az egész végrendeletnek érvényben való fentartása következik be. 1876. dec. 28. 62986. sz. Cur. hat.

[3]) Oly végrendelkezési intézkedés, mely szerint a leszármazó örökösök az ingatlan jövedelmeire szoríttattak, s azok mindenkorra mind az ingatlan megterheltetésétől, mind annak eladásától eltiltatnak, sőt a végrendelkezési jogtól is megfosztatnak, az rendeltetvén, hogy a leszármazók kihaltával ezen ingatlan az oldalrokonokra szálljon, törvényeink értelmében érvénytelennek tekintendő. 1879. márc. 21. 849. sz. Cur. hat.

[4]) Ha az anya végrendeletében kiskoru gyermekének végrendelet nélküli elhalálozása esetére hitbizományi helyettesítés utján férjét tette örökösévé, ezzel a törvényes örökösök öröklési igényét megszüntette. 1882. febr. 28. 8779. sz. a. Cur. hat.

[5]) Magánvégrendeleteknél magából a végrendeletből kell kitünni, hogy az 1876. 16. t.-c. 1–6. szabályai a végrendelet alkotásánál megtartattak. A

Tévedés. A személyben történt tévedés a végrendeletet érvénytelenné teszi, p. o. ha végrendeletében azt mondaná, hogy János szeretett rokonomat teszem örökösömmé, és bebizonyíttatik, hogy nem rokona, és igy a rokonsági összeköttetés vonzotta őt arra, hogy ily végrendeletet tegyen, ennélfogva ezen intézkedés érvénytelen.

Lehetetlen, s a törvénynyel merőben vagy a jó erkölcsökkel ellenkező feltétel érvénytelen.

Feltételek. A végrendeletnek csak teljesíthető feltételeket kell tartalmazni, vagyis oly feltételeket, a melyeket teljesíteni lehet, lehetetlen feltétel ugy tekintetik, mintha nem is léteznék. Ha oly feltételt tartalmaz, a mely a rendelkezés természete vagy a tárgy minőségéből önként következik, az ily végrendelet feltétlennek tekintendő, p. o. a házamat nyerje Péter öcsém, ha életben lesz, — mert ha nem lesz életben, ugy sem kaphatja meg, csak örökösei.

Mindazon feltételeket, a melyek a védrendeletekben előfordulhatnak, positiv törvényekben elősorolni nem lehet, mert az életviszonyok sokfélék, a kor, a körülmények változnak, és igy a feltételek iránti fogalmak is változhatnak; tapasztaljuk ezt a külföldi kodexekben, a melyekben a feltételek iránt más és más, egymással ellenkező szabályokkal találkozunk.

Ha a végrendelkező végrendeletében azt hagyná meg, hogy neje azon feltétel alatt örökösödjön a végrendeleti hagyatékban, ha férjhez nem megy és özvegy marad haláláig, ezen feltételt nem lehet érvénytelen feltételnek tekinteni. De ha a végrendelkező azt a feltételt állítaná fel, hogy halála után neje házasságon kivül ágyasával éljen, a feltétel érvénytelen; de ha ugy hagyja, hogy neje haláláig, csak addig huzza jövedelmét, mig özvegy marad, ezen feltétel végrendelet nélkül is megáll, mert ha férjhez megy, azt ugy is elveszti a magyar jog szerint.

Hason tekintet alá esik azon feltétel, miszerint a végrendelkező azt köti ki végrendeletében, hogy a tartás vagyis életjáradék bizonyos korig terjedjen, p. o. A. 500 frt évi járadékot kapjon 24 éves koráig, vagy addig, mig megházasodik, a házasságig érvényesnek tekintendő.

Lehet érvényesen felfüggesztő hatályu időbeli feltételt is kitüzni, p. o. A. 500 frtot kapjon, mihelyt megházasodik vagy férjhez megy.

A feltétel azon tény bekövetkeztével teljesítendő, a melynek beálltához kötötte a végrendelkező intézkedését, p. o. valakinek férjhez menetele után rendelt 1000 frtot kifizettetni, ez tehát férjhez menetével a neki hagyományozott 1000 frtot követelheti.

Ha a végrendeletben kitüzött feltétel a végrendelkező halála előtt már teljesíttetett, a mit a fenforgó eset körülményeiből lehet megitélni, p. o. a végrendeletben azt rendelte az örökhagyó, hogy A

---

tanuknak utólagos kihallgatása, és azok vallomása által a törvényben előirt szabályok netaláni megtartásának bizonyitása a külkellékek tekintetében önmagában érvénytelen végrendeletet a törvény határozott rendelete ellenében, érvényre nem emelheti. 1881. 7723. sz. a. Cur. hat.

kapjon 1000 frtot, ha a szigorlatot leteszi, de A már a végrendelkező halála előtt letette azt — azt már nem ismételheti, mivel a végrendelkező akarata ugy is teljesíttetett, mert két izben nem lehet szigorlatot tenni, tehát a hagyomány érvényes.

Ha többeknek hagyományozott az örökhagyó valamely tárgyat oly feltétel alatt, hogy azok valaminek teljesítésére köteleztessenek, és csak az egyik teljesíti ezen feltételt, — a többi ki leend-e zárva a hagyományból? nem, mert az egyik által teljesített feltétel a többire nézve is teljesítettnek tekintendő, p. o. ha János örökségét oly feltétel alatt hagyja Péter, Pál és Jánosnak, ha a község határában keresztet állíttatnak, ha csak Péter állítja is fel a keresztet, az örökséget megkapják, — Péternek azonban Pál és János költségeit tartoznak megtériteni.

Ha felosztható tárgyat hagy az örökhagyó többeknek bizonyos feltételnek teljesítése alatt, ugy, hogy azon feltétel teljesítésé esetében mindegyik részesüljön abban, akkor a melyik fél a maga részéről ezen feltételt teljesítette, követelheti a maga részét, p. o. ha a végrendelkező ugy intézkedett, hogy Gábor és Antalnak 5000 frtot hagy azon feltétel alatt, ha a kormánypártról a függetlenségi pártba lépnek, Gábor csakugyan átlépett, tehát a maga részét követelheti.

Ha a hagyományos a feltétel teljesítése előtt meghal, a hagyomány megszüntnek tekintendő, kivévén, ha az örökhagyó máskép rendelkezett, p. o. ha a végrendelkező oly feltétel alatt hagyott Bodi gépész rokonának 500 frtot, ha az neki sirja körül vaskerítést készit. Bodi meghalt mielőtt ezt elkészíthette volna, a Bodi örökösei nem követelhetik az 500 frtot, mert a feltétel nem teljesíttetett. Ha pedig a feltétel teljesíttetett, és az örökhagyó nem egyedül Bodi személyéhez kötötte az öröklést, Bodinak a végrendelet kihirdetése előtt történt elhalálozása esetében — örökösei kapják azt meg.

A végrendelet magyarázatának az a célja, hogy a végrendelkező akaratát emelje érvényre.

Hol a végrendelet átalában a rokonok javára intézkedik, azt kell vélelmezni, hogy valamennyi rokonait értette s itt mind a két ági rokon értendő.

Ha pedig csak a leszármazó rokonai javára intézkedett, az vélelmezendő, hogy a leszármazók alatt a gyermekeket és unokákat stb. értette, — s egy gyermek elhalálozása esetében ezen gyermeknek leszármazói is értetnek.

Ha az örökhagyó a vele szolgálati vagy üzleti viszonyban állók javára rendelkezett, bizonyára azok értendők, a kik halálozásának évében vele szolgáltak vagy vele üzleti viszonyban állottak.

Az örökös kijelöléséről. Az, a kinek a végrendeletben a végrendelkező vagyonát vagy annak egy részét hagyja, örökösnek neveztetik, akár legyen az a szó kitéve: örökösömnek — akár nem. [1])

[1]) Az örökös nevezéshez nem szükséges, hogy az örökhagyó azt, a kit örökösnek kíván tenni, kifejezetten örökösének nevezze meg, hanem elégséges, ha az örökhagyónak örökösnevezésre irányuló akarata a végrendeletből egyéb-

Ha az örökhagyó valakit átalános örökösének nevezett, minden a végrendeletben meg nem nevezett tárgyak is reá szállanak. [1])

A hagyaték azon részei, a melyekről a végrendelkező végrendeletében nem emlékezett meg — a törvényes örökösöket illeti.

Utóörökös. A végrendelkező utóörököst is nevezhet és pedig átalánosan vagy egyenkint, p. o. azt mondja: Péter örökösöm elhunytával ennek gyermekei örököljenek, és ekkor Péter valamennyi gyermekei egyszerre és egyformán örökösödnek, — ha pedig egyenkint nevezi meg őket eképen, átalános örökösömnek nevezem Bálintot, ennek elhunyta után Pált, és ha ez is elhalna, akkor Zsófiát, ekkor ezek örökösödnek egymásután azon sorrendben, a mint a végrendeletben megnevezve vannak.

A végrendelkező az örököst az élők közötti szabad intézkedéstől, halála esetére pedig a szabad végrendelkezéstől eltilthatja, és ha az örökös mégis intézkedett, illetőleg végrendeletet tett, az semmis, érvénytelen, és igy mellőzendő. [2])

Ha a végrendelkező ugy intézkedett, hogy két leánygyermeke a vagyont el ne adhassák, hanem annak jövedelmében osztozzanak, egyiknek azonban megengedte, hogy hajadon korábani elhalálozása esetére végrendelkezhessen, ez azonban férjhez ment, magtalanul elhalván, végrendeletet tett. Ezen végrendelet érvényes leend, mert kétes esetben az vélelmezendő, hogy a végrendelkező azzal, hogy egyik leányát hajadon állapotában ruházta fel végrendelkezési szabadsággal, nem mondotta azt, hogy ha férjhez megy s gyermektelenül hal el, ne tehessen végrendeletet, hanem hogy birjon azzal még akkor is, ha hajadon állapotában hal el. [3])

Ha az örökhagyó végrendeletében bizonyos személyeket jelölt ki örökösül akkép, hogy azok csak abban az esetben örököljenek, ha két örökbe fogadott fia gyermekek és végrendelet nélkül halnak el, ezen intézkedés a másiknak helyettesítését is magában foglalja. [4])

ként kitünik. — Az örökhagyónak azon intézkedése, hogy ingatlan birtoka örök időkre fentartassék és haszonbérbe adassék, nem egyéb, mint az örökség felosztását tiltó intézkedés, mely azonban törvényes gyakorlatnál fogva hatálylyal nem birhat. 1887. szept. 13. 4620. sz. a. Cur. hat.

[1]) Ha a végrendeletben átalános örökös van megnevezve, azt a másnak el nem hagyományozott összes hagyatéki vagyonban illeti az öröködési jog még azon esetben is, ha az örökhagyó az illetőnek hagyott egyes tárgyakat külön megjelölte is, mert ebből még nem következik, hogy az örökhagyó csak e tárgyakról kivánt volna rendelkezni. 1875. febr. 3. 600. sz. a. legi. it. h.

[2]) A végrendeletben kifejezett örököshelyettesítés nem csak élők közötti szabad rendelkezés korlátolását, hanem a végrendelkezési tilalmat is magában foglalván, utóbbi mellőztével az örökös helyettesítésből kifolyó örököscdési jog mellőzendő. 1879. jul. 16. 6713. sz. a. Cur. hat.

[3]) Kétség esetében a végrendelkezés szabadsága lévén vélelmezendő, abból, hogy az örökhagyó két leányát a hagyaték feletti szabad rendelkezésben elidegenítés s adóssággali megterheltetés tilalmával korlátolta, azok egyikét azonban hajadon korában elhalta esetére korlátlan végrendelkezési jogcsultsággal ruházta fel. nem következtethető, hogy utóbbi akkor, ha férjhez megy és gyermektelenül hal el, végrendelkezési joggal ne birjon. 1881. márc. 1. 9901. sz. legf. itél. hat.

[4]) Azon végintézkedés, hogy a kijelölt személyek csak az örökhagyó két

A végrendelkezési jog korlátolása. Hogy sokszor oly befolyásoknak azok, a kik a családhoz legközelebb állanak, az igazság és a családi jogok sérelmével áldozatul ne essenek, a törvény a végrendelkezési jogot, az örökhagyó rendelkezési szabadságát bizonyos esetekben korlátolja, vagyis kimondja, hogy a szülők a gyermekeknek, a gyermekek a szülőknek bizonyos részt hagyni kötelesek. És ezen rész köteles résznek, nálunk törvényes osztályrésznek neveztetik. A köteles részt a leszármazók az örökhagyó minden vagyonából, a felmenők pedig csak ági vagyonból követelhetnek. A törvényes osztályrész vagyis köteles rész felét képezi azon örökségnek, a mely valakit törvényes örökösödés utján illet. A köteles rész más részére tett végrendelet esetében az oldalrokonokat, t. i. szülőinek testvéreit már nem illeti. Az örökbe fogadó szülők után az örökbe fogadott gyermekeket végrendelet nem létében a többi gyermekekkel egyenlően illeti. A szülők, ha elhunyt gyermeköknek házastársa maradt életben, és ági vagyon nincs, a szerzeményi javakból köteles részt nem követelhetnek, mert az hitvestársi öröklés folytán az életben maradt házastársat illeti. [1])

A törvényes osztályrész még abból a követelésből is kiadandó, a melyet a végrendelkező végrendeletébe fel nem vett, mert a végintézkedés teljességéből semmit sem von le az, hogy abban bizonyos követeléseket fel nem említett. [2])

A köteles rész személyes jog lévén, annak kiegészitése, illetőleg az annak sérelmére tett örököshelyettesités érvénytelenitésének joga egyik testvérről a másikra át nem szállhat. [3])

A köteles rész kiadására zavarólag az sem hathat, hogy az örökhagyó az értékre nézve minden kivétel nélkül pótlást rendelt, a mennyiben az egyiknek örökrészül kijelölt ingatlan kevesebbet ér, mint a többi örökösöké. A pótlás kiterjed nemcsak az ingatlanra, hanem az épületek értékére is. Vitás kérdésben tehát biróilag a végrendelet csak igy magyarázható. [4])

örökbe fogadott fiának leszármazók s végrendelet nélküli elhalálozása esetében öröködjenek, magában foglalja az egyik örökbefogadottnak leszármazók s végrendelet nélküli elhaltával a másiknak helyettesítését is. 1882. máj. 4. 12143. sz. a. Cur. hat.

[1]) A szerzeményi javakban a hitvestárs megelőzi öröklés rendjén mind a felmenőket, mind az oldalrokonokat. 1883. márc. 2. 5656. sz. a. Cur. hat.

[2]) Az örökhagyó érvényesnek tekintendő végrendeletében annak kijelentése után, hogy összes ingó és ingatlan javairól kiván intézkedni, összes ingó és ingatlan javait halála esetére felpereseknek hagyományozván, s igy ezeket általános örököseivé nevezvén, ezen örökösödés illetőleg végintézkedés teljességéből semmit sem von le az, hogy az örökhagyó elsorolván összes ingó és ingatlan javait, azok közé bizonyos követelést fel nem vett. 1880. szept. 29. 7350. sz. legf. it. hat.

[3]) Az egyik testvér azon személyes joga, miszerint köteles része kiegészitését illetőleg a köteles részét sértő örököshelyettesités érvénytelenitését követelhette volna, a másik testvérre mint annak törvényes oldalági örökösére át nem száll. 1880. szeptember 29. 724. sz. legf. it.

[4]) Az örökhagyó végrendeletében egyik örökös részére az örökségi jutalék értékére nézve, kifejezetten s minden kivétel nélkül pótlást rendelvén, a mennyiben az örökrészéül kijelölt ingatlan kevesebbet ér, mint az, mi örökös tár-

A nagyapai birtokból is követelheti az unoka a köteles részt az elvont haszonnal és kamatokkal együtt. [1])

A törvényes osztályrésznek az örökhagyó halála óta megfelelő hasznai s jövedelmei mint járulékok magával a köteles részszel együtt járnak. [2])

A törvényes örökrész kiszámitásánál betudandók mindazon öszszegek, a melyeket az örökös az örökhagyótól még életében kapott, kivévén, ha bebizonyitja, hogy azt ajándékba kapta. [3])

Ha a hagyaték özvegyi joggal van terhelve, az örökösök a köteles résznek csak az özvegyi jog megszünte után leendő kifizetésére kötelezhetők. [4])

A köteles rész kiegészitése. A köteles részt sem ajándékozás, sem haláleseteire intézkedés által csorbitani nem lehet, [5]) és azért, akárhogy intézkedik is az örökhagyó, akárkinek hagyja is a vagyont, a végrendeleti örökös vagy örököshelyettes azt kiadni köteles. [6])

---

sának jutott, ezen pótlásadás ily értelemben kiterjed nemcsak az ingatlanra, hanem az épületek értékére is, minek ellenkezője nem következtethető a végrendelkezés egyik pontjának azon szavaiból, mikép az egyik örökös társnak hagyott birtok minden csorbulás nélkül maradjon.

[1]) Az ideig. törv. szab. alapján az ajándékozási jog a szükség-örökösök törvényes osztályrésze által korlátolva lévén, az unoka az elajándékozott nagy apai javakból a 7. 8. §§. képest köteles része kiadatását követelheti, az ajándékozott nagyapai javak, negyedrészét köteles részül, nem ugyan természetben, de a törvényes gyakorlatnál fogva mindenesetre becsértékben, s annak erejéig az ajándékozási ügylet érvénytelennek nyilvánitandó. Az örökhagyó ajándékozási ügylet érvénytelennek nyilvánitandó. Az örökhagyó halála napjától kamat is megitélendő, mert az örököst az örökség haszna is megilleti, és alperes, kinek tudnia kellett, hogy az ajándékozás által felperes törvényes osztályrészében megsértetik, jóhiszemüségre nem hivatkozhatik. 1878. január 9. 11550. sz. legf. it. hat.

[2]) A törvényes osztályrész után a szükség-örökösöket a kamatok az örökhagyó halála napjától, mint az örökség megnyiltának időpontjától kezdve illetik. 1879. deczember 15. 10692. sz. legf. it. hat. — Az örökség megnyiltától kezdve az örökség haszna is az örököst illetvén, a törvényes osztályrésze fejében megitélt összeg utáni kamatok a szükség-örökösöket az örökség megnyilta napjától kezdve illetik. 1877. ápril 26. 3579. sz. a. legf. it. hat.

[3]) A végrendeletileg mellőzött örökös is köteles lévén törvényes osztályrészébe való betudását eltürni, mind annak, a mit szülőitől ezek életében önálló háztartása berendezésére kapott volt, tehát a részére azok által tett épitkezési fizetéseknek is, a mennyiben nem igazolná, hogy azon fizetések ajándékkép az örökségbe leendő betudás kizárásának nyilvánitása mellett teljesitettek.

[4]) A köteles rész eképen számittatik ki: A. hagyott hátra 8000 frtot, maradt két fiu és két leány, a fiuknak hagyott 3500—3500 frtot, a leányokra pedig azt mondotta, hogy azoknak 500 forintot hagyok, — de törvény szerint egy leánynak köteles része lenne 1000 frt, tehát a fiuk egynek-egynek 500 frtot tartoznak pótolni. 1879. julius 21. 6581. sz. legf. it. h.

[5]) A vagyon azon fele része, mely a szükség-örökösöknek jut, mint köteles rész, sem élők közötti ajándékozási szerződések, sem halálesetérei intézkedések által nem csorbitható. Ennek folytán ajándékozások esetében a köteles rész minden esetre a vagyon azon értéke szerint számitandó, mely az ajándékozás idejében fenállott. 1879. nov. 3. 9961. Cur. hat.

[6]) A köteles rész intézményével törvényeink azon rendelkezése nincs ellentétben mely szerint az apa törvényes kort el nem ért gyermekének örököst helyettesithet. 1880. julius 6. 4982. sz. a. legf. itél. hat.

A köteles rész kiegészithetése, érvényes végrendelet mellett is kérhető. [1])

Kitagadás. A törvény az örökhagyót feljogositja, hogy azokat, a kik őt életében keseritették, bántalmazták, — az örökösödésből kizárhatja, illetőleg kitagadhatja következő esetekben:

1. Ha szülőit bántalmazza vagy megveri. 2. Ha szülőit sulyos bűnténynyel vádolja, a hazaárulás és a hütlenség kivételével. 3. Ha szülői élete után leskelődik, p. o. azoknak megmérgezését megkisérlette. 4. Ha pazarló s erkölcstelen életet folytat, és azt szülői intéseire sem hagyja abba. 5. Ha szülőit az ellenség fogságából ki nem váltotta, midőn azt tenni hatalmában volt.

A gyermekek viszont kitagadhatják szülőiket: 1. Ha a szülők a gyermekek vagyonát eltékozolják, akkor, midőn annak elidegenitésére szorulva nincsenek. 2. Ha ok nélkül kegyetlenkednek gyermekeiken. 3. Ha gyermekeiknek törvényes koruk elértekor előnyös s tisztességes házasságukat ellenzik. 4. Ha gyermeküket bűntény elkövetésére kényszeritik.

Csak azon kitagadási ok szolgálhat a kitagadás igazolására, a melyet az örökhagyó végrendeletében előadott, és a melyet fel nem hozott az bizonyitékul, más által fel nem hozható. [3]) A kitagadott, azonban jogositva van bebizonyitani, hogy ok nélkül tagadtatott ki. Mert az örökhagyó is tévutra vezettethetett, és igy a rokonok cselszövényei folytán alapos ok nélkül tagadhatta ki fiát. [4])

A végrendelet visszavonása. Az emberi szabad akarat a sors változékonyságának van alávetve, mert az emberi akarat a halálig változékony (voluntas hominis ambulatoria et usque ad mortem).

Az örökhagyó végrendeletét széttépheti s bármikép megsemmisitheti; ha érvényteleniteni akarja, azt teheti szóval vagy külön irásban, és akkor itt is azon bel- és külkellékek kivántatnak, a melyek a végrendeletek készitésére szükségesek.

---

[1]) Ha a régibb végrend. az ősis. pat. 5. §. értelmében annak idejében a törvényszéknél le nem tétetett, a végrendelet hatályát veszi, s a negyed helyett csak köteles rész követelhető.

[2]) A köteles rész megcsonkitása a végrendelet érvénytelenségét szükségkép nem vonja maga után. A köteles rész, vagy kiegészithetésének követelhetését az érvényes végrendelet nem gátolja. 1880. szept. 13. 7387. sz. legf. it.

[3]) Ha a kitagadásra kellő ok miatt a szükségörököstől a törvényes osztályrész elvonatik, csak azon kitagadási ok jöhet figyelembe, mely a végrendeletekben határozottan megemlittetik, mert ha a kitagadásra törvény szerint okul szolgálható, de a végrendeletben fel nem emlitett tény valósága perrendszerüleg bebizonyittatik is, ez figyelembe nem vehető, mert az vélelmeztetik, hogy az örökhagyó a kitagadás alapjául szolgáló tényt megbocsátotta. 1874. február 6. 498. legf. itél. döntv.

[4]) Kitagadásra elég indokul szolgál, ha bebizonyittatik, hogy a gyermek atyját megverte. A végrendelkező által a végrendeletben fel nem hozott kitagadási ok, a kitagadás törvényes voltának megbirálásánál figyelembe nem vehető. 1877. nov. 8966. Cur. hat.

Nem szolgál okul az örökségből való kitagadásra, hogy az apa gyermeke ellen ennek gyanusitásai miatt az egyházi hatóságnál panaszt emelt, habár e panasz folytán vizsgálat is rendeltetett el. 1877. junius 15. 8066. sz. a. Cur. h.

Irásbeli végrendeletnek szóval történt visszahuzása a szóbeli végrendeletre szükséges tanuk előtt megengedtetik.

A k. közjegyző előtt tett végrendelet visszavonásánál ugy kell eljárni, mint a közjegyző előtt tett végrendelkezésnél, t. i. a közjegyző, két tanu, vagy ezek helyett még egy közjegyző előtt kell a visszavonást kinyilatkoztatni, s a közjegyző azután ugy jár el, mint fent előadatott, t. i. a visszavonást a közjegyzői okiratra és a végrendeletre feljegyzi.

Az utóbb kelt végrendelet az előbb keltet megsemmisiti. [1]) Ha két vagy több végrendelet létezik, a legutóbb tett végrendelet tekintendő érvényesnek.

A kölcsönös végrendeletet a felek tetszésük szerint egyoldalulag vissza nem vonhatják, abban semmi törlést, semmi módositást sem tehetnek, és ha visszavonni s azon változtatásokat tenni akarnak, azt érvényesen csak közös akarattal és megegyezéssel tehetik.

A végrendelet kihirdetése. Minden végrendelet kihirdetendő, még abban az esetben is, midőn hivatalos beavatkozásnak nincs is helye. Mert a végrendelet jogérvénye a végrendelet kihirdetésétől veszi kezdetét.

A kir. közjegyző pedig mihelyt értesül arról, hogy valamely személy után az öröklés megnyilt, köteles a nála megőrzés végett letett végrendeletet kihirdetés végett a kir. járásbirósághoz beterjeszteni. [2])

A kir. járásbiró kiskoruak létében a hozzá beterjesztett végrendeletet azonnal kihirdetni, annak hivatalból hitelesitett másolatát a községnek megküldeni, és netán a végrendeletben megnevezett gyámot, gondnokot vagy végrendeleti végrehajtót hivatalból értesiteni köteles.

A végrendeletnek a kir. közjegyző általi bemutatása esetében a kir. járásbiró a végrendeletet azonnal a kir. közjegyző jelenlétében hirdeti ki.

A nagykoru örökösöknél a végrendelet kihirdetésére a mennyire lehetséges, az érdeklettek megidézendők, ha azok távol vannak, vagy ismeretlenek, a kihirdetés két tanu jelenlétében történhetik.

A kihirdetésről mindig jegyzőkönyvet kell felvenni.

A végrendelet végrehajtása. Ha a végrendeletben végrehajtó van kinevezve, akkor mint örökhagyó meghatalmazottja az örökhagyó intézkedéseit foganatositani, vagy annak végrehajtására az örököst sürgetni köteles.

Ha a végrehajtó ezt el nem vállalja, vagy kinevezve nincs, akkor az örökösre hárul a végrendeleti intézkedések végrehajtásának kötelessége.

---

[1]) Ha az utóbb kelt végrendelet valamely alapitvány iránt ujólag kimeritően és önállólag intézkedett, akkor az alapitványi javadalom felett támadt peres kérdés, a mennyiben a fiókvégrendelet a végrendeletnek intézkedését nem tartotta fenn, az utóbbi keletü fiókvégrendelet mint későbbi önálló végintézkedés alapján birálandó el. 1886. február 24. 5673. kir. it. hat.

[2]) 1874. 35. t. c. 85. §. [3]) 1874. 35. t. cz. 86. §. [4]) 1868. 54. t. c. 565. §.

A külkellékek hiányában a végrendelet semmis és érvénytelen [1]) és egészen mellőztethetik. [2])

A külkellékek vizsgálatánál a végrendelet különböző nemei jönnek tekintetbe és belkellékek hiányában szintén semmis a végrendelet.

Az öröklési szerződések és halálesetre szóló ajándékozásokról. Öröklési szerződések és halálesetre szóló ajándékozások alaki kellékek tekintetében csak azon esetben érvényesek, ha a jelen törvényben az irásbeli magán-végrendelet, a köz-végrendelet, vagy a közjegyzőkhöz letéteményezett irásbeli magán-végrendeletre előirt alaki kellékekkel készittetnek.

Öröklési szerződés az, midőn a jövendő hagyaték vagy annak egy része igértetik, és az igéret elfogadtatik. — De itt is a szerződés érvényességére azon kellékek szükségesek, melyek a végrendeleteknél léteznek. Az örökszerződést ugy mint a végrendeletet visszahuzni nem lehet, azt csak a törvény rendes utján lehet érvényteleniteni. — Azonban az egész vagyonra nézve ugy lehet örökösödési szerződést kötni, hogy a köteles rész fenmaradjon.

Hitbizományi helyettesités. A hitbizományi helyettesités oly örökös kinevezésén alapszik, a kinek az örökséget egy másik örököstől kell átvenni.

Azon örökös, a ki az örökséget kapja, előörökösnek (fidei commissarius), az pedig, a kire az előörökös után az örökség egészben vagy részben száll, hitbizományi utóörökösnek (fidei commissarius successor) neveztetik.

A helyettesitett örökösre nézve a végrendelkező tetszése szerint tehet feltételeket.

A hitbizományi közönséges helyettesités az, midőn a végrendelkező ugy intézkedik, hogy ha az örökös át nem venné az örökséget, a végrendelkező által kirendelt helyettesre szálljon.

A végrendelkező kitüzheti azon időpontot, vagy tüzhet ki valamely jövő eseményt, a melyben a helyettes az örökséget átveheti, p. o. az örökös halála esetére.

Ha a hitbizományi helyettesitésnél a végrendelkező a helyettesitettet a végrendelkezéstől határozottan el nem tiltotta, a helyettesitett szabadon rendelkezhet. [3])

---

[1]) 1638. 31. 1715. 27. t. c.

[2]) A végrendeletet, habár az nem felel is meg az 1876. évi 16. t. c. rendeleteinek, nem érvénytelenitheti az, ki a végrendeletet annak kihirdetése alkalmával minden pontjaiban elfogadta. 1883. junius 3. 5410. sz. a. Cur. hat.

[3]) A hitbizományi helyettesités nem foglalja az örökös végrendelkezési jogának korlátolását hallgatag magában, ebből kifolyólag, ha egyidejüleg az örökösnek a végrendelettétel meg nem tiltatott, a hitbizományi helyettesitésnek más joghatály nem tulajdonitható, minthogy azon örökös örökségi része, ki az előtt halna meg, mielőtt az érvényes végrendelkezésre kellő kort elérte volna, vagy ha elérte, de nem végrendelkezett, a hitbizományilag helyettesitett utóörökösre szálljon, de nem terjed ki oly esetre, midőn a közvetlen örökös a törvényes kor elérte után végrendelet hátrahagyásával halt meg. 1875. február 29. 9511. Cur. hat.

A hitbizományi helyettesités hallgatag magában foglalja a vagyonnal az örökös életében való szabad rendelkezés tilalmát is. [1])

Minden hitbizományi helyettesités csak végrendelkezés alakjában eszközölhető jogérvényesen.

Átalában a hitbizományi helyettesités megszünik, ha a helyettesitettek közül már egyik sincs életben, vagyis azon sorrendben, a melyben a végrendelkező a helyettesitést kitüzte, egyik sem él, akkor az utolsó hitbizományi helyettes a vagyonról szabadon rendelkezhet.

Végrendelet.

Megfontolván, hogy az ember élete végperceinek el kell jönni, ugyan azért, hogy szeretteim között halálom után egyenetlenségek ne támadjanak, elgyengült erővel, de ép észszel, s szabad határozott akarattal következő végrendelkezést teszek:

Először. Lelkemet ajánlom a teremtőnek, testemet a földnek, a honnan eredetét vette; kivánom, hogy a köztemetőbe tisztességesen, de fény nélkül temettessenek el.

Másodszor. Kedves férjemnek Gombay Andor urnak, a ki házasságunk ideje alatt engem megbecsült és forrón szeretett, a sirig táplált viszonos forró érzelmeim jeléül hagyok 800,000 osztr. ért. forintot, mely összeg neki halálom után a takarékpénztárban lévő örökségemből azonnal kifizettessék.

Harmadszor. A többi ingó s ingatlan vagyonomat Béla és Adolfine kiskoru gyermekeimnek hagyom, mely vagyon ugy is törvény szerint kedves férjem, mint törvényes gyám kezelése alatt fog maradni, a ki ismert gyengéd atyai szeretettel fogja őket nevelni; a kiket arra kérek, hogy jó s gondos atyjuk iránt gyermeki engedelmességgel és hálával viseltessenek, mert az én halálommal csak benne fognak kárpótlást találni.

Negyedszer. Kedves nővéremnek Hodosy Antalné, szül. Csillagi Róza asszonynak, a kit velem együtt hasonló sorssal áldott meg az ég, emlékül hagyom hat értékes brilliant gyürümet, arany órámat lánccal együtt.

Ötödször. Kedves sógoromnak Hodosy Antal urnak, kedves nővérem jó férjének szintén emlékül hagyom két nagyobb 8—8 brilliant kövü gyürümet, Rubens remekmüvét, a Magdolnát ábrázoló képet, melyet birni ohajtott, azon kérelemmel, hogy eddigi jó hajlamával viseltessék ezután is kedves nővérem iránt.

---

[1]) A végrendeletben kifejezett örököshelyettesités nemcsak a végrendelkezési tilalmat, hanem az élők között szabad rendelkezés korlátolását is magába foglalja. 1879. jun. 10. 6443. Cur. hat.

Hatodszor. Husz évig szülőimnél, s 5 évig nálam szolgálatban lévő Romy János inasnak hű szolgálatának jutalmául hagyok 4000 frtot, mely halálom után gyermekeim örökségéből azonnal kifizetendő leend.

Hetedszer. Sóska Amália szobaleányomnak, a ki öt évig hün szolgált engemet, hagyok ezer frtot, mely összeg neki halálom után azonnal kifizettessék.

Ez végső akaratom.

Mi alólirt végrendeleti tanuk bizonyitjuk, miszerint az általunk személyesen ismert N. N. végrendelkező . . . . lakos együttes jelenlétünkben kijelentette, miként ezen okirat az ő végrendeletét tartalmazza és az általa már előbb önkezüleg aláirtnak előttünk elismerte.

Kelt stb. N. N.

X. Y.
mint felkért végrendeleti tanu.
X. Y.
mint felkért végrendeleti tanu.

Minták.

Sajátkezüleg irt végrendelet.

A mindenható Istennek stb. nevében.

A halál minden perczben kiolthatván életünket, nehogy annak vas karja készületlen találjon, s azok, a kik nekem kedvesek voltak, — rokonszenvem s szeretetemről a siromon tul is meggyőződjenek, hosszu fáradalmam s törekvésem folytán szerzett vagyonomról ép s józan elmével s komoly megfontolás után következő végrendeletet teszek:

1. A három lakszobában lévő butoraim a terjedelmes könyvtár kivételével kedves nőmé, szül. Kövy Iréné legyenek.

2. Fentemlitett kedves nőm özvegyi joggal élte fogytáig házamban maradjon, kezelje a rádi birtokot s gyermekeim édes anyjuk iránt, ki ápolgatásukban igaz anyai szeretettel és béketüréssel fáradozott, a legnagyobb tisztelettel és engedelmességgel viseltessenek, őtet semmiben és semmivel ne keseritsék.

3. A penci birtokom az ott található mindennemü felszereléssel, gazdasági épületekkel János fiam és Mari leányom között osztassék fel.

4. Kedves nőmnek kimulása után a rádi birtokom gyermekeim között egyenlő részben osztassék fel.

5. Sebes Mihály hű szolgámnak, a ki engem számos évekig egész odaadással és hűséggel szolgált, hagyok 500 frtot osztr. ért., ezen összeg halálom után neki azonnal kifizettessék.

6. A szécsénkei temetőben levő harangláb feltartására hagyok 100 forintot.

Ezen végrendeletemet egész terjedelmében magam irtam, sajátkezüleg aláirtam. Kelt Szécsénkén, 1886. jan. 8.

Szenes János.

Mi alólirottak Szenes János ur által megkerestettünk az iránt, hogy végrendelet tételére nála tanuként jelenjünk meg; mi ezen kérésének engedvén, nála megjelentünk, a mikor is ő előttünk is személyesen ismert végrendelkező Szenes János ur együttes jelenlétünkben az általa egész terjedelmében sajátkezüleg irt és aláirt végrendeletet felmutatván, azt előttünk határozott és változatlan akaratának nyilvánította. Kelt stb.

2 tanu aláirása.

Ha azonban a végrendelkező más által irt, és csak általa sajátkezüleg aláirt végrendeletet mutat fel, az felolvasandó, és négy tanu által aláirandó, annak következő záradékkal kell ellátva lenni:

Mi alólirottak mint Szenes János ur által végrendelet tételére külön meghivott tanuk ezennel bizonyítjuk, hogy a fentebbi végrendelkezési okirat előttünk felolvastatván, azt nevezett s általunk személyesen ismert végrendelkező — általunk értett nyelven és együttes jelenlétünkben saját végakaratának lenni nyilvánította, mit ezennel névaláirásunkkal erősítünk. Kelt stb.

Következik 4 tanu aláirása.

Szóbeli végrendelet.

Mi alólirottak hitelesen bizonyítjuk, szükség esetében hitünkkel is erősíteni készek vagyunk, hogy Ollós János helybeli földmivelő felkért bennünket, hogy szóbeli végrendeletének nyilvánításánál mint tanuk jelen legyünk. Mi meghivásának egész készséggel engedtünk, s házához menvén őt betegen fekve, de teljesen ép, józan észszel találtuk, s miután mind a négyen együtt jelen voltunk, előttünk következőleg nyilvánította végakaratát:

1. Ingatlan vagyonomat a szőllők kivételével nőm, született

Lombosy Katalin özvegyi joggal birja haláláig, abban őt gyermekeim háborgatni ne merészeljék.

2. József fiamnak a Nagyhegy nevü, István fiamnak Széleshegy nevü, Péter fiamnak Gödör nevü dülőben fekvő szőllőmet, mindegyiknek szőllejében levő borházzal, pincével, s az azokban találtató bormennyiséggel együtt hagyom.

Temetésem tisztességes, de egyszerü legyen.

Hogy általunk személyesen is ismert, Ollós János földbirtokos ur együttes jelenlétünkben ezen végakaratát általunk értett és a végrendelkező által használt nyelven élőszóval, ugy mint ezen iratba foglaltuk, adta elő, ezennel sajátkezü aláirásunkkal bizonyítjuk.

Kelt Szécsénkén, 1885. jan. 3.

Következik 4 tanu aláirása.

Öröklési szerződés.

Mely alólirt napon és helyen egyrészt Kádas János, másrészt Kádas, szül. Fenyves Matild asszony közt következőkép köttetett:

1. Kádas János e megváltozhatlan örökszerződés értelmében, életében maradandó nejének, szül. Fenyves Matild asszonynak hagyja összes ingó s ingatlan vagyonának $^3/_4$ részét.

2. A fenmaradt $^1/_4$ felől végintézetileg rendelkezendik.

3. Kádas Jánosné, szül. Fenyves Matild asszony, ezen örökségi kinevezést jelen szerződés sajátkezü aláirása által elfogadja.

4. Viszont Kádas Jánosné, szül. Fenyves Matild asszony, korábbi halála esetére életben maradandó férjének, Kádas János urnak, összes ingó s ingatlan vagyonának $^3/_4$-dét hagyja hátra — a fenmaradt $^1/_4$-ről végrendeletet teend.

5. Kádas János neje, Fenyves Mathild asszony által tett ezen örökségi kinevezését elfogadja s ezt neve aláirásával erősíti.

6. Bármelyik fél hal meg előbb — a másiknak köteles illendő temetést rendezni, és sirja fölé emlékkövet állíttatni — mire a felek szintén névaláirásukkal kötelezik magokat. Miről stb.

2 tanu. Kádas János.

Kádas Istvánné, szül. Fenyves Matild.

Öröklési szerződés.

Mi alólirottak azon esetre, ha a halál kiszólítana e világból, következő végintézkedést tettünk józan észszel s határozott, és szabad akarattal:

1. A másikat túlélő fél az elhunytnak tisztességes s illendő temetést köteles rendeztetni.

2. Köteles az elhunyt sirja fölé emlékkövet állittatni.

3. Az életben maradt házastárs átalános örökös legyen az elhunytnak összes vagyonában.

4. Én, Csurgó Péter, kedves nővéremnek Csendes Herminnek, a ki irányomban mindig testvéri szeretettel viseltetett s betegségemben gyakran ápolt, 10,000 frtot azaz tiz ezer forintot hagyok, mely összeget életben maradandó nőm fogja kifizetni halálom után egy hét alatt.

5. Én pedig, Csendes Hermin, férjezett Csurgó Péterné, kedves fivéremnek Csendes Adolfnak vagy korábbi halála esetében gyermekeinek 6000 frt osztr. ért. hagyok ugy, hogy ez összeget életben maradt férjem holta után 1 hó alatt kifizesse. — És ezt négy tanu jelenlétében saját kezünk aláirásával erősítjük. Kelt stb.

Elévülés és elbirtoklás.

A szerzés módjai még: az elévülés és elbirtoklás. Az elévülésből a folytonos nem használat által a jogvesztés származik. A folytonos használatból pedig az elbirtoklás ered. Ezen átalános fogalom kifolyása az, hogy a jog bizonyos meghatározott határidő után átváltozik azon indokból, mert a fentebbi idő alatt nem gyakoroltatott.

Elévülés alatt tehát azon tény értetik, melynél fogva valamely jog a törvény által meghatározott idő alatt nem gyakoroltatott. Ha pedig ez idő alatt nem gyakorolt, vagyis elévült jog másra megy át, ekkor ez a jog elbirtokolt jognak, vagyis elbirtoklásnak neveztetik.

Az elévülés tehát maga után vonja az elbirtoklást, — e kettő abban különbözik egymástól, hogy az elévülés által a jog veszittetik el, az elbirtoklás által pedig megszereztetik, p. o. ha valaki valamely ingatlant 32 évig (tehát nem 30) háborítlanul bir,[1]) az ezen elbirtoklás által tulajdonává válik, a kit pedig ezen ingatlan birtokjoga illetett jogának elmulasztott gyakorlása által, azt elvesztette, vagyis elévítette.

Az elévülés, illetőleg elbirtoklás a jogszerzésre nézve jogcimet képez, csak az ellen zárja ki ezen jognak érvényesítését, a ki a telekkönyvekbe bizva szerzett telekkönyvi jogot, de nem akkor, a mikor a vevő meggyőződhetett volna, hogy a jog tényleg gyakoroltatott.[2])

---

[1]) A 32 évi elévülési időszakra nézve a magyar törvények hatálya visszaállíttatván, e részben az osztr. polg. t. 1494. §. rendelkezése többé nem irányadó, az elévülés tehát kiskoruak ellenében is fenti időben eszközölhető. 1890. márc. 7. 3780. sz. a. Cur. hat.

[2]) A jogszerzésre nézve az ideigl. törv. szab. 21. §. szerint alkalmazandó oszt. ptk. 480. §. értelmében az elévülés, illetőleg elbirtoklás is jogcimet képez

Elévülésnek nincs helye a) a kiskoruak ellen 16 éves korukig, b) az ellenség fogságában lévők ellen, osztatlan javakban, c) határoknál. Gyámok, gondnokok, gyámoltjaik, gondnokoltjaik vagyonát elévülés, elbirtoklás által meg nem szerezhetik. — Háboru vagy dögvész idejében. Téves telekkönyvi bekebelezés sem esik elévülés alá.[1])

Törvényeink szerint az elévülésre királyi javakban 100, egyháziakban 40, nemesi javakban 32, városi javakban 12 év szükséges.

Az elévülésre megkivántatik még: a) hogy az illető azt valóban és békésen birja, mert ha birói megintés, felmondás, tiltakozás tétetik vagy kereset adatik be, az megszakad.

A tkvi jogok 3 év alatt évülnek el, azaz ha valakinek a tulajdonjoga bekebeleztetett, és az ellen 3 év alatt telekkönyvileg fel nem lépett, ez idő után már fel nem léphet; az illető azonban jogosítva van polgári uton keresetet indítani, azért tehát, ha 3 évig a tulajdonjog bekeblezése ellen fel nem lépett, birtokjogát 32 év alatt per utján mindig érvényesítheti.

Az elévülés és elbirtoklás tehát megszakíttatik, ha valakinek joga telekkönyvileg az elévülés vagy elbirtoklás alatt álló ingatlanra telekkönyvileg másra bekebeleztetik, midőn t. i. az ingatlan tulajdonjoga harmadik személyre iratik át, mert ekkor az ellen — a kire az iratott — nem folyhat az elévülés és elbirtoklás, mert a ki ellen megkezdetett, — megszünt az ingatlan tulajdonosa lenni.[2])

Az elévülés megszakittatik oly kereset által is, a mely sikerrel folytattatott. De ha a fél be is adta keresetét, azt folytatta és marasztaló itéletet is nyert, de azt nem foganatosította, sőt ugyszólván azt megszüntette, a három év lefolyta után folytatta ismét, ez által az elévülés félbeszakítottnak nem tekinthető.[3])

Az oszt. polgtkv. 1500. §. az elévülés és elbirtoklás által szerzett jognak érvényesítését csak az ellen zárja ki, a ki csupán a nyilvánkönyvekhez biztában szerzett telekkönyvi jogot: ezen feltétel azonban nyilván hiányzik akkor, ha a tulajdont szerző meggyőződött vagy pedig kellő figyelem mellett meggyőződhetett volna arról, hogy a szolgalom tényleg gyakoroltatott, mert ily esetben az uj szerződő a nyilvánkönyv által félre nem vezettethetik és a nyilvánkönyvbe való bizalom vele semmi esetre sem hitethette el, hogy egy tényleg és láthatólag gyakorolt szolgalom nem áll fenn. Átalános gyakorlat, mely szerint a földesur szőllő-ültetésre dézsmakötelezettség mellett átengedett területek alatti pincék törésére taksa fizetés mellett engedélyeket adott, és mindenki, a ki ott szőllőt szerzett, ezen gyakorlat tudásával szerezte azt. 1883. febr. 21. 7672. sz. a. Cur. hat.

[1]) A téves zálogjogi bekebelezéssel tulajdon nem szerezhető, de az jogerőre sem emelkedhetvén, elévülés alá nem esik, a mennyiben a hibás bejegyzés a telekkvi rend. 168. §-ának rendeletéhez képest hivatalból ki nem javíttatott, felperes, mint a kérdéses követelés tulajdonosának engedményezése, a tulajdonjogot perrel követelheti. 1883. jan. 17. 9514. sz. a. Cur. hat.

[2]) A tulajdonjog elbirtoklása telekkönyvön kivül félbeszakad, ha az ingatlan időközben (a 30 évi elévülési idő alatt) harmadik jóhiszemü személyre iratik át, mert a telekkönyvezett ingatlan birtoka a telekkönyvi tulajdonost illeti. — Az uj szerzővel szemben az átiratást megelőző birtoklás idejét beszámítani nem lehet. 1885. febr. 9. 6239. sz. a. Cur. hat.

[3]) Az elévülést csak a sikerrel folytatott kereset szakitja meg. 1890. évi márc. 14. 5937. sz. Cur. hat.

Ha azon időben, midőn a fél őt megillető jogát gyakorolhatta volna, t. i. nagykoruvá vált, és a követelés már ekkor behajthatlan és igy a kártérítési jog érvényesíthető nem volt, később a követelés behajthatóvá vált, és az első időponttól 32 év elmult, a kártérítési jog időmulás folytán elévült, az sem változtat a dolgon, hogy a fél ezen egész ügy állásáról csak a hatósági végzés kézbesítésekor nyert tudomást, mert az a körülmény, hogy valaki az őt megillető jogról tudomással nem birt — az elévülésre semmi befolyással sincs. [1])

Telekkönyvek.

Telekkönyvi betétek. (1886 : 29. és 1889 : 38. t.-c.) A telekkönyvek a földbirtok és földbirtokos jogi biztositékát képezvén, szükséges, hogy a telekkönyv hü tükre legyen a mostani birtokállapotnak, s az legyen abba felvéve, a ki azt birja, illetőleg a kit azon birtoknak tulajdonjoga illet.

A mostani telekkönyvek még azok, a melyek az 1855. évi osztr. tkvi törvény értelmében készültek, illetőleg az akkori helyszinelési munkálatok alapján vétettek fel, a melyek tehát hiányosak, miután azóta már a birtok tizedik kézre is jutott, tulajdonosul pedig az van megnevezve bennük, a ki még a felvételkor mint tulajdonos vezettetett be; e hiányokon kivül ellenmondásokat, tévesnél tévesebb adatokat tartalmaznak.

A jogbiztosság, a nemzetgazdászat, az ingatlant illető hitelemelésének érdeke azt kivánja, hogy ezen állapotoknak vége vettessék, mi csak az uj hiteltelekkönyvek felvétele, vagyis uj betétek szerkesztése által eszközölhető.

Az 1886 : 29. törvény tehát elrendelte, hogy uj telekkönyvek vétessenek fel, nem állitott fel uj telekkönyvi rendtartást s hiteltelekkönyvi rendszert, meghagyta a régit, csak az uj telekkönyvek elkészitésével azon jogi kivánalmaknak akart megfelelni, a melyek a birtokviszonyokban a telekkönyvekhez köttetnek.

Ezen törvény a földbirtokosokat legközelebbről érinti, tehát a földbirtokosoknak jogaikra ezen felvételnél különösen fel kell ügyelni.

Az *A* birtokállási lapra a régi helyébe azon tételek jegyeztetnek be, a melyek a betétek szerkesztése alkalmával a tjkben foglalt bevezetések szerint még fennállanak, miután a tkvek a kataszteri munkálatokkal és a földadókönyv adataival összhangzásba hozandók, abba a földadókönyv helyrajzi számai, a kataszteri munkálatokban kitett müvelési ágak (t. i. szántóföld, rét, szőllő stb.), fekvésük, s a kat. felmérés alapján a térfogat és a kat. tisztajövedelem jegyzendő. (3. §.)

A közhasználatu utakra vagy közterületekre nyiló pinczék,

---

[1]) Az a körülmény, hogy valaki az őt megillető jogról tudomással nem bir, e jognak a magánjogi átalános elévülési idő alatt való elévülésére befolyást nem gyakorol. 1888. dec. 9. 2922. sz. a. Cur. hat.

a melyek nem a pincze tulajdonosának ingatlanai alatt vannak mint önálló vagyontárgyak a velük esetleg közvetlen összeköttetésben lévő épületekkel, melyek leginkább borházak szoktak lenni, a telekkönyvi betétekbe külön annál inkább is felvétessenek, mivel az ily pincék sok helyen nem lettek felvéve. (1889: 39. t. c. 3. §.)

A helyszinelés alkalmával felmerült mulasztás vagy helyszinelés után képződő s nem telekkönyvezett ingatlanok (1886: 29. t. c. 12. §.), hová a pincék is tartoznak, a tényleges birtokos nevére veendők fel. (1889 : 38. t. c. 3. §.)

A telekkönyveknek az adókataszterreli összhangzása azt eredményezi, hogy oly adózók nevei vétetvén fel a földadókönyvbe, a kiknek birtokjoga és adókötelezettsége fennáll és a telekkönyvben mint tulajdonosok szerepelnek, és mert az ingatlan jövedelme minden egyes részletnél kitüntetve lévén, az adómennyiség könnyen kiszámitható, s az állam is könnyebben jut az adóhoz. A pénzintézetek és a venni szándékozók is sokkal nagyobb bizalommal lesznek a telekkönyvek iránt, ha a kat. állami érdekekből lelkiismeretesen gyüjtött ezen adatait a telekkönyvekben bejegyezve látják, s a hitel alapja is biztosabb lesz.

A *B* tulajdoni lapra csak az jegyeztetik be tulajdonosnak, a ki a telekkönyvi tulajdonosnak tekintendő; erre jegyzendő be a szerzés jogcime (öröklés, adásvevés, ajándék) a beadvány számával és érkezés időpontjával, jelzálogi bekeblezések, felfolyamodások, kiskoruság, gondnokság, csőd, igénybejelentések, zálogvisszaváltási vagy ősiségi viszonyból származó egyéb jogok, törlési perek, ugy a birtokrészletnek azon hányada is, a melyet ezen bejegyzések terhelnek. (15. §.)

A *C* lapra a régi tkvekben meg nem szünt tételek, a terhek jelzálogi bekeblezései, előjegyzések, feljegyzések, szóval minden régibb és ujabb terhek, kötelezettségek, s azon elsőbbségek jegyeztetnek be, melyek az előbbi tkönyv *C* lapján előfordulnak.

A telekkönyvek terveinek elkészitése után a kiküldött tkönyvvezető jelentésére a tkvi hatóság kitüzi a határnapot, a melyen a kiküldött munkájának folytatása végett a községben megjelenik. Az erről szóló értesitésben felhivandók mindazok, a kik a tkvben előforduló bejegyzésekre okadatolt előterjesztést kivánnak tenni, hogy a kitüzött határnapon a kiküldött előtt jelenjenek meg és előterjesztéseiket igazoló okirataikat mutassák fel. (1886: 28. t. c. 31. §.)

Minden földbirtokosnak a telekkönyv megváltoztatása céljából fel kell mutatni okiratait, szerződéseit, a melyekkel igazolja, hogy előterjesztése alapos és hogy ő azon birtoknak jogos és valódi birtokosa és azt jelenleg is birja; ezen okiratokat másolatban a kiküldöttnek átadja (1888: 29. t. c. 31. §.), és ha az okiratokon az illetékszabás végetti bemutatás igazolva nincs, az illetékszabás végett szükséges másolatot a fél bemutatni köteles, ellenkezőleg ezen másolat az ő költségén hivatalból fog elkészittetni (1889: 38. t. c. 21. §.) és a kiküldött által felvett jegyzőkönyvet — mely a bekeblezési kérvényt pótolja — aláirják; ha az okiratokat eredetiben adják át, arról

téritvényt kapnak; a tkvi hatóság ezen tjkönyveket soron kivül intézi el. (38. §.)

Azért szükséges, hogy az illető földbirtokosok a kiküldött felhivására a kitüzött napon előtte megjelenjenek, neki a jogaik biztosságára vonatkozó adatokat, okiratokat átadják, mert ez által a munkálat könnyebben fejeztethetik be.

A kiküldött a helyszinen munkálatainak befejezte után a jkönyveket, okiratokat stb. a tkvi hatóságnak beterjeszti, a tkvi hatóság azután egy bizottságot küld ki, mely a községben tartandó tárgyalásra határidőt tüz ki és erről hirdetményt bocsát ki. (39. §.) A bizottság eljárása nyilvános. (40. §.)

A községi elöljáróság a bizottság mellé a szükséghez mért számban kifogástalan s jó vagyoni viszonyok között élő községi lakosok közül bizalmi férfiakat választ, a kik a viszonyokat ismerik, hogy azok a földbirtokosok érdekeit igen közelről érintő eljárás minden mozzanatában képviseljék, ezek közül kettőnek a bizottság mellett minden hivatalos intézkedésnél jelen lenni, az eljárásnál felvilágositással vagy egyébként támogatni, azonossági kérdésekben nyilatkozni tartoznak. (41. §.)

A bizottság feladata a helyszinén az azonosságról, illetőleg arról meggyőződést szerezni, vajjon az ingatlanok az uj helyrajzi számokkal helyesen jelöltettek-e meg a betéti tervekben. (42. §.)

Miután tulajdonosnak a jelenlegi birtokos kebelezendő be, és pedig ha a tényleges birtokos tulajdonjogát kéri bekebeleztetni, köteles, ha okiratai vannak, ezeket, ha nincsenek, a jelenlegi birtoklást igazoló helyhatósági bizonyitványt, vagy bizalmi férfiaknak szóbeli nyilatkozatát, vagy az átruházó bekebelezett tulajdonosnak a bizottság előtt szóval tett beismerését, jogerejü birósági átadási okiratot, itéletet, az igazolt örökös vagy hagyományosa által kiállitott, de bekeblezésre nem alkalmas okiratot vagy a jogutódnak a bizottság előtt szóval tett beismerését, az ingatlannak három évi békés birtoklását igazoló helyhatósági és bizalmi férfiak nyilatkozatát eredetiben becsatolni, minek igazolása után a tkvi tulajdonos a bizottság által végzésileg azzal idéztetik meg, hogy ha a végzésben megnevezendő tényleges birtokos nevére való átirása ellen kifogása van, ellentmondását, a bizottság előtt megjelenve, szóval terjeszsze elő, vagy pedig legkésőbb a tkvi hatóság által kitüzendő félévi határidő alatt közvetlenül a tkvi hatósághoz intézendő beadványban nyujtsa be. A tényleges birtokos tulajdonjoga jegyzendő be akkor is, ha az ingatlan tkvön kivül többször ruháztatott át, de ezen átruházások mindegyike okirattal vagy az átruházó beismerésével nem igazoltatik ugyan, de az, hogy azon ingatlant a telekkönyvi tulajdonos örököse, hagyományosa ruházta át, legalább is előjegyzésre alkalmas okirattal vagy az átruházó szóbeli nyilatkozatával és a helyhatóságnak nyilatkozatával, hogy az átruházásról tudomással birnak és ezen felül a helyhatóság és a bizalmi férfiak azon bizonyitásával, hogy az illető a birtokot jelenleg is birja, igazoltatik. (17. §.) A tényleges birtokos jegyzendő be akkor is, ha a tkvi tulajdonos vagy örököse ellen

hozott itéletet mutat fel, melylyel az illető ingatlan tulajdonjoga a jelenlegi birtokosnak megitéltetett vagy a tkvi tulajdonos a tulajdonjog elismerésére vagy a tulajdonjog bekeblezésének türésére köteleztetett, vagy a jelenlegi birtokos az ingatlannak átszállását az örökösödési perben hozott birósági jogerős itélettel igazolja. (1889 : 38. t. c. 5. §.)

Szintén a jelenlegi tkvi birtokos tulajdonjoga jegyzendő be, ha a tkvitulajdonos legalább három év előtt elhalt vagy holléte 3 év óta nem tudatik, és helyhatósági bizonyitványnyal igazoltatik, t. i. hogy a helyhatóság az ingatlannak a jelenlegi birtokos általi megszerzéséről tudomással bir, egyszersmind az, hogy a jelenlegi birtokos vagy elődei azon ingatlant legalább tiz év óta békésen birják, helyhatóság és a bizalmi férfiak által igazoltatik, és a tkvi tulajdonos, ha holléte nem tudatik, a helyszini müködés befejezéséig ellent nem mond. (18. §.) A tkvi tulajdonos örököseinek tekintendők a legalább három év óta elhalt tkvi tulajdonosnak leszármazó törvényes örökösei, ha az illető hitfelekezeti lelkész s a helyhatóság bizonyitják, hogy a tkvi tulajdonos után más leszármazói nem maradtak, vagy ha maradtak, ezek vannak a tényleges birtokban és a helyhatóság bizonyitja, hogy a tkvi tulajdonos végrendeletet nem hagyott hátra. (1889: 38. t. c. 5.—6. §.)

A bizottság jegyzőkönyvet köteles felvenni, ha a felek tulajdonjogukat kérik bekebeleztetni, azért, mert a birtokot megvették, de a szerződés hiánya miatt a tulajdonjogot nevére be nem kebeleztethette, de birtoklását törvényszerüen bebizonyitják, ugy a fentebbi pont eseteiben is. (1888. márc. 7. 9178. sz. a. igazságügyminiszteri rend. 82. §.)

Ha valaki jogi igényt támaszt, ellentmond, vagy valaki valamely megszünt jognak törlését szorgalmazza, a bizottság külön jegyzőkönyvet vesz fel; az igényt támasztó személyugyanazonossága a községi előljáróság által ismert két azonossági tanu által igazolandó. A jegyzőkönyv az érdekelt felek és a két bizottsági tag, azonossági tanuk s bizalmi férfiak által aláirandó. (42. §.)

Azon fél, a ki tulajdonjogának bejegyzését kéri, köteles az ingatlan szerzését igazoló szerzési okiratot eredetiben és lehetőleg egy a bizottság által láttamozandó másolatban, s annak pótlására szükséges helyhatósági bizonyitványt eredetiben átadni. Azt, hogy a birtokot az illető jelenleg is birja, a bizalmi férfiaknak kell bizonyitani, irásbeli szerződés hiányában az átruházó tkvi tulajdonosnak beismerni, mi jegyzőkönyvbe veendő, ahhoz az okiratok csatolandók. Ha pedig a jelenlegi tényleges birtokos az elhunyt tkvi tulajdonos örökösei, hagyományosai által kiállitott okirat vagy beismerésük alapján kéri a tulajdonjog feljegyzését, akkor azt, hogy azok a tulajdonosnak valóban örökösei vagy hagyományosai, köteles bebizonyitani, és pedig vagy átadási okirattal vagy itélettel, melyek azután a jegyzőkönyvhez mellékeltetnek. (43. §.) Itt is illetékszabás végett még a fél egy másolatot bemutatni köteles. (1889: 38. t. c. 21. §.) A tkvi tulajdonos halála és elhalálozásának ideje birósági határozattal is igazolható. 1889 : 38. t. c. 22. §.)

A jelenlegi birtokos által előterjesztendő és jegyzőkönyvbe veendő kérelem folytán (16. §.) és a három évi birtoklásnak a fent előadott módoni igazolása után a tkvi tulajdonos saját kezéhez kézbesitendő végzésben felhivandó, hogy ha a jelenlegi birtokos tulajdonjogának bekeblezését kifogásolni akarja, ellentmondását a bizottság előtt szóval terjeszsze elő, vagy pedig azt a félévi hirdetményi határidő alatt a tkvi hatósághoz irásban adja be. A kézbesités a jelenlegi tulajdonos költségén történik, a végzést a biróságok székhelyén a végrehajtó, más helyeken a községi (kör) jegyző egy elöljárósági taggal együtt kézbesitik, a kézbesitésen kivül annak az egyénnek, a kinek a végzés kézbesittetett, a tkvi tulajdonossal való ugyanazonossága is tanusítandó; a vétbizonyitvány a jegyzőkönyvhöz csatoltatik; más hatóság területén történt kézbesitésnél a vétbizonyitvány közvetlenül a tkvi hatóságnak küldetik meg. Az irásban beadott ellenmondást az ellenmondó sajátkezüleg tartozik aláirni, illetőleg két tanu alkalmazása mellett, a kiknek egyike az ellentmondó nevét irja alá, kézjegyzéssel látandó el. Szóval előterjesztett ellentmondás pedig jegyzőkönyvbe vétetik. Ha a tkvi tulajdonos ellentmondását a bizottság helyszini müködésének befejeztéig szóval terjeszti elő, a bizottság a jelenlegi birtokosnak okiratait visszaadván, igényeivel a rendes perutra utasitja, törv. 44. §. A szerzési okiratok, valamint a tkvi tulajdonosnak halálát igazoló anyakönyvi kivonat, a tkvi tulajdonosnak három év óta hollétének nem tudása vagy a jelenlegi birtokosnak tiz évi békés birtoklása tárgyában a községi elöljáróság által kiadott bizonyitványi jegyzőkönyvhöz eredetiben melléklendők vagy a két bizalmi férfinak a tiz évi birtoklást tanusitó nyilatkozata a jegyzőkönyvbe iktatandó. Törv. 45. §.

A bizottság a bizonyitványokban és a bizalmi férfiak igazolt tényállás kérdésében a szomszédokat, az illető hitfelekezeti lelkészt, az elhunyt vagy ismeretlen tartózkodásu tkvi tulajdonosnak a községben netán lévő házastársát, törvényes örökösödésre hivatott rokonait kihallgatja s nyilatkozatukat jegyzőkönyvbe iktatja.

Ha arról győződik meg a bizottság, hogy a bizonyitványok és nyilatkozatok tartalma, a melyekre a kérelem alapittatott, valótlan, a jelenlegi birtokosnak okiratait visszaadja s igényével a rendes perutra utasitja.

A bizottság a tulajdonjog bekeblezése tárgyában felvett jegyzőkönyveket hetenkint, a három vagy 10 éves békés birtoklás alapjáni bejegyzés esetében pedig a helyszini müködés befejezése után a tkvi hatóságnak beiktatás végett bemutatja. A helyszini működés befejezte után a bizottság a hivatali székhelyen a beiktatott külön jegyzőkönyveket átvévén, a betétek, illetőleg telekkönyvek szerkesztéséhez fog, melynél ismét a telekjegyzőkönyvi állapot veendő figyelembe, és ekkor már az abban felvett ingatlanokra és jogokra a tkvi hatóság által elrendelt bejegyzések az uj telekkönyv lapjaira jegyeztetnek. (55. §.)

Mihelyt egy község összes betétei (uj telekkönyvei) elkészittettek, a tkvi hatoság egy hirdetményt bocsát ki, melyben felszólitandók:

1. mindazok, a kik a jelen törvény alapján eszközölt bejegyzések érvénytelenségét kimutatják, hogy e végből törlési keresetüket, azok pedig, a kik valamely tehertétel átvitelének mellőzését megtámadni kivánják, e végből keresetüket hat hó alatt a tkvi hatóságnál adják be, mert ezen határidő után inditandó törlési keresetük, nyilvánkönyvi jogokat szerzett harmadik személynek joghátrányára nem szolgálhat; 2. hogy a jelenlegi birtokos tulajdonjogának ellentmondani kivánók ellentmondásaikat hat hó alatt a tkvi hatóságnak adják be, mert később az figyelembe nem vétetik (1889 : 38. t. c. 27. §.); 3. mindazok, a kik a betétek (telekkönyvek) tartalma által előbb nyert tkvi jogaikat megsértve érzik, felszólalásaikat hat hó alatt adják be, mert később csak a törvény rendes utján lesznek azok megtámadhatók, és hogy időközben harmadiknak szerzett nyilvánkönyvi jogai jogi hátrányt nem szenvedhetnek. Végre figyelmeztetendők a felek, hogy a bizottságnak átadott eredeti okirataikat, a mennyiben azokhoz másolatokat is csatoltak, a tkvi hatóságnál visszavehetik. A határidő utolsó napja a hirdetményben kiteendő. A hirdetmény a hivatalos közlönyben és a biróság által hirdetményeire igénybe vett lapban háromszor közzéteendő. (58. §.)

Az elkésetten beadott törlési keresetek, ellentmondások, felszólamlási kérvények hivatalból visszautasitandók, mely visszautasitó végzés ellen 15 nap alatt a kir. táblára lehet felfolyamodni, tovább nem.

A kellő határidő alatt hiányosan beadott törlési keresetek, ellentmondások, felszólalási kérvények 15 nap alatti pótlás végett visszaadandók. (61. §.)

Ha maga a tkvi tulajdonos ad be ellentmondást, a jelenlegi birtokos tulajdonjogának bejegyzése ellen, a tkvi hatóság a bejegyzést végzésileg kitörültetni rendeli, erről ugy az ellentmondó tulajdonost, mint a jelenlegi birtokost azzal értesiti, hogy igényét rendes per utján keresheti. (63. §.) Ezen végzés ellen 15 nap alatt felfolyamodással lehet élni és a mennyiben ezen esetekben vagy felszólalás folytán tervrajzok készitendők, ezeknek elkészitéséről, kiigazitásáról is, szükség esetében a feleknek meghallgatásával a telekkönyvi hatóság hivatalból gondoskodik. (1889 : 38. t. c. 28. §.)

Ha pedig a tkvi tulajdonos jogutóda ad be ellentmondást, a tkvi hatóság tárgyalást rendel, az érdekelteket kihallgatja, s csak abban a kérdésben dönt, vajjon az ellentmondó azt, hogy az elhunyt tkvi tulajdonosnak jogutóda kellően bebizonyitotta-e, és ha bebizonyitotta, a jelenlegi birtokos tulajdonjogának törlését végzésileg elrendeli s a feleket erről értesiti; ha pedig be nem bizonyitotta, az ellentmondó jogutódot azzal utasitja el, hogy törlési keresetét a végzés jogerőre emelkedésétől számitandó 30 nap alatt a jelenlegi birtokos ellen beadhatja, ha a hat havi hirdetményi határidő időközben le is járt volna. (64. §.) Ezen végzés ellen 15 nap alatt felfolyamodhatni. (66. §.)

Ha a harmadik személy nyilvánkönyvi jogait nem érintő világos irásbeli hibák kiigazitása vagy egyéb intézkedés kéretik, a fel-

szólalás tárgyalás nélkül végzésileg intézendő el. De ha egy harmadik személy jogait érinti, az érdekeltek meghallgatása végett tárgyalást tüz ki s a kérdést végzésileg dönti el, mely ellen 15 nap alatt felfolyamodással lehet élni. (65. §.)

A teljesen alaptalanul felszólalók vagy törlési keresetet indítók az elutasító végzésben, illetőleg itéletben már az első biróság által 300 frtig terjedhető pénzbirságban marasztalhatók. (68. §.)

Nehogy a telekkvi átiratások mulasztása által az illetékbüntetés fizetésétőli félelem sokakat a telekkönyvek rendbehozatalától visszariaszszon, kimondotta a törvény, hogy sem az utolsó vagyon-átruházás után, sem pedig közbeeső vagyon-átruházás hiányában a közvetlen vagyon-átruházás után felemelt illeték, vagy birság ki nem szabható akkor, ha a jogügylet jelen törvény életbelépte előtt köttetett, de illetékszabás végett a kellő időben be nem jelentetett, vagy ha bejelentetett is, de az illetékről szóló fizetési meghagyás nem kézbesíttetett, bélyeg és illeték nem jár, hanem csak az utolsó átruházástól fizetendő a szabályszerü illeték. Ezen illetékkiszabásnál azonban, ha megelőző birtokváltozás cimén illetékmérséklésnek van helye, csak azon birtokváltozás vehető figyelembe, a melytől az illeték kiszabatott. (70. §.)

Ezen törvény szerint a tényleges birtokos tulajdonjogának bejegyzése céljából kiállított helyhatósági bizonyítványok, anyakönyvi kivonatok, családi értesítők, lelkészi bizonyítványok (1889: 38. t.-c. 30. §.) jegyzőkönyvek, beadványok, határozatok — a felek által beadott felszólamlások (a törlési keresetek, ezekre vonatkozó tárgyalási iratok, határozatok kivételével) bélyeg és illetékmentesek. (1888: 29. t.-c. 71. §.)

Nyilvánkönyvi jogoknak kitörlése esetében a nyugta és beadvány és jegyzőkönyv, a jog megszüntetésére vonatkozó minden okirat akkor bélyegmentes, ha a kitörültetni kért jog 1885-ik év végeig megszünt. 1885. év után megszüntek, bélyegkötelesek. (1888: 29. t.-c. 71. §.)

Az átváltoztatandó, convertálandó kölcsönök.

Napjainkban nincs nagyobb jutalom a gazdára nézve az olcsó és kedvező feltételek alatt törleszthető kölcsönnél, mert a törléssel könnyebben szabadul terheitől, mint a drága kamatra felvett tőkétől, hol ha a kamatot fizeti is, de a tőke mindig megmarad.

Ha tehát a földbirtokosnak birtokát oly adósság terheli, melytől évenkint 7—8 kamatot fizet — a tőke mégis mindig fennáll, és sulyosan nehezedik a birtokra, helyzetén azáltal segít, ha ezen kölcsönt valamely hitelintézetnél tőketörlesztési kölcsönné változtatja át, hol ha 7% kamatot fizet, ezzel már 10, 20, 30, 40 év alatt a tőke is le lesz törlesztve.

Az ily kölcsönök átváltoztatására az 1881. évi 70. t.-c. is kezére

jár a földbirtokosnak, a mennyiben azokat több kedvezménynyel látja el, a törvény ezen kedvezményt 1886. évig terjesztette ki, — az 1889. évi 43. t.-c. azonban azt ismét 1895-ik évig dec. 31-ig érvényben tartja.

A jelzálogintézeteknél, takarékpénztáraknál, árvapénztáraknál, közalapoknál és minden nyilvános számadásra kötelezett pénzintézeteknél fennálló jelzálogi követelések, az említett bármelyik intézet utján más, bármelyik kölcsönadó intézet által való átváltoztatása (conversio) alkalmával kiállítandó kötvények, bekeblezési engedélyek által történt bekeblezések után, a bejegyzési illeték, a bekeblezett eredeti tartozásból még fennálló s az adósság összegét meg nem haladó összegtől illeték nem jár, ha kevesebb a kamat a régi tartozás után fizetett kamatnál; p. o. ha az eredeti tartozás 16,000 frt volt, attól 8% fizettetik, ezen tőkéből 8000 frt törlesztetett, és ha az átváltoztatásnál ismét 16,000 frt vétetik kölcsön, ezen 8000 frt után illeték nem fizettetik, csak az 50 kros bélyeg, de ha 18,000 frt vétetnék kölcsön, a 8000 frtot meghaladó 10,000 frt után már a rendes bélyegilleték jár.

Az ily kölcsönügylet az illeték kiszabási hivatalnál, a szükséges okiratok, u. m. kötvény, engedmény, törlési nyugta, bekeblezési engedély kiállításától számitandó 30 nap alatt 5—100 frtig terjedhető pénzbüntetés terhe alatt bejelentendők,[1]) de azért a feleknek illetékmentessége nem szünik meg.[2])

Az illetékmentességnek pedig csak akkor van helye, ha a kamatláb leszállíttatik, és csakis azon összegre nézve követelhető, a mely a bekebelezett eredeti tartozásból a fennálló adósság összegét meg nem haladja; ha meghaladja, a meghaladó összeg után az illeték fizetendő; de ha a régi fennálló tartozás és az uj felveendő kölcsön közötti különbözet a pénzérték (valuta) kiegyenlítésből származik, ezen különbözet kiegyenlítésére szükséges összeg szintén illetékmentes, p. o. ha a hitelintézet záloglevelei a kölcsönfelvételkor 98 frton állott, — az átváltoztatáskor pedig 90-re szállott le, és igy minden 1000 frtnál — 80 frt, 8000 frtnál 1440 frt a különbözet — ezen kiegyenlítésre szükséges összegtől illeték nem jár.[3])

A kamatláb leszállítása végett felveendő kölcsönöknél, az átváltoztatási müvelethez szükséges okiratok, (kötelezvény, engedmény, törlési nyugta, bekebelezési engedély) kiállításától számítandó 30 nap alatt az illetékkiszabási hivatalnál bejelentendők, ezen bélyegmentes bejelentéshez a fentemlített okiratok eredetijei, és azonkivül bélyegmentesen hitelesített másolatai csatolandók. Az illetékkiszabási hivatal az eredeti okiratokra a bejelentés megtörténtét igazoló bizonyítványt reá vezeti a nélkül, hogy előzetesen az ügylet birálatába bocsátkoznék, s azokat az iktatószámok feltüntetése mellett a bejelentő félnek visszaadja. Mellékjárulékok nélkül 1000 frtot meg nem haladó kölcsönöknél az ügyletek bejelentendők ugyan, de a fent

[1]) 1881: 70. t. c. [2]) 1882. évi jan. hó 3. 85939. sz. a. pénzügym. rend. 2. p. [3]) u. o. 1. §. 1. p.

elősorolt igazoló okiratokat a beadványhoz mellékelni nem tartoznak. Az illetékmentesség iránti nyomozást hivatalból, a bejelentés megtörténtét pedig felzet másolaton teljesíti az illetékkiszabási hivatal. Minden okiratra azonban az 50 kros bélyeg felragasztandó, ellenkezőleg a melyekről az hiányzik, a lelet felveendő. A kiszabott illetékekről szóló fizetési meghagyás a feleknek azonnal kézbesítendő. A sérelmesnek talált illetékkiszabás ellen az illető fél felebbezéssel élhet. [1])

A törlés mellett olcsóbb kamatokra kölcsönöznek *a*) a magyar földhitelintézet, mely külön jogokkal van felruházva [2]), *b*) az osztrák-magyar bank [3]), *c*) a kisbirtokosok országos földhitelintézete [4]), *d*) a budapesti első hazai takarékpénztár [5]), *e*) a budapesti magyar kereskedelmi bank, *f*) a magyar jelzálog hitelbank s más budapesti és vidéki pénzintézetek.

Célszerünek tartottam az egész kölcsönügyleti eljárást mintákkal előadni.

A pénzintézethez következő kérvény adandó be:

Tekintetes Igazgatóság!

A b.-gyarmati takarékpénztárnak az alsó-szécsénykei 18. sz. tkben 1—54. sorszámok alatt jelzálogilag bekebelezett 975 frt tőke követelését, és ennek 1886. évi aug. hó 1-ső napjától járó 7% kamatait és késedelmi kamatait, összesen 145 frtot ezen tek. pénzintézet által átváltoztatni óhajtom.

Az eredeti jelzálogilag bekebelezett tőke-követelés 1300 frt volt, melyből azonban 325 frt törlesztetett.

Tisztelettel ide mellékelem *A* alatt a telekkönyv hiteles kivonatát.

B alatt az adókönyvet.

C alatt a kataszteri iveket.

D alatt az épületek tüzkár elleni biztosítását igazoló bárcát.

Ezen jelzálogilag bekebelezett tőke és hátralékos kamatainak átváltoztatására 1200 frt szükséges.

Kérem tehát a tek. Igazgatóságot, méltóztassék ezen jelzálogi követelés átváltoztatására szükséges kölcsönt megadni. Tisztelettel

N. N.

Bejelentési beadvány.

Tekintetes illetékkiszabási hivatal!

A b.-gyarmati takarékpénztárnak az alsó-szécsénkei 18. sz. tkben 1—54. sorszám alatti birtokomra jelzálogilag bekelezett 1300 frt

[1]) 1882: jan. 3. 85939. sz. a. pénzügym. körr. [2]) 1871: 34. [3]) 1879. 45. [4]) 1878: 25. t.-c. [5]) 1879: 39. t.-c.

kamathátralékból álló követelését a kisbirtokosok országos hitelintézete által átváltoztatni óhajtván, e célból 1200 frt kölcsönt felvenni szándékozom, mely összeg meg is szavaztatván, arra az ide *A* alá csatolt kötvényt állítottam ki.

Ezen kölcsönt a kamatláb leszállítása végett eszközöltem, miután fentemlített takarékpénztárnak 7%-ot fizettem, a kisbirtokosok országos intézeténél pedig 5%-ot fizetek, mely kamat 2%-ra szállíttatott le.

A fentemlített 1300 frt tőkéből, illetőleg a bekebelezett tartozásból még 975 frt tőke és 200 frt kamat maradt fel, vagyis összesen 1175 frt, mely hátralékos tartozást a felveendő kölcsön 25 frttal mulja felül, illeték alá tehát ezen összeg tartozand. — Ennek folytán az 1881. évi 70. t.-c. értelmében ide mellékelem az eredeti kötvényt *A* alatt, és *B* alatt ezen kötvénynek bélyegmentesen hitelesített másolatát.

Kérem a tek. illetékkiszabási hivatalt, méltóztassék a bejelentés megtörténtét igazoló hivatalos igazolványt, reávezetésével ellátott kötvényt a jelzálogilag leendő bekebelezhetés végett mielőbb nekem visszaszolgáltatni.

Tisztelettel

N. N.

Adóssági perek: 20 frtig a községi elöljáróságnál indítandók, a községi biróságnak határozatát a kir. járásbirósághoz lehet áttenni, ennek határozatát a kir. törvényszékhez lehet felebbezni, tovább nem.

20 frton felül 50 frtig az adóssági pert a békebiróságnál kell megindítani, ennek határozata a kir. törvényszékhez felebbezhető.

50—500 frtig a keresetet a kir. járásbiróságnál kell megindítani, melynek határozata a kir. táblára, ennek határozata pedig a kir. Curiára felebbezhető.

A telekkönyvi rendtartás.

A telekkönyv oly könyv, mely a föld- és a telekről, s az azzal elválhatatlan kapcsolatban álló ingatlanról vezettetik.

Tartalmazza pedig *A*) a birtokállási lapot, a melybe a birtok ismertető jelei szerint bejegyeztetik; — *B*) a tulajdoni lapot, a melybe a tulajdonos neve, ipara, lakkelye, a jogcim, birtokváltozás, adás-vevés, jelzálog, s a vételár beiktattatnak; — *C*) a teherlapot, a melybe a jószágot terhelő kötelezettségek és terhek bekebeleztetnek s a kifizetettek kitörültetnek.

A) Birtokállási lap.

Szerény Adolf és neje Rémy Anna †. Curialis nemesi birtok.

Sorsz.	Helyrajzi szám	Hold	□ öl	Jegyz.
1· 4.	Ház 16. sz. a. udvar és kerttel	2	100	
2·18.	Ház 30. sz. a. udvar s kerttel zsellért . .	1	—	
3·30.	Szántóföld a legéndi dülőben tagosítva egy darabban	70	800	
4·45.	Rét falu alatt egy darabban	10	—	
5·48.	Rét út mellett	—	800	
6·49.	Lóherés falu felett	1	—	
6·50.	Szőllő, az ácsai dülőben	2	—	

B) Tulajdonlap.

Sorszám.

1. Érk. 1875. jul. 4. ik. sz. 3109.

Szécsénkén 1875-ik évi junius hó 10-én kelt adás-vevési szerződés alapján a 7. sor és 50. helyrajzi sz. a. szőlő tulajdonjoga a vevő Szilvás János javára bekebeleztetik.

C) Teherlap.

Sorszám.

1. Érkezett 1875. jun. 1. ikt. sz. 4001.

Szerény Adolf által Pesten, 1875. évi febr. hó 10-én kiállított kötvény alapján a zálogjog 600 frt kölcsönre 10% kamattal egy negyedévi felmondással, Szerény Adolfnak alsó-szécsénkei 10. sz. tkben *A*) + 1—7. sorszám alatt tulajdonjogilag fele részben bekebelezett ingatlanaira Cines János javára bekebeleztetik.

Hogy ha valaki azt akarja megtudni, hogy valamely birtokon mennyi teher létezik, a bekebelezett terhek mellett nézze meg a széljegyzetet, nincs-e oda jegyezve a törlés; ha ott van, azon számot nézze meg, a mely a széljegyzetben ki van téve és ezen sorszám alatt megtalálja azon végzést, a melynek alapján a teher kitörültetett, p. o. fent 1. sz. alatt Szerény Adolf birtokára 600 frt van bekebelezve, de a szélén oda van jegyezve: törlés 3, nézze meg most aláhb a sorszámot, ott megtalálja a törlést elrendelő végzést és a törlés idejét.

A bejegyzések tárgyai az épületek, földek, rétek, szőllők, erdők, legelők, szerzett, szerzendő, megszünt jogok és terhek.

A bejegyzésnek azon jogi hatálya van, hogy biztositja a birtokost (a vevőt), hogy a megvett tárgy tulajdona, és a hitelezőt, hogy a bekebelezett követelése az utána történt bejegyzések felett elsőséggel bir.

A bejegyzés pedig kétféle: bekebelezés és előjegyzés.

A bekebelezés eredeti, a törvény minden kellékeivel ellátott okirat alapján eszközölhető csak.

Azon okiratnak, a melynek alapján a bekebelezés elrendelhető, következő kellékekkel kell birni, hogy:

1. A személyek, fekvőségek és jogok abban határozottan kitétessenek, hogy azoknak azonossága iránt kétség ne támadjon; ha tehát p. o. többen valamely birtokot közösen vettek, de a vételár fizetésére magukat egyetemlegesen nem kötelezték, a követelés reájuk jelzálogilag egyetemlegesen be nem kebelezhető.[1])

2. Hogy a jogczim, vagyis a bekebelezendő jognak alapja benfoglaltassék, p. o. adás-vevés, csere.

3. A bekebelezési engedély, vagyis hogy az illető fél a jognak bekebelezésébe beegyezzék. A törlések bekebelezéséhez a hitelezőnek abbeli nyilatkozata, hogy ő a törlésbe beegyezik, a nyugtában kitétessék.

4. Az ügylet kelte, vagyis hely, nap, év, a melyben az köttetett.

5. A feleknek két aggálytalan tanu előtt sajátkezüleg történt aláirása, ha a fél irni nem tud, nevét a másik tanu irhatja alá, de jegyezze meg, hogy néváláiró. — Két tanu még akkor is szükséges, hogy ha az egyik vagy másik fél az okiratot egész terjedelmében maga irta. A bekeblezés azonban csak a jóhiszemüleg szerzett jogokat védi.[2])

Előjegyzés pedig az, midőn az eredeti okirat nincs a törvény minden kellékeivel ellátva, p. o. ha a bekebelezési engedély megadatott ugyan, de a tanuk hiányzanak, vagy a követelés lejárt, vagy lejárta a felmondástól függ, ha a kereskedelmi és iparkönyvi kivonatok a lejárt követelésekről mutattatnak fel és azoknak hatóságilag hitelesitve kell lenni stb.,[3]) igy a be nem kebelezettek nem véglegesen, hanem feltételesen, vagyis az eredeti okiratban létező hiány igazolásának feltétele alatt.

---

[1]) Magából a közös vásárlásból az egyetemlegesség nem következik; ha tehát az ingatlan közös vásárlói magokat a vételi szerződésben, a vételár egyetemlegesen leendő megfizetésére nem kötelezték: az egyetemlegességnek hely nem adathatik. 1881. május 24. 2365. sz. a. legf. it.

[2]) A korlátlan telekkönyvi tulajdonos rendszerint jogositva van a tulajdonaként kitüntetett ingatlan birtoklását mint a tulajdonjog folyományát követelni. a mennyiben a tulajdoni jog megszerzésénél jóhiszemüleg járt el, de ha a tulajdonos tudta, hogy a per tárgyát képező ingatlant jogelődeinek atyja eladta és ezen eladás adásvevési szerződésen alapszik — a tulajdonos, a ki a tulajdoni jogot roszhiszemüleg szerezte, keresetével elutasitandó, minthogy a tkvi bejegyzés csupán a jóhiszemüleg szerzett jogokat védi. 1886. ápril 7. 924. Cur. hat.

[3]) Ha a gondnok végzéssel igazolván, hogy a vevő a kezeinél hátralékban levő, tüzetesen és szám szerint kitett vételári összeget birói kézbe letenni tartozik, és hogy a gondnok a per meginditására s a követelt összeg biztositására utasitva van, s a gondnok a per meginditását igazolja, mindezen adatokkal elő vannak állitva azon kellékek, a melyek a zálogjog előjegyezhetésére elégségesek, miért is a kért előjegyzés elrendelendő. 1886. szeptember 7. 5021. sz. a. Cur. h.

A gondnok birósági végzéssel azt igazolván,[1]) hogy a vevő a vételárt birói kézbe tartozik letenni és a gondnok a körülirás biztositására és per meginditására utasitva van, igazolta, az előjegyzés elrendelendő.[2])

Az előjegyzést pedig — az előjegyzést megengedő telekk. törvényszéki végzés kézbesitésétől számitandó — 15 nap alatt igazolni kell.

Az előjegyzés kitörlésig elsőséget ad.

Az előjegyzés igazolása történhet peres és nem peres uton.

Peres uton, midőn az eredeti okirat nincs minden kellékekkel ellátva, p. o. tanu hiányzik, vagy az eredeti okiratot kiállitó fél az abból hiányzó bekebelezési engedélyt megadni vonakodik, nem peres uton pedig, midőn a fél az okiratban létező hiányokat pótolja, p. o. a bekebelezési engedély az eredeti okiratból hiányozván, azt a törvényes határidő alatt a féltől megszerzi és beadja. — A vevők előjegyzési tulajdonjogát igazoltnak kell elfogadni, ha az eladó az előjegyzés törlésével bejegyzett tulajdonjogát nem érvényesitette, hanem az ingatlan a vételár hátraléka miatt árvereztetett el. Az előjegyzés igazoltnak kimondása és a szerzett jognak végleges bekebeleztetése végetti kérvény az előjegyzést megengedő végzés kézbesitésétől számitandó 15 nap alatt az illetékes telekk. hatósághoz adandó be. Az előjegyzett jog igazolására azon tkvi hatóság illetékes, a melynél az előjegyzés történt.[3]) Hatósági megkeresés folytán is, a zálogjog előjegyzendő.[4])

Ha az előjegyzés a törvényes 15 nap alatt nem igazoltatik, az a fél egyszerü kérelmére kitörültetik, ha t. i. ez bebizonyitja, hogy az igazolási határidő meg nem tartatott, vagy a kereset a kellő időben be nem adatott, vagy a jog érvényesitése végetti per a törlési kérvény beadása előtt a rendes biróságnál meg nem indittatott.

A kellő időben be nem adott kereset miatt kitörült előjegyzést

---

[1]) A nem igazolt előjegyzés igazoltnak tekintendő, ha az eladó a tulajdonjogi előjegyzés czéljából tkvi bekeblezésre alkalmas okiratot nem állitotki, hanem az ingatlanokat elárvereztette, a vételárnak az előnyös tételek és a takarékpénztár követelésének kifizetése után felmaradó része — nem az eladó végrehajtási tömegét illeti, hanem a vevők előjegyzett tulajdonjogát igazoltnak elfogadni és a vételármaradványt a vevők tulajdonául ismerni kellett, mert az eladó az előjegyzés törlésével bejegyzett tulajdoni jogát nem érvényesitette, hanem a vételárhátralék megvétele végett az ingatlanokra végrehajtást vezetett, ezen cselekményével kijelentette, hogy azon ingatlanokat követelését fedező zálognak tekintette. 1884 márczius 20. 4714. Cur. hat.

[2]) Előjegyzett zálogjog igazolására szolgáló keresetek fölött az 1868: LIV. tcz. 44 §-ánál fogva azon telekkönyvi hatóság itél, a melynél az előjegyzés történt. Ezen illetőségtől az idézett törvény 53. §-ához képest eltérésnek nincs helye és az 1881: LIX. tcz. 6. §-a, mely ingatlan vagyonra vonatkozó dologi jogok érvényesitését czélzó keresetekről szól, érintetlenül hagyta az 1868: LIV. tcz. 44. §-át. 1885. szeptember 17. 4664. Cur. h.

[3]) Zálogjogi előjegyzés igazolására Erdély részére az 1870. tkvi rend. 98. § szerint azon tkvi hatóság itél, melynél az előjegyzés történt, és a polg. törvénykez. rendt. 44. §. csak oly esetben ruházza át az illetőséget a személyes biróságra, midőn az előjegyzés igazolási kereset egyszersmind az előjegyzett követelés behajtására is irányul. 1887. decz. 20. 8802. Cur. hat.

[4]) A tkvi rendelet 67. §. értelmében bekeblezések és előjegyzések csak az arra alkalmas okiratok alapján történhetnek, a hatósági megkereső levelek alapján a tkvi rend. 93. §. esetében kivételesen egyedül a zálogjogi előjegyzés rendelhető el. 1885. január 16. 5129. sz. a. Cur. hat.

lehet ujra kérni vagy halasztásért folyamodni. Az előjegyzett jogigazolási keresetek felett azon tkvi hatóság itél, a melynél az előjegyzés történt. [1])

A zálogjog az, midőn a tulajdonos a hitelezőnek ingatlanát biztositékul leköti s megengedi, hogy követelését zálogjogilag bekebeleztethesse. A zálogjogok vagy egyes, vagy egyetemleges fő- és mellékzálog.

Az egyetemleges jelzálogok azok, midőn a követelés több birtokra, vagy több jelzálogi követelésre kebeleztetik be.

Az egyetemleges jelzálogok két részre oszlanak, u. m. főjelzálogra és mellékjelzálogra.

A főjelzálog azon fővagyon, a melyre a jelzálogi bekebelezés először kéretik, mellékjelzálog pedig a fővagyon, illetőleg főjelzálog után megnevezett többi birtokok, a melyekre a zálogjog szintén bekebeleztetett. A hitelező tetszése szerint bármelyikből, akár a fő-, akár a mellékjelzálogból kielégittetését követelheti. A főjelzálog főbetétnek, a mellékjelzálog mellékbetétnek neveztetik. A zálogjogi bejegyzés által csak azon követelés biztosittatik, a melyre a zálogjog bejegyeztetett. [1]) A feltétes zálogjog csak a személyes adós irányában válik feltétlenné. [2]) A végrehajtási zálogjog feltételesen is eszközölhető.

A főjelzálogot leginkább az jellemzi, hogy minden keresetet s kérvényt azon telekkönyvi hatósághoz kell beadni, a melynél a főjelzálog van beiktatva.

Ha a hitelező követelését több zálogtárgyakra akarja bekebeleztetni: akkor kérvényét vagy a főjelzálog telekk. hatóságához, vagy pedig külön minden hatósághoz, a melynél a mellékjelzálogok vannak bekebelezve, és ekkor minden kérvényt az eredeti okirat hiteles másolatával együtt kell beadni, s megnevezi azon hatóságot, a melyhez az eredeti okirat beadatott. — Ha pedig kérvényét a főjelzálog hatóságához adja be, — akkor a kérvényhez az eredeti okiraton kivül annyi másolat csatolandó, a hány a hatóság, a melynél a mellékjelzálog van bekebelezve.

---

[1]) A zálogjogi bejegyzés csak azon követelés biztositására szolgálhat, melyre maga a zálogjogi bejegyzés történt s a kifizetés által hatályát vesztett zálogjogi bekebelezés ujabbi lekötelezésből eredt tartozásnak biztositására a hitelező egyoldalu akaratára fen nem tartható. 1884. nov. 25. 4634. sz. a. Cur. hat.

[2]) Ha valakire az ingatlan örökség és nem vételkép szállott, s a zálogjogi bejegyzés hatályt és érvényt nem nyert, a keresetnek nincs helye. A feltétes zálogjog csak a személyes adós irányában válik feltétlenné, mihelyt azonban a hagyaték más személynek adatik át, a bejegyzett harmadik személy irányában jogos hatályát veszti. A mennyiben alperes zálogjogától roszhiszeműleg kijátszás utján fosztatott volna meg, ez okból a károsító ellen csak kártéritési keresetnek van helye. 1886. junius 18. 525. sz. a. Cur. hat.

[3]) A tulajdoni jognak tkvi feljegyzése, a később szerzett nyilvánkönyvi jogokra nézve ép oly hatálylyal bir. mint az ingatlanra kieszközlött bármily tulajdonjogi előjegyzés; figyelemmel továbbá arra, hogy a végrehajtási zálogjog bekeblezésének a már előzőleg eszközlött perfeljegyzéstől feltételesen lett elrendelése sem a tkvi rendeletbe, sem a végrehajtási törvény 161. §. nem ütközik. 1884. október 1. 5819. sz. a. Cur. hat.

Perfeljegyzés.

A perfeljegyzés az, midőn a tkvi tulajdonos ellen az illető biróságnál inditott per a tkvi hatóságnál feljegyeztetik. A perfeljegyzésnek az a jogi következménye van, hogy a keresetre hozott itélet a perfeljegyzés után is kötelező erejü. A jelzálogos hitelező, ha követelését beperli, ezen pert szinte jegyeztesse fel, különben az uj tulajdonos ellen ezen ingatlanra a végrehajtás eszközölhető. A zálogtulajdonosok biztositására a perfeljegyzés elrendelendő. [1]) A perfeljegyzést a felperes külön kérvénynyel vagy keresettel egyszerre vagy később is kérheti.

Kérvények a bekebelezés, előjegyzés, kitörlés iránt a telekkönyvi hatósághoz adandók be. — A kérvénybe kiteendő a telekkönyvi hatóság, az elintézésről értesitendő kérelmező vezeték- és keresztneve, polgári állása, lakhelye. — A kérvény külsején kiteendő a hatóság, a melyhez beadatik, a kérvényező és az elintézésről értesitendő felek vezetéknevei, polgári állásuk, lakhelyük vagy feljegyzése annak, hogy a kérvényező az érdeklett fél lakhelyét ki nem tudhatta; de ha tudva hallgatta el, a károk és költségek megtéritésén felül még meg is fenyittetik; — kiteendők továbbá a szerzendő, átváltoztatandó vagy megszüntetendő jogok, le- vagy hozzá jegyzendő terhek s a bejegyzésekre alapul szolgáló jószágtestek.

A bekebelezési kérvény hallgatag az előjegyzést is magában foglalja, ha csak a kérvényező azt ki nem zárta.

Egy kérvényben ugyanegy jogra vagy ugyanazon ingatlan jószágra vagy telekkönyvi jogokra vonatkozó, ugyanegy személy tulajdonaira vagy egy okiraton alapuló jogokra vonatkozó több bekebelezéseket is lehet kérni, p. o. midőn a vevő az adásvevési szerződés alapján a tulajdonjog bekebelezését is kéri, s a bekebelezett jelzálogokat kielégitette, azok kitörlését is ugyanazon kérvényben kérheti, vagy a vevő a tulajdonjog bekebelezésével a még hátralevő vételárról általa kiállitott kötvény jelzálogi bekebelezését is kérheti. A bekeblezést csak az arra jogosult fél kérheti. [2]) A vélelmezett örökös is kérheti. [3]) Nyilvánkönyvi tárgyakra vonatkozó jogok telekkönyvileg is kitüntethetők. [4]) Örökösödési eljárás utján hozott átadási végzés

---

[1]) Valamely hagyatékhoz tartozó ingatlan javakra, vagy jelzálogilag biztositott követelések a tkvi rendt. 74. §. értelmében nyert zálogjog már az által, hogy az igy terhelt javak vagy követelések az adóstól különböző más személynek adattak át, jogi hatályát veszti. 1886. május 24. (hit. junius 18.)

[2]) Felperes telekkönyvileg jogosult fél nem lévén, a kiskoru javára eszközlött tulajdonjogi bekebelezést érvénytelenség okából megtámadni jogosítva nincs, minthogy ily kereset indítására a tkvi rend. 148-ik §-hoz képest csak a tkvi jogaiban sértett felek jogosítvák 1885. jan. 20. 4750/84.

[3]) A tkvi ingatlanok tulajdonosa az elhunytnak fia lévén, mint ilyen a kérdésben forgó ingatlanokra nézve örökösnek vélelmezendő, a tkvi rend. 74. §. alapján kért bejegyzés meg nem tagadható. 1885. szept. 16. 4535. sz. a. Cur. hat.

[4]) Az öröklési szerződésből folyó jogok illetve kötelezettségek telekkönyvileg is kitüntethetők, a mennyiben csak nyilvánkönyvi tárgyakra vonatkoznak. 1885. 11971. kir. táb. hat.

értelmében a tulajdonjog bekeblezendő, ha az érintett ingatlanok nincsenek az örökhagyóra bekebelezve.[1])

A kérvényhez melléklendő azon okirat, a melynek alapján a bekebelezés vagy kitörlés teljesítendő. A telekkönyvi irattár számára az eredeti okirat bélyegtelen másolata is melléklendő, több másolatokat lehet folytatólag is egy ivre irni, ha pedig nem mellékeltetnek, az eredetiek mindaddig visszatartatnak, mig a fél annyi 1 forintos bélyegjegyet nem ad, a hány a másolat, melyet a tel. hatóság azután leirat, s az eredetit vétbizonyítvány mellett a feleknek kiadatja.

Oly okiratok, a melyektől illeték fizetendő, azoknak keltétől számítandó 8 nap alatt a kir. adóhivatalnál bejelentendők, ellenkezőleg a háromszoros büntetés fizettetik. Lehet az eredeti okiratot 8 nap alatt a telekkönyvi hatósághoz is beadni, de akkor az adóhivatal számára is kell az eredeti okiratnak egy bélyegtelen másolatát mellékelni.

Ha az eredeti okirat már a telekkönyvi hivatalban van, akkor azon számot kell megnevezni, a mely alatt az ott létezik és másolatát kell mellékelni. Ha más hatóságnál van, oda kell a kérvényt beadni, hogy ez az eredeti okiratot ezen telekk. hatósághoz adja be, de ezen okirat átküldése végetti kérvényét beadhatja egyenesen az illető telekk. hatóságnál is. Ha ez helyt ad a kérelemnek, a rangsorozatot feljegyezteti, ha helyt nem ad, visszautasítja, ha pedig a biróságnál létezik az okirat, visszaküldés igérete alatt azt átküldés végett hivatalból megkeresi, ha pedig közigazgatási hatóságnál létezik, kellő határidő adandó a félnek az átküldés kieszközölhetésére.

A kérvényt egy példányban kell beadni és ahhoz annyi felzetet mellékelni, hogy a kérelmezőnek és minden értesítendő érdekelt félnek egy felzet jusson. A kérvényt szükségtelen a kérelmező félnek sajátkezüleg aláirni, mert az eredeti okirat eléggé igazolja, hogy a kérvényt a kérelmező fél iratta.

Minták.

Kötvény bekebelezési kérvény.

Az ide *A*) alá csatolt eredeti kötvény tanusága szerint Felleg Antal adósommá válván, ezen tartozásának ingatlanaira leendő bekebelezésébe az eredeti okirat tanusága szerint beegyezett.

Kérem tehát a t. kir. járásbiróságot, mint telekkönyvi hatóságot, méltóztassék fentnevezett adósomnak a bodonyi 20. sz. kartel-

---

[1]) Örökösödési eljárás utján hozott átadási végzés értelmében a tulajdonjog bekeblezése az esetben is elrendelendő, ha az abban érintett összes ingatlanok nincsenek telekkönyvileg az örökhagyó tulajdonául bejegyezve, de az átadási végzés szövegéből kitünik, hogy az átadás a telekkönyvileg érdekelt személyek között létrejött osztályegyességen alapszik, a tkvi hatóság a tkvi rend. 60. §-a értelmében a hagyatéki biróság végzését tkvileg foganatosítani feltétlenül köteles. 1885. máj. 13. 706. sz. a. Cur. hat.

telekkönyvben A + 1—19. sorszámok alatti ingatlanaira (mint fő- és a romhányi 40. sz. hiteltelekkönyvben A + 1—30. sorszámok alatt tulajdonjogilag nevére bekebelezett ingatlanaira mint mellékjelzálogra) az A) alatti eredeti kötvényben foglalt 2000 frtnak 6% kamataival, s félévi felmondással egybekötött kötelezettsége alapján követelésemet jelzálogilag bekebelezni, s annak megtörténtéről fentemlített adósomat felzeten értesíteni. Tisztelettel

Kaparó Péter.

Kivül:

Tekintetes kir. járásbirósághoz mint telekkönyvi hatósághoz
B.-Gyarmaton.

Bekebelezési kérvénye:

Kaparó Péter tőkepénzesnek (l. Vácott).

Felleg Antal földbirtokos ellen (l. Bodonyban) 2000 frt tőke, 6% kamat s félévi felmondással egybekötött kötelezettséget tartalmazó A) alatti kötvénynek — fentnevezett adósnak a bodonyi 20. sz. hiteltelekkönyvben A + 1—19. sorszám alatti ingatlanaira (mint fő és a romhányi 40. sz. hiteltelekkönyvben A + 1—30. sorszámok alatt tulajdonjogilag nevére bekebelezett ingatlanaira mint mellékjelzálogra fentebbi követelésének jelzálogi bekebelezése iránt. 1 darab ered. 1 másolat).

Ezen cimet, összehajtott féliv külsejére kell irni és pedig kétszer, hogy egyikén a bekebeleztető hitelező, másikán az adós értesíttessék a bekebelezésről.

Adás-vevés útján a tulajdonjog bekebelezése.

Tekintetes kir. Járásbiróság
mint telekkönyvi hatóság!

Az ide A) alá csatolt adás-vevési szerződés alapján Szikra Andrásnak t. Nógrádmegyébe kebelezett Bodony községében fekvő, s ugyanazon község 20. sz. hiteltelekjegyzőkönyvében A + 1—10. sorszámok alatt tulajdonjogilag nevére bekebelezett ingatlanait örök áron megvettem, és nem csak az A) alatti eredeti adás-vevési szerződés, de az ide B) alá csatolt eredeti nyugta tanusága szerint is a vételárt egészen kifizettem.

Az A) alatti eredeti adás-vevési szerződés azt is igazolja, hogy fentemlített eladó Szikra András a fent leirt birtokra a telekjegyző-

könyvbe tulajdoni jogomnak minden további kihallgatása nélküli bekebeleztetését megengedte.

Kérem tehát a t. kir. járásbiróságot mint telekkönyvi hatóságot, méltóztassék a bodonyi 20. sz. telekkönyvben A + 1—20. sorszámok alatti birtokra tulajdonjogomat fentemlített Szikra Andrásnak minden további kihallgatása nélkül bekebeleztetni, illetőleg azt nevemre átiratni, s az átirás megtörténtéről fentemlített Szikra Andrást felzeten értesíteni. Tisztelettel

Bolgó Péter.

Kivül:

Tekintetes kir. járásbirósághoz mint telekkönyvi hatósághoz B.-Gyarmaton.

Tulajdonjog bekebelezési kérvénye:

Bolgó Péter földbirtokosnak (l. Bodonyban).
Szikra András földbirtokos ellen (l. Bodonyban).

Az A) alatti eredeti adás-vevési szerződés és a B) alatti nyugta alapján Szikra András nevére a bodonyi 20. sz. tvtkönyvben A + 1—20. sorszámok alatt tulajdonjogilag nevére bekebelezett ingatlanok tulajdonjogának a kérvényező nevére leendő bekebelezése iránt.

Ezen cim is, illetőleg felzet egy összehajtott féliv egyik oldalára leirandó két példányban, egyikén a kérvényező, illetőleg vevő, másikán az eladó értesíttetik a tulajdonjog bekebelezéséről.

Hirdetményi eljárás utján a tulajdonjog bekebelezése.

Tek. k. jbiróság! Az ide A) alá csatolt családi értesítő tanusága szerint édes atyánk Borsos János és édes anyánk Szendeffy Matild asszony elhaláloztak. — Ezen családi értesítő azt is igazolja, hogy szüleink után alulirottakon kivül több gyermek nem maradt, igy egyenes öröklés alapján szülőink hagyatékára igényt kivülünk senki sem tarthat.

A B) alatti tkvi kivonat tanusága szerint a tulajdonjog a b.-gyarmati 20. sz. tkben 1—30. sorszám alatt fele részben Borsos János édes atyánk, és fele részben Szendeffy Matild édes anyánk nevére van tkvileg bekebelezve, mely hagyatékra az öröklési jog kizárólagosan alólirottakat illeti.

A C) alá csatolt osztálylevél azt is igazolja, hogy mi édes szülőink hagyatékában egymás között barátságosan megosztoztunk, az

osztálylevélben foglalt illetőségnek, kinek-kinek osztályrészére a tulajdonjog bekebelezésébe minden további kihallgatásunk nélkül beegyeztünk. Ennek folytán:

kérjük a t. kir. járásbiróságot mint birtokbiróságot, méltóztassék az 1868. évi 54. t.-c. 580. §. körülirt eljárást folyamatba tenni, a hirdetményt kibocsájtani, s abban kitett határidő eltelte után a 20. sz. hiteltelekkönyvben A + 1—30. sorszám alatt Borsos János és Szendeffy Matild mint szülőink nevére tulajdonjogilag bekebelezett ingatlanokra a tulajdonjogi bekebelezés iránt a n. t. kir. járásbiróságnál mint tkvi hatóságnál intézkedni.

Kivül:

Tek. kir. járásbirósághoz mint telekkönyvi hatósághoz
B.-Gyarmaton.

Borsos János földbirtokos, Szendeffy Matild férj. Borsos Jánosné (l. B.-Gyarmaton).

Az A) alatti családi értesítő és a B) alatti tkvi kivonat alapján a b.-gyarmati 20. sz. hiteltelekkönyvben A + 1—30. sorszámok alatt tulajdonjogilag fele részben Borsos János és másik fele részben Szendeffy Matild nevére bekebelezett ingatlanokra tulajdonjogi bekelezhetése iránt a hirdetményi eljárás utjáni intézkedést kér.

Minden lelkész csak az egyháza körében történt születések, egybekelések és halálozásokról adhat ki családi értesítőt, az egyháza körén kivül, más lelkész egyházában történt születések, egybekelések vagy halálozások igazolására azon lelkésztől kell bizonyítványt hozni; ha p. o. Acsa község lelkészétől kell családi értesítőt kivenni, de egyik családtag nem Acsán, hanem Csővárott született, a keresetlevelet a csővári lelkésztől kell a másik lelkészhez vinni, és ekkor ez kiadja a családi értesítőt.

Szolgalmi jog bekeblezése.

Tekintetes kir. járásbiróság
mint telekkönyvi hatóság!

Az ide A) alá csatolt szerződés alapján már öt éve mult, hogy szomszédom Szedres János urnak a szécsénkei 20. sz. hiteltelekkönyvben A + 10. sor és 640. helyrajzi sz. alatt tulajdonjogilag nevére bekebelezett szántóföldjének földem felé eső részén 18 öl hosszu és két öl széles utat használok, miután ezen út-szolgalomért őt ki is elégítettem.

Kérem tehát a t. kir. járásbiróságot mint telekkönyvi hatóságot, méltóztassék a fent érintett szerződés alapján fent kitett szomszédomnak Szedres Jánosnak a szécsénkei 20. tjkben 10. sor és 640. helyrajzi sz. alatt tulajdonjogilag nevére bekebelezett szántóföldre az út-szolgalmi jogot bekebeleztetni, s arról fentemlített Szedres János urat felzetileg értesíteni. Tisztelettel

Forró Péter.

Kivül:

A tek. kir. járásbirósághoz mint telekkönyvi hatósághoz

Szolgalmi jog bekebelezési kérvénye:

Forró Péter földbirtokosnak (l. Alsó-Szécsénkén),

Szedres János földbirtokos ellen (l. Alsó-Szécsénkén),

melyben a szécsénkei 20. sz. tkben 10. sor és 640. helyrajzi szám alatt tulajdonjogilag Szedres János nevére bekebelezett szántóföldre út-szolgalmi jogát bekebeleztetni kéri.

A váltó bekebelezése.

Tekintetes kir. járásbiróság
mint telekkönyvi hatóság!

Az ide A) alá csatolt eredeti váltó alapján Körmös János 3000 forinttal adósommá vált.

A bekebelezésre megkivántató bekebelezési engedélyt ide B) alatt csatolom;

kérem a t. kir. törvényszéket mint telekkönyvi hatóságot, méltóztassék fentemlített Körmös Jánosnak a becskei 10. sz. tkben 1—20. sorszám alatt tulajdonjogilag nevére bekebelezett ingatlanaira az A) alatti váltóösszeget 3000 frt és annak 1884. évi dec. hó 10-től járó 6% kamatait jelzálogilag javamra bekebeleztetni, s arról fentemlített Körmös János urat felzeten értesíteni. Tisztelettel

Vágó János.

Kivül:

Tek. kir. járásbirósághoz mint telekkönyvi hatósághoz
B.-Gyarmaton.

Váltó követelés bekebelezési kérvénye:

Vágó János földbirtokosnak (l. Becskén).

Körmös János földbirtokos ellen (l. Becskén).

3000 frt váltó összegnek 6% kamataival Vágó Jánosnak a becskei 10. sz. hitkben 1—20. sorszámok alatti birtokára leendő bekebelezése iránt.

Előjegyzés kártérítés esetében.

Tekintetes kir. járásbiróság
mint telekkönyvi hatóság!

A tek. sziráki kir. járásbiróság előtt Serét János ellen indított kártérítési peremben 1875. évi május hó 10-én 3410. sz. alatt hozott s ide A) alá csatolt itélet tanusága szerint fentnevezett 250 frt kár megtérítésében s 30 frt költségben elmarasztaltatott.

Miután pedig fentemlített Serét János ezen itéletet a tek. kir. táblára felebbezte, ennek folytán:

kérem a t. kir. járásbiróságot, méltóztassék Serét Jánosnak a romhányi 20. sz. telekkönyvben 1—26. sorszámok alatt tulajdonjogilag nevére bekebelezett ingatlanaira a fent kitett 250 frt váltókövetelésemet jelzálogilag előjegyzés által biztosítani, s annak megtörténtéről fentemlített Serét Jánost felzetileg értesíteni.

Solymos Antal.

Előjegyzés kereskedői könyvek kivonata folytán.

Tekintetes kir. járásbiróság
mint telekkönyvi hatóság!

A tek. kir. váltótörvényszéknél történt s ide A) alá csatolt cégbejegyzés tanusága szerint bejegyzett kereskedő lévén, kereskedelmi könyveimet az 1875. törvények szerint vezetem.

Az ide B) alá csatolt hitelesített kereskedői könyvkivonat alapján Sindel Antal nekem 400 frttal tartozik.

Kérem tehát a tek. kir. járásbiróságot mint telekkönyvi hatóságot, méltóztassék fentemlített Sindel Antalnak a csései 10. sz. telekkönyvben 1—30. sorszám alatt tulajdonjogilag nevére bekebelezett ingatlanaira fentemlített 400 frt követelésemet jelzálogilag bekebeleztetni, s annak megtörténtéről fentemlített Sindel Antalt felzeten értesíteni.

Szavatosság előjegyzése.

Tekintetes kir. járásbiróság
mint telekkönyvi hatóság!

Az ide A) alá csatolt adás-vevési szerződés tanusága szerint Szitás Benjámin urtól a Pestmegyébe kebelezett Szilágy községében fekvő, s ugyanazon község 10. sz. hiteltkkben 1—30. sorszámok alatt tulajdonjogilag szülőire, Szitás Antal és Sörény Zsófia nevére beke-

belezett birtokot mint egyetlen örököstől megvettem; s azon birtok tulajdonjogának nevemre való bekebelezése iránt kérvényemet be is adtam. — Az adás-vevési szerződésben fentemlített Szitás Benjámin a szavatosságot magára vállalta azon esetben, hogy ha én bárki által ezen birtokomban perrel támadtatnám meg.

Azonban ezen adás-vevési szerződés aláirása s a tulajdonjog bekebelése iránti kérvényem beadása előtt Szitás János mint Szitás Benjámin testvére örökségi igényét a telekkönyvbe beadván, annak kiadása végett pert is indított, s az abban hozott itéletben illetőségének kiadásában el is marasztaltatott.

A mellékelt adás-vevési szerződésben Szitás Benjámin a szavatosságot magára vállalta, hogy ha ezen birtok iránt per támasztatnék, vagy tulajdonjogának bekebelezése nehézséggel jár. Ennek folytán:

kérem a t. kir. járásbiróságot mint telekkönyvi hatóságot, méltóztassék ezen szavatosságot Szitás Benjámin urnak ugyancsak Pestmegyében kebelezett Duka községében fekvő, s ugyanazon község 15. sz. hit. telekkönyvében 1—20. sorszám alatt tulajdonjogilag nevére bekebelezett ingatlanaira előjegyeztetni s annak megtörténtéről fentemlített Szitás Benjámint felzeten értesíteni. Tisztelettel stb.

Előjegyzés igazolása.

Tekintetes kir. járásbiróság
mint telekkönyvi hatóság!

A tek. telekkönyvi hatóság f. hó 1875. évi aug. hó 10-én 3140. szám alatt Baltás János ellen az általa kiállított kötlevél alapján Nógrádmegyébe kebelezett Szügy községében fekvő, s ugyanazon község 10. sz. hiteltkben 1—30. sorszámok alatt tulajdonjogilag nevére bekebelezett birtokára 600 frt követelésemet jelzálogilag bekebeleztetni kértem.

Ezen bekebelezési kérvényem elutasíttatott, miután az adós a bekebelezést meg nem engedte, az előjegyzés azonban elrendeltetvén, bekebeleztetett.

Az ide A) alá csatolt s az adós Baltás János által kiállított nyilatkozat szerint utóbb ezen bekebelezést megengedte.

Kérem tehát a t. kir. törvényszéket mint telekkönyvi hatóságot, méltóztassék az A) alatti okmány alapján az előjegyzést igazoltnak kimondani, s fentebbi követelésemet az adós Baltás Jánosnak fent kitett birtokára jelzálogilag bekebeleztetni. Tisztelettel stb.

Igazolási kereset.

Tekintetes kir. járásbiróság
mint telekkönyvi hatóság!

Az ide A) alá csatolt adás-vevési szerződés tanusága szerint Gombás Antalnak a becskei 210. sz. tkben A + 1—20. sorszám alatt tulajdonjogilag nevére bekebelezett ingatlanait megvettem.

Miután a fentebbi adás-vevési szerződésből a tulajdonjog bekebelezési engedély kifelejtetett, — tulajdonjogom a t. kir. jbiró 3001. sz. végzése alapján csak előjegyeztetett. A beterjesztett nyugta igazolja azt, hogy a vételárt egészen kifizettem, s fentemlített eladó a tulajdonjog bekebeleztetési engedélyt megadni vonakodik.

Kérem tehát a t. kir. járásbiróságot, méltóztassék a tulajdonjog bekebeleztetését végrehajtás utján is elrendelni s foganatosítani, s az eladót következő költségeimben elmarasztalni:

Jelen kérvény feltétele	5 frt
Leirása	1 „
Bélyeg	1 „ 50 kr.
Beadási költség	5 „
Összeg:	12 frt 50 kr.

Telekkönyvi jog kitörlése.

Ha azon jogok (tulajdonjog, zálogjog), a melyek a telekkönyvbe bekebelezve vannak, megszünnek, azok megszünte kebeleztetik be. A mi tehát tárgya a bekebelezésnek, tárgya a kitörlésnek is. A bekebelezett kölcsön, illetőleg zálogjog kitörlése a kifizetést igazoló, s minden kellékekkel ellátott nyugtával eszközölhető, ha ebből a szükséges kellékek hiányzanak, akkor a kifizetett kölcsön csak előjegyeztetik. Kitörlést csak az kérhet, a kit a zálogjog illet, vagy a kinek tulajdonát képező ingatlanra a zálogjog be van kebelezve,[1]) tehát az örökös a hagyatéki teher kitörlését kérheti. — Kitörültethetnek a bekebelezett jogok és puszta feljegyzések, a melyek felsőbb birói határozat, vagy jogerejü itélet által helytelennek ismertettek.

Ha a nyilvánkönyvi jog kitörlése előjegyeztetik, ezen előjegyzés után mások is bekeblezést és előjegyzést eszközölhetnek, de ha az előjegyzés kitörlése igazoltatik, ezen előjegyzés után tett minden más bekebelezések és előjegyzések hivatalból kitörlendők.

[1]) A zálogjog törlését ugy a tkvi rend. 119. §. értelmében kérvény utján, mint a peres eljárásban kereset utján csak az szorgalmazhatja, a kit a zálogjog illet, vagy a kinek tulajdonát képező ingatlanra a zálogjog be van kebelezve. A biróság ez esetben a nyilvánkönyvi állását felperességi jog tekintetéből is hivatalból vizsgálni köteles, s ha alperes meg sem jelent is, felperes keresetével elutasítandó, ha hivatalból beszerzett bizonyíték értelmében felperesi joggal nem birt. 1886. jan. 8. 29765. sz. Cur. hat.

Ha az ingatlanra, vagy követelésre bekebelezett telekkönyvi jog elévült vagy más módon elenyészett, az illető birtokos, a kinek birtokára ily nyilvánkönyvi jogok bekebeleztettek, azoknak kitörlését kérheti, a perfeljegyzést külön kérvénynyel szorgalmazhatja, de se a kereset, se a perfeljegyzés egy harmadiknak ez előtt szerzett nyilvánkönyvi jogait nem sértheti.

Ha az előjegyzés igazolására kitűzött határidő elmult, vagy az meg nem hosszabbíttatott, akkor azon fél, a ki ellen az előjegyzés történt, ezen előjegyzés kitörlését kérheti, de hivatalból ezen törlés el nem rendelhető.

Minden törlési kérvényre, ha az előjegyzést kérő félnek beleegyezése ki nem mutattatik, rövid időre tárgyalás rendelendő, az előjegyzést kérőnek meghagyatik, hogy az igazolási határidő megtartását s a keresetnek kellő időbeni beadását igazolja, különben az előjegyzés ki fog törültetni. (99. §.)

Ha pedig az előjegyzést kérő a keresettel elutasíttatik, igy az előjegyzés nem igazoltnak mondatik ki, a felmentett félnek szabadságában áll az elutasító jogérvényes itélet alapján az előjegyzés kitörlését kérni. (100. §.)

A kellő időben be nem adott kereset miatt kitörölt előjegyzést ujra lehet kérni, de az előbbi előjegyzésre és a költségekre az igény megszünik. A jószág vagy a jog birtokosa azonban jogosítva van ezen előjegyzések ismétlésének kikerülése végett az előjegyzést kérőt jogainak igazolására felhivni. (103. §.)

Ha az előjegyzés valamely birói határozat jogerőre emelkedése előtt eszközöltetett, akkor az az itéletnek jogerőre léptével, vagy a felsőbb biróságoknak jogerőre emelkedett határozatával igazoltatik. (102. §.)

Törlési keresettel csak a jogaiban sértett fél léphet fel. [1]) Az okirat érvénytelenségének indokából a bekeblezés ki nem törülhető. [2])

A kifizetett kölcsön törlésének előjegyzése.

Tekintetes kir. járásbiróság
mint telekkönyvi hatóság!

Alulirott Forgó János urnak 500 frttal s annak 6% kamataival adósává válván, mely összeg a kövesdi 10. sz. hiteltkben 1—30. sor-

[1]) A tkvi rend. 148. §. értelmében törlési keresettel csak a tkvi jogaiban sértett félnek van joga fellépni; felperes javára pedig a keresetben megjelölt ingatlanra valamely jog a tkben bejegyezve nem létezik és felperes sem a korábbi tkvi tulajdonosnak nem jogutódja, sem a kereseti szerződésre nézve alperessel jogviszonyban nem áll, ő e szerint alperest annak tkvi jogában eredeti érvénytelenség miatt megtámadni jogosítva nincs. 1884. sept. 4. 831. sz. a. Cur. hat.

[2]) Érvényes okirat és érvényes jogügylet alapján eszközölt bekebelezés nem törülhető az okirat s jogügylet érvénytelensége indokából, midőn kiskoru által kiállított kötvény érvénytelenségét nem vonja maga után, midőn a kiskoru a kérdéses kötvény kiállításakor szabad rendelkezésü és önálló gazdasággal birván, a gazdaság vezetésére való képessége kizárva nem lévén, ezen minőségben vállalt vagyoni kötelezettséget. A tkvi rend. 69. §. is az okirat és jogügylet érvénytelenségét feltételezi. 1885. okt. 21. 2714. sz. a. Cur. hat.

szám alatt tulajdonjogilag nevemre bekebelezett ingatlanokra jelzálogilag be is kebeleztetett.

Ezen tartozásomat kifizetni óhajtván, azt neki át akartam adni, fentemlített hitelezőm pedig azt ezüst pénzben követelvén, azon összeget felvenni nem akarta, s igy ezt az ide A) alá csatolt letéti bizonyítvány tanusága szerint letétbe helyeztem.

Kérem tehát a t. telekkönyvi hatóságot, méltóztassék alólirtnak a kövesdi 10. tkben 1—30. sorszám alatt tulajdonjogilag nevére bekebelezett ingatlanaira Forgó János ur javára 500 frt és 6% kamatainak jelzálogi bekebelezése törlését előjegyezni, s őt ezen előjegyzésről felzetileg értesíteni. Tisztelettel stb.

Jelzálog kitörlése.

Tekintetes kir. járásbiróság
mint telekkönyvi hatóság!

Az ide A) alá csatolt eredeti kötvény és a B) alatti nyugta igazolja, miszerint Boros Péter urnak 500 frtból álló követelését 6% kamataival együtt kifizettem, mely kölcsön ingatlanaimra jelzálogi bekebelezés által biztosítva volt.

Kérem tehát a t. telekkönyvi hatóságot, méltóztassék a fentemlített kötvény és nyugta alapján a bodonyi 20. sz. tkben A + 1—20. sorszám alatt tulajdonjogilag nevemre bekebelezett ingatlan birtokom, C) teherlapján 3. tel. sz. alatt Boros Péter ur javára jelzálogilag bekebelezett 500 frtnak és 6% kamatainak kitörlését bekebeleztetni, s arról Boros Péter urat felzeten értesíteni. Tisztelettel stb.

Perorvoslat. A ki a telekkönyvi hatóság végzését sérelmesnek tartja, az ellen felfolyamodhat a kir. táblára. A felfolyamodványt a telekkönyvi hatósághoz kell beadni a szükséges felzetekkel, azokhoz azonban uj okiratokat csatolni, azokban hibákat kiigazítani nem lehet.

Felfolyamodvány.

Tekintetes kir. járásbiróság
mint telekkönyvi hatóság!

A tek. telekkönyvi hatóságnak 1889. évi jul. hó 10-én 240. sz. alatti végzésével érdekeimet mélyen sértve érezvén, kénytelen vagyok az ellen felfolyamodással élni következő okokból:

1. Mert a kötlevélben foglalt azon záradék, hogy zálogjogomat bárhol találtató ingatlanaira bekebeleztethetem, magában foglalja a bekebelezési engedélyt is az adósnak összes birtokaira, jogosítva lévén tehát az adósnak azon ingatlanára is bekebelezéssel élni, a mely legnagyobb biztosítékul szolgál, ezen kérelmemmel mégis elutasíttattam.

Kérem tehát a tek. telekkönyvi hatóságot, méltóztassék ezen felfolyamodványomat az összes periratokkal a t. kir. táblára felterjeszteni, kérvén a t. kir. táblát, miszerint ezen sérelmes végzést feloldani, s zálogjogomnak bekebelezését elrendelni méltóztassék. Tisztelettel stb.

Elévülés. Az ingatlanok telekkönyvi tulajdonosa, ha a bekebelezés után 3 év alatt tulajdoni igénynyel meg nem támadtatik, a bekebelezett birtokra teljes tulajdoni jogot nyer, ezen idő után másoknak birtokjogi igényei elévülnek. A hol pedig még a telekkönyvek behozva nincsenek, az elévülési idő 32 év, de a birtokjog szerzése birósági vagy más okiratokkal igazolandó. A helyszinelés az elévülést félbe nem szakítja. [1])

---

[1]) A telekkönyvek szerkesztése alkalmával a peressé tett ingatlan rész felperesek tulajdonául vétetett fel, ez nem akadályozhatja az ingatlan tulajdonjogának megitélését, mert a helyszinelés, mint nem a félnek ténye, az elévülést félbe nem szakítja 1883. szept. 11. 1760. Cur. hat.

Szolgalom.

Szolgalom (servitus) elnevezést törvényeink nem ismerik, az a római jogban és más államok törvényeiben fordul elő. Törvényeinkben azon jog, a melyet valaki más birtokán gyakorolhat, használat (usus) czimen fordul elő. [1]) A szolgalmi jogfogalmat az osztrák törvények hozták be hazánkba. Ezen törvénynek a szolgalmi jogra vonatkozó határozatai a birtokviszonyokba annyira beleszövődtek, a telekkönyvi intézménynyel annyira megerősödtek, gyakorlattá váltak, hogy a szolgalmi jog gyakorlatánál, meghatározásánál azokat nem nélkülözhetjük.

A szolgalom tehát a tulajdonnak azon korlátolása, a melynél fogva a tulajdonos tulajdonán egy harmadiknak használatát tűrni, vagy az irányában valamit tűrni köteles.

A szolgalmi jog, melyet valaki valakinek tulajdonán gyakorolni jogositva van, őt minden birtokos irányában illeti, miért is joggal dologbani jognak is neveztetik.

A szolgalmak elosztatnak telki és személyes szolgalmakra. A telki szolgalomnál a telek a telekkel jön kapcsolatba. A személyes szolgalmaknál pedig a személy jön a telekkel érintkezésbe.

A telki szolgalmak ismét házi és mezei szolgalmakra oszlanak.

A házi szolgalmak sokfélék, azoknak természetét csak a gyakorlat állapithatja meg, főbbek azonban következők:

1. Azon jog, melynél fogva valaki másnak falán, vagy telkén világosság nyerés vagy kilátás végett ablakot csináltathat.
2. Midőn az ereszt más telkére bocsáthatja.
3. Vizlefolyás végett szomszédjának csatornáját használhatja.
4. Füstöt a szomszédjának kéményén keresztül eresztheti.
5. Gerendát, fedélfát másnak falába eresztheti.
6. Szomszéd telkére folyadékot önthet, vagy azon keresztül eresztheti stb. Mindezeket tehát a telek tulajdonosa tűrni köteles.

Korlátozó szolgalmak, midőn valaki telkén, házán nem teheti azt, a mit különben mint tulajdonos tenni jogositva volna; igy midőn házát feljebb nem építheti, az épülettől a levegőt, világosságot, kilátást el nem zárhatja.

---

[1]) R. 87. 1836 : 25. tcz. 1840 : 10. 38. tcz.

El nem helyezheti szomszédja földjéről házának azon részét, mely annak kertjének, vagy viztartójának öntözésére szolgál.

A mezei szolgalmak közül a főbbek ezek:

1. Más földjén gyalogutat, kocsiutat vagy marhacsapást használni.

2. Kutjáról vizet hordani, vizet merni, marhát itatni, vizet le- vagy maga földjére vezetni, azonban az 1885. évi vizitörvény figyelembe vételével.

3. Más földjén legeltetni, fát vágni, erdejében száraz galyat gyüjteni az 1879. évi erdőtörvény figyelembe vételével.

4. Követ fejteni, fövényt ásni, meszet égetni stb.

Személyes szolgalmak: a használat, haszonélvezet és lakás szolgalma.

Szolgalmi jogviszonyok.

A szolgalmi jog gyakorolhatásának következménye, hogy a szolgalmi dolog birtokosa a szolgalom gyakorlatát egy harmadiknak megengedni, vagy valamit mulasztani köteles, a mit különben mint birtokos tenni jogositva volna. Ebből kifolyólag a szolgalmi jogot gyakorló a szolgalom tárgyának fentartására szükséges költségeket is viselni tartozik, p. o. a szekérut melletti árkot tisztittatni, de ha azt a birtokos is használja, a költségeket aránylag ő is köteles viselni.

A szolgalmat az ingatlantól vagyis szolgalmi dologtól önhatalmulag elválasztani, más dologhoz csatolni, másra átruházni nem lehet, a telek nagyobbitása, eldarabolása által egyoldalulag meg nem változtatható, sem meg nem osztható, mert annak gyakorlatától megfosztani a szolgalomra jogositottat nem lehet, az meg nem szüntethető még akkor sem, ha tkbe nincs is bekebelezve, de tényleg és nyilvánosan gyakoroltatott [1]), vagy ha azt a birtokos türte.

Valamely telken többen is birhatnak szolgalmi joggal, ha az által valaki régibb jogai sérelmet nem szenvednek.

A fentebbiekből következik, hogy:

A ki a szomszéd épület terhét viselni, falába idegen gerendának eresztését, vagy idegen füstnek kéményén való elbocsátását kö-

---

[1]) Felperes mint uj vevő a nyilvánkönyvbe vetett bizalomra eredménynyel nem hivatkozhatik, s ennélfogva alperes fennálló szolgalmi joga ellenében hatályos, és annak gyakorlatát felperes meg nem szüntetheti, ha akkor, midőn felperes a szolgalmi telket megszerezte, a szolgalom a tkbe bevezetve ugyan nem volt, de tényleg és nyilvánosan gyakoroltatott, s igy annak létezéséről felperes is meggyőződhetett. 1884. 2824. sz. a. kir. táb. hat.

Felperes a tkvi bejegyzés hiányával a szolgalom érvénye ellen nem védekezhet, mert az átjárás gyakorlatát bizonyos időn át ő is türvén, és ez a jogelődök által türt gyakorlat tartalmához hozzászámitandó levén, még azon esetben is, ha a törvényes elbirtoklási idő csak az ő tulajdonossága alatt fejeztetett volna be, alperes jogát elbirtoklás alapján ő ellenében akkor is érvényesithetné. 1885. január 28. 5888. sz. Cur. h.

teles tűrni, [1]) tartozik az arra szükséges fal, közfal, oszlop vagy kéménynek jó karban tartásához járulni, de arra nem kötelezhető, hogy azon tárgyat, a melyet a szolgalom terhel, fentartsa vagy javitsa.

Az ablakjog csak a világosságra és a levegőre ad igényt, kilátásra azonban nem, mert arra a tulajdonos engedélye kivántatik, mert ellenkezőleg ha engedélylyel nem bir, azt becsináltatni köteles még akkor is, ha az 32 éven át a szomszéd telkére szolgált. [2])

A ki ereszjoggal bir, az esővizet szabadon vagy csatornákon át földjére, kertjére vezetheti, de ugy, hogy azáltal a szolgalom terhesebb ne legyen. Köteles tehát a nagyobb mennyiségben esett havat eltakarittatni, vagy a viz lefolyására szolgáló csatornákat jó karban tartani. [3])

A mely szomszéd szomszédja földjéről a vizet a maga földjére vezettetheti, tartozik az e czélra szolgáló csatornákat, vizvezetéket s ezekhez tartozó készülékeket jó karban tartani, árkokat, csatornákat tisztittatni.

A gyalogösvény jogával biró, azon csak gyalog járhat. Marhacsapáson lehet talyigával, szekéruton pedig fogattal, kocsival, szekérrel járni.

Az utakat, hidakat használni jogositottak azoknak fentartásához aránylag járulni tartoznak, ugy a telek birtokosa is. A vizmerhetés jogával az ahoz való járhatási jog is egybe van kapcsolva.

A szolgalmi jog gyakorlatának megszerzése.

A szolgalmi jog gyakorlata megszerezhető szerződés, törvény vagy végrendelet s elévülés által.[4]) Az ingatlanra tkvi bekebelezés által.

---

[1]) Ha alperes épületének a szomszéd területen ültetett fák és bokrok ártalmára vannak is, alperes szomszéd mégsem marasztalható annak türésére, hogy felperes az ő fáit az ő területén legallyaztathassa, ha csak felperes be nem bizonyitja, hogy az ő telkéhez az alperes szomszéd telkén szolgalom van egybekapcsolva. 1882. deczember 15. 3074. sz. a. Cur. hat.

[2]) Az ablakjog szolgalmának megállapitására egymagában nem elegendő az, hogy az egyik telken lévő ház ablaka 32 éven át háboritatlanul a szomszéd telekre szolgált. 1884. 2484. sz. a. kir. t. h.

Ha szakértői véleménynyel igazolva van, hogy alperesek épületének hátulsó eresze felperesek háztelkének légüregébe benyulik, azonban ezen birtokállapot már hosszu éveken át fennállván, és épen onnan, hogy a szakértői vélemény szerint felperesek eresze is a szomszéd telkek légüregébe nyúlik, kitünvén, hogy az ily birtokállapot eddigelé átalános gyakorlaton, kölcsönös szolgalmon nyugszik, mig ezen az összes háztulajdonosokat kötelező gyakorlat meg nem szünik, felperes sem kérheti az eddigi birtokállapot megszüntetését. 1885. okt. 14. 2376. sz. a. Cur. hat.

[3]) A szolgalmi jog szerzésének egyik czimét az elévülés is képezi, midőn t. i. az ingatlan tulajdonosra a szolgalmi jog gyakorlatát 32 évig felszólalás nélkül türte. 1886. február 23. 6915. sz. a. Cur. hat.

[4]) Ha az elbirtoklási időt meghaladó használat, mint gyalogösvény, marhacsapás és szekérut szolgalom gyakorlata az elbirtoklási időt meghaladó használat által bizonyitva van is, de ha a szolgalmi jog gyakorlata folytonos és szakadatlan nem volt, az elbirtoklásra alapitott kereset elutasitandó. 1884. deczember 22. 4172. sz. a. Cur. hat.

Szükséges, hogy a szolgalom viszkötelezettség nélküli legyen, mert ha viszkötelezettséggel van egybekapcsolva, az meg nem állapitható.[1] A szolgalmi jog gyakorlatának folytonosnak kell lenni.

Ha a szolgalom csak viszontkötelezettség mellett gyakorolható, az nem szolgalom többé.[2]

A szolgalmak megszünte.

A szolgalom megszünik:

1. Ha a szolgalom tárgya elenyészik, megszünik, p. o. ha a ház, a melynek ereszét a szomszéd használhatta — összedől, vagy a kut, a melyből a szolgalomra jogositott vizet merithetett, bedőlt, vagy az utat a viz elvitte s árok lett a helyén.

2. Ha a szolgalmi és uralgó teleknek tulajdona egy személyben egyesül, p. o. azt a szolgalomra jogositott megvette, de ha az a telekkönyvbe be van kebelezve és az illető azt eladja, a szolgalmi jog az uj vevőre megy át.

3. Bizonyos ideig tartó szolgalom az idő elmultával, a szolgalom szinte megszünik az ideiglenes birtok megszüntével, p. o. zálogosbirtokos, vagy a haszonbérlő ellen.

4. A személyes szolgalom a szolgalomra jogositottnak halálával. De ha az örökösökre is kiterjesztetett, csak az első örökösök értendők. Ha azonban az egész családra ki volt terjesztve, a család összes tagjainak kihaltával.

A szolgalmi perek.

Szolgalmi jog gyakorlásábani háborgatás esetében — sommás visszahelyezési keresetnek van helye. És pedig:

A per a telek tulajdonosa ellen indithato, ha az a szolgalmi jog-gyakorlatától a szolgalomra jogositottat megfosztaná, vagy a tulajdonos indithat keresetet a szolgalmat használó ellen, a szolgalom jogtalan gyakorlata ellen.

Felperes köteles bizonyitani azt, hogy ő a szolgalom tárgyát mint szolgalmi jogot gyakorolta, a tulajdonos pedig, hogy az illető a szolgalmat jogtalanul gyakorolja.

---

[1] A szolgalmi jog meg nem állapitható, midőn bebizonyittatott, hogy a használat viszonkötelezettség mellett történt. 1885. szeptember 14. 29162. sz. a. kir. táb. hat.

[2] Ha a szolgalom tárgya megszünik, véget ér maga a szolgalom is. 1884. október 22. 3259. sz. a. Cur. hat.

[3] Az ut vagy átjáró használatának, hogy annak megháboritása visszahelyezési keresetnek tárgyát képezhesse, szolgalmi jog jellegével kell birni, vagyis az utat illetve átjárót használó személy szándékának oda irányultnak kell lenni, hogy azt mint már megszerzett szolgalmi jogot, vagy mint ennek elbirtoklás által megszerzésre alkalmas birtoklást gyakorolja; a tulajdonos tetszésétől és előleges engedelemkéréstől függő átjárás nem képez oly birtoklást, mely visszahelyezési keresettel érvényesithető lenne. 1885. augusztus 17. 5880. Cur. hat.

Ablakszolgalom. A tulajdonjog feltétlen hatályából kifolyólag a tulajdonos házán bárhol, tehát szomszédjai udvarára is van joga ablakot nyitni a nélkül, hogy arra szolgalmi joggal kellene birnia, viszont azonban a szomszédnak is jogában áll a nyitott ablak tekintetbe vétele nélkül falat emelni ott, a hol neki tetszik.[1]) Ha valamely háznak a szomszéd telekre néző oldalán ablak nem nyittatott, a tulajdonjognak ez irányban korlátozását nem vonja maga után, ép oly kevéssé, a mint ablakszolgalom nem keletkezik egyedül azon az alapon, mert valaki bármily hosszu időn át tett épitkezések által nem zárta el a világosságot a szomszéd falán tényleg meglévő ablakoktól. Ezen esetekben sem szolgalom gyakorlásáról, sem elbirtokolásáról szó nem lehet. Másrészről tkvi bekebelezés nélkül is szerezhető szolgalom,[2]) és ez a későbbi tkvi tulajdonossal szemben is megáll, ha utóbbi annak létezéséről a tulajdonjogszerzés idejében tudomással birt.

---

[1]) Az alperesi épület tulajdonosa a saját épületén való ablaknyitásról felperes által el nem tiltható, mivel saját tulajdonán tetszése szerint rendelkezhetik. 1884. február 5. 5883. sz. a. Cur. hat.

Mindenik tulajdonos a saját tulajdonát — ha csak abban valamely szolgalmi jog által nem gátoltatik — tetszése szerint szabadon használhatja; a tulajdonjog kizárólagos fogalmából következik ennélfogva, valamint felperes jogositva volt saját háza falán, bár alperesi telek felé ablakot nyitni, ugy alperes sem gátolható abban, hogy saját telkén az ablakra tekintet nélkül falat, vagy kaput állithasson. 1886. május 20. 47938. sz. a. Cur. hat.

[2]) Az ideig. törv. szab. 21. §. által érvényben fentartott átal. oszt. polgári törvk. 480. § szerint szolgalom elévülés által is szereztethetvén, már ebből kitünik, hogy szolgalmi jog tkvi bejegyzés nélkül is szerezhető és az 1500. §. szerint az ily be nem jegyzett jog csak annak, a ki a nyilvánkvekben biztában valamely dolgot annak bekebeleztetése előtt szerzett, még nem válhatik kárára, jóhiszemüleg szerzett feltétlen tulajdonjogra nem hivatkozhatik, felperes jogszerzőnek nem tekinthető. 1885. február 10. 6267. sz. a. Cur. hat.

Szomszédjog.

Napjainkban a szomszédjog számos vitára ad alkalmat. A szomszédjogra vonatkozó positiv törvényeink nincsenek, a gyakorlat azonban szabott oly korlátokat, a melyeket a két szomszéd telkének használatánál türni, illetőleg kölcsönös engedményeket tenni köteles, mi nélkül a telket nehéz, sőt lehetetlen lenne használni.

A szomszédjog ezen korlátolása nélkülözhetlen a tisztasági, egészségi, szépitési és tüzrendészeti tekintetekből. Azonban ily korlátozások nem terjedhetnek odáig, hogy azok által a szomszéd tulajdonosok között összeütközések keletkezhetnének, és ezen korlátolás épen a végett szükséges, hogy a szomszédos telkek használása és a tulajdonjognak e tekintetbeni gyakorlása mindegyik szomszéd részére biztosítva legyen.

Főelv a szomszédjognál is, hogy a ki jogával él, senkinek sem tesz sérelmet (qui suo jure utitur, nemini facit injuriam), telkét is tehát mindenki szabadon használhatja, a mennyiben vagy törvény, vagy szolgalmak által nem korlátoltatik.

A telekhezi hozzáférhetés, vagy annak gazdászati szempontbóli használhatása a szomszédjog némi korlátolását vonja maga után. A telekhezi ezen hozzáférhetés azonban nem történhet személyes vagy kényelmi célból, hanem az elkerülhetlen szükség indokából, p. o. midőn a learatott gabona csak a learatott szomszéd földjén, vagy a lekaszált rétről a szomszéd rétjén vihető keresztül az utra; — és csak abban az esetben, ha a saját földjén másfelé ki nem mehet. Ez oly helyi szokás, mely ingyen vétetik gyakorlatba. — A le nem kaszált réten, vagy le nem aratott földön tett átmenetel által okozott kár megtérítendő. — A havasokon is egyik tulajdonos a másiknak birtokrészletén át a helyi szokás szerint szabadon hajthatja marháját, és csak valóságos kártétel esetében köteles kárpótlásra.

A kisajátításnál azonban senki sem köteles a maga tulajdonát teljes kárpótlás nélkül átengedni, vagy jogát korlátolni engedni. — A kárpótlás a kisajátítási eljárás utján állapíttatik meg. Lásd Kisajátítás.

A vizek használata iránti kérdés megoldása a vizi tör-

vényben foglaltatik, ide tartozik azon kérdés is, hogy a viz átvezetéséhez szükséges csatorna építését a szomszédtelek tulajdonosa mennyiben tartozik megengedni.

A tulajdonjogon alapszik az a jog is, hogy a tulajdonos saját telkén építkezhet, mert a tulajdonost a teleknek szabad használata megilleti az építkezéseknél is, de másrészt meg kell védelmezni a szomszéd telek tulajdonosát mind azon befolyásoktól, a melyek telkére károsak lehetnek; ilyenek, hogy ha a telkén önti ki a vizet, mely azután a szomszédtelekre átfolyik, vagy saját telkén tüzel és a füst átmegy a szomszédtelekre. Az előbbi ellen védi őt a vizi törvény, az utóbbi ellen a tüzrendőri szabályok. Az építkezéseknél pedig az ipartörvények, — a mennyiben az építkezések ipari célokra eszközöltetnek, — meg nem engedik, hogy az egészségre veszélyes, a szomszéd telkét bemocskoló, lármával kellemetlenséget okozó, tüzvész miatt veszélyes vagy káros üzlettelep felállíttathassék, mint p. o. cinkgyár, mely a szomszédtelek növényzetét megsemmisíti s oly ártékony hatást gyakorol, mely a telek használatát csökkenti, vagy épen lehetlenné teszi.

Azon helyi szokás is gyakorlattá vált, miszerint a szomszéd a telkére átcsüngő gyümölcsöt leszedheti, a szomszéd telkén azonban azt felszedni, vagy a fáról leszedni nem szabad.

A közös határfalak és palánkok használata csak annyiban engedhető meg, hogy az által a szomszédnak kár ne okoztassék, ennek folytán épületének falát a szomszéd épületéhez ragaszthatja, a szomszéd falára azonban épületét fektetni nem szabad.

Feles föld.

A felesmivelési rendszer leginkább a szokás jogán alapszik, miután az a törvényhozás által rendezve nincs. — A feles jogintézmény hazánkban leginkább 1848. év előtt nagy mérvben divatozott, még az urbér mellett is, — különösen a középbirtokos osztálynál, mely nem volt képes gazdaságát a szükséges felszerelvényekkel ellátni, és azt leginkább a közbirtokosságoknál és osztatlan állapotban levő rokonoknál lehetett észlelni.

A szokásjog hazánk különböző vidékein, a feles földekre nézve következő jogviszonyt állapított meg:

Ha a birtokos földjét felébe adja ki, azaz a termésre átadott földért a termés felét köti ki, *feles szerződés* jő létre.

A feles szerződés a föld munkáltatásától a termés letakarításáig tart. A feles köteles vetőmagot adni s a földet marháival, igás és kézi munkával megmivelni. A trágyát a földbirtokos adja. Ha a feles a földet kellő időben meg nem mivelné, a föld birtokosa jogosítva van annak költségén mások által megmiveltetni és a felest ellenőrizni. Elemi csapások, vagy véletlen eset által a vetésnek tönkretétele esetében a feles a teljesített munkákért kártérítést nem követelhet. — A földbirtokos a termést jég és tüzkár ellen biztosíthatja;

a biztosítási dij és a csősz-dijnak felét a feles köteles viselni. Köteles a feles a termést a földbirtokos által kijelölt helyre beszállítani, a hol a termés felosztásának is kell történni. — Nemcsak a tiszta mag, hanem annak szalmája is felezés alá kerül, ha a feles a szerződésben másnak felébe adástól eltiltva nincs, azt feles mivelés alá másnak is adhatja. [1]) A feles halála a feles szerződést meg nem szünteti, hanem a munkát a feles családja folytathatja, a földbirtokos halála a feles szerződési viszonyt meg nem változtatja. A földbirtokos jogosítva van készpénzben vagy terményben a felesnek adott előleget a feles terméséből levonni.

A felest a termés felére a törvény is védelmezi, azt végrehajtásilag lefoglalni nem lehet. [2])

Ha a feles a munkát nem ugy teljesíti, mint a feles szerződésben kikötve volt, kártérítéssel tartozik. [3])

Ha valaki a földet mivelés végett felébe kiveszi, azt megmiveli és bevěti, ezen bevetett földnek fele haszna a föld tulajdonosát, másik felének haszna a felest illeti. Ha tehát később valaki a földbirtokos birtokát árverésen megveszi is, azért a felesnek a felébe adott föld terményeit learatni és beszedni jogosítva nincs. [4])

A felében való mivelés iránti egyezmény oly szolgálati egyességnek tekinthető, melynél fogva a feles a föld megmiveléséért a termés feléhez tarthat igényt, de ha a birtok eladatott, csak a még be nem vetett föld munkáltatását és a vetőmagot követelheti a feles. [5])

A feles nem követelheti a felébe adott földbe való visszahelyezését, miután a felébe adott föld haszonbérletnek nem tekinthető, hanem gazdasági közösségnek. [6])

---

[1]) A föld feles mivelésének természetével nem ellenkezik és igy a szerződés felbontására okul nem szolgál az, hogy a feles a földet más erejével munkáltatja és más magjával veti be, sőt hogy ellenkező megállapodás hiányában jogosítva van a földet másnak ismét feles mivelés alá adni. 1887. dec. 20. 8595. sz. a. Cur. hat.

[2]) A feles munkáltatási szerződése alapján elsőrendü felperes által igényelt fele őszi vetésre nézve a keresetet meg kellett itélni, mert a zálogjog csak a fele termésre terjed ki, és ennélfogva ezen fél termés a felesnek kiadandó. 1881. május 3. 3222. sz. a. Cur. hat.

[3]) A felesek (alperesek) a 65 hold buzával bevetendő földet kétszer lévén kötelesek szántani, de azt tenni részben elmulasztván, őket a másodszori szántás mulasztása által maguknak megtakarított munka értékében, miután az felperes károsítására mulasztatott el, elmarasztalni kellett, és igy holdankint 4 frt szántásbért, tehát mint megszokott fizetést meg kellett itélni. 1882. szept. 5. 5055. Cur. hat.

[4]) Az 1881. évi 60. t.-c. 181. §-ához képest joga volt a feles mivelőnek a saját részét képező terméshez, illetve az elvett termést helyettesítő értékhez. 1885. jun. 24. 3596. sz. a. Cur. hat.

[5]) A földtulajdonos a feles viszonyt bármily időszakban megszakíthatja, de a feles földre fordított mivelési munka és vetés (t. i. vetőmag) megtérítendő. 1885. jul. 14. 3624. sz. a. Cur. hat.

[6]) A felébeni mivelés iránti szerződésnél fogva nem adatik át az illető ingatlan a feles birtokába, valamint nem adatik át a haszonélvezet birtoklása sem, hanem a hazai joggyakorlat szerint csak a szolgálat és munka teljesítése iránti szerződés jön létre, melynek alapján a megmivelt föld haszonélvezetébe való visszahelyezésnek helye nincsen. 1885. aug. 17. 5717. sz. a. Cur. hat.

Lehet a termés egy harmadára is szerződni, vagyis ugy, hogy a felébe adott földterület $^2/_3$ részét tartozzék a termelő a föld tulajdonosának átadni, és ezen jogviszonyra azon szabályok alkalmazandók, a melyeket fent a felesre nézve előadtunk.

Szerződés-minta (gabonára).

Alólirottak között következő feles szerződés jött létre:

Göndör András földtulajdonos átadja a kaszáló dülőben lévő 1600 ☐ öllel számított 4 hold földjét felébe egy évre, vagyis 1889. évi junius 1-ső napjától a buza learatásáig Szalmás András helybeli lakosnak következő feltételek alatt:

Köteles Szalmás András a fentemlített 4 hold föld bevetésére szükséges jó minőségü tiszta $4^1/_2$ hektoliter magot adni, azt a földtulajdonos előtt kimérni, és azzal annak jelenlétében a földet bevetni.

Köteles fentemlített feles a felébe adott földet háromszor megszántani, t. i. junius hóban megugarolni, julius hó végéig megforgatni és szeptember hó elejéig vetés alá felszántani és legfeljebb szept. hó 15-éig bevetni.

Ha fentemlített Szalmás András a fentemlített munkákat a fent kitett időben nem kellően teljesítené, joga van alólirt földtulajdonosnak az említett munkákat a feles költségén teljesíteni, kivévén ha a munkát a feles a folytonos esőzés, vagy nagy szárazság miatt nem végezhetné.

Ha a termést jég vagy más elemi csapás tönkre tenné, a teljesített munkákért a fentemlített Szalmás A. kártérítést nem követelhet.

Ha a netáni szárazság vagy más elemi csapás miatt a mag ki nem kelne, köteles leend a feles azon földet tavaszival bevetni, vagy gyökes növényekkel beülteni a fent elősorolt feltételek alatt.

Jogosítva van a földbirtokos a termést az elemi csapás, u. m. jég- és tüzkár ellen biztosítani, mely biztosítási dijnak felét fentemlített Szalmás András viselni tartozik.

Köteles a feles a csősz dijának felét fizetni.

Köteles a feles a termést kellő időben learatni, a földbirtokosnak szérüjére szállítani és kicsépelni.

Az eképen kicsépelt gabona és annak szalmája kétfelé osztatik, fele a tulajdonosé, fele a felesé leend, melyet a feles a szerűről 14 nap alatt elszállítani köteles.

Köteles végre a feles a bevett szokás szerint négy napon át szénát és négy napon át sarjut kaszálni.

Másrészről alólirott Szalmás András is fentebbi föltételek alatt a fentebbi földet felébe átvettem és a föltételek megtartására magamat kötelezem. Kelt stb.

A dohányfelesekről.

A dohánytermelés alá földet felébe csak azon földbirtokos adhat, a ki dohánytermelési engedélylyel bir.

Ezen esetben azonban köteles a földbirtokos a feles szerződés folytán a felesnek és családjának a föld térmértéke szerinti arányban lakást adni.

Köteles a földbirtokos a feles lakásához kut vagy viz közelében lévő alkalmas, kellően felszántott földterületet a növény termesztésére átadni.

A feles termesztő a dohányt vagy igás, vagy kézi munkával termeli. — A lóval biró termelőnek a két ló számára szükséges takarmányt természetben, vagy megfelelő legelőben — a feles viszony tartama alatt a földbirtokos köteles kiszolgáltatni, — az ültetéshez szükséges vizmennyiséget a lóval biró feles maga köteles szállítani, a kézi munkával termelőnek azonban a földtulajdonos köteles az ültetéshez vizet hordatni.

A lóval biró feles köteles a dohányt a szárító helyre saját költségén szállítani, kézimunkás termelőnek azonban a földtulajdonos köteles a dohányt vitetni. — A szárításra és őrzésre szükséges helyet, pajtát és szárításra szolgáló eszközöket az engedélylyel biró földtulajdonos köteles adni.

A dohánynak a szárítási helyről a kincstár által kijelölt beváltási helyre való szállítási költségeit a felek közösen tartoznak viselni. A beváltási helyen az átadáskor szükséges munkákat a feles köteles teljesíteni.

A beváltási összegen — a közös költségek levonása után — a felek egyenlően osztoznak. Kelt stb.

Szokásban van a felesnek $^1/_4$—$^1/_6$ hold területet vetemény alá saját használatra átadni. Ezen feles szerződés a dohány beváltásával megszünik, és ekkor a feles a lakást kiüríteni köteles; magától értetik, hogy a vetemény alá adott föld használata is megszünik. A dohánytermelők mint jogi személyek pert nem indíthatnak. [1])

Dohánytermelési szerződés (minta).

Alólirottak között a feles dohánytermelésre nézve következő szerződés jött létre:

---

[1]) A dohánytermelők jogi személyiséggel nem birván, azért társas nevezet alatt pert nem indithatnak, hanem minden keresetet a perr. 64. §. rendelkezésének megfelelően kötelesek szerkeszteni s felszerelni. 1879. jun. 17. 10771. sz. a. semm. hat.

Alólirt Henger Antal, mint az államkincstár számára dohánytermelési engedélylyel biró földtulajdonos Horgos Antal helybeli földmivelőnek a Kutas nevü dülőben fekvő 20 holdból álló földterületet feles dohánytermelés alá adja következő feltételek alatt:

Fentemlített Henger Antalnak a fentemlített földterület közelében lévő csőszházban lakásul egy szobát, konyhát, padlást, és vetemény alá ezen lakás szomszédságában lévő $^{1}/_{4}$ vagyis 400 □ ölből álló területet a dohány beváltásig saját használatára átadja.

A fentemlített területet a dohány alá a kellő időben jól felszántva a földtulajdonos Henger Antal a feles Horgos Antalnak átadni tartozik.

A fentemlített feles ezen területet alkalmas időben vagyis ápril hóban jól beültetni köteles, a melyhez szükséges növénypalántákat a földtulajdonos köteles adni.

A növények öntözésére szükséges vizmennyiséget a felesnek átadott lakás mellett levő kutból a feles köteles saját lovain szállítani. És ezért

tartozik a földtulajdonos a feles lovai számára szükséges legelőt, mely a föld szomszédságában létezik, átadni, szénát és abrakot adni azonban nem köteles.

Az ültetéshez szükséges trágyát a földtulajdonos ad, a melyet azonban a földtulajdonosnak a községben levő trágyájából a feles saját lovain szállítani tartozik.

Köteles a feles a növénypalántákat rendesen megmivelni, a kellő időben bekapálni, tisztogatni, letörni, a községben lévő szárító pajtába saját lovain beszállítani, a szárításra szükséges eszközöket azonban a földtulajdonos köteles adni.

A dohányt a szárítási helyről a kincstár által kijelölt helyre a feles köteles saját lovain beszállítani, a melyért a földtulajdonostól a fél költség fejében a feles 10 frtot kap.

A beváltási helyen az átadáskor felmerült munkákat és napszámokat a feles köteles teljesíteni.

A beváltási összeg a közös költségek levonása után felében a földtulajdonost, felében a felest illeti, mely neki a kincstár általi kifizetéskor azonnal átadandó leend.

A feles által elkövetett törvényszegések folytán fizetendő birságokért a feles felelős.

Ezen szerződés a dohány beváltásával véget ér.

Alólirott Horgos Antal feles a fentebbi föltételeket elfogadja és azoknak megtartására magát kötelezi.

Birtokháboritás. Sommás visszahelyezés.

Birtokháboritás jogsértést feltételez; a ki tehát mást jogaiban, birtokában önhatalmu eljárás folytán [1]) megháborit és elveszi azt, a mi nem az övé, — mást jogaiban zavarja meg, birtokháboritást követ el. [2]) A birtok minősége, t. i. jó vagy roszhiszemü, valódi vagy álbirtok, a megháboritott birtokkérdés tárgyát nem képezheti.

A birtokos jogositva van elvett birtokát önhatalmulag is visszavenni, és ha az elfoglaló azt visszaadni nem akarná, azt a birtokától való megfosztás napjától számitandó egy év alatt per, vagyis sommás visszahelyezés utján visszaperelheti, felperes egy évi békés birtoklásának igazolására nem kötelezhető, hanem csak arra, hogy a kereset 1 év alatt adassék be, és hogy a megháboritott birtokot birta. [3]) Nemcsak a tényleges birtokban, hanem jelképesen átadott birtokban is van helye a visszahelyezésnek. [4]) A ki valamely területnek birtokában nem volt, abba vissza sem helyezhető. A valódi és jóhiszemü birtoklásnál az egy évi birtoklás igazolása szükségtelen, [5]) mert ha

---

[1]) Birtokháboritás csak önhatalmu eljárás által követhető el; midőn azonban valaki birói határozat alapján birói végrehajtó, illetve kiküldött közremüködése miatt lett a birtokba helyezve, utóbbinak önhatalmu ténye nem forog fenn, annak elbirálása pedig, helyesen járt-e el a biróság és annak küldötte, visszahelyezési per keretén kivül esik. 1883. julius 12. 4485. sz. a. Cur. hat.

[2]) A birlalási alap önkéntes megváltoztatásával történt birtokbahelyezésfoglalásnak, az ezáltal elkövetett jogtalan cselekvény erőszaknak tekintendő, melynél fogva sommás visszahelyezésnek van helye. 1874. dec. 15. 10142. sz. a. legf. it. hat.

[3]) Sommás visszahelyezési per meginditására az 1802: 22. t. c. 1. §-a értelmében felperes egy évi békés birtoklásának igazolására nem kötelezhető, az idézett t. c. csak azt rendelvén, hogy a sommás visszahelyezés iránti ügy a háboritás tényétől számitandó egy év alatt inditandó meg. 1885. 2287. sz. a. Cur. hat.

Jogtalan foglalás ellenében a birtokában megháboritott, bebizonyitván az ő előzőinek valódi és jóhiszemü birtoklását, a visszahelyezési kereset érvényesitésére az egy évi birtoklás igazolása nem kivántatik meg. 1885. augusztus 17. 5735. sz. a. semm. hat.

A tagositáskor a félnek átadott, de a tagositó biró által be nem vezetett, igy a fél által tettleg nem birt ingatlanba vissza nem helyezhető. 1884. augusztus 5. 5189. sz. Cur. hat.

[4]) A jelképes birtokbaadás a tényleges birtokbaadással egyenlő joghatálylyal birván, az illetékes birói jelképes bevezetés alapján sommás visszahelyezés követelhető. 1885. január 29. 7855. sz. a. Cur. hat.

[5]) Ha felperes birtoklása igazolva nincs, birtokháboritás esete sem forog fenn. Azon kérdés eldöntése pedig, megilleti-e felperest alperessel szemben özvegyi jogon a kereseti ingatlanok birtoka, a sommás visszahelyezési per keretébe nem tartozik. 1887. augusztus 24. 6537. sz. a. Cur. hat.

birtoklásának jogosultságát kimutatta, bármily ideig volt is birtokban, visszahelyezést kérhet. [1])

Nemcsak a foglalás képezi a birtokháboritás tárgyát, hanem minden cselekvény, [2]) puszta fenyegetés és tilalmak, [3]) melyek által más birtokának békés használatában gátoltatik, p. o. ha a szomszéd vagy bárki más földet hány azon birtokra, mely nem az övé, [4]) vagy utat csinál más földjén, — a melyen eddig átjáró nem volt; de ha valami uthasználatban háborittatik meg valaki, [5]) — ez csak akkor képez birtokháboritást, ha azon az uton szolgalmi joggal birt; illetőleg a szolgalmi jog gyakorlatában volt. [6]). A szolgáltatás megtagadása birtokháboritási tényt képez, p. o. ha a vásári vagy helyi pénz megtagadtatik, a vásár- vagy regálebérlő som-

---

[1]) A ki birói árverésen megvett ingatlan vagyon birtokában megháborittatik, sommás visszahelyezési pert indithat, mely esetben az, hogy egy évig saját személyében nem volt birtokban, a kereseti jogosultság ellene sikerrel nem érvényesithető. 1876. október 30. 11836. sz. a. Cur. hat.

Sommás visszahelyezési perben az egy évi békés birtoklás kimutatása csak abban az esetben követelhető, ha alperes maga birtokosnak tekinthető, vagyis ha a kereseti javakat a birtoklásra alkalmas cimén tartja birtokában és megelőzőleg a birtoktól önhatalmulag tétetett volna ki. 1874. október 20. 7929. sz. a. legf. it. hat.

[2]) Minden oly tény folytán, mely által valaki bizonyos dolog birtokát önhatalmulag magához keriti. habár tényleges erőszak nem alkalmaztatott is, rövid utu visszahelyezésnek van helye, mert az erőszak magában a jogtalan cselekvényben nyilvánul. 1874. dec. 15. 13142. legf. it. hat.

[3]) A puszta fenyegetések és tilalmak is alapul szolgálhatnak a visszahelyezésre, mert a fenyegetés erőszak jellegével bir, melylyel valaki az idegen jogkörbe való beavatkozását jelzi, p. o. ha a vizmérés szolgalmával biró a kut tulajdonosát azzal fenyegetné, hogy ne merjen többé a kutra menni és onnan vizet meriteni. mert megveri, vagy midőn valaki a vadászterület tulajdonosának, a ki a vadászati jogot is gyakorolja, szomszédja tilalmi táblát ütne fel annak területén, hogy ott többé ne merjen vadászni, — ezen tény — bizonyára birtokháboritást képez. 1888.

[4]) Sommás visszahelyezésnek akkor is van helye, ha a birtokló veszélyes fenyegetés. — mint: kitakarodjál a házból, nehogy gyilkosság történjék, mert különben fejszével agyonverlek. — folytán önként bocsátja át a birtokolt tárgyat alperesnek. 1885. március 5. 806. sz. a. Cur. hat.

A közös határok kitisztitása, s innen kihányt földnek saját földjére rakás által állitólag okozott birtokháboritás miatti kereset a polgári biróságok hatósága alá tartozik. 1877. nov. 20000 sz. a. semm. hat.

[5]) A visszahelyezési keresettel csak oly uthasználatnak megháboritása orvosolható, mely más tulajdonát képező ingatlanon mint dologbani jog gyakoroltatott, ily jog pedig csak a szolgalmi jog, mint a tulajdonban foglalt összes jogok egyike lehet, s igy az uthasználatnak, hogy annak megháboritása, visszahelyezési keresetnek tárgyát képezhesse, szolgalmi jog jellegével kell birnia, vagyis az utat használó személy szándékának oda irányozottnak kell lenni, hogy azt vagy mint már megszerzett szolgalmi jogot, vagy mint ennek elbirtoklás általi megszerzésére alkalmas birtoklást gyakorolja. Bérlő által bérlő, tehát nem tulajdonos ellenében gyakorolt uthasználat birtokháboritást nem képez. 1884. julius 31. 4625. sz. a. Cur. hat.

[6]) Visszahelyezési keresettel az ut vagy átjáró használatának megháboritása csak azon esetben orvosolható, ha a használat mint szolgalmi jog használtatott. 1885. augusztus 17. 5880. sz. a. Cur. hat.

más visszahelyezést kérhet. De a ki a földet a termés meghatározott része fejében birja, nem tekinthető a föld birtokában levőnek, és ha a birtokos az egyezményt megszünteti, birtokháboritás nem forog fenn.[1])

A szigeten, a melyet a viz ketté hasitott, az elhasitott területet önhatalmulag senki el nem foglalhatja. [2])

A nem rendes közlekedési uttóli eltiltás birtokháboritást nem képez, ha felperesnek a betiltást megelőző időben való használatáról a tulajdonos tudomással nem birt. [3])

Az ingatlan birtokosa az épitkezés után is indithat sommás visszahelyezési keresetet. [4]) De nem azon esetben, a melyben a felülépitmény eladatott, az eladók azon földterületbe, a melyen a ház áll, visszahelyeztetésüket nem követelhetik. [5])

A bérlőnek vagy haszonbérlőnek is joga van visszahelyezést kérni, ha a birtoktulajdonos őt haszonbérletében jogtalanul háborgatja, — kivévén ha a tulajdonos őt azért tette ki a haszonbérletből, mert a bért vagy a haszonbért a kitüzött időben meg nem fizette. [6]) Itt a tulajdonos tartozik bebizonyitani, hogy a kimozditásra a bérlő vagy a haszonbérlő adott okot. [7]) A bérlő vagy haszonbérlő pedig azt tartozik bebizonyitani, hogy bérleti joga a bérletből történt tényleges kimozditása idején még fennállott. [8])

Ha valamely terület számos évig az egyház hiveinek vallási ünnepélyek, körmenetek, bucsújárások s hasonló vallási célokra szabadon használható területet képezett, azt a tulajdonos el nem zárhatja, az egyház az érintett egyházi célokra való használatába visszahelyezendő. 1885. október 29. 6898. sz. a. Cur. h.

[1]) Az, a ki a földet a termésnek bizonyos része fejében miveli, nem tekinthető a föld birtokában levőnek; ha tehát a tulajdonos az egyezményt megszünteti, birtokháboritás nem forog fenn. — Az ily egyezményt nem lehet azonositani az ingatlan haszonbérlete iránti szerződéssel, hanem az csak oly szolgálat iránti egyességnek tekinthető, mely a föld megmiveléseért a termés meghatározott részéhez ad igényt. 1885. julius 14. 5624. sz. a. Cur. hat.

[2]) Minthogy felperes a félsziget alaku terület egy részét a foglalást megelőző években birtokolta addig, mig a folyam a félszigetet keresztül hasitotta, és folyásának megváltoztatása által jobb oldalára terelte, minthogy továbbá a félsziget egy összefüggő egészet képezett, és ebből folyólag felperes birtoklása az egész félszigetre nézve megállapitottnak veendő, annál is inkább, mivel az a talaj minőségénél fogva nem mindig és minden részeiben volt használható, alperesek pedig nem bizonyitván, hogy a kérdéses területet a vizáradást közvetlenül megelőző években birtokolták, ennélfogva alperesek akkor, midőn ezen területet, a vizáradás után önhatalmulag elfoglalták, birtokháboritást követtek el. 1884. dec. 24. 8158. sz. a. Cur. hat.

[3]) A nem rendes közlekedési uttól való eltiltás, sommás visszahelyezési uton orvosolható birtokháboritást nem képez, ha felperesnek a betiltást megelőző időben állitólagos használatáról a tulajdonos tudomással nem birt. 1886. aug. 9. 5099. sz. a. Cur. hat.

[4]) Az ingatlan birtokosa az épitkezés befejezése után is orvosolhatja vélt sérelmét sommás visszahelyezési per utján. 1886. október 21 6191. sz. a. Cur. h.

[5]) Felülépitmények eladása esetében, azok átadásával azon földterület, melyen ezen épitmények állanak, az eladók birtokában lenni megszünik, és igy azon terület birtokába leendő visszahelyeztetésüket, és az épületnek onnan elbontását visszahelyezési per utján, hogy alperesek a felülépitmények elhordására köteleztessenek, és azon terület birtokába visszahelyeztessenek, nem szorgalmazhatják. 1885. február 26. 567. sz a. Cur. hat.

[6]) 1802: 22. t. c. 4. §. [7]) 1873. január 22. 332. sz. a. legf. it. hat. [8]) 1873. julius 24. 6350. sz. a. legf. it. hat.

Azonban biróságilag, vagy hatóság közbejöttével történt birtokbavétel, vagy valamely mezei utnak a magánosok földjein keresztül,[1]) hatóságilag történt megnyitása, birtokháboritást nem képez,[2]) de ha a biró vagy birói meghagyás folytán a kiküldött jogkörén túlment s idegen jogkörbe avatkozott, vagy a meghagyás nem arra vonatkozott, a ki ellen a visszahelyezés foganatosittatott, csak per utján lehet a sérelmet orvosolni, de ha illetéktelen biró rendelte és foganatositotta a visszahelyezést, sommás visszahelyezést lehet kérni azok ellen, a kik a sérelmes visszahelyezést kieszközölték.[3])

A közös birtokban egyik közbirtokos társ által a másik közbirtokos társnak birtokában való megháboritása — sommás visszahelyezés tárgyául szolgálhat.[4])

A birtokháboritás folytán a birtokba való sommás visszahelyezésen kivül a birtokháboritás által okozott károk, költségek és elmaradt haszon is megtéritendő.[5])

Habár a község helyeztetett is a birtokba, egyes lakosokat az alperesek elleni kártéritési keresettől elzárni nem lehet; mert a község mint jogi személy helyeztetvén a birtokba — az egyes tagok mint a jogi személy részei, önjogukat azért érvényesiteni jogositva vannak.[6])

Sommás visszahelyezési keresetek a kir. járásbiróság előtt inditandók, a háboritás tényétől számitva egy év alatt, azon tul igénybe nem vehető.[7]) Az egy kataszt. holdnál nem nagyobb terület

---

[1]) Valamely mezei utnak magánosok földjein keresztül való megnyitása, közigazgatási uton hozott s felsőbb hatóságilag jóváhagyott határozat alapján eszközöltetvén a községi közegek által: a netalán ezáltal előállt jogsérelem, a községi elöljáróság ellen, a rendes biróságok előtt támasztott sommás visszahelyezési keresettel nem orvosolható. 1878. junius 4. 10282. sz. a. semm. hat.

[2]) Hatósági közeg közbejötte folytán történt birtokbavétel ellenében sommás visszahelyezés utján orvoslás nem szerezhető. 1885. nov. 14. 3200. sz. a. Cur. hat.

[3]) 1877. május 29. 5292. sz. a. legf. it. hat.

[4]) Közös tulajdon birtokosainak egyike, a másik tulajdonostárs hátrányára és beleegyezése nélkül, a közös birtok használatára nézve változtatást nem tehetvén, a visszahelyezés iránti kérelemnek hely adandó, ha az egyik tulajdonostárs a közös birtok területén épitkezett, és ezzel a második tulajdonostársát a közös birtoklásban megháboritotta. 1886. május 20. 1887. sz. a. Cur. hat.

[5]) Sommás visszahelyezési keresetben járulékként csak oly kár iránti igény érvényesithető, mely kár az ily kivételes ügyuton megtorolható birtokháboritás ténye által idéztetett elő. 1884. ápril 18. 6592. sz. a. Cur. hat.

[6]) Azon körülmény, hogy a kérdéses terület iránt a község folytatott alperesek ellen visszahelyezési pert, s annak folytán azon község lett a birtokba behelyezve, nem akadályozhatja a kártéritési keresettel fellépő egyes lakos felpereseket abban, hogy ők, a mennyiben azon területre nézve tulajdoni jogukat kimutatják, a tulajdonukat képező birtokrészletekben alperesek által állitólag tett kárositás miatt kártéritési követelésüket saját felperességük alatt érvényesitsék, mert a kártéritési kereset alapjául alpereseknek ugyanazon cselekvénye hozatván fel, bár előadásuk szerint a kártétel, külön-külön tulajdonukat képező több rendbeli birtokrészleteken történt, kártéritési követelésöket egy közös keresettel érvényesithetik. 1885. május 6. 6843. sz. a. Cur. hat.

[7]) A sommás visszahelyezési kereset egy kat. holdnál nagyobb területü birtokra irányulván, az elbirálásra még az esetre is a járásbiróság lesz illeté-

a bagatellbirósághoz tartozik, de ha 1 kat. holdnál nagyobb terület két helyrajzi szám alatt fordul elő a telekkönyvben, habár egy-egy rész 1 kat. holdnál kisebb is — a kir. járásbirósághoz tartozik. [1]) Itt az illetőség megállapitásánál az elfoglalt telek kiterjedése veendő figyelembe.

A ki birtokát több esztendeig nem használja, birtokáról lemondottnak nem tekinthető, p. o. némely években a közös legelőn nem legeltet, a közös használattal nem él, azért arról lemondottnak nem tekinthető, és ha ezen használatot tovább akarná folytatni és abban megakadályoztatnék — abba magát sommás uton egy év alatt visszahelyeztetheti, mert jogával mindenki szabadon élhet. [2]) Ezen esetben a használat folytatására a megkezdett birtok, vagy a használat czimét kell bebizonyitani, habár a háboritás tényét megelőzőleg egy évnél hosszabb idő alatt nem gyakorolhat.

A közlegelőn bizonyos marhafajok legeltetése eltiltatván, visszahelyezésnek nem leend helye, ha oly állatokkali szabad legeltetés gyakorlata nem igazoltatik. [3])

A biróság a helyszinére tüz ki tárgyalási határnapot, — a hol birói szemle utján állapitja meg a birtokháboritás tényálladékát, ha t. i. felperes az egy évi békés birtoklást bizonyitja. Itt az a kérdés merül fel, tartozik-e felperes azt is bizonyitani, hogy a háboritás megtörténtekor tényleg birtokban volt, ha pedig felperes a birtokláshoz való jogosultságát, és a birtoklásnak tényleges megkezdését bebizonyitotta, a foglalás megtörténtekor birtokbani létét nem tartozik bizonyitani, mert a birtok mindaddig, mig a birtokos birtoklását meg nem szünteti, fennállónak tekintendő; ha alperes a birtoklás megszüntét állitja, ő tartozik bizonyitani, ellenben ha felperes birtokának czimét ki nem mutatja, köteles azt bizonyitani, hogy a háboritás előtt a birtokot egy évig birta. [4]) — Jogi kérdések fejtegetésébe, a határkövek felása-

kes, és nem kisebb polgári peres ügyekben eljáró biróság, ha ezen birtok a telekkönyvben két helyrajzi szám alatt van bevezetve. 1886. julius 26. 4779. sz. a. Cur. hat.

[1]) A zon körülmény megállapitására, vajjon a sommás visszahelyezés bagatell-utra tartozik-e? nem az bir döntő befolyással, hogy mily kiterjedésü azon ingatlan, a melyből a foglalás történt, hanem hogy mennyi az elfoglalt vagyis a peres terület. 1885. 6539. sz. Cur. hat.

[2]) Oly egyének, kik már birtokban voltak, arra nézve, hogy sommás uton visszahelyeztessenek, csak a foglalás megtörténtét, annak jogtalanságát és azt, hogy a foglalástól a kereset meginditásáig egy év még nem telt el, tartoznak bizonyitani. 1874. dec. 15. 10142. legf. it. hat.

[3]) Konstatáltatván, hogy községileg a közlegelőn bizonyos állatfajnak legeltetése eltiltatott, — felperes pedig nem bizonyitván, hogy a kizáratást, illetőleg háboritást előző években oly állatokkali legeltetést szabadon gyakorolta volna; tehát a háboritás előtti években a tényleges állapot, azon állatok legeltetésének kizárása levén: visszahelyezés jogalapjául szolgáló birtokháboritás nem követtetett el, ha egyes községi tagoknak azon tényleges állapot megváltoztatása meg nem engedtetik, és azon faju állataik a közlegelőről elhajtatnak. 1878. julius 24. 5923. sz. legf. it. h.

[4]) A sommás visszahelyezési per meginditására nézve a törvényben (1802: 221. t. c.) előirt egy évi békés birtoklás nem a háboritás tényének megkezdésétől, hanem annak befejezésétől kezdve számitandó. 1887. október 29. 7929. sz. a. Cur. hat.

tásába, vagy hogy a kérdéses terület valóban felperes tulajdona-e? nem bocsátkozhat,[1]) csupán annak kideritésére szoritkozik, vajjon felperes az elfoglalni állitott területnek volt-e egy évi békés használatában vagy nem?

Ha a kereset a közös tulajdonosoknak csak egyike ellen indittatott — a kérelem visszautasitandó. Főeskü egyéb bizonyitékok hiányában megitélhető.

Perujitásnak helye nincs.[2])

Az eljárás a sommás peres eljárás szerint történik.

---

[1]) Sommás visszahelyezési perben a jogkérdés vita tárgyát nem képezhetvén, azon kifogás, hogy az önhatalmu foglalás a tényleges birtokláshoz való jogcimen alapszik, figyelembe nem vehető. 1877. február 5. 721. sz. a. legfőbb it. hat.

Az ingatlan közös tulajdonosai (férj és nő) által történt elfoglalása esetében a birtokba visszahelyezés iránti kérelemnek hely nem adható, ha a közös tulajdonosoknak csak egyike vonatott perbe. Ha a birtoklás egyéb tényekkel is igazolható, a főeskü meg nem itélhető. 1885. julius 8. 3441. sz. a. Cur. hat.

[2]) Sommás visszahelyezési ügyekben perujitásnak nincs helye. 1884. márc. 20. 158. sz. a. Cur. hat.

Szerződések.

Szerződés alatt két vagy több egyezni képes személy megegyezése értetik. Szerződést nem köthetnek tehát az őrültek, esztelenek, törvénytelen koruak.

A szerződés vagy egyoldalu, midőn csak egyik fél kötelezi magát valaminek teljesítésére, és ez ajándékozást képez, — de ha azt a másik fél el nem fogadja, ezen kötelezettség elveszti jogérvényét. Vagy kétoldalu, midőn mind a két fél egymás irányában kölcsönös kötelezettséget vállal.

Hogy a szerződés érvényes legyen, főkellék, hogy az *a*) teljesíthető legyen, vagyis ne tartalmazzon oly feltételeket, a melyeket teljesíteni nem lehet, p. o. fizetek Istvánnak 1000 frtot, ha az soha sem lesz beteg, mert a betegséget nem lehet elkerülni, *b*) hogy mind a két fél beegyezzen, vagyis szabadon nyilvánítsa beegyezési szándékát, tehát erőszakkal, csellel, tévesztéssel létrejött szerződés meg nem áll. Az azonban nem képez tévedést, ha valaki a megvett tárgyat többre becsülte, mint a mennyit ér, s csak a vétel után jött reá, hogy az sokkal kevesebb értékü. [1]) Akkor sem fordul elő tévedés, ha a felek között már több izben hasonló természetü jogügyletek már azelőtt köttettek, p. o. midőn valaki A-tól több izben lovat kölcsönzött ki, és azért mindig hasonló bérösszeget fizetett, utóbb pedig azt állítaná, hogy ő azt megvette, miután azt azelőtt is bérbe birta, feltételezhető az, hogy most is bérbe birja. [2])

De ha a tévedést egyik fél tudva felhasználta, és a másik szerződő felet az érték felén túl megrövidítette, a szerződés meg nem áll. [3])

---

[1]) A szerződés érvénytelenítésére a vett tárgy értékében való tévedés a magánjogi elvek szerint a szerződés érvénytelenítésére alapul nem szolgálhat. 1882. aug. 3. 354 sz. Cur.

[2]) A szerződés betöltési perben kifogásként mind a tévedés, illetőleg a tévedésnek egyik szerződő fél részéről tudva felhasználása, mind a felén tuli megrövidités, érvényesen felhozható. 1879. szept. 29. 635. sz. a. legf. it. hat.

[3]) A szerződés szavai, melyek a szerződő feleknek irányadóul szolgáló akaratát fejezik ki, közönséges értelmükben levén veendők, — midőn elismertetik, hogy a lundenburgi cukor 500 kilós hordókban szokott forgalomba hozatni, — az ellenfél tartozik igazolni azon állítását, hogy a szerződés nem 500 kilós, hanem kisebb hordókra köttetett meg. 1876. jan. 934. legf. it.

A szerződés szavai valódi értelmükben veendők, vagyis több nem követelhető, mint a mennyit a szerződés szavai kifejeznek, p. o. ha a bor-eladásnál hordókban köttetett ki, több nem követelhető, mint a minő a forgalomban eladatni szokott. [1])

Ha a tévedés biztosan meg nem állapítható, tévedés indokából a szerződés meg nem támadható. [2])

A szerződést lehet szóval vagy irásban tenni. Az irásbeli szerződést két tanu előtt fel kell olvasni, a feleknek megmagyarázni, és hogy ez megtörtént és a felek azt sajátkezüleg aláirták, két tanu aláirásával igazolni. Az irott szerződés után tett szóbeli egyezség az irott szerződést meg nem szünteti. [3])

A szerződés megszünik 1. A szerződő felek kölcsönös visszalépése által. 2. A szerződési feltételek teljesítésével. 3. A kikötött idő lefolytával vagy elévülés által, midőn a törvényben kitüzött idő alatt a jogok nem érvényesíttetnek, a kötelezettségek pedig nem követeltetnek. Ha a bérlemény tárgya megszünt, p. o. közig. hatóság által az épület életveszélyesnek jelentetett ki, annak használatától a bérlő eltiltatott, a haszonbéri szerződés magában felbontottnak tekintendő. [4]) 4. Egyesülés által, midőn a jog és kötelezettség egy személyben egyesül. 5. Halál által a személyes kötelezettségek megszünnek, de a terhes szerződéseknél a kötelezettség az elhunyt örököseire is átmegy, mert az okmány mind a két félre kötelező. [5]) Házastársak közötti szerződés jogérvényességéhez közjegyzői okirat kivántatik. Közj. t. 22. §.

A szerződésben bánatpénz is ki szokott köttetni, a szerződés pontosabb teljesíthetése végett, vagyis azon esetre, ha a fél a szerződés teljesítése előtt a szerződéstől el akarna állani. — A bánatpénz nem lehet nagyobb mint a szerződésben kitett összeg 10 százalékánál. A bánatpénz csak oly feltételekhez köthető, a melyek lehet-

---

[1]) A szerződés alanyára és tárgyára nézve tévedés vagy megtévesztés esete fenn nem foroghat, midőn ugyanazon szerződő felek közt hasonló természetü jogügyletek megelőzőleg már több izben előfordultak. 1880. márc. 17. 85. sz. a. legf. it.

[2]) Valamely szerződés félretétele s abból kifolyó jogi kérdések kiegyenlítése céljából ugyanazon felek közt létrejött egyesség tévedés indokából meg nem támadható, ha ezen tévedés, illetőleg tévesztés határozottan, biztosan meg nem állapítható, s fenforog lehetősége annak, hogy az egyesség elfogadására más okok is közremüködtek. 1877. okt. 29. 591. legf. it.

[3]) Irott szerződéssel ellenkező szóbeli megállapodás, mely szerint a szerződés kiállítása után bérbeadó kijelentette, hogy a bérletet bérlőnek három évre bérbe adja, és ezen időn belől azt felmondani nem fogja — ezen megállapodás az irott szerződés ellenére is megáll. 1886. aug. 24. 5259. sz. a. Cur. hat.

[4]) A haszonbér tárgyának elenyészte a haszonbéri szerződést önmagában felbontja. 1886. aug. 24. 5384. sz. a. Cur. hat.

[5]) Ha valamely okmány érvénytelenítése iránt per indíttatik, mindaddig, mig az okmány biróilag érvénytelennek ki nem mondatik, az mind a két szerződő félre fennállónak tekintendő, minek folytán az érvénytelenítési pert megindító felperes az érvényteleníttetni kért okmányban alperes részéről elvállalt kötelezettség teljesítését külön per utján követelni jogositva van. 1885. febr. 20. 145. sz. a. Cur. hat.

ségesek, vagyis a melyek a törvény szerint megállanak. A bánatpénzt csak az követelheti, a ki a szerződési feltételeket teljesítette azon fél ellen, a ki azokat teljesíteni elmulasztotta. [1]) De az, a ki a szerződést jogilag nem teljesíthette, bánatpénz fizetésére nem kötelezhető. [2])

Kötbér (vinculum) azon összeg vagy dolog, mely a szerződési feltételek teljesítésének biztonsága végett köttetik, melyet az köteles fizetni, a ki az általa elvállalt kötelezettséget nem teljesíti. Kötbért csak az követelhet, a ki maga részéről a szerződést teljesítette. [3])

A választásokra fordított kiadás per tárgyát nem képezheti. [4])

Adás-vevés.

Adás-vevés oly egyesség, melynél fogva valamely tárgy meghatározott összegért másnak eladatik. Ha ingó képezi az adás-vevés alapját, adás-vevési szerződésnek, ha ingatlan, örök eladásnak vagyis örökbevallásnak nevezik törvényeink. Az adás-vevés egyszerü, mely tüstént fizetés és átadás föltétele alatt történik, vagy áruszerzési, midőn az ingó vagyon csak jövőben, p. o. bor, buza csak jövőben a szerzés után adatik át; de a szerződés teljesítése iránti biztosítékul foglalópénz adatik, és ekkor az, a ki az eladástól visszalép, a foglaló kétszeresét tartozik megfizetni, kivévén, ha az eladó az eladást öntudatlan állapotban tette. [5])

Ha valamely dolog átalában adatik el, és az átadás előtt elvesz, az nem a vevő, hanem a birtokos kára, p. o. valaki a lábon álló buza termését adja el, azt azonban a jég elveri, vagy a szárazság miatt nem terem, a vevő nem veszthet, de ha az egy harmadik személy vétkes tette által enyészett el, a kárt az eladó viseli. A dologhoz nem értő, a nem titkos hibából eredett kárt viselni tartozik, kivé-

[1]) Bánatpénzt csak az követelhet, ki maga részéről a szerződés feltételeinek eleget tett. 1881. máj. 18. 3768. legf. it. hat.

[2]) Bánatpénz fizetésére csak az lévén kötelezve, ki a szerződést jogilag teljesíthette; következik, mikép valakit oly szerződéstől való elállásért, melynek teljesítése tőle nem függött, t. i. ha a szerződésben más vagyona foglaltatik, és a tulajdonos azt el nem fogadta, a más vagyonára szerződő felet bánatpénzzel sujtani nem lehet. 1876. jul. 18. 6785. legf. it. hat.

[3]) Kötbért csak az követelhetvén, ki maga részéről a szerződés feltételeinek eleget tett, ez fenn nem forog s igy a kötbér meg nem itélhető, ha a fél szerződéses kötelezettségének eleget nem tett. 1881. máj. 18. 3768. sz. a. legf. it. hat.

[4]) Nem tartalmaz törvényszerü jogcimet, és azért nem képez biróilag érvényesíthető kötelmet oly szerződés, melynél fogva magát valaki arra kötelezi, hogy ha egy felépett képviselőjelölt képviselőjelöltségétől visszalép, annak választási célokra fordított kiadását megfizeti. 1879. jan. 8. 11600. sz. a. legf. it.

[5]) Adás-vevési jogügyleteknél, ha a szerződésben világosan ki nem köttetett is, de az ügylet természetéből folyik, hogy az eladó az általa eladott tárgyat vevőnek átadni is tartozik, mire helyszinéni személyes megjelenése nem szükséges, hanem az igenis, hogy lehetővé tétessék, miszerint vevő a megvett dolgot átvehesse.

Ezen átadás, illetve átvétel előtt az ingó dolog tulajdona az eladót illetvén, azaz véletlen vagy harmadik személy vétkes cselekvése által elenyészett, a kárt ő, az eladó tartozik viselni. 1883. okt. 4. 2977. sz. a. Cur. hat.

vén, ha a vételkor minden hiba ellen óvást tett, ez esetben az eladó vagy az árt tartozik visszaadni, vagy a kárt pótolni. Baromvételnél pedig, ha annak átvétele után 24 óra alatt megbetegszik vagy eldöglik, ha sertéseknél 8 nap alatt borsókór, juhoknál rüh, himlő vagy két hó alatt, métely vagy szőrféreg ütne ki. Szarvasmarháknál az átvétel után 30 nap alatt mirigykór mutatkozik, az átvétel előtti betegség vélelmeztetik. Az ily beteg marhavásárlásnál azonban a vevő 24 óra alatt az eladót értesíteni köteles, mert másképen törvényileg biztosított szavatossági joga nem érvényesíthető. [1]) A család használatára vásárolt cikket mind a nő, mind a férj köteles megfizetni. [2]) Az eladott magvak jóságáért a magkereskedő szavatossággal tartozik. [3])

Ingatlanok adásvevésénél a fentebbi kellékeken kivül a tulajdonjog bekebelezhetésére nézve főkellék, hogy az eladó bekebelezési engedélye is a szerződésbe foglaltassék. Szabályszerü szerződés folytán a tulajdonjog engedély nélkül is előjegyzendő. [4]) A tulajdonjog bekebelezése bizonyos feltételhez is köthető, t. i. hogy a vevő a bérlőt a bérletben megtartani köteles, [5]) hogy a tulajdonjogot csak akkor lehet bekebeleztetni, ha a vevő a vételári részleteket mind kifizette, s ennek kifizetéséig a tulajdonjog az eladót illeti, [6]) a vevő azonban ily fizetéseknél ugy biztosítsa magát, hogy a kifizetett vételár részleteit a birtokra jelzálogilag kebeleztesse be. A kegyuri jog az ingatlannal elválhatlan kapcsolatban áll s annak bekeblezése szükségtelen. [7]) Mig a tulajdonjog az eladó nevén áll, [8]) addig arra bekebele-

[1]) Ha a haszonbérbe vett, s munkában megbetegedett ló gyógyitásának kötelezettsége a tulajdonost és a haszonbérbe vevőt együttesen illeti. Ha a gyógyitás elmulasztása folytán a ló elhullt, a kár fele részben a tulajdonost, fele részben a haszonbérbe vevőt terheli. 1883. febr. 18. 989. sz. a. Cur. hat.

[2]) A család használatára vásárolt élelmi cikkek vételáráért nemcsak a férj, hanem a nő is felelős. — Azon kifogás, hogy a férj vagyon hátrahagyása nélkül halt meg, figyelembe nem jöhet. 1885. aug. 25. 5298. Cur. hat.

[3]) A magkereskedő a tőle vásárló termelő irányában — jótállás kikötése nélkül is, szavatossággal és felelősséggel tartozik az eladott mag azon minőségéért, hogy az közönséges rendeltetésének megfelelend: tehát felelősséggel tartozik azon kárért is, mely azon minőség hiányából keletkezik. 1877. febr. 20. 1181. sz. a. legf. it.

[4]) Szabályszerü szerződés alapján a tulajdonjog a vevő javára előjegyzendő, habár az eladó arra engedélyt nem is adott. 1886. márc. 19. 852. sz. a. Cur. hat.

[5]) Ha az eladás azon feltétel mellett történt, hogy a vevő köteles a fennálló haszonbéri szerződés alapján a haszonbérlőt a haszonbérleti jog lejártáig a bérletben megtartani, és a kikötött haszonbérrel megelégedni, ugy az eladó és haszonbérlő közötti szerződés a vevőre nézve is jogérvényesen fennállónak tekintendő, és a viszonyoknak ezen szerződéstől elütő szabályozása csak a haszonbérlő beegyezésével eszközölhető. 1886. szept. 10. 5475. sz. a. Cur. hat.

[6]) 1881. márc. 16. 1462. sz. a. legf. it. hat.

[7]) Valamely ingatlanra vonatkozó kegyuri jognak megfelelő kötelezettség, az ingatlannal válhatatlanul kapcsolatban állván, s a birtoklási s telekkönyvi változások által nem érintetvén, magával a jószággal minden uj tulajdonosra átmegy; miért annak telekkönyvi bejegyzése nem szükséges. 1877. okt. 20. 10401. sz a. legf. it. hat.

[8]) Tulajdonjog fentartás (pactum reservati dominii) mellett eszközölt eladásnál a vételári részletek törlesztéseig a dolog tulajdona eladót illeti. 1885. jan. 9. 8364. sz. a. Cur. h.

zések történhetnek, s igy a vevő könnyen károsodhat. Az eladó azonban a vételár részlet megtarthatását, és a birtok visszafoglalhatását kikötheti azon esetre, ha a hátralékos vételár a kikötött időben ki nem fizettetik.[1]) A vételár részlet visszafizetését nem követelheti a vevő, ha a végleges szerződést megkötni vonakodott, s ez által a szerződés teljesítése lehetetlenné vált.[2])

Törvény szerint az ingatlan dolgok tulajdonjogával az azokon fekvő terhek is átvétetnek, s azokért az eladó mindig szavatossággal tartozik. Ha az adás-vevési szerződésben az, hogy a jelzálogilag bekebelezett terheket ki tartozik fizetni, kitéve nincs, akkor a bekebelezett terheket mindig az eladó köteles fizetni. Ezen kötelezettségnek a vevő irányában akkor van értelme, ha a vevő a vételárt már kifizette, de a bekebelezett terhekre az eladónál elegendő biztosíték van. De ha nincs biztosíték, és az eladó birtokát annak valódi értékénél sokkal csekélyebb összegért adja el, azért, hogy a vevő a bekebelezett adósságokat is fizesse, vagyis a jelzálogilag bekebelezett adósságok a vételár alkatrészét képezik, — és ha ez a szerződésben ki van téve, akkor a vevő a bekebelezett adósságokat feltétlenül köteles az eladónak kifizetni. Ha azonban ez a szerződésben nincs kitéve, hanem ezen feltétel megállapítható, ha t. i. ezen egyezés csak szóval történt, és a vevő a vételárt még az eladónak ki nem fizette, ezen esetben is kötelezhető a vevő arra, hogy a vételárt az eladónak közvetlen fizesse ki, — a vevő azonban ily esetben jogosítva van a terhek törlesztéséig a bekebelezett adósságoknak megfelelő összeget azoknak kitörléséig vagy magánál visszatartani, vagy birói kézbe letenni. Ha azonban a vételár teljesen egyenlő a birtok értékével, vagy annak értékét meg is haladja és igy a bekebelezett adósságok a vételár alkatrészét nem képezik, ily esetben a vevő a vételárnál többet nem tartozik fizetni, az eladó pedig a vevőnek a birtokot tehermentesen köteles átadni, — ezen esetben tehát nehogy a vevő kétszer fizessen, vagy a birtokot tőle a hitelezők végrehajtás utján vegyék el, a zálogjog törléséig, vagy az eladó által a bekebelezett adósságok törléséig az eladó a vételárt, vagy a vételár hátralékának fizetését mindaddig nem követelheti, mig a jelzálogilag bekebelezett adósságok kitörlését nem eszközli, és nem követelheti, hogy a vevő neki a vételárt fizesse ki, mivel az adás-vevési szerződés kétoldalu szerződés lévén, annak

[1]) Nem tekinthető törvényellenes feltételnek, ha az adás-vevési szerződésben kiköttetik, miszerint az eladó, ha a vevők a meghatározott időre a hátralékos vételár részletét le nem fizették, az átadott birtok visszafoglalása mellett, a már addig fizetett vételár részletet is megtarthatja. 1880. aug. 10. 8109. sz. legf. itélőszék.

[2]) Az ingatlanra vonatkozó adásvételi végleges szerződés megkötése s igy létesitése, — vevőnek, ki a birtok használatába lépett, vonakodása s az ideiglenes szerződés általa nem teljesitése miatt válván lehetetlenné: vevőnek nincs joga az általa fizetett vételár részletet visszakövetelni, midőn eladó a neki évenkint megtéritendő haszonvételekről lemondott.

A kiskoruakat illető jogügyleteknél. az árvaszéki jóvá nem hagyás kifogása birói figyelembe csak akkor vehető, ha nem az ideiglenes, hanem a végleges szerződés bemutatása mulasztatott el. 1881. jan. 7. 3797. legf. it. h.

teljesítését csak az követelheti, a ki a szerződés feltételeit a maga részéről teljesítette vagy teljesíteni kész. [1])

Ha azonban a vevő az adás-vevési szerződés aláirásakor, vagy már előbb a jelzálogilag bekebelezett adósságokkal terhelt birtokot már birtokába vette, az eladó követelheti, hogy a vevő a vételárt birói kézbe tegye le, és ha ezen kérdés perutján döntendő el, a biró is kötelezheti a vevőt, hogy a vételárt — mind a mellett, hogy a zálogjog fennáll, birói kézbe fizesse le, vagy hogy a vételár az eladónak fizettessék ki. [2]) De marasztalhatja biró feltételesen is, azon esetre, ha a vevő a tulajdonjognak az eladó javára való bekebelezési engedélyt ad, ugy, hogy a vevő a jelzálog törlését eszközölje, vagy az eladó azt is megengedi, hogy az ő költségén a vevő elégitse ki a hitelezőket, és ezeknek engedélye alapján a zálogjogot kitörültethesse. Ha azonban a biró a vételárnak birói kézbeletételére kötelezi a vevőt, az itéletben megállapitandó a birói letét rendeltetése, illetőleg a személy és idő, a kinek és a mikor a letett összeg kiutalványozható lesz, sőt kimondhatja, hogy a letét a vevőnek visszaadandó azon esetre, ha az ingatlan árverésen adatnék el. — Ezen elvek a cur. döntvényben foglaltatnak. [3])

Az adás-vevésnek az oszt. polg. törvénykönyv szabályai szerint több nemei vannak, a melyeknek szabályai nálunk is jogérvényesen alkalmazhatók, a mennyiben a telekkönyvi intézménynyel kapcsolatban vannak, miután az 1855. dec. 15. telek. rend. az országb. szabályok 145. §. szerint hatályában fentartatott, az mai napig is érvényben van. Ezek következők :

1. Viszvásárlás fentartásávali eladás, midőn az eladó kiköti, hogy bizonyos időig az eladott dolgot a felvett árért visszaválthassa. A dolgot ugy kell visszaadni, mint eladáskor átadatott. A javitás és rendkivüli fentartás költségei megtérittetnek, de a vevő is köteles a vétkes roszabbulást és elvesztést is megtériteni. Azonban csak ingatlanoknál van ennek helye, ez harmadik személy ellen csak bejegyzés mellett érvényesithető.

---

[1]) Adásvétel esetén az egyik fél a birtok átadása által a szerződés betöltésére köteleztetvén, a másik fél is kötelezendő. hogy a hátralékos vételár lefizetése által a szerződést a maga részéről betöltse. 1876. nov. 28. 12172. sz legf. it. h.

[2]) Ha az adás-vevési szerződésben az abban foglalt összeg megfizetésére határidő megszabva nincs, a fizetés iránti kereset időelőttiség miatt vissza nem utasitható. ha a tőke nem is lett felmondva. 1883. szept. 4. 2987. sz. a. Cur. hat.

[3]) Oly adásvételi szerződés alapján, melyben az eladott ingatlanra zálogjogilag bejegyzett adósság iránt a szerződő felek nem intézkedtek azon esetben, ha biróilag megállapitható az, hogy az eladó az eladott ingatlant tehermentesen köteles a vevőnek átadni, és a vevő kimutatja, hogy a vételár megfizetése által ismételt fizetés veszélyének van kitéve, az eladó a vételárnak vagy a vételár hátralékának feltétlen fizetését saját kezeihez mindaddig nem követelheti, mig a bejegyzett zálogok törlését nem eszközli. Bizonyos körülmények között azonban, nevezetesen akkor, midőn a vevő zálogjoggal terhelő ingatlant más birtokolja, követelheti az eladó a vételárnak birói kézhez való letételét, és a biró a fenforgó viszonyok tekintetbe vételével kötelezheti a vevőt, hogy a vételárt mind a mellett, hogy a zálogjog fennáll, birói kézhez fizesse le. 1887. ápril 19.

2. Visszeladás, midőn a vevő fentartja magának, hogy az eladónak még életében visszaadhassa a vett dolgot. Itt is a visszavásárlás szabályai állanak.

3. Elővásárlás fentartásával, midőn az eladó kiköti, hogy a vevő eladás esetében őt kinálja meg előbb a vétellel, midőn a mástól ajánlott árt tartozik megadni, és pedig ingóknál 24 óra alatt, ingatlannál 30 nap alatt. E jog harmadikra át nem ruházható. Bejegyzés által dologi joggá válik s a bejegyzett, biröi árverésnél meghivandó, s ha a megkinálás elhagyatott, az oly eladó azt a harmadiktól is visszakövetelheti, be nem jegyzésnél azonban csak kárpótlást követelhet.

4. Próbavásárlás, midőn kiköttetik, hogy a vevő bizonyos ideig attól visszaléphessen. Ha ezen idő ki nem köttetik, ingóknál 3 nap, ingatlanoknál 1 év. Ezen idő előtt a véletlen kár az eladót, az idő után pedig a vevőt illeti.

5. Jobb vevő fentartásával, midőn az eladó a visszalépést köti ki, ha bizonyos idő alatt jobb vevőre akad, ha az idő meghatározva nincs, ingóknál 3 nap, ingatlannál 1 év. Hogy az uj vevő jobb-e, az eladó itéli meg, a ki annak adhat elsőséget, ha az első többet igérne is. A szerződés megszüntével kiki megtartja a bevett hasznokat, és az első vevőnek a javitások kifizetendők, a szépitéseket pedig elválaszthatja, vagy közértékét követelheti.

6. Eladási bizomány, midőn valakinek a dolog ugy adatik át, hogy bizonyos idő elteltével vagy a dolgot adja vissza, vagy a vételpénzt fizesse vissza. Lehet ingó, vagy ingatlan. Ha a dolog ingó és az ár meg van határozva, ezen idő alatt az átadó tulajdonos marad, az átvevő az önvétke által okozott kárért felelős, s csak a hasznos költségeket követelheti, azért a lezárolás vagy a csőd alól kiveendő, s a kitüzött idő elmultával az átvevő a meghatározott vételpénzt megfizetni köteles. Ha ellenben a dolog ingatlan vagy az ár s idő nincs meghatározva, az átvevő csak meghatalmazott, a dolog az átadóé marad, mely szintén sem zár, sem csőd alá nem vehető.

Minták.

Adás-vevési szerződés.

Ma alólirott napon alólirottak, egyrészről Felhő János, másrészről Zápor István között, következő adás-vevési szerződés jött létre :

1. Én, Felhő János, eladom t. Pestmegyében kebelezett, Szada község határában fekvő s ugyanezen község 10. sz. telekjegyzőkönyvében 1—20. sorszámok alatt tulajdoni joggal bekebelezve talált ingatlan birtokomat Zápor István közbirtokos urnak 6000, azaz hatezer osztr. ért. frtért, akképen, hogy fentemlített vevő ur a szerző-

dés aláirásakor 3000 frtot osztr. ért., 3000 frtot pedig jövő 1867. évi január hó 2-ik napján 6% kamatjával együtt lefizetni köteles leend.

2. A tulajdonjog fentemlített vevő ur nevére való bekeblezés csak az utolsó részlet lefizetésével fog eszközöltetni, a mikor is a bekebelezési engedélyt a vevő részére az eladó kiállítani köteles leend. Az előjegyzést azonban eszközölheti.

3. Kötelezi magát a vevő, Zápor István, a szerződés aláirásakor 3000 frtot, 3000 frtot pedig jövő 1867. évi január hó 2-án, az eladó urnak 6% kamatjaival együtt lefizetni.

Ezen adás-vevési szerződési feltételek szoros megtartására 50 aranyból álló és sommás szóbeli peruton megveendő kötbér alatt mind a két fél magát szigoruan kötelezi, melyet a szerződéstől elálló fél tartozik megfizetni.

4. A bélyegilleték és bekebelezési dijakat a vevő köteles fizetni.

Ezen szerződés a szerződő felek előtt felolvastatván, megmagyaráztatott, általuk s két tanu által sajátkezüleg aláiratott. Kelt stb.

Más minta.

Adás-vevési szerződés.

Mely egyrészről Selymes János eladó, másrészről Hegyes Antal vevő között mai alólirt napon következő feltételek alatt köttetett:

1. Jelen szerződés tárgyát az alsó-lendvai 18. sz. tkben A. 1—48. sorsz. Selymes János nevére tulajdonjogilag bekebelezett ingatlanok képezik.

2. Selymes János eladja a fentebbi 18. sz. tkben A. 1—48. sorsz. alatt nevére tulajdonjogilag bekebelezett ingatlanait Hegyes Antal urnak 6000, azaz hatezer frtért osztr. ért., mely összegnek fele a jelen szerződés aláirásakor, másik fele, vagyis 3000 frt ezen szerződés aláirásától számítandó egy év alatt, vagyis 18.. -ik évi junius hó 1-ső napján fizetendő ki, ezen időre azonban a fentebbi 3000 frt után 8% kamat leend a vevő ur által fizetendő.

3. Fentemlített vevő Hegyes Antal ur ezen szerződés aláirása napján a megvett birtokba lép, s az eladó ezennel beegyezik, hogy a tulajdonjog a fent kitett 18. sz. tkben A. 1—48. sorsz. alatt foglalt ingatlanokra az eladó Selymes János minden további kihallgatása nélkül a vevő Hegyes Antal nevére, a még hátralevő 3000 frt vételárnak jelzálogi bekebelezése mellett — bekebeleztethessék.

4. Minthogy a vételár felét, vagyis 3000 frtot a vevő Hegyes Antal ur a szerződés aláirásakor kifizetni köteles, ez összegnek felvétele a jelen szerződés aláirásával Selymes János eladó által ezennel nyugtáztatik.

5. A vevő Hegyes Antal a fentebbi 18. tkb. A. 1—48. sorszám alatt Selymes János urtól a nevére tulajdonjogilag bekebelezett ingatlanokat 6000, azaz hat ezer frtért megvévén, — a fentebbi pont szerint a vételár felét, vagyis 3000 frtot ezennel kifizeti, a vételár másik felére, vagyis 3000 frtra nézve ezennel beegyezik, hogy az a tulajdonjognak nevére való bekebelezésével egyidejüleg a zálogjog 3000 frt erejéig 8%-aival az eladó Selymes János javára minden további kihallgatása nélkül bekebeleztethessék.

6. A bélyeg, illeték és átiratási költségeket a vevő Hegyes Antal ur viselendi, valamint az állami és községi pótadót és egyéb közterheket ezen szerződés aláirása napjától kezdve.

Ezen szerződés felolvastatván, a szerződő feleknek megmagyaráztatott, két egyenlő példányban állittatván ki a szerződő felek által, s az e célra felkért két tanu előtt sajátkezüleg aláiratott. Kelt stb.

Más minta.

Adás-vevési szerződés,

mely egyrészről Forrás Antal eladó, másrészről Szomjas Antal vevő között következő feltételek alatt jött létre:

1. Forrás Antal eladja Pestmegyébe kebelezett alsó-dabasi 20. tkben A + 1—38. sorszám alatt tulajdonjogilag nevére bekebelezett ingatlanokat Szomjas Antal urnak 12,000, azaz tizenkét ezer frtért osztr. ért., mely összeg ezen szerződés aláirásakor fizetendő.

2. Miután ezen fent kitett birtok tehermentes, és azt az eladó igy is adja át a vevőnek, — ennek folytán az eladó a szavatosságot minden tekintetben magára vállalja.

3. Forrás Antal eladó beegyezik, hogy a fentebbi 20. tkkben 1—38. sorszám alatt tulajdonjogilag nevére bekebelezett ingatlanokra a vevő Szomjas Antal tulajdonjogát minden további kihallgatása nélkül bekebeleztethesse.

4. Szomjas Antal vevő a fentebbi 20. sz. telekk. 1—38. sorszám alatt Forrás Antal eladó nevére bekebelezett ingatlanokat a szerződés aláirásakor fizetendő 12,000, azaz tizenkét ezer forintért megvette.

5. A fentebbi 12,000 frt vételárnak felvétele a jelen szerződés aláirásával az eladó Forrás Antal által ezennel nyugtáztatik.

6. A bélyegilleték, átiratási, szóval minden néven nevezendő állami és községi közterheket a vevő köteles viselni.

Ezen szerződés a szerződő felek előtt felolvastatván, megmagyaráztatott, a szerződő felek által az e célra felkért két tanu előtt sajátkezüleg aláiratott. Kelt stb.

Bérlet.

Bérlet oly kétoldalu szerződés, mely által valamely fel nem emészthető vagyon használata, p. o. szekér, ló stb. bizonyos időre meghatározott árért másnak átengedtetik. A bér állhat pénzből, szolgálatokból, de állhat termékekből is, meghatározott mennyiségben. — Az ily kibérelt vagyonnak akár veszi a bérlő hasznát, akár nem, a bérleti összeget megfizetni köteles, kivévén, ha ellenség vagy dögvész miatt annak hasznát nem vehette. A bérleti idő elteltével a kibérelt vagyon ugyanazon fajban, vagy ha azt visszaadni nem lehet, egyenlő értékben visszaadandó. A bérlő másnak bérbe is adhatja a kibérlett vagyont. Ha a bérletadó a vagyont eladja, a vevő is köteles megtartani az eladó által a bérlővel kötött bérleti feltételeket. Ha a kibérelt vagyon visszaadására határidő a szerződésben kitüzve nincsen, a szerződést folytatni nem akaró fél felmondani köteles, mert a bérletnek hallgatag megujitása egész évre csak haszonbérleteknél terjedhet, de más tárgyaknál nem, [1]) mert másképen ugy tekintetik, mintha a bérbeadó ujra bérbe adta, s a bérlő ujra kibérelte volna a vagyont.

A bérlet felbontására jogos alapul szolgál, ha a bérlő megállapitott, a szerződésből kifolyó kötelezettségét megsértené, teljesiteni elmulasztaná, de nem, ha a bérleti javak szerződésileg szabályozott leltározáshoz és becsléshez szakértőket nem nevezett ki. [2])

Bérletnél kikötött birság csak akkor követelhető, ha a felek az utolsó bérrészlet felvétele előtt a birságot követelte. [3])

---

[1]) A bérletszerződések hallgatag megujitása, az egész évre kiterjedt földhaszon beszedhetése végett, csak a haszonbérleteknél terjedhet egy egész évre, de nem a lakbérleteknél is, melyeknél hason eset nem forog fenn. 1878. jul. 10. 6843. sz. a. legf. it. hat.

[2]) A bérlet felbontására a bérlőt terhelő mulasztás alapján törvényes ok fen nem forog, ha az a bérleti javak szerződésileg szabályozott leltározása s becsléséhez maga részéről szakértőket nem is nevezett volna ki, e nélkül az birói uton eszközölhető levén; vagy ha nevezett ugyan szakértőket, de ezek munkájukat be nem fejezhették, mert a leltározásnál oly kérdések merültek fel, melyek előzetes birói megoldást szükségeltek: hanem csak az szolgálhat a felbontásra jogos alapul, ha a bérlő az ily módon megállapitott, a szerződésből kifolyó kötelezettségét megsértené, teljesiteni elmulasztaná. 1878. máj. 16. 4975. sz. a. legf. it. hat.

[3]) Bérletnél előforduló bizonyos esetre birság köttetvén ki, azaz arra kötelezettől a bérleti szerződés lejárta után nem követelhető, ha a szerződés értelmében a birság mindenkor a bérrészletek fizetése alkalmával volt követelendő s fizetendő; bérbeadó azonban az utolsó bérrészletet is felvette a nélkül, hogy a birságot a kikötött eset beállta után követelte, vagy az iránt csak jogfentartással is élt volna. 1878. dec. 11. 10795. legf. it.

A bérbeadó azon értéket tartozik megtériteni, a mi a szerződésileg biztositott évenkinti bevételből elvonatott, s ez által a bérlet évi jövedelméből elesett. [1]) A bérletnél az alkuszdij csak azon esetre fizetendő, ha az alkusz az ügyletet azon feltételek alatt hozta létre, melyek a bérlet létrejöttére kiköttettek. [2])

A bérlő a nála hatóságilag letiltott bérösszeget letétbe helyezni köteles. [3]) A bérbeadó elsőbbségi igényének bejelentése elegendő; nem szükséges, hogy a bérlő ingói végrehajtásilag lefoglaltassanak. [4])

A törvényes zálogjog csak a bérleti követelés biztositására szolgál, de nem a bérlet behajtásánál felmerült költségekre is. [5]) A zálog félévi bérösszeg erejéig nyujt elsőbbséget, de nem a félévi béren tuli összégre. [6]) A bérlő a bérletet önkénytesen fel nem emelheti, még az esetben sem, ha a szerződésben aránylagos bérfelemelés köttetett is ki. [7]) A bérösszeg ugy és azon a helyen fizetendő, a mely a szerződésben kiköttetett, más helyen történt fizetést a bérbeadó elfogadni nem köteles, és ez esetben a bérlő a bérösszeget letétbe helyezni jogositva nincs. [8]) A bérleti óvadék visszaadása iránti kereset a rendes

---

[1]) A bérbeadó kincstár s telepitvényesei között, a bérlők befolyása nélkül létesült váltsági szerződések folytán, a bérlemény egy része, a terménybeli szolgálmányok, a szerződésileg biztositott évenkinti bevételből elvonatván, a bérbeadó annak megfelelő értéket tartozik megtériteni, a mi azáltal az évi jövedelemtől elesett. 1878. ápril 30. 3206. sz. legf. it.

[2]) Azon okiratban, melynek végén alkuszdij köteleztetett, világosan elősoroltatván, azon feltételek, melyek mellett hajlandó a tulajdonos a bérleti ügyletet megkötni, következik, mikép az alkuszdij csak azon esetre fizetendő, ha az alkusz az ügyletet a kitett feltételek alatt hozta létre. 1883. szept. 19. 3163. sz. Cur. hat.

[3]) Ha a bérösszeg hatóságilag letiltatik, a bérlő azt letétbe tartozik helyezni, ellen esetben a bérbeadó jogositva van az összeg letétbe helyezésére perrel is köteleztetni. 1878. jul. 25. 6266. sz. a. legf. it.

[4]) A törvényes zálogjog a törvény által levén megállapitva, ennek érvényéhez az, hogy azon ingóságok, melyekre nézve a törv. zálogjog érvényesittetni céloztatik, előbb végrehajtásilag lefoglaltassanak, nem szükséges, — e tekintetben csakis az kivántatván meg, hogy bérbeadó a perr. 466. §. szerint a törvényes zálogjogból folyó elsőbbségi igényét az elárverezendő ingóságokra nézve, az árverés kezdetéig bejelentse. 1880. jul. 8. 14516. sz. a. legf. it.

[5]) Habár a bérleti szerződésnek irásba foglalása kiköttetett, azért a szerződés szóbelileg megkötöttnek tekintendő, ha a bérbeadó a foglalót és a bérösszeg egy részét felvette. 1885. 31902. kir. tábl. hat.

[6]) Az 1881. 60. t.-c. 72. §. értelmében a törvényes zálogjog a bérleti vagy haszonbérleti követelésnek és az ezután járó kamat mint törvényes járulékának biztositására szolgál, ennek hatálya azonban a bérkövetelés érvényesitése körül felmerült költségekre ki nem terjed. 1887. okt. 21. 6109. sz. a. Cur. hat.

[7]) A háztulajdonost törvényes zálogjogánál fogva csak félévi bér erejéig illetvén elsőbbség, a harmadik évnegyedre elsőbbséggel rendszerint nem bir. Ha azonban a lefoglalt ingóságok a félév lejárta után is a kibérelt helyiségben hagyattak, bérbeadó a végrehajtató ellenében is jogot nyert arra, hogy a bérösszeget, mint a végrehajtási alap fentartására forditott költséget a végrehajtási alapból végrehajtatók előtt követelésbe vehesse. 1885. szept. 11. 4631. sz. a. Cur. hat.

[8]) Oly bérleti szerződés, mely tartalma szerint 10 évre köttetett azzal, hogy az évi bér tekintettel »a vidék kevésbé virágzó körülményeire« a bér-

eljárásra tartozik. [1]) A bérbeadó zálogjoga, a bérköveteléssel együtt, másra is átruházható. [2])

Ha a haszonbérleti szerződés az egyik bérlőtársra nézve megszünik is, nem következik, hogy a másik bérlőtársra nézve is megszünjék. [3])

Haszonbér-szerződés.

Haszonbéri szerződés alatt oly szerződés értetik, melynek alapján szorgalom és fáradság által gyümölcsözővé tehető dolog oly célból, hogy annak átvevője, bizonyos határidőkben fizetendő bérösszeg mellett annak gyümölcseit, illetőleg jövedelmét szedhesse.

A haszonbérlő tehát a kikötött határidőig birlaltja a dolognak, és élvező birtokosa a haszonbérleti jognak, ezen jogában tehát őt sem a bérbeadó, sem egy harmadik háborgatni jogositva nincs, mert háborítás esetében visszahelyezendő.

Hogy tehát az átvett dolog használható, illetőleg jövedelmező legyen, köteles a haszonbérbeadó, a haszonbérbe adott dolgot haszonvehető állapotban átadni, a haszonbérlő pedig azt jó karban tartani, és csak ugy használni, a mint a szerződésben körülirva van, illetőleg kiköttetett.

---

leti idő első öt évére bizonyos összegben állapittatott meg, s hogy a bérleti idő első öt évének eltelte után »a körülmények javultával« aránylagos bérfelemelésnek van helye, a bérbeadónak csak a körülmények javultának megfelelő aránylagos bérfelemeléshez ad jogot, de nem tulajdonitható az ily kikötésnek oly értelem, hogy a bérleti összeg meghatározása a bérleti idő második öt évi szakára korlátlanul bérbeadó kényétől függ, s hogy azon esetre, ha bérlő annak magát alája nem veti, a 10 évre szóló szerződés felbontottnak tekintendő. 1882. aug. 29. 6659. sz. a. Cur. hat.

[1]) Ha a bérszerződés szerint a bérlő a bérbeadó lakásán köteles a bérösszeget fizetni, és ha a nyugtában a jogcim, valamint az időtartam, melyre a fizetés teljesittetett, benfoglaltatik, a bérbeadó megtagadhatja a más nyugtának kiszolgáltatását a nélkül. hogy a bérlő a szerződéstől eltérő módon a bérfizetést teljesithette. Ezekkel szemben a bérlő nincs jogositva a haszonbéri összeget az eljáró biróságnál birói letétbe helyezni. 1882. jan. 27. 7964. sz. a. Cur. hat.

[2]) A törvényszék illetékessége a bérlőnek bérbeadó elleni ügyében megállapitandó, midőn a bérleti szerződésben a sommás perut csak a bérlő és nem a bérbeadó ellen is lett kikötve. A bérleti óvadék visszaadására irányzott kereset nem tartozik a sommás eljárás esetei közé. 1888. febr. 8. 45186. sz. kir. táb. hat.

[3]) A törvényes zálogjog. melyet az 1881 : LX. t.-c. 72. §-a kibérelt helyiségben és a haszonbérelt jószágon lévő ingóságokra megállapit, nem a bérbeadó személyéhez, hanem a bérkövetelés minőségéhez van kötve s ugyanezért e követeléssel együtt másra is átruházható. A bérbeadó engedményese tehát ily esetben a törvényes zálogjoggal terhelt ingók árverési vételárából, a foglaltató hitelezők megelőző rangsorozatban kielégitendők. 1889. ápril 26. 723. sz. Cur. hat.

[4]) Sem a haszonbérleti szerződés tárgya, sem az abból kifolyó jogok s kötelezettségek feloszthatlan dolgot nem képezvén : az, hogy a haszonbéri szerződés egyik bérlőtársra nézve megszüntnek volt kimondandó, nem vonja szükségkép maga után azt, hogy ugyanazon bérleti szerződés a másik bérlőtárs tekintetében is megszüntnek kimondattassék. 1883. jul. 11. 1200. sz a. Cur. h.

A kisebb javitásokat, mint vakolások sat. a haszonbérlő köteles tétetni, a nagyobbakat azonban a bérbeadó [1]) és ha ily nagyobb javitások vagy épitések helyrehozása szükséges, arról a haszonbérbeadót értesiteni, és ha ezen értesités után a haszonbérbeadó azt meg nem tétetné — azt megtétetheti a bérlő, s az azokra forditott költségeket a haszonbérösszegből levonhatja. Azon károkat, a melyek elemi csapások, mint tüzvész, vizáradás által okoztattak, a bérbeadó köteles megcsináltatni. [2]) A haszonbérbe vett dolgot a bérlő albérletbe is jogositva van kiadní, kivévén, ha a szerződésben az albérletbeni kiadás megvolna tiltva, vagy az albérletbeadás által a tulajdonosra nagyobb kár háromolna. [3]) Ha meg nem engedte az albérbeadást -- az albérlő a tulajdonjogot be nem kebeleztetheti, habár az a főbérlőnek meg is engedtetett. [4])

A haszonbérlet érvényességéhez az átadás nem feltétlenül szükséges, — különösen akkor, midőn már a haszonbérlő a haszonbérbe vett birtokban ben van, s haszonbért fizetett is. [5])

Az ovadékpénz biztosságát az is gátolja, hogy az el nem veszhet még az esetben sem, ha a haszonbér fizetésének elmulasztása esetére annak elveszte ki is köttetett volna. [6])

Minden terheket, adót a bérbeadó köteles viselni, kivévén, ha a szerződésben az köttetett ki, hogy a terheket és adót a bérbeadó viseli. [7]) A terhek közé a vizszabályozási költségek nem tartoznak.[8]) Ha

---

[1]) A kisebb igazitások a bérlő, a nagyobb helyreállitások pedig a bérbeadó terhére esnek. — A haszonbérlő egyebet, mint azt, hogy a malom használható, illetőleg az átadás idejében fennállott karba helyeztessék, jogosan nem igényelhet, s különösen nem követelheti, hogy oly épitkezések eszközöltessenek, melyek célszerübb használat, vagy jövendőbeli nagyobb károk elkerülése szempontjából kivánatosaknak mutatkoznának. 1887. april 7. 7466. sz. Cur. hat.

[2]) 1873. szeptember 6. 8009. sz. a. legf. it. h.

[3]) Ha az albérletbeadás folytán a haszonbéri szerződés feltételein csorbulás történik, vagy a bérlemény átlaga lenne károsulásnak kitéve, a bérbeadó a szerződés teljesitésére, illetőleg kártérités végett egyedül a vele szoros viszonyban álló haszonbérlő s nem az alhaszonbérlő ellen fordulhat. 1871. okt. 20. 9200. sz. legf. it. hat.

[4]) Ha nincs igazolva, hogy haszonbérbeadó az albérletbeadást haszonbérlőjének megengedte, akkor albérlő haszonbérleti jogának tkvi kitüntetését nem kérheti, még az esetben sem, ha a haszonbérbeadó a haszonbérleti jog bekeblezését a főbérlőnek, ez pedig albérlőjének megengedte. 1885. 3546. sz. a. kir. t. hat.

[5]) Azon alapon, hogy a bérlemény tárgya a szerződés értelmében át nem adatott volna, a haszonbéri viszonyt nem létezőnek tekinteni nem lehet: midőn a bérlemény huzamosb ideig tényleg birtokoltatott s a szerződésszerü haszonbérfizetések hosszabb időn keresztül csakugyan teljesittettek is. 1883. junius 28. 8259. sz. a. Cur. hat.

[6]) Érvénytelen azon megállapodás, hogy a haszonbér fizetésének elmulasztása esetében az óvadékpénz is elvész a haszonbérbeadó javára. 1885. dec. 11. 7442. sz. a. Cur. hat.

[7]) 1874. nov. 4. 9563. sz. legf. it. hat.

[8]) Ha a haszonbérlő a közterhek viselésére kötelezte magát, a közterhek közé a vizszabályozási, illetve ármentesitési költségek nem sorolhatók. 1885. október 30. 3959. sz. a. Cur. hat.

az adó a földmivelési ágak változása miatt emelkedett, a többletet a haszonbérlő fizetni nem tartozik. [1])

A haszonbérbeadónak a haszonbérlő ellen törvényes zálogjoga van, és pedig a haszonbéri követelésekre egy évig; ezen követelések minden más követeléseket megelőznek. De a haszonbéri szerződés meg nem tartása által okozott károkra nem terjed ki, mert ezek a bérleti követelések közé nem sorolhatók. [2]) A törvényes zálogjog csak a bérlő tulajdonában vagy használatában a bérlemény területén talált ingókra terjed ki [3]) és azon kivül a bérleti üzlethez tartozókra is. [4]) Az ovadék kamatainak a kölcsönös leszámolásig birói kézbe tételére a bérbeadó nem kötelezhető [5]) és az ovadékkamat hátralékai meg nem itélhetők, midőn a szerződésben a hátralék kifizetése utáni kamat bérbeadónak téritendő meg. [6]) A bérbeadó a bérleti követeléseket a veszély kimutatása, vagy okiratok melléklése nélkül is biztositás utján lefoglalhatja. [7]) A bérbeadó a tárgyak lefoglalása nélkül is azokra elsőbbséggel bir. [8]) A haszonbérbeadó a haszonbérnek előre leendő fizetését csak azon esetben kötheti ki, ha a birtok jelzálogi követelésekkel terhelve nincs, vagy bekebeleztetett is, az ellen annak semmi jogereje nincs. Ha a bérleményt ért elemi csapások (tüz, árviz

[1]) A kibérlés idejében legelőül felvett földterület tényleg szántás általi használat végett adatott ki haszonbérbe, s hogy az 1875. VIII. t. c. életbeléptéig csak mint legelő volt megadóztatva — s ehhez képest a keresetbe vett magasabb adó csak az idézett törvény 34. §-a értelmében vettetett ki a bérleti földekre mint olyanokra, melyek szántóföldeknek osztályoztatván, a mivelési ág változása alapján jutottak magasabb adó alá. A haszonbérlő azt a többletadót fizetni nem köteles, habár a szerződésben netán a felemelendő adók fizetése kikötve volt is. 1883. február 1. 4803. sz. a. Cur. hat.

[2]) 1872. ápril 4. 2568. sz. a. semm. hat.

[3]) Még akkor is, ha e tárgyak más hitelező által lefoglaltattak. 1876. szept. 21. 8972. sz. legf. it. hat.

[4]) Még abban az esetben is, ha a bérlő használatában lévő tárgyak harmadik tulajdonát képezik. 1876. szeptember 9. 7165. sz. a. legf. it. hat. — De ha azokat a bérbeadó onnan elvitetni engedi, zálogjoga megszünik. 1877. február 1 831. sz. a. legf. it hat.

[5]) A haszonbérlő nem bizonyitván be, hogy haszonbérleti kötelezettségeinek eleget tett volna, s hogy igy a tulajdonos a bérleti kötelmek biztositásául átvett óvadék kamatait jogtalanul tartaná vissza: utóbbi azoknak a bekövetkezendő kölcsönös számozkodásig birói kézbe letételére nem kötelezhető. 1881. julius 26. 3916. sz. legf. it. hat.

[6]) Az óvadék-hátralék kamatjai meg nem itélhetők, midőn szerződésileg az köttetett ki: hogy a hátralék kifizettetvén, az ezutáni kamat a fizetésre kötelezettnek megtéritendő. 1878. julius 9. 5605. sz. a. legf. it. h.

[7]) A foglalás tárgyát a regálebérlői üzlethez tartozó italok s követelések képezvén, azokra a bérbeadók törvényes zálogjoga, tekintet nélkül a bérlemény területére, kiterjedőnek tekintendő. — Az eljárás megsemmisitésére kellő okul nem szolgálhat, ha a lefoglalt peres követelések egyikének összege ki nem tétetett, és hogy az adósoknál tartozásaik kifizetésének letiltása nem eszközöltetett. 1879. augusztus 6. 16158. sz. a. semm. hat.

[8]) A bérbeadó törvényes zálogjoga a törvény által lévén megállapitva, érvényéhez nem szükségeltetik az, hogy a tárgyául szolgáló ingóságok előbb végrehajtásilag lefoglaltassanak. 1880. julius 8. 14516. sz. a. legf. it. h.

A háziurnak foglalás utján biztositott házbérkövetelése akkor is elsőbbséggel bir, ha a lefoglalt ingók a foglalás után a házból ki, más helyre szállittatnak. 1884. október 30. 5247. sz. a. Cur. hat.

sat.) miatt a bérlő nem használhatná, a bér vagy haszonbér elengedésének leend helye, kivévén, ha a haszonbérlő még ezen csapások esetében is a haszonbér megfizetésére magát kötelezte. [1]) Ha a haszonbérlő a bérlemény hiányos volta miatt szenvedett kárt, azt a haszonbérbeadó köteles megtériteni, de ha azon hiányokat a bérlő a szerződés megkötésekor észrevette, és az ellen fel nem szólalt — kártéritést nem követelhet. [2]) A haszonbérbeadó a bérlő által elfoglalt tárgyakat visszakövetelheti, de kártérités cimén igényt nem támaszthat. [3]) A haszonbérlet eladás esetében átiratásig fennáll. [4]) A feltétel teljesitésébeni akadály a haszonbérlőt a felelősség alól felmenti. [5]) Nem terhelheti őt azon kötelezettség, melynek teljesitésére már a szerződés szelleménél fogva kötelezve nem lehetett. [6])

Ha a szerződésben valamely munka teljesitése kikötve volt, és a haszonbérlő azt nem azon mérvben teljesitette, mint kellett volna, a nem teljesitett részre kárpótlással tartozik. [7]) Hogy viszont a bérbeadót is terheli a mulasztás, arra nézve, a mit teljesiteni elmulasztott, és ezen esetben még kötbért sem követelhet. [8])

Haszonbéri szerződésnek nem tekinthető azon szerződés, a melyből a dij vagy bérösszeg kikötése hiányzik. [9])

---

[1]) 1873. junius 30. 5803. sz. a. legfőbb it. hat.

[2]) 1876. junius 20. 5327. sz. a. legf. it. hat.

[3]) A haszonbérlő a bérlemény használata folytán, de meg nem engedett szerződésellenes módon bizonyos értéktárgyakat foglalhatván el, ellenében bérbeadónak kereseti joga nem szoritkozik a kártéritési igényre, hanem azon tárgyakat tulajdonjogilag visszakövetelheti.

Ily körülményekben a bérlő a saját ténye által előidézett költségek megtéritésére viszontkeresettel nem bir. 1879. december 18. 10079. sz. legf. it. hat.

[4]) A haszonbérlet érvényben marad, ha az ingatlan elidegenittetett ugyan, de nyilvánkönyvileg átirva nem lett. 1886. február 23. 5857. sz. a. Cur. hat.

[5]) A haszonbérlő bizonyos számu faültetésre kötelezvén magát, s ezt teljesitvén is, — azontul a talaj viszonyaiban rejlő természeti, tehát elhárithatlan akadályok miatt őt a kiültetett fák kiszáradásáért felelőssé tenni nem lehet, — főkép midőn a hiányzó fák időnkénti pótlása nem is köttetett ki.

Azon haszonbérlő, ki gazdasági épületek felállitására s a bérlet megszüntével jókarban, ingyen bizonyos értékig való átadására kötelezte magát, ki nem kötvén, hogy az azon értéket felülhaladó felesleget visszakövetelhesse, vagy az épületeket elhordathassa: a bérleti évek elteltével azok elvitelét vagy egyenértékét nem követelheti. 1881. ápril 13. 1622. legf. it hat.

[6]) A haszonbérlő magát csak az épületek tetőzetének s falainak kijavitására kötelezvén: ez nem foglalja magában azon kötelezettséget, hogy az ő hibája s mulasztása nélkül összedőlt épületeket sajátjából felépiteni tartozzék. 1880. december 23. 9314. sz. legf. it. hat.

[7]) A ki a feles mivelésre haszonbérbe vett földet kétszer megszántani magát kötelezte, a bérbeadó kérelmére a másodszori szántás mulasztása által megtakaritott munka értékében marasztalandó. 1885. szeptember 5. 5055. sz. a. Cur. hat.

[8]) Kötbért csak az követelhetvén, ki maga részéről a szerződés feltételeinek teljesen eleget tett, ez fen nem forog s igy a kötbér meg nem itélhető, ha a haszonbérbeadó az épületek használható karba helyezése iránti szerződéses kötelezettségének eleget nem tett, a mennyiben az istállóban szükséges jászolokat annak idejében el nem készitette. 1881. május 18. 3768. legf. it. hat.

[9]) Az ügylet haszonbérletnek nem tekinthető, midőn egyik lényeges kelléke: az átengedett haszonélvezetért bizonyos dij, bérösszeg kikötése hiányzik;

A haszonbérleti idő lejártával, a haszonbérlő a bérben birt tárgyat ugy, mint azt átvette, köteles visszaadni. — A birtokos a határidő leteltével azt felmondás nélkül kiüriteni köteles. [1])

A szerződés hallgatag is megujitható, midőn t. i. a bérlő folytatja a haszonbérletet, s a bérbeadó azt elnézi, s az ellen fel nem szólal. De ez a hallgatag megujitás földbéreknél egy évre, házbéreknél egy évnegyedre szól. [2])

Ha a szerződésben felmondás kikötve nincs, azt fel kell mondani. A felmondási időnél szabályul szolgál, hogy a fizetésre kitüzött határidőben eszközölhető olykép, hogy az a legközelebbi fizetési határidő bekövetkeztével szünik meg. [3]) A bérlemény megszünik, ha a bérlőnek valamely tárgya megsérül, vagy azt hiányos voltánál fogva nem használhatja. [4])

A bérbeadó követelheti idő előtt is a szerződés megszüntetését, ha a bérlő a haszonbéri szerződési feltételeket meg nem tartja, vagy a kitüzött határidőre nem fizet. [5]) És ha ezért a birtokból kivettetik, visszahelyezést nem kérhet. [6])

A bérlőnek a bérbeadó elleni hátralékos követelése nem vehető a felmondott bérviszony egyoldalu meghosszabbitásának. [7]) A ha-

---

vagy a midőn bizonyos meghatározott faállomány, tehát elhasználható, sőt csakis elhasználás által értékesithető, a tulajdonosnak többé természetben vissza nem adható, — s igy nyilván ingó dolog engedtetik át valakinek megállapitott átlagos ár mellett. Ily ügylet nem haszonbéri, hanem adásvételi levén, a kikötött fizetések elmulasztása, csak a szerződés betöltésének, nem pedig felbontásának érvényesitésére jogosithat. 1887. julius 9. 5605. sz. a. legf. it.

[1]) 1876. december 21. 11613. sz. a. legf. it. hat.

[2]) 1878. junius 4. 6843. sz. a. legf. it. hat.

[3]) A haszonbérbe vevő, ha a haszonbéri szerződésben kiköttetett, hogy beállott elemi csapások folytán a bérösszeg leszállitását nem követelheti, a haszonbért akkor is tartozik megfizetni, ha a kibérelt ingatlant a vizár elöntötte. — Elemi csapás alatt a természet nem rendszeres müködésének eredményei tekintendők. Ha a kibérelt ingatlan nagyobb része a vizár által a gátnak műszaki müvelet által történt átvágása után elöntetett, s azon évre haszonvehetetlenné vált, azon esetre, ha meg nem határozható, hogy a vizgát átvágása nélkül is a vizár állása ugyanaz leendett-e? a haszonbérlő a viz alá került földekért a haszonbéri összeg aránylagos leszállitását követelheti. 1885. dec. 18. 6084. sz. a. Cur. hat.

[4]) Tekintve, hogy a szerződés teljesitését csak az a fél követelheti, a ki a szerződési kötelmeinek eleget tett, oly háztulajdonos, a kinek lakója a bérbe vett lakást azon oknál fogva, mert azt lényeges fogyatkozás miatt nem használhatta, a felmondási időre járó házbér fizetésére nem kötelezhető. 1874 okt. 8. 6887 sz. a. legf. it. hat.

[5]) 1873. február 4. 886. legf. it. hat. A bérbeadó elmozdithatja bérlőjét, ha az a feltételeket nem teljesiti, habár ily elmozditás a szerződésben kikötve nincs is. 1874. október 29. 7572. sz. a. legf. it. hat.

Bérbeadó haszonbér nem fizetés esetében, a bérleti viszony megszüntetését s a bérlemény visszabocsátását, — ha csak ellenkező nincs kikötve, még az esetben is követelheti. 1879. julius 27. 6699. sz. a. Cur. hat.

[6]) Azon haszonbérlő, ki a szerződésbeli kötelezettségek nem teljesitése folytán, a haszonbérből kivettetett, visszahelyezési keresettel nem bir. 1878. junius 19. 5442. sz. legf. it. hat.

[7]) Azon körülmény, hogy a bérbeadó a bérviszonyokból kifolyólag a bérlő irányában tartozásban maradt, csak eme követelés érvényesitésére, és

szonbérbeadó követelheti a szerződési feltételek teljesitését, habár a bérlő a földeket másénak, és azokat jogtalanul birtokoltaknak állitja. [1])

Megszünik a szerződés, ha a birtok eladatik, a mennyiben a vevő azt fentartani nem akarja. [2]) Azonban a vevő sem mozdithatja el a bérlőt, hanem annak szabályszerüen fel kell mondani. [3]) De ezen esetben a bérlő a bérbeadótól kártéritést követelhet.

Ha azonban a szerződés be van kebelezve, az eladás nem szünteti meg a bérletet, kivévén ha az végrehajtás utján adatik el, ezen esetben a bérlő a birtokot az árverési vevőnek átadni köteles. [4])

A bér és haszonbérbeadónak zálogjoga csak a fél és egy évi bér erejéig terjed, — de nem terjed ki sem a kamatokra, sem a perköltségekre. [5])

Oly birtok, a mely jelzálogilag a földhitelintézetnek van lekötve, ennek beegyezése nélkül el nem árverezhető. [6])

Dézsmás szőllők vevője pedig csak azon részleteket köteles fizetni, a melyek az árverés után járnak le. [7])

A ki a haszonbérlő csődbejutása után a bért a bérbeadónak kifizette, a kifizetett összeget a csődtömegtől visszakövetelheti. [8])

---

nem a felmondott bérviszony egyoldalu meghosszabbitására szolgálhat alapul. 1886. augusztus 24. 5345. sz. a. Cur. h.

[1]) Haszonbéri szerződés megszüntetését nem akadályozza az, hogy a haszonbérlők a bérelt földeket oly foglalásoknak lenni állitják, a melyek a volt urbéresek tulajdonában volnának hagyandók, mert mindaddig, mig e kérdés az urbéri perben el nem dől, felperes haszonbérbeadó a haszonbéri szerződésnél fogva visszakövetelheti. 1878. november 20. 12097. sz. a. Cur. hat.

[2]) Ha a vevő a tulajdonjogát be nem kebelezteti, s a bérletet fenn akarja tartani. a bérlőt a vételről értesiteni köteles, mert ha ezt elmulasztja és a bérlő az eladónak fizette ki a bért, keresetjoga még azon esetben sincs, ha a haszonbérlő az adásvételi ügylet létrejöttéről magántudomással birt. 1874. január 15. 3881. legf. it. hat.

[3]) Ha a haszonbérlő haszonbérleti joga nincs bekebelezve, még sincs jogositva a haszonbérelt birtok vevője önhatalmulag őt a haszonbérletből azonnal kimozditani, hanem azt felmondani tartozik. 1874. október 10. 8690. sz. legf. it. hat.

[4]) A haszonbérlet a haszonbéri idő lejárta előtt megszüntettetvén (árverésen eladatván) a haszonbéres földbirtok a gazdasági év leteltével bocsájtandó a tulajdonos birtokába. 1877 augusztus 17. 8702. sz. legf. it. hat.

[5]) A bérbeadó törvényes zálogjoga, s ebből kifolyólag a foglaltató hitelezőket megelőző elsőbbségi bérkövetelésnek tőkéjére szoritkozik. s nem terjed ki sem a kamatokra. sem a behajtásra forditott per- és végrehajtási költségekre. 1889. március 27. 1888 7418. szám Cur. hat.

[6]) A magyar földhitelintézet javára lekötött s ugyanazonegy tjkönyvben foglalt birtok, bármely jegy alatt legyen is bevezetve: részletenkint az intézet beleegyezése nélkül el nem árverezhető. A telekkönyvileg ki nem tüntetett haszonbérlő nincs jogositva az árverési feltételekre észrevételeket benyujtani. 1882. 10274. somm. hat.

[7]) Midőn dézsmás szőllő végrehajtási árverésen adatik el, az árverésen már lejárt dézsmaváltsági részletek törlendők A vevő ezekért felelősséggel nem tartozván, csak az árverés után lejárandó váltságrészleteket köteles fizetni, akár kerültek ki a már lejárt részletek a vételárból, akár nem. Ezen rendelkezés az árverési feltételekbe is felveendő. 1879. dec. 11. 23961. sz. a. semmitőszéki h.

[8]) Az, ki a haszonbérlő elleni csőd elrendelése után esedékes bérrészleteket kifizette, oly tartozást fizetvén ki, mely a csődtömeget terhelte; s igy ezen

Nincs helye a birtokbahelyezésnek a bérbeadó által szerződésellenesen elvont földrészletekben.[1])

Az ingatlanra vezetett végrehajtás nem terjed ki a haszonbérletre.[2])

A haszonbérlő visszahelyezési keresetet nem indithat akkor, ha a birtokot a bérbeadótól megvásárolt vevő a birtokot egy harmadiknak adta bérbe. A haszonbérlő jogsérelem miatt nem indithat akkor sem keresetet, hogy ha a bérbeadó birtokát ugy adta el, hogy a vevő a haszonbéri évek leteltéig a bérlett birtokban megtartani köteles.[3])

A telepitvényesi viszonyon alapuló haszonbéri szerződésnél az elmozditás kérdése sommás uton nem oldható meg.[4]) A bérbeadó, vagy a bérlő halála nem szünteti meg a szerződést, ha az kikötve nincs.[5])

Az 50 frtot meghaladó követelés csak akkor tartozik a sommás birósághoz, ha 50 frtot meghaladó követelésnek részösszegét képezi.[6])

A birói illetőségtőli eltérés még kölcsönös megállapodás esetében sincs helye.[7])

---

tartozásra nézve a hitelező, vagyis a bérbeadó jogaiba lépvén: világos, mikép az a teljesitett fizetés megtérítését oly joggal követelheti a csődtömegtől, mint ez a bérbeadó jogában állott volna. 1880. augusztus 11. 3486. sz. a. legf. it. h.

[1]) Sommás visszahelyezési kereset tárgyául nem szolgálhat oly földek birtokába való helyeztetés, melyek mint a haszonbérbe vett birtoktest részei a haszonbérbe adó által szerződésellenesen elvonattak. 1882. március 31. 4026. sz. a. Cur. hat.

[2]) Az ingatlanra vezetett végrehajtás nem terjed ki annak haszonélvezetére is. 1889. március 27. 49108. sz. a. kir. t. it.

[3]) A haszonbérlő harmadik személyek ellen sommás visszahelyezési keresettel csak akkor léphet fel, ha azok által közvetve a bérbeadónak jogai megháborittattak; mi nem forog fenn, midőn az, ki a bérlet tárgyát tulajdonosától megvásárolta. ezen jogát bérbeadás utján tényleg igénybe vette.

Bérlő jogsérelem miatt nem léphet fel akkor sem. midőn a tulajdonos és a vevő közt alakult adásvevési szerződésben az köttetett ki, hogy vevő a bérlőt a birtok tényleges átvétele után is egészen a bérleti idő leteltéig a bérletben megtürni tartozik; miután ezen szerződés feltételeit vevő és a tulajdonos függetlenül a bérlőtől állapitván meg, azokat korlátlanul módosithatták. 1886. junius 20. 1893. sz.

[4]) A földtulajdonos és a haszonvevő birtokos közt elismerten telepitvényesi viszony forogván fenn, annak elbirálása, ugy az abból folyó jogok s kötelezettségek, nevezetesen az elmozdittatás kérdése feletti határozathozatal is — sommás perutra nem tartozik. 1886. julius 31. 2719. sz. legf. it.

[5]) Sem a bérbeadó, sem a bérlő halála egymagában nem szünteti meg a haszonbérletet ott, a hol ez szerződésileg kikötve nincs, és ehhez képest ha a szerződésben a halál felbontó feltételül ki nem köttetett. sem a bérbeadó, sem a bérlő, sem pedig az örökösök nem követelhetik a haszonbérlet megszüntetését egyedül csak azon okból, mert a szerződő felek egyike vagy másika elhalálozott. 1882. 7636. Cur. döntv.

[6]) Ha a folyamatban lévő haszonbérlet évi bérösszege 50 frtot meghalad, az 50 frtnál kisebb bérrészlet iránt inditott kereset is, nem a bagatell, hanem a sommás biróság hatásköréhez tartozik 1889. april 24. 7918. sz. a. Cur. hat. és 1889. február 9. 257. sz. a. Cur. hat.

[7]) A haszonbéri viszonyból eredő 500 frtot meghaladó kártéritési keresetekre nézve, még önkéntes alávetés esetére sincs helye eltérésnek a kir. törvényszékek illetöségétől. 1889. május 31. 8430. sz. a. Cur. hat.

A lakás bérleténél a bérbevevő igényei és kivánalmai mérvadók, a melyeket a bérbevevő a lakáshoz köt. [1])

A bérbeli szerződés szóbelileg megkötöttnek tekintendő a bérbeadó által a foglaló és bérösszeg részletének felvétele által. [2])

Ha az albérlő a haszonbér kifizetését nem igazolja, a főbérlő hitelezőnek felelős a haszonbéri összegig. [3])

Csereszerződés.

Csereszerződés, midőn ingatlan ingatlanért cseréltetik fel, p. o. föld földért; és ezen csere vagy vegyes, midőn még pénz is fizettetik reá, vagy tiszta, midőn vagyon vagyonért cseréltetik el. A csereszerződéshez is azok a kellékek kivántatnak, mint más szerződésekhez.

Csereszerződés.

Alólirottak mai napon következő csereszerződésre léptünk:

1. Én Hajas Gizella, özvegy Tövis Jánosné, a szécsénykei 18. sz. telekjegyzőkönyvben 3. s. 120. h. r. sz. a. tulajdonjogilag nevemre bekebelezett belső telkemnek kevés hasznát vehetvén, azt csereképen átadom örökösen tettes Somfa János közbirtokos urnak. Mely belső telekért

2. Én fentnevezett Somfa János hasonlóképen örökösen és megváltozhatlanul átadom Hajas Gizella özvegy Tövis Jánosné asszonyságnak a szécsénykei 20. sz. telekjegyzőkönyvbe 3. sor 120. h. sz. alatt bekebelezett rétemet, minthogy azonban ezen rét az általam általveendő belteleknél kevesebbet ér, azért én fentnevezett özvegy Tövis Jánosné asszonyságnak 100 pforintot felülfizetek, melyet jövő Mihálykor lefizetni köteleztem.

---

[1]) Szerződés felbontása követelhető, mert a bérbevett lakás az aesthetikai igényeknek meg nem felel. Lakás megbirálásánál az egyéni felfogás az irányadó; a bérbeadó a bérlővel szemben arra, hogy a lakás használható, tehát a szerződés teljesitve van, nem hivatkozhatik és pedig annál kevésbé, mert a lakásnál nem ily átalános fogalmak a mérvadók, hanem azon igények és kivánalmak, melyeket a bérbevevő a lakáshoz köt. 1886. julius 2. 3885 sz. a. Cur. hat.

[2]) A bérleti szerződésnek irásba foglalása kiköttetett, azért a szerződés szóbelileg megkötöttnek tekintendő, ha a bérbeadó a foglalót és a bérösszeg egy részét felvette. 1885. 31902. sz. a. kir. t. hat.

[3]) Ingatlanok iránt kötött csere-jogügyleteknél a cserébe adott tárgy a ráfizetéssel együtt birói vélelem szerint annyit megér, mint az érette cserében nyert dolog. A cserejogügyletek illetékezésénél a kisebb ingatlannak értéke a ráfizetett összeg nélkül vonandó illetékezés alá.

Az albérlő, ki nem igazolta, hogy mint albérlő a főbérlő helyett a hátralékos haszonbért a föld tulajdonosának kifizette, — a főbérlő ellen a haszonbér hátraléka miatt nem vezetett végrehajtást s annak jogi következményeit türni tartozik. 1882. december 20. 4820. sz. a. Cur. hat.

3. Mind a két fél kölcsönös biztositás okáért a törvényes szavatosságot (evictio) feltartják.

4. Hajas Gizella özv. Tövis Jánosné beleegyezik abba, hogy a szucsányi 18. sz. tkben 3. sor és 120. hr. sz. a. ingatlan tulajdonjogot Somfa Jánosra, viszont Somfa János beegyezik abba, hogy a szécsénykei 21. sz. tkben 16. sor. 120. hr. sz. alatti ingatlan tulajdonjogot Hajas Gizella özv. Tövis Jánosné nevére minden további kihallgatása nélkül bekebeleztethesse.

5. A szerződő felek mindegyike az elcserélt ingatlana után a tulajdonjog bekebelezéseig járó közterheket kölcsönösen kifizetni tartoznak.

6. Az elcserélt ingatlanokat mindegyik fél a szerződés aláirásakor azonnal birtokába veheti.

7. A bélyeg- és kincstári illetékeket és költségeket a felek kölcsönösen viselik.

Melynek nagyobb hitelére ezen szerződés két egyenlő példányban állittatván ki, a szerződő felek által e czélra felkért két tanu előtt sajátkezüleg aláiratott.

Kelt sat.

Más.

Mely egyrészről Bérczes Antal és Korom András között, másrészről Fertős János között mai napon következő feltételek alatt köttetett:

1. Jelen szerződés tárgyát az alsó-bodonyi 18. sz. a. tkben 14. sor és 344. 15. és 345. hr. számok alatt Fertős János nevére tulajdonjogilag bekebelezett ingatlanoknak $^1/_4$ része képezi.

2. Bérczes Antal cserében adja 1000 frt értékben az alsó-bodonyi 20. sz. tkben tulajdonjogilag 4 sr. 200 hr. nevére bekebelezett ingatlanból $^1/_4$-részt Bérczes Antalnak.

3. Minthogy a Bérczes Antal által cserébe adott s a bodonyi 20. sz. tkben 4. sorr. és 200 hr. szám alatt cserébe adott ingatlannak $^1/_4$-része nagyobb értéket képvisel, mert azon egy gazdasági épület is áll, a különbözetet, 400 azaz négyszáz frtot Fertős János kifizetni köteles, még pedig a szerződés aláirásakor 100 frtot, mely összegnek felvétele a jelen szerződés aláirásakor Bérczes Antal részéről ezennel nyugtáztatik; a 300 frtot pedig a tulajdonjognak nevére történt bekebelezése után.

4. A szerződő felek ezennel beleegyeznek abba, hogy az alsó-bodonyi 18. sz. tkben 18. sor és 345 hr. sz. a. fekvő ingatlannak Bérczes

Antal nevére tulajdonjogilag bekebelezett egynegyed része Fertős János nevére még az a.-bodonyi 20. sz. tjkben 4. sor és 200. hr. sz. a. tulajdonjogilag Fertős János nevére bekebelezett ingatlannak egynegyed része Bérczes Antal nevére minden további kihallgatások nélkül tulajdonjogilag bekebeleztethessék.

5. Bérczes Antal az a.-bodonyi 18. sz. tjkben 345. hr. sz. a. és Fertős János az a.-bodonyi 20. sz. tjkben 4. sor. és 200. hr. sz. a. ingatlan után a tulajdonjog bekebelezéséig járó közterheket kölcsönösen kifizetni tartoznak, miért is mindegyik szerződő fél a szavatosságot magára vállalja.

6. Az elcserélt ingatlan részek bérjövedelmei a szerződő feleket az ezen szerződés keltét követő bérévnegyedtől illeti meg.

7. A bélyeg, kincstári illetékek és bekebelezési dijakat mindegyik szerződő fél a saját része után sajátjából fizeti, mig ezen szerződés és aláirással egybekötött egyéb költségeket a szerződő felek kölcsönösen viselendik.

8. A szerződésből netán eredő vitás kérdések eldöntésére a szerződő felek magukat a szabadon választandó bármely kir. járásbiróság sommás eljárásának vetik alá.

Melynek erejére és hitelére jelen szerződés két egyenlő példányban kiállittatván, szerződő felek által az e célra felkért két tanu előtt sajátkezüleg aláiratott.

Kelt sat.

Kölcsön (vagyis adósság).

Kölcsön alatt oly szerződés értetik, melynélfogva valami elélhető vagyon, — ugyanazon nemben és mennyiségben való visszaadásának, s azon vagyon használatától bizonyos bér vagy haszon fizetésének kötelezettsége mellett — bizonyos időre kölcsön adatik. Ily kölcsön divatozik a pénznemre, s ez pénzkölcsön, vagyis adóssági szerződésnek neveztetik, az adósság pedig vagy világos, midőn bizonyos összeg foglaltatik a kötlevélben, s azt az adós maga is elismeri (1492:92. 1836:20.) vagy nem világos; midőn a tartozás mennyiségének meghatározása árszabás, becsü vagy számadástól függ, s azt az adós el nem ismeri, ha pedig valamely elélhető vagyon, bizonyos mérték és font szerint kölcsön adatik valakinek (p. o. bor, buza sat.) oly feltétel alatt, hogy ugyanazon nemben, (nem pedig fajban, mert ennek a kölcsönző leend tulajdonosa, következőleg az ezt elemésztheti, elélheti) bizonyos idő mulva visszaadassék — átalában csak kölcsönnek neveztetik.

Ha a kölcsön tárgya pénz, arról adósságlevelek vagyis kötelezvények szoktak kiállittatni. Ha az adós a kötelezvény

egész tartalmát, vagy terjedelmét, a hitelező nevét, összegét, feltételeket irja és aláirja, tanu nem szükséges, de ha más irja és az adós csak aláirja, két előttemező tanu kivántatik. Ha a tanu irni-olvasni nem tud, előtte a kötvényt egyik tanunak fel kell olvasni, egyik tanu által irt neve mellé az adósnak kézjegyét kell tenni. Ha a kötvény az adós előtt fel nem olvastatott, a hitelező a kölcsön leolvasását igazolni köteles, [1]) kivévén ha az adós a kötelezvény tartalmát ismerte s a kötvényt felolvasni nem engedte. [2]) Elismerés esetében a főeskü általi bizonyitásnak helye nincs. [3])

A kötlevélben kiteendő a pénz faja és értéke (p. o. oszt. ért. frt, körmöci arany), ha kötelezvényben csak arany, a nélkül, hogy megneveztetnék, hány frt értékü arany, mindig körmöci aranyok értetnek, az mindegy, akár növekedett az arany értéke, akár nem. Ha ki van kötve a faj és szám, azon fajban és számban kell visszaadni, bár változott légyen is a pénz értéke, ha pedig bizonyos mennyiségü forintokat tartalmaz a kötlevél, a fizetés idejekori folyó érték határoz.

Ha a hitelező a törvényesen megajánlott fizetést ok nélkül el nem fogadja, a megajánlás idejétől járó kamatokat elveszti, s a törvényes huszadot is ő viseli, ha a pénz birói kézhez tétetett le. A fizetési kötelezettség az örökösöket is terheli az örökség erejéig. (25. és 10. dec. döntv.) A házastársak csak akkor tartoznak egymás adósságait fizetni, ha magukat egyetemlegesen kötelezték. (4. és 6. dec. dönt.)

Kártyázás közben adott s nem szerencsejátékból eredő kölcsön követelhető. [4])

A közönséges kötelezvény pusztán bizonyitási okirat, mert ha az elvész is, a hitelező, ha más bizonyitékai vannak, annak megsemmisitése előtt is adósát beperelheti, és az adós csak azt követelheti, hogy a tartozási összeg birói letétbe helyeztessék. [5])

---

[1]) Ha az, hogy a kötelezvény az olvasni nem tudó adós előtt felolvastatott volna, bizonyitva nincs, az 1868: 54. t. c. 168. §. kellékeinek meg nem felelvén, felperes köteles a kölcsön leolvasását igazolni. 1883 julius 12. 3152. sz. a. Cur. hat.

[2]) Két tanu előtt aláirt, habár az aláiró előtt ismeretlen nyelven szerkesztett okirat jogérvényéhez nem szükséges, hogy ezen okirat a kötelezett fél előtt felolvastassék és megmagyaráztassék, ha egyébként igazolható, hogy a kötelezett fél az okirat tartalmát ismerve, a felolvasást és megmagyarázást maga engedte el. 1885. március 18. 7194. sz. a. Cur. hat.

[3]) A kötelezvény aláirásának elismerése, a kötvény tartalmának valódiságát is igazolja. A főesküveli bizonyitásnak, miután nem döntő körülményekre vonatkozólag kináltatott, hely nem adható. 1885. junius 26. 2696. sz. a. Cur. hat.

[4]) Oly követelés, mely nem szerencsejátékból, hanem kártyázás közben adott kölcsönből származik, biróilag érvényesithető. 1884. április 18. 1697. sz. a. Cur. hat.

[5]) A kötelezvény elvesztése esetében, annak megsemmisitése előtt is, a hitelező nincs gátolva abban, hogy adósát a fizetésre peruton, más bizonyitékok alkalmazásával is kötelezhesse, és az adós csak azt kivánhatja, hogy a kötelezvény megsemmisitéseig a tartozási összeg birói letétbe helyeztessék 1889. április 24. 8206. sz. a. Cur. hat.

Minta.

Kötelezvény 2000 frtról, azaz kétezer forintról osztr. értékben, mely összeget a „Budapesti jelzáloghitelbanktól“ 1888. évi május hó 1-én bennünket összes pontjaiban egyetemleges kötelezettséggel terhelő feltételek alatti törlesztés mellett készpénzben kölcsön felvettünk:

1. Kötelezzük magunkat ezen kölcsöntőke után a mai naptól 1888. évi julius hó 1-ig esedékes 5% kamatot a pénzfelvétel alkalmával előre lefizetni, magát a tőkét pedig 1889. évi julius hó 1-től kezdve 30 év alatt oly módon vissza lefizetni, hogy abból évenkint tiz száztóli részletet — mindig az eredeti kölcsöntőke után számitva — törlesztendünk, kötelezvén magunkat ugy az imént meghatározott tőkerészleteket, valamint a fennálló kölcsöntőke után járó évi 5%-tóli kamatokat is harminc éven át szakadatlanul féléves részletekben, még pedig minden év január és julius 1-én a jelzálogbank pénztárába készpénzben előlegesen lefizetni.

2. Ha a féléves tőkerészletet és az 5%-tóli kamatokat legkésőbben a lejárat napjától számitott 2 hét alatt, azaz január 15-ikig, illetve julius 15-ig le nem fizetnők, akkor az 5%-tóli kamatok után minden egyes esetben a félévi lejárat napjától, azaz január, illetve julius 1-től számitva egész a lefizetésig 6%-tóli késedelmi kamatot, azonfelül a mulasztásunk által okozott kárt s költséget is a hitelező részéről tett felszámitás szerint megtériteni tartozunk, — jogában állván a jelzálogbanknak ily mulasztás esetében az is, hogy a hátralevő tőketartozásunkat lejártnak tekinthesse, s azt rajtunk esedékes kamatokkal s egyéb járulékokkal együtt, azonnal minden felmondás nélkül megvehesse.

3. Alávetjük magunkat a kölcsönadó jelzálogbank által hozott s ezután még hozandó, ezen kölcsönügyletre vonatkozó minden határozatoknak.

4. A hitelező jelzálogbanknak jogában áll a fennebb megállapitott törlesztési fizetésektől eltérve, hátralevő tőketartozásunkat akár részben, akár egészben, félévi felmondás előrebocsátásával tőlünk az esedékes 5% kamatokkal együtt bármikor visszakövetelni.

Viszont mi is jogositva vagyunk hátralevő tőketertozásunkat szintén félévi felmondás után az esedékes 5% kamatokkal együtt akár részben törleszteni, akár azt egészen is visszafizetni.

Világosan megjegyeztetik azonban, hogy akár a jelzálogbank felmondására, akár a mi felmondásunk folytán történjék is a tőke

egy részének visszafizetése, ezáltal csak a féléves tőkerészletek száma fog a lefizetett részösszeg erejéig kevesbedni, de azontúl az egyes félévi tőkerészletek az 5⁰/₀ kamatokkal együtt általunk a kölcsönösszegnek és járulékainak a megállapitott módozat értelmében eszközlendő teljes törlesztéseig mindvégig változatlanul fizetendők lesznek, hacsak ujabb felmondásra a hátralékos kölcsön tőkejárulékaival együtt egészen kifizetendő nem lenne.

5. Kötelezzük magunkat az alábbi 9. pontban jelzálogul lekötött ingatlan vagyonunkat folyvást jókarban tartani, s azt tűzkár ellen a kölcsön egész tartama alatt legalább is öt éves időszakokra biztositani, a biztositási kötvényt a jelzálogbank javára kiállittatni s ugyanennek átadni.

6. Kötelesek vagyunk minden évben a második félévi járadék lefizetése alkalmával a jelzálogul szolgáló ingatlanra kivetett mindennemű adók, valamint jelen kötvénybeli követelést megelőző jelzálogos követelés lejárt kamatainak, illetve járadékainak kifizetését a pénztárnál hitelesen igazolni, ellenkező esetben a kölcsönösszeg azonnal lejártnak tekinthető s minden felmondás nélkül visszakövetelhető leend.

7. A jelen kölcsönügylettel járó minden követelések, kötvény, nyugta, törlési engedély, zálogjog bekebelezési s kitörlési bélyegek, illetékek, dijak; — per, végrehajtási és egyéb költségek, különösen csőd esetén a bejelentéssel járó s már a csődkeresetben legalább 10 frt erejéig felszámitható munkadij és bélyegkiadások, valamint a netán a gyámpénztár által előlegezett tűzkár-biztositási dijak is általunk lesznek viselendők, illetve a bank pénztárának megtéritendők, — ugy, hogy a bankpénztárt semmi kiadás, költség és veszteség nem terhelheti. Mindezen költségek és kiadások fedezésére általunk ezennel 250 frt biztositék köttetik ki.

8. Per esetén alávetjük magunkat a hitelező pénztár által szabadon választandó bármely sommás eljárásu biróságnak, s az 1874. évi 35. t. c. 111. és 112. §. értelmébeni eljárásnak.

9. Ezennel beleegyezünk, hogy 2000 frt tőketartozásunk, ennek folyó 5⁰/₀-tóli kamatai, továbbá 6⁰/₀-tóli késedelmi kamatok a kötelezvény 7-ik pontjában részletezett költségek és kiadások fedezésére szolgáló 250 frt o. é. biztositék s ezen kötvényben, valamint a hitelező jelzálogbank szabályaiban s határozataiban foglalt egyéb kötelezettségeinek biztositása tekintetéből a zálogjog az alsó-bodonyi 20. sz. telekkönyv 1—40. sorsz. alatt közös tulajdonunkra a jelzálogbank költségünkön, minden további meghallgattatásunk nélkül telekkönyvi-

leg bekebeleztessék, illetve tartozunk ezen bekebelezést magunk eszközölni.

10. Ezen jelzálogul lekötött ingatlanra nézve előforduló bármely tulajdonjogváltozás a jelzálogbanknak 30 nap alatt irásban bejelentendő lesz, ellenkező esetben a hátralévő tőke kamataival együtt minden felmondás nélkül visszakövetelhető lévén.

11. A jelzálogbank-pénztár nagyobb biztositására nemcsak a fentebb jelölt jelzálogos vagyont, hanem minden egyéb ingó és ingatlan vagyonunkat is lekötjük s mindebből, a jelzálogbanknak teljes kielégitése tekintetéből, szabad választást engedünk.

12. Ezen kötvénybeli összes kötelezettségeink átszállnak örököseinkre s jogutódainkra, kik egyetemlegesen tartoznak az általunk elvállalt kötelezettségeket teljesiteni.

Budapesten, 1890.

Kamat és uzsora.

Azon összeg, a mely a kölcsönvett pénzösszeg használatáért fizettetik, kamatnak neveztetik, a törvény a kamat mennyiségét meghatározta, a mennyit évenkint 100 frt után a hitelező venni jogositva van. A kamat, ha a kötvényben ki van kötve, a kötvény kiállitása napjától követelhető. Ha ki nincs kötve, és a hitelező az adóst a kamat fizetésre fel nem szólitotta, [1]) ha a hitelező vagy megbizottja a kamatot az adóstól elfogadta, azon időpontig, a meddig a kamatok jártak, a fizetés nem követelhető. [2]) A hosszas időn át felszaporodott kamatokat fizetni nem kell, ha a per hosszadalmasságának a hiányos okirat volt az oka.

Az 1875 : 8. t.-c. szerint 8% kamatnál többet a biróságok meg nem itélhetnek még akkor sem, ha a magasabb kamat a törvény életbelépte előtt köttetett ki, [3]) és ez az 1883 : 25. §. által is helybenhagyatott. Játékközben fogadásból eredt követelés be nem hajtható. [4])

A ki 8% kamatnál többet vesz, uzsora vétségébe esik.

---

[1]) A kamatfizetési kötelezettség csak az adós késedelmének időpontjától vevén kezdetét, ha felperes nem képes igazolni, hogy alperest követelése lefizetésére felszólitotta, csak a kereset beadásától számithatók a kamatok. 1885. szept. 1. 1156. sz. a. Cur. hat.

[2]) Ha valamely lejárt követelés kamatja a hitelező, illetőleg megbizottja által elfogadtatik, a fizetési határidő azon időpontig, melyre a kamatok lefizettettek, meghosszabbitottnak tekintendő. 1877. nov. 13. 662. sz. a. Cur. hat.

[3]) Az 1877 : 8. t.-c. 4. §. és az 1881 : 25. t.-c. 12. § ához képest az 1877. julius 1-ét megelőző időre, kikötés esetén is 8 százaléknál magasabb kamat meg nem itélhető. 1886. 20715. sz. a. kir. táb. hat.

[4]) Játék (tekegolyózás) közben felmerült fogadásokból keletkező követelések, a mennyiben mint olyanok készpénzben kifizetve nem lettek, vagy le nem tétele ményeztettek, a törvényes gyakorlatnál fogva meg nem itélhetők. 1879. márc. 11. 1663. sz. a. legf. it. hat.

A másnak tudatlanságát, könnyelmüségét tapasztalatlanságát felhasználó, túlságos vagyoni előnyök kikötése által az adósnak vagy kezesnek, anyagi romlását előidéző hitelező, uzsora-vétséget követ el, és a hivatalvesztés, vagy a politikai jogok gyakorlatának együttes vagy külön kimondásán felül 6 hóig terjedhető fogházzal és 100—200 forintig terjedhető pénzbirsággal fenyitendő.

A lakásban nyujtott kamat sem haladhatja meg a 8% kamatot. [1]) A kamat fejében átadott kaszáló nem képez uzsorát. [2])

Az uzsora elpalástolása végett előzetes birói határozatot vagy egyességet kieszközlő, vagy az uzsora előnyeit szinlelt ügylet vagy váltó alakjában kikötő, vagy az uzsorás ügyletből eredő kötelezettség teljesitését a hitelt nyerő fél becsületének eskü alatt vagy hasonló megerősitések mellett magának igértető, vagy uzsorás ügyletekkel üzletszerüen foglalkozó uzsora követelést szerző, és azt másra ruházó vagy annak uzsorás előnyeit maga érvényesitő, vagy uzsora vétsége miatt már elitélt — ha büntetése kiállása óta 10 év nem telt el — 2 évig terjedhető fogházzal és 4000 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, és ha külföldi, az a magyar állam területéről kiutasitható.

A valósággal adott érték után 8% felül nem haladó kamat kikötése vagy érvényesitése büntetés alá nem esik, habár a törvény életbelépte előtt keletkezett 8% nagyobb kamatot a törvény életbelépte után pörli be. [3])

Ezen törvény alkalmazandó arra is, a ki valamely uzsorás követelést ezen törvény életbelépte után érvényesit — kivévén, ha már ezelőtt jogérvényes birói határozat, vagy birói egyesség keletkezett, vagy az adós azokat önkéntesen megfizette. [4])

---

[1]) Nemcsak a készpénzben, de a természeti szolgáltatásban (lakásban) nyujtott kamat sem haladhatja túl az 1877 : 8. t.-c. 4. §-ban megállapitott maximumot. Ily esetben a szolgáltatás megbecslése alapján a 8%-ot meghaladó többlet beszámitandó a tőkébe. 1884. dec. 2. 2894. sz. Cur. h.

[2]) A kaszálónak kamat fejében használásul átadása ez esetben az uzsora vétségét meg nem állapitja, mert a kaszáló termése az idő viszontagsága alatt áll, és mert a tanuk vallomásával megállapitottnak nem vehető, hogy a kaszáló több évi jövedelmet nyujtott, mint a mennyit a törvény szerint a tőkétől huzni szabad, a kaszáló térmértéke tüzetesen meghatározva, annak évi jövedelme szakértői szemle által nem lévén megállapitva az, hogy panaszlott ellen uzsora vétsége fenforog, bizonyitottnak nem tekinthető. 1887. junius 1. 9222. sz a. Cur. hat.

[3]) Az uzsoráról szóló 1883 : 25. t.-c. 5. §-ának (mely szerint az is az uzsoravétségét követi el, a ki az ezen törvény hatályba lépése előtt keletkezett valamely uzsorás követelést, a jelen törvény hatályba lépte után érvényesit, kivéve, ha az ilyen követelés iránt, az ezen törvény hatályba lépése előtt jogérvényes birói határozat vagy birói egyesség keletkezett), kihatás a folyamatban levő polgári perekre. 1884. máj. 21. 6810. sz. a. Cur. hat

[4]) Az 1877 : 8. t.-c. 5. §. megszabott mértéken felül kikötött és önkéntesen megfizetett kamatoknak visszafizetése nem követelhető, illetőleg a kölcsöntőke törlesztésére rendszerint be nem számithatók. A törvénytelen elzálogositási ügyleteknél a zálogtárgynak a törvényes kamat mértékét meghaladó évi hasznai a kölcsöntőke lerovására be nem tudhatók. 1885. april 14. 7562., 8161. 1884.

A kölcsön-összegnél megállapitott dijaknál magának magasabb dijakat követelő vagy kiköttető zálogüzlet tulajdonos — a fentebbi büntetésen felül — az üzlet folytatásától birói itélettel 1—5 évre eltiltható.

Az okirat hiányossága és határozatlansága miatt sok éven át felszaporodott kamatok meg nem itélhetők.[1])

Ha a kiállitó az okirat nyelvét nem érti, és az neki meg nem magyaráztatott, a törvényes kamatláb itélendő meg.[2])

Az uzsora vétségébeni elmarasztalás esetében, a valósággal hitelezett érték, a hitelezőt, — a hitelezett értéken felül a hitelezőnek vagy másnak vagyonába juttatott előny, és ezen előny értékének 6% kamatai a teljesités napjától az adóst illeti; ez ügyletnek a büntetőbiróság általi megsemmisitése esetében a jogkövetkezményeket is a büntetőbiróság állapitja meg.[3])

Az uzsora vétsége miatt a sértett fél, és házastársa, fel- vagy lemenő rokonok, gyám, gondnok inditványára indithatja meg a közvádló a vádat.

A községeknek vagy vidékeknek az uzsora miatti elszegényedése esetében a közig. bizottság az ügyet megvizsgáltatni, alapos gyanu esetében indokolt felterjesztést köteles tenni az igazságügyminiszterhez.

A jogerőre emelkedett vád alá helyezési határozat a polgári biróság előtt folyamatban levő pert felfüggeszti, ha az a felső biróságnál van, felterjesztést tesz az iratok visszaküldése végett, és azokat átteszi a büntetőbirósághoz.

Ha a büntető eljárás nem tétethetik folyamatba, a jogositottak keresete folytán a polgári biró itél az ügylet jogérvénytelensége felett, és az ügyletet vagy megsemmisiti, vagy megállapitja. Ez esetben a kis. polg. peres ügyekben való eljárás alá tartozó ügyekben is a kir. járásbiróságok a sommás eljárás szabályai szerint járnak el, és a polgári biróság határoz a követelés behajtásának felfüggesztése, vagy a végrehajtásnak a biztositásig terjedhető engedélyezése felett.

Ha a tettes a törvénytelenséget jóvá tette, az adósnak az uzsorás vagyoni előnyöket, és a megkapás napjáig járó 6% kamatait visszafizette — büntetés alá nem esik.

---

[1]) A sok éven át felszaporodott kamatok fizetési kötelezettsége meg nem állapitható, midőn a per hosszadalmasságának alapjául a kereset alapjául szolgált szerződés lényeges hiányai s kifejezéseinek határozatlanságra szolgáltak. 1881. aug. 31. 5111. legf. it. hat.

[2]) A kamatláb tekintetében irásbeli szerződés nem létezőnek tekintendő s igy a törvényes kamatláb állapitandó meg, midőn az adóslevelet kiállitó annak nyelvét nem értette s a jelenlevő aláiró tanuk az okmány tartalmát a kiállitónak, az általa értett nyelven meg nem magyarázták, s hogy az megtörtént, magán az okiraton nem bizonyitották. 1879. dec. 18. 7056. sz. legf. it. hat.

[3]) Az 1883 : 25. t.-c. 8. §. szerint: ha a büntetőbiróság vádlottat az uzsora vétsége miatt elitélve, itéletében semmisnek nyilvánitja az ügyletet, a megsemmisités jogkövetkezményeinek az idézett 8. §. 1. és 2. pontja, és végkikezdése értelmében való megállapitása nem a polgári, hanem az eljáró büntetőbiróság feladatát képezi. 1886. okt. 12. 2561. sz. a. Cur. hat.

A kiskoruaknak becsületszóval megerősitett s állásának elvesztését maga után vonó igéreteit felhasználó uzsorás 2 hóig terjedhető elzárással és 300 frtig terjedhető pénzbirsággal büntetendő.

Három év alatt nem követelt kamatok elévülnek. Ha a kereset ezen 3 évi határidőn belül adatott be, a 3 évnél régibb kamatok nem évülnek el, [1]) a 3 év ezen törvény életbeléptétől számitandó. Az elévülést csak a beadott kereset szakitja meg. [2])

A kamat elévül akkor is, ha a fél a kamat iránti keresetét beadta, birói itéletet is nyert, sőt arra a végrehajtás el is rendeltetett, de a végrehajtást három év alatt nem foganatositotta, e tény az 1883-ik törvény rendelkezésén mit sem változhat, mert e tekintetben a törvény kivételt nem tesz. [3])

Korcsmai hitel 2 frtnál kisebb, 8 frtnál több nem lehet. A birói határozattal minden korábbi követelés kiegyenlitettnek tekintendő, akár képezte az a kereset tárgyát, akár nem. A munkásnép osztályához nem tartozó által tett korcsmai adósság ide nem tartozik. [4]) — Ezen követelésnek kielégitése előtt ujabban hitelezni nem lehet. A hitelezés biztositására kötött zálog- és kezességi szerződés semmis. A ki a hitel kijátszása céljából szinlelt ügyletet, váltót vagy más üzletet használ fel, kihágást követ el, 30 napig terjedhető elzárással és 200 frtig terjedhető pénzbirsággal büntetendő. Illetékes biróság a kir. járásbiróság. Ezen törvény évenkint a községekben kihirdetendő és kifüggesztendő, a ki ezt elmulasztja, 50 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. 1883 : 25. t.-c.

Nyugta.

A hitelező által kiállitott oly okmány, a melylyel a követelés kifizetését igazolja. Azonban már természeténél és rendeltetésénél fogva mint olyan, mely a fizetés felvételt tartalmazza, ügyletet ma-

---

[1]) A kamatok az 1883 : 25. t.-c. hatályba lépte előtt lejárt kamatok tekintetében a három évi elévülési határidő csak azon esztendő végétől számitható a törvény 19. §. szerint, melyben ezen törvény életbe lépett, ha tehát a kereset ezen 3 évi határidőn belől indittatik meg, a 3 évnél régibb kamatok elévülteknek nem tekinthetők. 1887. szept. 13. 2212. sz. a. Cur. hat.

[2]) A kamatelévülést csak a beadott kereset szakitja félbe, a megintés és felmondás pedig csak akkor, ha az adós a hitelezőnek kamat követelési jogát beismerte. 1889. jan. 3. 7973. sz. a. Cur. hat.

[3]) A 3 év alatt nem követelt kamat elévül akkor is, ha a kamat biróilag megitéltetett, sőt arra a végrehajtás el is rendeltetett. 1889. okt. 25. 5517. sz. a. Cur. hat.

[4]) Az uzsoratörvénynek célja lévén. hogy az alsóbb földmives- és iparososztályokat a korcsmai hitelezés utján való kizsarolástól megóvja, annak keretébe nem vonható oly követelés, mely ezen osztályok egyikéhez sem tartozó személy által saját hitelére történt megrendelésből származik, tehát mely nem uzsora jellegü. 1886. márc. 26. 297. sz. a. Cur. hat.

Az 1883 : 25 t.-c. célja, hogy az alsó földmivelő- és iparos-osztályokat a korcsmai hitelezés utján való kizsarolástól megóvja, mely törvény mint kivételes jogszabály szoros magyarázatú lévén, annak keretébe nem vonhatók,

gában nem képez, s rendszerint egyoldalulag a fizetést teljesitő fél védelmére szolgál, a fizető adós és hitelező közötti közös okiratnak nem tekinthető. [1]) — Ha a kötelezvény az adós földbirtokos ingatlanaira be van kebelezve, a nyugtának ezen kellékekkel kell birni, mert a bekebelezett kölcsön a kifizetést igazoló, s minden kellékekkel ellátott nyugtával törültethető ki. A nyugtában ki legyen téve az összeg betüvel és számokkal, az adós neve, a ki a fizetést teljesitette, a kitörlés engedélyezése, a nap, hó és év, az eképen kiállitott nyugta a pénzt átvevő, hitelező és két előttemező tanu által aláirandó. — A nyugták:

Egyszerü nyugta.

Nyugta

100, azaz száz frtról osztr. ért., mely összeget mai napon tek. Szemes János urtól mint az általa felvett kölcsönt, attól 1888-ik évi január hó 1-ső napjától mai alólirt napig járó 8% kamataival együtt mai napon hiány nélkül felvettem. Kelt stb.

Nyugta

1000, azaz ezer frtról osztr. ért., mely összeg, 1888-ik évi dec. hó 1-ső napján kelt kötlevél alapján Csillag János ur és neje Szives Anna urnőnek a szécsénkei 16. sz. tjkben 1—20. sorszámok alatt tulajdonjogilag nevükre bekebelezett ingatlanok C) teherlapjának 10. sz. tétele alatt alólirt javára jelzálogilag bekebelezve találtatik, ezen jelzálogilag bekebelezett 1000, azaz ezer forint összeget, s ezen kölcsön után 1889-ik évi január hó 1-ső napjától mai alólirt napig járó 7% kamatokat fent emlitett Csillag János ur és neje Szives Anna urnőtől hiány nélkül felvettem, ennek folytán beleegyezem, hogy a szécsénkei 16. sz. tki C) teherlapján jelzálogilag bekebelezett kölcsönösszeg kitörlése minden további kihallgattatásom nélkül bekebeleztethessék.

Kelt 1890. évi jun. 10.

Csontos Antal.

Előttünk:
Czedrus János, tanu.
Fás Péter, tanu.

---

oly követelések, melyek nem uzsorás jellegüek, mint a képviselőválasztás alkalmával adott hitel. A harmadik személy által saját hitelére történt megrendelésből származó követelések, s igy az átalános magánjogi szabályok szerint lévén elbirálandók, azok hatálya alól jogsérelem nélkül ki sem vonhatók. 1885. jun. 3. 1903. sz. a. Cur. hat.

[1]) A nyugta nem képez közös okiratot a hitelező és a fizető adós között. 1889. máj. 29. 1258. sz. a. Cur. hat.

Kisajátitásról.

A kisajátitásnak közérdekből van helye azon területekre nézve melyek vasutak, közutak, gép- vagy lóerejü vasutak, hidak épitésére csatornákra, folyók szabályozására, vizek, mocsárok lecsapolására, futó homok meggátlására, kikötők, távirdák, parti rakhelyek, s raktárak létesitésére, s hadi erőditésekre szükségesek. Ezeken kivül községekben helye van uj utcák s terek kinyitására, köztemetők, dülő utak létesitésére, községi iskolák, közkórházak, közfürdők, laktanyák épitésére, közhasználatra szolgáló viz-, gázvezetékekre, köztisztaság, közegészség céljából tervezett csatornákra, mindezeknek nagyobbitására és célszerübb berendezésére. [1])

Rendezett tanácsu városokban a fentebbieken kivül még az utcák s terek szabályozására, közegészségügyi, kereskedelmi, közbiztonsági célból középületek s intézetek létesitésére, nagyobbitására, s célszerübb berendezésére. [2])

A fentemlitetteknél az előmunkálatokra az engedélyt rendszerint a közlek. miniszter adja meg. [3]) Községi utakra, egyedül egy község területére, helyi forgalmu vasutakra, és csak egy község határára szoritkozó lecsapolások, alapcsövezések ès belvizek levezetésére, árviz elleni védtöltésekre, futó homok meggátlására, gép- s lóerejü vasutakra, csatornákra, vizszabályozásokra az előmunkálati engedélyt az alispán s polgármester adhatja meg. [4])

A szükséges müszaki munkálatokat mindenki köteles birtokán ingyen türni.

A kisajátitás tárgya csak ingatlan lehet, fontosabb esetekben azonban az ut-, hid- és révvámjog kisajátitható, másképen ezen jogok nem is mennek át a kisajátitott tulajdonnal a kisajátitó vállalatra.

A kisajátitási jog az illetékes hatóság által jóváhagyott terv szerint a vállalat céljaira szükséges területre terjed ki.

A földtulajdonos — ott, a hol a tagosztály megtörtént, a kisajátitást az egész területre követelheti, ha a kisajátitandó részen felül

---

[1]) 1881: 51. t.-c. 1—2. §§. [2]) u. o. 3. §. [3]) A müemlékek területére a kisajátitást a vallás- és közokt. miniszter adja meg. [4]) u. o. 7. §.

a többi rész használhatatlanná válik, vagy a fenmaradó rész az egész területnek 1/4 részénél kisebb, vagy tagositás utján ki nem cserélhető területeket (gyümölcsös, szőllő stb.) képeznek.

Ha az egész területből csak egy rész, vagy az összes épületekből csak egy sajátitandó ki, a tulajdonos az egész területnek, vagy összes épületeknek kisajátitását követelheti, ha másképen a fenmaradt területnek vagy épületnek hasznát nem veheti.

A létesitendő vállalat által a szomszédbirtokosok birtokaik használatában nem gátolhatók, azért a vállalkozó köteles átjárókat, a szükséges utakat, hidakat előállitani, és azokat használható állapotban tartani. [1])

A törvény szabályozza a tűztávlatot is, vagyis azt a távolságot, a melyben az épületek emelhetők — és pedig tűzbiztos anyagból készült elzárható ablakokkal vagy ajtókkal biró épületeknél 8 méter, fa vagy zsindeles,— elzárható ablakokkal, ajtókkal ellátott — épületeknél 20 méter, szalma, gyékény, náddal fedett, elzárható ajtókkal, ablakokkal nem biró épületeknél 60 méter. Lobbanékony tárgyak készitésére vagy eltartására szolgáló épületnél a távolságnak 100 méternek kell lenni az épület legkiállóbb pontjától, vagy a legközelebb eső sinvágány tengelyétől. A pálya vagy a hajózható folyó felszinétől 6 méternél magasabban fekvő épületek ki nem sajátithatók, s át nem alakithatók. Ez a távolság kisebb is lehet, ha nem tűzbiztos épületek vagy szérüskertek, tűzbiztos épületek, vagy élőfák által fedeztetnek. A kisajátitási tervbe felvett épületeket a vállalat vagy tűzbiztossá tenni, vagy kisajátitani köteles. A szérüskertek kisajátitását a tulajdonos nem követelheti, ha a vállalat azért megfizetett, hogy azon terület szérüskertnek ne használtassék. Szérüskerteket azután 60 méternél közelebb felállitani nem szabad, ezen belül uj épitkezésre hatósági engedély kell.

Városokban az utcák és terek kellően a jó rendnek s biztonságnak megfelelően szabályozandók. Ezzel pedig elválhatatlan kapcsolatban áll bizonyos területnek átengedése, tehát a kisajátitás szükséglete is, ezen esetben a város a valódi és teljes becsértékét az épület tetőzetének felállitásakor készpénzben megtériteni köteles, ha pedig a tulajdonos kénytelen volna az utcából vagy a térből valamely részt telkéhez csatolni, annak valódi és teljes becsértékét az épités megkezdése előtt a városnak kifizetni köteles. Ha a felek a becsérték iránt meg nem egyeznének, köteles a polgármester a kisajátitási tervet a kártalanitási eljárás meginditása végett az illetékes birtokbiróságh oz (törvényszékhez) azonnal beadni.

B u d a p e s t e n a szabályozás igényeinek meg nem felelő kijebb vagy hátrább álló épületek és telkek kisajátitandók, ha a tulajdonos telekkönyvileg bejegyzendő nyilatkozatot ki nem állit az

---

[1]) A kisajátitás folytán két részre szakitott földbirtok részeinek összeköttetésére szolgáló hid költségei a kisajátitási vállalat által megtéritendő ugyan ; értékcsökkenés cimén azonban a jövőben beállandó esetleges kár meg nem itélhető. 1885. dec. 29. 7657. sz. a. Cur. h.

iránt, hogy 3 év alatt az igényeknek és a szabályozási vonalnak megfelelő épületet fog kiépiteni. A fenmaradt vagy felesleges épület felállitására nem alkalmas részt a szomszéd köteles átvenni vagy eltűrni a kisajátitást. A szomszédok közül az bir elsőbbséggel, a kinek telke kisebb utcai kiterjedéssel bir. Ha a fővárosi hatóság által a telekrész átvételére kitüzött határidő alatt a szomszédok nem nyilatkoznak, ellenük a kisajátitás azonnal foganatba vehető, ha pedig nyilatkoznak, de a becsérték iránt meg nem egyeznek, birósági eljárásnak leend helye. Ha a kisajátitó fél a nyilatkozatban foglalt 3, vagy a nyilatkozat aláirására kitüzött határidő utolsó napjától számitandó 90 nap alatt nem nyilatkozik, kártalanitási joga elenyészik. (22. §.)

A kártalanitás. A kisajátitás valódi és teljes kártérités mellett történhet, melynek megállapitásánál a biróság a szakértők véleményéhez nincs kötve, az csak irányadóul szolgálhat. [1]) A becsértéket képezi azon értékveszteség is, mely az ingatlan elszakitása által bekövetkezik; [2]) ugy a költségtöbblet tőkéje is, mely a tulajdonos megmaradt birtokrészének a kisajátitás utáni használata, és a kisajátitás előtti állapota között felmerül, p. o. a kisajátitás előtt egyenesen mehetett a birtokos a földjéhez, most azonban az ketté szakittatván, oda nagy kerülőn át juthat. A függő termés, és sérelem nélkül elmozditható tárgyak figyelembe nem vétetnek, de igen oly vizvezeték, melyen a viz a kisajátitott területre folyik. [3]) A termésben

---

[1]) A kisajátitás valódi és teljes kártalanitás mellett lévén eszközlendő, a biróság a kártalanitási összeg megállapitásánál a szakértők véleményéhez kötve nincsen, hanem jogositva van a szakértők által megállapitott becsértéket a kisajátitandó tárgy valódi értékének megfelelőleg módositani. — A kisajátitott földterület haszonbérlőit kártalanitás cimén azon összeg illeti meg, mely az általuk haszonbér és ezzel egy tekintet alá eső kiadások cimén évenkint fizetni kötelezett összegekből a kisajátitott területre esik, valamint azon tiszta haszon, mely a kisajátitás folytán a kisajátitott területet illetőleg tőlük évenkint elvonatott. 1887. nov. 3. 1469. sz. a. Cur. hat.

Ha a kisajátitó, ugy a kisajátitást szenvedő fél részéről a felsorolt idegen belsőségek — sem a helyi fekvés, sem alak, sem az átruházás ideje tekintetében a kisajátitás alatt álló telekkel össze nem hasonlithatók, a kártalanitási összegnek az 1881: XLI. t.-c. értelmébeni meghatározásának csakis a szakértők többségének a tényleges jövedelemre alapitott és kellőleg indokolt véleménye lehet irányadó, mert a kártalanitás mérve kisajátitás esetén csak a becsléskor tényleg létező viszonyok és körülményektől függhetvén, és nem oly eshetőségektől, melyek jövőbeli körülmények által vannak befolyásolva. — Tőkésités tekintetében kisajátitásnál a törvényes 6 százalékos kamatozás alkalmazandó és nem 5 százalékos, az 1881. évi LX. t.-c. 148. §-ából kiindulva, a mely törvényszakasz értelmében a kikiáltási ár csak az árverés foganatba vehetése céljából állapittatik meg és a végleges vételár a vevők versenyéhez képest attól többnyire elütő. — A kisajátitó által önkényt felajánlott összeg leszállitását a szakértők véleménye nem eszközölheti. 1886. szept. 29. 4065. sz. a. Cur. h.

[2]) A kártalanitási összeg megállapitásánál nemcsak a kisajátitandó ingatlan értéke, hanem azon veszteség is számitásba veendő, melyet azon ingatlan a megcsonkitás vagy elszakitás által szenved; azonban a tárgyak értéke mindig a valóságnak megfelelőleg a becsléskor létező árak szerint határozandó meg.

[3]) A kisajátitási kártalanitási összeg megállapitásánál nem hagyható figyelmen kivül az, hogy a kisajátitás folytán a birtok ketté szakad, és hogy

okozott kár megtéritését a földtulajdonos sommás uton követelheti.[1]) A becsléskor létező árak,[2]) tiszta jövedelem, a hol a tiszta jövedelem meg nem határozható, a helyben szokásos árak, bérek, haszonbérek és az adás-vevésnél előforduló egyéb viszonyok és körülmények, p. o. ha a nép különösen ragaszkodik földjéhez, szolgálnak alapul,[3]) de itt számitásba nem vétetnek a tulajdonosnak a tárgy iránti előszeretete (pretium affectionis), vagy a tárgyak értékének beállható változása, emelkedése, a birtokos által a kisajátitási terv megállapitása vagy a nyilatkozat kiállitása után tett javitások, kivévén, ha azok a kisajátitónak is hasznára szolgálnak. Ha a kisajátitandó területen történt épitkezések miatt annak előbbi minősége a becsléskori állapota szerint meg nem becsültethetnék, annak minősége a tulajdonosnál maradt részek, vagy a szomszéd területek minősége szerint határoztatik meg. Ha egy rész sajáttitatik ki, a felmaradt részen levő felesleges épületek évi fentartási költségeinek tőkéje téritendő meg.[4]) Mindkét fél azonban a perr. szerint — az eskü kizárásával (25. §.) — annak a fentemlitettektőli különböző minőségét — bebizonyithatja.[5]) A kártalanitási összeg készpénzben állapitandó meg, lehet a tulajdonos területe mellett levő részszel is pótolni, ha azt a tulajdonos elfogadja, ekkor a kárpótlás ingatlanban is megállapitható, ha pedig a két terület különböző értékü, a különbözetet, de nem azon áremelkedést, mely a kisajátitási vállalat folytán remélhető,[6]) a kisajátitó készpénzben tartozik reáfizetni, de a tulajdonos azt, hogy ő fizessen reá, semmi esetben sem köteles elfogadni. — Értékcsökkenés csak akkor vehető tekintetbe, ha azáltal a gazdálkodás nehezittetnék.[7])

---

a hid és a vasut épitése által a lefutó viz a ki nem sajátitott területre vezettetik. 1884. márc. 18. 8019. sz. a. Cur. hat.

[1]) A kisajátitás alá eső ingatlanon található függő termés az ingatlan állagáért járó kártalanitási összeg megállapitásánál számitásba nem vehető, hanem a függő termésért a birtokost a kisajátitó ellen az 1880: 9. t.-c. értelmében külön kártérités illeti. 1884. jun. 18. 300. sz. a. Cur. hat.

[2]) A telkek becsárának meghatározásánál, a különböző szakértői véleményeknek csak a kisajátitási törvénynek megfelelő azon része vehető figyelembe, mely a hasonnemü telkek eladására, a kisajátitandó telkek valódi és a becslés idején létező áraira, s a bérek s tiszta jövedelmekre, — melyeket az adás-vevéseknél közönségesen számba szokás venni — vonatkozik. 1883. jan. 24. 7317. sz. a. Cur. hat.

[3]) Kisajátitás esetében a helybeli árak, bérek és haszonbérek azért, mert bizonyos helyen a nép felette ragaszkodik földjéhez és ez okozza a túlságos árakat, nem mellőzhetők, mivel a tényleges árak szolgálhatnak egyedül a kárpótlási összeg megállapitásának alapjául. 1885. jan. 20. 7856. Cur. h.

[4]) Ha a telek egy része kisajátitatik, nem igényelheti a kisajátitást szenvendő fél, hogy az épület értékvesztesége cimén részére oly összeg állapittássék meg, mely az épület felállitási költségeihez azon arányban áll, mint a kisajátitott, és a hullámtérré válandó területek az egész birtokhoz állanak, hanem legfölebb azt követelheti, hogy a felesleges épületek évi fentartási költségeinek tőkéje neki megtérittessék. 1884. márc. 11. 8431. sz. a. Cur. hat.

[5]) u. o. 25. §.

[6]) u. o. 26. §.

[7]) Értékcsökkenés egyedül abból, hogy valamely birtok a vaspálya által áthasittatik, nem következik. Értékcsökkenés a mezei gazdálkodásra használható földek kisajátitásánál főleg ott áll elő, hol a vaspálya valamely birtokot

A gyárak és üzletek felszerelési tárgyai csak akkor kárpótlandók, ha az épülettől rongálás nélkül el nem választhatók. Ha áthelyezhetők, a költségeket és az értékcsökkenést az illetőnek meg kell téríteni.

A kisajátitandó malom tartozékai, mint fahid, udvarterület, legelő, istálló, kocsiszin, malomépület, zsilip, regale jog, malom-csatorna terület értékét és ásatási költségeit nem lehet számitásba venni, mert azoknak a malom jövedelmezőségéhez mint szükséges tényezőknek hozzájárulása szükséges.[1])

Bér, haszonbér, szolgalom a kisajátitást nem gátolhatja, e részbeni igények a kártalanitási összegből egyenlitendők ki. — Ha a kisajátitás által a telekkönyvileg bekebelezett bér, haszonbér, vagy oly telki szolgalom szűnne meg, mely az uralgó teleknek értékét csökkentette, ezen esetben mindegyike külön kártalanitandó.[2]) A lelkészt illető szolgalmányok nem kárpótoltatnak.

A bérlő vagy haszonbérlő a szerződést következő esetekben szüntetheti meg: Ha az egész bérlemény kisajátittatik, vagy azáltal a szerződés feltételei nem teljesittethetnek, vagy oly változást szenved, hogy az előbbi rendeltetésének többé meg nem felelhet.[3])

Azon időponttól, a melyben a kártalanitási összeg egyességileg vagy határozatilag megállapittatott, vagy a kisajátitott tárgy — a kártalanitási összeg megállapitása előtt foglaltatott el, az elfoglalás napjától a lefizetésig vagy letéteményezésig 6% kamat fizetendő, kivévén, ha a tulajdonos azt tovább is használja, ezen esetben a 6% kamat a tényleges átvételtől folyik.[4])

A földbirtokos a kisajátitási eljárás után kielégitetlen maradt kártéritési igényeit rendes per utján érvényesitheti.[5])

A kisajátitási tervről és annak megállapitásáról. A vállalat köteles, a tervrajzból és összeirásból álló tervet minden egyes községre külön elkésziteni.

Az összeirásra szükséges adatokat a telekkönyvi hatóságok és kataszteri és adóhivatalok soron kivül kiadni tartoznak.[6]) (31. §.)

---

ugy hasit két vagy több részre, hogy a mezei gazdálkodás az egyik részen levő épületektől a többi részeken vagy épen nem, vagy csak nehézséggel nagyobb kerülők igénybevétele és e szerint időpazarlással folytatható. 1884. márc. 26. 6661. sz. Cur. hat.

[1]) u. o. 27. §. [2]) u. o. 28. §. [3]) u. o. 29. §. [4]) u. o. 30. §.

[5]) A kisajátitási törvény nem zárja ki, hogy a földbirtokos a törvény rendes utján érvényesithesse, azon a kisajátitási eljárás után kielégitetlenül maradt kártéritési igényeit, melyeket az részint magából a kisajátitás tényéből, részint ennek mellőzése miatt, a kisajátitók önhatalmu cselekményéből származtathatni vél. Ily kártéritési per, melynek tárgyát nem a kisajátitási terv alapján megállapitandó kártalanitási összeg képezi, s eszerint a melynek tárgya nem azonos a kártalanitási eljárás tárgyával: a rendes biró hatáskörébe s a polg. perrend szabályai szerinti elbirálás alá tartozik. (Törvénysz. Csarn. 1881. márc. 22. 21. sz.)

[6]) Az 1881. évi XLI. t. c. 32. §. értelmében kártalanitási eljárás meginditását az arra jogositott vállalat csak akkor teheti, ha a kisajátitás által érdekelt tulajdonosokkal a kisajátitási terv megállapitása iránt megegyezett, s ha az illető községelöljáróság az egyességhez való hozzájárulását a kisajátitási tervre vezetett záradékokban kifejezte — az illető törvényszék mint birtokbiróság pedig a kártalanitási eljárást csakis oly feltételek mellett, vagy egyedül akkor kezdheti meg, ha

Ha a vállalat a tulajdonosokkal a kisajátítási terv megállapitása iránt megegyezett, s ahhoz a községi elöljáróság is hozzájárult, s azt a tervre vezetett záradékokban kifejezte, a kisajátitó vállalat jogositva van az egyességileg megállapitott terv alapján a be nem egyező érdekeltek ellen a kártalanitási eljárást a birtokbiróság előtt meginditani. De ha az egyesség az érdekelt tulajdonosokkal létre nem jött, vagy azt az elöljáróság el nem fogadta, a kisajátitási eljárást a közmunka és közlek. miniszter rendeli el, miért a terv két egyenlő példánya hozzá felterjesztendő,[1]) a miniszter az eljárást elrendelvén, a terv 2 példányát a közig. bizottsághoz elküldi, mely azután 8 nap alatt bizottságot küld ki, s egyuttal a bizottsági eljárás határidejét kitüzi. Ezen bizottság határoz azután mindazon igények és észrevételek felett, a melyeket a felek emelnek.[2])

A bizottság kiküldéséről és a tárgyalás határidejéről a terv közlése mellett a községi elöljáróság azon meghagyással értesittetik, hogy a tervrajzot és összeirást 15 napig közszemlére a községházánál tegye ki, s erről az érdekelteket azonnal értesitse. A tárgyalási határidő ugy tüzendő ki, hogy a tárgyalás napjáig 15, legfeljebb 30 napi határidő maradjon, és hogy a bizottság az érdekeltek meg nem jelenése esetében is a terv megállapitása felett érdemileg határozand. A hirdetmény a hivatalos hirlapban egyszer a kisajátitás helyén levő lapban háromszor közzéteendő.[3]) A kisajátitó jogositva van kérni, miszerint a terv megállapitása végett kitüzött határnapról a telekkönyvi érdekeltek külön is értesittessenek, kérvényéhez az összeirásnak kivonatát minden érdekelt fél részére mellékelni köteles, hogy e külön értesités e kivonatokon eszközöltethessék, s mindegyik által aláirt vétbizonyitványok a tárgyalási iratokhoz csatolandók.[4]) A tárgyalásnál minden tulajdonos jogositva van a kisajátitási terv és felajánlott ár ellen felszólalni, s kifogásait jegyzőkönyvbe vétetni, a meg nem jelenés esetében igazolásnak helye nincs.[5]) Ha a községi elöljáróság jelentéséből az tünik ki, hogy némely tulajdonos lakhelyét ki nem puhatolhatta, vagy az országon kivül tartózkodók a hirdetményről nem értesittethettek, részükre ügygondnok nevezendő ki, a ki azonban a kártalanitás iránt nem egyezkedhet.

A kitüzött határnapon mindenekelőtt barátságos egyesség kisérlendő meg, ha sikerül, az jegyzőkönyvbe veendő, ha nem sikerül, a bizottság a felek kölcsönös meghallgatása és érveik megfontolása, vagy ha szükséges, nyomban teljesitendő s jegyzőkönyvbe veendő szemle után érdemlegesen határoz, s abban megállapitja, hogy a kisajátitási terv mely részben hagyatik helyben, és viszont mely részben és minő változást szenved, és hogy kikre nézve tekintetik a kisajátitási ár megállapitottnak. A határozat azonnal szóval kihirdettetik, és irásba foglalva az iratokhoz csatoltatik, az ellen a kihirdetéstől számitandó 3 nap alatt szóval vagy irásban az eljáró bizottsághoz

---

a kisajátitási terv az idézett törvény 21., 22., 40. és 44. §-ainak intézkedéseihez képest hozzá beérkezett. 1887. augusztus 10. 6102. sz. a. Cur. hat.

[1]) U. o. 32. §. [2]) U. o. 33. §. [3]) U. o. 34. §. [4]) U. o. 35. §. [5]) U. o. 36. §.

beadandó felfolyamodással lehet élni a miniszterhez. A bizottság azt az összes iratokkal, térképszeletekkel 3 nap alatt a miniszterhez felterjeszteni köteles, mely azután véglegesen határoz. A jogerőre emelkedett határozat az iratokkal, tervekkel az illető birtokbirósághoz átteendő. A jogerejü egyesség vagy határozatnak a kisajátitási árt megszabó intézkedései, a birtokbiróságnál kérendő birói végrehajtás alapjául szolgálnak.

A kisajátitó vállalat, a kisajátitási jog elnyerésének igazolása mellett, a terv alapján annak megállapitása előtt is, a kisajátitandó jognak — az érdekeltek ingatlanaira — telekkönyvi bekebelezését egy kérvényben kérheti, minek folytán a későbbi telekkönyvi jogot szerzőkre nézve a kártalanitási eljárás kötelező lesz.

Kártalanitási eljárás. A kártalanitási eljárás az illető kir. törvényszékhez mint birtokbirósághoz tartozik.[1])

A kisajátitó a tulajdonossal tett egyességet a telekkönyvi hatósághoz beadni köteles, ha a tkvi érdekelt a kisajátitási árral megelégedve nincs, a kézbesitéstől számitott 30 nap alatt követelheti, hogy a kisajátitási ár az egyességre való tekintet nélkül kisajátitási eljárás utján állapittassék meg, a költségeket azonban köteles előlegezni, és ha a kártalanitási összeg helyessége kitünik, a költségekben ő, ha pedig nagyobb összeg állapittatik meg, a kisajátitó marasztalandó. A telekkönyvi hatóság a telekkönyvi érdekelteknek követelése folytán a kisajátitót 300 frt pénzbirság terhe alatt felhivja, hogy a kiegyezett tulajdonosra a kisajátitási tervet a kártalanitási eljárás megindithatása végett 30 nap alatt a kir. tvszékhez adja be, vagy annak oda való áttételét igazolja.[2])

A jogerejüleg megállapitott kisajátitási tervbe felvett területeken az épitési munkálatok a kártalanitási eljárás előtt a tulajdonos beegyezése nélkül is megkezdhetők, — ha azt a miniszter megengedi, — következő feltételek alatt: *a)* hogy kisajátitó kisajátitandó ingatlana telekkönyvileg van terhelve, vagy a munka alá veendő ingatlanért felajánlott kártalanitási összeget, vagy a kataszt. tiszta jövedelem negyvenszeresénél kisebb összeget, készpénzben vagy óvadékképes tőzsdei árfolyam szerint számitandó értékpapirokban az épitési munkálat megkezdése előtt a birtokbiróság letéti pénztárába leteszi; *b)* hogy birói becslés előtt a területen levő épitmények meg nem bonthatók, mig a kisajátitó a becsértéket letétbe nem helyezte. E végből a birósági tag a kisajátitó kérelmére 3 szakértőt nevez ki, azokat meghiteltetvén, a becslést foganatositják, becsüjöket tartalmazó véleményüket a birósági tagnak átadják, ez azután eljárásukról felvett jegyzőkönyvet a törvényszéknek bemutatja. Ezen becsléshez a tulajdonos s a telekkönyvi érdekeltek meghivandók és észrevételeik jegyzőkönyvbe veendők, a becslés a kérelem beadása után 8 nap alatt befejezendő. Ezután a birtokbiróság a birtokbavezetést rendeli el és foganatositja, mi ellen jogorvoslatnak nincs helye.[3])

A törvényszék a kisajátitási terv beérkezte után a kártalanitási

[1]) U. o. 41. §. [2]) U. o. 43. §. [3]) U. o. 44. §. [4]) U. o. 45. §.

eljárás megkezdésére, a székhelyen, vagy a helyszinére tárgyalási határnapot tüz ki, arra a kisajátitót, a ki nem egyezett tulajdonosokat és a telekkönyvi érdekelteket felzeten külön megidézi, a távollévők vagy ismeretlen tartózkodásuak részére ügygondnokot nevez, a községben szokott módon közhirré teendő, a hiv. lapban egyszer, az egyik helyi lapban háromszor beiktatandó hirdetményt bocsát ki. (46. §.) A törvényszék a tárgyalás vezetésére egy tagot és tollvivőt küld ki. Több küldöttséget is nevez ki, ha a kártalanitási eljárás több községben eszközlendő. (47. §.)

A birói küldöttség a hirdetményi határnapon a helyszinén megjelenvén, mindenekelőtt a felek között az egyességet kisérti meg; ha az létrejön, jegyzőkönyvbe veszi, felolvassa s a felek által aláiratja. Valamennyi egyesség egy jegyzőkönyvbe iktatandó. (48. §.) A ki nem egyező feleket felszólitja, hogy szakértő becsüsöket nevezzenek ki, szakértőknek nem alkalmazhatók az érdekeltek és telekkönyvi jogokkal vagy igényekkel birók, és minden szakképzettséget igénylő tárgyakra, mint épületek, ipari és vizi munkákra stb. külön-külön szakértőket és minden szakértő bizottsághoz egy elnököt nevez ki. (49. §.) Egy községnek hasonérdekü tulajdonosai egy-egy szakértőt együtt választanak, ha választani nem akarnak, helyettük a biró választ. Egyes felek a biró által kinevezett szakértő helyett külön szakértőt választhatnak. (51. §.) A szakértők elleni kifogások rögtön előadandók, s azok felett a biró azonnal határoz s ha szükséges, uj szakértőt választat. (52. §.) A biró azután a becslőbizottságokat megalakultnak jelenti ki, a feleket kivánalmaik, és a becsü tárgyainak értékére vonatkozó adataik előterjesztésére felhivja, melyek jegyzőkönyvbe vétetnek, azután a biró a becsü teljesitésére határnapot tüz ki s arra a szakértőket megidézi, a határnapon a kisajátitási tervet, egyességeket, felvett jegyzőkönyvet, adatokat a szakértőkkel közli. (53. §.) A teljesitett becsüről a szakértők véleménye jegyzőkönyvbe vétetik, a felek által aláiratik. Nagyobb épületeknél vagy iparmüveknél stb. a szakértők véleményüket irásban is beadhatják, mi a jegyzőkönyvhöz csatoltatik. A becs után a felek észrevételeiket megtehetik, mint az alsó, mint a felső biróságok uj becset rendelhetnek el, de ekkor az első becsnél müködők szakértőkül nem alkalmazhatók. (54. §.) A becslési eljárás befejezte után a biró az összes iratokat a jegyzőkönyvvel együtt a törvényszékhez terjeszti be. A törvényszék a beterjesztett iratok felett 8 nap alatt határozni köteles. A kiküldött biró előtt kötött egyességeket annyiban birálja, hogy azok a törvény kellékeivel birnak-e? Ha kiskoruak vagy gondnokság alattiak vannak érdekelve, jóváhagyás végett a gyámhatósághoz teszi át. Az önjogu tulajdonosokkal kötött s az illetékes hatóság által jóváhagyott, s a telekkönyvi érdekeltek által nem kifogásolt egyességet végzésileg elfogadja. Ezen végzés ellen jogorvoslatnak nincs helye. (55. §.)

Ha a kártalanitási összegnek megállapitása, vagy egyesség s határozat jogerőre emelkedésétől számitott 6 hó alatt a tulajdonos nem kéri a végrehajtást és a vállalat a kisajátitott ingatlant birtokba nem veszi, a kártalanitási összeget se le nem fizeti, se le nem teszi —

a kisajátitástól visszalépettnek tekintetik, e tekintetbeni kártalanitási egyesség vagy határozat hatályát veszti.

A visszavásárlási jog megszünik, ha az előbbi birtokos a kisajátitást maga kivánta s tudta, hogy azok a vasuti célokra nem szükségesek. [1])

A vasutak létesitése céljából eszközölt kisajátitás esetében a kártalanitási összeg kifizetése az 1881 : XLI. t. c. 19. §. és következő §-aiban meghatározott módon eszközlendő, az utóbbi törvényt módosító és kiegészitő 1881 : LXI. t. c. 11. §. nyilván azt rendeli, hogy a törvényszék elnevezés alatt ott, hol hiteltelekkönyvek léteznek, az illetékes telekkönyvi hatóság értendő, a végr. törvény 1881 : LXI. t. c. értelmében a kártalanitási árnak, mint a vételárt helyettesitő összszegnek felosztását a telekkönyvi hatóság magától el nem utasithatja. [2])

A közterhekről és költségekről. A kisajátitott ingatlan után járó közterheket a birói határozatnak vagy egyességnek jogerőre emelkedése, vagy a birtokbavétel napjától kezdve a kisajátitó viseli, s a birtokos által netán előbb előlegezetteket annak megtériteni köteles. A kártalanitási eljárásra vonatkozó minden beadvány, tervrajz, összeirás, szerződés, egyesség, becslevél, bizonyitvány, nyilatkozat, határozat, felebbezés bélyegmentes, de nem az adásvevési szerződés és nyugta.

A birói kézhez letett összegek után letéti dij nem fizettetik. Telekkönyvezési, átiratási illetékek a kisajátitásnál nem járnak, a nyereségre az alakult vállalatok kivételével, mert ezek a vagyonátruházási illetéknek felét fizetik. A megvett s lebontandó épitmények megszerzéseért vagyonátruházási illeték nem jár. A kifizetett kártalanitási összegekről szóló nyugták II. fok alá esnek.

A kisajátitási eljárás folyamán felmerült költségeket és ügygondnoki dijakat a kisajátitó előlegezni és viselni köteles. Az érdekelt felek magán és képviseleti költségeiket a vállalat nem viseli. Az eljárási költségeket, a terv megállapítására kiküldött bizottságot kiküldő hatóság, a kártalanitási eljárás folytán felmerülteket pedig az illetékes biróság állapitja meg.

Ideiglenes kisajátitásnak neveztetik az, midőn az ingatlannak tulajdonjogát a kisajátitó nem szerzi meg, hanem csak haszonvételi jogát veszi át bizonyos időre, azért évenként haszonbért fizet.

---

[1]) A kisajátitott ingatlan előbbi tulajdonosa az 1868: 54. t. c. 66. §. neki biztositott visszvásárlási jogról lemondott naktekintendő, ha az előbbi tulajdonos a kisajátitás alkalmával nemcsak tudomással birt arról, hogy a kifogásolt birtokrészletek vasuti célokra nem szükségesek, hanem maga kivánta azok kisajátitását, mivel azok szerinte elváltan és elkülönzötten a kisajátitásra kivánt birtokrészletektől nem használhatók. 1885. dec. 16. 4901. sz. a. Cur. hat.

[2]) A kisajátitási kártalanitási árnak, mint a vételárt helyettesitő összegnek felosztására a tkvi hatóság illetékes annál is inkább, mert egyedül ő lehet azon helyzetben, hogy megbirálhatja, kik a tkvi érdekeltek és kártalanitási összegre jogosultak. 1888. február 28. 1201. sz. a. Cur. hat.

Az ideiglenes kisajátitást a törvény, — ha a tulajdonos abba be nem egyezik — 3 évre engedi meg. Ezen törvény életbelépte előtt határozatlan időre engedélyezettek ezen törvény életbelépte után 3 évig tartanak. (67. §.) Ha a kisajátitónak a kisajátitott területre 3 éven tul is szüksége van, 3 év lejárta előtt 3 hóval a végleges kisajátitást kell kérni, mulasztása esetében a hozott határozat kézbesitése után az ingatlant a tulajdonosnak végrehajtás terhe alatt visszaadni köteles. (68. §.)

Az ideiglenes kisajátitás alól ki vannak zárva: 1. az épületek és iparművek; 2. az illető vállalat vagy épitkezés céljaira szükséges ingatlanok; 3. a feltárt és használt kő-, kavics- és homokbányák. (69. §.) Az italmérési jog, miután azt az állam vette át.

Ideiglenes kisajátitás csak a már engedélyezett, vagy hatóságilag elrendelt vállalatra vagy munkálatra adható meg. Az erre vonatkozó kérvény a tervvel és a kisajátitás szükségét vagy célszerüségét igazoló adatokkal és bizonyitékokkal felszerelve a miniszterhez nyujtandó be. (70. §.) A közmunka- és közl. miniszter a kisajátitást elrendelvén, a kérvényt leküldi a közig. bizottsághoz, melynek határozata ellen annak kézbesitésétől számitott 8 nap alatt a közig. bizottsághoz beadandó felfolyamodásnak van helye, s az a miniszterhez terjesztendő fel végleges határozat végett. (73. §.) Az ideiglenesen kisajátitott tárgyért, az egyesség, vagy birói határozatnak jogerőre emelkedése, vagy birtokbavétele napjától félévi részletekben előlegesen haszonbér fizetendő, az ideiglenes kisajátitás megszünte után beállott értékcsökkenés is megtéritendő. (74. §.)

Ki nem egyezés esetében a kisajátitott tárgy értéke birói becs utján állapitandó meg, a kisajátitás megszüntével szinte megbecsülendő, s a birtokosnak visszaadandó. (75. §.) Az ekép mutatkozó értékcsökkenést a kisajátitó 15 nap alatti végrehajtás terhe alatt megtériteni köteles. Az értékemelkedésért azonban a kisajátitó mitsem követelhet. (76. §.)

Ha az ideigl. kisajátitás valamely vállalat, vagy egyesek részére eszközöltetik, akkor a tulajdonos a haszonbér vagy értékcsökkenésérti kártalanitásra, a biróság által megállapitandó kat. tiszta jövedelemnek összegét felül nem mulható biztositékot követelhet (77. §), mely összeg, ha az ingatlanokra terhek vannak bekebelezve, a telekk. hatóságnál teendő le. (78. §.) A vállalatok jogositva vannak a tulajdonosok kártalanitása mellett kő-, kavics-, homok- és agyaganyagokat folyókban és patakokban előállitani és onnan elszállitani, nem azonban a hajózható folyókban létező zátonyokon. (79. §.)

Vegyes és átmeneti intézkedések. Ha az engedélyezett vállalatnak, a már előbb engedélyezett vállalat területét át kell szelni, az utóbbi a szolgalmat türni tartozik, de akkor a szolgalom neme, terjedelme, használata és fentartás módja iránt, ha a felek meg nem egyeztek, a miniszter, kártalanitás kérdésében pedig egyesség hiányában a biró határoz. (85. §.)

Háboru, árvizveszélyek idején, honvédelmi vagy biztositási, hegy-

csuszások stb. által megszakitott közlekedés gyors helyreállitása végett sürgősen igényelt területek a miniszter egyszerü engedélye alapján elfoglalhatók. (86. §.) Bánya-célokra szükséges területek a bányajog, a közlekedésre szükséges vasutak, utak, csatornák a jelen törvény szerint sajátithatók ki. (87. §.) Az 1868. évi 55—56. t.-c. hatályon kivül helyezteti. (88. §.) Szeged városára az 1879. évi 19. t.-c. érvényben marad. (89. §.) Ezen törvény életbelépte előtt folyamatba tett kisajátitási ügyekben, a) ha a kisajátitási terv iránt egyesség, — felszólamlások felett vagy a kisajátitási eljárásban birói határozat nem keletkezett, a jelen törvény szabályai szerint kell eljárni, s a kisajátitási terv — a netáni hiányok vagy az eljárás kiegészitése rendelendő el, az kiegészités végett a kisajátitónak visszaadandó, ha pedig már birói határozat vagy esküdtszéki itélet keletkezett, a jogorvoslat és felülvizsgálat az előbbi törvények szerint történik. (90. §.) Az 1868. évi 55. t. c. szerint kisajátitott (67—69. §§.) birtok visszavásárlási joga érvényben marad. (91. §.) A jelen törvény hatálya kiterjed a magyar korona országai közös törvényhozásának vagy kormányának (az 1868 : 30. t.-c. 9. §. értelmében) hatáskörébe tartozó vállalatok vagy munkálatok céljaira eszközlendő kisajátitásokra. Ilyen kisajátitásoknál a közig. bizottság helyett Fiuméban a polgármester, Horvát-Szlavonország területén az alispán, a határőrvidéken a kerületi hatóság jár el. A levelezést e hatóságok közt a közokt. miniszter közvetiteni fogják: a fiumei kormányzó, a bán s a határőrvidéki hatóság főnöke. (92. §.) A perrendtartásra való hivatkozásnál a társországok perrendtartásai alkalmazandók. (93. §.)

Műemlékek fentartása.

A nemzeti kegyelet nagy sulyt fektet a műemlékekre, mert azok multunknak egy-egy képét tüntetik elő, s történetünk homályaira sokszor fényt árasztanak s feltárják néha multunk titkait. Azoknak fenntartása tehát nemzeti kötelesség. Azért a törvényhozás sem mulasztotta el azoknak fentartását törvény által biztositani.

Műemlék a földben lévő minden oly épitmény és tartozéka, mely történeti vagy müvészeti emlék becsével bir. (1881 : 39. t.-c. 1. §.) A ki ily épitményt felfedez, köteles azt a községi elöljáróságnál bejelenteni, hogy igy az, annak fenntartása iránt intézkedhessék, nehogy azok az idő viszontagságai, vagy az emberek vagy állatok által elpusztitassanak vagy megrongáltassanak. (2. §.)

A felfedezett épitmény tulajdonosa, vagy birlalója köteles azt a községi elöljáróságnál történt bejelentéstől, vagy a bejelentésről értesitéstől számitandó 60 napig érintetlenül hagyni, ha pedig ezen ideig az kárával járna, 30 napig. Ezen körülmény azonban a községi elöljáróságnál bejelentendő és igazolandó.

A község elöljárósága a felfedezésről s esetleg fenforgó sürgősségről saját felettes hatósága utján a miniszterhez késedelem nélkül

jelentést tenni, s azoknak fentartásáról gondoskodni köteles. A vallás- és közokt. miniszter rendszerint 60 nap alatt a helységelöljárósága által igazolt sürgősség esetében 30 nap alatt intézkedik, ellenkezőleg a tulajdonosnak az épitmény érintetlen hagyására vonatkozó kötelezettsége megszünik. (2. §.)

Azt, hogy azok mint műemlékek fentartandók-e, vagy a részben felfedezettek feltakarása végett ásatások eszközöltessenek-e, a vallás- és közokt. miniszterium határozza meg. (3. §.)

A fentartandóknak nyilvánitott műemlékeket a tulajdonos a saját költségén köteles fentartani, bővitéseket és átalakitásokat csak a vallás- és közokt. miniszter engedélyével tehet (4. §.), mert a szakértelem nélküli átalakitások, kibővitések és ujitások által könnyen kiforgattathatnának eredeti alakjukból, és műbecsük értékéből veszithetnének. Ha ily ujitásokat a tulajdonos miniszteri engedély nélkül tesz, vagy fentartásukat elmulasztja, a miniszter a kisajátitást elrendelheti. (5. §.) Ha a fentartandónak nyilvánitott műemlék a törvényhatóságnak, községnek vagy törvényesen bevett vallásfelekezet egyházának tulajdonát képezi, vagy az mint templom, kápolna isteni tiszteletre használtatik, ha azok körüli kötelességüket nem teljesitenék, a miniszter azoknak fentartását, kiigazitását, vagy stylszerü fentartását elrendelheti, a költségeket azonban a tulajdonosok kötelesek megtériteni; ha azonban ezen költségek terhesek volnának, s ez által a háztartásban zavar állana be, a költségeket a miniszter az erre szánt országos alapból fedezi. (6. §.) Megszünik a vallásfelekezetek ezen kötelezettsége, ha kijelentik, hogy azt többé isteni tiszteletre nem használhatják, és hogy tovább fentartani nem kivánják, kötelesek azonban ezen bejelentéstől számitandó 60 nap alatt azokat érintetlenül hagyni. (7. §.) Ennek folytán a miniszter feljogositja a tulajdonost az azzali szabad rendelkezhetésre vagy elrendeli a kisajátitást, a melynek befejeztéig a tulajdonos azt érintetlenül hagyni köteles. (9. §.) Ha a tulajdonos a miniszter által elrendelt ásatásokba be nem egyezik, az ásatások megkezdése előtt az illető terület ideiglenesen vagy végleg kisajátitandó. (10. §.)

Végleg kisajátitandók: a fentartandóknak nyilvánitott műemléket vagy épületeket tartalmazó azon területek, a melyekre a miniszter ásatásokat rendel, (11. §.) ha az ideiglenes kisajátitott terület 3 évnél tovább szükségeltetik, ha a tulajdonos abba be nem egyezik is. (12. §.)

Ideiglenes kisajátitásnak van helye, ha az ásatások elrendeltetnek akkor, midőn a területen épület nem áll. A keritésfalak az ideiglenes kisajátitást nem akadályozzák. (13. §.) A területből annyi sajátitandó ki, a mennyi a műemléket környező területből az ahhoz juthatás, vagy kocsin való közlekedhetés végett a legközelebbi közutig szükséges. (15. §.)

Tagositás esetében azon ingatlan el nem darabolható, mig rajta a műemlék fentartatik. (16. §.) A kisajátitás az 1881:51. t.-c. szerint történik, s azt a közlek. miniszter teljesíti, a kártalanitásnál azonban a műemlékek történeti vagy müvészeti becse tekintetbe nem vétetik. A kártalanitási összegnek jogerejü egyességgel való megállapitásáig,

vagy e tárgyban birói határozat hozataláig a miniszter visszaléphet, s ezen esetben a kisajátitási eljárás megszüntetendő. Ezen eljárás által a kárt szenvedettek kártéritési pert indithatnak. (14. §.)

A felfedezés napjától 8 nap alatt azokat be nem jelentő 5—100 forintig büntetik, kivétetnek azok, a kiknek müveltség hiányánál fogva tiltott cselekményök be nem számitható. (15. §.) A ki pedig azokat önhatalmulag lebontja, ledönti, rongálja, vagy saját telkén ezt megengedi, 50—500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, azonkivül tartozik türni, hogy azok az ő költségén helyreállittassanak. A törvényhatóság azon tagjai marasztalandók el, a kik a lebontási határozathoz hozzájárultak. (16. §.)

A behajtott pénzbirság a műemlékek fentartására szolgáló alapba szállitandók. Az eljárás csak a miniszter kivánatára inditandó meg. Illetékes biróság a kir. járásbiróság. (17. §.) A pénzbirság fogságra át nem változtatható. A helyreállitási költségek visszatéritése sommás eljárás utján követelhető. (21. §.)

A műemlékek felügyeletére országos bizottság alakittatott, az elnök s tagok fizetést nem húznak, csak a titkár. Kiküldetés esetében az elnök és a tagok kétlovas kocsibért, vaspályán 2. osztály, gőzhajón 1-ső osztály vitelbért számithatnak fel, az elnök 8 frt, a tagok 5 frt napidijat igényelhetnek. A műszaki felvételek dijait esetről-esetre a miniszterium állapitja meg. Az országos bizottság a felügyeletet vidéki levelező tagjai, — ha pedig közigazgatási intézkedés szüksége forogna fen, — a közigazg. bizottságok utján gyakorolja. (1881 : 39. t.-c. 91—28. §§.)

Vagyonközösség.

A vagyont többen is birhatják közösen és osztatlanul, és ez vagyonközösséget képez. A közös tulajdonosok együttvéve egy személynek tekintetnek.

A közösség természetéből folyik, hogy a közös tulajdonosok egyike sem tehet a dolgon oly változást, mely által a többieknek a dologhozi joga érintetnék, — ez azonban nem zárja ki a dologróli szabad rendelkezhetést, mert mindenik tulajdonostárs a maga részéről szabadon rendelkezhet, azt eladhatja, elzálogosithatja, arról végrendeletileg szabadon intézkedhet, a többi tulajdonostárs ebben őt nem akadályozhatja.

A közös tulajdonosok, illetőleg részesek közös jogaira nézve következők állanak :

a) hogy mindegyik tulajdonostárs jogositva van a dolog kezelésébe és igazgatásába befolyni;

b) hogy a dolog haszonvétele egyenlő arányban osztandó fel;

c) ha a tulajdonostársak aránya nincs megjelölve, minden társ része egyenlőnek veendő.

A közös tulajdonosok nem kötelesek vagyonközösségben maradni, annak megszüntetését perutján is követelhetik. [1])

A természetbeni felosztás csak az állag lényegének és értékének sérelme nélkül történhetik, vagyis csak oly dolgokat lehet felosztani, a melyek több részekre szétválaszthatók, p. o. az ingatlanok, az épületek kivételével, mert ezt szétválasztani nem lehet, hanem árverés utján eladandók, ezen árverést sem a zálogvisszaváltási jog, sem a bekebelezett követelések nem gátolják, [2]) s vételáruk egyenlő részre osztandó fel. A felosztás főlényege, hogy minden felosztott rész jogilag egy egészet képezzen és önállóan kezeltethessék.

A vagyonközösségnek árverés utjáni megszüntetése a perbe nem vont tulajdonosok meghallgatása nélkül el nem rendelhető. [3])

Végrehajtás esetében törvény szerint egy egészet, egy birtoktestet képező, és a feloszthatlan vagyonnál a végrehajtás csak a tulajdonostárs részére intézhető, és igy csak a tulajdonostárs jutaléka — eszményi rész — bocsátható árverés alá. Ha a tulajdonostársak részei nem egyenlők és ezen egyenetlen arány a telekkönyvben kitüntetve nincs, a társak részei egyenlőknek veendők, a végrehajtató nem köteles az arány birói megállapitását kieszközölni. [4])

A tulajdonostárs ellen a közösség megszüntetése iránti kereset a hitelezők meghallgatása nélkül is elintézhető. [5])

---

[1]) Az ingatlan felerészének telekkvi tulajdonosa a vagyonközösség megszüntetését követelheti, s nem köteles alperes tagadásával szemben tulajdonjogának igazolására jogcimét kimutatni, mert a nyilvánkönyvbeni beigtatás a tulajdonszerzésre való jogcim létezését feltételezi, mindaddig, mig a telekkvi állapot maga utján megváltoztatva nincs, azt alperes a tkvi tulajdonosnak engedni köteles. 1882. szept. 13. 1995. sz. a. Cur. hat.

[2]) Ha valamely ingatlan az állag sérelme és az érték jelentékeny csökkenése nélkül fel nem osztható, az osztály árverés utján létesitendő, a mely árverést sem a birtok zálogos természete, sem a bejegyzett zálogtulajdonosnak netán még fennálló zálogvisszaváltási joga, sem az ezen jogra bekebelezett követelések nem gátolhatják, mert a régi zálogbirtok is szabad forgalomnak tárgya, és az árverés, a zálogvisszaváltási jog, valamint az erre bekebelezett követelések épségben tartása mellett foganatositható (1881 : LX. t.-c. 162. §.) 1886. dec. 14. 3315 sz. a. Cur. hat.

1869. dec. 3263. sz. a. sem. hat.

[3]) Vagyonközösségnek árverés utján való megszüntetését a telekkönyvi, habár perbe nem vont tulajdonosok meghallgatása nélkül elrendelni nem lehet. 1886. dec. 14. 3315. sz. a.

[4]) Tekintve, hogy a tkvi rendtartás 55. §. b) pontjának rendelkezéséből; miszerint oly tulajdonostársaknál, kiknek részeik nem egyenlők, ez, a tkben az egyenetlen arány kifejezése mellett kitüntetendő: önként következik, miszerint azon esetben, ha a tulajdonostársak az egyenetlen arány kitüntetése nélkül vannak a tkbe bevezetve, az ált. polg. t. k. a fentebbi pontban hivatott 839. §. által megállapitott jogvélelem áll be, s a tulajdonostársak részei egyenlőknek veendők. Ily esetben a végrehajtató a prs. 422. §-a értelmében nem köteles az árverés kérelmezhetése végett előbb a tulajdon arány birói megállapitását kieszközölni. 1875. ápril 8. 3957. sz. a. sem. (teljes tan. ülési) hat.

[5]) A bekebelezett hitelezők perbeidézése nélkül is hozható határozat oly kereset iránt, melynek tárgyát egyedül az képezi, hogy vajon az egyik tulajdonostárs a közösség megszüntetésének, illetve a közös ingatlan nyilvános árverés utjáni eladatásának türésére kötelezhető-e vagy nem? 1884. szept. 9. 318. sz. a. Cur. hat.

Törvény szerint csak a tulajdonostársak, a kik a dologra nézve jogviszonyban vannak egymással, vannak jogositva az arány megállapitását kérelmezni. A hitelviszonyok azonban kivételt képeznek; a hitelező, a ki az ingatlan vagyonszerzése tekintetében a tulajdonossal semmi jogviszonyban nem áll is, jogositva van követelésének kielégitése végett végrehajtás esetében a tulajdonostárs tulajdonjoga arányának megállapitását birói uton kérelmezni, mert csak az a rész bocsátható végrehajtás alá, mely az adós tulajdonát képezi. [1])

Az arány megállapitásánál azonban a közös tulajdonosok járandóságai csak az egészhezi arányban kifejezetten jegyezhetők be, tehát a közös birtokon emelt egyes épületek egyes tulajdonostárs tulajdonául ki nem tüntethetők, mert azok fel nem oszthatók. [2])

Ha az arány perutján céloztatik megállapittatni, a határozatlan arányban bekebelezett tulajdonostársaknál, az egyik részére az arány akép itélendő meg, a mint azt elődje birta. [3])

A kizárólagos birtoklási jog be nem bizonyitása esetében a közösség meg nem szüntethető. [4])

A bekebelezett tulajdonostárs a vagyonközösség megszüntetését kérni jogositva van; ellenben tulajdonjogának megtámadását célzó kifogások nem érvényesithetők, ha a birtok adósságokkal van terhelve, a jelzálogos hitelezők is beidézendők, hogy azok a bejegyzésbe beegyeznek-e? [5])

---

[1]) Határozatlan arányban álló tulajdonos tulajdonjoga arányának megállapitását oly nyilvánkönyvi tulajdonostárs is van jogositva kérni, kivel az ingatlan vagyon szerzése tekintetében semmi jogviszonyban sem állott. 1875. márc. 2. 1541. sz. a. legf it hat.

[2]) A tkvi rend 55. §. b) pontja értelmében a közös tulajdonosok járandóságai csak az egészhezi arányban kifejezett részenkint jegyezhetők be, és igy a közös birtokon emelt egyes épületeknek egyes tulajdonostárs tulajdonául való kitüntetése a tk. rend fentebbi rendeletébe ütközik. — A tulajdonjog oly megosztása csakis akként létezhetik, hogy az egyik felet a dolog állagának tulajdonjoga, a másikat annak haszonvétele illeti meg, tehát a tulajdonjog megosztása két tulajdonos között csakis az egész birtoktestre, de nem a birtok egyes részeire foglalhat helyet. 1875. jul. 7. 5607. sz a. legf. it. hat.

[3]) Ha több határozatlan arányban bekebelezett tulajdonos közül az egyik részletére kéretik a tulajdonjog per utján megitéltetni a nélkül, hogy a többi tulajdonostárs megidéztetnék, e miatt nem utasitható el a kereset, hanem a tulajdonostársak be nem idézésének következménye csakis az lehet, hogy felperes részére a tulajdonjog határozatlan, vagyis oly arányban, mint az jogelődjét illette, itéltetik meg. 1875. nov. 9. 18684. sz. legf. it. hat.

[4]) Ha a tulajdonkereset ellen a birtokos azon kifogással él, hogy a kereseti birtokot nem csak ő, hanem vele együtt neje is megvette a felperes néhai férjétől, felperes pedig kizárólagos birtoklási jogát nem igazolta, részére a vagyonközösség megszüntetéseig, a kereseti birtok feléhez a közös birtoklási jog itélendő meg. 1874. máj. 12. 3297. sz. a. legf. it. hat.

[5]) A vagyonközösség megszüntetése iránt inditott perben, a mennyiben a közösség megszüntetését kérő, birtokban nincs, a tényleges birlaló a tkvi tulajdon megszerzésére vonatkozó roszhiszemüség kimutatásától és jogainak érvényesitésétől elzárva nem lehet. A jelzálogos hitelezők a vagyonközösség megszüntetése iránt inditott perbe idézendők.

Az arányositásról.

Arányositás alatt a közbirtokosok között a közös jövedelmek- és haszonvételekbeni részesülés szabályozása értetik.

Az arányositás tárgyait teszik a közösségre tartozó és közösen s együtt birt tárgyak, mint szántóföld, rét, legelő, erdő, nádas és kir. haszonvételek (1836: 12. t. c. 10. §.), mint halászat, malomtartás, piac- és vásártartás joga, rév- és vámjog. Az italmérés is ide tartozott, de már megszünt, közös erdő stb., a futóhomokkal elöntött terek (1840: 10. t.-c. 10. §.). A vizlepte tájak aránylagos felosztása (1807: 14. t.-c.), a közösből valamely közbirtokos által magán használatára kiszakitott rész, melyre az elévülés sem ad tulajdoni jogot. (1836: XII. 1. §.)

A közbirtokossági hányadrészeknek az egyes földbirtokosokat megillető száma, vagyis hogy a közbirtokból mily rész képezi az egyesek tulajdonát, vita esetén az ugynevezett aránykulcsok szerint arányositási per utján határoztatik meg.

Az arányositás kulcsai rendesek és rendkivüliek. Rendesek: 1. A benépesitett helyeken a telek utáni tartozványokkal ellátott régi házhelyek vagy belső telkek. Ha a tartozványok valamely házhelytől elszakittattak volna és ezt be lehet bizonyitani, az ily házhely is a kulcsba jő. (2. §.)

A házhelyek száma és mennyisége meghitelt tanuk vallomásai vagy a gyakorlat kimutatására szolgáló oklevelek és más bizonyitványok segélyével, birói összeszámlálással határoztatik meg. (3. §.) Osztályos atyafiak vagy ezek jogán birók között előforduló esetekben az elágazás (ramolitas) vagy osztályrész. (4. §.) A házhelyek száma és mennyisége, belső és külső birtok mennyisége, ha ezeket tisztába hozni nem lehet, akkor ama gyakorlati mód veendő fel, melyekben a birtokosok a királyi vagy közös haszonvételekben vagy terhekben (mint voltak például subsidiumok. 5. §.) vettek részt. Ha ezen kulcsot sem lehet használni, akkor kinek-kinek belső birtoka felméretik, de kihagyatnak a gyepből belső telekké forditott részek. (6. §.) Ha ezen elősorolt kulcsokat sem lehet alkalmazni, melyet azonban birói itéletnek kell kimondani, akkor minden birtokos egész birtoka különkülön felméretik (innen azonban a közösből tett foglalások kihagyatuak) s ebből kijövő felszámitás fog a haszonvételek iránt alapul

szolgálni. (7. §.) A pusztákban kulcsul szolgál vagy a birtokrész, vagy a közös hasznok és terhek felosztásábani gyakorlat, vagy a régi telepben volt házhelyek száma. (8. §.) Minden egyes nemesi udvartelek rendszerint két, vagy legfeljebb három házhelynek veendő; ha csak az ellenkezőt nem lehet bizonyitani, t. i. hogy több házhelyekből van összeszerkesztve. (9. §.) A fentebbi kulcsok a közösen használt erdőkre, vagy más térekre nézve akkor is állanak, ha ezek külön testet alkotnak, de határbeli villongás nélkül használtatnak. (10. §.)

Az arányositási módok: A házanként, vagy személyenkénti bormérés az italmérés államositásával eltörültetett mindenütt, ugy a husárulás is. A hol közös vendégfogadó áll fenn, — azoknak egyedül jövedelme, vagy ha eladatik, vételára osztatik fel. Az egész határnak az eddigi birtokok szerinti fekvését mutató, s a többi perbeli irományokkal együtt a megye levéltárába teendő hiteles térkép készittetik el. (12. §.) A térkép elkészitése után az egész határbeli külső földek vagyis a régi belső telkek utáni tartozványok összesittetnek, kivétetnek oly szőllők, szilvások és gyümölcsösök, melyek egymást érve terjednek ki, fekvési helyzetök miatt a határbeli külső egyéb földek összesitését nem gátolják, s a melyekről azt megmutatni nem lehet, hogy a közösből foglalt darab földön ültettettek volna; mert az ilyek arányositás tárgyai nem lehetnek; a különböző földek osztályoztatnak, s minden közbirtokosnak a megállapitott kulcs szerint a mennyire eszközölhető, ugyanannyit egy tagban kell kihasitani, és ha másképp nem lehet, sorshuzás szerént kiadni. (12. §.)

A legelőkre nézve. A legelő, bármily kevés legyen is, aránylag felosztandó; ha pedig a legelők semmi más használatra nem fordítható darab földekből állanának, vagy más több okok miatt ki nem hasittathatnának, a marhák számát és nemét kell meghatározni, melyből egy-egy birtokosra eső számnál több marhát ne legyen szabad tartani, minden egy darab marhától megveendő 1 frt büntetés alatt. (13. §.)

Ha valamely közbirtokos a közös határ egy részét magánhasználata alá vonván, lakosokkal szállitja meg, vagy szőllővel ülteti be, kertekké alakitja, vagy hasznos javitásokat tesz, s azt több évekig birja, az ily föld a jelen birtokosoknál marad, azonban a többieknek aránylagos pótlék adandó, ha ily aránylagos pótlékot adni nem lehetne, akkor a közösből elfoglalt föld a beruházások előleges megtéritése után felosztatik. (17. §.)

Az erdőkre nézve, a legelés, makkoltatás, s egyéb haszonvételek kit-kit csak a számára kihasitott erdőrészben illet. (16. §.)

Aránypert minden közbirtokos kezdhet, illetőleg arányositási eljárást kérhet, ilyenek pedig azok, a kik a haszonvételre a közösséget fentartották, és vagy ők, vagy a beltelekbeni helyetteseik (p. o. zálogosok vagy haszonbérlő) valóságos, és jelen használatot bebizonyitják. (18. §.) A ki birtokban nincs, az aránypert sem kezdhet, mivel csupán a használat szolgál alapul. A költségek az arányperben közösek. (18. §.) Azonegy határra nézve az összesitésnek és elkülönitésnek csak egy izben lehet helye. (19. §.)

Arányperbeni eljárás.

Az arányositási per a kir. törvényszék előtt inditandó. A per a perrendt. szabályai szerint folyik, az ott foglalt formaságok állanak a periratok és itéletekre nézve is. (58—78. §§.) A birtokon belől, a kir. törvényszék itélete a kir. táblára, onnan a kir. Curiára felebbezhető.

Rendbeszedés (tagosztály).

Rendbeszedési, elkülönzési, vagy egyedül fenálló urbéri perekre nézve az országb. id. szabály VI. 2. §-a az 1836., 1840. és 1848. törvényeket visszaállitott; ennek folytán a 18. t. c. 3. §-a szerint minden ilynemü perek a kir. törvényszék illetőségéhez tartoznák; az eljárás pedig a perrend. határozata szerint történik.

A mely helyeken a telkek összesitése a legelő elkülönzése mellett a rendbeszedés megtörtént, vagy ezen törvény szabályai szerint történni fog, ott uj rendbeszedésnek helye nincs.

A mely határokban szerződés, vagy jogérvényes birói itélet folytán már a rendbeszedés megtörtént, uj rendbeszedés, a telki tartozmányok és legelő elkülönzése jobb és értelmesebb gazdálkodás céljául eszközöltethetik; de ezáltal a volt jobbágyok urbéri illetőségeik nem fogyasztathatnak, nem változtathatnak; ezen esetben a jobbágytelki állományok mennyiségét és minőségét tökéletesen annyit erőben kell kiadni.

A még rendbe nem szedett helyeken, hol egyezésből származott bánásmód divatozik, e rendbeszedés az egyezésbeli feltételekhez alkalmaztatva, mindig a föld összesitésére való figyelemmel tétethetik meg.

A mely közbirtokosságban az arány behozva nincs, s annak behozatala végett a közbirtokosok egyike aránypert inditani s azt folytatni nem akarná, a jobbágyok nagyobb része pedig urbéri rendbeszedést s összesitést kivánna, a törvényszék a közbirtokosok ellen aránypert indit, s azt be is végezteti. — A közbirtokosok a költségeket aránylag tartoznak viselni, azt a fizetni vonakodón szóbeli uton veendő meg. (1840. VII. t. c. 14. §.)

Minden rendbeszedéseknél az összesités, a mennyire lehetséges, eszközöltessék. (1836. 10. §. 6. e. betü.)

Rendbeszedési per.

A tagositási per a kir. törvényszék hatásköréhez tartozik. Ennek folytán a törvényszék a hozzá beadott kérelem folytán kebeléből egy tagot küld ki, a ki a helyszinére kimenvén, ott kihallgatja az érdekelteket, megvizsgálja, hogy nem létezik-e oly törvényes vagy szerződési akadály, a mely miatt a tagositás eszközölhető nem volna, — ha nem létezik, az érdekeltek által aláirt jegyzőkönyvet a törvényszékhez beterjeszti, a mely azután a tagosztály megengedése

iránt itéletet hoz. — Ezek után a kiküldött a helyszinére kimenvén, ott az előmunkálatok eszközléséhez fog, vagyis ott a község és szomszédos községek között a határokat tisztába hozza; ha ez barátságos uton nem volna tisztába hozható, a feleket a határkérdés eldöntése végett az illető birósághoz utasitja, a tervbe felveendő községi és országos utakra nézve az érdekelt községeket is meghallgatja, valamint a járási s megyei hatóságok határozatát is kikéri, s a felek közt a fenforgó kérdésekre nézve az egyességet megkisérli, — eljárásáról jegyzőkönyvet vezet, s azt az összes segédeszközökkel a k. törv. beterjeszti.

A rend. per esetében mindenik félnek két perbeszéd és minden perbeszéd beadására 30 napi határidő engedtetik, mely csak egyszer legfeljebb 30 nappal hosszabbitható meg. (1871: 53. t. c. 45. 51. 1868: 54. t. c. 144. §.)

Ha alperesek a tárgyalási határidőre meg nem jelennének, vagy perbeszédésüket ügyvéd közbejöttével be nem adnák, részükre ügygondnok rendelendő; mind az előkészitések, mind az érdemben hozott határozat alpereseknek, bár ügygondnok által védetnek is, kézbesitendő. (1871: 53. t. c. 45. §.)

A kiküldött eljárásának folytatása végett a helyszinére kimenvén, a mérnököt bevezeti, a mérnök által minden jobbágynak jelenlegi birtokát felméreti és meghitelesiti. A rendbeszedési tervet a térképpel együtt elkészitteti, honnan a haszonvehetlen, határjárás vagy más viszontagságok által elszakasztott földek, a közben fekvő utakkal együtt a mérnöki számvetésből kihagyandók. Az illetőségek, a mennyire lehet, egy tagban jelöltessenek ki, s vetői nyomásokra osztassanak, felmaradt földeknek, irtványoknak és javitásoknak állapotja, mennyisége s azoknak illendő ára voltakép kivilágosittassék. A dülők a felek és szomszédok jelenlétében, nemkülönben alkalmas, részre nem hajló az uraság s volt jobbágyok által szabadon s egyenlő számmal választandó egyének hozzájárultával osztályoztatnak. Minden perbeli segédeszközök elkészitése után a kiküldött részre nem hajló mérnök által a térképosztályzatot s a telekkönyvet meghitelesiti, s a felek között fenforgó kérdéseket egyezés utján kiegyenliteni igyekszik, akár létrejön a barátságos egyezés, akár nem, a kiküldött egy pontos összehasonlitó irományt (combinatorium) készit, s azt minden segédeszközökkel együtt a törvényszéknek beterjeszti. — Épületek és javitások árát az fizetendi, a kinek azok birtokába kerültek, ha pedig az iránt a felek meg nem egyezhetnének, a becsárt a törvényszék határozza meg. De ha azon épületek és javitások az uj birtokosnak haszonvehetetlenek lennének, azoknak árát a rendbeszedést kivánó tartozik megtériteni.

A telkek mennyiségét azon állományok kimérése határozandja meg, mely a Mária Tereziai urbér behozatalakor telki illetőségkép használtatott a jobbágyok által. Ha az eredeti urbéri lajstromokra nézve uj rendbeszedéskor a jobbágyok bevallása végett fogyatkozás tapasztaltatnék, a telkek száma szállittassék le. A felmaradt földekből, melyekből az eddigi urbéri törvények szerint uj telkek voltak alakitandók, a földesurnak leendő kárpótlás mellett a jelen birtokosok

kezei között marad; de azután legelő vagy erdő-illetőséget nem követelhetnek. (1853. márc. 2. 8. §.) Ha pedig a jobbágyok bebizonyitanák, hogy ezen fogyatkozás a földesur ténye által, u. m. telket tőlök elvéve — keletkezett, azt az uraság pótolandja, de ha a felesleg a jobbágyok ténye által, u. m. közös legelőből, vagy a földesur urbértelen földeiből való elfoglalással keletkezett; akkor a közös legelőből elfoglalt földek a közös legelőhöz visszacsatoltatnak, a többi földek a földesurat illetik. 1836. 10.

Az 1848-ik évi január 1-je óta a volt földesur beegyezése nélkül keletkezett irtványok foglalásoknak tekintetnek. 1871 : 54. t. c. 1. §.

Rendbeszedés végett tett felmérési költségeket a földesur viselendi; de ha a rendbeszedést a jobbágyok is kérték, e célra igás és kézimunkákkal járulni tartoznak.

A jogerőre emelkedett itéletek vagy egyességek végrehajtását a megbizott törvényszéki tag teljesiti, a ki végrehajtás befejeztével az eljárás ellen annak folyama alatt netán felmerült észrevételeket a törvényszék itélete alá bocsátja; ennek határozatát a kir. táblára lehet felebbezni.

A tagosztály kiigazitása egyesek panaszára is eszközöltessék s végrehajtassék, mely esetben a rendbeszedési perre alapitott elvek megtartassanak; de a hol a jobbágytelki állomány vagy legelő illetőségben részbeli fogyatkozás történt, az egész határ rendbeszedése nem szükséges, a hiányt szenvedő jobbágy az urbéri lajstrom megigazitását kivánhatja.

Az 1871 : 53. t.-c. életbeléptétől számitandó egy év alatt köteleztetett a földesur a legelő, erdő és nádas elkülönitése iránti pert meginditani, mit ha nem tett a törvényszék, a mulasztó földtulajdonos költségére e célra kinevezendő gondnok által téteti folyamatba. 1871. 53—48. §. A törvény ezen intézkedése dacára is a volt földesur és volt urbéresek közötti jogviszony sok helyen mai napig sincs rendezve. — Sok helyen nem is létezik elkülönitett urbéri erdő, legelő, nádas. Ennek oka leginkább abban rejlik, mert sok helyen a volt földesuri birtokvétel utján a volt urbéresek kezére jutott, — a jelenlegi birtokosok pedig sem költekezni, sem a községben levő és ezen földesuri birtokok vételében nem részesülő, de törvény szerint őket és a lelkészt, tanitókat illető erdő, legelő, nádasbóli illetőségeket kiadni, és igy a vett birtokot megcsonkitani nem akarja. Igy maradt minden a régiben. Pedig ezen viszony mielőbbi rendezését nem csak az egyesek érdeke, de az 1886 : 29. t.-c. az ily rendezetlen birtokviszonynak mielőbbi rendbeszedését sürgősen követeli.

Ugyanazon egy határra vonatkozó összes szabályozási kérdések, hova a tagositási, maradvány, irtványföldek, foglalások sat. iránti kérdések is értetnek — az arányositás kivételével — egy keresetbe foglalandók, és ugy, hogy a célba vett szabályozás keresztülvitelére szükséges segédadatok már az első keresetlevélben egyenkint megneveztessenek, a segédadatok beérkezte után egy uj érdemleges keresetlevél adandó be, és abban minden egyes kérelem külön-külön pontban adassék be. 1871 : 53. t.-c. 46. §.

A határokról.

Midőn nagyobb földterületekből álló birtokok, adás-vétel, osztály vagy másként kisebb részekre osztatnak, megkülönböztetésül az ily elosztott részekben természeti vagy csinált jelek, vonalak, mesgyék állíttatnak fel, a melyekkel egyik darab föld a másiktól elkülönittetik, ezeket határjeleknek, határoknak nevezzük. A természeti határokat az idő is megváltoztathatja, vagy a csinált határjeleket magánérdek helyeikről elviheti, igy mind a két tekintetben a kijelölések ekkénti megváltoztatása által a birtokos könnyen károsodhatik, azért az ily határok határjárással vagy ujitással hozatnak helyre. Uj határok pedig szerződés, birói osztály vagy itélet által állapittatnak meg.

A határok, mesgyék [1]) két fél közös tulajdonát képezik, egyik közös birtokos sincs jogositva abban a másik beegyezése nélkül intézkedni, vagy abban változtatást tenni, — mert ha ezt teszi, a másik sommás visszahelyezést kérhet. [2])

A határlevelek készitésénél jelen kell lenni az érdekelt feleken kivül, a szomszédok és határosoknak, és ezeknek, valamint a hit alatt a határt kimutató tanuk nevei is beteendők a határlevélbe, s mindezekre használatnak következni.

A határ megsértése iránti sommás visszahelyezési kereset a kir. járásbiróság előtt inditandó. Lásd Sommás visszahelyezés 72. l.

A jogbóli határper az ősis. p. 29. §. értelmében többé meg nem indítható, mert a mennyiben azt a patens végitélettel befejezve nem találta, többé nem folytatható. Jogbóli határpert az inditotta az alispáni szék előtt, a ki a használati perben részben vagy egészben vesztett. Ha a helyek több megyékben voltak, a hétszemélyes tábla által kiküldött biró előtt indittatott. Mindenekelőtt be kellett bizonyitani a békés, nyilvános és régi kiváltságon alapuló használatot vagy okiratokkal vagy tanukkal, a perben álló helyek lakosai tanuk nem lehettek. A térképet a birónak a helyszinén kellett hitelesiteni, s a tanuk vallomásaival összeegyeztetni. A régi használat az ujnál többet nyomott, leginkább ha a régi határjelek részben még meg voltak. (933. dt.) A szántás és vetés a szénakaszálásnál, ez a legeltetésnél, és ez ismét a fajzásnál többet igazolt. (953. dt.) Ha a felek egyenlő bizonyitékokkal birtak, a peres föld a használati perben feleztetett. (1635. 20. 954. dt.) Az alispáni széktől ezen per a kir. s innen a hétszemélyes táblára vitethetett fel.

---

[1]) 1886. május 20.

[2]) A mesgyevonal a két szomszédbirtokos egyikének sem képezi kizárólagos birtokát, következőleg azt egyoldalulag a másik beleegyezése nélkül sem beültetni, sem másként használni egyik sincs jogositva. 1889. jul. 23. 5418. sz. a. Cur. hat.

Urbéri törvények.

Urbéri földbirtoknak az 1871 : LIII. t.-c. 1. §-a szerint nemcsak az urbéri táblákba beiktatott jobbágy- és zsellértelkek, hanem azok is veendők, melyek későbbi időben urbéri tartozások szakadatlan megvétele által ilyeneknek ismertettek, akár voltak ezek urbéri, akár urbért pótló szerződési elbánás alá vetve, az urbér az ország némely területén, nem a Mária Terézia idejében, hanem 1780. évben a bánátiban vagyis Temes-, Torontál- és Krassómegyékben akkor is a telki járandóság különleges megállapitása mellett lépett életbe, mely különleges intézkedés ezen megyékre nézve az 1832/6: V. t.-c. 1. §-ában is kifejezést nyert.

Magára az urbérváltság tárgyát képező telkekre nézve már semmi kérdés sem merülhet fel, mert azok, azoknak vagy jogutódainak váltak tulajdonává, a kiknek kezén azokat az 1848-ik év találta.

Kérdés tehát a telkek mennyiségének és a telki állományon kivül levő földek és az urbéri viszonyokkal kapcsolatos ügyekben merülhetnek fel, mert az urbéri földeken kivül voltak még más földek is, a melyeket a birtokos csak bizonyos pénz, vagy tartozások lerovása mellett birhatott. Miután ezen földek nem tartoztak az urbéri földek közé, igy azokat az állam meg sem váltotta, tehát azoknak kell ezen jogviszonyt a földesurral kiegyenliteni, a kik annak használatában vannak.

De léteznek még az urbériségből kifolyó jogviszonyok, a melyek még a mai napig is kérdés tárgyát képezhetik, és összeütközésekre adnak okot. — Igy az urbéresek által gyakorolt használati jog, ha az az urbéri jogok és kötelességek között elő nem fordul, a megszüntetett urbériség után sem használati, sem szolgalmi jogot nem állapit meg. [1]) — Kivévén, ha azt igazolják, hogy azt az urbéresek tulajdonjogilag szerezték meg. Igy p. o. a jobbágyok 1848-ik év előtt erdőt tulajdonjogilag nem birhattak, csak abban fajzást gyakorolhattak, ha tehát 1848-ik év után azon erdő birtokukban találtatik, ha annak jogos utoni megszerzését igazolják, annak tulajdonjoga részükre megitélendő. [2])

Urbér.

Az urbéri földeken, illetőleg telki állományon kivül voltak még más telken kivül járó földek (fundi extrasessionales), mint az irt-

---

[1]) A volt urbéres községnek a savanyu vizforrásból való ingyenes szabad vizmeritési használata csupán kegybeli lévén s igy az elbirtoklás meg sem kezdethetvén, a szabad vizmeritési jog ez alapon nem lehetett megszerezhető. 1881. 46. sz. törv. csarn.

[2]) Az egyes jobbágyok 1848. előtt erdőt sem tulajdoni jogcimen, sem telki állomány tartozéka gyanánt nem birhatván: és a község a volt jobbágy birtokában levő erdőterületről bebizonyitván, hogy azt a volt földesuraságtól szerezte meg: az a községnek tulajdonjogilag megitélendő. 1881. jul. 28. 5475. sz. legf. it.

ványok, szöllős kertek, melyek ipari földeknek is (fundi industriales) neveztettek.

Urbéres, vagy majorsági censualis földek, a mint az elsőktől urbéri, az utóbbiaktól szerződésileg meghatározott tartozások teljesittettek.

Telepitvények, a föld tulajdonosa által egyeseknek vagy többeknek évi szolgálmányok fejében szerződés mellett haszonvételre átengedett földterületek, s melyeken községek keletkeztek.

Pusztatelkek, a melyekről a jobbágyok elpusztultak, azokat elhagyták, vagy kibecsültettek, és azok üresekké váltak.

Maradványföldek (fundi remanentiales), azon földtöbblet, a mely a törvényes felosztáskor a jobbágyoknál az urbéri telkek törvényes mennyiségén felül találtatván, tőlük elestek.

Irtványok.

Irtványföldek azok, a melyeket a jobbágyok bokrok, erdők kiirtásával termő állapotba helyeztek. — A birtokosok tulajdonaivá válnak az irtványok, 1) ha azok az urbéri telekhez voltak csatolva, vagy 2) a jobbágyoknak életfentartása végett adattak, azoktól el nem vétethetnek, a telektől el nem szakittathatnak. 3) Azon irtványok, a melyeken megszállások léteznek, de birtokosaik urbéri telkeket nem birnak, vagy földbér, természetbeni adózások, vagy bizonyos szolgálatok mellett örök időkre szerződésileg adattak át. A 2., 3., 4. pont alatti irtványokon lévő tartozások megtéritendők. Minden más, szerződéssel nem gátolt irtványokat a földesur visszaválthatja. A földesurak azonban köteleztettek a visszaváltható irtványoknál, ha ezek különös feltételek nélkül határozatlan időre adattak át azon esetben, midőn a telkek tagositása, és a legelő elkülönzése kéretett, a jognak különbeni elenyészte mellett a visszaváltást ezen müködés teljesitésekor szorgalmazni, mert ha az 1859. évi december hó végéig nem szorgalmaztatott, a visszaváltási jog elenyészik. Bizonyos feltételek mellett bizonyos határidőre a birtokosoknál létezett irtványok visszaváltását, a feltételek teljesitése, vagy a kiszabott határidő eltelte után 3 évi határidő alatt kellett szorgalmazni. A visszaváltás, vagy egyesség, vagy a költségek és beruházások megtéritése, vagy az irtványok egy részének átengedése által eszközöltetett. A szolgabiró előtt történt s hitelesitett egyesség jóváhagyás végett az urbéri főtörvényszékre, illetőleg a kir. Curiára volt felterjesztendő. — Egyesség létre nem jötte esetében pedig a visszaváltást a földesurnak a kiszabott határidő alatt, a visszaváltásnak különbeni elenyészte mellett urbéri uton kellett szorgalmazni, s az irtványok a birtokos tulajdonává váltak, de csak a rajtok lévő szolgálatok megváltása mellett.

Az 1871:54. t.-c. szerint 1848-ik évi január hó 1-ső napja óta a volt földesur beegyezése nélkül keletkezett irtványok foglalásoknak tekintetnek, de nem azok, a melyek a földesur beegyezésével keletkeztek, — itt a szerződés határozatai irányadók.

Az 1848-ik évi január 1-je előtti irtványokra nézve pedig következő szabályok állanak:

Ha mind a visszaválthatóság, mind a beruházások mennyisége jelen törvény életbeléptéig egyesség vagy itélet által megállapittatott, a végrehajtás ezek szerint eszközlendő, de ha azok iránt sem egyesség, sem jogérvényes itélet nincs, a visszaváltás következő szabályok szerint történik.

Vissza nem válthatók fent az 1—4. pontok alatt elősorolt irtványok, ugy azok sem, a melyek iránt a kereset 1859. év végéig az illető biróságnál be nem adatott; és azok, a melyek iránt a földesur a feltételek teljesitése és a megállapitott bizonyos határidő lefolyta után 3 év alatt a keresetet meg nem inditotta.

Mindezen irtványok — a beruházások megváltásának kötelezettsége alatt — a birtokosok, illetőleg a volt jobbágyok tulajdonaivá válnak.

Visszaválthatóknak már jogérvényesen kimondott, vagy ezután kimondandókra nézve az 1832/6. 6. t.-c. g) szabályai szerint tett szerződés alapján, különben a következő szerződés szerint történik a visszaváltás:

a) Évi tized vagy kilenced adása mellett birt irtványok két harmada az irtványbirtokos, egy harmada pedig a földesurat illeti.

b) Heted vagy nyolcad adása mellett birt irtvány a földesur és az irtványbirtokos között egyenlő részben osztatik fel.

c) Tizednél kevesebb évi adózás mellett birt irtvány egy negyede a földesurat, három negyede az irtványbirtokost illetendi.

d) Készpénzből, szolgálmányokból vagy vegyesen mind hányadrészből, mind szolgálmányokból álló évi tartozás esetében a tartozás fent a), b), c) alatt elősorolt kulcsok valamelyike szerint osztandó meg.

e) Évi szolgáltatás és fizetés nélkül birt irtványok jövőre is mentesen a birtokos tulajdonai maradnak.

Ellenben ha a volt földesur bebizonyitja, hogy az igy birt irtványokra nézve tulajdonjogi cimen fizetést vagy szolgáltatást követelni joga volt, az irtvány $^1/_8$ része őt, a többi az irtványbirtokost illetendi beruházás, rajta fekvőség vagy irtásbér követelhetése nélkül.

Ha a visszaváltható irtványt a földesurnak átalános vagy egyes esetre adott engedélye mellett vette át a birtokos, akkor ez azt tetszése szerint vagy a vételár visszafizetésével, vagy az irtvány egy részének a fentebbi kulcs szerinti átengedésével tarthatja meg.

Vissza nem váltható irtványoknál a váltság tőkét azon összeg képezi, mely az évi tartozások értékének beszedési és kezelési költsége fejében levont összegen felül felmaradt, azt a birtokos fizetni köteles.

Készpénzbeni évi szolgálmánynál annak összege képezi a váltságtőkét és pedig kézi napszámnál annak értéke $17^1/_2$, igás napszámnál 35 krral veendő fel. Terményekkeli szolgáltatásnál 1842—1847. (6 évi), bizonyitékok hiányában birói becsü szerint megállapitandó $^1/_6$ része veendő szolgálmányul, s ennek értéke az 1842—1847. években (6 évi) azon vidéken fennállott középár szerint számitandó ki. A szolgálmányok minden más nemei szinte becsü útján állapittatnak meg.

Ha az urbéri rendbeszedés, illetőleg tagositás még meg nem történt, az irtványok megváltására kötelezettek, az irtványok egy részének átengedése iránt a volt földesurral szabadon egyezkedhetnek.

Az országos közvetitést igénybe nem vevők a váltság összege és jelzálogi biztositása iránt szabadon egyezkedhetnek, de nem szabad azt kikötni, hogy a váltságkötelezettek egymásért egyetemleges kötelezettséget vállaljanak, vagy külön birtokosok kezén levő megváltandó földeket egyetemlegesen leköttessenek, végül nem lehet a községi vagyont magánbirtokosok váltságtartozásaiért jelzálogul leköttetni.

Erdélybe, ugy Kraszna, Közép-Szolnok, Zarándmegyékre és Kővár vidékére a fentebbi szabályok alkalmazandók következő eltérésekkel. Ha a visszaváltható irtványok visszaváltása iránt a kereset 1862. év végéig, — a határidőhöz kötöttekre a határidő lefolyta után 3 év alatt, birtokszabályozásnál pedig a tárgyalás alkalmával be nem adatott, — az irtványok a jelenlegi birtokosok tulajdonává válnak. A jövőben történendő tagosztályoknál a kereset a tárgyalás alkalmával még beadható — de azok ellenében nem, a kik az irtásokat 1819. évi január 1-je előtt tétettek. 1871. 53. t.-c. 71. §.

Puszta telkek.

Puszta telkeknek neveztetnek azon telkek, melyek még 1848-ik év előtt a jobbágy elmozditása, vagy netán kihalása folytán el nem adathattak, vagy meg nem telepittethettek. Az ily telkek iránt az 1853. évi márc. 2. ny. p. 6. §. azt rendeli, hogy azok a mostani birtokosok tulajdonai maradjanak. Az 1848. és 1849-ik években elhagyott, eddig birtokba nem vett telkeket puszta telkeknek tekinteni nem lehet, s azok birtokosaik- vagy örököseinek birtokjogai fenmaradnak.

Foglalások.

Foglalásnak neveztetik az urbéri állománynak a földesuri földekből vagy közös legelőbőli elvétele, illetőleg foglalás általi nagyobbitása.

A foglalások iránt, a hol az urbéri rendezés még meg nem történt, vagy a közösség az erdőre és legelőre nézve fennáll, a törvény következőleg intézkedik:

Az 1820-ik évi január 1-jéig fennállott békés birtok egyik részről sem támadható meg.

Ha az 1820. évi január 1-től 1859-ik év végéig történt foglalások iránti kereset külön, vagy a legelő és erdő elkülönzési perrel 1859. évi dec. 31-én megindittatott.

Mind az 1859-ik év végéig, mind ezen idő óta tett foglalások iránti kereset összefoglalandó a már folyamatban lévő rendbeszedési, legelő- és erdő-elkülönzési perrel, a mennyiben az már megindittatott, vagy ezentul meg fog indittatni, ezzel együtt jön tárgyalás és birói eldöntés alá. 1871. 53. t.-c. 10—13. §§.

A mint az urbéri rendbeszedési per a volt földesur és urbéresek között a legelő, erdő, nádas közössége folytán megszünt, a foglalások iránti kereset a magántörvények alá esik.

A volt jobbágyoknál maradt foglalások se a maradványföldek, se az irtások közé nem sorozhatók, azok után legelő vagy erdőilletmény, sem kárpótlás nem jár. 1871 : 53. t. c. 12—13. §§.

Maradványföldek.

Mindazon földek, a melyeket a volt jobbágyok az urbéri állománynak akár az urbéri táblában foglalt, akár későbbi rendbeszedés alkalmával megállapitott mérvén felül birnak és a melyekből az 1848. évig fenállott törvények szerint a volt földesur uj telkeket alakitani nem tartozott, a mennyiben foglalásnak, irtványnak, puszta teleknek, bérföldnek (censualis), avagy haszonbéri birtoknak nem tekinthetők: urbéri maradványföldet képeznek.

Ebből kifolyólag mindazon földmennyiségre nézve, mely a meghatározott mértéken felül a volt urbéresek kezén találtatik és a fennebbi pontban felsorolt minősités alá nem esik, a maradványföld-váltság felszámitásának van helye, s erre vonatkozólag az 1871 : 53. t. c. 22. §-a alkalmazást nem nyerhet. Ezen elvet mondotta ki a kir. Curia.[1]

Az 1871 : 53. t. c. 22. §. b) pontja alá eső maradványföldeket (remanentia) kárpótolni kell, vagyis megváltani és pedig annyit kell azért fizetni, a mennyi az urbéri váltságnál egy urbéri birtokhoz tartozó holdért fizettetett, és pedig ez vagy készpénzben fizetendő, vagy a maradványföld $^{1}/_{3}$-a átengedendő a földesurnak; ha p. o. a maradványföld 3 hold, egy 3-adot vagyis 1 holdat a földesurnak kell adni. Ha készpénzben fizettetik, a váltságösszeg után a tagosztály befejezésétől számitandó 5% fizetendő.

Maradványföldeket nem követelhet a földesur ott, a hol az urbér behozatalakor a telkek száma meg nem határoztatott, vagy az urbér behozva s végrehajtva nem volt, hol a község regulativum instrumentummal (rendezési okirattal) láttatott el urbér helyett, hol az urbéresek 1848. év előtt bel- s külsőségeik szabad adásvevésével birtak. A hol a maradványföldekre vonatkozó rendbeszedési per 1859. évi junius hó végeig meg nem indittatott.

A földbirtokos jogositva van a maradványföldek után megállapitott váltságösszeget felvenni, elengedni, következésképen követelé-

---

[1] Oly községekben, melyekben bár a Mária-Teréziai urbér egyidejüleg végre nem hajtatott, hanem a lakosok a volt földesuraság által az urbér behozatala idejében vagy azután telekaránylag meghatározott mennyiségben bel- és kültelki állományokkal láttattak el, és ezen állományok az urbéri viszony megszüntetéseig telki hányad arányában járó urbéri tartozások szakadatlan teljesitése és a közterhek viselése mellett birattak, az urbér tényleg behozottnak tekintendő s ily községekben, ily állományokra nézve a maradványföld-váltság felszámitásának az 1871 : LIII. t. c. 22. §-a b) pontjának szem előtt tartása mellett is van helye. 1886. junius 18. 32. sz. a. Cur. hat.

sét másnak átengedni, ebben őt a zálogjogot nyert hitelezők nem korlátozhatják.[1]

Bármely földesur csak saját jobbágyainál mutatkozó felesleg földekből volt jogositva, illetőleg kötelezve uj jobbágytelkeket alakitani, a melyek törvényes hasznai és szolgalmai csak őt illették volna, másrészről az alakitani rendelt jobbágytelkek helyébe lépett váltságösszegben is mindenik földesur csak annyiban részesülhet, a mennyiben saját volt jobbágyainak birtokában talált maradványföldek után állapittatott meg, tehát az egyes jobbágytelkek után esett maradványföldek kimutatása nélkül az illető földesurat megillető váltságösszeg meg nem állapitható.[2])

Az 1871. évi 13. t. c. 19. §. értelmében a váltságtőke jogi természeténél fogva magát a megváltott földet terheli; tehát az mint ilyen a fentebbi t. c. 92. §. értelmében minden egyéb bekebelezett követeléseket megelőz, mert ugyanazon törvénycikk 57. §-ához képest a maradványföldekért járó váltságösszeg, ha a maradványföld a többi urbéri földektől elkülönitve nincs, ugy a belsőséget és a vele megmaradó külsőséget, mint a belsőséghez tartozó, de időközben eldarabolt külsőségeket is egyetemlegesen terheli, mert végre az idézett t. c. 20. §-a az országos közvetités utjáni megváltás eszközlését nem kötelezőleg, hanem csak megengedőleg rendelvén el, azon körülmény, hogy a jogositott az országos közvetités utjáni megváltás eszközlését igénybe nem veszi, hanem maradékföldváltsági követelését az illető urbéri biróságnak itélete alapján kebelezteti be a váltságkötelezettek ingatlanaira, eme követelésnek a fenálló törvényen alapuló előjogos minőségét, és egyéb bekebelezett követelések előtti elsőbbségét meg nem szüntette.[3])

A maradványföldért járó váltságtőke s járulékai magát a megváltott földet terheli. A váltságösszeg tehát oly reálterhet képez, mely a földbirtokkal lévén összekötve, az időszerinti birtokos által vise-

---

[1]) A nemesi ingatlanság tulajdonosa, habár az bekebelezett zálogjogokkal van is terhelve — jogosult a volt urbéresek ellen urbéri rendezési pereket kezdeni, azokban egyezkedni, nemkülönben az urbéresek kezein levő maradványföldek iránt egyességet kötni, s azokat egészben vagy részben természetben vagy váltságösszeg lefizetésének megállapitása mellett, a volt urbéresek birtokában hagyni — a nélkül, hogy abban őt a zálogjogot nyert hitelezők korlátozhatnák, vagy az urbéri per mi módoni eldöntésébe, vagy a kötendő egyességekbe beleszólhatnának.

Jogositva van tehát a földbirtokos, mig ingatlan tulajdonától el nem esik, a maradványföldek után megállapitott váltságösszeget felvenni, elengedni, — következésképp ebbeli követelését másnak is átengedni. 1880. május 3. 2932. sz. a. legf. it. hat.

[2]) Előbbi törvényeink szerint a földesur csak saját jobbágyainál mutatkozott maradványföldekből tartozván uj telkeket alakitani: következik, miképp az urbéri váltságösszeg is csak azon maradványföldek után jár, melyek a volt földesur saját volt jobbágyainak birtokában találtatnak.

Ennélfogva ezen, a volt földesurat megillető váltságösszeg meg nem állapitható s meg nem itélhető, ha ki nem mutattatik, hogy az egyes jobbágytelkek után mennyi maradványföld találtatott. 1878. julius 3. 3705. sz. a. legf. it. h.

[3]) 1881. 8435. sz. a. kir. Cur. hat.

lendő mindaddig, mig a földet birtokolja, mig maga a földteher meg nem szünik. Ezen dologi terhet a személyváltozás sem szünteti meg, hanem bejegyzés nélkül is átszáll az uj birtokosra, még pedig az előbbi birtokosnak nemcsak örököseire, hanem azon utódjára is, a ki magánügylet, vagy birói cselekmény alapján szerezte meg a birtokot, habár tagadhatatlan az, hogy ama hátralékok már a lejárat ténye által személyes kötelezettségévé is váltak a fizetést mulasztó birtokosnak. Más tekintet alá esik azonban a birtokutód, ki birói árverésen vette meg a birtokot. Terhelik őt is kétségtelenül a váltságösszegnek még le nem járt, csak jövőben esedékes részletei, mert az árverés a földbirtokkal összekötött reálterhet nem enyészteti el. De az árverés napjáig lejárt részletekre nézve áll egyrészről az, hogy az ingatlant, mely a hitelezőnek kielégitési alapul szolgált, az árverés után már csak a vételár helyettesiti, másrészről az, hogy — mint fent mondatott — a hátralék a lejárat pillanatától fogva személyes kötelezettségét képezi az előbbi tulajdonosnak. [1])

Erdei illetőség.

A volt urbéresek tulajdonát képezik az urbérben vagy regulativum instrumentumban előforduló saját községi vagy házhoz osztott erdők, és azok, a melyek akár az urbér, vagy azt pótló regulativum behozatala előtt csupán örök szerződés, vagy jogérvényes itélet utján a községeknek kizárólagos haszonvételül adattak át. Ha az ily erdőkben a volt földesur tisztjei vagy cselédjei birtak csak haszonvétellel vagy legeltetéssel, az erdő a volt urbéreseké marad, de a földesurnak a fajzási vagy legeltetési haszonvételnek megfelelő erdőrész kiadandó.

Ha a már befejezett erdőszabályozásnál a volt urbéreseknek jutott erdőben a volt földesur részére vagy viszont egyes erdei szolgáltatások, haszonvételek tartattak fel, ezek megváltandók.

Illetményül a viszontszolgáltatások beszámitásával az erdőből egy egész telekre 2 holdnál kevesebb és 8, 1600 □ öles holdnál nagyobb tér ki nem szabathatik, és csak ott, a hol az eddigi haszonvétel ki nem kerül, kivételkép nagyobb területet is meglehet állapitani, semmi esetben sem lehet — az alábbi esetek kivételével — 1200 négyszögölet 12 holdon felül kiadni.

Két holdnál kevesebbet csak ott lehet adni, a hol az 1848-ik évi január 1-ig élvezett haszonvétel ezen 2 holdnak meg nem felel.

---

[1]) A maradványföld váltságösszegének ugy fennálló hátralékai, mint jövőben esedékes részletei telekkönyvi bejegyzés nélkül is terhelik a megváltott föld azon birtokosát, ki a váltságtőke megállapitása után adásvétel utján magánkézből szerezte meg a birtokot. Jogelőde ellen azonban ő a hátralékok iránt viszkeresettel bir, a mennyiben azt ellenkező kikötés meg nem szüntette. De a megváltott ingatlan birói árverési vevőjét a váltságösszegnek csak az árverés napja után esedékes részletei terhelik; azon hátralékos részletekért pedig, melyek az árverés napja előtt jártak le, ő nem felelős, ha csak az árverési feltételek ellenkezőt nem tartalmaznak. 1882. april 26. 1584. sz. Cur. hat.

A mely községekben a volt jobbágyok a haszonvételeken felül fakereskedést, szénégetést vagy más kivételes haszonvételeket is gyakoroltak, becsü utján állapitandó meg azon erdőtér mennyisége, a mely jövőre az 1848. évig élvezett haszonvételnek megfelel, mely azonban 16 holdnál több nem lehet. Oly községekben pedig, a hol a volt földesur semminemü birtokkal nem birt, és az erdei haszonvételt kizárólag a volt jobbágyok gyakorolták, az erdei illetmény 22 holdig felemelhető.

Ha pedig a volt jobbágyok a földesur idegen határbeli erdejében gyakorolták a fajzást, illetményük ezen erdőből adandó ki.

A lelkészek számára valláskülönbség nélkül egy egész telki, tanitók számára fél telki illetőség adandó ki, kivévén, ha nagyobb illetményre vannak jogositva.

A volt urbéreseknek kihasitandó erdőtér, mint ezeknek közös erdeje kezelendő. A lelkészek és tanitók erdőilletménye — ha a volt földesurral más egyesség nem jött létre — a községi erdővel foglalandó össze, és ezen esetben az illetménynek megfelelő famennyiségét a község tartozik az illetőknek kiadni.

Erdélyre, ugy Kraszna, Szolnok, Zaránd, valamint Kővár vidékére nézve oly erdők vagy erdőrészek, melyek akár az 1819/20. összeirás előtt, akár az után örök szerződés vagy végérvényes itélet utján a községnek vagy egyes volt urbéreseknek kizárólagos haszonvételül adattak, ezeknek tulajdonává válnak. A mennyiben a volt földesur tisztjei élveztek ott erdei vagy legeltetési haszonvételt, ezen haszonvételnek megfelelő erdőrész a volt földesurnak kiadandó. Az erdőkiszabás következő elvek szerint történik, és pedig a fajzással vagy makkoltatással biró volt urbéreseknek következő erdőilletmény szabandó ki:

Egy az 1819/20. évi összeirás szerint az első oszt. községekben legalább 1600 □ öllel számitott 6, másodikban 9, harmadik és negyedikben legalább 11 holdból álló házhely egy egész házhelyet tesz, ezután 1600 □ öllel számitott $1^1/_2$ holdnál kevesebb és 6 holdnál nagyobb erdőtér nem szabathatik ki. Ha azonban a volt urbéres 1848. évi jan. hó 1-ső napjáig ezen mennyiséget meghaladó nagyobb haszonvétellel birt, ezen erdőilletmény kivételkép 9 (1600 □ öles) holdra emelhető. Ha pedig haszonvétele csekélyebb volt, azért erdőilletménye fejében $1^1/_2$ holdnál kevesebb adható.

Ha pedig a volt urbéresek a fent kitett mennyiségnél több vagy kevesebb földet birtak, külső birtokuk mennyiségének arányában adandó ki az erdőrész.

A kik pedig csak házat és belső birtokot birnak, a községben egy egész telek után megállapitott $^1/_8$-rész erdőilletményt kapnak. Ha pedig ez nem felelne meg az 1848. évi január 1-ig élvezett erdei haszonvételnek, ezen illetmény kivételkép fel is emelhető, de magasabbra nem, mint a mennyit egy egész telek legnagyobb illetménye tesz.

Egyebekben az erdőilletmény kiszabására a fent előadottak irányadók azon különbséggel, hogya törv. 29. §-ában 1200 □ ölben meg-

állapitott 22 hold Erdélyben 1600 ☐ ölre számitandó 16½ holdra szállitandó le. 1871. 53. t. c. 70—72. §§.

Nádlásra nézve. Ott, a hol a volt urbéresek az 1836. 6. t. c. 5. §-a értelmében nádlást gyakoroltak, és a haszonvétel még rendezve nincs, a földesuri nádastérből egy egész urbéri telek, vagy 8 urbéri zsellér után 2 holdnál nem kisebb, 8 holdnál nem nagyobb tér kizáró tulajdonul hasitandó ki, vagy pedig egyesség alapján ugyanazon határban más, hasonértékü földek adandók ki, de az eddigi viszontszolgáltatások értéke beszámitandó, a hol pedig a rendbeszedés folytán a volt urbéresek illetőségüket megkapták, az teljes tulajdonukká válik és a rajta fekvő adózások megváltandók.

A nádas kiszáradása esetében a haszonvétel ugy a viszontszolgáltatások és a kiszáradt nádastér a volt földesur tulajdona marad. 1871. 54. t. c. 34. 35. §.

Erdélyben ugy Kraszna-, Szolnok-, Zarándmegyékben és Kővár vidékén a nádlási haszonvételek végrehajtására nézve a fentebbi szabályok állanak. U. o. 73. §.

Legelőelkülönitésre vonatkozólag a volt urbéresek tulajdonát képező földeken, erdő, nádas és legelőrészeken a földesurak, viszont a földesurak legelőjén a volt urbéresek nem legeltethetnek. 1871. 53. t. c. 38. §.

A legelőelkülönzés az 1836-iki törvény szerint történik, de ott a 4 holdnyi legcsekélyebb mennyiség akkor szállitható le, ha a volt földesurnak legelőbeli illetőségéből ki nem telne. A hol maradványföldek felszámitásának nincs helye, a legelőilletmény ép ugy eszközlendő, mint az erdőilletménye. U. o. 39. §.

Ha a volt jobbágyok a földesur erdejében is legeltettek, a volt urbéresek erdőilletménye ebből is kiadandó és külön jelölendő ki, de csupán legelőül kijelölt téren található fák a felek között létrejött megegyezésnél fogva a volt urbéreseket illethetik. 1890. junius 14. 2188. sz. a. igazságügymin. rend. — Megegyezés hiányában pedig a földesur tulajdona leend. 1871. 53. t. c. 40. §.

Közhasználatu csapások, utak, haszonvehetetlen terek, községi utcák, közlekedési terek senki illetményébe sem számithatók; mind a volt urbéresek, mind a földesur birtokán lévő utak, csapások azokat illetik, a kiknek birtokában vannak. A kölcsönösen fennálló szolgalmak érintetlen maradnak. U. o. 40. §.

A hol a legelő még el nem különittetett, minden jobbágy vagy zsellér illetményének külön, és ha lehet a többi birtokával egyesitve követelheti annak kihasitását. A hol pedig az elkülönités már megtörtént, a zsellérek legelőjüket a volt jobbágyokétól elkülönithetik, sőt maguk között fel is oszthatják, ha azt legalább a zselléreknek egy negyedrésze kéri. A felosztási és elkülönitési költségeket aránylag mindegyik zsellér fizeti. U. o. 41—43. §§. A legelő a belsőség tartozékának tekintetik, mig az elkülönitve tkvezve nincs. [1])

---

[1]) A legelő az 1871: LIII. t. c. 56. §. szerint a belsőség tartozékának tekintendő mindaddig, mig a legelőilletmény külön telekkönyvben kitüntetve

Erdélyben, ugy Kraszna-, Közép-Szolnok-, Zarándmegyékben és Kővár vidékén.

Az 1848-ig közösen használt egy határbeli összes gyeplegelők és nem erdei legelők a földesur és a volt jobbágyok között, az előbbieknek majorsági, emezeknek földbirtokuk aránya szerint felosztandó legelő mindegyiknek tulajdonává válik, és ha emezek marháinak nagyobb számu legeltetésére 1848-ik év előtti gyakorlathoz képest az elegendő nem lenne, pótlásul nekik annyi mennyiségü legelő adandó ki, a mennyi az 1848-ik évig élvezett haszonvétel folytatására szükséges, — de ezen illetményből levonandó annyi terület, a mennyi a volt urbéresek által fizetett taksa vagy viszontszolgáltatások (huszszoros értékének egy hatodrésznek beszedési és kezelési költségek levonása után) megfelel.

A volt urbéreseknek kiadott havasi legelőilletménynyel együtt az azon létező fák mindenkor az illetőknek tulajdonába mennek át. Az ekép kiadott területek tényleg erdőbirtokot képeznek, a volt urbéresek részére járó legelőilletőséget helyettesitik. 1890. junius 14. 22188. sz. a. igazságügym. rend.

A lelkészek számára birtokuk arányához képest szabandó ki, és pedig a hol templom és paplak van, annyi adandó ki, a mennyi egy külső birtokkal ellátott volt jobbágy számára rendeltetik. Tanitónak is ennyi szabandó ki.

Azon határokban, a melyekben az urbérin kivül sem belső, sem külső birtokot se maga, se curialisták által nem birt, és 1848. évi közös legelőjogával nem élt, egyszersmind a legelő oly csekély, hogy a volt jobbágy szükséges vonó marháinak sem elegendő, és viszont a volt jobbágyok sem követelhetnek legelőilletményt, ott, a hol az ugaron és réteken kivül azoknak tilalmazásáig 1848-ik évig sem voltak legelők. 1871 : 53. 75—77. §§.

A legelő elkülönitésére nézve egyebekben a fentebbi szabályok állanak. U. o. 79. §.

Szőllőhegyfokok és szőllőkre nézve, ha a volt urbéresek azt bizonyitják, hogy azok a közös legelőbe vannak ültetve, és igy a telek kiegészitő részét képezik, — azok váltság alá nem esnek. Azon szőllőbirtokokat azonban, a melyeket a tulajdonos szerződésileg oly feltétel alatt adott át, hogy azok bizonyos évek mulva vagy bizonyos határidőben reá visszaszálljanak, azok visszaadandók, p. o. ha a tulajdonos egy legelőtért adott ki szőllőültetésre oly feltétel alatt, hogy 10 évig birja az, a ki azt szőllővel beültette, — ezen idő után pedig minden fizetés nélkül azt visszaadni tartozik, tiz év mulva tehát visszaadandó.

A szőllőktőli dézsmatartozások váltsága törvény által szabályozva lévén, az tehát bevégzett dologgá vált.

---

nincs. Ha a földbirtokosságot és községet illető legelő az egyes tulajdonosok neveinek kitüntetése nélkül jegyeztetett be a telekkönyvbe, ezen felvétel a törvény által megkivánt telekkönyvi felvételnek nem minősithető. 1886. nov. 17. 3388. sz. a. Cur. hat.

Telepitvények.

Telepitvények alatt azon majorsági földterületek értetnek, a melyeket a föld tulajdonosa egyeseknek vagy többeknek évi szolgálmányok fejében szerződés mellett haszonvételre engedett át, s a melyeken községek keletkeztek.

A telepitvényesek ügye tehát nagyfontosságu kérdést képez, melyre nagy hatással van mind a telepitvény természete, mind az azok iránt kötött telepitvényi szerződések, a melyek oly nagy vitára adtak okot, és azok sokszor oly balmagyarázatokra adtak alkalmat, a melyek több telepitvényi községek elszegényedésével végződött.

A törvény tehát tisztázni akarván e kérdést, meghozta az 1873. 22. törvénycikket.

Különbséget tett tehát a törvény azon telepitvények között, a melyek iránt a szerződési határidő 1848. évi január 1-jéig lefolyt, és azok között, a melyek ezen időn túl terjedtek. És pedig:

Ha a telepföldek használata határozatlan vagy örök időkre, vagy a családnak egyenes vagy a férfiágra szóló szerződés mellett engedtettek át a telepitvényeseknek, vagy ha a szerződési határidő 1848. évi január hó 1-éig lefolyt a nélkül, hogy a szerződés határozott időre ujból megköttetett volna, a telepitvényesek jogositva vannak a telephez tartozó összes belső és külső birtokot a rajta fekvő szolgálmányok megváltása mellett tulajdonul megszerezni. A váltságtőkét az évi tartozás huszszoros értékének összege képezi.

Ezen évi tartozás következőleg számittatik ki és állapittatik meg:

1. A hol 1858—1867-ig az évi tartozás készpénzben fizettetett, ezen 10 évre eső átlag szerint állapittatik meg.

2. A hol ezen 10 év alatt a tartozás termésben fizettetett, p. o. hetedtized, vagyis bizonyos hányad volt gyakorlatban, — átlagosan számittatik ki a tartozás mennyisége és ára, ha pedig a tartozás mennyisége meg volt határozva, p. o. évenkint 40 mérő, akkor az számittatik ki, mennyi volt ennek 10 évi átlag ára?

3. Ha az évi tartozás napszám, vagy más szolgáltatásból áll, ugyanezen 10 évi árak átlaga szerint számitandó ki.

Ha azonban a szolgálmányok rendesen nem teljesittettek, az évi tartozás értéke a fentebbi elvek szerint határoztatik meg.

A telepitvényhez nem tartozó oly területek, a melyeken a telepitvényeseknek szolgálmányaikért bizonyos használat, p. o. legeltetés, faizás, makkoltatás volt megengedve, megváltás alá nem esnek ugyan, de a váltságösszeg megállapitásánál az évi tartozásból ezen használatokra annyi százalék vonatik le, a hány százalékát teszi a használat értéke a telepitvényest illető összes haszonvételek értékének. 1873:22. t.-c. 1—4. §§.

Ha a szerződés bizonyos meghatározott időre szól, akár 1848. év előtt, akár utána köttetett az, a telepitvényesek a belsőséget, ház-

helyet, udvart, kertet a valódi érték áráért megszerezhetik, p. o. ha a kert 600 □ öl, a telek, melyen a ház áll, 40 □ öl, összesen 800 □ öl, vagyis fél hold, s a belső telkeken egy holdnak ára 100 frt, tehát a telepitvényes 50 frtot fizet.

A felek szabadon egyezhetnek az iránt, hogy a külsőségekből mennyi és mily feltételek alatt engedtessék át a telepitvényeseknek. De ha két év alatt (u. o. 15. §.) meg nem egyeznek, és a telepitvényes csupán a beltelken megmaradni nem akar: kivánhatja, hogy a kincstári birtokok valamelyikén telepittessék meg, de nem akkor, ha a földtulajdonos maga vagy meghatalmazottja a sz. biró előtt egy év alatt kijelentette és erről hivatalos bizonyitványt mutat fel, hogy a telepitvényesnek az egész külsőséget egészen, és ha 4 kat. holdnál több, abból közép minős. 4 kat. holdat az alább megnevezett vételárért átengedni hajlandó. 1873 : 22. t.-c. 6., 8., 12., 15. §§.

A térfogat, vagyis a földnek kiterjedése a szerződés szerint, ellenkezőleg az 1872. január 1-én fennállott tényleges állapot szerint határoztatik meg, ha pedig igy sem lehetne megállapitani, sem a felek megegyezni nem tudnának, a biró által nyomozandó és állapitandó meg oly módon, hogy az 800 □ ölnél kevesebb és 1600 □ ölnél több ne legyen.

A telepitvényhez szerződés szerint tartozó, és a telepitvényesnek használatra átengedett minden más birtok, p. o. szérű stb. a telepitő tulajdona marad és azokra nézve a szerződés határoz.

A vételárt egyesség hiányában a biró határozza meg; a belsőségét a határbeli hasonosztályu földek értéke szerint. A külsőségek pedig, ha azokat a telepitvényesek egészen még meg nem szerezték, a földtulajdonos kivánságára ennek és a telepitvényeseknek birtokaránya szerint viselendő költségén összesithetők.

A telepitvényes által a törvény adta jogainak és kötelezettségeinek a törvényes határidő alatti nem teljesitése vagy egyesség létre nem jötte esetében, a telepitvényi összes birtok, a telepitő tulajdona marad, de köteles a telepitvényes beruházásainak valódi értékét megtériteni, p. o. ha a telepitvényes házat épitett, az épités 1000 frtba került, de most csak 400 frtot ér, a telepitő csak ennyit köteles fizetni.

Ha a felek a becsárban meg nem egyeznének, azt a biró állapitja meg, és az ekkép megállapitott összeget a telepitő, az itélet jogerőre emelkedésétől számitandó egy év alatt kifizetni köteles. A kifizetés után a telepitvényes a birtokot a függő termés betakaritása, vagy a dohánytermés beszolgáltatása után a tulajdonosnak visszaadni köteles. 1873 : 22. t.-c. 9—10. §.

A kir. kincstári telepitvényekre nézve a kormány felhatalmaztatik arra, hogy a meghatározott módon megállapitandó vételárért a külsőségből 4 kat. holdon felül és a telepitvényeseknek tulajdonul annyit átengedjen, a mennyinek vételárára nézve azok teljes biztositékot nyujtani képesek, vagyis a mennyit kifizetni birnak. 11. §.

A telepitvényes a vételárt az állam közvetitése nélkül 20 év alatt egyenlő évi járadékokban 5% kamataival törleszteni köteles.

A kincstári birtokon lévő telepitvényekre nézve azonban a

pénzügyminiszter a telepitvényesek számára egy vagy több intézettől 22 vagy 34 évi törlesztés mellett, félévi részletekben fizetendő 7 vagy 8 százaléknál nem nagyobb kamatra, kölcsönt eszközölhet ki, az intézet azonban rendkivüli törlesztés esetében félévi járadéknál kisebb összeget elfogadni nem köteles; kötvényekben kiadott kölcsönnél a kötvényeket az intézet rendkivüli törlesztésnél névértékben köteles elfogadni, az állam a kölcsönért jótállásra nem kötelezhető, de az intézet részére a lejárt évi járadékok, azok kamatai és a költségek ép ugy, mint az adóhátralékok közigazgatási uton hajtatnak be. — Egymás után 3 fizetési határidőnek elmulasztása esetében a tőke hátralévő részét is követelheti az intézet, s per nélkül végrehajtási árverés utján elégittetheti ki magát.

A magánbirtokon létező telepitvények megváltására vagy megvételére szükséges pénz, a felek beegyezése esetében szintén a pénzügyminiszter közvetitése mellett szerezhető meg.

A felek a fizetés módozatai iránt egyezkedhetnek, de a birtokokat egymásért, vagyis egyetemlegesen kötni, ugy a községi birtokokat jelzálogilag lekötni nem szabad.

A telepitvényes megváltási, illetőleg megvételi jogát két év alatt érvényesiteni, a földesur pedig nyilatkozatát egy év alatt a szolgabiróhoz beadni tartozik. Ezen határidők a szerződés le nem járta esetében, a lejárat napjától, különben a törvény hatályba lépte napjától számitandók, ellenkezőleg a jog megszünik, és további egy év alatt a telepitvényes csak beruházásai megtéritésére, a földtulajdonos pedig a telepitvényes kibecsülésére indithat keresetet, különben az illető törvényszék a telepitő terhére kirendelendő gondnok által hivatalból fogja a keresetet meginditani.

A kincstári birtokokra átköltözni kivánó és arra feljogositott telepitvényes köteles ezen kivánságát illetékes szolgabiróságánál a két évet követő egy év alatt kijelenteni, az egy hold belsőségből és 4 kat. hold külsőségből álló birtokot a valódi érdeknek megfelelő és a fentebbiek szerint lerovandó vételárért a pénzügyminiszter jelöli ki. (u. o. 16. §.)

Ha a telepbirtokra, illetőleg az épitkezésekre tulajdoni igények vannak feljegyezve, a pert az igénylők ellen is meg kell inditani, és az egyességhez minden igénylőnek hozzá kell járulni. Illetékes királyi törvényszék pedig az, a melynek területén a telepitvényi birtok fekszik.

Ugyanegy községbe tartozó egy vagy több, de hason tartalmu szerződésbe foglalt telepitvényi birtokon lévő telepitvényesek ellen a földtulajdonos, és viszont a telepitvényesek kereseteiket egy keresetlevélbe foglalhatják.

A törvényszék a segédadatok kinyomozásával és egybegyüjtésével vagy egy birói tagját bizza meg, vagy az illető kir. járásbirót keresi meg és az egyességet is megkisérli, eljárásáról jegyzőkönyvet vezet, és azt az összes egybegyüjtött adatokkal és a netán létrejött egyességgel a törvényszékhez beterjeszti, mely a netáni hiányok kiegészitése iránt hivatalból intézkedik. Ezek után a törvényszék a feleket azon pon-

tokra nézve, a melyek iránt meg nem egyeztek, perbeszédeiknek a rendes eljárás szerinti beadására utasitja, — az eljárás költségeit a felek egyenlő részben, de a konok perlekedő azonban egyedül viseli. (18—19. §§.)

Mihelyt a telepi birtokviszonyok egyesség vagy jogerejü itélet által rendeztettek, a telepitő, azaz a tulajdonos tulajdonjoga hivatalból, és a netáni hátralékos összeg erejéig a zálogjog a telepi birtokra egyidejüleg bekebeleztetik; ha azonban tulajdoni igények vannak bejegyezve, a tulajdonjog átirása ezen bejegyzésektől mentesen eszközlendő, és a birtokért, illetőleg a beruházásokért járó összeg a biróságnál fizetendő le; ha pedig a váltság, vételár vagy becsár-hátralék a birtokra kebeleztetett be, arra a kitörlött terhek és igények hivatalból felülkebelezendők. A tkvi igénylők és hitelezők minden esetben csak a birtokot, illetőleg beruházásokat helyettesitő összegekre tarthatnak igényt, miután a birtok maga a tulajdonost illeti. Ha a telepitvényi birtokra a telepitvényesek vannak tulajdonosokul bejegyezve, a földtulajdonos javára bekebelezett vételár, illetőleg váltsági összeg a birtokon levő minden bejegyzett teher felett elsőbbséggel bir. (U. o. 20—22. §§.)

Templomok, iskolák, azoknak telkei, faiskolák területei, a közlekedésre szükséges utcák, közterek, termelők megváltás nélkül a község, illetőleg azon egyház tulajdonává válnak, mely azoknak birtokában van. A községnek ezenkivül jogában áll a községi belsőségek között fekvő más nyilvános tereket valódi értékük megtéritése mellett tulajdonul megszerezni.

E törvény nem terjed ki azon telepitvényekre, a melyeknél nem csak a föld, hanem az épületek is a föld tulajdonosáé, továbbá gyárbánya és erdőüzem érdekében keletkezett telepitvényekre, ugy azon megváltási szerződésekre sem, melyek ezen uj törvényt megelőzték. Végül a jelen törvény alapján létesitendő ügyletekért teljesitett birói eljárásért és letétekért bélyeg és illeték nem jár. (u. o. 23—26. §§.)

A székelyföldi telepitvényekre a fentebbi intézkedések következő módositásokkal alkalmazandók:

Telepitvényeknek azok tekintendők, melyek az erdők kiirtása, és szántóföld, legelő vagy kaszálóvá átalakitása céljából a községi osztatlan birtokon, vagy magánosok majorsági birtokán eszközöltettek, habár község nem alakult is, és a telepitvényes vagy elődе a telep birtokot 1848. január 1-én már birta, használta s állandóan azon lakott, és ha a rajta épült ház a telepitvényes tulajdona, még pedig:

1. Hol a telepföldek örök időkre jutottak a telepitvényesek birtokába, vagy az évi szolgálmány mennyisége változás alá nem eshetett,

a) az összes bel- és külbirtok, a rajta fekvő évi tartozások megváltása mellett a telepitvényes tulajdonává válik, ha a külbirtok térfogatát, vagyis kiterjedését okmányilag igazolhatja;

b) de ha igazolni nem tudja, a belsőséget egészben, a külsőséget csak részben van jogositva megváltani, ugy, hogy ha a tartozás

pénzből vagy egyszersmind természetbeni szolgálmányokból állott, váltság fejében a külbirtok felét, vagy csupán természetbeni szolgálmányoknál harmadát tartozik a földtulajdonosnak visszaadni.

2. Hol a telepiföldek bizonyos meghatározott időre adattak a telepitvényeseknek, vagy a hol az évi szolgálmányok mennyisége változhatott, a belsőség fejében 8000 □ öl terület a felek között szabad egyezés, vagy ennek nem sikerülte esetében, birói becsü utján megállapitandó érték biztositása mellett a telepitvényes tulajdonába megy át. Azonban a községi birtokoknak bármikor történendő felosztásakor a telepitvényeseknek ezen törvénynél fogva tulajdonukká vált bel- és külbirtok után a telepitvényesek semminemü más esedéket vagy osztályrészt nem követelhetnek. Ezen törvény kiterjed azon telepi birtokokra is, a melyekre nézve a szerződés jelen törvény hatályba léptekor már lejárt, és a telepitvényesek a belsőségnek birtokában vannak, akár indittatott ellenük kereset, akár nem, de ha ily perben már jogerejü itélet van, vagy a telepitvényesek csak a belsőséget birják, ezek csupán a belsőséget válthatják meg. (U. o. 27—28. §§.)

Vásárjog.

A vásárjog csak kivételes jog és nincs a birtok tulajdonjogával egybekötve, mert az szorosan véve sem a kir. kisebb haszonvételek, sem a földesuri jogokhoz nem tartozván, a volt földesurak által kir. kiváltság, szabadalom vagy 100 évi elévülés alapján gyakorolható.

Most az országos és heti vásárokat a földmivelési, ipar és kereskedelmi miniszterium engedélyezi. Mielőtt azonban az engedélyt megadná, az illető kereskedelmi és iparkamara véleményét meghallgatja. Uj vásárok csakis községeknek adományoztatnak. [1]) A vásár engedélyezése alkalmával a jogosult községnek, ha kivánja, mérsékelt helypénzszedés engedtetik. Az illető tariffa helybenhagyás végett szintén a miniszteriumhoz felterjesztendő.

Ha valamely országos vásár sikere egy, az illető határnapra eső ünnep vagy bármely más előre tudott akadályozó körülmény által kockáztatva látszanék, ugy a vásárnak más időpontra való áthelyezése előlegesen kérendő. A pótvásárokra vonatkozólag a miniszter azokat csak egyes meghatározott vásárok helyett engedélyezi, oly esetekben, ha ez utóbbiak valamely rendkivüli akadályok következtében meg nem tartathattak. Az ily vásár áttételi, illetve pótvásár iránti kellően felszerelt, még pedig maga a vásárjogosult, nem pedig a vásárdijszedési jog bérlője által beadandó folyamodványok, — (miután a kérelem érdemében a szomszédos vásárjogosult községek is kihallgattattak, kellő közhirrététel tekintetéből, legalább három héttel az áthelyezendő régi, illetve a kérelmezett uj határnap előtt) terjesztendők fel. 1877. 20019. sz. földm., ip. és keresk. m.

Vásári helypénz a heti vásáron kivüli napokon is szedhető. 1877. 17575. sz. földm. m. r.

---

[1]) 1877. 14626. sz. a. földm., ip. és keresk. m.

A vásári helypénz fizetése alól a nemesek sincsenek kivéve, mert a vásári helypénz, mint a polgárok által bizonyos közintézmény használatáért esetről-esetre fizetett dij kétségtelenül közteher jellegével bir, és az 1849 : 8. t.-c. azon intézkedése, mely szerint az ország lakosai minden közterheket különbség nélkül egyenlően és aránylagosan viselik, ezen dij fizetésére is okvetlenül alkalmazandó. Az ország nemesei tehát az ősi gyakorlat privilegiuma alapján ily helypénzmentességet nem igényelhetnek, mert e privilegiumot az idézett törvény megszüntette, és azon körülmény, hogy a nemesek esetleg itt-ott a mentességnek gyakorlatában maradtak, nem korlátolhatja a törvény által megállapitott elvet; ellenkezőleg ezen gyakorlat ép ugy törvényellenes, mint minden más mentesség is, mely bármely állami, törvényhatósági vagy községi pénztárba akár adó, akár dij képében fizetendő közteher alól a nemesek előnyére adatnék. 1878. 25514. sz. a. földm. m. r.

A vásári helypénz minden, a vásártért elfoglaló s eladásra hozott tárgy után, s igy minden oda hajtott darab marha után is szedetik, akár eladatik a vásár alatt, akár nem. 1877. 9556. földm. m. r.

Az áthelyezési folyamodványra nézve a törvény azt rendeli, hogy rendes vásár-napok, akár kivételes, akár végleges áthelyezése eseteiben, az illető folyamodvány mindig az illetékes törvényhatóságokhoz beadandó, és ez köteles a szomszéd vásár jogositottak kihallgatása után a földm., ip. és kereskedelmi miniszteriumhoz felterjesztendő jelentésében határozottan nyilatkozni arra nézve, hogy a kérelmezett ujabb vásárnap által a szomszéd vásárjogositottak igényei nincsenek-e, vagy egyátalában mennyiben vannak érintve? 1870. december 11. m. r.

A vásárok engedélyezésénél a szomszédos vásárjogosultak nem mellőzhetők. [1]) És a vásárra jövők a szabályrendeleteket megtartani kötelesek. [2])

Minden iparosnak joga van akár maga, akár mások által készitett iparcikkeit lakhelyén országos vásárokon eladni vagy eladatni, heti vásárokon pedig csak a helybeli iparosoknak van joguk ezeket árulni. [3])

---

[1]) A vásárok engedélyezése, azok határnapjainak áttétele s a pótvásárok tarthatása iránti kérvények tárgyában mindig a szomszédos vásárjogosult községek is meghallgatandók. 1877. 10900. sz. a. földm. m. r.

Országos vásárok évenkint változás alá eső határnapokra, mozgó ünnepekre többé nem engedélyeztetnek. 1878. 22317. sz. a. földm. m. r.

[2]) A vásárjogosult községnek van ugyan joga az adás-vevésre bizonyos utcákat és tereket kijelölni, és ezeken kivül nyilvános, s a község tulajdonát képező tereken a vásártartást megtiltani, azt még sem lehet megakadályozni, hogy a termény-eladók a kereskedők tereit s udvarait fel ne keressék s velök alkudozásba ne bocsátkozzanak. Ennélfogva egy esetben a szabályrendelet a miniszterium által akként lett módositva, hogy az eladó a tengelyen beszállitott terményeit a kereskedő tulajdonát képező területre is hozhatja, hol a vásárlás az illető kereskedő részéről akadálytalanul s büntetlenül megtörténhetik. 1877. 11789. sz. a. földm. m. r.

[3]) 1884. 39266. sz. a. földm., ip és keresk. m. r.

Az országos s heti vásárok helyeire induló s terménynyel vagy más

Vám- és révjog.

A vám- és révjog oly kiváltságos jog, melynél fogva a tulajdonos a költségén épített hidon vagy átjáró kompokon átjáróktól személy, szekér, majd marhaszám szerint a felsőség által szabályozott hid-, vám- vagy révpénzt szedheti.

A vám- és révjog gyakorolhatására, illetőleg vámszedésre az engedélyt a miniszterium adja meg.

A vámszedés. Az engedélyérti kérvényhez mellékelni kell: 1. a tervezett vámtárgy engedélyezésének igazolását, 2. a helyszinirajzot, műszaki turást, a létesités, fentartás és kezelés költségeinek hiteles kimutatását. 3. Hogy az 3-ik személy jogait nem érinti, hogy 7·5 kilométer távolságon belől más vámtárgy nincs, vagy ha van, a tulajdonos beegyezését adja. 4. A várható forgalom adatait. 5. A szedetni kért vámtételek és megvámolandók részletes kimutatását, a várható vámjövedelem kitüntetését. 6. Nevét az engedélyt kérőnek, és az engedély tartalmának megjelölését. Megyékben, városokban, községekben a vámszedési jog engedélyezését a közgyülés határozza meg. A községek kérvénye a közgyülési határozattal együtt az alispán utján terjesztendő a miniszter elé, a ki a kérvényt véleményadás végett a közig. bizottsághoz küldi, ez a kérvényt tárgyalja, helyszini szemlét tarthat, arra az érdekelteket meghívhatja, az ellentéteket kiegyenliteni törekszik, eljárásának befejezése után javaslatot készit, s azt az iratokkal együtt a kereskedelemügyi miniszterhez terjeszti fel, a ki azután a kérvényt az érdekelt társminiszterekkel tárgyalja, s megállapitja a vámszedési jogot, kiállitja az engedélyokiratot, mely a hivatalos lapban közzéteendő, a megyében és a városban kihirdetendő. 1890. évi 1. t. c. 69. §.

Az engedélyes, jogaira sérelmes határozat folytán igényét a kézbesitéstől számitott 6 hó alatt birói uton érvényesitheti.

Az engedélyokirat annak lejártával megujitható, ez iránti kérvény annak lejárta előtt 6 hónappal előbb adandó be, ehhez mellékelendő a meglévő hatósági engedély, annak kifogástalan karbani tartása, hogy a közforgalomnak szolgál, az utolsó 3 évben szedett vámjövedelmek és kiadások kimutatása, s az érvényben lévő vámdijjegyzék.

A jelen törvény életbelépte előtt tényleg gyakorolt vámszedési jogok a tulajdonosok által igazolandók, ennek folytán az alispán vagy polgármester a törvény életbeléptétől számitandó 40 nap alatt hirdetményt tesz közzé, hogy a vámtulajdonosok a hirdetmény közzétételétől számitandó két év alatt vámjogaik igazolása iránti kérvényeiket hozzá adják be. A kérvényhez a kir. kiváltságlevél vagy más oklevél csatolandó; ha a kir. kiváltságlevél nem volna meg, az al-

---

árukkal rakott kocsiknak a közbeeső községek vásártérein vagy utcáin való megállapodása. hogy ott árucikkeiket kirakják s áruba bocsássák. egyszóval, hogy ott rendszeres adás-vevést üzzenek, mint a vásári jog kijátszása, meg nem engedhető. 1877. 7287. sz. földm. m. r.

ispán bizonyitványa csatolandó, hogy az illető a vámjogot már 20 év óta békésen gyakorolja. Az alispán a kérvényt a közig. bizottság tárgyalása alá bocsátja, ennek határozata csak birtokon kivül felebbezhető, és pedig a kézbesités napjától számitandó 30 nap alatt vagy a keresk. miniszterhez, vagy jogainak érvényesitése végett kereset a rendes birósaghoz beadandó. — A jogérvényes határozat a hiv. lapban és a megyében közzéteendő. 92. §.

A vámszedési jog csak a kir. kiváltságlevélben vagy engedélyokiratban foglalt határozatok és feltételek szerint gyakorolható, és csak azon a napon kezdhető meg, a melyen a törvénynek e részbeni rendelkezései foganatosittattak.

A vámszedési jog, illetve engedély elévül: ha a vámszedési jog a kitüzött naptól számitott egy év alatt gyakorlatba nem vétetik, ha a vámszedés és vámdijak 5 éven át nem szedettek. A vámtárgyak az illető tulajdona maradnak, de köteles azokat a hatósági határozat szerint vagy elhordatni, vagy birói becsü szerint megállapitandó kártalanitási összegért átengedni. 94. §.

Az engedély nélküli és száraz vámok beszüntetendők a közig. bizottság által, 15 nap alatt beadható felebbezés esetén a keresk. miniszter által; a vámtulajdonosok kártéritést nem igényelhetnek. A vámszedési jogról a jogosult önként lemondhat, lemondását az illető hatóságnál adhatja be. — A vámszedési jogok egyátalában át nem ruházhatók. — Magánszemélyeknek e részbeni jogai csak akkor ruházhatók át, ha azok személyhez kötve nincsenek, és ha eladatnak, az adásvevés érvényességéhez a keresk. miniszter engedélye szükséges, vagy ha az engedélyokirat a jogutódra is kiterjesztetett, vagy 20 éves törvényes gyakorlat szerint a jogutódra is átszállhatott. — Midőn a vámtárgy birói határozat szerint felfüggesztetik, az ezt kimondó határozatban intézkedni kell aziránt, hogy a vámtárgy a közforgalom érdekében meg ne akasztassék. 98. §.

Vámmentességgel birnak: az uralkodóház tagjai, a kir. udvarhoz és kiséretéhez tartozó jármüvek és fogatok; külhatalmasságok követeinek, képviselőinek fogatjai; katonák, honvédek, és fegyveres erő szállitására használt fogatok; állami, megyei, közbiztonság fentartásával megbizott közegek, pénzügyőrök, fegyencek, foglyok, toloncokat s kisérő személyzetet szállitó fogatok; állami javakat szállitó fuvarok; postafogatok, lovak, szállitmányok; az utak jó karban tartásával és ellenőrzésével megbizottakat szállitó fogatok; közmunkát teljesitő egyének és fuvarok; hivatalos müködésben eljáró és egyházi jelvénynyel ellátott lelkészek; temetkezési menetek és bucsujáratok; templom, iskola és paplak épitésére való ingyenes fuvarok; közveszély, háboru idejében mentők, menekülők fogataikkal és állataikkal; tüzoltók, mentők fogatjai, mezőgazdasági célból közlekedő fogatok azon határon belől, a melyhez tartoznak; gyalogszemélyek, — de nem a kompokon és a réveken; a községből kimenő fogatok és kihajtandó marhák a kövezetvám fizetése alól, katonai szolgálatra való besorozás vagy osztályozás végett szállitott lovak és hordállatok, de itt katonai igazolvány szükséges; a vámtulajdonosok

által mentesitett személyek, állatok és fuvarok. Az előbbi kiváltságos osztályok részére régibbi törvényeink szerinti vámmentesség hatályon kivül helyeztetik. 99. §.

Hatóságok. Illetékes hatóságok megyékben 1-ső fokban a főszolgabiró, városokban a rendőrkapitány; 2-od fokban megyékben az alispán, városokban a tanács, Budapesten a főkapitány; 3-ad fokban a keresk. miniszter Budapesten, és keresk. miniszterrel egyetértőleg a belügyminiszter.

A gyárak, a melyek az 1881. évi XLIV. t. c. értelmében felsorolt adók alól felmentve vannak, a megyei ut-adó alól is felvannak mentve. A törvény életbeléptekor földhaszonbérleteknél az utadót a bérlő a földbirtokosnak évenként megfizetni köteles. 161. §.

A vámtulajdonos köteles az utakat, hidakat, réveket, hajókat, a melyeknek használhatásáért vámot szed, jó karban tartani, és ha ezt elmulasztja, annak helyreállitására pénzbüntetés alatt szoritható — egyszersmind a netán történt kárért kártéritéssel tartozik.

A vámpénz csak a szekér és marha után szedhető, a gyalog embert vámfizetésre kötelezni nem lehet, kivévén a kompokoni átjárásokat, mert itt minden utas köteles fizetni.

Kompot, révet saját területén saját céljaira mindenki állithat fel hatósági engedély nélkül is, de csak ugy, ha az a hajózás-, tutajozás- és fa-usztatásnak akadályára nincs. 1885. 21. §.

Az államnak joga van ugyan közérdekből állandó hidépités végett magánvagyont és magánvagyoni jogokat elfoglalni, de egyeseknek a vagyonát nem követelheti az állam áldozatul ingyen a többiek javára. Tartozik ehez képest mindenki a közérdek javára a maga vagyonát átengedni az államnak, de ugy, hogy azáltal vagyoni hiányt ne szenvedjen. Ez csak kártalanitás mellett eszközölhető.

Törvényhozásunk a legrégibb kortól kezdve a magánvagyont mindig tiszteletben tartotta. Az 1832/6. 25. t. c. 3. és 26. t. c. 6. §., valamint az 1840. évi 10. t. c. a közjó érdekéből igénybe vett magánvagyonért birói uton megállapitandó teljes kártalanitást rendelt, nemkülönben az 1868. 55. t. c. 5. fej., az 1881. 41. t. c. 2. fej., az 1884. 17. t. c. 36. §. és az 1885. 23. t. c. 140. és 141. §. határozottan intézkednek a kártalanitás iránt.

Verbőczy hárm. t. k. II. r. 10. c. szerint a révvámjog egy mértföld távolságra kizárólagos jogot képez, és egy mértföldön belől másnak jogsérelmével revvámjog adományozható nem volt. Igy másnak kárára a fennálló rév közelében egy mértföldön belől csak a révtulajdonos teljes kártalanitása mellett lehet hidat épittetni akár az államnak, akár magánosoknak.

A kártalanitás tárgyát az 1881. 41. t. c. 14. §. szerint a révvámjog képezvén, a kártalanitási összeg ezen törvény 23. és 25. §§-ai szerint állapittatik meg. [1])

[1]) Az állam kártalanitással tartozik akkor, midőn egy törvényszerűen fennálló rév közelében, nevezetesen egy mértföldön belül, állandó hidat épittet, és ezáltal a révvámjog értéktelenné válik. Tartozik ezzel a kártalanitással akkor

Ha egyes uraság vagy a közbirtokosok a forgalom végett utakat, töltéseket, vagy a közlekedés végett hidat épitenek vagy réveket csináltatnak, dijat csak azon esetben vehetnek az átmenőktől, ha annak szedhetésére kiváltsággal birnak.

A hasztalanná vált vámok eltörlésére az alispánok tartoznak felügyelni. (1715. 15. t. c.) Az eltörlött vámokat a megye végzés ellenére feltartók a birói megintés után először 100 frt, másodszor 200 frt pénzbüntetéssel büntettetnek, harmadszor pedig a kir. kincstár részére vámhelyét vesztik el, de becs utján visszaválthatják. A vámot kárositónak marháját s szekerét a rajta lévő jószággal lefoglalni lehetett, de birói itélet előtt eladni nem volt szabad. Lopva vagy erőszakkal menekvő illetékes birája előtt beperelhető s a vele volt jószág becsárában elmarasztalandó.

Kegyuri jog (Jus patronatus).

Az egyházak főkegyura a király, de sokszor egyesek vagy testületek is birnak kegyuri joggal.

Szereztetik e jog: az egyháznak önköltségeni felépitése, s annak fentartására adott jövedelem, vagy alapitvány alapitása által, a megyés püspök beegyezése mellett; pápai adomány vagy azon birtoknak elévülés általi szerzésével, a melyhez a kegyuri jog tartozik.

A kegyurat külön hely, néhol sirbolt illeti az egyházban, ha pedig inségre jutna, az egyház jövedelméből szabad eltartást nyer.

A kegyuri jog átszáll: a) kir. adomány. b) az előbbi kegyur elleni elévülés, c) a kegyuri joggal összekötött birtok átháramlása, vagy adásvevés által a vevőre, mert a kegyuri jogról lemondani nem lehet.

A kegyurasággal járó jogok, hogy a kegyur jogositva van lelkészt kijelölni az egyháziak közül, de csak érdemes honpolgárt lehet kinevezni; ellenkezőleg a kijelölés el nem fogadtatik.

A kegyur köteles az egyház jogait védelmezni és annak javát és hasznát előmozditani.

A hol a kegyuri jog az ingatlannal van egybekapcsolva, a megfelelő kötelezettség magával az ingatlan birtokkal válhatlanul és anynyira össze van kapcsolva, hogy annak hatálya a birtoklási és tkvi állapotban történt változások által nem érintetvén, minden uj tulajdonosra a jószággal együtt közvetlenül átszármazik. [1])

A kegyuri jog elenyészik: a személyes a személy, a családi a családtagok elhunytával. A birtok elvesztésével. Ha az egyház más egyházzal egyesül. Ha más egyháznak vagy püspöknek engedtetik át. Ha a kegyur más vallásra tér, ebbeli jogát eladja, vagy az egyházi javakat elfoglalja vagy bitorolja, a lelkészeken testi sértést követ el.

---

is, ha a szabad közlekedést az épitett hidon ingyen engedi meg. 1888, máj. 4. (hit. 1888. május 18.) 1752. sz. a. Cur. hat.

[1]) 1888. ápril 12. 208. sz. a. Cur. hat.

Napjainkban a vallási különbség a kegyuri jogra befolyással nincs. Bármily vallásu legyen is a földbirtokos — a kegyuri joggal járó terheket viselni köteles, és ha a terheket viseli, az ezzel egybekapcsolt jogokat is gyakorolhatja.

Halászati jog.

1888. évi halászati törvény.

Hazánkban igen fontos nemzetgazdászati kérdést képez az egészséges és olcsó tápanyagok előállitása, melyben ismét fontos helyet foglal el a haltenyésztés, a melyre eddig hazánkban nem igen nagy figyelem fordittatott.

A haltenyésztés napról-napra alábbszáll, s a halnak oly szükében van az ország, mikép a halászok nem képesek a piacokat ellátni a napi szükségnek megfelelő halfajokkal. Ennek oka abban rejlik, hogy a nagyszámu halas tavak lecsapolásánál, és a roppant mérveket öltött vizszabályozásoknál figyelem nem fordittatott a haltenyésztés nagy és nemzetgazdászati fontosságára, — mert a haltenyésztés, ha okszerüen vezettetik és a mezőgazdasággal hozatik összeköttetésbe, annak jövedelmét nagy mérvben képes nagyobbitani.

Ezt célozza az uj halászati törvény, mit a halászati tilalomnak felállitásával és az okszerü haltenyésztés előmozditására vonatkozó intézkedéseivel törekszik elérni.

Mindenekelőtt biztositotta a tulajdonjogot, kimondván, hogy a halászat joga a földtulajdon tartozéka lévén, a mederkiöntések esetében pedig az elöntött terület tulajdonosát illeti, kivévén, ha a föld tulajdona másé, de az előbbi tulajdonos a halászati jogot fentartotta oly vizeken is, melyek medre már tulajdonukat nem képezik; hogy azonban a perek elkerültessenek, a törvény követeli, hogy a törvény hatálybalépte után egy év alatt ezen jogukra vonatkozó okiratokat az alispánnál (polgármesternél) bemutassák vagy igazolják, hogy halászati jogukat 20 év óta gyakorolják. (3. §.) Az alispán vagy polgármester 1—2 hóra terjedő határnapot tüz ki, mely a bejelentővel, a meder tulajdonosával és a község volt földesurával kézbesités, a többi érdeklettekkel szokásos módon közzéteendő és a községházánál kifüggesztendő hirdetmény utján közli, hogy a bejelentett igény ellenében észrevételüket irásban adják be, ellenkezőleg kifogásuk figyelembe nem vétetik.

Kétes esetben a halászati jog gyakorlata bebizonyitandó. [1])

A tárgyalásról jegyzőkönyv vétetik fel, a tanuk s szakértők kihallgatása után az alispán (polgármester) határozatot hoz, mely az

[1]) Két község közepén elterülő tónak, melynek középvonala képezi a községek között a határt, az egyik község mellett elterülő fele tulajdonát ezen község nem igényelheti, ha ki nem mutatja, hogy a tó melletti földek a községnek mint ilyennek tulajdonát képezik, és hogy a tóban az egyes lakosok által gyakorolt halászati jog a község nevében vagy annak engedélyéből gyakoroltatott. 1885. január 10. 3798/84. Cur. hat.

igénylőnek, a meder tulajdonosának, a községnek s az észrevételeket beadóknak kézbesitendő, mely nem felebbezhető, de 3 nap alatt a biróságnál per indítható. A költséget az igénylő köteles előlegezni. — Határidő elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye.

A halászat a hatóság által kiállitott egy évig érvényes halászjegy mellett gyakorolható, melyért 2 frt, segédszemélyzetért 50 kr. fizetendő, mely a csendőrök és hatósági közegek felhivására előmutatandó; ellenkezőleg ha azt fel nem mutatná, a halászattal felhagyni, nevét, lakását megmondani vagy zálogot adni, avagy kilétének kiderithetése végett a felszólitót a községi elöljárósághoz követni köteles.

Azok, a kik igazolás mellett, de nem tulajdonjog cimén gyakorolják a halászati jogot, a vizrészeket, a meddig halászati joguk kiterjed, táblával jelölhetik meg. (9. §.) A parti birtokos köteles türni, hogy a jogositott a vizhez járhasson, hálóját és egyéb halászati eszközeit a partról a vizbe dobhassa és kihuzhassa, azonban a halászatra jogositott által a parti birtokosoknak okozott s 8 nap alatt a hatóságnak bejelentendő kárt megtériteni köteles. A vetésekben okozott kár a termék mennyiségét megállapitható időben becsülendő meg. Ezen elv már a cur. határozatokban is benfoglaltatik. [1])

A halászat zárt és nyilt vizekben gyakorolható. Zárt vizek a mesterséges halastavak, vagy egy, vagy több tulajdonos tulajdonát képező és más vizekkel összeköttetésben nem levő vizek, hogy a halak egyikből a másikba át nem mehetnek. Más nyilt vizekben a halászat a szomszédok sérelme nélkül gyakorolható, ellenkezőleg a jogositottak csak társulattá alakulva gyakorolhatják azt. (14. §.)

A halászati jog a tó kiszáradásával megszünik. [2])

A haltenyésztés előmozditása szempontjából igen fontos intézkedés az is, hogy e végett a mező- vagy erdőgazdasági használat korlátozható megfelelő kárpótlás mellett. Táblákkal megjelölendő kiméleti terek az illetők kérelmére vagy hivatalból jelöltetnek ki, a melyek a halak ivására s a halivadék fejlődésére alkalmasak.

H a l á s z a t i t i l a l m a k. A kiméletlen halfogást, vagyis a rabló-halászatot semmi sem akadályozhatja, és igy a haltenyésztést semmi sem hiusithatja meg jobban, mint a halaknak minden időbeni fogdosása. A halászat meg nem engedendő az ivási időszakban, és pedig a következő halakra ápr. 1-től jun. 15-ig, ugymint: fajtok (tok, acipenser schypa), F o g a s-s ü l l ő (Lucioperca sandra), K e c s e g e

---

[1]) A halászati jog gyakorlására jogositottnak nem szabad a halászattal szükségkép egybe nem kötött cselekmények által kárt okoznia. 1886. február 26. 844. sz. Cur. hat.

[2]) Ha a halászati jog felperest illeti a nélkül, hogy ezen jog gyakorlása a viz mélysége, vagy a viz felett netán kinőtt növények minemüsége által korlátolva lenne, minthogy azon egyedüli kivétel, a mely a felperesi okiratban jelezve van, vagyis a végképeni kiszáradás a halászati jog feletti vitát teljesen kizárja, mindvégig tehát, mig a halászat az idézett területen lehetséges, alperes nem jogositott felperest a reáljog gyakorlásában akadályozni. A felperes a halászati jog gyakorlása által a halászattal szükségkép egybe nem kötött kárt okozni nem jogositott. 1886. február 26. 844. sz. a. Cur. hat.

(acipenser ruthenus), Kő-süllő (Tótsüllő, Lucioperca volgensis), Márna (Barbus fluviatilis), Sőreg (acipenser stellatus), Szintok (acipenser glaber), Tetemestok (Szükhal, acipenser Güldenstädtii), Viza (acipenser huso).

Ápril hó 1-től julius 15-éig:

Ponty (Potyka, Pozsár, Cyprinus carpio).

Téli halak szept. 1-től január 31-ig:

Lazac (Salmo, Salar), Pisztráng (Salar ausonii).

Március 1-től ápril 30-áig:

Lepényhal (Pérhal, Thymallus vexilliper).

Március 1-től május 31-ig:

Galóca (Salmo hucho).

Nem szabad kisebb halakat fogni, mint 80 cm. nagyságu Fajtokot (tok, acipenser schypa), Szintokot (acipenser glaber), 40 cm. Fogas-süllő (Lucioperca sandra), 35 cm. Kő-süllőt (Tótsüllő, Lucioperca volgensis), 30 cm. Kecsegét (acipenser ruthenus), Márnát (Barbus fluviatilis), Pontyot (Potyka, Pozsár, Cyprinus carpio), 25 cm. Lepényhalat (Pérhal, Thymallus vexillifer), 50 cm. Lazacot (Salmo, Salar), Sőreget (acipenser stellatus), 53 cm. Galócát (Salmo hucho), 100 cm. Tetemestokot (szükhal, acipenser Güldenstädtii), 150 cm. Vizát (acipenser huso), 20 cm. Pisztrángot (Salar ausonii). A hosszuság a fej elejétől a fark végéig mérendő. Mesterséges haltenyésztésnél azonban hatósági engedélylyel lehet kifogni bármikor.

Rákot (Astacus fluviatilis et leptodactylus) 8 cm.-nél kisebbet ápril 1-től május 15-ig fogni tilos.

De midőn a tilalmi időszakban a halfogás meg nem engedtetik, a halikrát sem szabad szedni a tulajdonos engedélye nélkül; tiltva van oly fogó eszközök használata is, a melyek a haltenyésztésnek gátul szolgálnak, mint rekesz, kosár, zárháló, mely a parttól derékszögben mérve, felénél többet elzár, több állandó készülék vagy háló (eresztő háló), ha egymástól legalább 50 méter távolságra nincsenek. Éjjeli halászat napnyugottól annak keltéig tilos. Oly szerek használata, a melyek által a halak elkábittatnak, megmérgeztetnek, mint maszlag, oltatlan mész, méregfü (Euphorbia palustris), tiltva van; gátaktól, zsilipektől, hallépcsőktől és egyéb vizi műépitményektől legalább 30 méternyire lefelé vagy felfelé (horog kivételével) halászni tilos. Nem szabad a vizeket a halak kifogása céljából szakaszonkint vagy egészben lecsapolni, vagy ugynevezett bányákban felfogni. Tisztogatás végett lecsapolás idejéről az érdekelt halászati jogosultak 8 nappal előbb értesitendők.

A halászatra jogosultak a halakra nézve kártékony állatok közül a vidrát (Lutra vulgaris), a vidra-nyestet (Mustela lutreola), a csönttörő sast (Halietos albicilla), a halászó sast (Pandion halietos), a jégmadárt (Alcedo ispida), valamint a gémeket, rucákat, ludféléket elpusztithatják, a vadászati terület tulajdonosának vagy bérlőjének tulajdonjoga azokra fentartatik. Kiméleti tereken nem szabad halászni, vadászni, békát fogni, csolnakázni, fürdeni, kavicsot és iszapot

szedni, marhákat, kacsákat, ludakat vagy egyéb állatokat vizbe ereszteni. 26. §.

A megállapitott mértéknél kisebb halakat egyátalán, a tilalom alá esőket pedig a tilalmi idő alatt árulni nem szabad. Tilalmi idő alatt fogott hal vagy ráknak a tilalmi idő alatti szállitása vagy eladása esetében a befogatási idő és származásuk községi bizonyitványnyal igazolandó.

A Dunafolyamon Orsovától a Ferenc-csatornáig, a Tiszafolyón a Dunába való beömlésétől a Ferenc-csatornáig, a Ferenc-csatornán, a Dráva-folyón és a Balatonon április hó 1-től junius 15-éig terjedő időszak kivételével, melyre az éjjeli halászati tilalom minden halfajra nézve továbbra is érvényben marad — egyelőre ideiglenesen, vagyis a további visszavonásig megszüntettetik. — Az előzőleg fel nem sorolt vizekre, illetőleg vizrészekre nézve az éjjeli halászati tilalom továbbra is érvényben marad. — A tilalom megszüntetése a fentebb megnevezett folyóknál csakis az anyamedence és ezzel egybefüggő, illetőleg ennek kiegészitő részét képező mellékágakra, a Balatonnál pedig csakis a szorosan vett és fogalma alá eső vizterületre szól, nem vonatkozik tehát az utóbbinál egyszersmind a tóba ömlő, illetőleg abból kiágazó folyóra vagy patakra is. — A halászati törvény végrehajtása tárgyában f. évi febr. hó 9-én 5000. sz. a. kiadott min. r. 40. §-ban foglalt azon rendelkezés, — hogy az éjjeli halászati tilalom csak emberi közremüködést közvetlenül igénylő fogási módokra értendő, t. i. a mennyiben ezen közremüködés napnyugtától napkelteig terjedő időszakban alkalmaztatik, — továbbra is érintetlenül hagyatik. 1889. szept. 16. 30677. sz. a. földm. min. r.

Halászati társulatok.

Halászati társulatok az érdekeltek — vizterület szerint — többsége által alakithatók. — Társulat alakitása esetében az érdekelt vizterület nagyságáról s tulajdonosairól kimutatás készitendő, erről jelentés teendő az alispánnak vagy polgármesternek, a ki azután az érdekletteket két hó alatt közgyülésre hivja össze. E közgyülésen a hatósági közeg elnöklete alatt a társulat megalakul, az elnököt és a választmány tagjait megválasztja, alapszabályait megalkotja, azokat az alakulási jegyzőkönyvvel és kimutatással az alispán vagy polgármester utján a földm., ip. és kereskedelemügyi miniszterhez felterjeszti. Azok, a kik alapszabályoknak miniszteri jóváhagyása előtt a társulat nevében eljártak, egyetemlegesen felelősek. (32. §.) A társulat kötelékébe tartozó területen halászati jogot szerző tagjává válik a társulatnak. (33. §.)

Az alapszabályokban megállapitandó: 1. a társulat neve és székhelye, 2. a társulat célja és a halállománynak szaporitását és fentartását célzó intézkedések, 3. a választmány szervezete, választási módja, hatáskörének és működésének tartama, 4. a közgyülés

mikénti összehivása, megtartásának helye, ideje, hatásköre, tárgyalási rendje és határozatok hozatalának módja és az összehivott közgyülés határozatképtelensége esetébeni teendő, 5. a tagok szavazati jogának mikénti gyakorlása. (34. §.)

A szavazatjog az érdekeltség aránya (vagyis a terület nagysága) szerint gyakorlandó, azért az érdekeltség legkisebb fokát, mely az egy szavazatra jogosit, (p. o. 10 hold) meg kell határozni; a legkisebb foknál kevesebbel érdekeltek csoportokba állhatnak, s ha nem állnak, a községi előljáróság által képviseltetnek. Egy érdekelt birtokos sem gyakorolhat több szavazatot a társulat összes szavazatainak felénél. (35. §.) A társulat ügyeit, a közgyülésnek fentartott ügyek kivételével — a társulat tagjai vagy meghatalmazottjai közül választott elnök és legalább 4 tagból álló választmány intézi. A társulatot az elnök vagy a választmány által kijelölt tag képviseli (36—37. §.), aki által annak nevében kötött ügylet kötelező a társulatra. (38. §.) A választmány a társulat irányában képviseleti jogán túl nem terjeszkedhet. Évenkint legalább egyszer közgyülés hivandó össze. A közgyülés tárgyai a meghivóban kiteendők, mert itt nem érintett más tárgyak felett érvényes határozat nem hozható, kivévén az ujabb közgyülés összehivása végett tett inditványt. A szavazattal biró tagok egy harmadrésze az ok és mód kijelölése mellett a közgyülés egybehivását bármikor követelheti, s ha ennek 8 nap alatt elég nem tétetnék, az érdekeltek kérelmére a földm., ipar és keresk. miniszter annak összehivása iránt intézkedik. (41. §.)

A közgyülés határozata alá tartoznak: 1. az alapszabályok megállapitása és módositása, 2. az elnök, választmány választása, elmozditása, felmentése, 3. számadások megvizsgálása, 4. üzemterv és költségvetés megállapitása, 5. kölcsönök felvétele, 6. a tartaléktőke és pénzek mikénti elhelyezése, 7. a társulat feloszlása vagy más társulattal való egyesülése...

A kölcsönök felvételéhez és az alapszabályok módositásához az összes érdekeltek átalános többsége, a társulat feloszlásához pedig kétharmada szükséges. (42. §.)

A választmány vezeti a társulat ügyeit, megválasztja a tisztviselőket, működésüket ellenőrzi, átvizsgálja a pénztári és más könyveket és iratokat, a közgyülés által reá ruházott hatáskörben. A választmány tagjait felelősség terheli. A közgyülési határozatok csak miniszteri jóváhagyás után birnak jogerővel. A társulat feloszlása esetében a tartozások kielégitése után felmaradt vagyon a tagok között vizterületük aránya szerint osztatik fel, s a tartozások is ugy terhelik őket; a felosztást a vál. tagjai eszközlik. E részben a miniszter kivételeket engedélyezhet.

A halászati jog az alispán vagy polgármester által megállapitott kikiáltási ár mellett a hatóság által 6 évre haszonbérbe adható, ha a birtokosok társulattá alakulni nem akarnak, vagy a társulat kötelességeit nem teljesiti. Az árverés sikertelensége esetében az szabad kézből is kiadható, de a szerződés az alispán vagy polgármester jóváhagyása után válik kötelezővé. Az alispán vagy polgármester határozatát

a közig. bizottsághoz, innen a miniszterhez lehet felebbezni. A bérlet lejárta után a társulat megalakitása ujból megkisérlendő. A bérlet jövedelme a vizterület aránya szerint osztandó fel. (47. §.)

A halászati ügyekbeni hatóságok és eljárás.

A halászati ügyekben hatóságok illetőségétől kivétel tétetett különösen az engedélyezési ügyeknél, a melyekre első fokulag az alispán, másodfokulag a törvényhatósági közig. bizottság, harmadfokban a miniszter határoz.

A halászat gyakorlata s viszonyai szoros kapcsolatban állanak a vizhasználati ügyekkel, ennek folytán mind a kettőre nézve hason szabályokat állitott fel mind az elöljáró hatóságokra, mind az azok előtt alkalmazandó eljárásra vonatkozólag. — Azon halászati ügyekben pedig, a melyek tisztán rendőri természetüek, s a melyek jogi kérdések körül nem forognak, első fokban a főszolgabiró, másodfokban az alispán, harmadfokban a közig. bizottság. — Azon ügyekre nézve pedig, a melyek a jog megállapitását érintik, mint a vizterületek és a kiméleti tér megállapitásának kérdése, első fokban az alispán, másodfokban a közig. bizottság, harmadfokban a földm., ip. és keresk. miniszter illetékes.

A halászati, a vizjogi ügyekbeni eljárással csekély eltéréssel ugyanazonos, — ezen eltérés a vizjogi törvénytől, a mennyiben a halászati törvény szerinti kártalanitás csak a mező- és erdőgazdasági használatnak s a kiméleti időszak tartama alatt való korlátozása miatt állapittathatik meg, továbbá a halászati törvény szerint a rendőri ügyek a kihágások körüli eljárásra a polgármesterek helyett a rendőrkapitányok mondattak ki illetékesnek.

Zárt vizek és a kiméleti terek megállapitása iránti kérvény, — melyhez szakértő által készitett rajzok és tervek és egyéb szükséges okmányok is melléklendők, — az alispánhoz vagy a polgármesterhez adandó be, — ha pedig ezen terek több törvényhatóság területén feküdnének, az alispán a kérvény másolatát a többi alispánnak vagy polgármesternek is elküldi, azokat az illetékesség elleni netáni kifogásaiknak 15 nap alatti beadására felhivja, ha kifogás tétetett, az illetékesség megállapitása végett az összes iratokat a földm., ipar és keresk. miniszterhez felterjeszti.

Az illetékes alispán vagy polgármester a többi érdekelt alispánokat vagy polgármestereket a tárgyalásra meghivni tartozik, meg nem jelenésük a határozathozatalt nem akadályozza. (46. §.)

Az eljáró alispán vagy polgármester a kérvényt 30 napi közszemlére teszi ki, erről, valamint a tárgyalás idejéről az érdekelteket hirdetményileg értesiti, mely hirdetmény az érdekelt községekben kifüggesztendő s az érdekelteknek kézbesitendő.

A helyszini tárgyalást fontosabb esetekben az alispán vagy polgármester vezeti, különben az előbbi a főszolgabirót, az utóbbi a

törvényhatósági bizottsági tagot bizhatja meg a tárgyalás vezetésével.

A tárgyalás szóbeli, arról jegyzőkönyv vezetendő, a melybe a felek nyilatkozatai röviden felveendők, melyet azután a jelenlévők aláirnak, az aláirás megtagadásának oka megemlitendő. Azután határozat hozatik, mely az érdekeltekkel a fentebbi módon közöltetik. A költségeket a folyamodó viseli és előlegezi.

A kiméleti térre vonatkozó kártalanitási összeg a felek egyezsége, ennek hiányában a közig. hatóság által állapittatik meg. Ezen kártalanitás csak a mező- és gazdasági használatnak a kiméleti időszak alatt való korlátozása miatt állapitható meg. A kártalanitás tárgyában hozott ezen közig. határozatot nem lehet felebbezni, a határozatban meg nem nyugvó fél azonban a közig. hatóság által megállapitott összeget a birtokbiróságnál teheti le, a kézbesitéstől számitott 15 nap alatt az alispánnak köteles bejelenteni, hogy a kártalanitási összeget a birtokbiróság által akarja megállapittatni, mely összeget azután a birtokbiróság a közig. hatóság határozatának jogerőre emelkedése után állapitja meg, a kisajátitási törvényben a kártalanitásra megállapitott eljárás utján.

A mező- vagy erdőgazdasági használat csak ugy korlátozható és szüntethető meg, ha az illető biróság által megállapitandó összeget, (mely a közig. hatóság által megállapitottnál kisebb nem lehet) készpénzben vagy óvadékképes értékpapirokban a birtokbirósághoz leteszi. A biztositékul leteendő összeget az érdekeltek kérelmére, szükség esetében a tulajdonos és szakértők meghallgatása után a kir. törvényszék előzetesen és soron kivül hozandó végzésben állapitja meg, mely ellen jogorvoslatnak nincs helye.

Mindazon esetekben, a melyekben a törvény a felebbezést ki nem zárta, a kézbesitéstől számitott 15 nap alatt a két egybehangzó határozatot is lehet felebbezni.

Minták.

Zárt viznek nyilvántartása iránti kérvény.

Tekintetes alispán ur!

Alsó-Szécsénke határában fekvő s a 18. sz. tkvben 11. sor és 3142. h. r. sz. a. fekvő dülőken lévő tó osztatlan és kizárólagos tulajdonomat képezi, és nincs más halastóval oly összeköttetésben, hogy a halak az egyikből a másikba átmehetnének, mi az ide A. alá csatolt szakértő mérnök által készitett rajzból eléggé kitünik.

Kérem tehát a tek. alispán urat, méltóztassék a fent kitett tavat zárt viznek kimondani. Tisztelettel stb.

Kiméleti térnek megállapitása iránti kérvény.

Tekintetes alispán ur!

Bánk községe határában a 23. sz. tkv. 5. sor és 243. h. r. sz. a. fekvő dülőben állandóan viz alatt lévő terület a halak ivására és a halivadék fejlődésére alkalmas lévén, azt kiméleti térré nyilvánittatni óhajtom következő okokból:

1. Mert vidékünkön oly vizek, a melyekben halak tenyésznének, a közelben nincsenek, — szükséges tehát, hogy az okszerü haltenyésztés itten is előmozdittassék.

2. Mert a viz alatt lévő ezen terület 20 holdat tevén, okszerü haltenyésztés által a vidék halszükségletét kielégiteni képes leend.

3. Ezen vizterület több birtokos birtokán vonul át, mint az ide A. alá csatolt szakértő mérnök által készitett tervből és rajzból eléggé kitünik.

Ha tehát ezen halastó az engedély nélküli halászat és ikraszedés tilalma által megvédelmeztetik, a haltenyésztés ezáltal e vidéken nagy lendületet fog nyerni.

Szükséges tehát, hogy ezen tóterület kiméleti térnek nyilvánittassék és igy addig, mig a halzsengék kellőleg ki nem fejlődtek, a körületében levő mező és erdő használata korlátoltassék.

Ezen terület birtokosai kivülem N. N., N. N., N. N. helybeli földtulajdonosok.

Ezen időszakra hajlandó vagyok a mező- és erdőgazdaság korlátozásáért a fentemlitett birtokosokat méltányosan kárpótolni.

Kérem tehát a tek. alispán urat, méltóztassék az e részbeni eljárást törvényeink értelmében meginditani, s a kártalanitási összegnek megállapitása iránt tárgyalási határidőt kitüzni. Tisztelettel stb.

A kártalanitási összeggel meg nem elégedő fél bejelentése.

Tekintetes alispán ur!

Hörgő Antal földbirtokos ur által községünk határában a 23. tkv. 5. sor és 243. h. r. sz. a. fekvő dülőben levő tó, illetőleg vizterületnek kiméleti térré való nyilvánitása iránt beadott kérvényére megtartott tárgyalás folytán a kártéritési összeg összesen, a halzsengék kifejlődési idejére, rét és erdőnk használatának korlátozása miatt

megállapitott 100 frt kártéritési összeg nincs arányban azon kárral, a melyet ezen birtokrészünknek két hóra terjedő korlátozása által szenvednénk. Ugyanis:

A fentemlitett tavat környező mező- és erdőrészünkre marhát legeltetés végett nem hajthatunk és igy e részbeni legeltetéstől elesünk, már pedig a kérvényező által bemutatott rajzon látható terület, a melynek használata korlátozandó, 50 holdat tesz, — a mely 50 holdon ezen idő alatt 1000 db juhot legeltethetünk, holott ezen korlátozás mellett juhainkat 2 órai távolra kell hajtanunk, mi igen nagy időveszteségbe kerül. — Gazdászati adatok szerint tehát a megállapitott kártalanitási összeg oly csekély, hogy azon összeget semmikép sem fogadhatjuk el, ugyanis:

naponkint a marhának távol helyre hajtása általi mulasztás két óra, husz marhára, vagyis tiz fogatra 20 óra, vagyis rendes igás munkánal 2 napot tesz. Ez két hóra hetenkint 6 napot véve, 96 napi mulasztást okoz, a napszám pedig nálunk 2 frtot tesz, tehát e részbeni kárunk már 192 frt.

A legeltetésnél is károsodunk, mert az itt legelőül használt téren termett füvet a kellő időben nem etethetvén le, az elöregszik, és igy a juhok, de más marha által is két hó után már nem használható. — E szerint tehát az azon 50 hold területen termett fű értékét kell megállapitani. És pedig:

Közép évben községünkben 1 hold terem 10 métermázsa szénát, — ez tesz 500 métermázsát, — határunkban az ide csatolt piaci árjegyzék szerint a szénának métermázsája nyáron 1 frt 60 kr., télen 2—3 frt között változik, ez tehát tenne 800 frtot.

A fent előadottak szerint tehát az igényelhető kártalanitási összeg 992 frtot tesz.

Kérjük tehát a tek. alispán urat, méltóztassék ezen közig. hatóság határozatának jogerőre emelkedése után a kártalanitásra vonatkozó összes tárgyalási iratokat a tek. kir. törvényszékhez áttenni, kérvén a tek. kir. törvényszéket, méltóztassék az 1881. évi kisajátitási törvényben előirt eljárás utján a kártalanitási összeget megállapitani.

Halászati kihágások.

Halászati kihágásoknak a következő cselekmények minősittetnek, s azok 5—200 frtig, a büntetendő cselekmények mérve szerint büntettetnek:

5 frtig terjedhető pénzbirsággal büntetendő, a ki halászjegy nélkül halász vagy rákász s a halászjegyet a jogositott felhivására elő nem mutatja. — A halászat megkisérlése nem büntetendő.[1]

25 frtig büntetendő, a ki a halászatra jogositottnak engedélye nélkül, de nem nyereségvágyból halász vagy rákász, zárt vizekből fogott halak vagy rákok származását igazoló bizonyitványt nem tud felmutatni, — a ki a halászati és kiméleti terek tábláit szándékosan megrontja, bemocskolja. — A ki a csend- s rendőrök, közbiztonsági közegek, halászatra jogositottak, felügyelő őrök, személyek felszólitására a halászattal fel nem hagy, zálogot nem ad, a felszólitót a községi elöljárósághoz követni nem akarja, annak hamis nevet vagy lakást mond be, vagy halászjegygyel nem birván, másnak nevére szóló vagy lejárt érvénytelen jegygyel halász vagy rákász, vagy saját jegyét használat végett másnak adja át.

50 frtig terjedhető birsággal büntetendő, a ki haltenyésztés céljából — más vizbe eresztés végett — irásbeli engedély nélkül fog ki halakat és rákokat, — a ki a jogositott engedélye nélkül nyereségvágyból halász vagy rákász. A tulajdonos, a ki a haszonbérlőt, vagy annak engedélyével halászót vagy rákászót megtámadja vagy akadályozza, a ki hamisitott halászjegygyel halász.

A hal ingó dolognak csak akkor tekinthető, ha a vizből kiemeltetett, azon tehát eddig lopás el sem követhető.[2]

A ki halászati vagy kiméleti terek tábláit károsítási szándékból megsemmisiti, elviszi vagy más helyre átteszi.

100 frtig terjedhető birsággal büntetendő, a ki az árvizek kiöntéseiből a halaknak a mederbe visszatérését akadályozza, a ki a tilalmi időszak alatt halász vagy rákász, a ki a törvényes mértéknél kisebb halakat vagy rákokat fog ki, a ki a kiméleti téreken halász, rákász, békát fog, csolnakáz, fürdik, kavicsot vagy iszapot szed, a halak ivását és fejlődését hátráltató müveletet tétet, a ki marhákat, kacsákat, ludakat vagy egyéb állatokat a vizbe ereszt, a ki tilalmi időszak alatt halakat vagy rákokat árul vagy szállit. A ki a jogositott engedélye nélkül halikrát szed, 4 cm.-nél szükebb vagy alacsonyabb nyilásu hálót, kosarat, vársákat, fogó eszközöket vagy készülékeket használ, a parttól derékszögben mérve, a vizfolyás felénél többet elzáró állandó halfogó készüléket (zárható rekesz, kosár) alkalmaz, egymástól 50 méter távolságnál közelebb állandó készüléket, eresztő hálót használ, a ki napnyugattól napkeltéig éjjel halász, a ki a gátaktól, zsilipektől, hallépcsőktől vagy egyéb vizi épitményektől 30

---

[1] A halfogás megkisérlése a khb. 26. §. szerint nem büntethető, csak a költségeket köteles a vádlott megfizetni. 1883. okt. 5. 5127. sz. a. Cur. hat.

[2] A halak mindaddig, mig a vizből kiemelve és megfogva nincsenek, meghatározott személy birtokában lévő olyan ingó dolognak. melyen lopás elkövethető. nem tekinthetők; ellenben a tilosban és igy tiltott és jogtalan cselekmény által a vádlott kezéhez keritett 50 frt értékét meg nem haladó halakat, az azokra egyedül jogos igénynyel biró bérlőtől elvonta, a btk. 355 §. és 334. §. szerint minősülő lopás vétségét képezi. 1889. máj. 29. 1981. sz. a. Cur. hat.

méternyire felfelé vagy lefelé (a horog kivételével) halász, a ki a vizeket a halak kifogása céljából szakaszonkint (duga) vagy egészben lecsapolja, vagy az ugynevezett bányákban felfogja.

200 frtig terjedhető pénzbirsággal büntetendő, a ki a halakat kábitó, megmérgező vagy robbanó szereket (mint maszlag, oltatlan mész, méregfű) használ, miután ezen szerek által a halak tömegesen elpusztittatnak, a halászatra nem jogositott, a ki éjjel tilalmi időben a kijelölt kiméleti helyen tiltott eszközzel, álcázva, vagy magát felismerhetlenné téve halász, nevét eltagadja, a tetten érőt álnévvel félrevezetni törekszik, fenyegeti, ellene fegyvert fog, vagy erőszakot használ, ha ezen cselekmények sulyosabb büntetés alá nem esnek.

Eljárás. Ezen kihágási ügyekbeni eljárás az 1880. aug. 15-ki miniszteri rendelet szerint történik.

Vadászat. — Madarászat.

A vadászat a földesuri jogok egyikét képezi s az a földtulajdonnak elválaszthatlan tartozéka.

A földtulajdonos, vagy a kinek az engedélyt adott, saját 1600 □ öllel számitott, s 200 holdból álló birtokán vadászhat, az mindegy, akár több határban fekszik a birtok, vagy utak, vasutak, csatornák, folyók vagy patakok által hasittatik is, vagy az 200 holdnál kisebb is, de kertileg miveltetik, vagy árkolattal van elzárva, belső telket, szőllőt, vagy állandó szigetet képez. Az egy tagban levő 1600 □ öllel számitott 50 holddal biró földbirtokosok a vadászatra egyesülhetnek ugy, hogy a birtokuk a 200 holdat megüsse. 1883: 20. t.-c. 1—2. §§.

Ha a szomszéd a lelőhetési jogról lemond, vetéseiben az erdőtulajdonos marhái által okozott kárt köteles megtériteni. [1]) Ha a haszonbérlő a legeltetésről le nem mondott, a haszonbérlő nem sérti meg a törvényt, hogy ha ott legeltet. [2]) A vadászterület egy részének eladása a haszonbérleti szerződést meg nem szünteti. [3])

---

[1]) Ha az erdőségben fővadak tenyésztettek és a szomszéd a lelőhetés jogáról irásbeli téritvény által lemondott, illetve a fővadak lelőhetési jogát magának fen nem tartotta, az erdőtulajdonos köteles az erdőségében tenyésztett fővadak által a szomszéd vetéseiben okozott kárt megtériteni, a mennyiben pedig ezen kötelezettség alól menekülni, és e tekintetből a fővadak tenyésztését beszüntetni szándékozik, köteles a tenyésztésnek beszüntetéséről felperest értesiteni, és az ez által kiállitott téritvényt visszafizetni. 1883. okt. 24. 772. sz. a. Cur. hat.

[2]) A haszonbérbe adott vadászati jog megsértését nem képezi a haszonbérbe adott területen történő legeltetés. vágatás vagy irtás, ha a haszonbérlő magát arra nem kötelezte, hogy a haszonbér tartama alatt ezen birtok területen sem legeltetni. sem ennek egyes részein vágatásokat vagy irtást eszközölteni nem fog. 1885. febr. 6. 5921. sz. a. Cur. hat.

[3]) A vadászterület jelentéktelen részének eladása folytán a vadászati jog kibérlése iránt kötött szerződés hatálytalanná nem válik, az által a bérlő vadászati jogának gyakorlatában akadályozva nincs. 1885. febr. 6. 5921. sz. a. Cur. hat.

Az 50 holdnál kisebb, vagy 50 holdat tevő, de nem egyesült és a község tulajdonát képező területeken a földbirtokosok a községgel együtt a vadászati jogot legalább is 6 évre nyilvános árverés utján bérbe adni kötelesek, [1]) s a jövedelem aránylag osztatik fel, az arány meg nem állapithatása esetében a közigazg. célokra forditandó egész jövedelem a községet illeti. — Az egy folytonosságban levő 2000 kat. holdnál nem nagyobb terület egyben adandó ki, különben több 2000 kat. hold részletben is bérbeadható. Az 1883-ik évi 20. t. c. 3. §-át az 1886: 22. t. c. 34. §. hatályon kivül helyezte. Az ily bérszerződés mindig a megyei alispán, törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanács jóváhagyása alá terjesztendő. — Egy vagy több birtokos — 1600 □ öllel számitandó nagyobb erdőterület által körülvett, s igy elszigetelt birtokát — a vadászterület birtokosának vagy haszonbérlőjének haszonbérbe adni, az viszont haszonbérbe venni köteles, barátságos egyezség létre nem jötte esetében a szolgabiró, rend. tanácscsal biró városokban a polgármester, törvényhatósági joggal felruházott városokban a kapitány határoz. U. o. 3. §.

Ha a vadászati kihágás a haszonbérleti szerződés megsemmisitése előtt követtetik el, — a panasz pedig annak megsemmisitése után adatik be, — azért a panaszló — a ki a vadállományt a szerződés megsemmisitése előtt jóhiszemüleg használhatta — a kár megtéritésére jogosultsággal bir. [2])

A mely községekben a tagosztály még meg nem történt, a közös legelő, erdő és nádasokban, a vadászati jog a községet, a korábbi földesur tulajdonát képezőkön pedig a földesurat illeti, habár a volt urbéreseket ezekben fajzás vagy egyéb szolgalmak illetik is; irtványokon, bérföldeken és egyéb urbéri természetü földeken a vadászati jog a földesurat illeti. U. o. 4. §.

A mely községekben pedig a tagosztály megtörtént, a volt urbéresek tulajdonában a földesur által fentartott vadászati jog megszünik, de ha a földesur a vadászatí jog fentartásáért akár ingatlanban, akár más módon bármi árt adott, azt a volt urbéresek megváltani tartoznak. U. o. 5. §.

A fővadak által tett kárt azon birtokos vagy haszonbérlő köteles megtériteni, a kinek vadászterületén a fővad tenyésztetik, de szük-

---

[1]) Törvényhatósági joggal biró városok községi vadászterületei iránt kötött bérszerződések jóváhagyására nem a képviselőtestület, hanem a tanács van hivatva; a bérbeadási feltételek megállapitására pedig a képviselőtestület (az érdekelt birtokosokkal) és nem a tanács az illetékes. 1884. 2688. sz. a. belügym. r.

A községi vadászterületek bérbeadása azon képviselőtestületi ülésben, mely a bérbeadás feltételeit meghatározza, nem eszközöltethetik. hanem az árverés napja törvényes határidőre megállapitandó s kellően kihirdetendő. 1883. 36863. sz. a. belügym. r.

[2]) A panaszló a haszonbéri szerződés megsemmisitése előtt jóhiszemü birtoklással birván — a panaszlott általi megkárositás folytán magánjogi sérelmet okozott, és mert panaszlott vadászati jogosultsága a megsemmisitési itéletek által sem lévén elismerve, cselekménye büntető cselekménynyé minősittetett, kétségtelen, hogy ezen cselekménye által okozott kárt is ő tartozik megtériteni. 1889. márc. 14. 10326. sz. a. Cur. hat.

séges, hogy a kártétel napjától számitott nyolc nap alatt a hatóságnak bejelentessék, a vetésekben okozott kárt a termény mennyiség megállapithatásának idejében kell megbecsülni (tehát nem aratás vagy kaszálás után), a kár vagy természetben, vagy pénzértékben téritthető meg. U. o. 7. §.

Ragadozó és kártékony állatok által tett károk meg nem téríttetnek, mert azok bármikor elpusztithatók. U. o. 8. §.

A vadászati tilalom tart február hó 1-jétől aug. hó 15-éig. Különösen pedig tilos a vadászat:

szarvas-bikákra okt. 15-től, dámvad-bikákra nov. 15-től jul. 15-ig;

szarvas-, dámvad- és őztehenekre jan. hó 1-től okt. hó 15-éig;

őzbakra jan. 15-től ápril 1-ső napjáig;

zergére dec. 15-től aug. 1-ső napjáig, zergegidára pedig minden időben;

siket- és nyirfajd-kakasra jan. 1-től március 1-ső napjáig, jércére minden időben;

császármadarakra jan. hó 1-től, fácánokra és tuzokokra február 1-ső napjától aug. hó 15-éig;

foglyokra január hó 1-ső napjától aug. 1-ső napjáig;

éneklő-madarakra minden időben.

És ezen tilalmi időszak alatt a fent elősorolt állatokat szállitani is tilos [1]).

Minden más madárra február hó 1-től aug. hó 15-ig. Élő kisebb éneklő vagy díszmadarak, tollas vadak és barómfi (pulykák, hattyuk és pávák kivételével) mindenkor szállithatók [2]). A tilalmi időszak alatt sem a vadak fiait elfogni, sem a madarak fészkeit szándékosan érinteni vagy tojásaikat elszedni nem szabad; kivétetnek ez alól azon tulajdonosok vagy bérlők, a kik a tojást ép a vadtenyésztés céljából szedetik. U. o. 9. §.

Tilalmi időszakban az első 14 nap kivételével vadat átalában, vagy ha a tilalom csak némely vadra vonatkozik, ilyet árulni, venni vagy nyilvános helyiségekben étlapra jegyezni nem szabad. A szarvas, dámvadbika és tehén, nemkülönben az őzbak és tehén, a fent kitett tilalmi időn kivül is, csak azon esetben szállithatók, ha azokon a nemző részek láthatóan meghagyattak. Ezen faju vad szállitmányokat, melyeket ezen rendelkezés ellenére, habár a tilalmi időn kivül is, továbbá ugy ezen, mint egyéb vadszállitmányokat, melyeket a tilalmi időben akarnak postára adni, nem szabad felvenni. A tévedésből felvett vadszállitmányok a helyhatóság közbejöttével lefoglalandók és elárverezendők, a befolyt pénz pedig az árverési jegyzőkönyvvel együtt az előttes postaigazgatósághoz felterjesztendő, mely azt a küldemény feladójának községi elöljáróságához átküldi. A helyhatósági közeg által aláirandó jegyzőkönyvben a lefoglalás oka mindig

[1]) 1884. február 26. 5386. sz. közm. és közl. m. r. — [2]) Ugyanaz min. rendelet.

körülményesen megemlitendő. A keritett helyeken bármikor lőhető vadak szállitására ezen rendelet nem vonatkozik, csakhogy a visszaélések elkerülése végett az ily vadak a fent kitett tilalmi időszakban a vadászati terület tulajdonosának, bérlőjének a községi elöljáróság által láttamozott, a vad faját, nemét és mennyiségét tartalmazó bizonyitványa mellett szállithatók[1]. (U. o. 10. §.) Kivétetnek a vándor- és vizimadarak, de ott, a hol az utóbbiak költenek, a párosodás és a költés időszaka alatt a tilalom reájuk is kiterjed. U. o. 11. §.

Szabad azonban vadászni a tiltott időszak alatt is a seregekben vonuló vadludakra, vadkacsákra, vad- és szelid galambokra, keselyükre, sasok, sólymok, kányák, vércsék, héják és ölyvek minden nemeire, valamint a nagy suholyra, hollókra, szarkákra, varjakra, verebekre, seregélyekre, ez utóbbiakra csak szőllők és gyümölcsösökben. U. o. 12. §.

Ragadozó és kártékony állatokat, mint medvét, farkast, rókát, hiúzt, vadmacskát, nyestet, vaddisznót, borzot, tengeri nyulat, hörcsögöt, ürgét, görényt, menyétet, nyustot, vidrát a birtokos saját területén bármikor elpusztithatja, de csak saját földjén, mint ezt a legf itélőszék is kimondotta[2], a vadászatnak bérbeadása esetében is, hajtókkal vagy vadászebekkel vadászni a bérlő beleegyezésével lehet csak. A vaddisznók által okozott nagyobb károk eseteiben a tulajdonosok és bérlők tartoznak azokat lehetőleg pusztitani, erre a közig. bizottság vagy annak elnöke által záros határidő kitüzése mellett figyelmeztetendők. A határidők elmulasztása esetében azoknak pusztitása hivatalból eszközlendő. U. o. 13. §.

A kóbor ebek és házi macskák a vadászati téren elpusztithatók. 14. §.

Szabad időben sem szabad szőrmés vagy szárnyas hasznos vadakat tőrökkel, hálókkal, hurkokkal elfogni vagy megölni, a fenyves madarak kivételével, tuzokokat ólmos esőkben behajtani vagy agyonverni. Tenyésztés céljából csak a vadászat tulajdonosai, bérlői vagy szakértő megbizottjai foghatják be. 15. §.

A vadászat csak lőfegyverrel vagy lóháton bárminemü vadászebbel gyakorolható. A vetésekben stb. tett kárt a vadászatot gyakorló teljesen megtériteni tartozik. Másnak a vadászati területére bármi faju ebeket bocsátani nem szabad. A nyájőrök ebeik nyakára első lábaik térdein alól három centiméternyi távolságra lelógó nehezéket függeszteni tartoznak. U. o. 16. §.

A sebzett vadat idegen területen üzni nem szabad, az átment ebeket a kártéritésig letartóztathatja ott az illető vadászatra jogosult; ezen kárkövetelési joga a le nem tartóztathatás esetében is fenmarad. U. o. 17. §.

---

[1]) 1884. február 26. 5386. sz. közmunka- és közl. min. r.

[2]) »Panaszlottak, kik másnak tilos területén és tilos időben, állitólagos görényfogás végett tőröket állitottak fel, az 1872. t. c. 21. §-a értelmében elkövetett vadászati kihágásban nyilvánittatnak vétkesnek«; »mert: az 1872. VI. t. c. 15. §-ában megnevezett ragadozó vagy kártékony állatokat bármikor elpusztitani mindenkinek csakis a saját földjén szabad.« 1872. okt. 26. 5916. sz. a. Cur. hat.

Hivatalbóli vadászatokat a szükséghez képest a közigazgatási bizottság, illetőleg annak elnöke engedélyezi, erről a vadászterület tulajdonosát vagy bérlőjét értesiti, s a belügyminiszternek jelentést tesz. (19. §.) Az ekép engedélyezett vadászatokat a tulajdonos vagy a bérlő nem gátolhatja. (20. §.)

A belügyminiszter a hivatalbóli vadászatnak alapos ok nélküli engedélyezése esetében a vadászati engedélyezésnek jogosultságát a közig. bizottságtól megvonhatja. (22. §.) Az ily vadászaton csak ragadozó állatokat szabad lőni, a ki más vadat lő, 10—20 frtig, lóháton 20—100 frtig büntettetik. Az ily vadászatokon elejtett vad a vadászati terület tulajdonosát vagy a bérlőt illeti. (22. §). Hajtók gyanánt azon községek lakói tartoznak közreműködni, a melyeknek érdekében a vadászat tartatik. (23. §.) Ilyen vadászatok hatósági felügyelet alatt tartatnak, a vadászaton résztvehetnek olyanok is, a kik vadászjegygyel nem birnak. (24. §.) A mely megyékben a ragadozó vadak túlságosan elszaporodnak, irtásukra jutalom tüzetik ki. (25. §.)

Vadászati kihágások és büntetéseik.

A tulajdonos vagy haszonbérlő engedélye nélkül vadászó 10—15 frtig, lóháton 20—100 frtig, éjjel vagy keritett helyen vagy tiltott eszközökkeli orvvadászat, a tetten kapónak félrevezetésére való igyekezet vagy annak veszélyes fenyegetése, ellene fegyverfogás, erőszakhasználás 100—200 frtig, a bérlőt vagy ennek engedélyével vadászót megtámadó, akadályozó tulajdonos annyiszor a mennyiszer 10—50 frtig terjedhető pénzbirsággal büntetendő. (20. §.) A vadak fiainak elfogása, fészkeiknek, tojásaiknak (a ragadozók kivételével, (12—13. §.) elszedése 1—10 frt, tiltott időszakban vadat hordozó, áruló, vevő a talált vadnak a szegények javára leendő elkobzása mellett, szarvas- vagy dámvad-bikáért 60 frt, szarvas- vagy dámvadtehénért 50 frt, őzért 20 frt, fajd, fácán és tuzokért 5 frt, ugy minden más vadért darabonként 3 frt, az ebet szándékosan tílos térre vivő, a nyájőrző ebekre vonatkozó intézkedések ellen vétő 1—10 frtig büntettetik. A fent előadott kihágásokra ismétlés esetében a büntetés kétszeresen veendő, de az 300 frtot meg nem haladhat. (33. §.)

Az orvvadászat 100—300 frtig, — ha a büntető törvények sulya alá eső cselekmény is követtetett el, a bünt. törvények szerint, — a haszonbérlőt veszélyesen fenyegető, ellene fegyvert fogó tulajdonos pedig 100—200 frtig büntettetik.

A vadállománybani kár-okozás esetében a jogosult a szolgabiróság előtt kártéritést követelhet. (34. §.)

A kihágás elkövetéséhez használt családtagokért, és a közös háztartásban élőkért a birságot a szülők, gyám vagy gondnokság alattiakért a gyám vagy gondnok köteles megfizetni. Egyszerre több kihágásért vád alá kerülőre a pénzbirságot minden egyes kihágásra külön kell kiszabni. A segédekül használt szolgákért, napszámosok-

ért, cselédekért, iparosokért és kereskedő tanoncokért első sorban az azokat használó köteles megfizetni. A pénzbirságnak fele a feljelentőé, másik fele azon községi szegényalapé, a melynek határában a kihágás elkövettetett.

A pénzbüntetés a vétkes fizetési képességére való tekintet nélkül szabatik ki, egyszersmind annak be nem hajthatása esetében az elzárás tartama is meghatározandó, és pedig 2 frtot meg nem haladó pénzbüntetés helyett 2 óránál nem rövidebb, 12 óránál nem hosszabb, 2—10 frtig 1 napi, azon felül minden 10 frtig terjedő összeg helyett 1 napi elzárás szabandó. Az elzárásban lévő, ha a pénzbüntetésnek a szenvedett elzárás által még le nem rótt részét kifizeti, az illető a fogságból azonnal szabadon bocsátandó. (37. §.) Az orvvadászat, vagy a vadaknak tiltott időbeni lövetése gyakorivá válta esetében a belügym. a közig. bizottság által az érdekelt vadászterület tulajdonosa vagy bérlője kérelmére, vagy a nélkül is indokolt javaslata folytán elrendelheti, hogy az illető vadak szokott eladási helyén, a vadak eladása, szállitása vagy vásárlása, a vad jogos szerzését igazoló bizonyitványok előmutatása mellett történjék.

Ily igazolványul szolgálnak a vadászati terület tulajdonosának, megbizottjának, az illető községi elöljáróság által láttamozott, a vad faját, nemét és mennyiségét tartalmazó bizonyitványa, a kitől a vad szereztetett.

Eljárás.

Ezen kihágási ügyekbeni eljárás az 1880. aug. 15-ki miniszteri rendelet szerint történik.

A büntetőtörvény azon kisebb kihágásokat, a melyekre két hóig terjedhető elzárás és 300 frtig terjedhető pénzbirság szabandó, a közig. hatóságok illetősége alá helyezte, és ezek e részben biráskodási hatáskörrel ruháztattak fel.

A halászati és vadászati kihágásokra nézve illetékes közig. hatóságok ezek:

I-ső fokban a szolgabiró, rend. tanácsu városokban a városi kapitány vagy esetleg a város itanács, vagy a tanács által kiküldött közeg. Budapest fővárosában a ker. elöljáróság vagy a főváros tanácsa által megbizott városi tisztviselő.

II-ik fokban megyékben az alispán, a városi, illetőleg a fővárosi tanács.

III-ik fokban a földm., ipar és keresk. miniszter.

Ezen kihágások nem jöhetnek oly beszámitás és büntetés alá, mint a törvénynek nagyobb megsértései: a büntettek és vétségek, tehát az eljárás sem lehet oly hosszu, nem kivántatik formaszerinti eljárás, miután itt előleges és rendszeres vizsgálat, perbefogatás nem szükséges; a kihágásnak tehát rövid uton, gyorsan, azaz sommásan kell bevégeztetni.

Fő lényeg, hogy a szó- vagy irásbeli feljelentésben mindazon

lényeges körülmények előadassanak, a melyek a tényálladék kideritésére vonatkoznak, tehát a bizonyitékok, a melyek a tényállás helyreállitására szükségesek; a tanuk nevei előadassanak, és a panaszból semmi sem maradjon ki, mi a büntetendő cselekmény valóságának kideritésére szolgál.

A panaszos akár szóval, akár irásban tehet feljelentést; a szóval előadottat a hatóság hivatalból jegyzőkönyvbe veszi.

Minta.

Tekintetes főszolgabiró ur!

Az 1883:20. t.-c. 9. §. értelmében foglyokra január hó 1-ső napjától aug. hó 1-ső napjáig tilos a vadászat.

Ezen tilalom ellenére Göndör Péter helybeli birtokos ur február hó 2-án ezen tiltott időszak alatt vadászván, több foglyot le is lőtt.

Őt felhivtam, hogy a vadászattal hagyjon fel, de ő azzal válaszolt, hogy az ő tagján neki senki sem parancsol, ő akkor vadász, a mikor kedve tartja.

Hogy emlitett Göndör Péter ur ezen tiltott időszak alatt vadászott, annak valóságára N. N., N. N. tanukra hivatkozom.

Mely cselekményt azon kéréssel jelentem fel, miszerint fentemlitett Göndör Péter ellen a hivatalos eljárást folyamatba tenni, s őt a fent hivatkozott törvény értelmében az ott kiszabott pénzbüntetésben elmarasztalni méltóztassék. Tisztelettel.

A közigazgatási hatóságok által az 50 frtot meg nem haladó kártéritési követelések, melyek a kihágásból származnak, rendszerint a feljelentés folytán hozott itéletben döntendők el. Ha alapos megbirálásuk bővebb bizonyitást követelne, és azért a kihágás elkövetése kérdésében az itélethozatalt késleltetné, a káros követelésével polgári perre utasitandó. 1880. aug. 15. belügyi m. r. 4. §.

Hatósági illetőség az, melynél fogva bizonyos közig. hatóság azon joggal ruháztatik fel, hogy a kihágást tárgyalás alá vehesse, abban itélhessen s itéletét végre is hajthassa. Ennélfogva minden kihágásban csak a kijelölt s illető hatóság járhat.

A tapasztalat és a tudomány kimutatása szerint legcélszerübb elvül a kihágás elkövetésének helyét fogadni el, különösen ily csekélyebb büntetendő cselekményeknél, a hol a bizonyitási eljárás a legegyszerübb alapon nyugszik. — Történhetik, hogy az elkövetés helye szerint több birói hatóság lenne illetékes, p. o. midőn több hatósági kerületben követtek el kihágásokat. Ezen esetben a panaszló akár azon hatósághoz, a melynek kerületében a panaszlott legelőször elkövette a kihágást, akár azon hatósághoz, a melynek kerületében a

panaszlott azt ismételte, — panaszával járulhat. — De lehet a vádlott lakhelyének hatóságánál is beadni, s ha ez ellen a vádlott kifogást nem tesz, az illetékessé válik, de ha kifogást tesz, az ügyet az illetékes hatósághoz kell áttenni. Ha a tett elkövetése helyén illetékes hatóság nem székel, a sértett fél a helyben székelő közig. vagy rendőri hatóságnál is előterjesztheti panaszát, mely azt az eljárásra hivatott hatósághoz átteszi. Ha a közig. hatóságok és biróságok köréhez tartozó cselekmények a közig. hatóságnál együttesen jelentetnek fel, vagy ha a vizsgálat folyamán tünik ki a biróság illetékessége, a közigazgatási hatóság az eljárást beszüntetni s az ügyet a kir. bírósághoz áttenni köteles.

Tartozik a kárt megtériteni az, vagy azok, a kik a kihágás által a kárt okozták, vagyis az, vagy azok, a kiket kihágás miatt büntetésben marasztaltak el. Ezen elvnek jogszerüsége abban fekszik, hogy jogilag csak akkor lehet helye a kártéritésbeni marasztalásnak, midőn a károsítás elkövetése bebizonyittatik, és a pénzbüntetésrei elitéltetés ténynyé vált.

Másik szabály az, hogy közösen vagyis egyetemlegesen, azaz egy mindnyájáért és mindnyája egyért köteles a kárt megtériteni, miután a kártétel szükséges kapcsolatban van a kihágás elkövetésével, tehát arra való tekintet nélkül, hogy a kihágást elkövetők közül melyik tette a kárt, — a kártéritési összeget egyetemlegesen tartozik megtériteni. — A pénzbüntetésbeni elmarasztalás és annak megfizetése sem menti fel a panaszlottat attól, hogy a kárt, a mit okozott, helyre ne hozza. A kár — a tiltott halászattal a jövedelemben, vadászati tárgyakban, vetésekben, ültetvényekben, vagy a vadak állományában okoztathatik azáltal, hogy a regaletulajdonos kevesebb bort mérhet ki, vagy a halak annyira kihalásztatnak, a vadak kilövetnek, hogy sok idő kivántatik arra, hogy a csonkitás által szenvedett jövedelmet helyrehozni lehessen, s igy a tulajdonos vagy bérlő megfosztatik azon jövedelemtől, a melyet a halászat és vadászatból bevenni remélt. Tehát ezen károk megtéritendők.

Jogos az is, hogy az, a ki a költséget okozza, azt megtériteni tartozzék. Tehát a panaszlottat elmarasztaló itéletben a hatóságnak meg kell itélni, illetőleg megállapitani azon költséget, a melybe ezen eljárás panaszlónak került, és ha a panaszló kárát is bejelentette, akkor a közvetlen károkat is a kihágást megállapitó itéletben a költséggel együtt meg kell itélni, azaz azokat, a melyeket a panaszlott maga is beismer, vagy a melyeket a felügyelő vallomása vagy becslevél alapján meg lehet állapitani.

Miután a közigazgatási hatóságok előtti kihágásnak célja a gyorsaság, azért, ha a kárkövetelés beigazolása több időt venne igénybe, p. o. ha a kár valóságának elkövetése tanukkal volna igazolandó, vagy az csak birói szemle utján szakértők közbejöttével volna megállapitandó, mi hosszadalmas eljárást igényelne; a káros fél kártéritési keresetével a polgári birósághoz utasitandó és ezen polgári perre utasitó határozatot felebbezni nem lehet. 1880. aug. hó 15-ki belügym. r. 22. §.

Jogszerü az is, hogy a felmentett panaszlottnak, a kire a panaszló által felhozott kihágás be nem bizonyittatik és igy felmentetik — a panaszló téritse meg költségeit. A költségek pedig a becsüsök napi béréből, tartásából, szükséges fuvardij, fáradság-dijból áll. Ezáltal eleje vétetik a csupa boszuból inditott vádaknak, zaklatásoknak, a melyeknek különben a lakosok kitéve volnának.

Elévülés az elkövetett kihágás törvényes következményeinek (eljárás büntetésnek) bizonyos idő elteltével való megszünése. — Ha 3 hó alatt a kihágás miatt feljelentés vagy panasz nem tétetett — ezen idő után már panaszt inditani nem lehet. Most azon kérdés merül fel, hogy a kihágással együtt elévül-e a kártéritési kereset is? A kártéritési kereset 32 év alatt évül el, csakhogy a kárt a mezei rendőri törvények szabályai szerint addig, mig a kár nyomai látszanak, meg kell becsültetni s a becsüt a kárttevővel közölni.

A ki a kár becsüjét soknak tartja, szabadságában áll az első becslés után 3-ad nap alatt, erdei károkat 15 nap alatt ujra megbecsültetni. 34. §.

Előzetes letartóztatásnak rendszerint helye nincs. Alapos gyanuval terhelt egyén azonban elitéltetése előtt is letartóztatható, ha rendes lak- vagy tartózkodási helyét nem igazolhatja, ha szökést kisérlett meg. Oly kihágás esetében, a melyre csak pénzbüntetés van szabva, a vádlott itélet előtt le nem tartóztatható.

Az előzetes letartóztatás azonnal megszüntetendő, ha a panaszlott a hatóság székhelyén lakó s elfogadható kezest állit.

Büntetést megállapitó itélet esetében, az előzetes letartóztatás ideje az itélet által megszabott elzárás büntetésébe mindig beszámitandó. Felebbezés esetében a letartóztatás tovább is fentartható, de összes tartama az elzárás büntetésének idejét meg nem haladhatja, ha p. o. a panaszlott összesen 30 napi elzárásra itéltetett — és a felebbezés ennyi idő alatt le nem érkeznék — a panaszlott a 30 nap eltelte után szabadon bocsátandó. Belügym. r. 49. §.

Ha a panaszló, vádlott, tanuk, szóval minden érdekelt fél a hatóság előtt együttesen megjelenik, az ügy határidő kitüzése nélkül is tárgyalandó. 50. §.

Feljelentés folytán pedig az ügy tárgyalására hely és határidő tüzendő ki, arra a panaszló, vádlott, tanuk és a szakértők megidézendők. Ha valaki a kézbesitést elrejtőzködés által törekszik meghiusitani, a kézbesitendő határozat egy példánya a községi, Budapesten a kerül. elöljáróságnál teendő le, másik példány a két tanu jelenlétében panaszlottnak ajtajára kifüggesztendő.

Az idéző végzés ellen jogorvoslatnak nincs helye. (54. §.) Az idéző végzésben panaszló figyelmeztetendő, hogy meg nem jelenése esetében kárkövetelésének az eljárás folyama alatt érvényesitéséről lemondottnak tekintetik, s felhivandó tanuinak és a szakértőknek, a tárgyalásra való megidéztethetése végetti bejelentésére vagy azoknak magával hozatalára, és hogyha az ügy felderitésére nyilatkozata szükséges, meg nem jelenése esetében ellene, a tanuk ellen pedig mindenkor kényszereszközök fognak alkalmaztatni; a vádlott pedig

arra, hogy meg nem jelenése esetében is a tárgyalás meg fog tartatni, itélet hozatni, esetleg pedig elővezettetése elrendeltetni. (56. §.)

A tárgyalás szóbeli és nyilvános. Bot- és fegyverrel senki sem bocsátható be a tárgyaláshoz, kivévén, a kik fegyvert szolgálatban viselni köteleztetnek. (60. §.) A közerkölcsiség és közrend érdekében a közönség kizárható s ekkor a tárgyalás az érdekelt felek és általuk kijelölt két-két feddhetlen jellemü bizalmi férfi és tanuk jelenlétében tartandó meg. (61. §.) Az ügy rendszerint egy tárgyaláson bevégzendő, elhalasztható azonban, ha a biró meggyőződésének megállapitására szükséges adatok egy tárgyalásnál be nem szerezhetők, a költségeket azonban az fizeti, a kinek hibája miatt a tárgyalás elhalasztatott. (62. §.)

A tárgyalást az eljáró hatósági személy vezeti, a ki a feljelentés felolvasása után kikérdezi a panaszlottat, tanukat és a többi érdekelt feleket. Higgadtan, szenvedély nélkül, az igazság kideritésére összegyüjt minden adatot. (63. §.)

A tárgyalásról jegyzőkönyv vezetendő. A kihágás tényálladékának megállapitására, vagy a bizonyitékok összeállitására vonatkozó bizonyitékokat szabatosan fel kell venni. Tárgyalás alkalmával tartott szemlék a tárgyalási jegyzőkönyvbe iktatandók. A tárgyalás folyamán hozott határozatok indokaikkal együtt a jegyzőkönyvbe bejegyzendők, abba a szakértőkön kivül a felek sajátkezüleg semmit sem jegyezhetnek be. Minden beérkezett s az ügyre vonatkozó irat a jegyzőkönyv végén jegyzékbe veendő és a jegyzőkönyvhöz csatolandó, melyet a tárgyaló hatósági személy s a jegyzőkönyvvezető irnak alá.

Vádlott beismerése elegendő bizonyítékot képezvén, (65. §.) ennek alapján itélet hozandó. Panaszlott tagadása esetében a tanuk az ő jelenlétében kihallgatandók, s észrevételeinek megtétele végett vádlott megkérdezendő. A tanuk és szakértők csak akkor esketendők meg, ha az ügy elintézésére szükségesnek mutatkozik. A meg nem jelent tanuk 50 frt pénzbirság terhe alatt ujra idézendők, illetőleg elővezetendők.

A halászat és vadászatra felügyelőnek hit alatti vallomása teljes bizonyitó erővel bir, mig az ellenkező nem bizonyittatik.

A felek az eljáró hatósági személy által intézhetnek kérdést a tanukhoz. (66. §.) A bizonyitásra vonatkozó adatoknak jegyzőkönyvbe vétele után a biró kihallgatja a panaszlót kivánsága, a vádlottat pedig védelme iránt. (69. §.) Ezek után itéletet mond, s azt a jelenlevők előtt, a kik a jegyzőkönyvben megnevezendők, kihirdeti s bejegyzi, hogy azok felebbeztek-e vagy megnyugodtak az itéletben.

Az itélet vagy felmentő, vagy marasztaló.

Ha a tárgyalás folyama alatt a panaszlott ellen a kir. biróságok hatásköréhez utalt büntetendő cselekmény jelenségei merülnek fel, — a közigazgatási hatóság által hatásköréhez tartozó ügybeni itélethozatal után az iratok az illető kir. birósághoz átteendők. (71. §.)

A rend és a hatóság iránti tisztelet ellen vétők ismételt megintés után a tárgyalási teremből kivezettethetők s 100 frtig terjedhető

pénzbirsággal sujthatók; az ez iránt hozott határozat indokaival együtt a jegyzőkönyvbe veendő s a megintés sikertelensége szintén bejegyzendő. Ezen határozat nem fellebbezhető. (72. §.)

Fellebbezés.

A ki az itéletet magára nézve sérelmesnek tartja, azt fellebbezheti. Ha csak részben és nem egészben fellebbeztetik az itélet, kijelölendő, hogy a fellebbező mit tart sérelmesnek. A szóval tett fellebbezés 3 nap alatt irásban indokolható.

Fellebbezésnek csak a felek kérelmére van helye, és nem hivatalból. A felsőbb hatóság a határozat nem fellebbezett részét meg nem változtathatja. A fellebbezés az ügy első hatóságához adandó be. Rendkivüli felülvizsgálati kérvények regale-csonkitási ügyekben közvetlen a belügyminiszteriumhoz is beadhatók.[1]) A kézbesitési iven tett fellebbezés érvénytelen. A fellebbezés csak egy példányban adandó be. A két egybehangzó itéletet is lehet fellebbezni, és ez konok fellebbezésnek nem tekintetik akkor sem, ha azt a harmadfoku hatóság is megerősitette. Több vádlottak közül csak az egyik által tett fellebbezés esetében a többi nem fellebbezettek ellen a határozat jogerőre emelkedik.

Nem fellebbezhető határozat hivatalból visszautasitandó. (74. §.) Nem fellebbezhetők pedig a kártéritési követelést polgári perre utasitó (22. §.), az idéző végzés, nyilvánosságot kizáró (61. §.) és az illetlen magaviseletnek megbüntetését kimondó határozat. 72. §.

A másodfoku közig. hatóság határozata ellen a belügyminiszterhez lehet fellebbezni. 73. §.

A fellebbviteli hatóság a ténykörülményeknek eléggé ki nem fejtése esetében alapos itélhetés szempontjából kiegészitő tárgyalást rendelhet, s ujabb itélet hozatalát hagyhatja meg, habár azt a felek nem is kérték. 79. §.

A büntetés az itélet jogerőre emelkedése után rendszerint azonnal foganatositandó. (80. §.) A szóval kihirdetett itélet — nem fellebbezés esetében — azonnal, irásban közlött itélet pedig — nem fellebbezés esetében — 3 nap alatt emelkedik jogerőre. Az elzárás közig. fogházban hajtandó végre (82. §.), ugy azonban, hogy a panaszlott más okból letartóztatott egyénekkel egy helyiségbe ne zárassék. Az elzárásra itélt önmagát élelmezheti, munkára nem kényszerithető, a szabad levegőt több óráig élvezheti.

Az eljáró közig. hatóság az elzárás megkezdésére 30 napi ha-

---

[1]) A regale-csonkitási ügyekben fokozatos uton hozott határozatok ellen intézett rendkivüli felülvizsgálati kérvények az érdekelt felek által a harmadfoku határozat kézbesitésétől számitandó 15 nap alatt közvetlenül a belügyminiszteriumnál is benyujtható. 1883. március 21. 12866. sz. a. földm., ip. és keresk. m. rend.

ıáridőt adhat az elitéltnek, halaszthatlan és fontos vagyoni, gazdálkodási, iparági és családi ügyek rendezése céljából. 83. §.

Az elzárás büntetésének végrehajtása a panaszlottnak, házastársának, szüleinek, gyermekének sulyos vagy ragályos betegsége esetében felgyógyulásukig, vagy a fentebbiek valamelyikének halála esetében a temetés után 14 napig, vagy a belügyminiszter által rendelt elhalasztás, vagy a kegyelmi kérvény érdemleges elintézéséig elhalasztandó. 84. §.

A pénzbüntetések és eljárási költségeknek végrehajtás utjáni behajtása ingóknál az 1876. évi 15. t. c. szerint, ingatlanokra az 1880. évi junius 12. 26194. sz. a. kelt belügym. körrendelet szerint történik.

Az itéletnek a kártéritési követeléseket megállapitó része a fenálló törvényes szabályok szerint hajtandó végre. 86. §.

E szakasz határozottan nem jelölte meg azon módot, a mely szerint a végrehajtásnak foganatosittatni kell. A gyakorlatban következő végrehajtási módok léteznek: A pénzbüntetések és eljárási költségek behajtása ingókra az 1876. 15. t. c., ingatlanokra a polgári törvénykezési rendtartás szabályai, kártéritési követeléseké pedig az eddigi közigazgatási végrehajtás utján foganatositandók, mely végrehajtási mód igen érzékeny jogsérelemmel van egybekötve, miután a lefoglalt ingók azonnal elszállittathatók és elárvereztethetők, mely eljárás igen szigorú lévén, legtanácsosabb ezeknél, mint magántermészetü követeléseknél a végrehajtást ingókra is a perr. szabályai szerint foganatositani.

A behajtott pénzbüntetéseknek fele a feljelentőt, másik fele pedig azon község szegényalapját illeti, a melynek határában a kihágás elkövettetett. E szerint a szolgabiró vagy kapitány a pénzbüntetésekről és ezeknek behajtására kiadott költségekről pénznaplót vezessen, adjon nyugtát az összeget lefizető panaszlottnak s jegyezze be a feljelentőnek kiadott, ugy a községi szegényalapnak átadott összeget s vegyen a feljelentőtől, ugy a községi szegényalap kezelőjétől nyugtát, s azt a naplóhoz csatolja, vagy magát a naplót is aláirhatja velük.

Igazolás.

Ez azon jogorvoslat, mely által a fél valamely elmulasztott cselekmény káros következményeinek ellávolitását kivánja eszközölni. A főelv mindig az, hogy az igazolással élő fél ne legyen hibás, tehát hogy önvétke nélkül, vagy legalább nem szándékosan mulasztotta el a tárgyaláson megjelenését, vagy felebbezését a törvényben kitüzött határidő alatt be nem adhatta.

Az igazolási kérelmet az akadály megszüntét követő naptól számitott 3 nap alatt kell beadni (89. §.), p. o. ha a tárgyalási határidő 1890. március 10-re volt kitüzve, de arra a fél sulyos betegsége miatt nem jelenhetett meg és elmarasztaltatott, az igazolási kérvényt azon

naptól számitott 3 nap alatt kell beadni, midőn egészsége annyira helyreáll, hogy a hatóság előtt megjelenhet.

Az igazolási kérelemre a hatóság tárgyalási határnapot tüz ki, és a megtartott tárgyalás után határoz az igazolás kérdésében, s még az igazolás helyt adása esetében is külön határozatot kell hozni. (90. §.) Az 59. §. ettől eltérő intézkedést tartalmaz, mely szerint ha az igazolás a fellebbezésben adatik be, itt a hatóság tárgyalás kitüzése nélkül határozhat, és az igazolásnak helytadása esetében csak az ügy érdemére nézve rendel ujabb tárgyalást, ha pedig az igazolásnak helyt nem ad, akkor a tárgyalás mellőzésével felterjeszti a fellebbezést a felsőbb hatósághoz. Az igazolásnak helytadó végzés ellen nincs helye a jogorvoslatnak, de igen, az azt megtagadó végzést lehet fellebbezni. 90. §.

Az igazolásnak helytadása esetében ujabb tárgyalási határnap tüzendő ki, az elmulasztott fellebbezési határidő pedig azon naptól számitandó, a melyen az igazolást megengedő végzés kihirdettetett. 91. §.

Az igazolási kérelem, annak elintézése előtt, a végrehajtást rendszerint nem gátolja ugyan, de a hatóság a körülmények tekintetbevételével az igazolási kérelem jogérvényes elintézéséig felfüggesztheti.

Az elitélt egyén az összes eljárási költségek, tehát nemcsak a tárgyalásig felmerült, hanem a végrehajtási költségek megtéritésére is kötelezendő. Ugyanazon kihágás miatt elitélt több egyén egyetemlegesen kötelezendő a költségek megtéritésére. Valamelyikök által okozott különös költség megtéritésére azonban a többi nem kötelezhető. 93. §.

Az eljárási költségek a közigazgatási eljárás általános szabályai szerint számitandók ki. 94. §.

Végrehajtásoknál az eljáró hatósági közegeket napi vagy eljárási dij nem illeti, fuvardij pedig csak akkor, ha a végrehajtási hely a hivatal székhelyétől legalább egy mértföld távolságra esik, mi esetenként igazolandó. Ha egy napon több végrehajtás teljesittetik, a fuvardij egyszeresen számitható fel. 1880. évi 40129. sz. belügym. rend.

Fegyver- és vadászati adó. 1883. 23. t. c.

Az uj fegyver- és vadászati adótörvény több teendőt rótt a községi elöljáróságra is az előbbi törvényeknél.

Mindenek előtt a községi jegyzőnek kötelessége a községben levő összes egy- és kétcsövü fegyvereket összeirni, miután a fegyveradót a törvényben kivetteken kivül mindenkinek kell fizetni, a kinek vadászatra használható lőfegyvere van.

Az összeirásnál figyelmeztetni kell a fegyver birtokosát, hogy ezen fegyveradó csak a fegyver birtoklása után fizettetik, de ha azzal vadászni is akar, akkor külön vadászati adót is kell fizetni, és hogy a

bejelentésnek — a községnél ingyen szerezhető, az adóévet megelőző, junius hóban — az adóköteles által sajátkezüleg aláirt ürlapon kell történni.

Adómentességgel birnak: Az uralkodó család és tagjai, ezek sem fegyver-, sem vadászati adót nem fizetnek, továbbá adómentességgel birnak még: a közintézetekben, nyilvános gyüjteményekben, közhatóságoknál, vagy emlék, családi ereklyeként őrzött vagy magán-fegyvergyüjteményekben használaton kivül lévő régi szerkezetü s kizárólag céllövészetre használt fegyverek, a közös hadsereg, honvédség tisztjei s legénységének szolgálati s vadászatra nem használt fegyverei, felesketett erdőtiszteknek és a kir. erdőfelügyelőségi személyzetnek szolgálati használatra rendelt fegyverei, puskamiveseknél és lőfegyverárusoknál eladásra tartott fegyverek.

A vadászati adó alól pedig kivétetnek: a külhatalmak követei és segédszemélyzetök, ha nem belföldiek, a kik mentességöket vadászati ingyen-jegygyel, illetőleg az adómentességről magukat községi bizonyitványnyal igazolni tartoznak, a vadászterület tulajdonosainak vagy bérlőinek vadászcselédjei, a vadakat gondozó, őrző cselédek, mezei, szőllő, erdőgazdászati csőszök, erdőpásztorok, erdőkerülők, a kik a mentességet fegyveradó-igazolványnyal — a hatóságilag felesketett erdőtisztek, erdőőrök és a kir. erdőfelügyelőség személyzete; — mentességüket eredeti esküidiobizonyitványnyal kötelesek igazolni. Az erdészeti szakiskolák hallgatói pedig a vadászati adónak csak felét fizetik.

A vadászterület tulajdonosa vagy bérlője vadászati jegy nélkül is pusztithatja a dúvadakat, hivatalos vadászatra hivottaknak sincs vadászati jegyre szükségük.

A fegyveradó egy csővü fegyvertől 1 frt, két csővüért 2 frt fizetendő.

A vadászati adó összege egész évre 12 frt, de lehet 30 napra is 6 frtért váltani. Az adóév kezdetét veszi augusztus hó 1-ső napján és végződik következő év julius hó 31-ik napján.

A bejelentés, mint emlitve volt, ürlapon történik, lehet szóval is bejelenteni és akkor az ürlapot a jegyző tölti ki. A bejelentésnek, akár a jegyző által töltetik ki, akár a fél maga tölti ki, tartalmazni kell *a*) a vadászatra használható egy- vagy kétcsövü fegyverek számát, *b*) a bejelentőnek állandó lakhelyét, *c*) vadászati időtartamot, t. i. egy év vagy 30 nap. Ezen bejelentést a családfő vagy a családtag maga irja alá.

A bejelentések adatai alapján a fentebbi közegek által készitett kivetési lajstromok a községházánál 8 napig közszemlére tétetnek ki, hogy a ki sértve érzi magát, felszólalhasson, vagy a mások adójára vagy fegyverek eltitkolására vonatkozó észrevételeit megtehesse. A felszólamlások vagy észrevételek a kir. adófelügyelőhöz adandók be.

A nyolc nap eltelte után a községi jegyző vagy adóhivatal a kivetett fegyveradóról szóló kivetési iveket julius hó 31-éig az adókötelesnek kézbesitse, a kézbesitéstől számitandó 15 nap alatt az adó a községnél vagy az adóhivatalnál lefizetendő, ellenkezőleg közigazga-

tási uton — de késedelmi kamatok nélkül — hajtatik be. A teljesitett fizetés után fegyveradó-igazolvány adatik ki az illetőnek.

A községi jegyző (s adóhivatalok) nyilvántartást vezetnek azokról: *a*) a kik fegyveradót fizetnek, *b*) a kik adómentességgel birnak, *c*) és azokról, a kik a fegyver- és a vadászati adót a kir. adóhivatalnál fizetik.

A községi elöljárók kötelesek felügyelni, hogy az adó lefizetése nélkül senki se tartson fegyvert a községben, a kik pedig tartanak, azok az adófelügyelőnek feljelentendők.

Ha a községi elöljárók a fentebb 2. pontban elősorolt teendőiket nem teljesitik, a szolgabiró vagy polgármester által annyiszor mennyiszer 5—25 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendők, de ez ellen felebbezéssel élhetnek.

A vadászatra vonatkozó jövedéki kihágások a községi elöljáróságnál bejelentendők, ezek pedig 3 nap alatt az adófelügyelőt értesiteni tartoznak. (45. §.)

A pénzbirságok $^1/_3$-a a bejelentőt, $^1/_3$-a a kincstárt, $^1/_3$-a azon községet illeti, a hol a kihágás elkövettetett, vagy a hol a fegyvereltitkoló lakik. (49. §.)

II. FEJEZET.

A mezőgazdasági viszonyokról általában.

Közgazdasági előadó.

A mezőgazdaság nyilvántartására közgazdasági előadók állíttattak fel. (1882: 20. t.-c. 2. §.) Ezen intézmény egy komoly törekvés az ország közgazdászati ügyeinek felkarolására és előmozditására.

A közgazdasági előadónak hivatása a közgazdasági ügyeknek s érdekeinek képviselete. Azért azoknak a földmiv., ipar és keresk. miniszteriummal folytonos érintkezésben kell állani, a melynek egyik szakközege, s ezen miniszterium ügykezelésébe vágó minden fontosabb szakkérdésben jelentést kell tenni. A törvényhatósági bizottságnak habár rendes szavazattal biró tagja is, de a közigazg. bizottságba meg nem választható.

A közgazdasági előadónak tehát a gazdászat minden ágait éber figyelemmel kell kisérni.

Fontos dolog a gazdasági állapotok és hiányainak felismerése, mert azok szakismeretet igényelnek, tehát az előadónak gyakorlott gazdának kell lenni, mert csak ily szakember képes magának a gazdászat állásáról hű képet alkotni és felismerni azon hiányokat, a melyek orvoslást igényelnek, e részben tehát arról, hogy mikép lehet a rosz állapotban levő gazdászatot jó karba helyezni, a miniszternek javaslatot tesz. — Ha ezen állapotot a törvény és a rendeleteknek végre nem hajtása idézte volna elő; az e részbeni mulasztásokról a miniszteriumnak jelentést tesznek.

Felügyelni, illetőleg ellenőrködni köteles a miniszteriumnak a törvényhatóság területén müködő közegeire, u. m. az állandó gazdasági tudósitókra, vándortanitókra, cultúrmérnökökre, filloxera-biztosokra. Különös figyelemmel kiséri a gazdasági egyesületek müködését. A gazdasági egyesületek által rendezett és segélyezett kiállitásokon, dijazásokon, versenyeken, ha a miniszter mást nem küldött — mint annak megbizottja, a birálatban részt vesz. Ellenőrzi az adott segélyek felhasználását, hogy azok a rendelt célra fordittassanak, mit csak ugy eszközölhet célszerüen, ha tudomást szerez az egyleteknek adott segélyekről, azoknak mily célra leendő

kiszolgáltatása és mily mennyiségbeni kiadása iránt véleménye előzetesen kikéretik. A segélyezett egyletek titkárának működését figyelemmel kiséri.

Köteles továbbá az állami és segélyezett földmivelési és iparszakiskolákat gyakran meglátogatni, hogy ezek szakszerint célszerüen működjenek. Felügyel a vándortanitókra, hogy azok a gazdákat értelmi fokuknak megfelelően oktassák, és hogy azokat a talajjavitásra és azáltal nyerendő haszonra, a culturmérnöki intézmény üdvös voltára figyelmeztesse, és oda hasson, hogy az előnyök minél szélesebb körben felismertetvén, talajjavitási társulatok és szövetkezetek alakuljanak, ezek nagy befolyással lesznek a gazdászatnak nagymérvbeni előmozditására. A culturmérnököket működésükben támogatja és működésüket figyelemmel kiséri, hogy ezeknek törekvése eredményteljes legyen, ezek által a törvényhatóságokhoz beadott terveknek tárgyalását, kedvező és gyors elintézését erélyesen előmozditja.

A tej fontos cikk, nem csak a házi szükséglet pótlásánál nagy szerepet játszik, hanem a marhatenyésztés szempontjából is a gazdászatnak egyik nevezetes jövedelmi forrását képezi. A tejgazdaságra nem fordittatik sok helyen oly gond, mint kellene. A közgazdasági előadónak tehát itt is különös figyelmet kell forditani a tejgazdaságra, annak hiányait felfedezni, azok orvoslása végett jelentést kell tenni. Törekedjék tejgazdasági szövetkezeteket létrehozni, és a takarmány-termelés előmozditására alkalmas intézkedéseket keresztül vinni.

A bortermelés szinte lényeges jövedelmi forrása a gazdászatnak, ennek lendületet adhat a borászati pince- és szüretelő-egyletek és szövetkezetek alakitásával, hogy a bor a kezelés által természeti jóságából mit sem veszitsen, mert csak a jó tiszta, természetes borokkal lehet a borkereskedést virágzásba hozni. A borhamisitásoknak minden áron elejét venni törekedjék, ha borhamisitásoknak nyomára jön, azt a hatóságok segélyével akadályozza meg, tegyen jelentést a törvényhatósági közegeknek vagy a miniszteriumnak, hasson oda, hogy a bortermelés előmozditása tekintetéből hegyrendőri szabályok alkottassanak.

Szinte egy jövedelmi forrást nyit a gazdának a kedvező viszonyokra találó kereskedelmi növények, mint a kender, len, koriander, fodormenta, kömény termelése, e célból arra törekedjék, hogy az idevágó intézmények léptettessenek életbe, kender, lenkészitő áztató intézetek állittassanak fel, s a rendőri szabályok szigoruan végrehajtassanak.

A földbirtoknak egyik jövedelmi ágát képezi a vadászat, figyelmét tehát erre is ki kell terjeszteni, hogy annak gyakorlatából a gazdászatra nagyobb hátrány ne háramoljon, hogy a nagyobb szorgalomnak, termesztési kifejlődésnek utját ne állja, és hogy inkább az a gazdászatnak minél jövedelmezőbb ágává fejlődjék. Közgazdászati tekintetből tehát a netán szükségesnek mutatkozó intézkedések iránt javaslatot tesz.

A kertészeti ipar, a gyümölcstenyésztés nagy mérvben fokozza a gazdaság jövedelmét. Azért különös tevékenységet fejtsen ki a faiskolák létrehozatala és a létrehozottak fentartása körül. A nép ezen iskolájából fejlődik az értelmesb mezőgazdaság: ipar, szorgalom és munkásság, felébresztetik a szebb és nemesebb iránti fogalom. Hatalmas védvül szolgál az elszegényedés ellen. A faiskoláknak felállitását, fejlődését a törvényhozás is figyelmére méltatta, midőn tagosztály alkalmával térmennyiséget rendel a községi faiskolák számára, kihasittatni, és annak mikénti kezelésére szabályt hozott. Hogy tehát a faiskolák rendeltetésüknek mindinkább megfeleljenek, a közgazdasági előadónak figyelemmel kell kisérni a faiskola, faültetvények, fasorok kezelését, hogy az el nem hanyagoltatik-e? tanittatnak-e a faiskola kezelésére, gyümölcstenyésztésre, oltásra, a fa mivelésére — és ha e tekintetben mulasztást venné észre, annak orvoslását eszközölje.

A földmivelés virágzóvá tételének egyik főfeltétele az állattenyésztés, az képezi a gazdászatnak biztos alapját, egyik dúsan jövedelmező ágát. De másképen is a marhatenyésztés szoros viszonyban áll a gazdászattal trágya és munkaerő tekintetében. — A közgazdasági előadónak főhivatását képezi oda hatni, hogy az állattenyésztés előmozditását biztositó szabályrendeletek alkottassanak, hogy a tenyésztésre nem alkalmas apa-állatok a tenyésztésből kizárassanak, hogy a tenyészterület jellegének az ottani helyi viszonyoknak megfelelő fajta állatok tenyésztessenek. A tenyészanyag átengedésénél a kedvezményben részesülők vagyoni és gazdasági viszonyai iránt a miniszteriumnak tájékozást nyujtani az által, hogy a kedvezmény elnyerése iránt beadott kérvények felett véleményt ad; mi végből a lótenyésztésre vonatkozólag különös feladattal nem bizatnak meg, de a lótenyésztési bizottmányok elnökei a lótenyésztési állapotok felett kellő tájékozás végett a szükséges adatoknak a velük való közlésére utasittatnak.

A marhatenyésztés nem virágozhat az állategészségügy célszerü kezelése nélkül, a törvény tehát a közgazdasági előadóknak kötelességévé tette, hogy az állategészségügyre és az állati járványok ügyében kiadott szabályrendeletek intézkedéseinek pontos és szigoru végrehajtását ellenőrizzék és felügyeljenek arra, hogy a mulasztást vagy kihágást elkövetők a törvény értelmében megfenyittessenek. Továbbá:

A közgazdasági előadónak hatásköréhez tartozik még a kereskedelmi és iparkamarák és iparegyesületek hozzájárulásával a működési területen előnynyel meghonosítható gyári, kézmű, házi vagy népipari foglalkozásokat kipuhatolni, az azokbani foglalkozások minőségéről (gőzmalom, fürészmalom stb.) meggyőződést szerezni, ezek iránt a társadalmi érdekeltséget felkelteni, t. i. hogy azok minél nagyobb pártolásban részesittessenek, és azoknak az egyes községek, testületek és magánosok által nyujtandó gyámolitásának biztositására közreműködjenek, t. i. hogy ha azok részvényeken alapszanak, azokból minél több keljen el, vagy azok által előállitott cikkek minél nagyobb elterjedésben, kelendőségben, pártolásban részesittessenek. — Hatásköré-

hez tartozik az is, hogy működése területén eszközlendő és nyilvános pályázattal összekötött szállitásoknál közbenjárjon arra nézve, hogy a hazai ipar érdekei kellő figyelemben részesüljenek, és hogy a szállitandó tárgyak valóban a hazai ipar által állittassanak elő, p. o. ha a hadsereg, honvédség számára ruhaneműek stb. volnának előállitandók vagy élelmi cikkek volnának szállitandók, oda hasson, hogy azokat ne a külföldiek, hanem belföldi iparosok készitsék, vagy belföldi termesztők szállitsák, és hogy e célra kitűzött pályázatoknál a honiak pályázzanak.

Kötelessége figyelemmel kisérni az ipari szakiskolákat, ipari tanműhelyeket, és más iparfejlesztési intézmények ügyeit, e végből ezen intézeteket meglátogatni s azoknak fejlődését észlelni köteles. Ilynemü uj intézetek felállitása alkalmával pedig megbizás folytán vagy önállólag, vagy a kijelölendő szakközegek közbenjárása mellett tárgyalásokat folytat és javaslatokat tesz. Általában feladata a minisztériumnak az ipar fejlesztése ügyében tett intézkedéseit támogatni, és müködési területének ipari érdekeit előmozditani.

Hivatása még különös figyelemmel kisérni a selyemtenyésztést, melynek érdekében annak előmozditására tett intézkedéseket támogatni köteles. A selyemtenyésztéshez is kellenek előkészületek, melyeket nagyobb részint mindenki maga készithet, mint a selyemtenyésztő helyiségek, azokban állók és rácsok a selyemhernyók felnevelésére. A selyemtenyésztés lényeges kelléke a szeder- vagy eperfatenyésztés — azért annak mivelésére és a selyemtenyésztésre szükséges eszközök létrehozására való buzditás által a közgazdasági előadók sokat tehetnek.

A halászatra vonatkozólag felügyel arra, hogy a vizek halállománya fentartásának érdekében tiltott időben és módon való halászat megakadályoztassék.

A vadászat ügyét oly módon kiséri figyelemmel, hogy közgazdasági tekintetből szükséglendő intézkedések iránt javaslatot tesz.

Az iparügyekben az 1884 : 17. t.-c. értelmében az iparügyi kihágásoknak (a III. fokban) a közig. bizottságbani előadását a közig. bizottság megbizása folytán elvállalhatják.

A kereskedelmi ügyeket illetőleg feladata a vásári közlekedési és mértékhitelesitési ügyeket éber figyelemmel kisérni, a kézi zálogkölcsön-ügyletekről szóló 1881 : 14. t.-c. pontos végrehajtásának, nemkülönben a keresk. szakoktatás ellenőrzése.

A statiszt. szakoktatás szempontjából felügyel arra, hogy a községek által közvetlenül gyüjtendő mezőgazdasági adatok, tüzkáradatok, nagyobb vidéki emporiumokban a piaci árak adatai, végre egyes hitfelekezetek lelkészei által gyüjtendő, s a népesedési mozgalomra vonatkozó adatok a törvényhatóságnak az országos statisztikai hivatal által meghatározandó, s a közgazdasági előadókkal közlendő határidőbe beszolgáltassanak. Joga van a közig. bizottságnak a közgazdasági ügyekre vonatkozólag hozott, s általuk sérelmesnek vélt határozatai ellen az 1876 : 6. t.-c. 22. §. értelmében felebbezéssel élni. [1])

[1]) 1882. évi aug. 23. 988. sz a. földm., ip. és keresk. min. rend.

Culturmérnökség.

A culturmérnöki intézmény egyike azon alkotásoknak, a melyek a földbirtok jövedelmezőségét nagymérvben előmozditják.

A culturmérnökök teendői a talajjavitásokat eszközölni, az alagcsövezés fejlődését előmozditani.

Az 1885-ik évben alkotott vizjogi törvény végrehajtásánál a culturmérnököknek jelentékeny feladat jutott, a mennyiben a vizhasználati engedélyezési ügyekben mint szakértők, a vizhasználati társulatoknál mint miniszteri biztosok működnek, és a vizhasználati jogok nyilvántartására vezetett vizikönyvek berendezését és levelezését ellenőrizni hivatottak. A halászati ügyeknél mint országos halászati felügyelők működnek, nekik e részben is jelentékeny hatáskör nyilik.

Általában a culturmérnöki intézmény minél nagyobb mérvbeni kifejlődését a gazdaközönségnek jól felfogott érdekei követelik.

A culturmérnöki hivatalok főbb teendői és jogai következőkben öszpontosulnak:

A tárgyalás befejezése után indokolt előterjesztés, és az engedély-okirat tervezetének elkészitése végett nekik az összes iratok kiadatnak.

A munkálatok megkezdésénél és hatósági felülvizsgálatánál — a hol reájuk szükség van — részt vesznek, s az arra vonatkozó szakszerü előterjesztést az engedély-okirat elkészitésére vonatkozó előterjesztéssel együtt teszik meg.

Résztvesznek a törvényes többséggel alakuló vizhasználati társulat alakuló közgyülésén.

A vizrendezési munkálatoknál oly nagyfontosságu ártérfejlesztésnél megállapitandó térségre, melynek védelme vagy biztositása a munkálat által elérhető lesz, — szakértői ismeretek szükségeltetnek, ott tehát mint szakértők vannak jelen.

Elhelyezik a vizmagassági jegyeket. (1855. évi 66655. sz. a. föld., ip. és keresk. min. rend.)

Ellenőrzik a vizi könyvek, és a hozzá tartozó okirat és térképgyüjtemény kellő kezelését, és az e részben szükséges felvilágositásokat az alispánnak megadják.

A kir. culturmérnöki hivatal vezetője vagy helyettese a lecsapolás céljából alakult társulatok müködését figyelemmel kiséri, és őrködik, hogy azok a törvény és az alapszabályok értelmében járjanak el, ez okból minden választmányi ülésre és közgyülésre meghivandó, és ott szólási joggal bir, és ha a határozatokat a munkálatokra nézve biztositóknak nem látja, felfolyamodhat a földm., ip. és kereskedelmi miniszterhez.

A közig. bizottság határozata a kerületi kulturmérnöki hivatalnak mindenkor kézbesitendő, mely ellen 15 nap alatt felebbezhet. (1885. 45689. sz. m. r. 21. §.)

A kerül. kulturmérnöki hivataloknak hatósági szakértői müködéseért megitélt eljárási költségek a földm., ip. és keresk. miniszter

pénztárcája javára esnek. Az utazási költségekre minden külön tárgyalásnál vagy helyszini szemlénél 10 frt átalányösszeg, napidijakra pedig annyi 5 frt fizetendő, a meddig a tárgyalás vagy helyszini szemle tart. Ezen költségeket az alispán (polgármester) állapitja meg, s nyugta mellett az adóhivatalba fizeti be, s az összes beszedett dijakról minden hó végén a pénztári nyugták csatolása mellett jelentést tesz a földm., ip. és kereskedelmi miniszternek. 1886. márc. 30. 17202. sz. a. földm., ip. és keresk. min. rend.

A közutak. Közmunka, vám.

1890. évi 1. t.-c. 1890. ápril 12. 21802. sz. a. k. m. rend.

Az ország közlekedési eszközeinek rohamos fejlődése maga után vonja a közutak létesitését és fentartását. Miután ezen utak felállitására és fentartására szükséges költségek nagyobb részint a földbirtokosokat terheli, szükséges tudni, hogy ezen költségek viseléséhez mily arányban kötelesek hozzájárulni.

A közutak vagy államiak, melyeket az állam, törvényhatósági, melyet a törvényhatóság vagy állami, törvényhatósági és községi utakkal a vasuti állomásokat összekötő s ezekhez vezető utak, melyeknek létesitésére, fentartására szükséges költségeket azok tartoznak viselni, de ezen utakat a törvényhatóságok kezelik. — Községi közlekedési utak, melyeket a község létesit, épittet és tart fenn. Egyesek, társaságok vagy szövetkezetek által létesitett utak költségeit a létesitők tartoznak viselni. 1890 : 1. t.-c. 1. §.

Ha az állami út vagy műtárgy a községen keresztülvonul, s azt a község is használja, az illető község a költségekhez aránylag hozzájárulni köteles, mely arányt a miniszter az érdekelteknek a közigazgatási bizottság meghallgatása és határozata után, másodfokulag a miniszter határozza, illetőleg állapitja meg. (7. §.)

Az államút épitéséig, felülvizsgálatáig, forgalomnak átadásáig felmerült panaszok egyenesen a miniszterhez nyujtandók be, és a későbbiek már a közig. bizottsághoz, mely azután 15 nap alatt, vagy különös esetben egyszeri 15 napi halasztás engedélyezése mellett beadandó nyilatkozat végett a panaszlottal közli, s ha nyilatkozat nem adatik be, a tárgyalás folytattatik, s e tárgyban hozott határozata 15 nap alatt a földm., ip. és kereskedelmi miniszterhez felebbezhető.

A törvényhatósági utak hálózatától a közgyülés határozatilag állapitja meg, melyet azonban a miniszterhez lehet felebbezni. (9. §.)

A törvényhatósági úthálózatot vagy a már megállapitott hálózatba való felvételt, vagy kihagyást a közgyülés határozatilag állapitja meg, mely határozat a közhirrététel napjától számitandó 30 nap után, a netán beadott felebbezésekkel a miniszterhez terjesztendő fel. — A kihagyást elrendelő határozatban kimondandó az is, hogy a kihagyott út községi közlekedési vagy községi közút lesz-e, és mily időponttól tartandó fenn. — A miniszter a törvényhatósági út-

hálózat sorába a hadászati és közgazdászati érdekekre utalt, s a törvényhatóság területén átvonuló útnak felvételét kivánhatja, s azokat a törvényhatóság azonos módon tartsa fenn és kezelje, mint a többi utakat; ezen felhivás a legközelebbi közgyülésen tárgyalandó, mely felhivás ellen a közgyülés a miniszterhez egyszer felirhat, de ha a miniszter felhivása mellett megmarad, az alispán vagy polgármester a további intézkedéseket azonnal megtenni köteles. (11. §.)

A törvényhatósági közgyülés az útügyre vonatkozó szabályrendeletet alkot, a szomszéd törvényhatóságot az úthálózat kiépitése, kezelése és fentartása iránti egyesülésre, vagy tárgyalásraés határozathozatalra felszólitja. A zárszámadásokat megvizsgálja, határozatot hoz, az útalapra törzsvagyont szerezhet vagy elidegenithet, műszaki közegek, útmesterek, uti biztosokat, útkaparókat, mérnökök létszámát megállapitja, fizetéseiket szabályozza, nyugdijaikra vagy végkielégitésekre szabályrendeletet alkot. (18. §.)

A közig. bizottság ellenőrzi az alispán vagy polgármester működését s felügyel arra, hogy azok teendőiket pontosan teljesitsék. A rendetlenségekre és a visszaélésekre az alispánt vagy a polgármestert figyelmezteti, szükség esetében a közgyülésnek javaslatokat tesz stb. (19. §.) A községeken átvonuló állami, törvényhatósági útrész vagy műtárgy fentartásának költségeihez az illető község részéről való hozzájárulás iránt első fokon, továbbá határos a költségvetés egyes tételei között szükségessé vált, az alispán vagy polgármester által kért átruházása felett, s határozatait 8 nap alatt a miniszterhez felterjeszti, 1000 frtot meghaladó ajánlati tárgyalás eredménye fölött, 1000 frtot meghaladó, de 30,000 frtot meg nem haladó helyszini eljárás vagy tárgyalás alatt nem volt munkákat megállapitja, és engedélyezi. A hadászati fontossággal biró, továbbá hajózható, tutajozható vagy szabályozás alatt álló folyókon tervezett munkákra vonatkozó ügyet intézkedése előtt is javaslatával a miniszterhez terjeszti fel. — Megállapitja a költségelőirányzatot, a zárszámadásokat megvizsgálja és véleményez. Akárhányszor az útalap rovancsolását elrendeli, s fegyelmi jogot gyakorol a pénztári rendellenes kezelés esetében. (19. §.)

Az alispán vagy polgármester teljesiti a végrehajtó szolgálatot és intézkedésének végrehajtását ellenőrzi. A törvényhatósági utak épitésére, kezelésére és fentartására vonatkozó költségelőirányzatot és zárszámadást felterjeszti, a megállapitott előirányzatot végrehajtja, az útalap bevételeit kiveti, nyilvántartja, behajtatja, kezeli és vizsgálja, a kiadásokat utalványozza, a közig. bizottsághoz fel nem terjesztendő 1000 frtot meg nem haladó munkát és szállitásokat engedélyezi, vagy biztositása iránt intézkedik. — A közérdekre vagy a közuti alapra az intézkedés késedelme miatti kár elháritása végett, a munkálatoknál a közig. bizottság határozatának előzetes kieszközlését mellőzheti. A műszaki közegek ellen a fegyelmi eljárást alkalmazza. (20. §.) Az útkaparókat felfogadja és elbocsájtja. (20. §.)

A megyei törvényhatóságok kötelesek az államépitészeti hivatalok személyi és dologi kiadásaihoz útalapjuk terhére a miniszter

által megállapitott mérv szerint hozzájárulni. A megyei törvényhatóságok mérnöki hivatalokat állithatnak fel.

Az alispán vagy polgármester az utak kiadásairól és bevételeiről két évre előirányzatot készit, az útszázalék és minimumok iránt részletes számitást csatol, s azt a két évet megelőző aug. 1-jéig a közig. bizottságnak bemutatja, mely azután azt tárgyalás után az alispánnak kiadja, ki azt 15 napi közszemlére kiteszi; a kitétel közhirré teendő.

Egyesek ezen előirányzat ellen irásban is az alispáni hivatalhoz beadandó feloszlatást tehetnek, a ki azokat a közgyülés elé terjeszti, mely azt azután október hó végeig letárgyalni és megállapitani köteles. A közérdekü határozat közhirré teendő, mely ezen naptól 15 nap alatt a miniszterhez felebbezhető. A határozat minden esetben két példányban jóváhagyás végett a miniszterhez felterjesztendő. (22. §.)

A törvényhatóság útadó cimen pótadót vet ki az állami föld, ház, kereset, nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyletek adója, bánya tőkekamat és járadékadó (a föld tehermentesitési járulékokkal, de a jövedéki pótadó kivételével) után két évre előre kiszabandó 10%-nál nem nagyobb százalékban. Utadó fejében mindenkire, még ha egyenes adója után kivetett százalék szerint nem is esnék reá annyi, legalább 3 kézi napszámnak folyó ára vetendő ki, mely azonban 1 frt 50 krnál nagyobb nem lehet, továbbá a minimum legalább 2 igavonó marhával birókra egy igás napszám erejéig, mely azonban 3 frtnál nagyobb nem lehet. Az útadó százalékának maximuma 10%, mely azonban a megyei úthálózat kiépitése, vagy különös közgazdasági vagy hadászati munkák vagy műtárgyak kivitelére nem volna elegendő, a százalék 13%-ra emelhető, melyhez azonban miniszteri jóváhagyás szükséges. (23. §.) Az igás és kézi napszám folyó árának legmagasabb összege 3 frt 20 kr. A minimum alá esőkre előirt egyenes állami adók összege, a megye területén előirt egyenes állami adók összegéből levonandó, és a megállapitott útadó százalék fenmaradó részére vetendő ki. Ha túlhaladó fedezet mutatkozik, a megye az útadó százalékot leszállithatja vagy tartalékalapba helyezheti, vagy rendkivüli uti szükségletnek ellátására fordithatja. A miniszteri jóváhagyás mellett a miniszter a hadászati és közigazgatási érdekekből 10%-nál kisebb útadót 10%-ig a pénzügyminiszterrel egyetértőleg felemelheti. — A miniszteri jóváhagyással ellátott előirányzat és közgyülési határozat leérkezte után az alispán vagy polgármester az útadónak haladék nélkül összeállitandó és a minimumok kitüntetését tartalmazó egyénenkinti kivetését a község vagy a városházánál kihirdetteti és a kihirdetés napjától 15 napon át közszemlére kitéteti, a hirdetményben kiteendő a kitétel kezdetének és lejáratának napja. (23. §.)

A számvevőség számitja ki és összeállitja az útadó minimumok alkalmazásával a fizetendő útadó összegéről szóló, egyénenkint és községenkint az útadó kivetési lajstromokat. A kivetésnél megállapitandó, hogy az útadó természetben és mily mérvben lesz lerovandó. A főszolgabirák pedig kötelesek ellenőrizni az összeirási munkálatok menetét, a hiányokat kiegészittetik. A munkálatokat az alispán által

kitüzött határidőben meg nem inditó vagy be nem fejező községet 5—15 frt pénzbirságban marasztalja el a főszolgabiró, mely ellen a közig. bizottsághoz lehet felebbezéssel élni. 1890. ápril hó 12. 21802. sz. a. közmunka és közl. m. r. 1. §.

A fentebbi 15 nap alatt az érdekelt fél a sérelmes kivetés ellen a közig. bizottsághoz felszólalást adhat be, a százalék vagy minimum hibás kiszámitásából eredő tévedések ezen határidő után is kiigazithatók. — A felszólalás ez:

Tek. törvényhatósági közig. bizottság!

Az ide A) alá csatolt adókönyv tanusága szerint az állami föld-, ház- és keresetadóm stb. összesen 50 frtot tesz, a mely után az 1890. évi 1. t.-c. 23. §. értelmében az útadóm 10%-ot számitva, öt forintot tenne.

Miután azonban a költségelőirányzat szerint az útadó ezen maximumára községünkben szükség nincs, és a szükségletnek megfelelően csak $7^1/_2$% számittatik, az útadóm tehát 4 frtot tenne ki.

És mégis a kivetésben reám útadó cimén 5 frt 50 kr. vettetik ki, — hihetőleg azért, mert a jövedelmi pótadóm után is számittatott, már pedig a fentidézett törvénycikk értelmében a jövedelmi pótadó után a százalék ki nem vethető. Hogy ez igy áll, kérem az illető kir. pénzügyigazgatót és a megyei számvevőt meghallgatni, s határozatát velem közölni.

Kérem tehát a tek. közig. bizottságot, méltóztassék ezen reám nézve sérelmes kivetést kiigazittatni. Tisztelettel stb.

A megyei útügyek állami segélyezése végett a miniszteri előirányzatban felveendő bizonyos összeg, melyből először a 10%-ot felemelni kénytelen megyék segélyezendők. (23. §.)

A megye közgyülése az útadó felének kézi vagy igás napszámbani lerovását elhatároztatja, azt a miniszter $^1/_4$-re leszállithatja vagy fel is emelheti. A közgyülés az útadót a megye bizonyos részében természetben, vagy csak kézi vagy csak igás munkával szolgáltathatja le, elrendelheti, hogy az anyagok bizonyos útvonalakra vagy útirányokra hordassanak, vagy szállittassanak. A ki az útadót a kitüzött határidő alatt le nem szolgálná, azon az útadó kétszerese veendő meg. Az útadó a közadó módjára (1883: XLIV. t.-c.) hajtatik be, iratik le vagy évül el. (24. §.)

Minden egyenes adót nem fizető 18 évet meghaladó, vagy 60 évet még be nem töltött férfi, ide értve a kereseti adómentességet élvező napszámost is, köteles 3 kézi napszámot természetben vagy pénzben leszolgálni. Kivétetnek: az uralkodóház minden tagja, a kir. udvar s külhatalmasságok követei, konzulátusai és ügyvivői, katonák, honvédek, csendőrök, katonai hivatalnokok, 300 frtnál kevesebb fize-

tést nyerő tanitók, pénzügyőrök, megyei hajduk, fogházőrök, erdővédek és mezei rendőrök, testi hibában szenvedők, segélyre szorulók, cselédek. (25. §.)

Az útadó leszállitása vagy elengedése iránt 1-ső fokon a megyei bizottság határoz, melyet a kézbesitéstől 15 nap alatt lehet felebbezni, 2-od fokon a miniszter határoz. Az 50 frt útadónak, vagy ennek megfelelő mennyiséget meghaladó elengedése iránti határozat a miniszter jóváhagyása alá terjesztendő. Az útadó alap minden más alaptól külön kezelendő. (27. §.)

Az alispán vagy polgármester évi zárszámadást készit, melyet következő év május hó 15-én a közigazgatási bizottságnak bemutatni köteles, az a közgyülés előtt 15 nappal közszemlére kitétetik, s a bizottsági tagoknak is kézbesittetik. A közgyülés határozatot hoz, s azt julius 1-ig megerősités végett a miniszterhez terjeszti fel. (28. §.)

Az útadót községekben a községi közjegyző külön adókönyvekben könyveli és tartja nyilván. 1890. ápril 12. 21802. sz. a. min. r. 11. §.

Az útadó kis és nagy községekben a megyei pénztárnál, 100 frt alóli adó a községi birónál fizetendő. Azt kis községekben a pénzbeszedő, a hol ez nincs, a biró, nagy községekben a pénztárnok egyik jegyzővel, rend. t. és törv. városokban a pénztárnok, ellenőr. Az átvételre jogositott tisztviselők nevei a hivatalos helyiség ajtajára kifüggesztendők. Az útadót postán is lehet beküldeni, 50 frtnál nagyobb összeget a község azonnal beszállitani tartozik. Halasztás rendszerint nem adatik, fizetésképtelenség esetében a folyó adóra félévi halasztás adható, de nem az adóév végén túl. A kérvény az alispánhoz adandó be, ennek végzése ellen a közig. bizottsághoz lehet felebbezni. Két egyenlő végzés nem felebbezhető. A miniszter több évekre adhat engedélyt. Az útadó elengedtetik, ha az illető adójának leirását kimutatja, vagy annak elengedését különös körülmények igazolják.

Az útadó fizetésére kötelezettek tartoznak az alispán által közzétett hirdetményben megállapitott határidőig könyvecskéiket megszerezni, vagy azoknak kiegészitése iránt a községnél jelentkezni; ha nem jelentkeztek, legalább 8 napi határidő kitüzése mellett igazolatlan mulasztás esetén 1—5 frtig terjedhető birság terhe alatt felhivandók, hogy útadó könyveiket beiktatás végett a községi elöljáróságnál mutassák be. A befizetett adóból a folyó tartozás és járulékai lerovására csak az forditható, a mi a hátralékok lerovása után fenmarad. A túlfizetés a következő évre vezetendő át. A könyvelők mulasztásaik által okozott károk és költségek megtéritésén felül a kárositott fél javára 5—100 frtig terjedhető pénzbirságban marasztalandók. (M. r. 4. §.)

A körjegyző nem a közadó módjára teljesitett teendői körüli hanyagság miatt 5—25 frtig terjedhető pénzbirságban marasztalható el, melynek $^1/_3$ a megyei szegényalap, $^1/_3$ a betegápolási alap, $^1/_3$ a községi tiszti alap javára számolandó el. A pénzbirság a kézbesitéstől számitandó 15 nap alatt fizetendő be. A jegyző mulasztása miatt az egyénenkint szükségessé vált beszámolás költségeit a község

tartozik fizetni, viszkeresete azonban a jegyző ellen fennmarad. (Min. rend. 6. §.)

Az utadó minden évnegyed első napjaiban: január, ápril, julius, október 1-ső napjától a hó közepéig fizetendő. Adóját a határidőre nem fizető 6% késedelmi kamatot fizet, több évnegyedi részletet egyszerre befizető 6%-ot nyer, vagy illetéktelenül kivetett és visszaadott adótól szinte 6% jár.

Az adókönyvért annak árán kivül még 2 kr. vehető, ebből 1 kr. a könyvet kiállitóé.

A jegyző a behajthatlan utadót kimutatni tartozik.

A jegyzők és szolgabirák, ha a letörlesztett összeg levonása után felmaradt f. évi adótartozást behajtják, jutalmat kapnak; a mult évből 31% hátralékot beszállitó 1%-ot. A folyó évi egész összeget beszállitó szinte jutalmat kap.

A vasuti állomásokat a legközelebbi állami vagy törvényhatósági uttal vagy községgel összekötő vagy ujonnan előállitandó utak épitési, kezelési, fentartási és kisajátitási költségeit viselik a törvényhatóság, a vasuti vállalat, az érdekelt községek, és az érdekelt kereskedelmi és iparvállalatok. 29. §.

Az alispán vagy polgármester a költségek előirányzatát elkészittetvén, helyszini tárgyalást rendel, az érdekletteket meghivja s a kötelezetteknek hozzájárulási mérvére nézve határozatot hoz, melyet 15 nap alatt fellebbezni lehet. Az összekötő utaknak a vasuti vállalatok vagy magánosok által épitendő és fentartandó részei az összekötő utakhoz nem számitandó. 33. §.

A községi közlekedési (vicinal) utak hálózatát és csoportositandó községek jegyzékét az alispán elkészittetvén, azt megállapitás végett a közgyülésnek bemutatja, melynek határozata után az alispán minden egyes községi közut tekintetében helyszini tárgyalást tüz ki, arra az érdekelteket megidézi s határoz, hogy az érdekeltek mily százalékarányban tartozzanak a kérdéses közutépités fentartásához és kezeléséhez hozzájárulni. Azirant is határoz az alispán, hogy a megye tartozik-e és mily mérvben segélyt nyujtani, ha azt szükségesnek találná, elkészitteti a műszaki tervet és a költségvetést. A község terhére eső arány megállapitásánál számba vehető azon teherrészlet, melyet az utat fokozottabb mérvben igénybe vevő jelentékenyebb kereskedelmi vagy iparvállalat, valamint az ut hozzájárulására kötelezett község kötelékéhez tartozó adózók a községi kivetés alapján fizetni tartoznak. Az alispán határozata ellen az érdekeltek a közig. bizottsághoz, innen a kereskedelemügyi miniszterhez 15 nap alatt felebbezhetnek. Midőn a szomszédos megyék községei lennének valamely szomszédos megyék területeire is átnyult községi közlekedési közut közé csoportosithatók, az alispán köteles a szükséges tárgyalásokat egymással meginditani, és a megállapodásokat ezen törvény szerint létesiteni; egyesség létre nem jötte esetében a miniszter határoz. 36. §.

A község az utvonalaknak a reá kivetett költségek fedezéséről a község köteles gondoskodni. Az utadó akár készpénzben, akár termé-

szetben közmunkaerővel teljesitendő. A közmunkaleszolgálás a községi közmunkatartozásba betudandó. Ha a költségvetésben foglalt bevételekből a költség ki nem telnék, községi pótlék vetendő ki. E tárgyban hozott községi határozatok 15 nap alatt az alispánhoz, innen a közig. bizottsághoz felebbezhetők, tovább nem. 37. §.

A községi utvonalak közigazgatása érdekében az alispán uti bizottságokat alkot, melynek tagjai: elnök a járási főszolgabiró, az érdekelt községek egy-egy elöljárósági tagja, a képviselő testület által 3 évre választandó kiküldöttei. Az utvonal költségeinek kivetéséből számba vett érdekletteknek egy-egy képviselőjéből. 38. §.

Az utibizottság hatásköre áll: a közutépitésnek keresztülviteléből, a fentartás és kezelés körüli intézkedésből és ellenőrzésből, a költségelőirányzat megállapitásából, a hozzájárulási arány alapján eső teljesitmények kiszabásából, a követelések beszedése és kezeléséből, a zárszámadások átvizsgálásából. Az utvonal közigazgatásának felügyeletéből, ellenőrzéséből, s a szükséges intézkedések elrendeléséből. Az utibizottság határozata ellen az alispánhoz, innen a közig. bizottsághoz lehet 15 nap alatt felebbezni. 41. §.

Az utibizottság elnöke gondoskodik: hogy az utibizottság részére szükséges műszaki adatok vagy munkák rendelkezésére álljanak, az utibizottság határozatait végrehajtja, intézkedik a község terhére, ha utasitásait nem teljesitené, a felmerülő kiadásokat közigazgatási uton hajtja be. Intézkedései ellen 15 nap alatt az alispánhoz, onnan a közig. bizottsághoz lehet felebbezni. 42. §.

A községi közlekedési utvonalak műszaki szolgálatára és felügyeletére a bizottság községi mérnököt alkalmazhat. Az alispán az utibizottság meghallgatása után megállapitja a mérnökök számát, fizetésüket — azokat oklevéllel birókból nevezi ki. 46. §.

Az előirányzat, zárszámadás, és az útvonalon tett intézkedésekről az utibizottság elnöke által az alispánhoz jelentés terjesztendő fel. A mennyiben az utibizottság az ut épitéséről és fentartásáról kellően nem gondoskodnék, az utibizottság elnöke utján közvetlenül az alispán intézkedik, ezen intézkedések ellen az értesitéstől számitandó 15 nap alatt a közig. bizottsághoz lehet felebbezni. 44. §.

A gyógyfürdőkhöz vezető utak, ha nem államiak vagy megyeiek, oly elbánás alá tartoznak, mint a községi utak, a melyeknek költségeit aránylag a gyógyfürdő tulajdonosa is viselni tartozik. (48. §.) A vasuti vállalatokat terhelő közlekedési és gazdasági utakra nem alkalmazhatók a közlekedési közutakra vonatkozó határozatok, mert a községek nem kötelezhetők oly munkák és terhek viselésére, a melyek a vasuti vállalatot kötelezik. A község kérelmére az alispán vagy polgármester a vasuti vállalatokat e részbeni kötelezettségeik teljesitésére szorithatja.

Községi (közdülő) utak hálózatát a képviselőtestület közgyülésileg állapitja meg, e részbeni határozata a kézbesitéstől 15 nap alatt az alispánhoz, innen a közig. bizottsághoz fellebbezhető. A megyei uthálózatból kihagyatni rendelt utnak a községi utak közé való felvételét a község meg nem tagadhatja. A községnek nyujtandó se-

gélyt és annak mérvét az alispán, II. fokban a közig. bizottság határozza meg. Két egybehangzó határozatot tovább felebbezni nem lehet. 47. §.

A községi utak épitési, kezelési és fentartási költségeiről az illető község tartozik gondoskodni, arra szolgál a közmunkaerő és a váltságösszeg. Közveszély esetében kirendelt munkaerő a közmunkába be nem számitható. 48. §.

A községi közmunka kézi és szekeresmunkával teljesitendő. Minden igásmarha után akár egyes, akár kettes fogatban évenként 2 igás napszám teljesitendő, hármas vagy négyes fogat csak kettősnek számitható. — Minden lakóház tulajdonosa, habár több házzal birna is, évenként 4, kő- vagy téglaépület tulajdonosa 6, minden emelet után még 2—2 kézi napszámot, idegen házban lakó egy-egy kézi napszámot szolgál. Minden kis vagy nagykoru családtag évenkint egy napszámot, — ha háromnál többen vannak is — csak 3 napot szolgálnak. A közmunka akár személyesen, akár más által is teljesithető. 49. §.

A helyettesitettnek oly munkaerővel és képességgel kell birni, mint a kit helyettesit. A ki marhájától önhibáján kivül megfosztatott, az igásmunka helyett egyenértékü kézimunkát tartozik teljesiteni.

Községi munka alól fel vannak mentve a kir. uralkodóház minden tagja, az udvarhoz tartozó jármüvek és fogataik, külhatalmasságok követei, képviselői és fogataik.

Kézi közmunka alól fel vannak mentve: a 18 éven alóliak és 60 évet meghaladottak; nők, kivévén ha a háznál létező férfi családtag vagy szolga helyettük teljesiti a közmunkát.

A fentebbi családtagok személyeikre nézve kivétetnek, a cselédek, papok, népiskolai tanitók, katonák, katonai hivatalnokok, nyugdijas rokkantak, állami tisztviselők és szolgák, pénzügyőrök, csendőrök, vasuti pályaőrök, börtönőrök, erdő- és mezőrendőrök.

Igás közmunka alól fel vannak mentve: a katonaság és honvédség minden fogatai, postafogatok, egyházi működésre szükséges papifogatok. A honvédségtől használatra vett kincstári lovak — kivévén ha azok már az illetőnek tulajdonaivá váltak. Állami, törvényhatósági, községi tisztviselők, pénzügyőri biztosoknak, csend- és rendőröknek hivatalos teendőik végzésére tartott fogatai.

Közmunka a középületek után ki nem vethető.

A községi közmunkát akár természetben, akár készpénzben lehet leróni. A község azonban a közmunkatartozás felét meg nem haladható kényszerváltságot, — a közig. bizottságnak az alispán utján kikérendő helybenhagyásával — elhatározhatja. A váltság-árt, a községi közmunkaerő mérvét a községi képviselőtestület állapitja meg, mely ellen a közzététel napjától számitandó 15 nap alatt az alispánhoz vagy polgármesterhez, innen 15 nap alatt a közig. bizottsághoz lehet fellebbezni, ezek intézik el a közmunka összeirása, vagy egyénenkénti kivetése ellen beadott felszólalásokat is. A községi közmunka összeirása, megváltása, behajtása és felhasználása iránt a község szabályrendeletet köteles alkotni, mely a miniszter jóváhagyása alá terjesztendő. 50. §.

A községi közutak közigazgatása az elöljáróság hatásköréhez tartozik. A képviselőtestület jelöli ki az alispánnak bejelentendő tagot, ki személyes felelősség mellett a törvény végrehajtásáról gondoskodik. A kötelességének meg nem felelő képviselőtestület helyett az elöljárósági tagot az alispán rendeli ki. 52. §.

A műszaki teendők végzése iránt az elöljáróság, vagy ennek kérelmére az alispán intézkedik. A főfelügyeletet és ellenőrzést a főszolgabiró gyakorolja, a rosz karban lévő utnak vagy műtárgynak helyreállitását, vagy az utügyet elhanyagoló község helyett a szükséges intézkedéseket elrendeli és végrehajtja, az ut hálózatáról, fejlődéséről, állapotáról, kezeléséről a közgyülésnek és a közig. bizottság utján a ker. miniszternek jelentést tesz. 53. §.

Az egyesek, társaságok vagy szövetkezetek az általuk létesitett közforgalmi közutakat jókarban fentartani és kezelni kötelesek.

Uj közutak, műtárgyak épitéséhez az engedélyt a miniszter, egy törvényhatóság területén pedig a községi közlekedési utakra az alispán adja meg, a ker. miniszterhez teendő jelentés mellelt. 55. §.

Az elkészitett műszaki tervek alapján helyszini szemle tartandó. A ker. miniszter elrendelheti, hogy a hadászati fontossággal biró közutakra vagy műszaki tárgyakra vonatkozó műszaki tervek még a helyszini bejárás előtt áttekintés végett hozzá felterjesztessenek. 56. §. A miniszter által foganatositandó közutakra és műtárgyakra a helyi szemlét a miniszter, közegei által, más esetekben az alispán vagy polgármester teljesiti. Községi közlekedési és községi utaknál a helyszini bejárásnak csak a műtárgyaknak: kompoknak vagy hajóhidnak szándékolt létesitése esetében van helye, vagy a létező (91. §.) vagy igazolt vámjogok engedélyezendők. (57. §.) Midőn a fentebbi esetek fenn nem forognak, a műszaki tervek 15 napra közszemlére teendők ki, s a kitétel megkezdése és lejárta közhirré teendő, a netáni felszólalás esetében a műszaki tervek az alispánhoz (polgármesterhez) felterjesztendő, felszólamlás nem történte esetében pedig az alispán a terveket megerősiti, és a végrehajtást engedélyezi. Sürgős esetekben a miniszter a helyi szemle tartását elengedheti. 57. §.

A helyszini szemlét elrendelő megállapitja a sorrendet, kitüzi legalább 15 napi időközzel a megkezdés napját, kirendeli a szükséges tervező és műszaki közegeket, meghivja az érdekelt községeket, a nagyobb ipari s egyéb vállalatokat és érdekelteket, hogy azok a műszaki terveket bejárás előtt megtekinthessék. Hadászati fontosabb utak és műtárgyak bejárásához a miniszter külön képviselőjének kirendelése kérelmezendő, és meghivandó a hatósági rendelkezés alatt álló vizeken átvezető közuti hidak, áteresztek, vagy vizi épitmények létesitésére nézve, előzetesen ha közigazgatási bejárás tartása volna szükséges. 59. §.

Az alispán a helyi szemle alapján határozatot hoz, a műszaki terveket a költségvetéssel megállapitja, s a kivitelt műszaki szempontból megengedhetőnek jelenti ki. Határozata ellen 15 nap alatt a közig. bizottsághoz, innen a miniszterhez lehet fellebbezni. Két egy-

behangzó határozat ellen csak akkor lehet fellebbezni, vagy midőn az épités költsége 30,000 frtot meghalad, midőn a műtárgy hatósági intézsedés alatt álló vizeken vezetne át. A miniszterhez fellebbezés nélkül ki felterjesztendők végelhatározás, illetőleg engedélyezés végett: hadászati fontossággal biró, államsegélyben részesülő, vagy országos határt képező hajózható, tutajozható, vagy szabályozás alatt lévő vizeken átvezető közutak műtervei. 60. §.

A kisajátitás az 1881. XLI. t. c. szerint történik. 61. §. A közutak és műtárgyak szemléjére a fentebbi szabályok állanak.

A közutak és azok műtárgyainak épitésére, fentartására és kezelésére vonatkozó panaszok felett az alispán határoz, mely ellen 15 nap alatt a közig. bizottsághoz, innen szinte 15 nap alatt a miniszterhez lehet fellebbezni.

A közutak áthelyezésére, vagy azokon már meglévő műtárgyaknak, ugyszintén a különálló hidaknak ujjáépitése vagy alakitására vonatkozó műszaki terveknek megállapitására az 55—62. §§. szabályai mérvadók. (64. §.)

A viz természetes lefolyására elégtelen, vagy mások érdekeire sérelmes műtárgyakat tulajdonosa a hatóság által kitűzött záros határidő alatt saját költségén átalakitani tartozik. Ily panaszok felett az alispán vagy polgármester határoz, mely ellen 15 nap alatt a közig. bizottsághoz, innen szinte 15 nap alatt a keresk. vagy földmivelési miniszterhez lehet fellebbezni. A keresk. miniszter rendelkezése vagy felügyelete alatt álló tárgy ellen intézett panasz felett végső fokon a közutaknak az ármentesitési költségeknek hozzájárulása kérdésében a kereskedelmi miniszter, a földmivelési miniszterrel egyetértőleg határoz.

A közutakon és műtárgyakon a forgalom fontossága és biztonsága érdekében a mulasztó fél költségén a felügyelő hatóság jogositva van közigazgatási uton a szükséges intézkedéseket megtenni. A közforgalom közvetitésére szolgáló s alkalmatlanná vált hidat, áteresztet — annak helyreállitásáig tulajdonosa köteles engedély és dijszedés nélkül ideiglenes átkelhetési módozatokról gondoskodni. A hajózható, tutajozható és szabályozás alatt álló vizeken előfordulható ily berendezések iránt a keresk. miniszternek azonnal jelentés teendő. Az ideigl. állapot ezen jogosultsága annak életbeléptétől számitandó egy év alatt megszünik. 66. §.

A közutakról törzskönyvek vezetendők, melyek műleirásokból és térképekből állanak, s az illetékes mérnöki hivatal által készitendők, mely azokat a hitelesitési eljárás foganatositása végett az illető közig. bizottságnak mutatja be. Több megyében fekvő műtárgy leirása mindegyik megye részére külön elkészitendő — a hitelesités külön vagy együttesen is foganatositható. A közig. bizottság a hitelesitési eljárásra küldöttséget rendel, s 30 napi időközzel határnapot tüz ki, erről az érdekelt községeket értesiti. Ezen küldöttség a műleirást és a térképet az illető község elöljáróinak, és a jelentkező érdekelteknek meghallgatásával megvizsgálván, a tényállást megállapitja, a nem vitás vagy egyességgel eldönthető módositásokat keresztülvi-

szi, eljárásáról jegyzőkönyvet vesz fel, s azt az összes iratokkal együtt véleményes javaslatával a közig. bizottság elé terjeszti, ez azután az eljárás felett határoz, az eljárás tárgyát képező műleirást és terveket hitelesitetteknek jelenti ki. — Az állami utakra vonatkozó határozatot megerősités végett a keresk. miniszterhez terjeszti. A határozat kelte, illetve a miniszteri megerősités leérkezte napjától számitandó 30 napi időtartamra hirdetményt bocsát ki, s a kik magukat jogaikban sértve érzik, igényeiket a 30 nap lejártától számitandó 3 év alatt a törvény rendes utján érvényesithetik, ezen idő után a magánjogi igények többé nem érvényesithetők. Az állami utak törzskönyvei az államépitészeti hivatalnál, a megyei és egyéb közutak törzskönyvei az alispán vagy polgármesternél helyezendők el.

A harmadik személyeknek érdekeit érintő és a hitelesités után bekövetkező változások, ha csak minden kétely kizárva nem lenne, hitelesitendő, és a fentebbi eljárás követendő. Minden egyéb ily változás, vagy jogerejü birói határozattal elrendelt ily módositások a közig. bizottság határozata alapján végrehajtandók. A bekövetkezett változtatásoknak a törzskönyvben leendő kitüntetése évenként a következő év február végeig eszközlendő. A törzskönyvek közokiratok jellegével birnak, azokbani önhatalmu változtatás közokirathamisitást képez.

Az állami és megyei törzskönyvek ezen törvény életbeléptétől számitandó 5 év alatt hitelesitendők. A jogerejüleg hitelesitett törzskönyvek alapján a helyszini intézkedések az alispán által végrehajtandók. A községi utak törzskönyveire a megyék szabályrendeletet alkotni kötelesek. 69. §.

Kompot saját területén, és kizárólag saját céljaira hatósági engedély nélkül mindenki felállithat, ha azáltal a hajózás, tutajozás nem gátoltatik, de ha kötéllel vagy sodronynyal összekötve helyeztetnének működésbe, vagy hajózható, tutajozható folyókon létesittetnének vagy terveztetnének, hatósági engedély szükséges. (71. §.) Ezek létesitéséhez szükséges kisajátitás az 1881: XLI. törvények szerint történik. Az előmunkálatra a miniszter ad engedélyt. A komp, rév tervei az illető hatósághoz adandók be.

A kompok, révek, vagy hajóhidak, — ha azok valamely közut kiegészitő részét képezendik, az engedélyt a miniszter, ha azonban azoktól függetlenül létesitendők, az alispán vagy a polgármester adja meg, ezek helyszini tárgyalást tüznek ki, az érdekelteket, a felső, alsó és szemben fekvő községeket a 7—5 kil. belől netán létező komp, rév, hid tulajdonosait meghivja, a tárgyalásról és a helyszini szemléről jegyzőkönyvet vesz fel, — és határozatot hoz, abban megállapitja a műszaki terveket, a kivitelnek, fentartásnak és a kezelésnek feltételeit, — a tett kifogások esetében egyességet kisért meg, ha az nem sikerül, az engedélyt azon megegyezéssel adja meg, hogy azáltal a magánjogi igények nem érintetnek, és hogy az illető saját veszélyére és felelősségére élhet az engedélylyel, ezen határozat ellen 15 nap alatt a közig. bizottsághoz, innen a miniszterhez lehet fellebbezni. Sürgős esetekben a miniszter a helyszini szemle tartását és az előző engedélyezést elengedheti. 74. §.

A kompok, révek, hajóhídaknak forgalomba helyezésére az államépitészeti hivatal kiküldöttjének vizsgálata után adható meg az engedély. E kérdésekben hozott határozatok ellen a felleb-bezés a fentebbi módon történik. Időközben felmerült panaszok az alispánhoz adandók be. 76. §. Gőzkompok létesitésénél a hajózási szabályok követendők. 77. §. A kompokról, révekről, hajóhidakról az alispán, polgármester nyilvántartást és jegyzéket vezet, melyet évenkint jan. 31-én a keresk. miniszterhez felterjeszti. 79. §. A kompok és révek a vizikönyvbe vezetendők, az állami, megyei, községi utakon lévő hidak, hajó- és magánhidak azonban nem, ezek létesitésére a vizjogi törvények szabályai nem alkalmazandók. 80. §.

Vámszedés l. vám- és révjog.

Viztörvény.

A viz termékenyitő ereje kihat mindenre e földön, — annak fejlesztése s kellő mértékbeni felhasználása a talaj termékenyitését fokozza. A gazdászatnak tehát főhivatása a vizet minden irányban felhasználni, mi által a fokozottabb termékenyitő erő által a gazdászatot felvirágzásra vezeti. — De nemcsak a gazdászatnál játszik főszerepet a viz, hanem kihat az iparra is, a mennyiben a folyó vizekben létező erő az emberi, lassabban működő erőt felváltván, gépek, ipartelepek, bányamüvek sat. a viz által működnek.

Másrészről, a mennyiben a viz a gazdászatnak és iparnak erőt kölcsönöz s működésében előmozditja, annyiban kártékony hatással is lehet a gazdászatra, a mennyiben a földet elöntvén, termésüket megsemmisiti, — mely veszélyeknek elejét azoknak levezetése által lehet venni.

A víz tehát mint jótékony, de egyszersmind kártékony elem a törvényhozásoknak mindig fontos tárgya volt. Az I. k. 24. és 87. cim tüzetesen nem foglalkozott a vizekkel. Az 1751: 14. t. c. a hajózásra ártalmas vagy káros malmok megszüntetését rendeli el. Az 1807: 47. t. c. a vizvédelmi munkálatokhoz az érdekeltek hozzájárulását rendeli el, az 1836: 36. t. c. szigorubb szabályokat hozott, s ebben az 1840. 10. t. c. rendelkezett a vizekről és a csatornákról, azok leeresztéséről és szabályozása iránt intézkedett. Az 1871: 39. t. c. a vizszabályozási társulatokról, az 1871: 40. t. c. a gátrendőrségről, az 1874: 40. t. c. a belvizek levezetése körüli eljárásról, az 1884. t. c. pedig az 1840: 10. t. c. némely határozatainak módositásáról intézkedik.

Egyedül az 1885-ik évi 23. t. c. karolván fel a vizjogot egész terjedelmében és egy rendszeres vizjogot alkotott. A törvény iránya és egyes intézkedéseinek jelentősége azon főelven alapszik, hogy a létező vizek és a bennük fekvő akár termő és mozgató erő a legnagyobb mérvben kihasználható legyen, s általában a vizek használata és szabályozása a közgazdasági viszonyok előnyös fejlődésére és megerősödésére vezessen. Másik főelve, hogy a vizhasználatra nézve az egyenlőség lehetőleg keresztül vitessék, egyenlőeknek tekinti tehát az ipari, bányászati és mezőgazdasági használatokat.

A vizek jogi természete ingatlant képez, azért a vizek, vizvezeték, és vizvezetési jog tartozékát képezi azon ingatlannak, a melynek használatára a viz vezettetik, tehát a fődolognak tartozékát képezi, annak jogi természetét követi. Az 1885-ik évi 23. t. c. érintetlen hagyta azon magánjogi viszonyokat, a melyek a viz jogi természetére vonatkoznak, és azokra csak annyiban alkalmazhatók, a mennyiben ezen fentemlitett törvény intézkedései ki nem zárják. 1885. 23. t. c. 1. §. Az ingatlannak tartozékát képezik még a vizet az épületbe bevezető vagy onnan elvezető, s az ingatlan szolgálatára rendelt csövek, árkok, vizvezetékek. A vizen úszó, de a parthoz kötött épületek rendeltetésüknél fogva a parton lévő épületekkel szoros kapcsolatban vannak, azokkal egy dolognak tekinthetők, p. o. talpon elhelyezett vizemelő szerkezet, mely a parton lévő öntözésnek kiegészitő részét képezi. 3. §.

Az ingatlannak alkatrészét még a viz partja és a meder képezi. A birtokhatárt az átellenes birtok irányába a meder középvonala képezi. 4. §.

A parti birtokok növedékét képezik a természetes iszapolások és a mederben támadt szigetek, melyeknél a határt ugyanazon határ birtokosainál a birtok végpontjától a vizfolyás középvonalára huzható vonal képezi. Ezekre ezen a törvény életbelépte előtt magánjogi cimén szerzett tulajdon nem érintetik. 5. §. A tulajdonjog csak a vizhasználat sérelme nélkül és a rendőri szabályok megtartása mellett gyakorolható. 6. §. Ezen törvény életbelépte után támadt szigetek és csapolások 30 év alatt évülnek el, ezen idő előtt azonban azok kártalanitás nélkül folyamszabályozás vagy hajózás érdekében az azokon lévő épületek, terméseik, ültetvényeik kártérités mellett eltávolithatók. A viz által elszakitott és más birtokhoz vitt birtoknak felismerhető része, a volt birtokos tulajdonosa marad, ha tulajdonjogát az elszakitástól számitott egy év alatt gyakorlatba veszi; ellenkezőleg azé leend, a kinek partjához a viz sodorta azt. 8. §. Ha a folyóviz medrét elhagyja, egy éven belül mind az elhagyott, mind az uj part birtokosai az eredeti folyást visszaállithatják. 9. §.

A) A szabad rendelkezés alatt álló vizekről.

A vizeknek két osztályzata van, és pedig oly vizek, a melyekre a vizhasználat legalább nagyban és egészben a hatóság befolyása nélkül szabadon történik, és oly vizek, a melyek használata felett a hatóság intézkedik.

A hatóság befolyása nélkül használható vizek a birtokon lévő forrás vagy talajviz, mely a birtokosnak szabad rendelkezése alatt

[1]) Azon körülmény, hogy valamely vizben támadt sziget, vagy a viz által elhagyott meder nincs telekkönyvezve, annak elbirálását, hogy az ily sziget vagy kiszáradt meder a partbirtokosok közül kit illet, vagy az illető igénylők közt mily arányban osztandó fel: akadályul nem szolgál; miután a telekkönyvezés póthelyszinelés folytán is megtörténhetik. 1880. január 25. 9983. sz. a. Cur. hat.

áll, birtokáróli lefolyásáig, de mihelyt lefolyik, ezen lefolyás felett már a hatóság intézkedik.

A szabad rendelkezési jog tehát korlátlan és csak két irányban szoritható meg, egyrészt szerzett jogok által, másrészt természetes szükség által követett használatoknál. A szerzett jogok ismét kétfélekép hatnak a viz feletti szabad rendelkezésre, a birtokos területén magán tényleg, habár elbirtoklás által is szerzett jogok jövőre is fentartatnak. De az idegen birtokon vagyis az illető területen kivül szerzett jogok is megszorithatják a viz feletti szabad rendelkezést, mert ha valaki a lefolyt vizen akár eddig tényleg birt vizhasználattal, akár a törvény értelmében szerez ily vizhasználatot, ezen jogától meg nem fosztható, vagy jogában nem korlátolható azáltal, hogy a vizet felfogja, vagy oly mérvben használja, hogy azáltal az alsó birtokos jogaiban sértessék. 11. §.

A szabad rendelkezés még szükség esetére is korlátozható, de csak ugy, ha az a nélkülözhetlen állapotokra vonatkozik, ivás, itatás, házi célokra, p. o. főzésre — de a tulajdonos kártalanitása mellett. Rendkivüli szükség, vagy tűzvész esetében oltási célokra, vagy árviz esetében védelem tekintetéből a hatóság által igénybe vehetők. — A birtokos mindenféle vizimunkálatokat végezhet, külterületen a már létező kúttól, tavaktól, forrásoktól, vizcsatornáktól és hasonló müvektől 15, belterületen a házaktól 3 méter távolságra kutak áshatók, ellenkezőleg ásott kutak a fél kérelmére betömendők.

Furásokat, galláriakat, ártézi kutakat készittetni csak a más által gyakorolt viz használatának csökkenése, megszünése vagy apadása nélkül szabad, és csak a fentemlitett kutaktól, tavaktól stb. és meglévő müvektől 100, — épületektől, vasutaktól, kőutaktól 40 m.-nél kisebb távolságban csak hatósági engedély mellett lehet, és ha engedély nélkül mégis történnék, az érdekelt fél kérelmére megszüntetendők. (15. §.) A ki ezen távolságon belől forrásokat nyit, galleriákat vagy ártézi kutakat csináltat, 300 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (184. §.) Minthogy a föld alatt elvonuló vizerek több birtok alatt elágaznak, igy tulajdonképen nem egy földbirtok tartozékai, — a viz használatra szerzett jogok uj használatok által károsulhatnak, a vizi müvek által pedig messze vidékről lehet a használt vizet elvonni; mind a tulajdon, mind rendőri szempontból a kellő távolságot meg kell tartani.

Ásvány- és gyógyforrásokra, mint esetleg az országos és nemzetközi kereskedésre és értékesitésre alkalmas vizek furása biztositandó az által, hogy a tulajdonos kérelmére szakértőileg az érdeklettek meghallgatásával a földm., ip. és kereskedelmi miniszter a helyi viszonyoknak megfelelő védterületet jelöl ki, hogy igy a forrás se minőségében, se mennyiségében veszélyeztetve ne legyen, és ha mégis veszélyeztetnék, az érdekelt fél kérelmére a munkálatok megszüntetendők. (16. §.) A védterületen belől furásokat eszközlő 300 forintig megbüntethető. (184. §.)

Sótartalmu vizekre a só-egyedárusági, ásványtartalmu vizekre pedig a bányatörvények kötelezők. (17. §.)

B) A hatósági rendelkezés alatt álló vizekről.

A forrás-, talajvizből vagy csapadékból álló vizeken kivül más vizek használata felett a hatóság s a törvény intézkedései irányadók. (17. §.) A hajózásra a folyamrendőri (18), tutajozás és fausztatásra az 1879 : 31. t.-c. foglalt erdőtörvény szabályai kötelezők.

A hajózás, tutajozás és fausztatás akadálya nélkül kompot, révet saját területén saját céljaira hatósági engedély nélkül mindenki állithat fel. (21. §.) A halászatra a fennálló, bányavizekre a bányatörvények szabályai alkalmazandók. (23. §.)

A vizeknek a közegészségre, haltenyésztésre, iparra, átalában más célokra ártalmas anyagokkali megfertőzése tilos. De minthogy az iparnak sok esetben teljes lehetetlen a megfertőzött viz elvezetése nélkül dolgozni, mert igy az iparág folytatását teljesen meghiusitaná, az iránt, hogy a gyárakból, bányákból, más vállalatokból a hulladékok és megfertőzött vizek más vizekbe bocsáthatók legyenek, a közegészség követelményei, és a fennálló szabályok tekintetbe vételével a hatóság intézkedik. (24. §.) A vizet ártalmas anyagokkal megfertőztető, a mennyiben az az 1879 : 40. t.-c. 105. §-ba nem ütközik,[1]) (185. §. 1. p.) 300 frtig terjedhető büntetéssel büntetendő.

A vizet csak hatósági engedély mellett lehet használni. Engedély nélkül csak a házi szükségletre, ültetvények öntözésére lehet vizet meriteni, itatni, mosatni, usztatni, fürdeni a hatóság által kijelölt helyen; a gépek és mesterséges készülékhez való viz használatra hatósági engedély kell. (25. §.) A ki szabadnak nyilvánitott vizhasználatot nem a kijelölt helyen, s nem a szabályok értelmében gyakorolja, 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (195. §. 2. p.) A vizhasználatra jogosult által a meder egész szélességének elfoglalása esetében, a halászat érdekében haleresztőt, vagy hallétrát tartozik alkalmazni. (26. §.) Vizet a hajózás, tutajozás és fausztatás sérelme nélkül lehet használni. (27. §.)

A vizhasználatok engedélyezésénél a törvény a nagyobb gazdasági érdeket tüzi ki főelvül. Egyenlő viszonyok vagy egyenlő jelentőségü vállalatok között a parti birtokosok birnak elsőséggel, ezek után a vizfolyás fentartásához járulók, ezek után más birtokosok. Egyenlő körülmények között a vizfolyás mentén a feljebb fekvő az alsóbbat megelőzi. (28. §.)

A vizrendezések és lecsapolások engedélyezhetők meg a vizhasználatok korlátozása vagy megszüntetése eseteiben is, midőn azt a munkálatok keresztülvitele igényli, — de a korlátozott fél teljes kártalanitása mellett. (29. §.)

---

[1]) A 105. §. igy szól: »A ki az emberek használatára szolgáló kútba, vizvezetékbe vagy forrásba ronda vagy undoritó tárgyat dob, 3 napig terjedhető elzárással büntettetik. — A ki pedig közhasználatban lévő kutat, vizvezetéket vagy forrást szándékosan akként ront meg, hogy vize élvezhetlenné válik, vagy használhatósága félbeszakad, 15 napig terjedhető elzárással és 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Az ipari célra való vizhasználat kártalanitás nélkül (a vizhasználat folytonosságát igénylő iparvállalatok kivételével mint kohoknál) öntözésre engedélyezhető, ha az öntözés szombat este 9 órától hétfőn reggeli 3 óráig tart, ha a vizkivitel rendes és állandó müvek segélyével történik, és a zsilipet vagy tiltót e teendőkkel megbizott felügyelő nyitja ki és zárja be. (30. §.)

De sokszor az emlitett vasárnapi öntözés az illető gazdaságra nem elegendő, a szünetelésérti kárpótlás mellett legalább 30 évre kérendő engedelyt megadandónak rendeli. (31. §.)

Ha a vizhasználatra berendezett müvek átalakitása által az eredeti vállalat veszélyeztetése nélkül vizfelesleg nyerhető, a használatra az engedély megadható, az átalakitásnáli szünetelésért, vagy egyéb hátrányokérti kárpótlás és átalakitás költségeinek viselése mellett. (33. §.)

A beállott vizhiányt a vizhasználatra legujabb jogositványnyal biró, vagy egyenlő körülmények között a vizet utószor használó köteles viselni. (33. §.)

Kizárólag személyhez nem kötött vizhasználati engedélyt a terület vagy a vizimű birtokosa gyakorolja. A személyváltozás a vizikönyvbeni bejegyzés végett bejelentendő. (25. §.) A vizhasználati engedélyek megszünésére nézve a törvény főelve az, hogy a vizek a legnagyobb mérvben felhasználtassanak, tehát mind azon esetekben, a melyekben az engedélylyel biró hibája miatt a vizet kellően fel nem használja, vizhasználati jogosultsága megszünjék, s a viz használata mások részére is lehetővé tétessék; ez okból, a ki a vizhasználatra szükséges berendezést a kitüzött időben el nem késziti vagy vállalata 3 éven át nem müködik, vagy az engedély ideje lejárt, vagy az visszavonatik, az engedélytől elesik. (36. §.)

Saját használatára más birtokán vizvezető árkot, csatornát fentartó árokból vizhasználatra hatósági engedélyt nyerhet akkor, ha azáltal a vizvezeték eredeti célja, tehát egy más engedély alapján szerzett jog nem veszélyeztetik, és hogy az uj engedélyes is az eredeti munkálatok és azok fentartásának és netáni változtatások költségeihez azon arányban járuljon, a mely arányban ő az eredeti használóhoz viszonyitva hasznot húz. (37. §.)

Vizfolyásból vizelvezetést csak hatóságilag megállapitott müvek, illetőleg berendezések által szabad eszközölni. (38. §.) Abból hatósági engedély nélkül vizet elvezető 300 frtig büntethető. (184.)

A vizmérték a tizedes rendszer szerint tized, század, ezered részekre van beosztva, a vizhasználatnál a vizméritése mértékjegységül a modulus (vizmérték) szolgál; ez ugyanis oly viztömeg, mely egy másodpercben száz liter mennyiségben foly. (39. §.)

A vizimunkálatokról.

A törvény főcélja, hogy a vizimunkálatok használata ne veszélyeztessék és hogy a viz romboló erejének meggátlására szükséges munkálatokat és berendezéseket a birtokosok területeiken tűrni

tartozzanak, hogy igy a viz legjobban kihasználtathassék és gazdaságosan berendeztessék. Ezért kötelességévé teszi a partbirtokosoknak a meder és partok jókarban tartását, a költségekhez köteles aránylagos hozzájárulást, mely arányt a hatóság határozza meg. (40. §.) A ki a fent előadott kötelességét nem teljesiti, 100 frtig terjedhető pénzbirsággal büntetendő. (185. §. 3. p.)

Megengedi a törvény engedély nélkül is a birtokosoknak saját partjainak védelmére és biztositására a part és meder tisztitására szükséges munkálatokat, ha azonban azok károsaknak bizonyulnak be, záros határidő alatt saját költségén átalakitani tartoznak. (42. §.) Ily munkálatokat hatósági engedély nélkül létesitő 300 forintig büntethető. (184. §. 3. p.)

A viz természetes lefolyását akadályozó vagy megváltoztató — az engedélyokirat határozatainak meg nem felelő — munkálatokra, átalakitásokra hatósági engedély kell. (42. §.) Hogy ha a vizrendezési és lecsapolási munkálatok által idegen földbirtok értéke növekedik, a munkálat létesitője az idegen terület birtokosát a költségek aránylagos átvállalására szorithatja, e követelés azonban 5 év alatt elévül, a hozzájárulási kötelezettségét és mérvét a hatóság állapitja meg. (43. §.)

Ha idegen területek berendezését más területek is saját területük javitására felhasználják, ezek birtokosai a vállalatba leendő felvételüket az előszabott feltételek alatt (37. §.) követelhetik. Mert ha helyesen tervezett müvet a szomszédok bármi okból nem támogatnák, azt eszközöltetheti, mert a költségek aránylagos fedezése által biztositva van. (44. §.)

Országos határt képző, — hajózható, tutajozható — folyók szabályozását, medreik tisztitását s partjainak védelmét az állam bármikor eszközöltetheti. (45. §.) Ezen folyók szabályozása oly országos közgazdasági érdeket képez, hogy az államnak beavatkozása szükséges. Ha az ily államkezelés alatt álló (előbb előadott) folyók mentén keletkezett társulatok a szakadozó partokat biztositani akarnák, és az erre szükséges épitkezéseket a miniszter által jóváhagyott terv szerint létesittetik, ezen költségekhez az állam legfeljebb egyharmad részszel járul hozzá. (46. §.) Ármentesitett területeken az ártéri birtokosok tartoznak arról gondoskodni, hogy a magasabb területekről lefolyó vizeknek a legcélszerübb lefolyása biztosittassék. (47. §.) Minthogy a lefolyó felső vizeknek letolulása erőszakos is lehet és veszélyessé is válhat, az ármentesitési terület tulajdonosai, illetőleg a társulatok a keletkező eső, hó és folyóvizek a töltés mögötti elzárását a folyó vizállásának hatóságilag eszközlendő leereszthetéseig — követelhetik. Ezen munkálatok elkészitése iránt az érdekeltek kérelmére a hatóságok intézkedni kötelesek. (48. §.)

A töltések közé fogott folyóknál, a fakadó és szivárgó vizek ellen való védelemre szükséges területeken a miniszter által megállapitott müvelési módok alkalmazandók, és ha a területnek fáktól, növényektől és más anyagoktól való megtisztitása a viz szabadabb lefolyása végett szükséges volna; a tisztitás költségeit, valamint a mü-

velési mód megváltoztatása miatti értékcsökkenést azok tartoznak megtériteni, a kiknek érdekében történt. A kivágott fák és anyagok azonban az illető terület tulajdonosait illeti. (49. §.) A fent előadott müvelési módoktól eltérő 300 frtig megbirságolható. (184. §. 4. p.)

Ha a vizimű által másokra káros változások állanának be, — a vizimű tulajdonosa a kártéritésen felül a vizimüvet saját költségén átalakitani köteles. (50. §.)

Miután nemcsak a vizimüvek, hanem főkép utak és vasutak azon részei, a melyek vizeken vezetnek át, a hidak keskeny nyilásaik következtében, a vizek lefolyására oly hatással lehetnek, mint más berendezések, tehát az utak, vasutak — tulajdonosai alkalmas munkálatokat, — ha a vizek elégtelensége az előbbi vizimunkálatok következtében keletkezett, saját költségükön záros határidő alatt foganatositani kötelesek. (51. §.)

A vizmű tulajdonosa köteles arról is gondoskodni, hogy a vizszin az engedélyokiratban meghatározott legmagasabb vagy legalacsonyabb álláson túl ne emelkedjen, illetőleg ne sülyedjen. A vizmű tulajdonosa által felelősség terhe mellett megőrzendők a legmagasabb és legalacsonyabb — a hatóság által a vizmű tulajdonosa költségen felállitott jelzők. (52. §.) Az engedélyokiratban megállapitott legmagasabb vagy legalacsonyabb vizszint meg nem tartó, 300 forintig megbirságolható. (184. §. 5. p.)

Az engedélyokirat meghatározza a távolságot is, meddig köteles a vizhasználatra jogositott a vizfolyás medrét, partjait és töltéseit a duzzasztás visszahatásaig jókarban tartani. (53. §.) A hatóságilag megjelölt távolságig a medret, partot és töltéseket jókarban nem tartó 100 frtig terjedhető pénzbirsággal büntettetik. (185. §. 4. p.)

A vizmagasság meghatározására szolgáló jelek alakját, és az erre vonatkozó eljárást a földm., ipar és kereskedelmi miniszter a közlekedésügyi miniszterrel egyetértőleg rendeleti uton állapitja meg. (54. §.)

A vizmosások fejlődésére alkalmas területeken ezek birtokosai a hatóság által e célra rendelt gátakat, fonásokat, beültetéseket záros határidő alatt tartoznak tenni, nagyobb munkálatoknál azok is kötelesek a költséget viselni, a kik abból hasznot huznak, illetőleg a károk által veszélyeztetve vannak. (55. §.) A vizmosások meggátlására elrendelt munkálatokat záros határidő alatt nem eszközlő 300 forintig megbirságolható. (184. §.)

A vizmosások meggátlására szükséges kisajátitás az 1881. évi XLI. t.-c. 1. §-a szerint történik.

Vizi szolgalmak.

A tulajdonnak alkalmas megszoritása, illetőleg a szolgalmak megállapitása a vizek lefolyásánál, a melyet a tulajdonos türni köteles — szükséges volt. A magasabban fekvő terület birtokosa ezt a szolgalmat az alsóbb területre nézve a természetes lefolyás módosi-

tása által sulyosabbá nem változtathatja. (57. §.) A viz által összehordott s a viz lefolyását gátló tárgyak által kárt szenvedő birtokosok a terület birtokosától a gátló tárgyak eltávolitásának megengedését, vagy általa leendő eltávolitását követelheti. (58. §.) Előleges kártalanitás mellett a birtokos hatósági engedély alapján birtokán — a házak, udvarok és kertek kivételével, — a viz átvezetését vagy levezetését, s minden a cél elérésére szükséges munkálatok megtételét, a szolgalom megállapitása alkalmával kijelölt uton a vizhez járást, a szükséges tisztitási javitások eszközlését megengedni köteles, de ezért követelheti a területén átvezető csatornának vagy ároknak tisztán és jókarban tartását. (60. §.)

A kártéritési összeget képezi a) az elfoglalandó terület becsértéke, b) a becsértéknek ehhez hozzászámitott egy ötöde (a birtokon fekvő terhek kárpótlása), c) az épületeken függő, terméseken és ültetvényeken okozott károk megtéritése, a terület szétdarabolása, vagy más romlás által történt hátrányok megtéritése.

A szolgalom a vizhasználati jogositványnyal egyszerre szünik meg. A vizvezetéknek 3 év alatti nem használása esetében a terület tulajdonosa a szolgalom megszüntetését a határidő előtt is követelheti, és ekkor tartozik a szolgalomra jogositott költségén a vizvezetéket eltávolitani, a hatóság által legalább 2 hóra megállapitandó határidő alatt; ellenkezőleg az a terület tulajdonosáé leend, és a kártalanitási összegből semmit sem köteles visszafizetni. (62. §.) A vizhasználatra jogositott a közlekedésre szükséges átjárókat, hidakat, vagy áteresszeket a szolgalom megállapitásakor elkészittetni, és jó karban tartani köteles. (63. §.) A ki a terhére eső átjárókat, hidakat, vagy áteresszeket fel nem épiti és jó karban nem tartja, 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (185. §. 5. p.) Ott, a hol már vizvezetéki árok van, a telek tulajdonosa uj árok nyitását megakadályozhatja, ha az első árok a célnak megfelel. (64. §.) Mindazon épitkezéseknél és berendezéseknél, melyek akár szabályozás, akár védekezés, akár használat szempontjából készülnek, a mederbeni létesitésért, vagy a meder elfoglalásáért kárpótlást követelni nem szabad, a vizimüveknek a mederbeni létesitését, illetőleg abba épitését megengedni köteles, ezen munkálatoknál nyert anyagon a vállalkozók osztozkodnak. A beépitett müvek az illető épittető tulajdonai maradnak. (65. §.)

A parti birtokos kártalanitás nélkül köteles 1. a tutajozható és hajózható folyók mentén a vontatásra alkalmas utat átengedni, és 2. a hajók és tutajok kikötését a hatóságilag megjelölt helyen megengedni; 3. a fausztatásra jogosultaknak és munkásaiknak közvetlen a viz partján fekvő földeken a szabad átjárást; 4. a vizhez való férést megengedni tartozik. Veszély esetében a hajók, tutajok bárhol kiköthetnek, kirakodhatnak, és partra vontathatók, de a parti birtokosnak a netán okozott kár megtéritendő (66. §.), a megállapitott szolgalom gyakorlását meg nem engedő vagy akadályozó birtokos 100 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (185. §. 6. p.)

Vontató utaknak áthelyezése folytán, vagy uj utakra szükséges területekért a terület tulajdonosa kártalanitandó. 67. §.

Vizi társulatok.

Vizi társulatok alakithatók: 1. vizrendezésre (mederszabályozás, partbiztositás, és árvédelem); 2. vizhasználatra (öntözés, alagcsövezés, lecsapolás, sankolás, mocsárkiszáritás.) 68. §.

A vizitársulatok jogokat szerezhetnek, kötelezettségeket vállalhatnak, a biróságok előtt pert indithatnak és perbe foghatók, 69. §.

a) Vizrendezésre alakult társulat.

Vizek melletti magaslatok, vagy egy egészet képező ártér vagy sziget birtokosai ármentesitő társulatot alakithatnak. Meder vagy vizfolyás rendezésére, partok biztositására csak akkor alakitható szabályozási társulat, ha sem a szemben lévő, sem az alsó vagy felső birtokosoknak hasonló munkálatok által el nem háritható károkat nem okoz. — Ily károk fenforgásának esete iránt, azok elháritására a 74. §. alatti eljárásnak van helye.

Ha az érdekeltek közakarattal társulatot alakitani nem akarnának, az ártéri holdak száma szerinti többség a társulatot megalakultnak nyilvánithatja. 71. §.

A társulat alakitásának kellékei: a földbirtok holdszámáról készitett kimutatás, műszaki tervezet és költségvetés — s a vizrendezésről s annak megtörténtéről az alispánnak vagy polgármesternek jelentés teendő; ezután minden érdekelt közgyülésre hivandó össze, melyen a társulat megalakulván, elnököt s választmányi tagokat választ, alapszabályait megalkotja, a műszaki tervet, a munkák sorozatát, a végrehajtási határidőket megállapitja, s mindezeket, ugy az elnök s választmány megválasztását, — az elnök s választmány tagjai által aláirt, s közjegyzőileg hitelesitett beadványon igazolva (76. §.), a 74. §. szerinti eljárás végett az alispánnak, vagy polgármesternek beterjeszti; működését azonban csak felsőbb jóváhagyás után kezdheti meg. 72. §. Több megyében fekvő területre a miniszter jelöl ki azon alispánt (polgármestert), a kihez azután a tervek és okiratok beterjesztendők, a történtekről azonban a többi alispánok (polgármesterek) értesitendők. 73. §.

A tervezet beadása után a szomszédos vizrendezési társulatok, a szemben lévő alsó és felső községek az alispán vagy polgármester által a tervezet benyujtásáról 8 nap alatt értesitendők. A községek pedig a szokásos kihirdetésen kivül az érdekelt közvetlen adófizetőket vagy azok képviselőit értesiteni tartoznak. Az értesitésnek postai vevény által igazolt kézbesitése ellen, az érdekeltek, hogy még nem értesittettek, kifogást nem tehetnek. A tervek a hirdetési 8 napon túl 30 napig maradnak közszemlére kitéve. A tervezet elleni kifogások az alispán (polgármesterhez) terjesztendők be, ezek után az alispán (polgármester) a tervezet felett legfeljebb 30 nap alatt határozatot hoz, melyet

végleges megerősités végett a miniszterhez felterjeszt. Az általános tervek alapján készült részletes tervek megállapitásánál is hasonló eljárás követendő. 74. §. Az alapszabályok jóváhagyása után a társulat a vizikönyvbe bejegyeztetik, s a jóváhagyott alapszabályok egy példánya a vizikönyv okirattárába elhelyeztetik. 75. §. Valamely társulat kötelékébe tartozó terület szerzője a társulat tagjává válik. 77. §.

A társulat működése által közvetlen érdekelt földbirtokosok, testületek, jogi személyek, ezen társulat tagjain kivül az érdekelt csatornák, körtöltések, épületek, utak, vasutak tulajdonosai is tartoznak a társulat költségeihez a 110. §. értelmében hozzájárulni. 78. §.

A társulatba később belépni kivánók felvételüket (44. §.) követelhetik, de a társulatok is jogositva vannak a munkálatok által megvédett, vagy jövedelmezőkké tett területeket a társulat kötelékébe felvenni. Mely eljárás a 103—108. §§. szerint történik.

A társulati cél kivánalmai szerint, közgyülési határozat alapján egyes területek kártalanitás és miniszteri jóváhagyás mellett kirekeszthetők. (80. §.)

Alkalmas határokkal nem biró vizszabályozó és ármentesitő társulatok egyesithetők az érdekeltek beegyezése folytán, ha az egyezkedés a miniszter által kitüzendő záros határidő alatt sem jönne létre, az érdekeltek meghallgatása után a miniszter határoz. (81. §.)

A közérdek szempontjából a törvény a kormányt jogositotta fel, hogy az árvédelmi társulat alakitására az érdekelteket kényszerithesse. Ezek folytán a miniszter kellőleg nem biztositott árterületeket valamely fennálló társulathoz csatolhatja, illetőleg hivatalból társulattá alakithatja, és ekkor az első esetben az illető társulat az ily területet kötelékébe vonja, a bevonás idejétől kezdve az osztályozási kulcs szerint azt társulati járulékokkal megterheli, a bevont terület árviz elleni biztositása végett szükséges védépitkezéseket létesiti. A magaslatok által elzárt, valamely létező társulat kötelékébe nem vonható területek külön társulattá alakitandók, de ez esetben az érdekeltek jobban nem terhelhetők, mint az ármentesités folytán elért értékemelés.

Ily külön társulatok alakitásáról a törvényhozásnak esetről-esetre jelentés teendő. Midőn a műszaki munkálat alapján ugyanazon terület több társulat árterébe tartozónak tünik ki, ezen árterületnek az illető társulatok között leendő megosztása iránt az érdekelt társulatok meghallgatása után a miniszter határoz. (82. §.)

Az alapszabályoknak tartalmazni kell: 1. a társulat nevét és székhelyét, 2. a társulat célját, a választmány szervezetét, választásának módját, hatáskörét, működésének tartalmát, 3. a közgyülés mikénti összehivását, megtartásának helyét, idejét, hatáskörét, tárgyalási rendjét, a határozatok hozatalának módját és annak megállapitását, hogy a közgyülés határozatképtelensége esetében mi történjék. 4. A tagok szavazati jogát és ennek mikénti gyakorlását. (83. §.)

A szavazatjog az érdekeltség aránya szerint gyakorlandó, miután itt a tagoknak nem egyéni viszonya, hanem területük nagysága bir döntő jelentőséggel, azért az érdekeltség legkisebb (egy szavazatra

jogositó) fokát is meg kell határozni az alapszabályokban, — a legkisebb foknál kevésbbé érdekeltek csoportokba állhatnak s megbizottjaik által annyi szavazattal birnak, a hány szavazategység van a reájuk eső hozzájárulás arányában. Ha pedig a kevésbbé érdekeltek nem csoportosultak, őket a fentebbi módon a községi elöljáróság képviseli. Egy érdekelt képviselő sem gyakorolhat több szavazatot a társulat összes szavazatainak felénél. 84. §. A társulat ügyeit — a közgyülésnek fentartottak kivételével — a választmány, mely egy elnökből és legalább 4, a társulat tagjai vagy meghatalmazottjai közül választandó tagból áll, — intézi. 85. §. A választmány tagjai a vizikönyvbe vezetés végett a hatóságnak — azon tagok megnevezésével, a kiknek a kézbesitések történnek — haladéktalanul bejelentendők, ugy netán a tagokban történt minden változás is. Mulasztást elkövető választmány a miniszter által 500 frtig megbirságolható. 86. §. A társulatot az elnök vagy a választmány által kijelölt tag képviseli. 87. §. A választmány által kötött ügyleteknél a társulat lesz jogositva és kötelezve. Kölcsönök azonban közgyülés felhatalmazása folytán köthetők. 88. §.

A választmány a társulat irányában azon korlátozásokhoz alkalmazkodni köteles, a melyekhez képviseleti joga köti. 89. §. Évenként legalább egyszer közgyülés hivandó össze, a közgyülés tárgyai a meghivásban kiteendők, mert más, itt nem érintett tárgyak felett érvényes határozat nem hozható. Ujabb közgyülés összehivása végetti inditványnál, (mint nem is érdemleges, inkább alakiságot érintő tárgynál,) kivételnek van helye. 90. §. A szavazattal biró tagok egy harmad része fontos ügyek tárgyalására közgyülés megtartását kivánhatja, s ha e kivánalmakra az illető társulati közeg 8 nap alatt a közgyülést össze nem hivja, azt az illető miniszternél vagy min. megbizottnál kérheti. 91. §.

A közgyülés következő tárgyak felett határoz: 1. Az alapszabályok megállapitása és módositása; 2. a foganatba veendő munkálatok tervezete; 3. a társulati tisztviselők, szolgaszemélyzet, gátőrök létszáma, dijazása, választmány és tisztviselők hatásköre, és kölcsönös viszonyaik megállapitása; 4. elnök s választmány megválasztása, elmozditása s felmentése; 5. számadások megvizsgálása; 6. a költségvetés megállapitása; 7. kölcsönök felvétele; 8. tartaléktőke és pénzek mikénti elhelyezése; 9. a társulat feloszlása felett. Ezen teendők közül: a kölcsönök felvételéhez az összes érdekeltek átalános, — a társulat feloszlásához két harmad — többsége kivántatik. A közgyülés határozatképtelensége esetében uj közgyülés hivandó össze, a hol a jelenlévők határoznak. 92. §.

Az alapszabályok módositására, társulat feloszlására s költségvetésre vonatkozó határozatokra a közm. és közlek. miniszter, a kölcsön kötésére vonatkozó határozatokra a közmunka és közlekedési miniszter a pénzügyminiszter egyetértő jóváhagyása szükséges. A költségvetési előirányzat, s a kiadások fedezése módja iránti közgyülési határozat a megelőző év október hó 15-ig a miniszterhez jóváhagyás végett felterjesztendő.

Ezen határidőnek nem igazolt elmulasztása, vagy a közgyűlési határozatnak jóváhagyás nélküli végrehajtása esetében az illető társulat tartalékalapjának javára 500 frtig megbirságolható. A miniszter, a költségvetési előirányzat iránt a felterjesztéstől számitandó 60 nap alatt határoz, ellenkezőleg ha ezen idő alatt a miniszter nem nyilatkoznék, az helybenhagyottnak tekintetik. 93. §.

A választmány a társulat ügyeit vezeti, s annak a tisztviselők alája vannak rendelve, megválasztja az összes tisztviselőket, azokat különösen, a kik a pénztárt kezelik, ellenőrzi, átvizsgálja a társulat könyveit, iratait, pénztárát, s törvény, rendelet, vagy közgyűlés által körvonalozott kötelességeit teljesiti. A választmány kötelességének teljesitéséért annak tagjai felelősek. 95. §.

A tisztviselők választása ellen az érdekeltek a miniszterhez folyamodhatnak, a ki a választásokat részben vagy egészben megsemmisitheti, az ekép megüresedett állomás azonnal betöltendő. 96. §.

A társulat tisztviselői személyzete áll az igazgatóból, főmérnökből (mérnökből), kellő számu szakmérnökökből, pénztárnokból, ellenőrből s a szükséges számu segédszemélyzetből. Az igazgató és főmérnök csak fegyelmi határozat, vagy bünvádi itélet által mozdíthatók el. Az elnök azonban az összes tagok $^{2}/_{3}$-részének támogatásával — a szolgálati viszonyt egy évi felmondás utján bármikor megszüntetheti. A kisebb társulatok miniszteri engedélylyel kevesebb tisztviselőket is tarthatnak. 96. §. Az igazgató a társulati igazgatást vezeti, utasitásait a választmánytól, ha ez együtt nincs, az elnöktől veszi. A főmérnöknek oklevéllel biró, vizimüveknél két évi gyakorlatot, szakmérnöknek földfelmérői oklevéllel biró, és két évi gyakorlatot kimutató egyén választható ; a főmérnök a műszaki teendőket vezeti. 97. §. A társulati tisztviselők ellen a fegyelmi vizsgálatot a közgyülés vagy választmány, és a közmunka és közlekedési miniszter rendelheti el. A vizsgálatot elrendelő, a tisztviselőt fel is függesztheti állásától, a kit helyettesiteni a választmány 15 nap alatt köteles. A fegyelmi eljárásra való utasitást a közmunka és közlekedési miniszter bocsáthatja ki. 98. §. A közgyülésről jegyzőkönyv vezetendő, melybe a jelenlévők nevei feljegyzendők, mely az ülés napjától 15 nap alatt a közmunka és közlekedési miniszternek bemutatandó. A mulasztást elkövető választmány a miniszter által 500 frtig megbirságolható. 99. §. A társulat feloszlik : 1. közgyülési határozat, 2. más társulatba egyesüléssel. A közgyülési határozat jóváhagyás végett a közmunka és közlekedési miniszterhez felterjesztendő. A miniszter ezen jóváhagyást megtámadhatja : 1. ha a feloszlási határozat törvénytelen módon jött létre ; 2. a mennyiben a feloszlás nem egyesülés (125. §.) végett történik, vagy kötelezettségeinek eleget nem tett ; 3. ha közérdekből a társulat fennállását szükségesnek tartja. 100. §.

A társulatnak miniszteri jóváhagyás melletti feloszlása a vizikönyvbeni bejegyzés végett az illető hatóságnak bejelentendő. Mulasztás esetében a miniszter a választmányt 500 frtig megbirságolhatja. 101. §.

A társulatnak a tartozások kielégitése után fenmaradt vagyona, a társulati tagok között hozzájárulásuk aránya szerint felosztandó, ha

csak az alapszabályok, közgyülés, a közl. miniszteri jóváhagyás máskép nem intézkedett. A feloszlást a választmány tagjai eszközlik. 102. §.

A vizrendezési munkálatoknál nagyfontosságu az ártérfejlesztés munkálata, ennek hivatása megállapitani azon térséget, a melynek védelme vagy biztositása a munkálat által elérendő lesz; — ha ezen munkálat vagy hozzájárulási kulcs a tagok között barátságos uton meg nem állapitható, az alábbi szakaszok irányadók. 103. §. E szerint az ártérfejlesztési munkálat műszakilag készitendő, t. i. felmérések és lejtmérések eszközlendők, igy állapitható meg a térség, melynek határain belől az érdekeltek a munkálatokhoz járulni tartoznak; kivétetnek azon társulatok, a melyeknél ezen munkálat már folyamatban van, tehát az befejezendő, az alakulandó, vagy már létező társulatoknál, hol az ártérfejlesztés folyamatban nincs, alapul a legnagyobb árviz-szin veendő. Az ártérfejlesztés foganatositása vagy megujitása iránt első fokon a közgyülés határoz, mely határozat az érdekeltekkel 30 nap alatt közlendő, a meg nem elégedő fél panaszát az értesitéstől számitandó 15 nap alatt az elnöknek beadni, ez pedig 15 nap alatt másodfoku végérvényes határozathozatal végett a közm. és közl. miniszterhez felterjeszteni köteles. 104. §. Az igy elkészült munkálat az érdekeltek által leendő megbirálás, illetőleg felszólalhatás végett alkalmas helyen 30 napi közszemlére kiteendő. A felszólalások pedig 30 napon belül a választmánynak irásban beadandók a közgyülés elé terjesztés végett, ezek elintézésére a közgyülés szükség esetében különböző vidékekre egy 5 tagból álló bizottságot küld ki. Érvényes határozat 3 tag jelenlétében hozható, melyről az érdekelteket a választmány értesiti. 105. §. Ezen határozat ellen a kézbesitéstől számitandó 30 nap alatt a választmány utján az alispánhoz vagy polgármesterhez lehet felfolyamodni, ha pedig ezek határozatot nem hozhatnának, helyszini szemlét rendelnek el, melyről az érdekeltek a kitüzött határidő előtt 15 nappal értesitendők. Ezen szemléhez a szakértőkön kivül az érdekeltek is alkalmazhatnak szakértőket. 106. §. Az ártérfejlesztési munkálat megállapitása után következik az osztályozás és a hozzájárulási kulcs megállapitása, és e részben ugyanazon eljárás alkalmaztatik, mint az ártérfejlesztési munkálatnál előadatott. 105. 106. §§.

Az alispánnak (polgármesternek) a munkálat-osztályozás és kivetési kulcsra vonatkozó határozatai ellen a kézbesitéstől számitandó 15 nap alatt birtokon belül a közl. miniszterhez lehet felfolyamodni, mit ha felold, ujabb határozathozatal végett más alispánhoz utasitja, ennek határozata ellen birtokon kivül a törvény rendes utján kereshet a fél orvoslást. 108. §.

A munkálat, osztályozás, kivetési kulcs végleges megállapitása után az adókataszterrel összhangzó ártéri telekkönyv készitendő, melybe a birtokosok neve, a terület helyrajzi száma, területek kiterjedése a különböző osztályok szerint külön és a hozzájárulási kulcs feltüntetendő. 109. §.

A vizrendezési munkálatok által védett csatornák, épületek, utak, vasutak tulajdonosai a társulat költségeit azon arányban tartoznak vi-

selni, a mennyiben saját épületük fentartása többe kerülne védművek nem létében. Ezen összeget a közig. bizottság, végérvényesen a miniszter állapitja meg. 110. §. Ha az osztályozás befejezésétől 5 vagy 8 év után tűnne ki, hogy az osztályozás az elért állapotnak nem felel meg, a sértett felek a közgyűlésen uj osztályozást inditványozhatnak; a közgyűlés határozata ellen a sértett fél annak kézbesitésétől 15 nap alatt a közmunka s közlekedési miniszterhez felebbezhetnek. 111. §. Ha az ujra szervezendő társulat a miniszter által kitűzendő határidőig alapszabályait meg nem alkotná, s választmányt meg nem választana, vagy működését meg nem kezdené, a társulati tisztviselőket a miniszter fogja alkalmazni. Ily esetekben véleményadás végett a miniszter az ártéri nagyobb birtokosokból vagy az érdekelt községek képviselőiből bizottságot alakit, az ügyrend meghatározásával. 112. §.

Azon társulatoknál, a melyeknek védművei közérdekből fentartandók, a miniszter jogositva van a védművek jó karban tartására és felügyeletére szükséges összegnek a költségelőirányzatba való felvételét, és a tagokra kivetését hivatalból elrendelni. A társulat a rendelet vételétől 15 nap alatt a miniszter előtt felszólalhat; ha a miniszter rendeletéhez azután is ragaszkodna, a társulat azt végrehajtani köteles. 118. §.

Ha a közérdekből fentartandó társulat kötelezettségének eleget nem tenne, vagy a szükséges munkákat meg nem inditaná, vagy végre nem hajtaná, a miniszter ezen munkák végrehajtására záros határidőt tüz ki, — ha ezen idő alatt sem tenne kötelezettségének eleget, a miniszter a végrehajtási munkákra szükséges összegeket a végrehajtás meginditásakor, ideiglenesen az ártérbe eső földbirtok után fizetendő földadó arányában kivetheti, és a rendszeres kulcs megállapitása után és annak alapján hajtatik végre. 114. §.

Ha a közérdekből fentartandó társulatnál 1881 : XLII. t. c. szerint befektetendő tőke meghaladja az ártér tiszta jövedelme huszszorosának 60%-át, és ha a magasabban fekvő ártér is vétetett be, ennek uj kataszt. jövedelme huszszorosának 20% együttvéve kitett összegét, a többletet illetőleg befektetendő tőkét az állam viseli.

Az uj földadókataszterben még mentesités előtti állapot szerint felvett, s az adóvisszatérités végett még fel nem számitott költségei a szabályozás által elért értékemelkedéshez képest külön eljárás szerint állapitandó meg. Uj beosztás szerinti szervezések mellett is pénzügyileg különálló területek, ezen pénzügyi különállás tartama alatt a 113. 114. §§. rendelkezéseit külön is igénybe vehetik.

Ezen kedvezményt igénybe venni kivánó társulat tartozik igazolni: 1. hogy az árfejlesztési munkálatot a kormány elfogadhatónak találta; 2. hogy ezen ártér minden része a költséghez aránylag hozzájárul. E célra az 1881 : XLII. t. c. szabályai szerint a pótliquidatiók megejtendők tekintet nélkül arra, hogy a már liquidált alaptőkének a liquidálandó uj befektetés legalább $^{1}/_{4}$-ét kitegye. A túlterheltetés ezen megállapitása esetében a társulat az állam segélyét igénybe veheti. 115. §.

A társulatnak közérdekből fentartását, vagy átalakitását az

érdekeltek meghallgatásával a miniszter határozza meg. Hivatalból alakitott, és ugy azon társulatokra is, melyeknek feloszlási határozata helyben nem hagyatott, a 113., 114., 115. §§. alkalmazandók. A közérdekből fen nem tartható társulatokra a 113., 114., 115. §§. nem alkalmazhatók. 116. §.

A miniszter minden társulathoz megbizottat rendelhet ki. Ezen megbizott feladata a társulatot működésében folytonosan figyelemmel kisérni, s a felett őrködni, hogy az működésében a törvény, alapszabályok és a közgyülés határozatai szerint járjon el, ez okból ép ugy az igazgatósági ülésekben, mint a közgyülésekben részt vehet, ott szólási joggal bir, a hozott határozatok ellen 15 nap alatt a miniszterhez folyamodhat. 117. §.

A vizrendezési társulatok főcélját az árveszély elleni intézkedés képezi, szükséges tehát, hogy veszély esetében kellő pénzerő felett rendelkezzenek; ez okból rendeli a törvény, hogy minden társulat árvédelmi tartalékalapról gondoskodjon, melynek összege az alapszabályokban állapitandó meg, mely alap külön s akép kezelendő, hogy szükség esetében rendelkezésre álljon. Árviz esetében kiadott összeg az árviz után a tagokra kivetendő, és azoktól behajtandó (122. §.), ugy, hogy az alap 6 hó alatt kiegészitve legyen. — A társulatok kellő helyen vizmércéket és kellő számu őröket felállitani tartoznak. 119. §.

A vizvédelmi társulatokat közérdekü jellegüknél fogva a törvény bizonyos előnyökkel ruházta fel; kimondotta, hogy a munkálatok fentartásához és a védelemhez szükséges anyagok és felszerelések, s a tartalékalap végrehajtás alá nem vehetők, — de a hitelezők érdekeit sem mellőzte a törvény, midőn kimondotta, hogy a végrehajtás utján behajtandó követelés nem fedeztethetnék, a társulati tagoktól az osztálykulcs arányában fedezendő. 120. §.

Egy másik előnye a társulatnak az, hogy hitelüket emeli, hogy a társulat által kivetett járulékok nem tisztán személyes természetüek, hanem az illető birtokon fekvő terhet képeznek, és megelőzik a már bekebelezett telekkönyvi terheket, a késedelmi kamatok pedig közadók módjára hajtandók be. 121. §.

A kivetett társulati kölcsönjárulék, kölcsön és kamattörlesztési járulék részleteiről az illető birtokos értesitendő, ezen járulékok 4 egyenlő részben, január, ápril, julius és október hó 1-jén fizetendők, nem fizetés esetében a hátralék után 6% késedelmi kamat jár, a járulékok és hátralékok az 1883. évi XLIV. t. c. szerint a közadók módjára hajtatnak be. A hátralékok késedelmi kamatainak $^1/_6$-a az államkincstárt illeti. 122. §.

A költségjárulékoknak egyenes adó módjára behajtása esetében a társ. pénztárnok mind a kir. adóhivatalnál, mint a községnél fizetőzókra külön kimutatásokat késziteni, és az évnegyed 2. havának utolsó napjáig az adófelügyelőnek megküldeni tartozik. A kir. adófelügyelő pedig az 1883. XLIV. t. c. értelmében jár el, a lefizetett késedelmi kamatok ötödrészét a társulat pénztárába, $^1/_6$ részét az állam javára számoltatja el, midőn a községi pótadóval hátralékban lévő társulati

tagra nézve a felosztás módját a miniszter rendeli el. A hátraléki kimutatások elküldése napjáig is fogadhat ugyan el a társulati pénztárnok fizetéseket, de ezen összegből mindenekelőtt az évnegyedre járó késedelmi kamatot levonni, a fizetést a hátraléki kimutatásban feljegyezni, és a befizetett késedelmi kamat $^1/_6$-od részét az illető kir. adóhivatalnak megküldeni köteles. 122. §.

A kölcsönök kötésére vonatkozó közgyülési határozatok jóváhagyásának kinyerése céljából a miniszterhez következők terjesztendők elő: 1. a közgyülési határozat a kölcsön szükségének indokolásával; 2. a kölcsön feltételei és a kamatozás és törlesztési terv. A kölcsönvevő társulatok kérelmére a pénzügyminiszter megengedheti, hogy a kölcsönt, kamatokat, törlesztést az egyenes adók beszedésére hivatott közegek hajtsák be: a) ha ezen kölcsönök törlesztési, illetőleg lejárat napja az adófizetés határnapjára esik, b) hogy a fizetendő évjáradéki részletek esedékessége a hitelezőnek fizetendő évjáradék lejáratát 3 hónappal megelőzze, c) ha a társulati tagokat terhelő évjáradéki részletek egyénenkénti kimutatását a kir. adófelügyelőnek megküldi. A kölcsön felvétele napján biztositékul a kölcsönösszeg egy évi kamatja, és törlesztési járulék készpénzben vagy kincstári utalványokban a kir. adóhivatalnál, vagy állami pénztárnál leteendő, s erről az adófelügyelő értesitendő. Ezen biztositék és kamatai a társulatot illetik, a melyből a fizetési napra be nem folyt összegek, a biztositékból vagy folyó kamataiból fedezendők. Viszont a hátralékos évjáradéki részletekből a biztositék egészitendő ki. Az egész kölcsön visszafizetése után a biztositékból és folyó kamataiból fenmaradt összeg a társulat rendelkezésére tartalékalap gyanánt kiadatik; d) a birtokos személyére vagy a tartozás mennyiségére előállott változásról az egyénenkénti jegyzék évről-évre elkészitendő, s az adóévet megelőző dec. 10. az illetékes kir. adófelügyelőnek megküldendő. 123. §.

Ha két vagy több társulat egyesül, tényleg és jogilag a volt társulatok megszünnek, és egy uj társulat keletkezik, a beolvadó társulat vagyona mindaddig külön kezelendő, mig az egyesülésnek a vizikönyvbe bevezetésétől számitott 6 hó alatt bejelentett kölcsönök és hitelezők kielégitve és biztositva nincsenek. A multból eredő terhek és költségek a társulat tagjait ép ugy kötelezik, mintha az egyesülés meg nem történt volna. Az egyesülés csak miniszteri jóváhagyás után történhet. A beolvadás megtörténte a vizikönyvbe való bevezetés végett az illető hatóságnak bejelentendő. 125. §.

A közm. és közl. miniszter a védgátakat és egyéb épitményeket évenként legalább kétszer, de szükség esetében többször is megvizsgáltatja, mely felügyeletért kilométerenként 3 frt átalány fizetendő az állampénztárba, más felügyeleti költséggel a társulat nem terhelhető. 126. §.

Kisebb jelentőségü vizi munkálatoknál az érdekeltek a társulatoknál kivánt alakszerüségektől ideiglenesen vagy állandóan a közm. és közl. miniszter által felmenthetők. 127. §. A társulatok levelezései postadijmentesek, de a cimerre irandó: „hogy vizszabályozási ügyben.“

b) Vizhasználatra alakult társulatok.

A vizhasználatra alakult társulatok nem birnak oly közérdekü jelleggel, mint a vizrendezésre alakultak, ezért azok oly kiváltságos jelleggel nem is ruháztatnak fel, ezen társulatoknál tehát inkább a társulati alaknak biztositása és fejlődése képezi a törvény feladatát. Ez okból a törvénynek a társas alakra és életre vonatkozó intézkedései, ezen társulatokra egyszerüen kiterjesztetnek, igy a törvény 75—77., 85—90., 90—94., 101., 125., 127. §. ezekre is kiterjesztetnek. A lecsapolásra vonatkozólag ép ugy, mint a vizrendezési társulatoknál a társulásra való kényszer a kisebbség ellenében is alkalmazandó, (130. §.) azért a törvény 78., 79., 84., 103., 111., 117., 121., 124. §§. ezeknél is érvényesek azzal a különbséggel, hogy itt mindenütt a földm., ip. és keresk. miniszter illetékes. (129. §.)

Öntözés céljából keletkező társulatoknál a kényszernek csak a nagyobb jelentőségü öntözési miveletekre van helye, feltéve, hogy a bevonandó területek állandó rétet vagy legelőt képeztek, ha a munkálatok legalább 100 kat. holdra terjednek, de itt a kisebbség belépése is szükséges. (131. §.)

Ha valaki akarata ellenére (130—131. §.) bevonatott és kimutatja, hogy 5 év alatt célt nem ért, követelheti járulékainak visszafizetését és birtokán a felesleges munkálatoknak eltávolitását. Az eljárás a 107—108. §. szerint történik. A társulat közgyülés is kirekeszthet egyes érdekelteket hatósági engedély és kártalanitás mellett, ha a társulatnak hasznára van, vagy a kirekesztett terület másik társ. beilleszthető s célszerübben külön is berendezhető. (132. §.) A társulat megalakultnak tekintetik miniszteri jóváhagyás után. A jóváhagyás előtt eljárók személyesen és egyetemlegesen felelősek. A helybenhagyott tervezetek módositására vagy megváltoztatására közgyülési határozat és hatósági jóváhagyás szükséges. (134. §.)

Az alapszabályokban megállapitandó: 1. a társulat neve, székhelye, 2. célja, 3. a társulat tartama, 4. a társulathoz tartozó birtokok megjelölése, esetleg a társulat tagjainak neve, 5. a tagoknak a költségekhez való hozzájárulási aránya, 6. a választmány szervezete, választási módja, hatásköre, működésének tartama, 7. a közgyülés mikénti összehivása, megtartásának helye és ideje, hatásköre, tárgyalási rendje, határozatok hozatalának módja, határozatképtelensége esetébeni leendőnek megállapitása. (135. §.)

A szavazó tagok $^1/_3$-ad része az ok és cél kijelölése mellett a közgyülés egybehivását bármikor követelheti, s ha ennek 8 nap alatt elég nem tétetnék, kérelmére a földm., ipar és keresk. miniszter eszközli az összehivást. (136. §.) Az alapszabályok módositására, vagy a társulat feloszlására vonatkozó határozatok csak a földm., ipar és keresk. miniszter jóváhagyása után válnak jogérvényesekké. (137. §.)

A társulat feloszlik: 1. azon idő elteltével, a melyre a társulat alakult, 2. közgyülési határozat, 3. egyesülés által, ez és az 1. és 2.

pont alatti esetek a földm., ip. és keresk. miniszter jóváhagyása alá terjesztendők. (138. §.)

Feloszlás esetében a követelések kielégitése után felmaradt vagyon a társulati tagok között a hozzájárulás arányában felosztandó. A tartozások kielégitését — a választmány tagjai eszközlik — ha csak az alapszabályok és a közgyülési határozat másként nem intézkednének. (139. §.) A földm., ip. és keresk. miniszter a társulatot feloszlathatja, ha munkálatait a kiszabott idő alatt meg nem kezdi, vagy két éven át nem folytatja. (140. §.)

Az öntözés, alagcsövezés, lecsapolás és sáncolás végett alakult társulatoknál a járulékok és hátralékaik behajtását a társulat kérelmére a pénzügyminiszter az adók heszedésére hivatott közegek által az 1883:54. t.-c. 122—123. §. szerint eszközöltetheti. (141. §.)

Vizrendőri intézkedések.

Nem szabad a vizifolyásokat, partokat, vizimüveket rongálni. Nem szabad: 1. a viz medrébe szilárd tárgyakat dobni, 2. vizmedrén keresztül lovagolni, marhát áthajtani, 3. a meder partszéleihez a megállapitott távolságon belől fát, vagy bokrot ültetni. (142. §.) A tilalmat áthágó és az ellen vétő 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (185. §. 7. p.)

Árvédelmi töltéseket, müveket, ültetvényeket rongálni tilos.

Nem szabad: 1. a védtöltést leásni, átszurni, levágni, onnan gyepet szedni, cövekeket, rudakat vagy más tárgyakat beverni, 2. a védtöltés vagy padkaiba 6 méternél közelebb fát, bokrot ültetni, vagy keritést tenni, 3. védtöltés lábvonalához 10 méternél közelebb földet ásni, 5 méternél közelébb szántani, a járáskelést szükebb térre szoritani, 4. avédtöltéseken keresztül a kijelölt átjáró helyen kivül szekerézni, lovagolni vagy marhát áthajtani, 5. vizmércéket és korlátokat rongálni. A községek beltelkeinél a hatóság 2., 3., 4. pont alól kivételeket tehet. (143. §.) A fent előadott tilalmat áthágó 300 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (184. §. 7. p.)

A védtöltés tulajdonosának engedélye nélkül nem szabad: 1. a védtöltés és padkák koronájára tömeges tárgyakat lerakni, 2. legeltetni, szekerézni, lovagolni, marhát áthajtani. (143. §.) Ezen tilalmat áthágó és az ellen védő 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (185. §. 7. p.)

A társulatok kötelesek igazgatóik, mérnökeik, őreik, felügyelőik nevét és lakását az 1-ső foku hatóságnak (177. §.) bejelenteni. (145. §.) Ezen bejelentést elmulasztó társulat 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (185. §. 8. p.)

Minden árvédelmi társulat megalakulása után 3 hó alatt árvizkor a védelmi eljárásról, vagy a létező vagy létesitendő zsilipek kezeléséről szabályzatot késziteni, s azt a közm. és keresk. miniszterhez felterjeszteni köteles — a mulasztás a tartalékalap javára 500 frtig bün-

tethető. Az árviz-szabályzatban a vizállások, melyeknél fokozottabb felügyelet, nagyobb munkaerő alkalmazása, ha közg. tisztviselők és kényszermunkaerő igénybevétele szükséges, megjelölendők, s előirandó a követendő eljárás is. (146. §.)

Mihelyt a vizállás a megjelölt magassághoz ér, a társulat a közig. tisztviselőket, államépitészeti, illetőleg a folyammérnöki hivatalt értesiteni köteles. Az árvédelmi munkákhoz bérfizetés mellett a társulati megbizott kérelmére, a hatóság a szükséges munkaerőt kirendelni köteles. (147. §.)

Ha a védtöltés nem elég erős, vagy megrongált, vagy a munkaerő és eszközök a védelemre elégteleneknek látszanának, vagy a folyton növekedő árviz a védtöltés koronájához közeledneÉk, arról a közig. hatóság és a szomsz. községek azonnal értesitendők. (148. §.) A fentebbi 147. szakaszban előirt értesitést elmulasztó 300 frtig büntethető. (184. §.8. p.) A közig. tisztviselő pedig haladéktalanul az ártéri községeknél intézkedik, hogy elöljáróik közül egyet jelöljenek ki, a ki a közs. közerővel és anyagokkal teljes hatalommal rendelkezzék, és a ki a közerőt és anyagokat akár hatósági rendeletre, akár a társulat közegének megkeresésére azonnal kiállitsa. (149. §.)

Ha a 148. §. emlitett körülmények valamelyike bekövetkeznék, a közig. tisztviselő a helyszinén azonnal megjelenni köteles, a társulat védelmi működését támogatja, s a védtöltést őrizet alá veszi. (150. §.) Joga van a lakosok, birtokosok, helységek anyagszereit lefoglalni s a védelemre felhasználni, az érdekeltek munkaerejét, igavonatait a vész helyére kirendelni, szükség esetében a szomszéd községek összes lakóit védszereikkel, marháikkal, cselédjeikkel a védmunkára kirendelni. A közerő dijazására a társulat nem kötelezhető. (151. §.)

Az ár elmultával a közig. tisztviselő a dijtalanul felhasznált anyagszerek és szerszámok mennyiségéről, értékéről, a védmunka által okozott károk értékéről azonnal kimutatást állit össze, megkisérli a felek és társulat között a kiegyezést, mi, ha nem sikerül, a kimutatásokat 8 nap alatt az alispánnak vagy polgármesternek további eljárás végett megküldi; ezek, ha szükségesnek látják, szakértői becs alapján a társulat által a megtéritendő költségek összegét megállapitják, s azt a társ. határozat kézbesitésétől számitandó 30 nap alatt végrehajtás mellett kifizetni köteles. Az alispán határozata ellen a törvény rendes utján lehet orvoslást keresni. (52. §.)

A miniszter által kiküldött biztos rendeleteit mind az érdekeltek, társulati, törvényhatósági és községi tisztviselők teljesiteni tartoznak. (153. §.) Ha minden védelem dacára az árviz betörne, a viznek a mederbe való visszabocsátás végett az alispán vagy polgármester a védtöltés átvágását el is rendelheti, de az árviz lefolyása után a védtöltés betömendő. (154. §.) A törvénynek ezen rendelkezései egyes vidékek, községek vagy határainak védelmére, hatósági engedély mellett létesitett magán védtöltésekre is érvényesek. (155. §.)

Vizszabályozás.

A törvény elvül mondja ki, hogy a vizszabályozásra, vizhasználatra és a vizek elleni védelemre vonatkozó ügyekben a közig. hatóságok illetékesek (156. §.), azon ügyek kivételével, a melyekre birói eljárást rendel.

A törvény végrehajtásánál a rendőri és ipari közegeket állitja fel első és második hatóságok gyanánt, harmadik fokban vizhasználati ügyekben a földm., ip. és keresk. miniszterium. A vizimüvek megigazitása, berendezése vagy létesitésére célzó engedélyezési ügyekben az illető terület alispánja vagy polgármestere illetékes. Vizrendezési és ármentesitési kapcsolatos vizlevezetési ügyekben a közm. és közlek. miniszter. Ha valamely vizrendezési ügy által egyik vagy másik miniszter illetősége érintetnék, egyik a másik hozzájárulásával intézkedhet. Ásvány- és gyógyforrásokra megállapitott ügyekre az ásásra és furásra az engedélyt a bányakapitányság adja meg, melynek határozatát a földm., ip. és keresk. miniszterhez lehet felebbezni.

Több területre kiterjedő vizi munkálatnál a terület valamennyi alispánjai s polgármesterei az illetékesség elleni észrevételeiket, ha 15 nap alatt be nem küldik, az az alispán vagy polgármester leend illetékes, a kihez a kérvény beadatott, — az illetékesség elleni kifogás esetében pedig az iratok az illetékes miniszterhez felterjesztendők. Az illetékes alispán vagy polgármester a terület többi alispánjait vagy polgármestereit a tárgyalásokra meghivni tartozik. A meghivott alispán vagy polgármester meg nem jelenése az eljárást és határozathozatalt nem gátolja. (158. §.) A 45. §-ban emlitett s az állam által közérdekből létesitendő más munkálatok felett az engedélyezési eljárás nélkül a közm. és közl. miniszter határoz. (159. §.)

Ha valaki a vizimunkálatok végett más területen és vizeken előmunkálatokat kiván tétetni, a tulajdonos ellenzése esetében arra az alispán vagy polgármestertől engedélyt kell kérni, mely engedélynek meghatározott időre kell szólni, az előmunkálatokat az engedélyes saját költségén tétetheti, s felméréseket is teljesithet. Az előmunkálatok megkezdése legalább 3 nappal az illető községi előljáróságnak bejelentendő, miről az elöljáró a birtokosokat hirdetményileg értesiti. A munkálatoknál tett kárt az engedélyes azonnal megtériteni köteles. Kártéritési kötelezettség biztositása végett egyik érdekelt fél kérésére készpénzbeli, vagy óvadékképes értékpapirokban biztosités letétele rendelhető el a hatóság által, annak letételéig a vállalkozó az előmunkálatok megkezdésétől vagy folytatásától eltiltható. (160. §.)

A vizhasználat vagy vizimunkálat engedélyezéseért az első foku hatósághoz kell folyamodni, a beadandó kérvényben előadandó: 1. a munkálat terjedelme, célja, vizhasználatoknál azon viz és hely megnevezése, a hol a munkálat terveztetik, és a szükséglendő vizmennyiség, 2. a bemutatott terv szerint eszközlendő munkálatok teljesitésének neme és módja, 3. a munkálatból várandó előny és hátrány,

4. megnevezése a vizhasználati jogositványnyal biróknak és a tervezett munkálat által érdekelteknek és azoknak netaláni nyilatkozatai; 5. részletes megnevezése a megszerzendő, vagy szolgalommal terhelendő területek, vizeknek és vizi műveknek, s tulajdonosaiknak nevei. (161. §.)

Közérdekbe ütköző tervezeti munkálat iránti kérvény tárgyalás nélkül visszautasitandó, ha pedig abba nem ütközik, a hat szakértőnek nyilatkozat végett kiadandó, a ki is szükség esetén a helyszinére kimenni, s a hatóság által feltett következő pontokra felvilágositást adni köteles: 1. létesithető-e a munkálat, és minő módozatok szerint; 2. mily előnyök és hátrányok várhatók abból, a vizlefolyás természetes rendjének megváltoztatása által harmadik személyek károsodhatnak-e? és mily mérvben? és indokolt leend-e a kárért a kártalanitás? 3. a tervezett munkálat más már létező vizimunkálatokkal szemben mily hatással leend? 4. szükséges-e a munkálathoz más tulajdon vagy szolgalom megszerzése? 5. a munkálathoz bevonandók-e más érdekeltek is, és mily mértékben? (162. §.)

A szakértő által tett észrevételek záros határidő alatt adandó nyilatkozat végett a kérvényezővel közöltetik. Ha a szakértő észrevételt nem tesz, vagy ha tesz, és a kérvényező kérése mellett megmarad, a hatóság a tervet 30 napi közszemlére teszi ki, miről az érdekeltek hirdetmény által értesitendők. A hirdetménynek tartalmazni kell a munkálatnak és tervezetnek ismertetését, a tervek kitételének és a közszemle után kitüzendő tárgyalásnak helyét és idejét, vagy azon felhivást, hogy az érdekeltek a munkálat tekintetében észrevételeiket akár a közszemle, akár a tárgyalás alatt szóval is adják elő, ellenkezőleg a határozat nélkülök fog meghozatni. (163. §.) A hirdetmény a községben kifüggesztendő, és illető birtokok tulajdonosainak kézbesitendő. (164. §.) A helyszini tárgyalást fontosabb esetekben az alispán vagy polgármester, vagy megbizásából a szolgabiró vagy törvényhatósági bizottsági tag vezeti. A tárgyaláson a hatósági szakértőnek is részt kell venni. (165. §.)

A tárgyalás s z ó b e l i, melyről jegyzőkönyv vezetendő, melybe a felek vagy megbizottjainak nyilatkozatai, felveendők, a jegyzőkönyv a résztvevők által aláirandó, s a netáni aláirás megtagadásának oka megemlitendő. (166. §.) A helyszini tárgyalásnál a munkálat ellen felmerülő nehézségeknek egyesség utjáni elháritása kisérlendő meg, ha az létrejön, jegyzőkönyvbe veendő, ha nem sikerül, akkor a felmerült kérdések tárgyalás utján döntendők el. Tárgyalás után határozat hozatik, a határozat a szükséges területek átengedését és szolgalmakat állapitja meg, mely az érdekeltekkel a 164. §. szerint közlendő. (168. §.)

Az előlegezési költségek az engedélyért folyamodót terhelik, magánfelet pedig akkor, ha az eljárásért ő folyamodott, vagy konok akadékoskodása által arra okot adott. A közig. hatóság határoz a közös érdekeltség esetében a költségeknek egyesek által való aránylagos viselése iránt, és a vesztes fél mennyiben tartozik a költséget megtériteni. Az okozott vizsgálati költségek a hibásnak talált felet

terhelik. Az eljárási és tárgyalási költségek közadók módjára közigazgatási uton hajtatnak be. (169. §.)

A határozat a kártalanitás nagyságát és módozatát is tartalmazza. A kártalanitási összeg, ha egyesség nem jön létre, az 1881: XLI. t. c. értelmében kisajátitás utján, más esetben a közig. hatóság állapitja meg. Az érdekelt vagy jelzálogos hitelezőnek a határozattal meg nem nyugvása esetében a megállapitott összeg az illetékes birtokbiróságnál letéteményezendő. A kártalanitás összege az illető birtokbiróság által állapitandó meg. A szolgalommal terhelt ingatlannál a közig. hatóság által megállapitott összeg az illető adókataszterben felvett jövedelem ötvenszeres összegénél kisebb nem lehet. (170. §.)

A határozatban meg nem nyugvó fél köteles a kézbesitéstől számitandó 15 nap alatt bejelenteni, hogy a 170 §-ban megadott joggal élni akar, vagyis a meg nem elégedők birói utra tereltetnek, mely esetben az összes iratok a törvényszékhez tétetnek át. A szolgalmi jog gyakorlatba vétele, vagy a vizhasználat korlátozása vagy megszüntetése, a kártalanitási összeg megállapitása és kifizetése előtt csak a biztositéknak készpénzben, vagy értékpapirokban a birtokbirósághoz való letétele esetében engedtetik meg. A biztositékul leteendő összeget az engedélyes kérelmére a kir. törvényszék soron kivül állapitja meg, mely ellen jogorvoslatnak nincs helye. (171. §.)

Az engedélyezési eljárásban hozott határozat jogerőre emelkedvén, engedélyokirat állittatik ki, melyben fel kell emliteni: 1. az engedélyes vezeték- és keresztnevét; 2. a vizet vagy helyet, a hol a munkálat vagy használat lesz; 3. a munkálat vagy használat célját; 4. az engedély tartalmát; 5. az engedélyezett vizmennyiséget; 6. különös feltételeket. (172. §.) Az engedélyokirat a vizikönyvbe vezettetik, a tervezet pedig az okirattárba helyeztetik. (173. §.) Az engedélyezett vizimű elkészülte után hatóságilag megvizsgáltatik. A viziműről szóló vizsgálati jegyzőkönyv a vizikönyv okirattárába helyeztetik. (174. §.)

A vizmosásokra a most előadott eljárás irányadó, ezeknek nagy közgazdasági fontosságát tekintve, azt törvény szerint nemcsak a felek kérelmére, hanem a terület illetékes alispánja vagy polgármestere, vagy a földm. ipar és kereskedelemügyi miniszter által hivatalból is elrendelheti. (175—177. §§.)

Az engedélyezett munkálatok és vizihasználatok feletti felügyeletre, s az engedélyezést nem igénylő ügyekben való intézkedésre első foku hatóság kis és nagy községekben a szolgabiró, rend. tanácsu városokban a polgármester, törvényhatósági joggal felruházott városokban a rendőrkapitány, vagy a tanács rendőri megbizottja Budapesten a ker. elöljáró.

Másodfoku hatóság az alispán, vagy polgármester, Budapesten a városi tanács.

Harmad és utolsó fokban az illetékes miniszter, 157. §. szerinti hatáskör szerint.

Vizek és vizimüvek felett a rendőri felügyeletet az első foku hatóság (177. §.) gyakorolja, és ez az őröket a községi elöljáróság

igénybevételével alkalmazza. Ezen őrök ugy mint a megyei rendőrcsőszök állittatnak szolgálatba. (178. §.) A hatóság, rendeletének a kitüzött időben eleget nem tévő érdekelteknek költségére a szükséges munkálatokat foganatositja. (179. §.) Az eljáró hatóságnak a veszély elháritására szükséges intézkedései felfolyamodás esetében is végrehajthatók. (180. §.)

Vizikönyv minden törvényhatóságnál vezetendő, melybe minden engedélyezett vizimű, vizhasználati jogositvány, megállapitott szolgalmak, vizitársulatokra vonatkozó adatok bejegyeztetnek. Mindezen bejegyzéseket, illetőleg a szükséges okmányok és térképek a vizikönyv hivatalában berendezendő okirat-gyüjteménybe elhelyeztetnek. A vizikönyvhivatal rendeltetésénél fogva nyilvános hely, melybe mindenki betekinthet, s meghatározott dijak mellett azokból másolatokat vehet ki. (181. §.) A vizikönyvbe való bejelentést elmulasztók, a vizikönyvek vezetésével megbizott hatóság által 100 frtig megbirságolhatók. (182. §.)

Büntető határozatok.

A büntetések az illető szakaszok alatt adatnak elő. A büntetések két osztályba soroztatnak: 300 és 100 frtig terjedhető pénzbüntetésre, melyek esetleg behajthatlanság esetében elzárásra változtatandók. Két frtot meg nem haladó pénzbüntetés helyett tizenkét óránál hosszabban tartó elzárás nem állapitható meg. 2—10 frtig egy napi, azon felül minden 10 frtig terjedhető összeg helyett egy-egy napi elzárás állapitható meg. A 300 frtig terjedhető pénzbüntetésnél visszaesés esetében, ha a büntetés kiállásától két év még nem mult el, egy hónapig terjedhető elzárás állapitandó meg. (184. §.)

A jelen törvény szerint büntetendő cselekményekre a kihágásokról szóló büntető törvénykönyv szabályai alkalmazandók, de ha a cselekmény nem kihágás, hanem vétség vagy büntény, az illető bünt. biróságok hatásköréhez tartozik. [1]) A büntetésnek elévülése esetében a kártéritési kötelezettség fenmarad. (187. §.)

Az illető hatóságok azok, a melyek a 177. §. emlittettek, és pedig a vizhasználatra a földm., ipar és kereskedelmi, vizlevezetési ügyekben a közmunka és közlek. miniszter.

Átmeneti intézkedések.

Jelen törvény életbeléptétől számitandó két év alatt az alispán vagy polgármester köteles a hivatalos, és a vidéki jelentékenyebb la-

---

[1]) Az, hogy valaki idegen földön a jeget összetördelve más malma felé ereszti akkép, hogy abban, ha nem gátoltatik, vizáradást okozott volna: gondatlanságból okozott vétséget képezi. 432. §. 1880 dec. 16. 7415. sz. a. legf. itélősz.

pokban s a községekben is közzéteendő hirdetményben a fennálló vizimüvek és vizhasználati jogositványok tulajdonosait felszólitani, hogy az általa kijelölt, de a hirdetmény keltétől számitott 3 hónál — jelen törvény életbeléptétől azonban egy évvel — rövidebbre nem szabható határidő alatt jogositványaikra az engedélyt mutassák be, vagy igazolják, hogy vizimüveik 20 év óta háboritlanul fennállanak mások jogainak sérelme nélkül, mert ha mások jogait sértenék, vagy károsoknak találtatnának — a jogositványok továbbra fennállónak nem tekintetnek. Ez által a törvényszerüen szerzett jogok ovatnak meg. (189. §.) Az alispán a 20 évi gyakorlatot igazoló bejelentést közli a községgel, melyre az érdekeltek 30 nap alatt észrevételeiket megtehetik. Ha felszólalás történt, vagy az alispán a jogositványt nem találta igazoltnak, a fél 15 nap alatt a miniszterhez folyamodhat. A jogérvényes határozattal igazolt jogositványok a vizikönyvbe vezetendők. Ha helyszini eljárás szükséges, annak költségeit a jogositott viseli. (190. §.)

Jogositványaikat igazolni nem tudók, vagy a kitüzött határidőre meg nem jelentek, hirdetményileg felhivandók, hogy ezen hirdetmény keltétől számitandó 6 hó alatt engedélyért folyamodjanak, ellenkezőleg jogositványuk elenyészik, s vizimüveik felett a hatóság intézkedik. E részbeni beadványok és egyéb iratok bélyeg- és illetékmentesek. (191. §.) Az eddig igazolt, érvényben maradt jogok fennállására, terjedelmére, időtartamára ezen törvény rendelkezései ki nem terjednek, azoknak gyakorlatára azonban ezen törvény szabályai irányadók.

Zárhatározatok.

Ezen törvény életbeléptével az 1840: X., 1871: XXXIX. és XL., 1874: XI., 1879: XXXIV., 1884: XXVIII. és az 1879: XL. t. c. 143. §. s minden ide vonatkozó törvények, és perrend. (az 1884: XIV. t. c. kivételével, mely továbbra is érvényben marad) hatályon kivül helyeztetnek. (193. §.)

Jelen törvénynek az ásvány- és gyógyforrásokra és vizekre (16. §.), valamint hajózható folyókon eszközlendő vizrendezésekre vonatkozó intézkedései Horvát-Szlavonországra is kiterjednek.

Jelen törvény 1886. január 1-jén lépett életbe.

Vizi malmok.

Hajómalmi rendszabály.

(1888-ik évi augusztus hó 21. 33477. sz. a)

Bevert karókhoz vagy horgonyhoz kötött hajómalmokra nézve az 1885-ik évi 23. t.-c. irányadó. [1]) Minden más vizimalom tárgyában felmerült kérdések az 1885:23. t.-c. és az annak alapján kiadott 1885. 46689. sz. a. rendelet szerint birálandók el. (1. §.) A hajómalmok háromfélék: 1. olyanok, a melyek 1851. jul. hó 15-e előtt engedélyeztettek, 2. olyanok, a melyek ezen idő után engedélyeztettek és 3. olyanok, a melyek 1888. november hó 1-je után engedélyeztetnek. (2. §.)

Az 1-ső pont alattira a jogviszony nem változik, mert a jogositványuknak reális minősége elismertetett és ha elpusztultak volna is, maga a reájuk vonatkozó reális jog szabad forgalom tárgyát képezheti. (3. §.)

A 2-ik pont alattiak engedélye az engedélyesnek vagy özvegyének haláláig tart — és igy másra át nem ruházható. (4. §.) Lejárt engedélyek az 1885 : 23. t.-c. 33. §. szerint megujithatók. (4. §.) Jövőre hajómalmok csak a személyhez kötötten engedélyezhetők. Ily hajómalmok a közforgalom tárgyát nem képezhetik. (5. §.)

A reális jogositványu hajómalmok többeknek, sőt a társulatok, testületek tulajdonát is képezhetik, de ezek közül a hatósággal szemben felelős személy megnevezendő, különben az engedélyes felelős. (6. §.)

A hajómalmi jogositvány megszünik: a) a reális jogositványu hajómalmoknál, ha 3 éven át nem működnek (1885:23—36. t.-c. alapján), b) személyes jogositványu hajómalmoknál: 1. ha a forgalom 3 éven át szünetelt, 2. az engedélyes halálával, ha özvegye nem maradt, 3. ha pedig özvegye maradt, ennek halálával, c) ujabb jogo-

---

[1]) Az 1880. év 34. t.-c. szerint csak a kizárólag gőzerőre berendezett és állandóan gőzerővel müködő malmokra nem terjed ki a földesuri malomjog, a finomabb és többnemü liszt készitésére szánt vizimalom, a gabona őrlésre szánt vizimalom üzlete pedig egyátalában kir. kisebb haszonvételt, s igy földesuri jogot képez. 1883. febr. 6. 7847. sz. a. Cur. hat.

sitványu hajómalmoknál: 1. ha a hajómalom a meghatározott idő alatt müködését meg nem kezdte, 2. ha 3 éven át nem működött, 3. ha az engedély visszavonatott, 4. ha pedig vissza nem vonatott, az engedélyes halálával. (7. §.) A jogositvány megszüntével a malom kikőttetik és tovább nem müködhet. (8. §.)

Az 1867. évi hajómalmi rendszabály szerint még össze nem irt hajómalmoknál a hajómalmi jogositvány minőségének megállapithatása végett az összeiró küldöttség az adatokat összeszerezni, vagy a malom tulajdonosát azoknak megszerzésére utasitani köteles. (9. §.)

A tulajdonos személyében történt változás esetében az átiratás megengedése, vagy a jogositvány meghatározása tárgyában az alispán (városokban a polgármester), 2-od fokban a közigazg. bizottság, 3-ad fokban a közm. és közlek. miniszter határoz. (12. §.)

A hajómalom felállitására engedélyt nyerni, vagy a malmot más területre átvinni, másra átiratni kivánó kérvényét az 1885: 23. t.-c. 61. §. szerint azon alispánhoz (városokban a polgármesterhez) köteles beadni, a melynek területén a malmot felállitani, vagy oda átvinni szándékozik.

A kérvényhez melléklendő: 1. egy vizhelyzeti tervezet azon folyam sodrának iránya, a melyben a malom felállitandó, a le- és feljáró vizijármüvek utja, a már létező hajómalmok álláshelyei, valamint az uj vagy az áthelyezendő hajómalom számára kért álláshely, és egyéb az ügyre befolyással biró viszonyok megjelölendők, 2. a molnári iparjogositvány, 3. a folyamodó erkölcsi bizonyitványa, 4. a hajómalom áthelyezése esetében a hajómalom-könyvecske. (13. §.)

A kérvény ez:

Tekintetes alispán ur!

Az Ipoly folyó mentén malom hiánya miatt több község érdekében — miután azokhoz közel gőzmalom nem létezik — hajómalmot felállitani szándékozom. — Ennek folytán

A) alatt ide mellékelem a vizhelyzeti tervezetet, melyen a folyam sodrának irányában a hajómalmot felállitani szándékozom. — A folyamon hajómalom vagy vizi jármüvek nem léteznek. — B.-Gyarmat határában létezik ugyan kőmalomépület. de az 5 kilométer távolra esik az általam felállitani szándékolt malomhelytől.

Azon malomhely, a melyen a malmot felállitani szándékozom — akadályt nem fog képezni, sem a viz emelkedésére okul nem szolgáland, mert a folyó szélessége a tervezeten látható átméret szerint 10 méter — tehát legszélesebb, a folyó partjai pedig oly emelkedettek, hogy vizáradás esetében sem szolgálhat a malom akadályul.

B) alatt ide mellékelem a molnáripar-jogositványt.

C) alatt az erkölcsi bizonyitványt.

Kérem tehát a tek. alispán urat, méltóztassék N. N. község határán átvonuló Ipoly folyóban az A) alatti tervezetben megjelölt helyen a hajómalom felállitását engedélyezni. Tisztelettel.

Kérvény a malom áthelyezése iránt.

Tekintetes alispán ur!

N. község határán átvonuló N. N. folyón az ide A) alá csatolt engedély alapján hajómalom felállitására engedélyt nyervén, azt 1880-ik évben fel is állitottam, mely azon időtől fogva folytonos müködésben van.

Miután pedig az ide B) alá csatolt vizhelyzeti tervezet tanusága szerint a folyam medrében képződött zátonyok miatt a malom működése megakad, — ezen a helyen tehát a hajómalom előnyösen tovább fen nem állhat. Azt N. megye területén létező N. község határán átvonuló folyón felállitani, illetőleg oda áttenni szándékozom.

Az emlitett folyón fel- s lejáró vizi jármüvek, a folytonosan közlekedő gőzhajók, — a melyek azonban e községben, a melyen átvonuló folyón, — állomáshelylyel nem birnak. A tervezeten feltüntetett hajómalmi hely a közlekedésnek akadályára nem szolgáland, mert a vizi jármüvek által használtatni szokott út a malomhelytől 16 méter távolságra esik, a partokat sem rontja.

C) alatt ide mellékelem a molnáripar-jogositványt.

D) alatt az erkölcsi bizonyitványt.

E) alatt a malomkönyvecskét.

Kérem tehát a tek. alispán urat, méltóztassék hajómalmomnak N. N. község határán átvonuló folyón a B) tervezetben megjelölt helyre való áthelyezésére az engedélyt megadni. Tisztelettel stb.

Az alispán a netán törvénybe ütköző kérvényt tárgyalás nélkül visszautasitja, a törvénybe nem ütköző kérvényt pedig a folyammérnöki hivatalnak nyilatkozat végett kiadja. (14. §.)

A tervek és szakértői észrevételeknek közszemlére kitétele, s a hirdetmény utjáni értesités az eljárás, tárgyalás az 1885:23. t.-c. 163—169. §. szerint történik. (15. §.)

A jogositvány engedélyezése ellen tett magánjogi, ideértve a regále tulajdonosok által netán tett kifogásokat azok a felek között az egyezség mindig megkisérlendő. Ha az nem sikerül, azért az engedély megadható, de azon világos megjegyzéssel, hogy az által a magánjogi igények nem érintetnek. Az 1. és 2. foku határozatok a kézbesitéstől számitandó 15 nap alatt felebbezhetők. (18. §.)

Ha a hajómalom más tulajdonosra, vagy özvegye tulajdonába ment át, az uj tulajdonos köteles a változásról szóló okirat keltétől számitandó 30 nap alatt az átiratás végett az alispánhoz vagy polgármesterhez folyamodni. A folyamodványhoz melléklendők: 1. az eredeti személyes jogositványu hajómalmoknál malomkönyvecske. 2. A jogcimre vonatkozó okmány, melyre az átiratás kéretik. Az özvegynek esketési és férjének halotti bizonyitványa. 3. A molnáripar-jogositvány. 4. Reális jogositványu hajómalmok vásárlása esetében az uj tulajdonos községi erkölcsi bizonyitványa. (19. §.)

A folyamodvány ez:

Tekintetes alispán ur!

Az ide A) alá csatolt malomkönyvecske tanusága szerint Budapest főváros határában a Duna folyón 30. sz. alatt létező személyes jogositványu hajómalom férjem, bold. Szücs András nevére van bejegyezve;

B) alatt mellékelem az esketési bizonyitványt;

C) alatt a férjem elhalálozását igazoló halotti bizonyitványt;

D) alatt a folyammérnöki hivatal bizonyitványát, hogy a hajómalom-könyvecske adatai a hajómalom birtokosára és álláshelyére nézve a tényleges állapotnak megfelel.

Kérem tehát a tek. alispán urat, méltóztassék ezen kellő időben beadott folyamodványom alapján a hajómalomnak nevemre leendő átiratása, és a malomkönyvecskébe leendő bevezetés végett intézkedni. Tisztelettel stb.

Reális jogositványu malmoknál.

Tekintetes alispán ur!

N. község határában átvonuló Vág folyón a reális jogositványu hajómalmot Berkes János urtól megvettem.

Az ide A) alá csatolt malomkönyvecske tanusága szerint azon malom az ő tulajdona lévén, az nevére be is van jegyezve;

B) alatt ide mellékelem az adás-vevési szerződést, mely igazolja, hogy az emlitett malom vétel utján vált tulajdonommá;

C) alatt ide mellékelem a molnáripar üzésére vonatkozó jogositványt;

D) alatt a községi erkölcsi bizonyitványt, melyből kitünik, hogy erkölcsiség tekintetében ellenem kifogás nem emeltetett;

E) alatt a folyammérnöki hivatal bizonyitványát, melyből kitünik, hogy a malomkönyvecske adatai a hajómalom birtokosára,

hogy t. i. az jelenleg is az eladó tulajdonát képezte, és a malom álláshelyére nézve a tényleges állapotnak megfelelnek.

Kérem tehát a tek. alispán urat, méltóztassék a malomkönyvecskében Berkes János nevére bejegyzett hajómalomnak nevemre leendő átiratása, és a malomkönyvecskébe leendő bevezetése végett intézkedni. Tisztelettel stb.

Az alispán tárgyalás nélkül határoz és ezen határozatát az okmányokkal együtt a nyilvántartási főkönyvbe, és a malomkönyvecskébe leendő bevezetés és a határozatnak, valamint az okmányoknak a folyamodó részére leendő kézbesitése végett azon folyammérnöki hivatalnak küldi meg, melynek folyamszakaszán az illető hajómalom van, ezen hivatal pedig a folyamfelvigyázó, vagy a hol ez nincs, a községi előljáróság utján kézbesitteti az illetőnek. (21. §.)

Ezenkivül a határozat rendes közigazgatási uton a hajónyilvántartási főkönyvben vagy a malomkönyvecskében bejegyzett jogosult birtokosnak, és ha ez a tényleges birtokossal nem azonos, a tényleges birtokosnak kézbesitteti. (22. §.)

Az engedély megszünte iránt az alispán határoz, mely ellen felebbezéssel élhetni.

A hajómalmok elhelyezésénél következőkre kell figyelni: 1. hogy a hajómalom a vizijármüvek közlekedését ne gátolja, 2. hogy, a hol hidak vagy komp átjárók léteznek, a vizijármüvek kikötésére elégséges, legalább is a folyam szélességénél $1^1/_2$-szer hosszabb távolság szabadon maradjon. Hidon és köteleken járó kompon felül 500 méternyi, alól pedig 400 méternyire hajómalom nem állitható fel. 3. A viziépitményektől az oldaltávolság legalább 16 méter legyen. 4. A hajómalommal közlekedésre szolgáló utak csak akkor engedtessenek meg, ha a malomtulajdonosok partmüvek és töltések jókarban való fentartására magukat kötelezik. 5. A hajómalom bekötésének módja, annak a parthoz mily távolban leendő tolhatása, s támaszfáinak hosszusága mérték szerint meghatározandó. 6. Hogy az őröltetők közlekedése által mások jogai ne sértessenek. 7. Másik hely (váltóhely) is jelölendő ki, hogy a vizállás növekedésével vagy apadásával a malom engedély nélkül oda áthelyezhető legyen. (24. §.) Másnak azonban ezen helyet elfoglalni vagy átengedni, és e két helyet ugyanegy időben két külön hajómalomnak használni nem szabad. (27. §.)

A tulajdonos a kijelölt helyet a folyammérnöki hivatal engedélye nélkül meg nem változtathatja, s annak áthelyezésére vonatkozó utasitásait teljesiteni köteles. (25. §.)

Az egyszer elhagyott malomhely megszünik hatóságilag engedélyezett hajómalom lenni, és ezen hely előbbi birtokosa arra elsőbbségi jogot vagy igényt nem tarthat, hanem malomkaróit onnan elvitetni köteles, ellenkezőleg költségére a folyammérnöki hivatal távolitja el. (26. §.) Ezen malomhely annak adható, a ki azért előbb folyamodik. (28. §.)

Szabályozás következtében képződő mederben hajómalmi álláshelyek nem engedélyezhetők. (29. §.)

A hajómalom helyét változtatni szándékozó azt szóval vagy irásban malomkönyvecskéjének melléklése mellett a folyammérnöki hivatalnál kérheti, de ha más törvényhatóság területére kivánja átvinni, kérvényét a 13. §. értelmében az alispánhoz vagy polgármesterhez beadni köteles. (30. §.)

A kérelem felett a folyammérnöki hivatal határoz s határozatát az érdeklett község értesitése végett az alispánnal közli, s azt a főkönyvbe és malomkönyvecskébe bevezeti, az iratokat pedig a folyamodónak visszaküldi. (31. §.)

A hajómalmok a vizi közlekedés, folyammeder jókarban tartása szempontjából, vagy azok rongálása esetében hivatalból is áthelyezhetők. (32. §.)

Ha a tulajdonos a kitüzött határidő alatt az egyszeri felszólitásra malmát át nem helyezi, vagy ki nem köti, az ő költségére és veszélyére a folyammérnöki hivatal megkeresésére a közigazgatási hatóság karhatalommal is áthelyezteti vagy kiötteti. (33. §.)

Ha a folyammeder változott viszonyai miatt az egész malomcsoport álláshelyét megváltoztatni kellenék, a malomhelyek — megelőző helyszini vizsgálat, és a vizi közlekedésben jártas szakértő véleménye alapján — határozandók meg, azután a kijelölt helyek felülről lefelé sorozva a malomtulajdonosok között sorshuzás utján osztandók ki. (34. §.)

Ha az őrlőhelyek változtatása iránt beadott kérelem tárgyalásakor kitünnék, hogy köz- vagy az 1885. évi 23. t.-c. 43. §. jelzett idegen érdekek érintetnének, a kért őrlőhely ki nem jelölhető, hanem a mennyiben a folyamodó más őrlőhelyet elfogadni nem akar, utasitandó, hogy az alispánhoz folyamodjék. (35. §.)

Az őrlőhelyek változtatása áthelyezés ellen magánjogi alapon tett kifogás esetében a 16. §. szerint kell eljárni.

A folyammérnöki hivatalnak az áthelyezésre vonatkozó határozata ellen a közm. és közl. m. kir. miniszteriumhoz lehet folyamodni, mi azonban halasztó hatálylyal nem bir akkor, ha az áthelyezést sürgősen a vizi közlekedés, vagy a partok és a meder gyors megvédése igényli. A határozat indokolandó és kimondandó, hogy felebbezésnek csak birtokon kivül van helye. (36. §.)

H a j ó m a l m o k n y i l v á n t a r t á s a. Minden kir. folyammérnöki hivatal által a főnök felelőssége mellett főkönyv vezetendő, melyben a malmok törvényhatóságonkint és községenkint nyilvántartandók. Ezen könyvet a miniszteri megbizott, kerületi, hajózási felügyelő, biztos, alispán (polgármester) megvizsgálhatja vagy megvizsgáltathatja, és a malomkönyvecske adataival összehasonlithatja. (38. §.)

A főkönyvnek a malomkönyvecske adataival egyezni kell (41. §.), s abból hiteles másolatok hivatalos megkeresésekre a folyammérnöki hivatal által dij nélkül kiadandók. Magánosok azonban ivenként

1 frtot tartoznak fizetni, mely befolyt összegek mint bevételek a havi pénznaplóban számolandók el. (39. §.)

Az eddig össze nem irt malmokat a folyammérnöki hivatal (a vizitörv. 177.) a közigazg. hatóságok és érdekelt községek közbejöttével összeirni, a kétséges minőségü jogositványnyal biró hajómalom tulajdonosát feljegyezni, s a jogositvány megszerzésére (16. §.) utasitani köteles. (40. §.)

Minden hajómalomtulajdonosnak malomkönyvecskével kell birni, melyet a kir. folyammérnöki hivatal állit ki és tart nyilván. (41. §.)

A megtelt malomkönyvecske helyett a folyammérnöki hivatal uj könyvecskét állit ki, abba az utóbbi malomkönyvecske adatait, hogy a malom mikor engedélyeztetett, milyen jogositványnyal bir, ki a tulajdonosa, és hogy a régi megsemmisittetett, bevezetni, a régit pedig keresztülhuzni s használhatlanná tenni, s megsemmisités végett az alispánnak (vagy polgármesternek) bemutatni köteles. (42. §.)

Ha a malomkönyvecske elveszett, a tulajdonos s azt a kir. folyammérnöki hivatalnál bejelenti, ez értesiti a hajómalmokra felügyelő államépitészeti hivatalokat, hogy a semmisnek nyilvánitott malomkönyvecske alapján ujabb hajómalom engedélyezését akadályozzák meg. (43. §.)

Minden kir. főmérnöki hivatal évenkint február hóban a főkönyvből kimutatást késziteni, s azt az alispánnak (polgármesternek) jelentés mellett, — melybe kiteendő, hogy a törvényhatóság területén hány reális, hány személyes és hány ujabb jogositványu hajómalom van és hogy a mult évihez képest csökkent-e vagy szaporodott a hajómalmok száma, — megküldeni köteles. (45. §.)

Hasonlóan köteles a különböző jogositványnyal biró hajómalmok számát összesen, és azonkivül részletesen kitüntető kimutatást a közm. és közlek. miniszternek beterjeszteni, hogy a mult évben hány uj malom engedélyeztetett és hány szünt meg. (46. §.)

A folyammérnöki hivatal gyakran, de évenkint legalább egyszer a hajómalmokat megvizsgálni s meggyőződést szerezni köteles arról: 1. hogy a malomkönyvecske rendben van-e, 2. hogy engedély nélküli hajómalmok nincsenek-e, 3. hogy a tulajdonosnak nevén áll-e a malom, 4. és hogy a hajómalmok szilárdan és jól vannak-e bekötve, 5. helyesen vannak-e számozva, névvel és a világitásra szükséges lámpával el vannak-e látva, 6. jókarban vannak-e, 7. a hajómalmok bekötésére nem használtatnak-e kosarak és más tilos bekötési módok. (47. §.)

A vizsgálat alkalmával tapasztalt hiányokra a tulajdonosok szóval figyelmeztetendők, s utasitással látandók el, az ennek megtörténte a malomkönyvecskébe feljegyzendő. Ha pedig a vizsgálatkor kitünnék, hogy a tulajdonos jelen rendelet ellen vétett, vagy vizrendőri kihágást követett el, megbüntetés végett az illetékes hatóságnak bejelentendő. (48. §.)

Engedély nélküli, vagy nem a kijelölt helyen álló vagy malomkosarakat vagy tilos bekötési módokat használó, vagy gyenge, vagy rozzant szerkezetü s egyszeri figyelmeztetésre ki nem kötött, vissza

nem helyezett, vagy jókkal ki nem cserélt hajómalmok, a megbüntetés végetti bejelentésen, kivül a tulajdonos kárára és veszélyére karhatalommal is azonnal kikötendők. (49. §.)

A felügyeletet a folyamfelvigyázók, ha ezek nincsenek, a községi elöljáróság gyakorolja, ezek utasitással látandók el, és a kik szerzett tapasztalataikról a kir. folyammérnöki hivatalnak jelentést tesznek. (51. §.)

A hajómalom tulajdonos a jelen rendelet utasitása megtartásáért akkor is felelős, ha hajómalmának üzletét másra bizta is, s az engedélyezett malomhelyet és bekötési módot pontosan meg nem tartja. (53. §.)

Deszkákból késziteni vagy vesszőkből rekeszeket fonni, sövényeket felállitani, fenékgátakat épiteni, vagy viztéritő készülékeket alkalmazni nem szabad. A jogositott — üzletéhez szükséges vizépitményeket csak hatósági engedély mellett emelhet. (54. §.)

A malom tulajdonosa, ha egyszersmind parti birtokosa is, ellenben pedig a parti birtokos a partot beleegyezése nélkül is jókarba helyezheti, a medret és partot tisztittathatja, de ha ezen munkálatok később károsaknak bizonyulnának be, azokat saját költségén a hatóság kivánatára záros határidő alatt átalakittatni köteles. (55. §.)

A vizi épitmények által megakadályozott hajóközlekedésnél az bizonyitandó, hogy a hidépitő azon a helyen állványokat felállitani nem volt jogositva, illetőleg azon helyen az utat nyitva tartani köteles volt. [1])

Ha a hajómalom oly part mentén van elhelyezve, a melyen hajóvontató út van, a hajómalom tulajdonosa az egész hajómalomra, mint a parton levert bekötőcölöpökre rendes kötélcsusztató fákat köteles alkalmazni. (56. §.)

A folyammérnöki hivatal egyszeri felszólitására a rozzant hajókat ki nem cserélő vagy ki nem kötő tulajdonosnak malmát egyszerüen kiköttetheti, és ha ezen hajókat a gőzhajók által okozott hullámok helyeikből kisodornák, kárpótlást nem követelhet, sőt ha malma az alantabb álló hajómalmokon és vizi épitményeken kárt okozna, azt megtériteni köteles. (57. §.)

Ha a hajó nem rendesen kijelölt irányban, tehát más uton ment és oly hullámokat vetett, a melyek által a más hajóban kár okoztatott, a kár megtéritendő. [2])

A hibán kivüli kárt senki sem tartozik megtériteni. [3])

---

[1]) A ki azon cimén kér kártéritést, mivel a hid épitője a hid épitése céljából a folyóban állványokat állitott fel, és ezzel a hajók közlekedését megakadályozta, az azt is bizonyitani tartozik, hogy a hid épitője a vizutat folyton nyitva tartani volt köteles. 1882. 909. sz. a. Cur. hat.

[2]) Kártérités megitélendő, ha egy hajó rendellenes menetével előidézett magas hullámzás folytán a másik hajón kár okoztatik. — Lucrum cessans meg nem itélendő. 1885. szept. 9. 1668. sz. a. Cur. hat.

[3]) Valamely vizimalom az éjjel dühöngött szélvész folytán szabadulván el, és igy sülyesztvén el a közelében álló másik malmot; tehát ezen elsülyedés nem az elszabadult malom tulajdonosa mulasztásából keletkezvén: ez az akkép előidézett kár megtéritésére nem kötelezhető. 1879. jul. 30. 8741. legf. it. h.

A kir. folyammérnöki hivatal különös engedélye nélkül hajómalmokat az átelleni parttal a közelebb húzhatás, vagy beljebb bocsátás végett kötéllel összekötni nem szabad. (58. §.)

A malmok rendszeresen karókhoz köthetők vagy azokra horgonyok alkalmazandók, malomkosarakat vagy egyéb bekötési módokat nem szabad használni. (59. §.)

Hol hajók járnak a part mentén, minden malom, a malomrévekben pedig az első és utolsó hajó lámpával látandó el, ott azonban nem, a hol a hajózás nem gyakoroltatik. (60. §.)

Minden hajómalom tulajdonosa köteles a malom számát s a tulajdonos nevét tartalmazó táblát malmának mindakét oldalára kifüggeszteni és erre a malom számát és a tulajdonos nevét messziről olvasható betükkel és számokkal kiirni. (61. §.)

Az egy község határában lévő hajómalmok sorszámokkal látandók el oly módon, hogy minden községbeli malomcsoportnál a számozás felülről lefelé az utolsóig eszközöltessék. (62. §.)

Büntető határozatok. Kihágást követ el 100 frtig terjedhető büntetéssel büntetendő: 1. az, a ki hatósági engedély nélkül hajómalmot felállit, vagy ilyet üzletben tart (13. §.), 2. a ki a malomváltozást a kitűzött időben nem eszközli, vagy malomhelyét önkényileg megváltoztatja (25. §.), 3. az, a ki az előirt bekötési módot meg nem tartja vagy tilos bekötési módot alkalmaz (53—59. §§.), 4. az, a ki deszkából készült vagy vesszőből font rekeszeket vagy sövényeket felállit, vagy fenékgátakat létesit (54. §.), az, a ki gyönge, rozzant malomhajót használ, 6. az, a ki hajóját az átelleni parttal engedély nélkül összeköti. (58. §.)

50 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő: 1. az, a ki a hajómalom tulajdonosában történt változást az okirat keltétől 30 nap alatt be nem jelenti (19. §.), 2. az, a kinek malomkönyvecskéje nincs (41. §.), 3. a ki a kötélcsusztató fákat (56. §.), 4. lámpákat (60. §.), táblákat (61. §.) nem alkalmazza, 6. a ki a folyammérnöknek utasitásait rögtön nem teljesiti. (48. §. 63. §.)

A pénzbüntetést az illetékes hatóság (1885 : 23. t.-c. 177. §.) szabja ki és a 186. §. szerint előirt módon jár el. Felfolyamodás esetében a 177. §. megnevezett hatóság illetékes. (64. §.)

A pénzbüntetés 1/3 része azon község szegényalapjára forditandó, a melynek határában a tettesnek hajómalma van vagy volt, 2/3 rész pedig gazdátlan hajómalom-karók, kosarak eltávolitása, mederrongatások helyreállitási költségeinek fedezésére forditandó. (65. §.)

Ezen rendelet 1888. évi nov. 1-én lép életbe, ettől kezdve az 1867. évi 4916. sz. a. hajómalmi rendszabály és az 1868. évi március 5-én 2216. sz. a. rendelet hatályon kivül helyeztetik. (66. §.)

Hajózási rendszabály.

Hatósági engedélyen kivül hajólevéllel is kell birni az illetőnek. (1866. april 21. közm. és közl. m. r.) A hajót csak okleveles hajósok vezethetik. Hajóslevél és engedély csak 3 évi gyakorlat s letett vizsga

után nyerhető el. A hajóvezetőnek legalább 21, a hajóslegényeknek legalább 18 éveseknek és a hajóslegényeknek szolgálati könyvvel ellátva kell lenni. A hidtulajdonosok kötelesek azt naponként kétszer kinyitni, s a nemzeti lobogót menetközben napkeltétől napnyugotig, ünnepeken pedig reggeli 6 órától napnyugotig felhuzva tartani. Éjjel mind a hajó, mind a hajózási eszközök kivilágitandók. A vizfolyással evező hajót pedig minden gőzös kikerülni tartozik.

A hajóvezető az elsülyedt tárgyat szemmel tartani köteles, azt éjjel fehér fényü lámpával kivilágitani és csak annyi terhet szabad rakni a ladikokra és a dereglyékre, hogy azok egy lábnyira a vizből kiálljanak. A kiszállási hely a hid nélküli állomásokon nappal lobogóval, éjjel fehérfényü lámpával világitandó ki.

Lefelé menő gőzhajókon éjjel 3, felfelé menőkön 2, legalább 1500 öl távolra világitó fehérfényü lámpának kell égni. Minden magángőzös vontatóhajójának végén pedig kékfényü lámpa égjen.

Veszélyt előidézhető ködös időben, zivatarban mérsékelten járjon minden gőzös, menetközben minden harmadik lépésben fütyüljön, más hajók, tutajok, kürtölés, kiabálás vagy üszökcsóválással adjanak jelt. Ha a hidnak egy szárnya nyittatik fel a hajó átmenetele végett, akkor éjjel a fehér lámpa fölé vöröset, nappal felfelé menetkor az árbocra fehér, lemenetkor kék zászlót, ha pedig mind a két hidszárnyat kell kinyitni, a lobogók az árboc fél magassága fölé, a fehér lámpa fölé pedig két vörös lámpa teendő. A tutajok, talpak s szálfáknak 8 ölnél szélesebbeknek, 46 öl hosszabbaknak a kormánylapátok beszámitásával lenni nem szabad; a gerendáknak a szálfákon kivül kell állani. Tiz ölnél szélesebb és 3—20 ölnél hosszabb tutajon 4 erős evezőegyént kell alkalmazni. Azoknak 60—70 öl távolban kell egymás után járni. Két tutajnak egymás mellett vagy egymáshoz kötve nem szabad járni. Azoknak éjjel ködben, vagy ha a viz a partszinét meghaladta, járni nem szabad. Éjjel őrtüzzel világitandók meg. — A vállalat élén az igazgatóság áll.

Gőzmalmok.

A gőzerőre berendezett és állandóan gőzerővel müködő malmokra a földesuri malomjog ki nem terjed; az ilyen malmok az emlitett malomjog szempontjából nem korlátozható, sem azok üzlete malomjog cimén, taksával vagy egyéb szolgáltatással nem terhelhető. 1880: 23. t.-c. 1. §.

Az ilyen malmok után eddig a földesuri malomjog cimén akár birói itélet által, akár egyébként megállapitott minden fizetés vagy szolgáltatás, a törvény hatályba léptétől kezdve megszüntettetik. (2. §.)

A gőzgépek és gőzkazánok a malom alkatrészeit képezvén, ingatlannak tekintetnek. [1])

---

[1]) Gőzgépek és gőzkazánok a gőzmalomnak oly lényeges alkotó részeit képezik, melyek az ingatlan értékére döntő befolyással birnak és melyek ennélfogva, mint az ingatlan tartozékai, ettől elkülönitve mint ingóságok az egyedül ingókra vezetett végrehajtás folytán le nem foglalhatók. 1887. febr. 16. 225. sz. a. Cur. hat.

Erdö-törvény.

Az erdei gazdászat felvirágzása végett a törvény a fatermő erdőségeket különös ótalma alá helyezte. A tüzelő-, épület- és szerszámfa az élet legelső szükségei közé tartozik, mert a fanevelés nem egy évnek munkája, hanem számos éveknek kifolyása. És ha egy kor kipusztitotta az erdőket, három kor sem képes azt helyrehozni. A fatermelésen kivül még az éghajlat mérséklése tekintetében is az erdőségek nagy figyelmet igényelnek. Az erdők által a levegő nedvessé tétetvén, növelik a növénytenyészetet. Azért az erdőkkel ellátott vidékek rendesen termékenyebbek a gabonákra és más terményekre nézve, mint az erdőnélküliek.

Az uj erdő-törvény tehát az erdei gazdászatnak lendületet ad azáltal, hogy a kopár területek beerdősitését rendeli el ott, a hol az erdők, hegyomlások, hógörgetegek, szélvészek és vizek rombolásának vagy futóhomok továbbterjedésének megakadályozása végett szükségesek. Továbbá tartalmazza még az erdők fentartása céljából minden irtások, tárvagatok, minden lehető megtámadások, kárositások, rosszakaratu visszaélések és veszélyek elleni biztositásokra vonatkozó szabályokat. Ezek részint a tulajdonosok által megtartandó bizonyos intézkedésekre vonatkoznak, részint a fenyitő törvények fenyitéseiben összpontosulnak. Mind a két eszköz olyan, mely a földbirtokosoknak leglelkiismeretesebb gondoskodását szükségli, mert mind a kettő életkérdés az erdőségek fentartására s a hol kell, célszerü terjesztésére.

Az erdő-törvény rövid vázlatát előadni célszerünek találtuk annál is inkább, miután a törvény az erdei kihágásokban a községi elöljáróságot részint birói hatósággal, részint rendőri teendőkkel ruházta fel.

A véderdőket és uj beerdősitéseket, melyek a hegyomlások, hógörgetegek és vizmosások támadásának és terjedésének meggátlására szolgálnak, 100—400 frtig, — irtani és pusztára kivágni, tiltott tarvágat 50—300 frtig terjedhető pénzbirság terhe alatt nem szabad, azonkivül annak 6 év alatti beerdősitése rendelendő el, a beerdősités az erdőfelügyelő által igazolandó, annak mulasztása holdankint az uj beerdősitéseknél évenként 100 frtig, üzemterv benyujtásának elmulasztása 500 holdat meg nem haladó erdőknél

100—300 frt, azon tul 800—1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, mely büntetés minden félévi mulasztásnál ismétlendő. Erdőszemélyzet alkalmazásának a közig. bizottság felhivására 3 hó utáni elmulasztása 500 holdat meg nem haladó erdőknél 100—300 frtig, azon túl 300—1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, a bizottság költségükre eszközli a kihelyezést.

A futóhomok terjedését gátló s más müvelésre (szántóföld, rét, kert, szőllő) alkalmatlan talaju erdőt, tuskót, gyökeret 50—300 frtig terjedhető pénzbirság terhe alatt irtani nem szabad, ha kiirtatik, ujra be kell erdősiteni. Ily talajon lévő erdők feltétlenül fentartandók. (1—6. §§.)

A véderdőkben legeltetni és almot szedni tiltva van mindaddig, mig a fákban, tarjakban kár okoztathatnék, mert az alom elhordásával a viz sokkal gyorsabban folyik le és igy nagyobb károkat is okozhat, mig a lomb-alom a vizet felszivván, lefolyását meggátolja. A legeltetés tilalma jelekkel kitüntetendő, melynek megszüntetése iránt a tulajdonos vagy erdőfelügyelő megkeresésére, de minden esetre véleményének meghallgatása után a közig. bizottság — ugy a véderdők használati módja iránt is a közig. bizottság határoz.

Az erdőkihasználási jog gyakorlatábani háboritás — birtokháboritást képez. [1])

Az erdőkben és azok közelében 100 méternyi távolságon belől, az erdőégések megakadályozására szükséges óvrendszabályok megtartása, idegeneknek pedig csak az erdészeti személyzet engedélyével szabad tüzet rakni, azonban az erdőőrök, favágók a favágásokban, kőfejtők a kőbányákban, nyájukat őrző pásztorok főzés és felmelegedés végett veszélytelen helyen, a melyen az erdőtulajdonos el nem tiltotta, tüzet rakhatnak. A ki tüzet rak, távozása előtt azt eloltani köteles. Szárazság idejében a tüzelés egészen eltiltható. A rendszeres tüzelések a fentebbi határozatok alá nem esnek. (10. §.)

A ki erdőben elhagyott tüzet talál, köteles azt eloltani, ha pedig eloltani nem birja, vagy erdőégést vesz észre, köteles azt a legelső ház lakosának tudtul adni, ez pedig az erdőégésről a birtokost vagy erdőszemélyzetet értesiteni, vagy a legközelebbi községi előljáróságnak köteles bejelenteni, az előljáróság pedig a község lakosságát az oltásra kirendelni és az oltást vezetni köteles. Az oltás bevégzése után az égés helye a kirendelt erdőőrök, illetőleg lakosok által őrizet alatt tartandó. (11—13. §§.) Rovarkárok által előidézett nagyobb veszély esetében a községek tömegesen kirendelhetők. (14. 15. §.) A

---

[1]) Bizonyos erdőkihasználási jog gyakorlata, melyre nézve a békés birtok önhatalmu megháboritása panaszoltatik, szerződésileg akkép szereztetvén meg, hogy a favágatás ideje s helye mindig a földesuraság által jelöltessék ki: a sommás visszahelyezésnek, habár az ingatlan időközben uj tulajdonosra ment át, hely adandó, ha a békés birtok s önhatalmu megháboritás kimutatásával az is kitünt, hogy a kijelölést az előbbi tulajdonos főerdésze ugyan, de még akkor teljesité, a midőn állomását el nem hagyta, a ki által tett kijelölés illetékesnek volt tekinthető. 1883. julius 25. 4167. sz. a. Cur. hat.

költségeket az erdőtulajdonosok viselik. Az erdők utáni községi adó az államadó fele része után vettetik ki. (16. §.)

Az erdők a törvény szabályai (üzemterv) szerint kezelendők.

Az állam, a törvényhatóságok, a községek, az egyházi testületek, és egyházi személyek birtokában lévő, továbbá köz- és magánalapitványok és hitbizományokhoz tartozó erdők, az urbéri rendezés alkalmából, mint erdőilletőség a volt urbéresek tulajdonába átment erdők is, addig, mig közösen használtatnak, gazdasági rendszeres üzemterv szerint kezelendők.

A volt urbéresek erdeire következők rendeltetnek:

A volt urbéresek és zsellérek az urbéri rendezés alkalmából erdőilletőségképen tulajdonukba átment erdőket az 1871. évi 53. t. c. 32. §. értelmében mint közös erdőt a fenálló szabályok szerint a közig. hatóságok felügyelete alatt, tehát az 1879: 31. t. c. rendelete szerint tartoznak kezelni; ezen erdők csak akkor oszthatók fel, ha azoknak talaja másnemü gazdasági mivelésre alkalmas (szántóföld, kert, rét vagy szőllő), mi iránt a közig. bizottság, illetve a miniszterium határoz. A közig. bizottságok tehát kötelesek a községi elöljáróságoknak szigorú kötelességévé tenni, hogy a volt urbéresek számára erdőilletőség gyanánt kiadott erdőtér felosztását, és felsőbb engedély nélkül másnemü gazdasági mivelés alá vonását akadályozzák meg, és haladéktalanul jelentsék fel, a közig. erdészeti bizottságok pedig szigoruan a törvény értelmében járjanak el. Az 1882. évi 14778. sz. a. igazságügymin. rend. meghagyja a kir. törvényszékeknek mint urbéri biróságoknak, hogy a birtokrendezési itéletben határozatilag mondják ki, hogy a volt urbéresek és zselléreknek a fajzási jog megváltása fejében kihasitandó erdőterületet maguk között fel nem oszthatván, azt ezután is mint közös vagyont közösen tartoznak kezelni. 1882. jul. 30. 19416. sz. a. földm., ip. és ker. m. rend.

Községi erdők.

A községi erdők is a gazdasági rendszeres üzemterv szerint kezelendők. Az üzemterveknek az erdőtörv. 18. §-ban meghatározott idő alatti létrejöttéig, az erdőmüvelés és értékesités a miniszter által megállapitott módon és korlátok között történhetik. Az üzemterveknek elkészitéséig és jóváhagyásáig a közig. bizottság erdészeti albizottsága van hivatva az erdő jelenlegi állományának megváltoztatását célzó kérdéseknek, erdőrendészeti szempontból elsőfokulag meghatározni azon esetekben is, a melyekben az ügy végleges elintézése, mint községi vagyont illető kérdés a törvényhatóságot illeti; kétségtelen, hogy mielőtt a községi erdők részben vagy egészben eladatnának, nemcsak a törvényhatóság községháztartási szempontból való engedélyén kivül az erdőrendészeti hatóságnak hozzájárulása is okvetlen megkivántatik. Ha a faeladásoknál, — a községek által szándékolt faeladások ügyeit, a törvényhatóságok községháztartási szempontból érdemleges tárgyalás alá veszik, kötelesek mindenkor megkivánni a közig. bizottság erdé-

szeti albizottságának az eladandó fatömeg kihasználásának megengedhetősége iránt, erdőrendészeti szempontból való határozatát, és a favágatás iránt a miniszter engedélyét, és ha a községre miniszterileg jóváhagyott üzemterv létezik, az erdészeti albizottságnak az iránti határozatát, hogy a kihasználás (kivágás) az üzemterv korlátain túl nem terjeszkedik-e? A községeknek kötelességül teendő, hogy a faeladás engedélyezése alkalmával a faeladást nyilvános árverésen eszközöljék, és ha a becsár jelentékenyebb és 1000 frt értéket meghalad, az erdészeti lapok utján idejekorán köztudomásra hozzák. 1882. jun. 5. 28794. sz. a. földm. ip. ker. m. rend.

Az erdőtörvény megsértetik áthágás, kihágás vétség vagy büntény által.

Áthágást képez a törvénynek az erdőkezelésre vonatkozó szabályainak megsértése.

Kihágást pedig mások erdeiben elkövetett kárositások, lopások.

Az áthágásokra az első foku erdőrendészeti hatóságot a közigazg. bizottság gyakorolja; őrködik, hogy az erdők kezelésénél a törvény szabályai megtartassanak, és hogy a hozzá utasitott gazdasági tervek követtessenek; e célból a gazdasági terv egy jóváhagyott példányát magánál megtartja. A földm., ip. és ker. miniszter utasitásait végrehajtja, a hozzáutasitott esetekben rendeleteket, utasitásokat bocsát ki, felesketi az erdőtiszteket, intézkedik az erdőégés, valamint a rovarok pusztitásának megakadályozása iránt. Az erdők állapotáról a törvényhatóságnak jelentést tesz. Teendői végrehajtására 3 tagból álló bizottságot választ, melynek üléseiben az erdőfelügyelő is mint véleményező tag részt vesz.

A másodfoku legfőbb erdőrend. hatóság a földm., ipar és keresk. miniszter, az országot az erdőterületekhez képest kerületekre osztja, minden kerület élén a kir. által kinevezendő erdőfelügyelő áll, a ki őrködik, hogy a miniszter és a közig. bizottság rendeletei végrehajtassanak. Őrködik, hogy a gazdasági tervek megtartassanak. A törvénybe ütköző erdőkezeléstől az erdőtulajdonost eltiltja, erről a közig. bizottságot értesiti, — erdőügyekben véleményt és javaslatot ad. — Kerületét évenként legalább egyszer beutazni köteles.

Az erdőbirtokosok a törvény kihirdetése napjától számitandó 5 év alatt a gazdasági tervet önköltségükön elkésziteni tartoznak. Ha azonban annak végleges kidolgozása előtt ujabb felmérések vagy munkálatok volnának szükségesek, a miniszter a közig. bizottság meghallgatása mellett ujabb 3 évet engedélyezhet annak elkészitésére. Öt évnél rövidebb határidőt is szabhat a törvényhatóságok és a

[1] Azon esetben, midőn a volt földesurak és volt urbéresek között lefolytatott urbéri rendezési per következtében a volt urbéresek erdőilletősége kiszakasztatott, de a volt urbéresek közül némelyektől bárki ezeknek erdőilletményeiből annyit szerzett meg, hogy összes ily erdőilletménye 100 kat. holdat meghalad, az ily szerző ezen erdőilletményének külön kiszakitását az ország erdélyi részeiben urbéri uton nem követelheti. 1884. 123. sz. a. Cur. hat.

községek erdeire. A tervek két példányban a miniszternek bemutatandók. (18. §.)

A rendes gazdálkodásra nem alkalmas erdőknél a terv egészen mellőzhető, mi felett az erdőbirtokos bejelentése folytán a közig. bizottság, fellebbezés esetében a földm., ip. és keresk. miniszter határoz. (19. §.)

Az erdőbirtokosok kötelesek szakértőket (erdőtiszteket) és elegendő számu védőröket (védőr, erdőkezelő, őrző) tartani, azokat tudomás, illetőleg megerősités végett a földmivelési miniszternek bejelenteni. A közig. bizottság beleegyezésével több közbirtokos közös erdőtiszt, erdőőr tartására egyesülhet. (21. §.)

Az erdőbirtokosok erdeiben erdőtiszt, erdőakadémiát végzett, belföldi államvizsgát tett egyén lehet. Erdőőr feddhetlen életü, 24 évet betöltött, a törvény kihirdetésétől számitandó 10 év alatt erdőőri szakvizsgát tett egyének lehetnek. Ezek a szolgabiró, városokban kapitány előtt esküt tesznek.

A mulasztó földbirtokosnak a közig. bizottság azok kinevezésére pénzbüntetés terhe alatt határidőt tüz ki.

Első foku erdőrendészeti hatóság a közig. bizottság, a ki a törvénynek megtartására felügyel, és törvényellenes cselekményeket a kir. erdőfelügyelő véleményére bocsátja.

Erdőtisztek által felszámitható és érvényesitendő napidijak.

Az államerdők külső kezelésénél szolgáló erdőtiszteknek rang szerint teljes napidij csak akkor jár, midőn az erdőhatóság területén kivül járnak, vagy utaznak, ha a távolság 16 kilométert meghalad.

A besztercebányai erdőigazgató kerülete a zsarnóczai erdőhivatal, a marmarosszigeti erdőigazgatóé a bustyaházi erdőhivatal, a kolozsvári erdőigazgatóé a szászsebesi erdőhivatal és a lugosi erdőigazgatóé az orsovai erdőhivatal kerületére is kiterjed. Ezek szerint az emlitett kerületek igazgatói a kerületükhöz tartozó erdőhivatalok kerületébe korlátolt napidij mellett tartoznak utazni, maguk helyett csak betegség vagy más kivételes esetekben küldhetik ki napidij mellett az igazgatósági erdőmestert vagy titkárt. Korlátolt napidij jár az erdőhatóság kerületén belül, vagy ezen kivül, ha ezen állomásuk székhelyétől 16 kilométer távolságon túl nem utaznak; és ha a távolság 8 kilométert meghalad.

Az erdőhatóságok székhelyén szolgáló erdőtisztviselőknek, a kiknek kerülete az egész erdőhatóság területére kiterjed, a korlátolt napidij következőleg állapittatik meg: VI. rangosztályban lévő erdőtiszt dija 6 frt 50 kr, VII. 5 frt, VIII. 4 frt, IX. 3 frt 50 kr, X. 3 frt, XI. 2 frt 50 kr, XII. 2 frt.

Az erdőhatóság központi tisztviselői: az erdőigazgató, erdőmester, erdőtitkár, erdőrendező, erdőmérnök, ellenőrködő, számvevő főerdész, erdőszámvivő, fizető számvivő, segéd-erdőrendező, az összes

számvevőségi és irodai tiszti személyzet, valamint az igazgatósági kerületre alkalmazott erdészeti orvosok. — Az erdőhatósághoz beosztott külső tisztviselők központi szolgálatuk alatt oly napidijat számithatnak fel, a mennyit a székhely hasonló rangu tisztviselői, ha azonban központi teendőjük mellett erdőgondnokság kezelésével is megbizatnak, akkor ezen gondnokság kerületébeni utazásaiknál a külső erdőtisztek napidijait kapják.

Az erdőhatóság területének egy részét képező erdőkerületben utazó, a VI—XII. osztályzatba nem eső külső kezelőtisztek számára rangszerint megállapitott napidijnak csak felét kapják ha 16 kilométernél messzebb, $^1/_4$ részét pedig akkor, ha 8 kilométeren túl 16 kilométer távolságra utaznak, ha pedig a szolgálat végett ezen túl is távol maradni kénytelenek, a távolságra való tekintet nélkül a napidijnak felét kapják. Az erdőjelölteknek és gyakornokoknak rang szerint csak fél és negyed rész napidij jár. A távolságra való tekintet nélkül a napidij felerésze akkor jár, midőn a szolgálatban éjen át is távol kell nekik maradni. A napidij egynegyed részét pedig csak akkor kapják, ha 8 kilométernél távolabb küldetnek ki, és éjjel is ott kell maradniok. A napidijaik azonban állandó vagy változó állomásaik szerint állapittatnak meg.

Az erdőjelöltek és gyakornokok állandó állomása az erdőhatóság székhelye, ha pedig valamely erdőtisztviselő mellé küldetnek ki, és ott 14 napnál tovább működnek, az erdőgondnokság székhelye, az állomásra érkeztük napjától kezdve mint változó állomási székhely tekintendő, ezen változó állomásokon napidijt nem kapnak, ha 8 kilométernél távolabb nem utaznak, ha azonban ott 14 napnál tovább nem működnek, vagy az erdőrendezésnél vannak alkalmazva, állomásuk az erdőhatóság székhelye.

A kezelő főerdészek, erdészek és helyetteseik kötelesek minden egyes kivándorlásnál az illető erdőőr által vezetett szolgálati könyvet megvizsgálni, ezt aláirásukkal s a kelet kitételével igazolni, és azt, hogy ha az illető erdőőrrel nem találkoznának, az erdőgondnokságnak általuk vezetett iktatókönyvébe külön szám alatt beirni, és utiszámláikon megemliteni. — Ezen rend március 1-től kezdve lép életbe, s ezen naptól teljesitett utazásoknál alkalmazandó. 1882. február 18. 6056. sz. a. földm. ip. ker. m. rend.

Az erdőbirtokosok saját erdeikben elkövetett erdőrendészeti áthágásokról.

Az erdőirtás a véderdőkben és uj beerdősitésekben 100—400 frtig, más gazdasági mivelésre nem alkalmas talaju erdők irtása 50—300 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, azonkivül annak 6 év alatti beerdősitése rendelendő el, mely alkalmas időszakban azonnal megkezdendő, a beerdősités megtörténte az erdőfelügyelő által igazolandó. (1879: 31. t. c. 47. §.)

Ezen munkálatok teljesitésének mulasztása az uj beerdősitéseknél is holdanként és évenként 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (U. o. 48. §. 54.)

Üzemterv benyujtásának elmulasztása 500 holdat meg nem haladó erdőknél 100—300 frtig, azon túl pedig 300—1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, mely büntetés minden ujabb félévi mulasztásnál ismétlendő. Az erdőszemélyzet alkalmazásának a közig. bizottság felhivására 3 hó alatti elmulasztása 500 holdat meg nem haladó erdőknél 100—300 frt, azontúl 300—1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (50. §.)

Tuskó és gyökérirtás, legeltetés, alomgyüjtés erdőtisztek és erdőőrök szolgálati kilépéséről szóló 6. 7. 8. 43. §§. áthágásai 5-től 25 frtig, ismétlés esetében 100 forintig terjedhető pénzbüntetéssel fenyitendő. (51. §.)

Üzemterv ellenére eszközölt túlvágás esete pénzbirsággal büntetendő, mely kisebb nem lehet a fatöbblet egy negyedrészénél, nagyobb nem lehet az egész értékénél, mely a megállapitott mennyiségen túl vágatott, p. o. megállapittatott 300 öl, és vágatott 400 öl — az ölnek ára 10 frt, esik 1000 frt, a túlvágás 100 öl, ez tesz 400 frtot, tehát ennek $^1/_4$ részénél, vagyis 100 frtnál kisebb, és egész értékénél, vagyis 400 frtnál a pénzbüntetés nagyobb nem lehet; azonkivül helyrepótlandó a túlvágás által az erdő átlagában okozott hiány, azért a közig. bizottság megszorithatja bizonyos erdőre a vágást, vagy beszüntetheti. (52. §.)

Az üzemtervtől való eltérés 25—500 forintig, ismétlés esetében 1000 frtig terjedhető pénzbirsággal büntetendő. (53. §.)

Az erdőbirtokos felelős a birság és költségekre nézve a házbelieiért, erdő- vagy gazdatisztjeiért, gyámok és gondnokok, gyámolt- és gondnokoltjaiért; ezen felelőssége megszünik, ha kimutatja, hogy az áthágás tudta nélkül történt (54. §.), és ha erdőrendészeti áthágást enged erdejében, ugy büntetendő, mintha azt maga követte volna el. (55. §.)

Az áthágás miatt elitélt a perköltségekben is elmarasztalandó. Felmentő itélet esetében a költségeket az erdei alap viseli. (56. §.)

A pénzbüntetést az örökösök akkor tartoznak fizetni, ha az itélet az örökhagyó életében jogerejüvé vált, más rendészeti intézkedések az örökhagyó halála után is foganatositandók és befejezendők. (57. §.)

A 100 frtot meg nem haladó büntetést maga után vonó áthágás büntethetősége az áthágás napjától számitandó egy év, más esetekben két év, a kiszabott pénzbüntetés pedig az itélet jogerőre emelkedésétől számitandó 3 év alatt elévül. Az átalakitásra vagy beerdősitésre kimondott kötelezettségnek megállapitása végett az eljárás az elévülési idő után is meginditandó. (58. §.)

Az elévülés megszakad a hatóságnál bárki által történt irásbeli vagy jegyzőkönyvbe foglalt bejelentés által. (59. §.)

A kártalanitási kereset a polgári eljárás alá tartozik. (60. §.)

Hatóságok. Az erdőrendészeti hatóságokra nézve I-ső

foku hatóság az áthágás elkövetése helyének közigazgatási bizottsága.

Másodfoku hatóság a földm., ip. és keresk. miniszterium. Fent 47—59. §§. foglalt áthágások miatt az eljárás hivatalból inditandó meg. Az erdőrendészeti áthágásokat megyékben a községi elöljáróságnál, illetőleg a szolgabirónál, törvényhatósági joggal felruházott, vagy rendezett tanácsu városokban a kapitánynál, vagy a tanács megbizott tisztviselőjénél, Budapesten a kerületi elöljáróságnál kell bejelenteni. U. o. 62. §.

Ezen hatósági közegek a történt feljelentésről a kir. erdőfelügyelőt értesitik, ez a mennyiben a feljelentést alaposnak látja, az eljárás megindítását inditványozza. Ennek alapján a helyszinére három héten túl nem terjedhető határidő tüzendő ki, melyre az erdőfelügyelő, az érdekelt felek, az esetleg szükséges szakértőkkel és tanukkal együtt meghivandók. U. o. 63. §.

A felek a tárgyalásra két tanu által aláirt meghatalmazással ellátott meghatalmazottat küldhetnek maguk helyett, a felek meg nem jelenése a tárgyalást nem gátolja. U. o. 64. §.

A tárgyalásról a felek által aláirandó rövid jegyzőkönyv veendő fel, itt az erdőfelügyelő a felekhez tárgyszerü kérdéseket intézhet. U. o. 65. §.

A jegyzőkönyv az iratokkal s a netán felvett rajzokkal 8 nap alatt tüzetes jelentés mellett a közg. bizottsághoz terjesztendők (u. o. 66. §.), és ha ez az ügyet kideritettnek találja, határozatot hoz, azt az erdőfelügyelővel is közli, — ha az ügyet kideritettnek nem látja, a tárgyalást kiegészitteti, s annak eszközlésére határnapot szab. U. o. 67. §.

A közig. bizottság határozata ellen a kézbesitéstől számitandó 15 nap alatt lehet felebbezni a földm., ip. és keresk. miniszterhez. A főispán és szakelőadó is szinte felebbezési joggal birnak. U. o. 68. §.

Erdei kihágások. Az alább meghatározott lopások és erdő-kárositások kihágást képeznek: a) ha a lopott dolog a megtéritendő kár beszámitása nélkül, b) károsítás esetében pedig a kár 30 forintot meg nem halad, a Curia azonban kimondotta, hogy az eladásra vagy feldolgozásra szánt fa, ha értéke 30 frtot meg nem halad is, a rendes birósághoz tartozik (u. o. 69. §.), az mindegy, ha az érték vagy a kár összege a tettes elitéltetése előtti, általa tett több erdei kihágástól származik is. U. o. 70. §.

Közös erdőben a közbirtokos által tett lopás vagy károsítás, ha 30 frtot meg nem halad, szintén erdei kihágást képez. U. o. 71. §.

Veszélyes cselekmények és mulasztások (mint a tűz gerjesztése, oltása stb. körül) a veszély nagyságára való tekintet nélkül az esetben is kihágást képez, ha nem idegen erdőben követtetnek el. Csak a törvény intézkedéseiben kimondott mulasztás képez erdei kihágást; vétség vagy büntettet képez a lopás, ha a lopott dolog értéke 30 frtot meghalad. Több erdei lopás a bünt. törvény szerint minősitendő.

A büntető törvénynek erre vonatkozó intézkedései következők: Tekintet nélkül a lopott dolog értékére büntettet képez a lopás, ha

csata, tűzvész, vizáradás, vagy más közveszély szinhelyén vagy közelében, ha rabló- vagy tolvajszövetség, egy vagy két tagja közreműködése mellett követtetett el. Ha a szolgáló vagy szolga a gazda vagy hozzátartozója ellen követte el, a közhivatalnok által közhivatalnoki jellege felhasználásával, egy vagy több tolvaj által közhivatalnoki vagy hatósági megbizás szinlelése mellett követtetett el, p. o. mint erdőtiszt lefoglalás folytán viszi el a tárgyat (336. §.), 5 évig terjedhető fegyház a büntetés.

Fegyverrel elkövetett lopás, habár a fegyver nem használtatott is, tekintet nélkül az értékre, büntényt képez, és ezen körülményről tudomással biró tettesek és részesek is a lopás bűntényére szabott büntetéssel büntetendők. (337. §.)

Büntettet képez az is, ha az lopott, a ki már kétszer volt büntetve (rablás, zsarolás, lopás, sikkasztás vagy orgazdaság miatt) (338. §.), büntény 5 évig terjedhető börtönnel, majd fegyházzal büntetendő, kivévén, ha az utolsó elkövetését megelőző büntetés kiállása óta 3 év már eltelt. 1879 : 31. t.-c. 74. §.

A lopásra szabott büntetéshez a hivatalvesztés, és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is kimondandó. A büntetés az ellopott tárgy értéke szerint szabandó ki. 30 frton felül, 50 forintig a lopás, vétséget, 50 frton felüli büntényt képez. A törvény az ellopott tárgy értékét az ellopás idejébeni értékszerint rendeli megállapittatni, p. o. ha valaki 2 hó előtt 3 öl fát lopott el, — a midőn egy köbméternek ára 15 frt volt, a lopás két hó után jött napfényre, midőn már a köbméter 10 frtra szállott alá, ezen idő szerinti értéke 30 frtot tenne, mi az erdei törvény szerint kihágást, a büntető törvény szerint vétséget képezne, de a lopás idejében a fa ára 45 frt volt, tehát ezen érték szerint vétség leend, s viszont ha a lopás idejében a fa értéke 8 frt volt, a lopás kiderülése esetében már 15 frtra ment fel, — ez azért még sem leend vétség.

A lopásnál használt fegyver alatt lőfegyver értetik, tehát ha karddal volt, az nem tekintetendő a büntető törvény szerint a fegyverreli lopás cselekményének okul szolgáló sulyosbitására. A visszaesésre nézve ezen törvény rendelkezése eltér a büntető törvény rendelkezésétől, mert itt az utolsó büntetés kiállása után 3 év elteltét, mig a büntető törvény szerint 10 év eltelte után szünik meg a büntetés hatálya. U. o. 74. §.

Az erdőből kihozott fa ellopása nem képez oly cselekményt, mely az erdőben elkövetettnek volna tekinthető, ezen cselekmény már a rendes biróságok hatáskörébe tartozik. [1])

Minden kihágásért pénzbüntetés, minden tettesre külön-külön állapitandó meg (u. o. 75. §.). A pénzbüntetés behajthatlansága esetében egyuttal az elzárás tartama is megállapitandó (u. o. 76. §.), és pedig 3 frtot meg nem haladónál 1 napi, azonfelül minden 1 frttól 3 frtig szinte egy napi elzárás számitandó. U. o. 77. §.

---

[1]) Ha a fa ellopása nem erdőben, hanem az erdőből már kihozott fán' annak usztatásában vitetett véghez, az ügy nem a közig. hatóság, hanem a rendes biróságok hatáskörébe tartozik. 1886. okt. 7. 6916. sz. a. Cur. hat.

Tiz napnál tovább tartó elzárás meg nem állapitható. U. o. 78. §.

A károsult kielégitése vagy kártalanitása helyett elzárásnak nincs helye. U. o. 79. §.

A lopás kisérlete is büntetendő. Az erdei kihágások egyéb eseteiben a kisérletre nézve a kihágások szabályai állanak. Mindazon erdei kihágásnak tehát, — mely lopást nem képez — kisérlete nem büntettetik. 1879 : 40. t.-c. 26. §.

A részesség, továbbá a szándék és gondatlanság, valamint a büntetést kizáró vagy enyhitő körülményekre az 1879 : 40. t.-c. szabályai alkalmazandók. U. o. 26. §.

A részesség több személyeknek valamely kihágás elkövetéshezi hozzájárulása, részesnek tekinti a törvény a felbujtókat és segédeket. A tettes az, a ki maga követi el a kihágást, részes az, a ki csak részben követi el a kihágást; ha a tettes másokkal közösen követi el a kihágást, mindegyik részes leend, azért a törvény a tettesen kivül a részeseket is büntetni rendeli. A felbujtók az értelmi szerzők, a kik mást a kihágás elkövetésére ösztönöznek vagy jutalmat, segélyt igérnek. A segéd az, a ki másnak kihágását előmozditja, az ő tettével a kivitelen kivül áll, mivel a kihágás végrehajtását a tettesnek engedte át. A tettesnek visszalépése mind a felbujtót, mind a tettest felmenti a büntetés alól.

A kihágás az esetben is büntetendő, ha gondatlanságból követtetett el, kivévén, ha a törvény, vagy a rendelet, vagy a szabályrendelet csak a szándékos tett elkövetését rendeli büntetetni. 1879 : 40. t. c. 28. §.

A kihágás tehát elkövettethetik gondatlanságból vagy szándékosan. A szándékosság valamely törvényellenes cselekedet folytán előidézett eredményre irányzott akaratot jelent. A kihágás szándékos, ha a tettes valamely büntetendő cselekménynek elkövetését előre elhatározta, p. o. már négy nap előtt feltette magában, hogy N. N. erdejéből fát fog lopni. A szándékosságnak lényege a kihágással kapcsolatos rosznak tudata. Ha ezen rosznak tudata mellett az elhatározás rögtöni, és a felhevülés első percében követtetik el a kihágás, ezen felhevülés a beszámithatást ki nem zárja, p. o. a csősz a kárt megakadályozandó, a fejsze átadására hivja fel az illetőt, ez meg dühében a csősz jelenlétében vág ki egy fiatal fát. A beszámithatáshoz a szándékosság kivántatik. A szándékosságtól lényegesen különbözik a gondatlanság, mely nem más, mint a figyelem és a megfontolás hiánya a tett elkövetésénél, midőn a tett folytán bekövetkezhető eredményt előre lehetett látni, de a figyelem elhanyagoltatott, s e miatt a veszély bekövetkezett, p. o. valaki az erdőben a megengedett helyen tüzelt — a tüzet el nem oltotta, s a szél a tüzet élesztvén, az erdőbe vitte, az kigyulladt. Itt szándékosság nincs jelen, csak gondatlanság, mely kihágással rovandó fel s büntetendő, kivévén, ha a törvény vagy a rendelet csak a kihágás szándékos elkövetését rendeli büntettetni. A büntetés ki van zárva, tehát nem büntethetők, a kiknek a tett elkövetését beszámitani nem lehet, mint a kik eszük használatával nem birnak. Ha a cselekmény időközönkint beállott elmezavarodottság tartama alatt követtetett el. 3. A tett elkövetése előtti le-

részegedés, ha ennek tartama alatt követtetett el a kihágás. Bizonyos viszonyokban öntudatlanok, mint a szerelmi őrjöngők.

A véletlen, mert a mi véletlenül történik, azt betudni sem lehet, p. o. valaki szomszédja erdejéből vág ki fát, azt hivén, hogy az az ő erdeje. Ha a tettes még 12. évét meg nem haladta, mert itt még az értelem nincsen kifejlődve, az erkölcsi érzelem még homályba van burkolva stb.

Enyhitő körülmények a személy és a tett szerint veendők tekintetbe. Személynél az értelmiség hiányos kifejlődését kell figyelembe venni, mert ez esetben ki van zárva a viszonyok megitélhetésének képessége, ennek folytán kevesebb szándékosság feltételezhető, mint a 16 éven alóliaknál, a kiknek tettei inkább könnyelmüség s meggondolatlanságból erednek. 2. Elhanyagolt nevelés, hol szándékosságot, roszakaratot nem igen lehet feltételezni. 3. Az előbbi becsületes életmód, feddhetlen élet, mert a feddhetlen életü még nem oly veszélyes a közbiztonságra. 4. Parancs, midőn olyan parancsolta a kihágás elkövetését, a kinek a tettes feltétlen engedelmeskedni köteles, p. o. szülők gyermeknek.

Gondatlanság, midőn a véletlenül kinálkozó alkalom által szándékosság nélkül indittatott a kihágás elkövetésére, p. o. midőn a csősz őrizetlenül hagyja a gyümölcsöt és az arra menőnek alkalmat ad a lopásra. Nyomasztó szegénység, midőn a hideg ellen falopással védhette meg magát, a kár megtéritésére törekvés, midőn értéke helyett kötvényt ad, vagy a kárt kielégitette.

A kit útközben baj ér és kényszerüségből követ el kihágást, p. o. kereke eltörött és egy fiatal fát vág ki, hogy tovább mehessen, de ezt 24 óra alatt az erdőszemélyzetnek, vagy legközelebbi községi elöljáróságnak bejelenti, a kár megtéritésén kivül e tettét mint kihágást büntetni nem lehet. 1879:31. t.-c. 81. §.

Erdei kihágás miatt a büntető eljárás csak a sértett fél panaszára inditható meg. Hivatalból pedig a törvényellenes tűzgerjesztés, a kötelességét megszegő közig. hivatalnok ellen, erdő termékek törvényellenes eladása s vétele esetében inditandó meg az eljárás. U. o. 82. §.

Ha valaki több kihágást követtetett el, és azért még meg nem büntettetett, a pénzbüntetést minden kihágásra külön kell kiszabni. Behajthatlanság esetében 3 frtot felül nem muló pénzbüntetés helyett 1 napi elzárás, azonfelül pedig minden további 1—3 frtig terjedhető összeg helyett 1 napi elzárás szabandó, a pénzbüntetés helyetti elzárás itt sem lehet tiz napnál több. U. o. 83. §.

A családfők, gyámok, gondnokok, gazdák, iparosok, gyárosok felelősek alárendeltjeik, illetőleg gyermekeik, cselédek által elkövetett károkért, ha azokra kellően fel nem ügyeltek. Ezen esetben azok az érték, kár és költségek megtéritésében elmarasztalandók, de visszkeresetük az illetők ellen fenmarad, és ellenük a végrehajtás akkor foganatositandó, ha a tettesnél egészben vagy részbeni vagyontalanság miatt a végrehajtás foganatlan volna. Az erdei termékek feldolgozására jogositottak szinte felelősek megbizottjaikért vagy munkásaikért. U. o. 84. §.

Mindegyik közigazg. bizottság az erdőfelügyelővel egyetértve,

érték, ár és hajtópénz-szabályzatot állapithat meg s azt a földm., ip. és keresk. miniszter jóváhagyása után közhirré teteti. E szabályzat három évről három évre, vagy beálló változások miatt korábban is ujból állapittatik meg. U. o. 85. §.

Az érték és árszabályzatokban minden faválaszték és minden más termék értékének vagy árának benn kell foglaltania. 1880. aug. 13. 24432. sz. a. földm., ép. és keresk. m. r. 1. §.

Az erdei kihágás tárgyát, felhasználásra vagy eladásra fel nem dolgozott tárgy értéke és ára képezi; az alábbi kivételekkel, melylyel a tőérték vagy tőár, a termő vagy eladási helyén bir.

Egységül következő mértéknemek alkalmazandók: a) tömör köbméter a nagyobbméretü épület- és haszonfánál, szerszámfa, tüzifa és tuskófánál, b) vékonyabb épületfánál, szarufa, evezőrúd, szerszámfánál, távirda-pózna, szekérrúd, petrencerúd, továbbá a mezőgazdasági fánál (komló, bab, szőllőkaró) és minden más darabszám szerint értékesitett választéknál darabszám, c) az ág, galyfánál, tövis, vessző, dült fánál, hulladékoknál, forgácsnál, falomb, moha, alom, termőföld, mészkő, agyag, tőzeg, gyephant, fagyökérnél, a kétfogatu kocsi, szán, taliga, vagy kézi szán és a férfi, női és 14 éven alóli gyermekteher, d) cserzésre használható tölgy és luc-kéregnél: az ürméter, vagy az átmérő és hosszuság megjelölése mellett ugy köteg vagy kéve a vizépitkezésekre használó vözsnél, fonóvesszőknél szinte az átmérő megjelölése mellett, e) gubacs, makk és más famagvaknál az erdei gyümölcsöknél a liter vagy hektoliter, f) gyánta és hasonló termékeknél a kilogramm, g) csemetekertek ültönceinél és értvények csemeteinél a négyszögöl, az utóbbiaknál egyszersmind a kat. hold és a csemete darabszáma is.

Az erdőbirtokosok felhivandók, hogy áraiknak kimutatását a szolgabiróság utján a közig. bizottságnak beterjeszszék, minden egyes termékre nézve kitüntessék: a) az adásvevés tárgyát nem képező, de értékkel mégis biró tőárakat, korhadék föld, moha, ültöncök, csemeték tőértékét, b) a piaci vagy raktári árakat; a termelési költségeket, mint vágatás, felrakodás, makknál, gubacsnál stb. a szedetés, gyüjtés költségeit, c) a szállitási költségeket az erdőből a piacig, a távolságokat kilométerekben kitüntetve, d) a fennálló kézi és igás napszám-béreket s az állatnemek szerinti hajtópénzeket. Ezen beterjesztett kimutatásokat a közig. bizottság albizottsága megvizsgálja, azoknak helyességéről magának meggyőződést szerez. A hibás tételek a helyes mértékegységre számitandók vissza. A hol a földbirtokosok köbméter helyett ürmértéket alkalmaznak, következő arányszám szerint történik az átszámitás:

Fenyő hasábfánál az ürméter árának 1·37, szereg-lomb 1·45, fenyő-dorong 1·52, tölgy 1·82, más lomblevelü dorongfánál az ürméter árának 1·64, tuskófánál az ürméter árának 2·00-szerese veendő. Ha valamelyik ár kétségesnek tünnék fel, a piaci árakból a termelési és szállitási költségek levonása után uj tőárak számitandók ki és ezek alkalmazandók. Megbizhatlannak bizonyult kimutatások valamelyik szomszéd erdőbirtokos helyesnek talált adatai segélyével igazittatnak

ki. Ezután az egynemü árak választékai egymással összehasonlittatnak, és ha ezekben különbözetek mutatkoznak, az egész törvényhatóság számára egy érték- és árszabályzat készitendő. A legnagyobb eltérés a legmagasabb és a legalacsonyabb árak között 20% lehet, ennél nagyobb eltérés esetében a törvényhatóság annyi kerületre osztandó fel, a hány 20% az árkülönbözeti osztály képezhető, s minden kerület számára külön érték és árszabályzat készitendő. A kerületek, a mennyire lehet, ugy alkottassanak, hogy a szolgabirói járások határaival összeessenek, ha ezek határain belül is túlhaladják a 20%-ot, ugy alkotandók a kerületek, hogy helyrajzilag mindenik összefüggő egészet képezzen.

Jelentékenyebb árkülönbözetek mutatkozása esetében az érték- és árszabályzati kerületek alkotása következőleg történhet:

A beérkezett és kellően kiigazitott árkimutatások szolgabirói járások szerint külön csoportokba soroztatván, 20% nagyobb árkülönbözetet mutató csoportokban alcsoportok képeztetnek. Ezen alosztályozásnál elegendő, ha előzetesen az illető vidék egyik legértékesebb is legnagyobb mennyiségben előforduló választéka, p. o.:

Fenyődús vidékeken a fenyőfa, épület és haszonfa;

tölgyes vidékeken a tölgyfa, hol tüzifa termesztetik: a bükkfa, bükk hasábfa vétetik figyelembe, és a hol a választék ára 20%-ig különbözik, az első, 20—40-ig terjedőnél a második, a többiek a harmadik alcsoportba soroztatnak.

Ezután minden egyes alcsoport egy-egy alkotandó érték- és árszabálykerület képviselőjeként tekintetvén, illető kimutatásaik szerint az erdőbirtokok a törvényhatóság, illetőleg a szolgabirói járáshoz tartozó községek is, megfelelő csoportokba soroztatnak, s minden egyes csoportja a községeknek egy-egy külön érték- és árszabályzati kerületnek tekintetnek.

Ha pedig valamely községből, melyben több erdőbirtokos van, a kimutatások különböző csoportokba jutnának, a község azon kimutatás szerint sorozandó be egyik vagy a másik kerületbe, a mely a többiek között a legnagyobb és legrendszeresebben kezelt erdőkerületet képviseli.

Az árkimutatást be nem küldő erdőbirtokosok községei a megfelelő kerületekbe osztandók be.

A kerületek végleges megállapitása előtt megvizsgálandók, vajjon az egy csoportba sorozott árjegyzékek az irányadóul vett legfőbb választékon kivül, a többi választékokra nézve is egyező árakat mutatnak-e fel, és hogy az egy kerületbe eső községek helyrajzilag is összefüggő csoportokat képeznek-e? Ha meg nem engedhető eltérések vagy viszásságok mutatkoznának, azok előbb a helyi viszonyok szerint kiegyenlitendők, s a kerületek csak ennek megállapitása után állapitandók meg véglegesen.

Az érték- és árszabályzat következő elvek szerint állapitandó meg:

A kerületi erdőbirtokok kimutatásaiból a legmagasabb árak vétetnek fel, p. o. ha a kerületi kimutatások a tüzifára 15 adatot

adnak: 1.50, 1.50, 1.50, 1.50, 1.49, 1.47, 1.43, 1.40, 1.39, 1.36, 1.34, 1.34, 1.24, 1.23, 1.20 kr., az érték- és árszabályzatban a bükk tüzifa ára 1 frt 50 krral állapitandó meg. Ha azonban ezen legmagasabb ár aránylag kevés kimutatásokban fordul elő, akkor a hasonló vagy közel álló ugyanazon csoportba sorozott kimutatásokban előforduló magasabbak közé tartozó, valamely nagyobb, értékesebb és népiesebb vidéken fekvő, tehát az erdei kihágásoknak is inkább kitett erdőbirtok által szolgáltatott adat fogadandó el.

Nagyobb kerületekben fekvő, s rendszeresebben kezelt több erdőbirtokok adataiból egyszerü átlag képezhető, és az érték- és árszabályzatban ez alkalmazható. Általában csekélyebb értékkel biró s csemetekertekben nevelt ültöncök és az értvényekben levő fiatal csemetek kerü-értékek, vagyis azok előállitására szükséges költségek veendők fel.

Ültöncöknél a költségeket a csemetekert helyi évi bére, a talaj mivelésére, a mag ára, és a bevetésére, öntözésre, védelemre, gondozásra és esetleg iskolázásra forditott kiadások képezik. Ezen költségek 1—5 éves ültöncökre négyszögölekben számitva tüntetendő ki az érték- és árszabályzatokban.

Vágásokban s más felujitás és beerdősités alatt levő területeken található csemeteknél a kerüköltségek kat. holdankint számitandók ki, vagyis a mennyibe egy kat. hold beültetése kerül. Ezen költségek az érték- és árszabályzatokban a kat. holdon kivül egy négyszögölre és darabonkint is kitüntetendők. Egy darab csemetének az értéke egy kat. holdon ugy számitandó ki, hogy a kat. holdra nézve kimutatott összeg a csemeték számával, mely egy holdra átlag 6400-ra tehető, elosztatik.

Az ekként kijövő eredmény egészekben, vagy ha egy csemetének áraul 1 krral jóval kisebb összeg jönne ki, egész tized krajcárokban fejezendő ki.

Alapul csak rendszeresen kezelt erdőbirtokok veendők, melyekben a mesterséges értvényezés, az ültetvényezés alkalmaztatik. Ha ilyen erdőbirtok a kerületben nem volna, a legközelebbi kerület megfelelő adatai alkalmazandók minden változtatás nélkül, t. i. ha a két kerületben a napszámbérek egyenlők, de ha eltérnek, megfelelő módositással veendők. 5—10 éves csemeték értékéül az 1—5 éves ültetvényekre megállapitott ültetvényeknek másfélszerese, 10—15 éves fiataloknál pedig az értéknek kétszerese veendő.

Ha azonban a csemeték és fiatalosokban levő suhangok közvetlen is értékesithetők s az értök nyert árak esetleg magasabbak, mint a minő értékek az előbbiek szerint kiszámithatók, akkor az eladási árak alkalmazandók. 1—5 éves sarjuk értéke és ára a megfelelő koru csemeték és suhangok értékével egyenlőnek veendő. 12. §.

Ha azonban egyes választékokban megbizható tőár-adatok a kimutatásokban elő nem fordulnának, az érték- és árszabályzatba felveendő ártételek, a választék piaci áraiból — a termelési és szállitási költségek levonása után — számitandók ki. Fü, fa, lomb, gomba, moha és erdei gyümölcsök, gubacs, makk és más erdei famagvaknál

a szabályzatba, — ha a tőárak közvetlen adatokból meg nem határozhatók, — a piaci árak a termelési és szállitási költségek levonása nélkül veendők fel.

Ha egyes választékokra nézve sem a tő, sem a piaci árakat illető adatok megbizhatók nem volnának, más hasonnemü termék ára vagy értéke alapján arányosan állapitandó meg, igy p. o. száraz falomb és fűnél a széna értéke vehető alapul, tölgy, bükk, makk, a tengeri, melyből a gubacsnál kétszeres, a tölgy- és bükkmagnál egyszeres mennyiség vehető egyenérték gyanánt.

Korhadék földnél és gyephantnál a trágya, erdei gyümölcsöknél a kerti gyümölcsök árát lehet kiindulási alapul venni.

Az erdei kihágási biróságoknak a szabályzatba felvett ártételek alapján kell megszabni az eltulajdonitott dolog értékét és a kártéritési összegeket.

A biróságok által megitélt kárpótlás tehát a birtokos igényeit csak akkor elégiti ki teljesen, ha a legalárendeltebb, jelentéktelen erdei termékek értéke gondosan és a célnak megfelelően állapittatik meg.

A kihágási biróságok által a kártéritési összegeknek egy része, az t. i., mely a levágott és megrongált csemetékért, és a fák megsértéseért, a fű lelegeltetéseért, más ily közvetlenül megbecsülhető károkért jár, az érték- és árszabályzatnak az illető fanemekre, csemetékre, fűre, termékekre vonatkozó ár vagy érték tételei alapján szabható meg. Ezért a legeltetési kárositások ezen neméért járó kártéritési összegeket a szabályzatba külön felvenni nem szükséges.

Oly kárositásoknál, a melyek által a növények legeltetése, letaposása, a lombtakarónak felturása által, a talaj kiszáradásának, vizmosások keletkezésének út nyittatván, a fák növekedése és értékgyarapodása csökkenni fog. Azért célszerü, ha az ily kárositásokért a kártéritési összegek épen ugy, mint a hajtópénzek és a tilos legeltetésért fizetendő büntetéspénzek, azon esetekre és előfeltételekre, melyek mellett a kárositás lehetőséges és mérve kisebb, vagy nagyobb lehet, külön-külön előre megszabatnak, és az érték- és árszabályzatba felvétetnek.

Az ily kárositás nagysága egyfelől az állat nemétől, és az illető erdőterületen lévő fakészlet értékességétől, másfelől a legeltetés időtartamától és az időjárástól függ. Ezeket tekintetbe véve a kártéritési összeg megszabásánál a fanemeknél, p. o. a tüzi hasábfa vehető alapul, s ennek egy köbméterre eső értékéből kártéritési összegül egy napnál tovább nem tartó legeltetés esetében 1 darab szarvasmarháért, 1 kecskéért 30-adrész, ló, öszvér és szamárért 25-öd, 1 sertésért makkoltatás idejében 20-ad, makkoltatáson kivül 10, 1 juhért 10-ed, szopós csikóért 0—03-ad, ludért 0—01-ed, egyéb baromfiért 5-öd rész szabható ki.

Az ekkép kiszámitott összegek azon esetekben, ha a legeltetés 15 évesnél fiatalabb állatokban vagy laza talaju erdőkben, vagy esős időben és egy napnál tovább legeltetett, kétszeresen számitandók. Az egyszeresen számitott kártéritési összegek a megállapitott büntetés-

pénzek felénél, a kétszeresen kiszámitott kártéritési összegek ellenben ezen büntetéspénzek egész összegénél kisebbek nem lehetnek. Felveendők továbbá a szabályzatba a kerületben fennálló kézi és igásnapszámok, legeltetési kihágások esetében kiszabandó hajtópénzek, melyek minden állatnemre külön szabandók meg azon arányban, mely az erdőtörvény 100. §-ában kiszabott pénzbüntetések között fennáll.

A véglegesen elkészitett szabályzat a bizottság elnöke, az erdőfelügyelő és alerdőfelügyelő által aláirva a földm., ipar és ker. miniszteriumhoz 3 példányban felterjesztendő; a jóváhagyás után leérkező példány hiteles alakban az illető szolgabiróságnak és a községi elöljáróságnak megküldendő és kihirdetendő.[1])

Az erdei kihágások büntethetősége a kihágás elkövetése napjától számitott két év alatt évül el.[2]) Szünetel az elévülés az eljáró vizsgálóbiróságnak a kihágásra hozott határozata, vagy intézkedése folytán. A hatósági határozat, vagy intézkedés napjától veszi ismét kezdetét az elévülés. (1879: 40. t. c. 87. §. és 1878: 5. t. c. 137. §.)

Ha az eljárás meginditása vagy folytatása valamely előzetes kérdésnek elintézésétől függ, az elévülés az előzetes kérdés jogerejü elintézéséig nem folyik, azaz nyugszik. (U. o. 100. §.)

Az erdei kihágások büntetésének végrehajtása az itéletnek jogerőre emelkedésétől számitott 3 év elteltével évül el. (1879: 40. t. c. 88. §.)

Félbeszakittatik az itélet végrehajtására irányzott és az elitélt ellen intézett birói cselekmény által, azonban a félbeszakitandó cselekmény elrendelésének vagy foganatositásának napján ujra kezdetét veszi. (1879: 31. t. c. 88. §.)

A kártalanitási kötelezettség elévülésére nézve az erdei kihágás eseteiben is a polg. perr. szabályai követendők. (U. o. 89. §.)

Erdei lopás.

Az erdőben létező élőfának, vagy ott létező levágott, de eladásra vagy felhasználásra még fel nem dolgozott fának ellopása, az ellopott fa értékét kártéritésül ezen érték negyed részét tartozik a tettes megfizetni, ezenfelül ezen két összeggel egyenlő pénzbüntetéssel büntetendő, p. o. az ellopott fa értéke 6 frt, a kártérités 3 frt, a pénzbüntetés 9 frt leend. (90. §.)

Az ölbe rakott fának ellopása, nem az erdei kihágások, hanem

---

[1]) 1880. aug. 13. 24432. sz. a. földm., ipar és ker. min. rend.

[2]) 1870: 40. t.-c. 86. §. Az 1840-iki mezei rendőri törvény 13. §-szára fektetett vádban az erdei fa elsajátitásáért vádlottaknak mint tolvajoknak megbüntetése kéretvén; a vádbeli cselekmény. tekintettel az értékre, lopás kihágásának minösül, s igy vádlottak az elévülés kedvezményeitől el nem esnek; — fennmaradván sértett fél részére a polgári kártéritési kereset. 1881. szeptember 25. 4877. sz. a. legfőbb it. hat.

azon cselekvények közé tartozik, a melyek a bünt. törvények súlya alá esnek. [1])

Élőfa ágainak, gallyainak letörése, levágása, ellopása a tárgy értékét, kártéritésül ezen érték felét, egyszersmind e két összeggel egyenlő pénzbüntetéssel büntetendő. (91. §.)

Élőfa kérgének lehasitása, ellopása, elszáradt, vagy az elemek által letört fának, ágnak, gallynak, tuskónak ellopása a tárgy értékét, és ezen értékkel egyenlő pénzbüntetéssel büntetendő. (92—93. §.)

A száraz, vagy zöld faleveleknek, mohnak lopása a lopott tárgy értékét, kártéritésül ugyanannyit, ezenfelül ezen értékkel egyenlő pénzbüntetéssel büntetendő. (94. §.)

A gubacsnak, tölgy, bükk, fenyő vagy más erdei magnak, erdei gyümölcsnek, gombának, korhadéknak, földnek, agyagnak, tőzeg, meszetnek, gyephantnak, fagyökérnek, fűnek vagy egyéb erdei terméknek fonása (eltulajdonitása) az értékének megtéritésén az értékkel egyenlő pénzbüntetéssel büntetendő. Az erdei magnak, gubacsnak vagy gyümölcsnek leverése, leszaggatása, a fentebbi pontban meghatározott fizetésen felül az értékkel egyenlő összeget tartozik kártérités fejében fizetni. (95. §.)

A muhar nem tartozik azon tárgyak közé, a mely emberi táplálékra használható lenne. [2])

Megjegyzendő, ha lőfegyverrel követtetik el a lopás, az összegre való tekintet nélkül büntettet képez, és a büntető törvény szerint büntetendő.

Fanedvnek (gyanta, terpentin, nyír, jávorlé) lopása a lopott tárgy értékének megtéritésén felül, kártéritésül azzal egyenlő összegnek megfizetésében, azonfölül e két összeggel egyenlő pénzbüntetésben marasztalandó. (96. §.)

O r g a z d a s á g alatt azon büncselekvény értetik, melynek alapján valaki haszonvágyból lopott tárgyat megszerez, elrejt, vagy annak elidegenitésében közreműködik. B ü n p á r t o l á s pedig az, midőn valaki a bünösnek a hatóság előli menekülésre, a büntető eljárás sikerének meghiusitására, vagy a bünösnek büntetlenül maradására — habár előleges megegyezés nélkül is — segélyt nyujt, ha e két cselekmény a dologra vonatkozólag kihágást képez, vagyis a lopott tárgy 30 frtot meg nem halad — és a kihágás tettesére vonatkozólag követtetik el, 5—25 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

O r g a z d á k és b ü n p á r t o l ó k az értéket, kárt és a költségeket a tettessel egyetemlegesen megfizetni tartoznak. (97. §.)

---

[1]) Az ölbe rakott fa eladásra vagy felhasználásra feldolgozottnak tekintendő, — a rendes birósághoz tartoznak, habár a lopott fa 30 frt értéket meg nem halad is, mert erdei kihágást a lopásnak azon esete képezi, midőn valaki az erdőben létező élőfát, vagy ott létező levágott, de eladásra vagy felhasználásra fel nem dolgozott fát lop. 1885. april 10. 1903. sz. a. Cur. hat.

[2]) Tekintve, hogy muhar emberi táplálékra nem alkalmas, ez átalakitás vagy készités által nem forditható e célra, eként mint ilyen a kbtk. 126. §. rendelkezése alá nem vonható. 1886. május 26. 5889. sz. a. bünt. Cur. hat.

Ha az orgazda ismételten követte el az orgazdaságot — az már büntény leend, s tekintet nélkül az erdei kihágásban bűnös tolvajra, cselekménye a büntető törvények szerint minősitendő. (98. §.)

A büntető törvény az orgazdaságra, ha a lopás tárgya 100 frtot meg nem halad, két évig terjedhető fogházat, ha meghalad, 5 évig terjedhető börtönt rendel (1878: 5. t. c. 371. §.), azon eltéréssel, hogy ha az utolsó büntetés kiállása óta 3 év még el nem telt. (1879: 40. t. c. 98. §.)

A lopás, orgazdaság és bünpártolás kisérlete is büntetendő, p. o. a tettes a fát elakarta vinni, de rajta éretett, annyiban veszi a törvény, mintha ellopta volna. A vétséget pedig a törvény 1 évig terjedhető fogházzal, a büntettet majd 5 évig terjedhető fogházzal, majd 1 évig terjedhető fegyházzal bünteti, vagy midőn valaki már a lopott tárgy, vagy személy elejtésére ajánlatot tett, tehát elfogadta azt — habár nem is vitetett hozzá, vagy a bűnöst elrejteni nem sikerült. Ezen kihágásokra vonatkozó orgazdaság esetében a visszaesés hatálya 3 év alatt szünik meg. Ha nem lehet meghatározni, hogy az eltulajdonitott érték mennyit tesz, akkor a kisérlet 10 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (99. §.)

Erdei kártételekről.

Akár szándékosan, akár gondatlanságból legeltetett valaki oly erdőben, a melyben legeltetni joga nincs, az okozott kár, és esetleg hajtópénz megtéritésén felül következő pénzbüntetéssel büntetendő:

1. 1 db. szarvasmarháért 50 kr.
2. 1 db. kecskéért 50 kr.
3. 1 db. ló, öszvér vagy szamárért 40 kr.
4. 1 db. juhért 15 kr.
5. Sertésért makkoltatás idején 30 kr.
6. Sertésért makkoltatáson kivül 10 kr.
7. Szopós csikóért 5 kr.
8. 1 ludért 2 kr.
9. Egyéb baromfiért darabonként 1 kr.

15 éven alóli, tilalmas, vagy véderdőkben vagy futóhomokban álló erdőkbeni legeltetésért a fent 1—7. szám alatti állatokkal, a büntetés minden darab állatért kétszeresen számitandó (100. §.).

Hat éven alóli, mesterséges ültetvények vagy erdei vetések között, vagy faiskolában történt legeltetés a pénzbüntetés háromszoros összegével büntetendő, vagy ha a legeltetésre jogositott több marhával legeltetett, mint a mennyit legeltetni jogositva volt, a fentebbi szakaszban foglalt büntetéssel fenyitendő. (101. §.)

Legeltetési kihágás esetében a kártéritési összeg a pénzbüntetés felénél, 15 éven alóli vagy laza talaju erdőkben egy napnál további vagy nedves időjáráskor történt legeltetésnél, vagy ha a kárttevő egy napnál tovább legeltetett, az annak egész összegénél kevesebb nem lehet. (102. §.)

Szándék nélkül, de jogtalanul más erdejébe behajtó vagy felügyeletére bizott állatot másnak erdejébe jogtalanul bemenni engedő a büntetés felét fizeti, de ha csak a közeli veszélytőli menekülés végett hajtotta oda, pénzbüntetést nem fizet, de a tett kárt köteles megtériteni. (103. §.)

Jogtalan legeltetés, vagy behajtás esetében a kártéritésen és pénzbüntetésen felül a közig. bizottság által meghatározandó hajtópénz is fizetendő. (104. §.) Ha a szárnyas állatok be nem hajthatók, lelőhetők ugyan, de a tulajdonos részére ott hagyandók.

Az élőfáknak le- vagy bevágása, megfúrása, rovatozása, gyűrűzése, jelzése, lehámozása, fűrészelése, a gyökerek feltakarása, gyántanyilások fel- vagy tovább szakitása, vagy bármi módoni megrongálása a kár megtéritésén felül 15 frtig, — élőgalynak, ágnak letörése, le- vagy megvagdalása, vagy más módoni megrongálása, az összehordott, ölbe rakott fának szétbontása sat. — a kártéritésen felül 50 krtól 25 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (106. §.)

A ki másnak erdejében jogtalanul földet, ércet, kőszenet, szóval talaj alkatrészeket ás, vagy oda követ vagy kártékony anyagot hord, az odahordott anyag által okozott elhordási költség megtéritésén felül, — a ki engedély folytán erdei terméket nem a meghatározott mennyiségben, időben, vagy nem azon erdőrészből viszi, a melyből annak vitelére jogositva van, — vagy alomgyüjtésnél, galyszedésnél vasgereblyét vagy vágóeszközt használ, vagy fajzási, vagy erdőtermékszedési jogával visszaélve azt másra ruházza, vagy más érdekében gyakorolja, vagy a terméket eladja, 50 krtól 10 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (108. §.)

Veszélyes cselekmények és mulasztások.

A ki a törvény által megengedett helyen tüzet gerjeszt, azt felügyelet nélkül hagyja, vagy a lehető intézkedéseket elmulasztja, vagy a törvény szerint be nem jelenti, és oltási kötelezettségének eleget nem tesz (109. §.), a közig. tisztviselő vagy községi elöljáró, a ki a kellő intézkedések körüli kötelességét megszegi, 2 frttól 20 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Ily vád esetében megyei hivatalnok ellen az első foku biróságot a legközelebbi erdei biróságok közül a másodfoku kihágási biróság biróküldés által határozza meg, felelősségük azonban a törvényhatósági és községi törvény értelmében felmarad. (110. §.)

Az erdőben jogtalanul vagy engedély nélkül, vagy engedélyezett helyen kivül ergettyűt, csúsztatót, — épület, szerszám vagy más fát késziť, meszet, szenet éget, hamuzsirt, kátrányt főz, kormot késziť, bármi célra gödröt ás, farakodót, műhelyt állit, ott farag, vagy más hasonló munkát teljesit, 5 frttól 20 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, és az okozott kárt szakértői becsű alapján megtériteni köteles, az erdőbirtokos az oly épitmények vagy művek elhor-

dását, és az előbbi állapot visszaállitását a kihágó költségére kivánhatja. (111. §.)

Ha a tüzgerjesztés az eloltás körüli teendők elmulasztása által, vagy a fent elősorolt okokból gondatlanság folytán támadt tüzkár vagy hamu jogtalan elvitele céljából gerjesztetett a tüz, habár tüz nem is származott, vétséget képez, s a bünt. törvény szerint büntetendő (112. §.), vagyis 1 évig terjedhető fogsággal s 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel fenyitendő. (1879: 5. t. c. 425. §.)

A ki az erdőben kocsival, engedély nélkül tilos uton jár-kel, habár abban az erdőben makkoltatási vagy legeltetési jogosultsággal bir is, utat tör, vagy 6 évesnél fiatalabb utánnövések között jár, 50 krtól 20 frtig büntetendő. (1879: 31. t. c. 113. §.)

A közutakon kivül talált, s jelenléte miatt közbiztonsági, vagy az erdőbirtokos biztonsága miatt aggályosnak látszó egyén, az erdészszemélyzet által kiutasitható — a nála talált fejsze s más eszköz tőle elveendő, az elvett tárgyak azonban jelentés mellett 14 nap alatt a közig. hatóságnak átadandók; ha pedig az illető az erdőbeni tartózkodását, vagy fegyverviselésre való jogosultságát igazolni nem tudná, az tőle elkobzandó. Ha az erdőből kiutasitott ki nem megy, 5 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, ha pedig ellenszegül, — ez büntettet képez, és a büntetőtörvény szerint büntetendő. (114. §.)

Kivételes intézkedések.

Ha az erdei lopások igen gyakoriakká válnak, az erdőtulajdonos kérelmére, vagy a nélkül is a közig. bizottság javaslata folytán a belügyminiszter elrendelheti, hogy az erdei termékeket eladó a községi elöljáróság által láttamozott eladási bizonyitványnyal igazolja, hogy kitől szerezte az erdőterméket.

A bizonyitványnak tartalmazni kell az erdőtermék nemét, minőségét, nagyságát, számát és mértékét. Az érdekelt földbirtokosok kérelme nélkül a közigazgatási bizottság határozott felterjesztést, az a megye területén körözendő, s a törvényhatóság kapujára kifüggesztendő, ezen kifüggesztéstől számitandó 15 nap alatt minden érdekelt a belügyminiszterhez fellebbezéssel élhet. Ha pedig az erdőtulajdonosnak ezen kivételes intézkedés elrendelése iránti kérelmét a közigazgatási bizottság megtagadná, ezen végzés ellen a fentebbi idő alatt ugyancsak 15 nap alatt a belügyminiszterhez lehet fellebbezni. A belügyminiszter, ha az intézkedéseknek akár mellőzését, akár elrendelését szükségesnek látná, eziránt a közig. bizottság határozatának megváltoztatásával is intézkedik. (115. §.)

A fentebbi rendelet megszegésével erdőterméket eladó vagy vevő 2—10 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, más kihágás esetében pedig az erre rendelt büntetéssel is büntetendő. (116. §.)

Elsőfoku erdei kihágási biróság: megyékben a szolgabiró.

2. Rendezett tanácsu s törvényhatósági joggal felruházott városokban a kapitány, vagy a tanács megbizott tisztviselője.

3. Budapest mindenik kerületében az illető kerületi elöljáró.

Tiz frton alóli lopások és kártételek eseteiben a sértett fél panaszát akár a szolgabiróhoz, akár a községi elöljáróhoz beadhatja, de a hova már a panaszát beadta, azon biróság fog itélni, más birósághoz nem mehet. (118. §.)

A másodfoku hatóságot a főispánból, Budapesten a főpolgármesterből, akadályoztatása esetében az alispán, polgármesterből vagy annak helyetteséből, mint elnök és közig. bizottság két tagjából alakitott biróság gyakorolja. (119. §.)

A közigazgatási bizottság a közgyülés által választott, vagy az erdészeti szakértők közül 4 rendes és 4 póttagot választ, a kik közül kettő a főispán (főpolgármester), akadályoztatásuk esetében az alispán (polgármester) elnöklete alatt mint társasbiróság az erdei másodfoku biróságot képezik. (120. §.)

Ha a kir. ügyész semmiségi panaszt jelent be, abban a Curia mint legfőbb itélőszék határoz. (121. §.)

A másodfoku biróság üléseire a kir. ügyész is meghivandó, a kir. ügyész meg nem jelenése azonban a határozat hozatalt nem akadályozza. (122. §.)

A másodfoku biróság üléseit a székhelyen tartja. (123. §.) Az elnök meghivja a tagokat, értesiti a kir. ügyészt az ülés napjáról, órájáról és helyéről. (123. §.) A jegyzőkönyvet a jegyző vezeti az I-ső foku biróságnál, a másodbiróságnál az elnök nevez ki jegyzőkönyvvezetőt, a megyei vagy városi jegyzőkből. (124. §.) Mint az első, a községi biráskodással megbizott közegek, mint a másodfoku biróság tagjai esküt tesznek le, ha azt mint bagatellbiró már le nem tette. (125. §.)

Az elsőfoku erdei kihágási biróság ilynemü más biróságnak megkereséseit köteles teljesiteni. (126. §.)

A rendőri közegek, ezen biróságnak hivatalos meghagyásait, a más törvényhatóságoknak megkereséseit pedig pontosan teljesiteni tartoznak. (127. §.)

A felesketett erdőtisztek és erdőőrök az elkövetett erdei kihágás, és az ezt elkövetett személy nyomozásánál mint rendőri közegek járnak el (128. §.), reájuk a törvénynek és rendeleteknek a rendőri közegekre vonatkozó intézkedései alkalmazandók. (128. §.)

Illetékesség. Illetékes biróság a tettes lakhelyének, illetőleg tartózkodási helyének birósága, a tett elkövetése helyének birósága akkor, ha tetten éretett, tőle zálog vétetett, vagy ha ő zálogot adott. Tettenkapás az is, ha a tettenérés kikerülése végett megfutott, elrejtőzött, de üldöztetve elfogatott, vagy felfedeztetett, vagy akár az őt üldöző, vagy az üldözésben részt nem vett által felismertetett, habár megmenekült, vagy elrejtőzött is (129. §.)

A tettes vagy tettesek, vagy ezek egyikének illetékes birósága a részesre is illetékes. (130. §.)

Ha a kihágó elleni eljárás folyama alatt, más büntetendő cse-

lekmény jelenségei is merülnek fel, az eljárás félbeszakitandó, és az iratok az illetékes büntetőbirósághoz teendők át. (131. §.)

Elsőfoku biróságok illetékességi összeütközések eseteiben—a közig. bizottság határoz, ha azok mind hozzá tartoznak; ha pedig más biróság a másodfoku, a belügyminiszter határoz (132. §.), ugy a rendes és erdei kihágási biróság közötti illetékességi összeütközés esetében a miniszter határoz. (133. §.)

Az erdei kihágások esetében a kihágásokra nézve hatályos eljárás követendő. (184. §.)

Csakis a sértett fél panaszára inditható meg az eljárás, a sértett fél erdőkezelő tisztje által külön meghatalmazás nélkül is megindíthatja azt, felét képviselheti, s jogorvoslattal élhet. (136. §.)

Panasz. A panasz szóval is beadható. Ha irásban adatik be, s ahhoz több erdei kihágást vagy kihágót tartalmazó jegyzék mellékeltetett, a panasz a jegyzékben foglalt kihágási esetekre és személyekre is kiterjesztettnek tekintendő. (136. §.)

Tisztelt községi elöljáróság!

Mór községében fekvő erdőmben helybeli lakos Sörét János 1 drb 5 éves cserfát és 2 drb 6 éves bükkfát kivágván, melyen Béres Pál meghitelt erdőőr által rajtaéretvén, megzálogolhatás előtt kocsijára felült s elvágtatott. Azonban az emlitett erdőtől nem messze fát vágtak Boros Pál és Árkos János helybeli napszámosok, a kik látták, hogy Sörét János fáimat kivágta és megzálogolás elől elmenekült.

A kár az ide mellékelt becsjegyzék s a jóváhagyott faárszabályzat szerint 10 forintot tesz.

Kérem tehát a t. községi elöljáróságot, méltóztassék fent emlitett Sörét Jánost, Boros Pál és Árkos János tanuimat rövid határnapra megidézni, a hivatkozott tanuimat kihallgatni s fentemlitett Sörét Jánost az erdőtörvény 91. §. értelmében a fáknak árszabályzata szerinti 5 forint értékében, kártéritésül ezen értékkel egyenlő összegben 4 frt és igy összesen 9 frt megfizetésében elmarasztalni, vagy nem fizethetés esetében őt az illetékes hatóságnak átadni.

Tisztelettel stb.

Hivatalos beavatkozást igénylő erdei kihágás eseteiben, tartozik az illetékes biró a neki feljelentett vagy hivatalos uton tudomására jutott ügyben, külön inditvány nélkül is az eljárást megindítani. (137. §.)

Ha az érték, illetőleg a kár összege nagyobb, mint a mennyi a kihágási biróság illetékessége alá tartozik, a fél kártéritési igényeit leszállithatja, erdei lopások eseteiben azonban csak akkor, ha a tárgy értéke 50 frtot meg nem halad, ezen leszállitás a birói illetőséget megállapitja. (138. §.)

Ismeretlen egyének vagy külföldiek, tetten kapás vagy folytonos üldözés esetében a legközelebbi községi biróság elé, ha pedig az erdei kihágás birája közelebb volna, ez elé vezetendők. (139. §.)

A községi elöljáró az elővezetett személylyel azonnal jegyzőkönyvet vesz fel, ha ez kilétét igazolja, vagy az országban állandó lakással bir, azonnal elbocsátandó; ellenkezőleg az erdei kihágási biróságnak átadandó (140. §.), mely azután azt azonnal kihallgatni, s kihallgatásáról jegyzőkönyvet felvenni köteles; ha a tettes az ellene felhozott gyanut elháritja, vagy ha állitólag általa okozott kár valószinü összegért biztositékot ad, vagy alkalmas kezest állit, szabadon bocsátható. (141. §.)

Letartóztatható s elővezetendő a tetten kapott, ha a rendőrség vagy erdőőr által a kihágás abbanhagyására felszólittatván, nem engedelmeskedik. (142. §.)

Elővezetést rendelhet el a kihágási biróság, ha a megidézett a kitüzött időben a biróság előtt meg nem jelenik. (143. §.) A vizsgálati fogság csak azon esetben rendelhető el, ha a vádlott ismeretlen, az országban állandó lakással nem bir, vagy szökésétől lehetne tartani. (144. §.)

A vizsgálati fogság 48 óránál hosszabb egyátalában nem lehet, és a büntetésbe beszámitandó, de 48 óra előtt is azonnal megszüntetendő a vizsgálati fogság, ha a vádlott kilétét, és azt, hogy az országban állandó lakással bir, igazolja, vagy a kár valószinü összegére nézve biztositékot ad, vagy alkalmas kezest állit. (145. §.)

A rendőri közegek, erdőőrök a tettesnek eszközeit, melyekkel a kihágást elkövette, annak kocsiját, lovát, a kárban talált marhákat lefoglalhatják.

A vádlottnak elő nem vezettetése esetében is az állatok 48, más tárgyak legfeljebb 14 nap alatt a községi elöljáróságnak átadandók, ezen alkalommal is jegyzőkönyv veendő fel, melyben a kihágás körülményesen, a kár összegének megjelölése mellett körülirandó s leltározandó (146. §.), azokat a község megőrizni köteles, a rendelkezési jog azonban a biróságot illeti.

A lefoglalt tárgyak kiadandók, ha a vádlott a kár valószinü összegét fedező biztositékot ad. (247. §.)

A kárt, a költséget és pénzbüntetés valószinü összegét felülmuló tárgyak biztositásadás nélkül is a vádlottnak visszaadandók. (148. §.)

A tettes által eltulajdonitott erdei termékek onnan vétethetnek el, a hová tétettek. A házkutatásra a rendőri vagy erdei közegek által azonban a törvény szabályai és a gyakorlat irányadók. (149. §.)

Az erdei kihágások soron kivül gyorsan tárgyalandók, és ott, a hol az erdei lopások gyakoriak, azok elintézésére legalább minden hóban tárgyalási napok tartandók. (250. §.)

A biróságnak sérelmes itéletét az itélet kihirdetésétől vagy kézbesitésétől számitandó 48 óra alatt a másodfoku birósághoz mindenki felebbezheti, később beadott fellebbezés visszautasitandó. Törvénykezési szünnapok nem számittatnak. (151. §.)

A törvényes időben szóval vagy irásban beadott felebbezés a végrehajtást megakasztja. (152. §.)

A másodbiróság a kár nagyságára, vádlott bünösségére vagy ártatlanságára, valamint sulyositó és enyhitő körülményekre s a jelenlevő kir. ügyész meghallgatása után határoz. Az előadó terjeszti elő az itélet vagy a végzés tervét, előadó a birák egyike, vagy szükség esetében az elnök által kirendelt megyei jegyző. (154. §.)

Az előadó után a kir. ügyész nyilatkozik az iránt, vajjon a vád nem tartozik-e a rendes biróság hatáskörébe, és ha azon nézetben van, hogy a büntetendő cselekmény oda tartozik, az eljárás megszüntetését s az ügynek a rendes birósághoz áttételét inditványozza. (155. §.)

Az esetben, ha a kir. ügyész az első biróság által a szabály eljárásra nézve fennálló valamelyik lényeges megsértését vagy törvény helytelen alkalmazását látja, tartozik előterjesztésében ezen körülményre is kiterjeszkedni, s inditványát ily értelemben tenni. (156. §.)

A másodfoku biróság mindenekelőtt a kir. ügyésznek előterjesztése felett határoz, és a kir. ügyész azon nézetét fogadja el, hogy az első foku biróság hatósága körén túl terjeszkedett, az eljárást megsemmisiti, az ügyet a rendes birósághoz teszi át, s erről az 1-ső fokban eljárt biró tértesiti (156. §.), a másodfoku biróságnak az illetéktelenséget megállapitó határozata mind a kir. ügyészre, mind a felekre nézve végérvényes, azért ha ezek ellenkező véleményben vannak, az eljárás és elintézés meg nem tagadható, s az ügy nem utasitható vissza. (157. §.)

Ha a másodfoku biróság az ügyet a kihágási biróság hatáskörébe tartozónak nyilvánitaná, az ügyész a határozat ellen semmiségi panaszszal élhet, azt kihirdetéskor szóval esti 6 óráig, vagy 24 óra alatt irásban beadni jogositva van. (158. §.)

A kir. ügyész által beadott semmiségi panasz folytán az iratok a legfőbb itélőszékhez felterjesztendők. A legfőbb itélőszék a kir. ügyész által megtámadott kérdést birálja meg, ha a semmiségi panaszt alaposnak találja, az egész eljárást megsemmisiti, az iratokat, — a rendes birósághoz való áttétel végett — a másodfoku kihágási birósághoz visszaküldi. (159. §.)

A kir. ügyész előterjesztésének mellőzése miatt perorvoslatnak nincs helye. (160. §.)

Semmiségi okul nem szolgál, ha a kihágási biróság mellőzésével a kár megtéritése iránti kereset a rendes biróságnál adatik be. [1])

A másodbiróság az első biróság itéletének feloldása nélkül is

[1]) Az 1879:31. t.-c. nem tartalmaz oly intézkedést, melynél fogva az erdőégés esetében az okozott kár megtéritése iránti keresetek csak a III. fejezetben szabályozott eljárás előrebocsátása és befejezése után lennének érvényesithetők, tehát a kár megtéritése iránt a biróság előtt önállóan folyamatba tett kereset időelőttinek nem tekintethetik, és a károsított az erdőtörvényben előirt közigazgatási vizsgálat, esetleg büntető eljárás eredményét vagy netaláni elmarasztalását bevárni nem tartozik. 1885. april 16. 2019. sz. a. Cur. hat.

pótvizsgálatot rendelhet el. — Itélete, ha a kir. ügyész semmiséggel nem él, végérvényes. (161. §.)

Közigazgatási uton elrendelendő és foganatositandó végrehajtásnak van helye, ha az elmarasztalt fél a marasztalási összeget az ítéletben kitett határidő alatt ki nem fizeti. A végrehajtást az első foku erdőbiróság hivatalból rendeli s az az 1881. 60. t. c. (perrend.) s az 1876. évi 15. t.-c. és a jelen törvény szerint foganatosittatik. (162. §.)

A végrehajtást foganatositó közeg szabályellenes eljárása ellen beadott panasz felett első fokban a közig. bizottság, másod fokban a belügyminiszter határoz. (163. §.)

A kopár területek beerdősitéséről. Oly kopár területek, melyeken a talaj megkötése — közgazdászati érdekek szempontjából szükséges beerdősitendők, és a jelen törvény 4—5. §. szabályai szerint kezelendők. A beerdősitendő területeket a kir. erdőfelügyelő előmunkálatai alapján a közig. bizottság meghallgatásával a földm., ip. és keresk. miniszter határozza meg, ha azt az érdekeltek önként beerdősiteni nem akarnák, a miniszter azt költségükre elrendelheti. A kopár területet beerdősiteni először azok tartoznak, a kinek vagy kiknek birtoka az által megvédetik. (165. §.)

A terület tulajdonosa a beerdősitést önerejéből eszközölheti, vagy ha ez nem tenné, és az által a szomszédbirtokok megóvatnak, az érdekelt birtokosok társulattá alakulni kötelesek, melynek megalakitását, miniszteri leirat alapján a közig. bizottság, küldöttség kirendelése által eszközli, melynek egyik tagja a kir. erdőfelügyelő. A küldöttség a bemutatott térképek nyomán a felek között a barátságos egyességet megkisérli; ha létrejön, a társulatot megalakultnak nyilvánitja, ellenkező esetben hivatalból megállapitja, hogy ki menynyiben van érdekelve és mennyiben köteles abban résztvenni, — s erről a közig. bizottságnak jelentést tesz (166. §.), mely a társulat alakulása iránt határoz, mely határozat ellen 30 nap alatt a földm., ipar és keresk. miniszterhez lehet felebbezéssel élni. (167. §.)

Ha pedig ezen idő alatt felebbezés nem adatott be, és a közig. bizottság határozatát helybenhagyó miniszteri végzés leérkezett, az alakulás azonnal foganatositandó, s megalakulás végett a közigazg. bizottság kiküldött tagja az érdekelteket összehivja, a ki a gyülést megnyitván, az érdekelteket szervezkedésre felszólitja.

A gyülés először az elnököt, pénztárnokot, munkavezetőt s a többi tagokat viszonylagos szótöbbséggel megválasztja, alapszabályait és ügyrendjét megállapitja s jóváhagyás végett a földm., ipar és keresk. miniszternek felterjeszti. Minden erdősitő társulatnak az erdőfelügyelő hivatalból véleményező tagja. (168. §.)

Elnök teendői. Az elnök a választmánynyal, különben pedig önállóan intézi a társulat minden ügyeit, a műszaki tervek elkészitése iránt intézkedik, megállapitja a munkák sorozatát, s a végrehajtási időket, a költségelőirányzati tervet elkészitteti, ezen munkálatokat megerősités végett a közgyülésnek beterjeszti, a közgyülés által megszavazott összegeket kiveti, és behajtás végett a kellő

lépéseket megteszi, a társulat vagyona felett őrködik, s azt nyilvántartja. (169. §.)

A tisztviselőség áll egy elnökből, pénztárnokból és munkavezetőből. Ha a társulat pénzbeli ereje nem engedi, hogy külön munkavezetőt tarthasson, a műszaki teendőket az alkalmazott munkavezetőre vagy az erdészre is bizhatja. (170. §.)

Minden társulat köteles évenkint legalább egy közgyűlést tartani, s ennek jegyzőkönyvét a törvényhatóság utján a miniszterhez felterjeszteni. (171. §.)

A közgyűlés főbb teendői. Az erdősitési menetéről és folyamáról az elnöki jelentés folytán a legközelebb foganatba veendő munkálatok iránt intézkedni, a részletes műszaki tervezetet, a munka sorozatát, a végrehajtási időket, ugyszintén az évi költségelőirányzatot megállapitani, az évi számadásoknak társulati, de nem választmányi tagok általi átvizsgálását elrendelni, s a társulati tagokkal átnézés végett közölni, a tagok által előterjesztendő inditványok, javaslatba hozandó alapszabály-változtatások, ügyviteli rendelkezések felett tanácskozni, tisztviselőit választani, a társulati tagnak kifogásait, panaszát — a jegyzőkönyvbe tett bemondás után — tudomásra hozza. (172. §.)

A költségjárulékot a tagok a társulati pénztárba fizetik be. A félévi hátralékok a közig. uton közadó módjára az adóhivatalok által szedendők be. Az elnök gondoskodik, hogy a hátralék kimutatása az adóhivatalnak pontosan benyujtassék. Ezen hátralékok után 6% késedelmi kamat fizetendő, melyből $^{5}/_{6}$ a társulaté, $^{1}/_{6}$ az adóhivatalé. Az adóhivatalok a beszedett hátralékokat évnegyedenkint a társulati pénztárakba beszolgáltatják. (173. §.)

A megalakult társulatnak a kisajátitási jog megadatik: a kisajátitási ár azonban ott, a hol tiszta kat. jövedelem állapittatott meg, annak huszszorosát meg nem haladhatja. (174. §.)

A vadászati jogot a visszaváltási jog tartamáig a földbirtokos gyakorolja. A magánbirtokos vagy jogutódai 10 év alatt a kártéritési árnak, beerdősitési költségeknek és 6% kamatainak törlesztése mellett a kisajátitott területet visszaválthatják, de az iránt a beerdősités befejezésére következő év első napjától számitandó 6 év alatt nyilatkozni tartoznak. (175. §.)

Az ily területek tulajdonjoga az illetőre telekkönyvileg csak akkor kebeleztethetik be, ha igazoltatik, hogy a visszaváltásra jogosult azt a törvényes határidő alatt visszaváltani nem kivánja. Az állam a beerdősitéseket előmozditja adómentességgel, mag- és csemetéknek ingyen kiosztásával, a kiültetést pénzkölcsönökkel, ha az erdősités hivatalból rendeltetik el, a végrehajtásnak hivatalbóli elrendelése esetében pénzsegélylyel, és ha az érdekeltek bebizonyitják, hogy az elérendő előny csekélyebb a beerdősitésre forditott munka és költségnél. Ez esetben az állam az elérendett érték és a beerdősitésre forditott költség-különbözetnek megfelelő tőkeösszeget, visszafizetésre való igény nélkül államsegélyképen engedélyezni köteles. (176. §.)

A törvényhozás, a beerdősitési célokra forditandó összeget, — mely a földm., ip. és keresk. miniszter által a pénzügyminiszterrel egyetértőleg beerdősitési célokra kölcsön és államsegélyképen forditható lesz, — évről-évre meg fogja határozni. A beerdősités határidejét és a pénzkölcsön visszafizetésének, vagy az államsegély folyóvá tételének feltételeit a földm., ip. és keresk. miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg határozza meg. (177. §.)

Erdei termékek szállitása a szárazon. Minden földbirtokos köteles megengedni, hogy idegen erdei termékek, bármely mivelési ághoz tartozó földjein, illetőleg magánutjain átszállittassanak, ha azok az erdőből vagy épen nem, vagy nagyobb költséggel lennének elhordhatók: azon feltétel alatt, hogy a szállitó a netán okozandó károk és költségek, s a használt magánutak és hidak előbbi jó állapotba helyezésére szükséges kiadások megtéritésére nézve az illetékes 1-ső foku erdőrendészeti hatóságnál megfelelő pénzbiztositékot tesz le. (178. §.)

A fuvarosoknak a szállitmányt szabatosan megjelölő bizonyitványnyal kell ellátva lenniök. (178. §.)

Az átszállitás szüksége, iránya, tartalma, módozatai és lehető legkevesebb kárral való keresztülvitele, és biztositási összeg iránt a felek meghallgatása után a közig. bizottság határoz, mely ellen a föld., ip. és keresk. miniszterhez a kézbesitéstől számitott 15 nap alatt lehet felebbezni, mely felfolyamodást a miniszter 40 nap alatt elintézni köteles; ha el nem intézi, a közig. bizottság határozata végrehajtható. (179. §.)

A szállitás befejezése az alispánnak (polgármesternek) bejelentendő, a ki a földbirtokost erről 8 nap alatt értesiti. Mindenekelőtt a kártéritési összegnek egyesség utjáni megállapitására utasitandók a felek, — ha az a szállitás befejeztétől számitandó 15 nap alatt létrejön, vagy kártéritési kereset nem indittatott, a biztositék a szállitónak visszaadandó, ha pedig a kártéritési kereset beadatott, akkor a biztositék a keresetre illetékes birósághoz letéteménykép hivatalból átteendő. (180. §.)

Szállitás a vizen. A tutajozás a hajózható folyókon a vizi rendszabályok mellett az eddigi gyakorlat szerint szabadon, a nem hajózható folyókon pedig, a melyeken mesterséges épitmények létesittettek, csak hatósági engedély mellett gyakorolható. A hajózásra tényleg alkalmazott folyókon azonban tilos. (181. §.)

A fausztatásra vagy tutajozásra, és e célra szolgáló vizi épitményeknek felállitására — a törvényhatóság és a közl. miniszter meghallgatása mellett a földm., ip. és keresk. miniszter — adja meg az engedélyt (182. §.), akkor, ha az illető az okozható károkra nézve elegendő biztositékot képes adni (183. §.), és csakis akkor, ha az usztatás gyakorlása által az árvédelmi épitkezések nem veszélyeztetnek. (184. §.)

Az engedély a vállalat és befektetendő tőke nagyságával arányban álló időtartamra, legfeljebb azonban 50 évre adható. (185. §.)

Az engedély kellékei: a) azon famennyiség megállapitása, a

melyet az engedélyes évenkint szállitani jogositva lesz, b) azon vizépitményeknek előadása és megállapitása, a melyek a partbirtokosok vagy a vizmű másnemü használatára jogositottak érdekében létesitendők, c) azon évi járulékoknak megállapitása, a melyeket az engedélyes az előtte nyert engedélyesnek fizetni köteles, d) a határidőnek meghatározása, a meddig tervszerinti berendezésük befejezendő. (186. §.)

A tutajozás vagy usztatás csak a berendezés befejezése után kezdhető meg. A szállitandó tutajfák és épületfák a szállitó bélyegével megjelölendők. A tüzifa csak hasábokban (tehát nem felapritva) szállitható. (187. §.)

A már kiadott engedély után ujabb engedély csak a jelenlegi jogélvezők, illetőleg engedményesek meghallgatása után adható ki, ha t. i. kitünik, hogy a szállitani engedélyezett famennyiségen felül a vizen még több is szállitható, azon esetben, ha a vizen csak az engedélyezett famennyiséget lehet szállitani, de bebizonyittatik, hogy az engedmény birtokosai a berendezés befejeztétől számitandó 5 éven át az engedélyezett fatömeget egyszer sem szállitották, akkor azon tömeg leszállitására ujabb engedély adható, mely az engedményesek által valamely évben szállitott legnagyobb famennyiség és az engedélyezett összeg közötti különbözetnél nem nagyobb, p. o. ha A-nak 1000 köbméter szállitására adatott az engedély, A. azonban csak 800 köbmétert szállitott, és ennél többet soha sem, tehát B-nak 200 köbméter szállitására adható ujabb engedély, mert ezen 200 köbméter képezi azon különbözetet, mely a szállitott és engedélyezett famennyiség között létezik.

Ha valamely vizen az engedélyezett famennyiségen felül még több is szállitható, az engedményesek azonban az engedélyezett tömeget 5 év alatt egyszer sem szállitották egész mennyiségben, akkor szállitási engedély adható azon tömegre, mely a szállitásra engedélyezett és a tettleg leszállitott tömeg közötti különbözetből, valamint az engedélyezett tömegen felül még elszállitható, p. o. A-nak 1000 köbméterre adatott engedély, ő csak 800 köbmétert szállitott, de szállitható még 800 köbméter, tehát B-nek 1000 köbmétert szállitására adható meg az engedély. — Ily esetben a jogositottak mindenikének az usztatásra határidő tüzendő ki, mely alatt az usztatás kártérités terhe alatt befejezendő. (188. §.)

A szállitási engedély oly vizekre, hol a jogtulajdonos az usztatást vagy tutajozást, időhöz nem kötött igazolt kizárólagos, joggal gyakorolta, jelen törvény kihirdetése után 50 év alatt csak a jogtulajdonos beegyezésével adható ujabb engedély. Kötelesek azonban a kizárólagos usztatási vagy tutajozási joggal birók az uszavizre utalt erdőbirtokosoknak, a mennyiben azokkal a fausztatás teljesitésére nézve megegyezni nem tudnának, s a mennyiben saját fájuk leszállitása nem akadályoztatnék, az usztatást vagy tutajozást megengedni, vagy azoknak a fa leszállitásra kész fakészletét a helyi áron megvenni, vagy a költségek megtéritése mellett leusztatni. Ha pedig valamennyi erdőbirtokos fája leszállitható nem volna, akkor a szállitási elsőség a

jogtulajdonos birtokosának leszállitandó fakészletéhez legközelebb eső erdőbirtokost illeti. (189. §.)

Ha ugyanazon vizen többeknek adatik usztatási engedély, mindegyik engedélyesnek külön usztatási idő szabandó meg, mely alatt az usztatást köteles befejezni, itt az elsőbbség a korábbi jogélvezőket illeti, a többiekre nézve a felszerelt folyamodvány beadásának ideje, ugyanazon időben beadott folyamodványoknál azt illeti az elsőbbség, a kinek szállitandó fája nagyobb becsértékkel bir, p. o. egynek cserfája van, a többinek bükk, a cserfa szállitandó előbb, mert az legdrágább. (190. §.)

Oly vizen, melyen az usztatás vagy tutajozás gyakoroltatott, a szállitási engedélyt nyerő tartozik az eddigi jogélvezőknek a vállalat berendezésére tett költségek megtéritése fejében, a szállitandó famennyiség és használati idő arányában, az engedélyben megállapitott évi járulékot fizetni; ugyszintén a fentartási költségeket, valamint az esetleges kártéritéseket is, az engedélyben megállapitandó részben viselni; az általa netán ujabban tett épitmények használatát, (a raktárak és mesterséges kikötők kivételével) a szállitásra korábban jogosultaknak ingyen átengedni, a későbbi engedményeseknek pedig a fentebbi pont szerint megengedni. Ő azonban igényt nem tarthat az általa tett épitmények költségeinek a korábbi jogosultak által leendő megtéritésére. (191. §.)

A tutajozásra vagy fausztatásra szükséges engedély iránti folyamodvány a földm., ip. és keresk. miniszteriumhoz adandó be, kimutatandó a szállitandó famennyiség és annak választéka, mellékelendő a folyó vagy patak azon szakaszának tervrajza, a melyen a vizmüvek létesitendők. A már létező vizi épitmények, különösen a malomgátak, csatornák, véd- és szabályozási müvek, a felállitandó vizépitmények, nemkülönben a folyó medrét, vagy vizjárását módositó munkálatok a tervben feltüntetendők. Végre tüzetesen kimutatandó a folyamodó által, hogy miként akarja összeegyeztetni a tutajozás vagy usztatás érdekeit a folyóvizen levő malmok, és az üzleteknek vagy öntözési telepnek korábban szerzett vizijogaival. (192. §.)

A földm., ip. és keresk. miniszter a kérvényt véleményadás végett a törvényhatóságnak leküldi. (193. §.)

Ha olyan vizen való tutajozásra vagy usztatásra kéretik az engedély, melyen már a folyamodvány beadása előtt legalább öt éven át fa nem szállittatott, vagy uj vizi épitmények létesitése kéretik, vagy ha gyakoroltatott ugyan, de a folyamodó ujabb vizi épitményeket tenni nem akar, a tényleges joggyakorlók vagy engedélyt nyerők, vagy a fentebbi esetben (194. §.) az érdekelt községek, malom vagy más iparüzletek, és öntözési telepek tulajdonosai az alispán (polgármester) által a kérvény leérkezése után 8 nap alatt értesitendők, s a tervek a kihirdetési napon túl 30 napig közszemlére kiteendők. A nyilatkozatok és észrevételek az illetékes hatósághoz szinte 30 nap alatt nyujtandók be. Később beadott észrevételek figyelembe nem vétetnek. A 30 nap eltelte után az összes iratok és tervek, a beérkezett nyilatkozatokkal együtt legfeljebb 15 nap alatt a földm., ip. és

keresk. miniszterhez felterjesztendők, a ki az engedély tárgyában végérvényesen határoz. (195. §.)

A tutajozás vagy szállitás megszünik: az engedélyezett idő lejártával; a vállalat berendezésének a kiszabott idő alatti elmulasztása esetében. (196. §.)

Az esetben, ha a szállitási jog a törvény kihirdetése előtt 50 évnél hosszabb, vagy határozatlan időre szereztetett is meg, ezen jog a törvény kihirdetésétől számitandó 50 év után megszünik, még az esetben is, ha a jog kizárólagosan szereztetett volna meg; ezen utóbbi esetben azonban kizárólagos jogtulajdonos az ujabbi engedély megnyerésére elsőbbséggel bir. (197. §.)

A kisajátitási jog az 1881: XLI. t.-c. értelmében az engedélyesnek megadatik. (198. §.)

A fausztatást vagy tutajozást gyakorlók kötelesek azon partrészeket, épületeket, viz- és útépitményeket, melyek az usztatás vagy tutajozásra szükségesek, saját költségükön védmüvekkel biztositani; ha ezen védmüvek a védelemre a gyakorlatban elégtelennek bizonyulnának, a földm., ip. és keresk. miniszter, a közm. és közl. miniszterrel egyetértőleg a tutajozás vagy fausztatás megkezdésétől számitandó 3 évig ujabb védmüvek létesitését vagy a meglévőknek átalakitását az engedély megszüntének terhe alatt elrendelheti. Az engedély megadása után mások saját céljaikra épitett vizmüveket, a tutajozás vagy usztatás általi megkárositás ellen tulajdonosaik, nem pedig az usztatást gyakorlók kötelesek megvédeni. (199. §.)

A zsilip, gát és malomtulajdonosok vizi épitményeiknek a tutajosok vagy fausztatók költségén a tutajozás vagy fausztatás lehetővé tétele céljábóli átalakitását tartoznak türni. Ha a tutajozás vagy usztatás másként eszközölhető nem lenne, kötelesek beegyezni abba, hogy a hatóság által megállapitandó időszakban üzletük előre fizetendő kártérités mellett szüneteljen. (200. §.)

A tutajozás vagy fausztatás által okozott károkért a vállalkozó felelős, ha azonban a kár nem csupán a tutajozás vagy usztatás miatt támadt, akkor a vállalkozó s a fausztatásra, tutajozásra jogositottak munkásai szükség esetében jogositva vannak a viz partján fekvő földeken szabadon járni, az okozott károkat azonban a föld birtokosának megtériteni tartoznak. (201. §.)

Azon károk iránti keresetek, a melyek fausztatásból származnak, a közig. hatósághoz is beadhatók. [1])

A szállitás megkezdése 8 nappal előbb a törvényhatóságnak bejelentendő, a leusztatandó anyagok utjába eső malom és zsiliptulajdonosa 24 órával előbb értesitendő. Ha a kedvezőtlen vizállás miatt a bejelentett napon a szállitás meg nem kezdhető, az a 8 nap letelte után a legelső kedvező vizállásnál meginditandó. (203. §.)

Az usztatás bevégzése mind a törvényhatóságnak, mind az érdekelt községeknek bejelentendő. A községek pedig kötelesek 3 nap

[1]) A fausztatás által okozott károk megtéritésére irányzott kereset birói uton a közig. hatóság előleges eljárása nélkül is elbirálandó. 1889. febr. 8. 5160. sz. a. Cur. hat.

alatt a partbirtokosokat hirdetmény utján felhivni, hogy káraikra nézve, ha keresetet akarnak inditani, azt 15 nap alatt az illetékes biróságnál adják be, a hirdetmény szokásos módon közzéteendő, 15 napon át kifüggesztendő, a hirdetmény megtörténtéről jegyzőkönyv veendő fel, az a községi biró, jegyző s két helybeli lakos által, kik a kihirdetésnek tanui voltak, aláirandó. (204. §.)

A hirdetés után következő 30 nap alatt, a kereset be nem adása a kereseti jog megszüntét vonja maga után. (205. §.)

Engedély nélküli fausztatás, tutajozás, vizi épitmény felállitása, épitkezési, szabályozási munkálatok teljesitése, mint erdőrendészeti kihágások 100—1000 frtig, az usztatás megkezdésének vagy bevégzésének a kellő időbeni be nem jelentése 10—100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (206. §.)

Ha az engedély nélküli épitkezés vagy usztatás céljaira engedély nélkül foganatositott folyó és patakszabályozás másokra nézve káros, tartozik az épitkező a pénzbüntetésen kivül az előbbi állapotot saját költségén helyreállitani, különben az az ő költségén állittatik helyre. (206. §.)

Azon közbeeső időre, mig ezen törvény 2—18. §. rendelkezései életbe fognak lépni, a földm., ip. és keresk. miniszter tudomására jönne annak, hogy az állam felügyelete alá helyezett erdőkben célszerütlen, és az erdőállagot megtámadó üzem folytattatnék, azt ideiglenesen betilthatja, s a tulajdonosnak, az erdőfelügyelőnek és a közig. bizottságnak meghallgatásával azon erdők számára ideiglenes gazdasági tervet állapit meg.

Az 1887:21. t.-c., mely az erdélyi részekre vonatkozó zárlatokra nézve egy év alatt, továbbá az 1807:20. t.-c., 1840:10. t.-c. intézkedései hatályon kivül helyeztetnek.

Allattenyésztés.

Az állattenyésztés a mezőgazdaságnak egyik dúsan jövedelmező ágát képezi, de másképen is szoros viszonyban áll a gazdászattal trágya és munkaerő tekintetében. A gazdászat folytathatására lényeges alapul szolgál. Állattenyésztés alatt pedig értjük a gazdaság előmozditására szükséges állatoknak szaporitását, nevelését, eltartását és azokból huzott hasznokat. Ide tartoznak a szarvasmarha, ló, juh, sertés, kecske. Ha tehát azt akarjuk, hogy marhatenyésztésünk virágozzék, s azokat hasznothajtólag tenyészszük, mindenekelőtt meg kell választanunk a tenyészfajt, a melytől szaporitani akarunk; gyenge, formátlan állattól jó, életerős marháink soha sem lesznek, de rosz tartás mellett sem érünk célt. Hogy a marhatenyésztés nagyobb lendületü virágzásnak örvendhessen, hogy jó tenyészfajokra tehessünk szert, a törvényhozásnak főhivatása segédkezet nyujtani ezen gazdasági célok elérésére. Sokat tehetnek e tekintetben a kormány és a gazdasági egyesületek, a tenyészanyagoknak kedvező feltételek melletti átengedésével, de különösen a törvényhatóságok az okszerü tenyésztés előmozditását biztositó szabályrendeletek alkotásával, hogy a tenyésztésnek utjában álló minden akadály elhárittassék.

A szarvasmarhatenyésztés érdekében adott ki ugyan a földm., ip. és keresk. miniszter egy körlevelet a törvényhatóságokhoz, hogy szabályrendeletet hozzanak az iránt, hogy a tenyésztésre nem alkalmas vagy pedig teljesen meg nem felelő községi apaállatok a tenyésztésből kizárassanak és a községek köteleztessenek a megfelelő apaállatok beszerzésére, esetleg ilyenek a községek részére és azok terhére közigazgatási uton szereztessenek be. 1884. 11459. sz. a. földm., ip. és keresk. m. r.

Ezen rendelet kapcsán a miniszter egy ujabb körrendeletet bocsátott ki a közgazdasági előadókhoz, a tenyészbikáknak országos tenyésztési célokra megejtetni szokott bevásárlások iránt. 1885. nov. 18. 60548. sz. a. földm., ip. és keresk. m. r.

A bevásárlások a miniszteri megbizottak által eszközölteti. E célból a bikák február és március havában fognak megszemléltetni, tehát január hó 30-án beterjesztendők a tenyészbikák száma, hogy

február hó 15-ig a miniszter tudja a községeknél és magánosoknál a tenyészbika-szükségletét.

Az előadónak tehát jegyzékbe kell foglalni a megvásárlásra felajánlandó tenyészbikákat, és ugyanott létező tenyészbikaszükségletet, az előbbi jegyzék január hó 20-áig, az utóbbi február hó 15-ig okvetlenül beküldendő; szükséges tehát, hogy a közig. előadót működésében a törvényhatóságok és a gazdasági egyesületek támogassák. Csak tiszta magyar, berni, ementhali, kuhlandi, punzgaui, mollthali és allgaui és egyéb borzderes fajta bikák fognak vásároltatni és átengedtetni, és pedig a magyar fajta bikákból $2^{1}/_{2}$—3, a nyugoti fajta bikákból $1^{1}/_{2}$—2 évesek. Fekete tarka bikák semmi esetre sem vásároltatnak. A hivatkozott jegyzékbe csakis a kivánt követelményeknek megfelelő tényálladékok veendők fel.

A tenyésztők által vételre bejelentett tenyészbikák márciusban, legkésőbb ápril hó első felében fognak a megbizottak által megszemléltetni, és a tenyésztésre alkalmasak vételárát a felveendő vásárlási jegyzőkönyvek alapján fogja a megbizott kiutalványoztatni. A kialkudott vételár csak miniszteri jóváhagyás után fizettetik ki, miről az eladó a miniszterium által értesittetik.

Az ekép megvásárolt bikák a lehetőséghez képest ápril hó 15-éig vétetnek át a kincstár által. Ha pedig ez ideig át nem vétethetnének, az eladónak a megvett bikák tartásaért naponkint 2 klgr. zab és 7 klgr. szénáért 35 kr. tartási dij, a tenyésztő által benyujtandó számla alapján fizettetik ki a kincstár által. A gondozásért dij fel nem számitható.

A bikák a gazdasági egyesületek, esetleg a törvényhatóság vagy az illető előadó által következőleg fognak kiosztatni:

Magántenyésztők a bika átvételekor tartoznak annak vételárát kifizetni (ha a tenyészbika a községiek által is használtatik) három féléves, január és julius 1-ső napján esedékes kamat nélküli részletekben fizettethetik.

A községek a bika vételárát három féléves, január és julius hóban fizetendő kamatnélküli részletekben törlesztik, ha pedig a bika teljes vételárát kifizetni nem képesek, részükre a becsárból 20% engedtetik el. Nagyobb kedvezményben csak akkor részesülnek, ha hitelesen kimutatják, hogy igy sem szükséges a bikát megszerezni. Az előadók által — a bikát kérelmező községek vagy magánosoknak — vagyoni viszonyai is felveendők a bikaszükségleti jegyzékbe, s javaslaton, hogy mily kedvezményben részesitendők megjegyzi, hogy a kedvezmény mérve iránt a miniszterium határozhasson.

Tenyésztehenek országos tenyésztési célokra sem nem vásároltatnak, sem ki nem adatnak. Az előadónak ezen rendelet közzététele körüli költségei a minísztérium által megtérittetnek.

A szarvasmarhatenyésztés nagyobb fejlesztését, a tenyésztés jövedelmezőségét a tejgazdaság is nagy mérvben fokozza. E célra adott ki a földm., ipar és keresk. miniszterium egy körrendeletet, hogy: a szarvasmarhát tartó gazdák a tejnek célszerü értékesitését biztositó szövetkezetekké alakuljanak, és átalában a tej különböző

értékesitési módozataival, ezeknek feltételeivel, és az ügynek gyakorlati és pénzügyi oldalaival megismerkedjenek. E célból a minisztérium egy szakértő közeget alkalmaz, a kinek feladata a tejgazdaságot berendezni óhajtó gazdáknak dijtalanul tanácsot és utmutatást adni.

A marhaeladásoknál követendő szabályok. L. állategészségügy.

Svájci egyezmény.

A marhatenyésztés akadályainak elháritására szolgál azon állategészségügyi egyezmény is, melyet államunk 1883. évi március hó 31-én a Svájccal kötött, mely az 1883. évi 42. törvényben becikkelyezve találtatik. E szerint:

Ragályos tüdővész kiütése esetében a két állam kölcsönös óvintézkedéseket tesz.

Legeltetés végett a szerződő felek egyikének területéről a másiknak területére hajtott marhák behozatala következő feltételek mellett engedtetik meg:

a) a nyájak tulajdonosai az ország határán a legeltetésre szánt állatoknak darabszámát és megkülönböztető jeleit magába foglaló jegyzéket fognak hitelesités végett az ország határán átnyujtani;

b) visszahajtás esetében csak azonosságuk igazolandó.

Ha mindazonát a legeltetés ideje alatt a legeltetési helytől 20 kilométernél kisebb távolságban lévő helyen vagy uton, a melyen a nyájnak a határállomáshoz való visszahajtásakor haladni kell, betegség ütne ki, akkor az állatokat a másik szerződő fél területére visszahajtani nem szabad, kivévén, ha eleséghiány, vagy rossz időjárás miatt az szükségessé nem válna. Ilyen esetekben az egészséges állatok visszatérése a kormányok által megállapitott óvrendszabályok mellett történhet.

A határtól 5 kilométer távolban fekvő helységek lakosai bármily időben az eke vagy szekér elé fogott állataikkal földmivelés vagy üzlet céljából oda átmehetnek következő feltételek alatt:

a) a határon átmenő minden fogat, a fogat tulajdonosa vagy hajtójának nevét, a marha leirását, a határterületnek kiterjedését, a hol dolgozni fog, tartalmazó azon község bizonyitványával legyen ellátva, a hol az állatok istállója van;

b) azonkivül a kihajtáskor ép ugy, mint a visszahajtáskor azon községnek bizonyitványa, a honnan a fogat érkezik, és ha más község területét átlépi, ezen község bizonyitványa is szükséges, mert igy igazolható az állatoknak vészmentessége, és hogy azt minden irányban 20 kilométernyire környező vidéken, sem marhavész, sem ragályos tüdővész nem uralg. Ezen bizonyitvány minden 8 nap után megujitandó.

Lótenyésztés.

A lótenyésztés nemzetgazdasági fontosságú, mert egyrészről nemcsak hogy szép jövedelmet nyujt, de a mellett a földmivelésnél is nélkülözhetlen. Azért a lótenyésztés előmozditása minden államnak egyik fő gondjai közé tartozott, és tartozik.

A lótenyésztés emelésére, különösen pedig tenyészkancák és jó mének nevelésére kormányunk is különös gondot fordit. E célra az évi költségvetésbe is nem csekély összeg vétetik fel, mely lótenyésztési jutalmak, lóversenyek, s a lótenyésztés egyéb céljaira fordittatik.

Pályázatot is nyitott az országban tiz állomáson, hol a 4—7 éves jó anyakancák és 3 éves jó magán mének és csikók tulajdonosainak, jutalmak, illetőleg pályadijak osztattak ki.

Intézkedett, hogy a vidékeken a gazdasági egyesületek által tenyésztők- és szakértőkből választott lótenyésztési bizottmányok alakittassanak, az egyes megyék vagy gazdasági egyleteinek lótenyésztési ügyei feletti őrködésre, a tenyésztés érdekeinek és igényeinek a kormány irányábani képviseletére, tapasztalataik és tanácsaikkali támogatására. — E bizottmányok hatósági támogatásban részesülnek, tagjai dijazást nem kapnak, de költségeik megtérittetnek.

A bizottmány teendői: a földmivelési miniszteriumot a nép tenyésztési szokásairól, a lovaknak munkára alkalmazási módjáról, a tenyésztés által a vidékre háramló előny fokáról értesiteni, továbbá a tenyésztésanyagnak szám és faj szerinti létszámát felterjeszteni. A vidék fedeztető állomására alkalmazandó mének szükséges száma és faja iránt véleményt adni. A fedeztető állomások alakitására célszerü helyeket kijelölni. A fedeztető állomások szervezését kérő folyamodványokat véleményezés végett a miniszteriumhoz felterjeszteni. A fedeztető állomásokon minden visszaélést megakadályozni. Feladata a néppel a józan tenyésztési elveket, valamint a lóápolás és nevelés helyes szabályait megismertetni, az uralgó hibás előitéletekről a népet elszoktatni, a hatóságot és a kormányt a tenyésztés érdekére nézve szükséges és célszerünek látszó intézkedések megtételére emlékeztetni.

Ezen központi bizottság javaslatot tesz a lótenyésztés körül teendő intézkedések és rendszabályok kérdésében, s véleményt ad ezen rendszabályok életbeléptetése módjának legcélszerübb eszközlése iránt. A viszonyokról való tájékozottság megkezdése végett a miniszterium az ország kiválóbb tenyészdéinek összeirását elrendeli, hogy ismeretével birjon az állami tenyészdék mellett okszerüen kezelt s az országos lótenyésztésre befolyást gyakorló magánosok tenyészdéiről.

A lótenyésztés céljából minden község tiltassék el minden egy évet meghaladó ménnek akár utcára, utra, vagy legelőre való szabadon bocsátásától, mert igy a mén a korai és mértéktelen fedezés által kimerülvén, okszerü tenyésztésre nem használható. Ezen tilalom át-

hágói érzékenyen büntettessenek meg, továbbá csak a lótenyésztési bizottmány által alkalmasoknak talált községi mének egyeseknek dij mellett bocsáttassanak fedezésre, — megtiltatik azonban hibás, szabálytalan alkotásu gyenge mének általi hágatás. Figyelmeztetendők a községek, hogy a rendes és ép alkotású mének a hágatásból ki nem zárhatók, de a kancához okszerüen nem alkalmazható községi méneket, a kanca anyagához illő fajuval cseréljék fel. A mének a ménesben a szabad hágatástól visszatartandók, mert a mértéktelen hágatás a mént elerőtlenitvén, öröklő idegbénaságnak tétetnék ki az egész lóállomány.

A lónemesités céljából fedezési és hágatási állomások oly községekben állittathatnak fel, a mely községek a mének elhelyezésére szükséges fészerekkel és istállókkal birnak és azokat rendelkezésre ingyen bocsájtják, a méneket, az állam által megtéritendő rendes, egyszerü katonai eledel zsoldért élelmezik, és a mének tökéletes eltartására, takarmánynemüeket a miniszterium által előre, őszszel a piaci árak alapján meghatározandó árért szállitani hajlandók. A legénység elszállásolásáért $1^1/_2$ kr. hálópénznél több nem követelhető, sőt ha ezt követeli a község, ezen követelést nem igénylő községbe helyeztetnek a mének. A legénység élelmezéséért a zsold csak szegényebb községeknek adatik meg, a melyeket a tenyésztésre szoritani kell. Községi tulajdont képező istállóért szálláspénz nem fizettetik. Takarmányt szállitani nem hajlandó község, állomásra nem számithat.

A lótenyésztéssel nem foglalkozó nép, a szürke lovak ellen előitélettel és ellenszenvvel viseltetik azért, mert azok — ugymond — a hadsereg részéről ki vannak zárva és igy kevesebb kelendőségnek örvendenek; ez téves nézet, mert a hadsereg számára szinkülönbség nélkül vásároltatik be a lószükséglet. (1869. 20361. sz. a. m. r.)

A honvédlovaknak tartásra való kiadása.

A lovak kiadásánál a század parancsnoka meggyőződést szerez, hogy a vállalkozó a lovak értékére nézve kellő biztositékot nyujt-e? Minden egyes lóról — a század vagy szórlövegosztag parancsnoka által a fél számára, aláirt, a parancsnokságnál pedig téritvénykép megőrzendő példány a fél által aláirt igazolványi könyvecske állittatik ki, mely könyvecske — a március és ápril hóban s az őszkor a lovaknak bizottságilag foganatositott szemle alkalmával — mindig elviendő, abba a vizsgálat eredménye szerint töltetik ki. A vizsgálatokra a kitüzött napon és helyen a lovak, további tartására való igény elvesztése és 3 havi tartási költség megtéritési kötelezettsége mellett — előállitandók.

A vállalkozótól igazolható indokból visszavett vagy azáltal visszaadott lónak igazoló könyvecskéje is visszaadandó, s a visszavétel indoka bizottságilag és a vállalkozó aláirásával igazolandó. A visszavett és másnak adott ló — az előbbi vállalkozónáli való tartási évek be-

számitásával válik ennek tulajdonává — s az előbbi tartási idő ennek javára esik. 4 évig a vállalkozónál volt lovak a tettleges állományban visszatartandók, s helyettük fiatalabbak adatnak a vállalkozónak.

Minden 5 éven át a vizsgálatnál kitünő állapotban talált lovak az illető tartóknak jutalomkép már az ötödik tartási év lejártával miniszteri jóváhagyás mellett tulajdonába bocsáttatnak. — Lószemlevizsgálatkor rossz, de javitható állapotban talált lovak feljavitása a vállalkozót terheli, és tovább is birtokában hagyandók oly feltétel alatt, hogy a javulás igazolására a lovat két hó mulva az illető parancsnokállomáson megtekintés végett mutassa be, a vállalkozó megbizhatlansága esetében pedig a ló 3 havi, vagy rövidebb időre is a vállalkozó költségére kincstári ellátásba veendő, — melyben az bizottságilag el is marasztalandó.

Őszi gyakorlatokra bevont s szolgálatképtelen állapotban talált lovak, a századnál a vállalkozó terhére rovandó költségen feljavitás végett visszatartatnak, (1874. évi 31036. szám a. honv. miniszteri rendelet) sőt alapos okokból a vállalkozónak a ló további kiadása meg is tagadható, s más vállalkozónak adható ki. Ha pedig a vállalkozónak két havi javitásra kiadott ló ismét rossz állapotban találtatnék, s ennek bizottságilag igazolandó oka nem a ló szerve hiányában rejlenék, mert ekkor a ló teljes kártéritési kérdése merül fel, attól a ló elveendő, s ujabb 3 havi tartási költségekben elmarasztalandó. Ha azonban a vállalkozó a lovat az elvállalt időre megtartani, illetőleg szemle után visszavenni nem akarná, és más megbizható vállalkozót nem állit, akkor január—juniustól tartó időszakban két havi — azon túli hónapokban 3 havi tartási dijat fizet; ha azonban a ló átvételére vállalkozó akad, csak időközben a kincstár által viselt költség téritendő meg.

A vállalkozó, a hibája miatt szolgálatképtelenné vált s kiselejtitett ló eladásából befolyt áron felül a vételárból hiányzó összeget köteles megtériteni, hibája miatti elhullás esetében pedig az egész ló árát köteles megfizetni, sőt önhibáján kivüli eset kivételével betegedés vagy elhullás esetében az állatorvos (gyógykovács) utazási és egyéb felmerülendő költségeket a vállalkozó köteles fizetni, ily esetekben azonban, a helyi polgári, s törvényhatósági tagnak dij nem jár. (1874. évi 25267. sz. a. honv. m. r.)

Ragályos kórnak ismert nyavalyában (mihez a lépfene is tartozik) elhullott kincstári lovak bőre összevagdalva a hullával együtt szabályszerüen elásandó.

A vállalkozó által épen visszaszolgáltatott, de a szolgálatban haszonvehetetlenné vált vagy elhullott ló helyett — ha van — más ló adandó, ha nincs, a legközelebbi lókiadásnál elsőbbséggel bir. A vállalkozó a ló megbetegedését vagy bármily más szolgálatképtelenségét a csapat parancsnokánál azonnal bejelenteni köteles.

Kincstári kancalovak vemhessége s csikózása eseteiben következő szabályok érvényesek:

1. Ha a kancák kiadatásuk előtti időben vemhesedtek meg — a vállalkozóknál hagyandók, a csikó is az ő tulajdonává válik.

2. Ha azonban a kanca a téritvény ellenére is tenyésztésre szándékosan használtatott, a vállalkozótól a vemhesség megállapitása után azonnal visszaveendő, s a csikó elválasztásáig annak terhére a létszámban tartandó, azután a kincstár javára eladandó, a kanca pedig más vállalkozónak adandó ki; ha azonnal ki nem adható, az ellátási költségeket a vállalkozó viseli; ezen eljárás követendő akkor is, ha a kiadott kanca a vállalkozónál nem szándékosan, de mulasztása folytán vemhesedett meg, és a vemhesség be nem jelentetett, — de ha a vemhesség észlelete után bejelentetett, a ló a vállalkozónál hagyandó ugyan, de a csikó 6—8 heti szoptatási idő után a kincstár javára elárverezendő. (1873. évi 50461. honv. m. r.)

Honvédség számára vett kincstári lovak, mig a vállalkozó korlátlan tulajdonává nem válnak, közmunkákra s előfogatokra nem kötelezhetők. (1874. 8992. sz. honv. m. r.)

Mozgósitás esetei.

Mozgósítás eseteiben minden lótulajdonos (az udvartartást, a közszolgálati, postaforgalmi és az állami lótenyészintézetek kivételével) köteles hadiszolgálatra alkalmas lovait kárpótlás mellett az államnak átengedni. (1873. évi 20. t.-c. 1. §.)

A törvényhatóságok a szükség szerint egy vagy több bizottságot alakitanak, melyek egyszersmint mint lóavató bizottságok is működnek.

Minden ily bizottság áll:

a) a törvényhatósági bizottság által választott elnökből;

b) a jár. szolgabiróból, vagy megfelelő tisztviselőből, a főispán által kinevezendő;

c) három feleskedett becslőből, kik lehetőleg a gazdasági, vagy lótenyésztési egyletek tagjai, de tettleges katonai szolgálatban nem álló szakértőkből választandók;

d) egy lehetőleg okleveles állatorvosból.

Minden ily bizottsághoz a közös hadügyi és honvéd. miniszter egy főtisztet, sorhadi és honvédállatorvost nevez ki. (U. o. 6. §.)

Az állitási év január 1-én — négy évet meghaladó lovak minden községből — külön vezettetnek elő, bizottsági vizsgálat után, mint hátas, hámos vagy hordlovak külön osztályoztatnak.

A jövő 1886-ik évben a lólétszám osztályozása nem szükségeltetvén, csak a lovak irandók össze. Ennek folytán az egyes községekben és az ezekhez tartozó pusztákon található összes lovak, csikók a kimutatásba felveendők, és az igy szerkesztett községi kimutatások alapján járásonkint összesitett kimutatások szerkesztendők. A megye területén találtató összes kocsik és szekerek szinte a kimutatásba összeirandók, és ezen községi összeirás a járási kimutatásba összegezendők. A lovakról és szekerekről felvett járási sommás kimutatások

az év február hó végeig a honvédelmi miniszterhez felterjesztendő. 1885. dec. 27. 6170. sz. hv. m. r.

A lóállomány összeirása.

Az összeirás alól kivétetnek: a) a király és családja udvartartásához tartozó lovak, kocsik és szekerek, b) az udvari és állami ménesek és lótenyész-intézetek lovai.

Összeirandók azonban: az állami és törvényhatósági szolgálatban álló egyéneknek a közszolgálat teljesitésére tartani kötelezett lovai, b) a postamesterek és postabérlőknek a postaforgalom folytatására tartott lovai, c) az 1, 2, 3 éves csikók, ezeknek összeirása statisztikai adatként szükséges. 1882. dec. 8. 54176. szám a. honv. m. rend.

Az állitás alól kivétetnek a lótenyésztési bizottság által kiállitott bizonyitványnyal tenyésztésre alkalmasoknak nyilvánitott, szopós csikóval biró kancák, akár állami vagy lótenyésztési bizottságok által engedélyezett magán vagy községi mén által hágott, s tulajdonosaik által fedeztetési jegyekkel igazolt kancák.

Az osztályozott lovak közül azok avattatnak fel, a melyeket tulajdonosaik a pótlovakra megengedett árért önként átengedni készek. A többi lovak a szakértő becslők által a felavatandó lovak belértéke s szolgálati képessége szerint becsültetnek meg. Egyetnemértés esetében a becslők szavazattöbbséggel határoznak, mind a háromnak külön véleménye esetében a becs középára vétetik.

A becslés alá került lovak közül először mindig a legolcsóbb becsáruak avattatnak fel. Az egész lóállomány igénybe nem vétele esetében a felavatott, de még meg nem bélyegezett ló helyett tulajdonosa más hasonló osztályu lovat állithat ki, ha pedig két lovánál több volna, összes lovainak csak fele vétethetik igénybe. Az állitási bizottság határozatát felebbezni, vagy az ellen más jogorvoslatot használni nem lehet. Törv. 8. §.

A lovak betegségét (az elővezetett lovak és adatok valóságát) bizonyitványnyal kell igazolni. 1879. 67. sz. a. hv. m. r.

A lóállitásra meg nem jelent lótulajdonos lova előállitására kényszerithető; ha mulasztását igazolni nem tudná, a kényszerállitásból eredő költségek megtéritésén felül minden egyes lova után 10—100 frtig terjedhető pénzbirságban marasztalandó el. Törv. 9. §.

A felavatott lovak ára készpénzben azonnal kifizetendő. A szállitási és ellátási költségeket a kitüzött felavatási határidőtől számitandó 48 óráig a tulajdonos viseli. Törv. 10. §.

Az ily költségeket a sorozó bizottság határozza meg, s azt a sorozó tiszt nyugta mellett a tulajdonosnak kifizeti. 1874. 67. sz. hv. m. r.

Egy és ugyanazon kerület vagy egyes községei a kényszer-állitás elkerülése végett lovaikat önkéntesen is kiállithatják, és ekkor minden felavatott lóért 10% nagyobb ár fizettetik, de ekkor a lovak készentartandók, hogy 48 óra után előállittathassanak. Ha ezen határidő alatt alkalmas ló kellő számmal nem szállittatnék, a bizottság jogo-

sitva van a hiányzó lovakat bármi áron beszerezni, a költség és ártöbblet a mulasztó kerület vagy község által levén megtéritendő. Törv. 11. §.

A lovakért fizetett hidvám és révdij az állam által megtéritendők. Törv. 14. §.

A legifjabb kor az állitási év január 1-vel meghaladott 4 év, legidősebb kor hátaslónál 10, hámos és málháslónál 12—14 év. Az 1 és 2 éves csikók az évi összeirás és elővezetés alól kivétetnek.

A besorozott lovak mértéke: lovassági hátaslónál 155 cent., tüzérségi hátas és hámoslónál 161 cent., de itt 6—13 cm. hiány is lehet, teherhordónál vagy lóöszvérnél 140 cm., szamáröszvérnél 137 cm.

A ló magassága szalaggal a patkó felett és patkó sarka előtt a patasorok falának legalsóbb széléhez illesztetik, és innen a marj legmagasabb pontjáig méretik.

A kincstárnak jogában áll a pótáron átengedett lovakat a törvényes szavatossági idő alatt, ha azok fekete hályog vagy hónapos vakságban, vagy kábaságban szenvednek, a gyanus keh, vagy takony esetén 15 nap, csira (rozsféreg), csökönösség, belső vagy tyukhályog esetében 30 nap alatt a vételár visszakövetelése mellett tulajdonosának visszaadni. 1874. 67. sz. a. hv. m. r.

A lovakat tulajdonosaik a kötőfékkel és a megpatkoltakat patkóval kötelesek átadni. Utasit. 16. §.

A ló létszámának megállapitása végett a lóállománynak minden évben jan. 20—31-éig be kell jelentetni. A ló (málhás) tulajdonosai a lószámlálás megkezdése előtt a lóállományban bekövetkezett változást (eladás, vételt), tartózkodási helyük elöljáróságánál bejelenteni tartoznak, hogy a bejelentési s összeirási kimutatást kijavitani, s az uj tulajdonos részéről az osztályozó bizottság elővezetése iránt intézkedni lehessen.

Lóállományaikat a kitüzött határidő alatt bejelenteni elmulasztott lótulajdonosok, az utólagos bejelentésre utasitandók, s a közig. hatóság által minden hó után 10 frtig megbirságolandók, — de ha távol vannak rendes lakásuktól, megengedtetik, hogy tartózkodási helyükhöz legközelebb működő lóosztályozási bizottság elé vezethessék lovaikat, azért a tulajdonosok ezen hely elöljáróságánál a lóállományt, ideiglenes tartózkodásuk tartamát, helyeit, járást, az oda vitt lovak számát pontosan előadni, s a lovaknak megbizás utjáni osztályozását kérni tartoznak. Az ekkép nyerendő engedély menti csak fel a tulajdonost rendes tartózkodási helyén való előállitás kötelezettségétől.

A lószámlálás és osztályozás minden 2-ik évi őszkor a mezei munkák bevégezte után teljesitendő. — Az elővezetni elmulasztott s mulasztásukat igazolni nem képes lótulajdonosok lovaiknak utólagos elővezetésére utasitandók, s minden ló után 15 frtig megbirságolandók. Szopós csikóval biró anyakancák a más helyen foganatositandó osztályozásnál az elővezetés alól felmentetnek, de tulajdonosaik az előirt bizonyitványokat előmutatni tartoznak, ősz-

véreknek az osztrák-magyar monarchia határain való kivitele el van tiltva. 1878. jun. 15. pénzügym. r.

Lovat vásárlók vagy cserélők a lólevelet a vasuti bizottság, vásáron kivül az illető elöljáróság által nevükre átiratni tartoznak — ezen átirás nélkül vásárolt lovak — ha vevőik külföldiek — elkobzandók és eláiverezendők, a vételár a legközelebbi kir. adóhivatalba szállitandó. A gőzhajók és vasutak lólevél nélkül lovakat nem szállithatnak, lólevél nélküli lovakat feljelenteni tartoznak. Belföldi lótulajdonosok vagy kereskedők által igazolvány nélkül vett lovak rendőrileg lefoglalandók s tulajdonosa utasitandó, hogy tulajdonjogát legfeljebb 7 nap alatt igazolja, ellenkezőleg azok mint bitangok el fognak árvereztetni, a tulajdonos pedig költségben és pénzbirságban marasztaltatni. 1875. 8479. és 10069. sz. m. r.

Külföldről lóversenyre behozott lovak innen kivétetnek, mert lólevelet nem tartoznak előmutatni. — De magyarországi versenylovakról tulajdonosaik az illető községi elöljáróság utján egy évre érvényes lóleveleket váltani tartoznak, mert e nélkül sem gőzhajón, sem vasuton fel nem vétetnek, tulajdonosaik rendőri elbánás alá esnek. 1875. 22346. sz. m. r.

A bécsi és bécsujhelyi piacokra hajtott lovak lólevelei hitelesen németre forditandók. 1883. 13402. sz. a. m. r.

A birodalmi tanácsban képviselt országok területéről kiállitott bélyegtelen lólevelek magyar bélyeggel látandók el, bélyegtelen igazolványnyal ellátott lovakat vevők, a bélyegilletékért felelősek. 1881. 48604. sz. m. r.

A lólevél elveszte a községi hatóságnál bejelentendő, a ki is a járási szolgabiró, vagy törvényhatóság útján a belügyminiszteriumhoz megsemmisitésének körözése végett bejelenti. Az elveszett lólevél helyett másodlat adandó, ha a birtokos az elvesztés tényét vagy valószinüségét igazolja, tartozván az elveszett levél lényeges tartalmát s ismertető jeleit a községi hatósággal közölni. Az igényt tartók jelentkezésére az elveszés napjától számitandó 1 havi határidő van megállapitva, ennek letelte előtt a másodlat ki nem adható. 1882. 11452. sz. a. m. r.

Az állategészségügy.

Az állattenyésztés csak akkor emelkedhet és akkor válik a forgalom teljes fejlettsége mellett a nemzeti közvagyonosodás egyik tényezőjévé, ha a közrendészet nyujt kellő biztositást és védelmet, és ha megakadályoz minden veszélyt, a mi a marhatenyésztésnek utjában áll.

Ezen célt tüzte ki törvényhozásunk, midőn az állategészségügy rendezéséről szóló 1888. évi VII. t.-c. meghozta.

Ragadós betegségben lévő vagy arról gyanus állatot az országba hozni, vagy keresztül vinni nem szabad. Hasznos állatokat csak oly marhalevéllel szabad bebocsátani, melynek keltétől 10 nap le nem telt, s a melyben igazoltatik az, hogy ott, a honnan hajtatik,

30 kilométer kerületében veszélyes ragadós betegség nem uralkodik, és hogy a mely vidéken keresztül hajtatott, vasuton vagy hajóni szállitásnál pedig a kirakás helyén és annak 50 kilométer kerületében marhavész nem uralkodik. (6. §.)

A marhalevelet azon község állitja ki, a melyből a marha elhajtatik. Egy marhalevél az elhajtandó állatok összes számára, de csak egy tulajdonosnak (csak egy formajegyü) állataira állitható ki, tehát nem kell minden egyes állatra külön-külön marhalevelet kiállitani. A marhalevéllel el kell látni a lovat, szarvasmarhát, juhot, kecskét és sertést, ide értve a csikókat, borjukat, bárányokat, gödölyéket és malacokat is (m. r. 8. §.), ezen marhalevél az eladásnál vagy szállitásánál szükséges. — Gazdaságüzésnél, legeltetésnél és usztatásnál nem szükséges.

Minden két évesnél fiatalabb szarvasmarha vagy ló után 3 kr., idősebb után 5 kr., korukra való tekintet nélkül minden 10—10 db. juh, kecske (bárány, gödölye vagy malac) után 5 kr. Az egy marhalevélre jegyzett s 10 számon felül maradt marhaszám után szinte 5 kr. fizetendő, p. o. ha a marhalevelen 32 db van, a 30-on túl a 2 db után 5 kr. bélyeg fizetendő. Ha a marhalevélen kevesebb bélyeg van, mint kell, a hiányzó bélyeg annak hátára ragasztandó, a szines alsó részére a kiállitás keltével és nevével keresztül irandó. A marhalevél-ürlapokat a törvényhatóság adja ki a községeknek, — és csak a községnek küldött ezen ürlap érvényes a községben, mely mindig elegendő marhalevelet köteles készletben tartani, azt kikölcsönözni nem szabad. A marhalevél kiállitója, a marha tulajdonosa és egészséges voltáról meggyőződést szerezni köteles, mert ha helytelen adatokat vezet a marhalevélre, 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetik (17. §.), ezenkivül a kiállitó közeg meg azt is bizonyitja, hogy a kiállitás helyén ragályos betegség miatt az illető állatfajra tilalom nem áll fenn. A marhalevél bármelyik nyelven kiállitható, de a járás és község mindig magyar nyelven irandó. (19. §.)

Ha az állatokat egy egyén vette meg, annak tulajdonjoga a hátlapra, ha többen vették meg, minden vevő által megvett állatok szinte a hátlapra irandók.

A marhalevél egy év alatt elévül, de annak alapján uj adható ki. Az egészségi bizonyitvány 10 napig érvényes; ha ezen idő után akarná a tulajdonos marháit elhajtatni, az egészségi bizonyitványt megujitás végett bemutatni köteles.

Csak az utolsó rovatban foglalt irányitás, azaz a hely, hova hajtatik, érvényes, — ha visszahajtatik, uj irányitás nem kell. Ha pedig más helyre akarja a tulajdonos marháit hajtani, uj irányitás végett a kiállitónál köteles a marhalevelet bemutatni.

Egy marhalevél kiállitásáért a bélyegen kivül a községet illető 5 kr., a vétel kiállitásáért 3 kr., az egészségi bizonyitványért vagy külön irányitásért 2 kr. fizetendő. A marhalevél elvesztét az illető a község elöljáróságánál, ez pedig a főszolgabirónak bejelenteni köteles, a ki azután annak megsemmisitése végett a szükséges intézkedéseket megteszi (m. r. 32. §.)

Állatvásárok csak alkalmas és célszerü korlátokkal, árkokkal körülvett téren tarthatók, s ott a felhajtott vidéki szarvasmarha a helybelitől külön állitandó. (Törv. 11. §. m. r. 30. §.)

A vásárjog tulajdonosa, illetőleg bérlője az állatorvosokról gondoskodni tartozik (törv. 12. §.), ezek megvizsgálják a marhaleveleket, — s ha az illető tulajdonos marhalevelet felmutatni nem tud, s azt 8 nap alatt sem mutatja fel, vagy tulajdonjogát másképρ nem igazolja, az állat az államkincstár javára elárvereztetik, mely határozat birtokon kivül felebbezhető. A vásárjogosult a vásártéren a trágyát és hulladékot összetakaritani és fertőtleniteni s erről a szolgabirónak jelentést tenni köteles. A vásártéren legeltetni nem szabad (m. r. 36. §.)

Mészárosok, marhakereskedők, marhahizlalók a behozott marhákat 12 óra alatt a községi elöljáróságnak, Budapesten a kerületi elöljáróságnak bejelenteni s a marhalevelet átadni kötelesek, miről a bejelentő elismervényt kap, melyet visszaadnak, ha a marhát eladják vagy levágják. A behozott marhákat a községi marhaállománytól elkülönitve legeltethetik, a behozataltól számitandó 8 napon elkülönitve helyezendők el. (Tör. 13. §.)

Közvágóhid mindenütt felállitandó, a hol a husfogyasztás jelentékeny. Az a községen kivül akként állitandó fel, hogy ahhoz állatok hozzá ne férhessenek. A hol vágóhid van, az állatok máshol le nem vágathatók; levágásuk előtt a hatósági állatorvos által megvizsgálandók, vagyis husszemle tartandó. Hatósági állatorvos hiányában vágatási biztos alkalmazandó, az állatok csak ezeknek jelenlétében vághatók le. (43—44. §§.)

A pásztoroknak az elöljáróság engedélye nélkül idegen állatot a nyájba befogadni nem szabad. (T. 15. §.)

A vendégfogadók, csárdák, megálló helyek időszakonkint fertőtlenitendők, jászlak, itatóvályuk folyton tisztán tartandók, a trágya pedig eltakaritandó. (6. §. m. r. 35. §.)

Közös legelőkre hajtás előtt az állatok a községi elöljáróság által megszámlálandók (tör. 17. §.), és egészségi állapotuk a hatósági állatorvos közbejöttével megvizsgálandók, a betegeknek találtak a közös legelőre nem bocsáthatók, hanem mint betegek kezelendők (m. r. 56. §.) A község által számba nem vett marhát a legelőre hajtani nem szabad. (Tör. 17. §. m. r. 56. §.)

Akár levágásra, akár eladásra hajtott szarvasmarhát a vasuton és hajón kivül csak a hatóság által kijelölt utakon szabad szállitani, azokat csak a községen kivül szabad legeltetni, etetni és itatni a községi elöljáróság által kijelölt helyen lehet. (Tör. 18. §. m. r. 59. §.)

Dögteret minden község köteles, ha kisajátitás utján is kijelölni, s azt keritéssel vagy sövénynyel körülvenni. A dögtértelep csak ipartelep-engedélylyel állitható fel. A dögök elásására 2 méter mély gödör ásandó, ragadós betegségben elhullott állatok külön helyen takaritandók el. A gödröket, a csontok elhasználása végett csak 10 év mulva, előbb pedig csak miniszteri rendelet mellett lehet felnyitni. (M. r. 67. §.)

A vasutra vagy hajóra az állatokat csak marhalevél mellett lehet felvenni, és csak azon helyig továbbithatók, a meddig a marhalevél szól. Más országból behozott vágómarhát, tenyész- vagy gazdasági marhával egy rekeszben szállitani nem szabad. Az állatszállitásra használt vasuti kocsik, hajók vagy rakodó hidak minden szállitás után fertőtlenitendők, a fertőtlenitésért a szállitási vállalatok külön dijakat szedhetnek. A marhaszemle teljesithetése végett, a felrakás előtt 24 órával előbb, lerakás esetén az állomásfőnök által azonnal a szakértőnek bejelentendő. A szakértői vizsgálat költségeit, u. m. a fuvar, napidij és a vizsgálat dijait a feladó, más országból szállitottak lerakásánál való vizsgálat költségeit pedig az átvevő fél köteles viselni. (M. r. 76. §.)

Helyben lakó szakértőnek 1 frt, nem helyben lakónak 2 frt napidij jár. Vizsgálati dij 1—10 dbig 1 frt, 10—20 dbig 2 frt, 30 darabon felül minden darabért 1—1 kr. fizetendő. (M. r. 79. §.)

Más állatnemekre kiterjesztett vizsgálatnál a lovak után a fentebbi dij, juhok, kecskék, sertésektől 100 darabig minden darab után 1 kr., 100-on felül minden darab után $1^1/_2$ kr. jár. (M. r. 79. §.)

Több tulajdonosnak egyszerre megvizsgált szállitmánya után a dij külön-külön nem követelhető. A fuvar- és napidijat a szállitók és átvevők egyenlő arányban, a vizsgálati dijat azonban mindenki a maga állatjai száma szerint fizeti az állomási pénztárnál. A szakértőnek a felektől dijat felvenni nem szabad. (M. r. 80. §.)

Az állatok betegségét vagy elhullását birtokosai, a pásztorok, a mészárosok, az állatokat gondozók, a vágatási biztosok büntetés terhe alatt bejelenteni tartoznak. [1])

Magánjogi tekintetben pedig a betegségnek eltitkolása, kártéritésre ad igényt. Joggyakorlatunk a marhabetegséget már az átvétel előtt létezőnek, illetőleg az állatot betegnek vélelmezi, ha az állat az átvétel után 24 óra alatt megbetegszik vagy eldöglik. Ugyan azon vélelem áll fenn :

a) ha sertésnél a borsókór 8 nap alatt, juhoknál himlő, ragy, rüh, vagy az utóbbiaknál két hó alatt szőrféreg vagy métely jelenségei mutatkoznak ;

b) ha a lovaknál és teherhordó állatoknál 30 nap alatt gyanus keh, takony, csira, vagy rozsféreg csökönösség, vagy tyukhólyag fedeztetik fel. [2])

Az idült tüdőhurut sem az előbbi, sem az 1888. évi VII. t.-c.

---

[1]) A ki a felügyelete alatt lévő állaton akár az emberekre, akár az állatokra veszélyes betegség jelét észleli, és arról a hatóságnak jelentést nem tesz, 300 frtig terjedhető büntetéssel büntetendő. 1879 : 40. t.-c. 102. §.

A nem veszélyes betegség bejelentésének elmulasztása 100 frtig terjedhető pénzbirsággal sujtatik. U. o. 103. §. és 1888 : VII. t.-c. 23. §.

[2]) A lovak eladása esetében a fennálló gyakorlat szerint az eladót 30 napig szavatosság terhelvén, ha az eladott lovon e határidőn belül ragadós nyavalya ütött ki, és az eladó azt, hogy e betegséget uj gazdájánál kapta, nem tudja bebizonyitani, a vevőt kártalanitani tartozik. 1874. okt. 22. 8377. legf. it.

nem sorolja azon betegségek közé, a melyek a rendészeti eljárás tárgyát képeznék, vagy szavatosságot vonnának maguk után. [1])

Hogy azonban a kártéritési kereset jogérvényesen megindittathassék, szükséges, hogy a vevő az eladót vagy a szavatost az észrevett hiba felől azonnal tudósitsa, vagy ha azt a vevő távollétében nem tehetné, a helybeli biróságnál jelentse be, és szakértői szemlét tartasson, vagyis az állatorvos által vizsgáltassa meg. Ez ellenében joga van a vevőnek is szakszerü vizsgálatot kérni, és ha a két szakértő ellenkező véleményben van, a vevő szakértőjének véleménye az eladó szakértőjének véleményét megdönti. [2])

Azonban ez uton is csak a jogvélelem állapittatik meg arra nézve, hogy a marha már az átadáskor beteg volt, mert az eladó jogositva van bebizonyitani, hogy az állitólagos betegség az átadás után következett be. Ha a vevő az eladót a fent előadott módon nem értesiti, és a szemlét meg nem tartja, megdől az a vélelem, hogy a marha már az átadáskor sínylődött — a vevőnek azonban joga van bebizonyitani, hogy a megvett marha már az átadáskor beteg volt.

A kártérités alól csak a véletlen eset menthet fel, mert a könynyelműségből, vagy az ovatosság elmulasztásából eredt kárt a kártevő köteles megtériteni. [3])

Az állategészségügyi rendészetet illeti a marhabetegségek megakadályozása éz elfojtására szükséges intézkedések megtétele, és azért a kár megállapitása a közig. hatóságok hatásköréhez tartozik.

Ragályos betegségek. a) A keleti marhavész, b) lépfene, c) veszettségek, d) a lovak, szamarak és öszvérek takonykórja, illetőleg bőrférge, e) a szarvasmarhák, juhok, kecskék és sertések száj- és körömfájása, f) szarvasmarhák ragadós tüdőlobja (ragadós tüdővész), g) juhhimlő, h) a lovak tenyészbénasága, továbbá a lovak és szarvasmarhák ivarszervein keletkező hólyagos kiütések, i) a lovak, szamarak, öszvérek, juhok rühe, j) sertés-orbánc.

Ragadós betegségben lévő állatok elkülönitendők, őrizet és megfigyelés alá veendők, az elkülönités ideje alatt tulajdonosa köteles gondoskodni arról, hogy az állat kijelölt helyét el ne hagyja, és más állattal ne érintkezzék, ragály kitörésekor különböző istállókból való állatokat közösen legeltetni, közös kutakon itatni, közösen úsztatni nem szabad, a kutyák kóborlása tilos. Járványlepte udvarokban az állatokat gondozókon kivül másnak nem szabad tartózkodni. (Törv. 32. §.)

---

[1]) Szarvasmarháknál az idült tüdőhurut nem oly betegség, mely az eladó szavatosságát vonná maga után. 1885. okt. 30. Cur. hat.

[2]) Az egyetem állatorvosi osztályának véleménye nem az állat közvetlen vizsgálatán, hanem egyik szakértő véleményére fektetvén, annak két más szakértő ellenkező véleménye ellenében eldöntő bizonyitó erőt tulajdonitani nem lehet. 1881. okt. 12. 5514. sz. a. legf. it. hat.

[3]) A kártéritéstől csak a véletlen eset (casus) menthet, de különben történjék a kár akár könnyelmüségből, akár ügyetlenségből vagy rosz szándékból, vagy az óvatosság elmulasztása által, a kárt a kártevő megtériteni köteles. 1883. aug. 21. 3640. sz. a. Cur. hat.

A kirendelt helyen kivül talált állatok a hatóság által leölendők. Ragadós betegségben elhullott vagy leölt állatok részei (hús, bőrök, belek, szarvak, körmök, alomtrágya, s az állatok hulladékai ártalmatlanokká teendők. A beteg vagy gyanus állatokkal érintkezésbe jött emberek ruházata és eszközök fertőtlenitendők. Nagyobb mérvü ragályos betegségben a község, mint vészterület elzárható.

Romániával és Szerbiával szemben 35 kilométer távolságra befelé elterülő vidéken fekvő községeknek (városoknak) szarvasállománya nyilvántartandó, ez okból törzskönyvek vezetendők. (Törv. 48. §.) Törzskönyvezendő azon község törzskönyvében, a hol tartatik, minden 6 hónapos koron túl lévő szarvasmarha, bivaly, hizlalásra vagy tartásra behozott szarvasmarha. Állandó legeltetés végett vagy több napra fuvarba hajtott szarvasmarha, továbbá bivaly, marhalevéllel látandó el. Törzskönyvvel biró községekben az egyes tulajdonosok marhaállományáról külön bekötött törzskönyv vezetendő. (M. r. 108. §.)

Minden szarvasmarhának eladás esetében törzskönyvbélyeget kell viselni.

A vészes helységet, vagy helységeket minden irányban 30 kilométerre környező vidék képezi a vészterületet, a melyhez tartozó községek egyikéből a másikába szarvasmarhát, juhot, kecskét hajtani, szarvasmarhák által vont szekerekkel közlekedni, kérődző állatoktól származó nyers termékeket, szénát, szalmát vagy takarmányfélét kivinni nem szabad. Marhavásárok a vészkerületben nem tarthatók. (Törv. 56. §.)

A lépfenében elhullott állat húsát, tejét, vagy bármely részét forgalomba hozni tilos. Gyanus állatok fogyasztás végett a hatóság felügyelete alatt ölhetők le. A lépfene utolsó elhullási vagy leölési esettől számitott 14 nap mulva tekinthető megszüntnek. (Törv. 64. §.)

Mindenki köteles a veszettség gyanujában lévő állatját leölni, vagy hatósági intézkedésig biztos helyre zárni. A veszettség tüneteinek jelentkezésekor az állat leölendő, más ez által megmart állat, ha tulajdonosa a kiirtásba be nem egyezik, hatósági felügyelet alatt a birtokos költségén a házban vagy azon kivül — és pedig a ló és a szarvasmarha 4 hóig, juh, kecske és sertés 3 hóig tartandó.

A takonykór gyanujában álló állat kiirtandó: a) ha birtokosa kártalanitási igény nélkül beegyezik, b) ha a kór elterjedése ellen más módon biztositék nem szerezhető. A gyanus állat 60 napig elkülönitve, és állatorvosi felügyelet alatt tartandó. (Törv. 78. §.)

A ragadós száj- és körömfájásban beteg állat húsát csak hatósági engedély mellett, bőrét csak fertőtlenités után szabad forgalomba hozni, tejét azonban nem szabad. Az utolsó elhullás vagy felgyógyulás esetétől számitott 8 nap alatt tekinthető megszüntnek. (Törv. 79. §.)

Az 1888: 7. t.-c. 79. §. szerint a járványosan fellépett száj- és körömfájás miatt csakis a beteg állatoknak tejét tilos felhasználni és forgalomba hozni, ezen tilalom akép alkalmazandó, hogy csak azon istállókból vagy csordából nyert tej juthasson használatba, a melyekben a mondott betegségben szenvedő egyetlenegy állat sem tartatik.

Ha tehát a beteg állatok az illető istállóból vagy csordából mind eltávolittattak, és ennek megtörténte a helyi hatóságnál bejelentetett, a megmaradt egészséges állatoknak teje szabadon értékesithető, illetőleg elszállitható. A községi elöljáróság személyes felelősség mellett köteles ellenőrizni azt, hogy a ragadós száj- és körömbeteg állatoktól nyert tej mindenkor s lehetőleg hatósági közeg jelenlétében megsemmisittessék. (1890. julius 5. 34373. sz. a. földm., ipar és keresk. min. körrend.)

Ragadós tüdőlob gyanujában álló szarvasmarha 3 hónapon át hatósági felügyelet alatt elkülönitve tartandó. Munkába alkalmazása, vagy értékesitése csak hatósági engedély mellett történhet, teje csak forralva használható, husa fogyasztásra csak hatósági állatorvos véleménye alapján engedhető meg. Ha pedig a marhán e betegség megállapittatott, a hatóság annak levágatását elrendelni köteles, bőre és szarvai szabályszerü fertőtlenités mellett hozhatók forgalomba. Fertőzött istállóba a fertőtlenités után 8 napon át eszközölt szellőztetés után szabad marhát beállitani. Legelők, a melyeken ily marha járt, 15 napra a használattól elzárandók. (Törv. 85. §)

Megszüntnek akkor nyilvánitandó, ha az utolsó elhullási, vagy levágatási eset óta 3 hó alatt egy gyanus állat sem találtatik, s a fertőtlenités befejeztetett. (M. r. 241. §.)

Az állat tulajdonosa a beteggel egy istállóban lévő állatainak beoltását hatósági engedélylyel állatorvos által eszközölheti, de a beoltottakkal ugy kell bánni, mint a gyanusokkal. (M. r. 239. §.)

Juhhimlő. Ha a községben juhhimlő ütött ki, és az egészséges juhokat a betegektől elkülöniteni nem lehet, a hatóság az egészséges juhok beoltását elrendeli, kivévén, ha a tulajdonos kötelezi magát, hogy az egészségeseket 10 napon belől levágatja. (Törv. 87. §.)

A trágya az istállóból oly utakon hozható ki, a melyeken egészséges juhok nem járnak. (M. r. 246. §.)

A gyapju, vagy bőrük csak fertőtlenités mellett vihető ki, és hozható forgalomba. (Törv. 89. §.)

A himlő nagyobb kiterjedésénél a község juhállományának beoltása hatóságilag elrendelendő. (Törv. 87. §.)

Himlőbeteg juhok húsát és tejét forgalomba hozni nem szabad. (Törv. 89. §.)

A juhoknak a legelőre hajtását a szolgabiró megengedheti, ha azáltal a szomszéd község juhai nem veszélyeztetnek. (M. r. 250. §.)

A juhok tovább nem hajthatók, ha azokon a himlő, hajtás közben ütött ki. (M. r. 252. §.)

Himlős juhokkal érintkezett juhok 12 napig megfigyelendők. (M. r. 253. §.)

A juhhimlő megszüntnek akkor nyilvánitandó, ha a betegek kigyógyultak, vagy elhullottak, a himlőhelyek behegedtek, és 45 nap óta egy megbetegedési vagy elhullási eset sem fordult elő, (m. r. 257. §.) és ekkor az elzárt helyiség is felszabaditandó. (M. r. 266. §.)

Tenyészbéna lovakat fedeztetésre bocsátani nem szabad (Törv. 91. §.); a beteg kancákat nyakuk baloldalán a hatóság T. B.

betűvel égető vassal jelölteti meg; beteg ménék, melyek beteg kancákat fedeztek, kiherélendők. (Törv. 92. §.) (M. r. 259. §.)

Az ivarszerveken hólyagkiütéssel biró lovak és szarvasmarhák betegségük ideje alatt tenyésztésre nem bocsáthatók. (Törv. 95. §.)

E betegség kisebb terjedelme esetén megszüntnek csak akkor nyilvánitandó, ha egy beteg ló sincs a községben, az istállók kitisztittattak, nagyobb terjedelme esetén, ha a fedeztetési idény előtt eszközölt lóvizsgálat alkalmával beteg ló nem találtatott. (M. r. 252. §.)

R ü h k ó r. Rühös lovat, szamarat vagy öszvért birtokosa elkülönitve állatorvos által tartozik gyógyittatni. (Törv. 96. §.)

Nagyon rühös, az állatorvos által gyógyithatlannak nyilvánitott állatot a hatóság leöleti és kiirtatja. (Törv. 97. §., m. r. 268. §.)

Rüh fertőzésének gyanujában álló, vagy a ragályon átment állatok 30 napon át állatorvosi felügyelet alatt tartandók. (Törv. 98. §., m. r. 268. §.)

Elhullott, vagy hatóságilag leölt állatok bőrei fertőtlenités és kiszáritás után hozhatók forgalomba, fertőtleniteni azonban nem kell, ha lenyúzás után feldolgozás végett azonnal a timártelepekre vitetnek. (Törv. 99. §., m. r. 271. §.)

Rühös juhok gyapja, csak zárt zsákokba hozhatók forgalomba. (Törv. 99. §.)

A gyapju nyirásával foglalkozók szintén fertőtlenitendők. (M. r. 273. §.)

A rüh megszüntnek nyilvánitandó, ha az utolsó elhullási vagy felgyógyulási esettől 30 nap elmult. (Törv. 100. §., m. r. 279. §.)

S e r t é s-o r b á n c is igen veszélyes betegség, melynek ha eleje nem vétetik, nagy pusztitást okoz a sertésekben. E betegségről a szolgabirónak jelentés teendő, a ki azután az állatorvost a helyszinére kiküldi, a ki ott az állatot 8 napon át megfigyeli, ha a betegséget fel nem ismerheti, a szolgabiró a beteg állatot megbecsülteti, a betegség megállapithatása végett lebunkóztathatja. (M. r. 275. §.)

Ezen betegségben elhullott állat a dögtérre viendő és szőröstülbőröstül elásandó, húsát és zsirját forgalomba hozni, vagy felhasználni nem szabad. (Törv. 100. §., m. r. 280. §.)

Az orbánc beoltása csak hatósági engedélylyel és állatorvos által történhetik. (Törv. 103. §.)

Az orbánc az utolsó elhullás, vagy leölés, vagy felgyógyulás esetétől számitott 14 nap után megszüntnek tekintendő (Törv. 104. §., m. r. 287. §) s az elzárt helyiségek felszabaditandók. (M. r. 286. §.)

K á r t a l a n i t á s. A földbirtokosok, gazdák, marhatulajdonosok leölt marháikért kárpótlást kapnak azon esetekben, a melyekben a leölést a hatóság rendeli el. Ezen kárpótlást a kincstár viseli. A kárpótlás a húsértéknek felét képezi, ha a keleti marhavész, lépfenében vagy rühkórban a hatóság rendelte el az állat leöletését, és ezután sem lehetett a betegségek egyikét sem biztosan megállapitani.

A b e c s é r t é k $^2/_3$-a, ha a keleti marhavész, vagy lépfene miatt rendelte el a hatóság a lebunkózást és a gyanún kivül más nem volt megállapitható.

Az egész becsérték, ha a lebunkózott állat a leöletés után is egészségesnek találtatott, egész becsérték jár a megsemmisiteni rendelt vészterjesztő tárgyak után is. (Törv. 106. §. M. r. 288. §.)

A becslést egy két tagból álló bizottság teljesiti, kik közül egyet az érdekelt fél, egyet az illető hatóság jelöl ki. A ker. állami állatorvos jelenléte esetén a két tagon kivül az állami állatorvos is tagja a bizottságnak. A becslésnél a szolgabiró jelen lenni köteles. A becslés lehetőleg az állatok élő állapotában eszközlendő. (Törv. 108. §.)

Az állatok faj, nagyság, kor, — a vidéken szokásos ár tekintetbe vételével — a közönséges érték határozandó meg. Ha a becslők egyenlő értéket állapitanak meg, ez leend a becsérték. Ha különböző becsértéket állapitanak meg, a becsérték összege összeadatik s anynyifelé osztatik, a hány becslő van, p. o. Eges becslő becsülte az ökröt 200 forintra, Harmat 150, e kettőnek becslése összeadatik, összesen tesz 350 frtot, a becsérték tehát 175 frt leend. Ha az állat egyes testrészeit (bőrét, szarvait) a hatóság a tulajdonosnak visszaadta, ezeknek értéke a kártalanitási összegből levonandó. (Min. r. 291. §.)

A kártalanitást a szolgabiró állapitja meg, mely ellen 15 nap alatt fellebbezni lehet. Ha a kártalanitás 300 frtot meghalad, a másodfoku hatóság határozata mindig hivatalból felterjesztendő a miniszteriumhoz. (Törv. 109. §.)

Kártalanitás nem jár: a) ha az állat megbetegedése fel nem jelentetett, b) ha a ragály terjedése az állatbirtokos hibája vagy mulasztása miatt történt, (törv. 110. §.) ha az állat ragályos tüdőlobban, takonykórban, illetőleg bőrféregben vagy veszettségben betegnek találtatott, valamint ha a kutya vagy macska veszettség vagy fertőzés gyanuja miatt irtatott ki. (Törv. 105. §.)

Állatorvos csak az lehet, ki a budapesti m. kir. állatorvosi tanintézet által kiállitott oklevéllel bir. (Törv. 114. §.)

A magánorvoslás dijazása kölcsönös megegyezéstől függ, ha ily egyesség nem történt, peres esetekben a szakértők meghallgatásával a biróság határozza meg a dijat. (Törv. 121. §.)

Illetékes hatóságok: I. fokban kis és nagy községekben a főszolgabiró, rend. tanácsu városokban a polgármester vagy a tanács által kiküldött helyettes. Törvényhat. városokban a rendőri (kapitányi) hivatal vagy kiküldöttje. Budapesten a kerületi elöljáró. Fiumében a rendőrfőnök. Magyar-horvát tengerparton a révkapitány.

II. fokban községekben és rend. tan. városokban az alispán, a többiekre a városi tanács, horvát tengerparton a m. kir. tengerészeti bizottság.

III. fokban a földm., ipar és keresk. miniszter.

Büntetések. Az elrendelt zár, vagy felügyeleti szabályok megsértése, mint vétség 3 hónapig tartó fegyházzal, ha pedig e miatt valamely marha vészbe esett, az, a ki a szabályokat tudva megsértette 1 évig terjedhető fogházzal és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, — ugy a kisérlet is — büntetendő. (Törv. 146. §.)

Szolgálatát megtagadó vagy elhalasztó állatorvos 50 forintig, állami, törvényhatósági vagy községi orvos pedig 200 frtig, marhavész idején pedig, habár lemondás folytán ennek elfogadása előtt hivatalos állását elhagyja, vagy szolgálatát alapos ok nélkül megtagadja vagy elhalasztja, egy hóig terjedő elzárással és 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (1879:40. t.-c. 98. §. tör. 148. §.)

A ki állatján a veszélyes betegséget észleli, és a marhát el nem különiti, s a hatóságnak jelentést nem tesz (1879:40. t.-c. tör. 149. §.), 300 frtig, a ki pedig az emberek egészségére háromolható veszélyek kikerülése végett kiadott rendeletet megszegi, 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (1879:40. t.-c. 103. §. tör. 150. §.)

A ki az egészségügyi szabályokat megszegi, a ki máshol s nem a vágóhidon vág le marhát, vagy a hol vágóhid nincs — a kiadott rendeletet megszegi, a ki az elhullott vagy leölt beteg állat husát tudva, emberi eledelre használja, vagy másoknak eladja, 1 hóig terjedő elzárással és 100 frtig, visszaesés esetében pedig, ha két év még el nem mult, két hóig és 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (1879:40. t.-c. 104. §. tör. 151. §.)

Kihágást követ el, a ki a megjelölt állomások kikerülésével állatot vagy nyers terményt hoz be, vagy marhavész idejében kiadott intézkedések ellen vét, 300 frtig (152. §.), állategészségügyi rendtartást nem alkalmazó vásártulajdonos, a vasuti és hajószállitásnáli intézkedéseket meg nem tartó, elkülönitést végre nem hajtó, beteg állatok husát forgalomba hozó, gyógyitásra nem jogositott gyógykezelő 200 frtig, állatokat marhalevél nélkül eladó, vevő, szállitó, a vágóhidon kivül vizsgálat nélkül marhát leölő, — állatot nyájába fogadó pásztor, marhákat legelőre vagy nem a kijelölt utakon hajtó, veszélyes betegségeket fel nem jelentő 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (Törv. 154. §.)

A pozsonyi marhavásárhoz tartozó istállók használatára nézve.

1. §. A pozsonyi marhavásárra akár apró, akár vágó-szarvasmarhát hozó marhatulajdonosok vagy megbizottaik, a megállapitott istállópénz lefizetése mellett s a mennyiben üres helyiség van, szarvasmarháik elhelyezése végett a vásártérhez tartozó istállókat használhatják.

2. §. A különféle marhák elhelyezéseért fizetendő istállópénz naponkint egy darab szarvasmarha után (ökör, bivaly, bika, tehén)

a) a három első éjre éjenkint és minden darab után .	10 kr.
minden további éjre s minden darab után	5 „
b) juhok után az első három éjre éjenkint 1 db után .	1 „
minden további éjre, minden darab után	$^1/_2$ „

Ezen dijak akkor is fizetendők, ha az állatok nem egész nap vagy éjen át, hanem a napnak vagy éjnek csak nehány órájára vol-

tak is bekötve, tehát ha az istállót 24 óránál kevesebb ideig használták is.

Ellenben a marhavásár-társulat az illeték lefizetése fejében magára vállalja azon kötelezettséget, hogy az elhelyezett marhát valamely biztositó-társulatnál a tűz ellen biztositja és pedig ugy, hogy ha valamely barom a marhavásár istállóiban tűzvész miatt elvész, azt az illető biztositó-társulat érvényben levő alapszabályai szerint oly módon téríti meg, hogy minden tűz által tönkrement szarvasmarháért megfizeti a valódi értékét egész a legmagasabb 250 o. é. frtig a nagy szarvasmarha darabja után, egy darab birka után pedig 15 frt o. é.

3. §. A szarvasmarha megkötésére a marhavásár igazgatósága láncokat tart készen, melyeknek egyszeri használatáért 3 napra 3 kr. fizetendő.

Azonban szabadságában áll minden tulajdonosnak saját láncát is használni.

4. §. A marhatulajdonosok vagy megbizottaik által behajtott marhacsordák vagy egyes vágómarhák a behajtáskor bejelentendők, a marhavásári igazgatóság azokat megérkezésök sorrendje, valamint fajaik és darabszámaik szerint a tulajdonos nevének, valamint a behajtás idejének pontos megjelölése mellett jegyzőkönyvbe veszi. [1])

A marhatulajdonos vagy megbizottja köteles az igénybe vett elhelyezés következtében a megállapitott istállópénzt megfizetni; ennek teljesitése nélkül a barom elhajtása, a mit az arra rendelt hivatalos közegeknél is be kell jelenteni, meg nem engedhető.

5. §. A vágómarha beistállózása megérkezésök sorrendje szerint történik s minden marhatulajdonos köteles a marhaszállitmányhoz megfelelő számu hajtsárokat adni s azok által az állatok elhelyezése, etetése, itatása és gondozásáról gondoskodni.

Az istállók melletti téreken és utakon az állatokat elhelyezni vagy állva hagyni tilos s azon marhaszállitmányok, melyek az istállókban el nem helyezhetők, a marhavásárnak arra rendelt helyeire hajtandók.

6. §. A szükséges takarmányt a legjobb minőségben, súly szerint a marhavásári igazgatóság szolgáltatja a beszerzési áron, mely 14 napról 14 napra lesz megállapitva és a vásáron kifüggesztve.

Azonban a takarmányt a tulajdonosok másutt is beszerezhetik.

7. §. A takarmányozási költségek az állatok elhajtása előtt lefizetendők.

8. §. Az istállókban elhelyezett állatok itatása csak csoportonkint és pedig 20—40 darabonkint történhetik.

Az itatáshoz szintén rendben és szabályszerüleg hajtandók az állatok. Ujabb csapat csak akkor bocsátható az itatáshoz, ha már a megelőzőt elhajtották.

---

[1]) Itt is az 1888. évi VII. t.-c. előirt marhalevél előmutatandó, mert a 11. §. szerint marhalevél nélkül az állatok a vásártérre egyátalában nem bocsáthatók.

9. §. A marhatulajdonosnak vagy megbizottaiknak semmi igényök sem lehet az istállókban maradó takarmány-hulladékokra, vagy az ott fölhalmozódó trágyára.

De ennek fejében a marhatulajdonosoknak joguk van ahhoz, hogy az istállók, melyekbe állataikat elhelyezik, tiszták, szellőzve és fertőtlenitve legyenek.

10. §. Az istállókba és az azokhoz tartozó helyiségekbe a hivatalos közegeken, a szolgaszemélyzeten, a marhatulajdonosokon, azok megbizottain vagy cselédjeiken kivül rendszerint senkinek sem szabad bemenni. Idegenek mindig előlegesen tartoznak az engedélyt a bemenetre a felügyelő hivatalnoktól kikérni.

11. §. Minden marhatulajdonos vagy megbizottja köteles a beistállózott vágómarhát a kitűzött vásári napokon az istállóból az illető vágó baromfaj számára kijelölt vásártérre a vásár megnyilta előtt hajtani, s a vásári napokon kivül csak azon marhaszállitmányok adhatók vagy hajthatók el, melyeket az elhajtási bizonyitvány szerint mint el nem kelteket a vásártérről visszahajtottak és ismét az istállókba helyeztek.

12. §. A különböző baromfajokat a szükséges ellenőrzés és őrködés miatt az istállókból rendesen csak nappal lehet elhajtani s e tekintetben minden kivételhez a vásári bizottság, valamint marhavásári igazgatóság engedélye szükséges.

Azonban itt megtartandók az állategészségügyet tárgyazó 1888. évi VII. t.-c. szabályai.

A budapest-kőbányai sertéskereskedelmi szabványok.

1. §. Ezen szabványok mindazon sertésvételi ügyletekre nézve érvényesek, melyek a kőbányai sertéskereskedelmi csarnokban, vagy bár máshol, de ezen szabványokra való hivatkozással, akár ügynökök vagy alkuszok közvetitésével, akár a nélkül, irásban vagy szóbelileg köttetnek, ha csak azoktól külön eltérő megállapodás nem történt.

2. §. Élő sertések adásvevése történik súly szerint kilogrammokban és o. é. krajcárokban:

a) hizott sertésnél tiszta sulyban. (Ez alatt értendő azon sulymennyiség, a mely a teljes sulyból való 45 klgr., mint életsuly páronkinti levonás után fenmarad.)

b) sovány sertéseknél teljes sulyban. (Élő állapotban.)

c) A magyar sertések, ha két évesnél nem idősebbek és teljes sulyuk páronkint 140 kilogrammot meg nem halad, továbbá azon magyar sertések is, a melyek két éven felüli életkorban vannak, de teljes sulyuk páronkint 180 kilogrammot meg nem halad: soványaknak, az ezen felüli korban és sulyban levők pedig: hizottaknak tekintendők.

Ezen meghatározás alá esnek a magyar fajtáju és magyar származásu sertések akkor is, ha azok külföldön tenyésztettek.

Külföldi, illetőleg nem magyar fajtáju sertések páronkint 80 kilogramm teljes sulyig soványaknak, ezen felüli sulyban levők pedig hizottaknak tekintendők.

3. §. A vevő csak egészséges sertéseket köteles átvenni. Eltérő felfogás esetén a hatóságilag kirendelt állatorvos dönt.

Suly szerinti eladásnál az igen sáros sertésekre nézve az eladó kárpótlást tartozik adni a vevőnek. Ha maguk között ez iránt meg nem egyeznének, a kárpótlás mennyiségét szakértők határozzák meg; e célból a felek mindenike választ egy-egy szakértőt, és ha ezek a kárpótlás mérve iránt meg nem állapodhatnának: a két szakértő a kérdés végleges eldöntésére egy harmadikat választ.

Ha az e részbeni megállapodás sem jönne létre: a harmadik szakértőt a csarnok elnöke nevezi meg.

Ha az áru nem találtatnék egyesség szerintinek, az eladó három nap alatt megfelelő árut szállithat.

4. §. Azonnali szállitásra kötött üzlet alatt az értendő, hogy az ekkép eladott sertéseket azonnal, vagy pedig a vételi nap folyamán kell átadni, illetőleg átvenni.

Ha az adásvétel akként történik, hogy az átadás a „vaspályától", „hajóból" eszközlendő, azon esetben az átadás, illetőleg az átvételnek azonnal a kirakás után, itatás és etetés nélkül kell megtörténnie.

Ha az azonnali szállitásra kötött üzlet szállásban levő sertésekre vonatkozik, azon esetben a vevőnek jogában áll az átadást azonnal követelni. A mennyiben az nem kivántatnék: a 9-ik szakasz intézkedései irányadók.

Az ilykép eladott sertéseket az eladás és átvétel közötti időben semmi esetre sem szabad etetni.

5. §. Ha suly szerint történik az eladás, akkor az eladó a sertéseket a mérlegre állitani köteles s az átadási és mázsálási költségek is őt terhelik.

6. §. A párjával vett sertéseknél:

a) azon kikötés, hogy a „vaspályára", „hajóra", „szállásra" stb. szállitva, azt jelenti, hogy az eladó a sertéseket a megjelölt helyre bérmentve köteles szállitani; a vevő pedig, ha más megállapodás nem jött létre, azokat ugyanott átvenni köteles;

b) azon feltétel: „vaspályától", „hajótól", „szállástól" stb. szerint a vevőnek kötelessége a sertéseket a megjelölt helyen átvenni.

7. §. A sertések megmérése hatóságilag hitelesitett mérlegeken történik. Tömeges megmázsálásnál (t. i. ha a mázsában legkevesebb hét kövér, vagy tizenöt sovány sertés egyszerre méretik) öt kilogrammnak megfelelő sulymérték nem használandó.

8. §. A már megmért sertésekben előfordulható kár a vevő terhére esik azon esetben is, ha az összes szállitandó mennyiség még át nem méretett volna is.

9. §. Határidő-üzletek alatt értendők mindazon üzletek, a me-

lyek szerint az átadásnak nem az üzlet megkötése napján kell történnie.

Nem határozott napra, de bizonyos hosszabb időre szóló üzleteknél, a kikötött határidőn belül, az eladó szabad választása szerint, de a vevő három napi előleges értesitése után kell az átadásnak megtörténni.

10. §. Kötéseknél a vevő az eladó kivánatára, hizott sertések párjától 10 frtot, sovány sertések párjától 5 frtot tartozik foglaló fejében fizetni.

11. §. Kötéseknél, hol a mennyiség „körülbelül“ szóval fejeztetik ki, az eladónak jogában áll a meghatározott darabszámnál 5%-kal többet vagy kevesebbet szállitani, azonban ezen különbözet a napi ár szerint szabályozandó.

Nem tartozik azonban a vevő a többletet átvenni az esetben, ha a többlet idegen sertéseknek a csapatba való felvétele által állott elő.

12. §. Ha a sulyminőség páronkint kiköttetett, de meg nem felelő sertések szállittatnak, következő határozatok irányadók:

a) Párjánál 10 klgr. hiányig köteles a vevő a sertéseket kárpótlás nélkül átvenni.

b) Páronkint 10 klgnál nagyobb sulyhiánylat feloldja a vevőt az átvétel kötelezettsége alól, és feljogositja őt a szállitás teljesitését minőségileg is követelni.

A kikötöttnél nehezebb sulyminőségi sertések szállithatók a nélkül, hogy eladó a jobb minőség kárpótlására igényt tarthatna. A vevő azonban csak 20 kilogramm túlsulyt (páronkint) meg nem haladó minőségü sertések átvételére kötelezhető.

Ezen szabályok csak oly hizlalt sertéseknél érvényesek, melyek páronkint legalább 170 kilogramm tiszta sulylyal birnak.

Jogában áll egyébként az eladónak azon esetre, ha az áru nem találtatnék az egyesség szerintinek, a helyett három nap alatt megfelelő árut szállitani.

13. §. „Szabályszerü“ vagy „rendes“ sertéseknek azok tekintendők, a melyek az átadáskor egy éven felüli, de két évet meg nem haladott életkorban vannak, belföldi, uradalmi fajból valók és herélt állapotban adatnak át.

Ezen megállapodás alól csupán a tavaszra eladott sertések képeznek kivételt, melyek az átadáskor két éven felüliek is lehetnek; két és fél évet azonban ezek életkora sem haladhat meg.

Urasági sertések hizlalási célra csak herélt állapotban adhatók el. A heréletlenül átadott sertések által okozott kárért az eladó felelős és a kártéritési kötelezettség alul csak azon esetre mentesül, ha az eladáskor a sertéseknek heréletlenül leendő átadását világosan kiköti.

14. §. Ha az átadáskor a vevő a sertések minőségét kifogásolja: eladó azt, hogy a kikötött minőségnek megfelelnek, szakértők által bizonyitani köteles.

A szakértők választásának módjára nézve a 3. §. e részbeni intézkedései irányadók.

15. §. Ha az eladott sertések rövidebb vagy hosszabb ideig az eladó birtokában maradnak, az átadás napján, ha az délelőtt történik: délelőtt, — ha az átadás délután történik: délután etetni nem szabad, és az átadás előtt csak a rendes minőségű és mennyiségű eledel, még pedig az is csak a szokásos időben adható.

Az átvétel megkezdendő a melegebb évszakban az ápril hó 15-től augusztus végéig délelőtt 6 óráig és délután 6 óráig; a hidegebb évszakban, azaz szeptember 1-től ápril 15-ig délelőtt 8 órától és délután 3 óráig.

16. §. Eladó kötelezettsége csak a tényleges átadás által töltetik be, minek folytán a szerződés teljesitésének bizonyitására hajó vagy vaspályai értesitőjegy átadása még nem elégséges.

17. §. A fizetésnél minden esetben az összegből 4% a vevő javára levonatik.

A fizetés rendszerint az átadás után azonnal történik; a vevő azonban köteles részbeni átvételeknél az átvett mennyiségre eső összeget azonnal kifizetni, ha ezt az eladó követeli.

Alkuszok.

18. §. Jogositott alkuszok által közvetitett üzleteknél, az alkusz dija a sertések darabja után 10 krban állapittatik meg, de ezen alkuszdijat csak a megbizó fél köteles viselni.

Olyan alkuszok, kik saját számlájukra kötnek üzleteket, alkuszdijra igényt nem tarthatnak.

Ügynökök, kik megbizásból vagy felhatalmazás folytán a megbizó számlájára vásárolnak be sertéseket, sem bizományi, sem alkuszdijat nem követelhetnek.

Jogositott alkusznak csak az tekinthető, a ki a kereskedelmi törvények az alkuszokra vonatkozó része szerint ily ügyletek kötésére jogosult.

Marhalopások meggátlása.

Mindenekelőtt ismerni kell azon rendszabályokat, melyek a marhalopások meggátlására vonatkoznak, és pedig:

Minden község tartozik barmait, a szükség és a helybeli körülmények szerint nyájakra osztani, s azokat a község pásztorának felvigyázatára bizni.

A községi elöljáróság határozza meg, hány nyájat kell képezni, hol kell azt legeltetni, s melyik nyájba kell a község barmait hajtani. Nem szabad a lakosoknak barmaikat a legelőre önkényök szerint hajtani, hanem kötelesek azt a községi elöljáróságtól kijelölt pásztorra bizni. A pásztornak nem szabad az elöljáróság tudta nélkül

idegen állatot a nyájba fogadni. (1888. VII. t.-c. 15. §.) A pásztorokat a községi elöljáróság fogadja fel, az állapitja meg béröket s kiveti az egyes lakosoktól fizetendő pásztorbér járulékot.

Minden felfogadott pásztornak útlevelet kell adni, a kinek azt mindig magával kell hordani. Utlevéllel el nem látott pásztorokat le kell tartóztatni, kivévén, ha az községbeli lakos.

A volt földesurak önmagok tarthatnak pásztorokat, de ezek is a községi elöljáróság által kiállitandó útlevéllel látandók el.

Minden darab szarvasmarháért, vagy lóért, mely egyenkint, s nem a felfogadott pásztor felvigyázata alatt hajtatik a legelőre, tulajdonosának a 3 első esetben mindenkor egy forintot, minden további áthágásért pedig kétszer annyi büntetést kell fizetni. Kisebb marhákért ezen büntetésnek fele fizetendő.

A pásztoroknak nem szabad az uraság, illetőleg községi elöljáróság tudta nélkül bojtárokat felfogadni, a felfogadottakért pedig felelős. Nyerges lovakat csak bizonyos meghatározott számban szabad nekik tartani.

A legeltetésre kitüzött helyen kivül talált pásztor, ha ottlétének elegendő okát adni nem birja, mint kóborló letartóztandó, s a ló tőle elveendő.

A közös nyájban őrzött szarvasmarhákra és lovakra bélyeg sütendő; a ki azt elmulasztja, s marhája elvesz, a hatóságtól segélyt nem remélhet.

A községi elöljáró a nyájakat többször véletlenül megvizsgálni köteles. Ezen alkalommal netalán ott talált csavargókat letartóztatni, és a szolgabiróhoz beküldeni köteleztetnek, az idegen marháról pedig ismertető jeleit tartalmazó leirás beküldésével jelentést tegyenek; hogy ez elérethessék, a pásztor gondviselése alá adott marhákról egy pontos és teljes jegyzéket készitsenek; ennek egyik példánya a községi elöljáróságnál marad, másik pedig a pásztornak adatik. — Továbbá:

A tulajdonjog igazolására szolgálnak a marhalevelek, a melyek közokiratot képeznek, — a törvényes tulajdont igazoló marhalevél nélküli marhát, u. m. lovat, szarvasmarhát, juhot, kecskét, sertést (ideértve a csikókat, borjukat, bárányokat, gödölyőket, malacokat) (1888. 4000. sz. a. földm., ip. és keresk. min.) se a vásárban, se otthon eladni nem szabad, a marháknak mezőn s utakon titkon marhalevél nélkül történt adás-vevése tolvajság valódi jelének tekintendő, továbbá a vevők a vételt a vásárbóli megérkezésök után 24 óra alatt igazolni, s jegyzőkönyvbe bejegyeztetni tartoznak.

Ennek folytán a marhavásárokra járó marha-tulajdonosoknak törvényes bizonyitványaikra vásárjegyek adatnak, ezeket azután azt a vevőnek átadni tartoznak. Ha utazó adja el a marhát, az jegyzőkönyvbe iktatandó, és pedig hogy mily útlevéllel volt ellátva?

Azért a marhakereskedők is tartoznak a marhák vételét és tulajdonát igazoló törvényes bizonyságlevelekkel magukat ellátni. A marhákat vásárra hajtóktól az uton, hidon, réven, vámon a révészek és vámosok által a tulajdoni marhalevelek előkérendők. A hajtsárok

is kötelesek magukat marhalevéllel ellátni. A molnárok és halászok hajóikat és kompjaikat kivált éjjel zárják le, nehogy azon éjjel hirük nélkül valaki átmehessen.

Nyomtatás idején mind a menő, mind a jövő nyomtatók, vett, vagy hozott, vagy cserélt lovaikról pontos marhalevéllel lássák el magukat. Többet lásd: Állategészségügy.

Állatkinzás.

Az emberiség müveltebb része utálattal fordul el azon kinzásoktól, a melyeket az emberek müveletlen része az állatokon elkövet.

Többnyire csak az elfásult, az emberi nemesebb érzelmekből kivetkőzött ember képes kinozni azon szegény állatot, a melyet az Isten az emberek használatára, élelmének fentartására nézve rendelt.

A nemesebb ember kebelében a szegény állat iránt is felébred a könyörület és a részvét érzete, azért az állatok durva bántalmazásának látása rosz érzést gerjeszt minden nemesen érző emberben.

A nyilvános helyen az állatkinzás a kedélyre, az idegekre is ártékony befolyást gyakorol, s a szemlélőben kinos érzelmeket ébreszt, miért a szegény állatok kinzását a törvény megakadályozni kivánván, az állatkinzási cselekményt büntetés alá vonta.

Elejét akarván venni a közbotrányt okozó állatkinzásoknak és bántalmazásoknak, büntetést szabott azokra, a kik az állatokat bántalmazzák; azért az állat akár a bántalmazó sajátja, akár nem, annak durva bántalmazása 8 napig terjedhető elzárással és 100 frtig terjedhető pénzbirsággal büntetendő. 1879:40. t.-c. 86. §.

A közigazgatási bizottságnak kell őrködni a felett, hogy ha a bántalmazásoknak bizonyos nemei gyakrabban vétetnének észre, vagy a gazdaközönségnél, vagy az iparos forgalomban szokássá váltak volna, a törvénynek e részbeni határozatait az alantas közigazg. közegek a legnagyobb szigorral foganatositsák.

Selyemtenyésztés.

A mezei gazdaság egyik jövedelmező mellékágát képezi a selyemtenyésztés, mely kevés fáradsággal tetemesen növeli a gazdaság jövedelmét. A selyemtenyésztésre forditandó munka épen abban az időben veszi kezdetét, midőn a nagyobb mezei munkák nem foglalják el a gazdát annyira, t. i. a májusi és juniusi hónapokban.

Mint minden foglalkozáshoz, ugy a selyemtenyésztéshez is előkészületek szükségesek, melyeket mindenki maga készithet, ilyenek: hogy legyenek elegendő selyembogártenyésztő helyiségek, azokban állók és rácsok készittessenek, a melyeken a selyembogarak felnevel-tethetnek, — szeder- vagy eperfák.

A törvényhozás felismervén a selyemtenyésztésnek a gazdászatra vonatkozó nagy fontosságát — annak tenyésztésére törvényt alkotott, mely szerint:

Selyembogarakat csak egészséges petékből szabad tenyészteni. (1885. évi 25. t.-c. 1. §.)

Selyempetéket árulni, kiosztani, selyemgubókat beváltani, vásárolni, eladni csak külön engedélylyel szabad. Az engedély feltételeit, valamint az engedélyben részesithető intézeteket és egyéneket a földm., ipar és keresk. miniszterium állapitja meg, (U. o. 2. §.) ő bizatik meg a szükséges intézkedések megtételével, hogy a tenyésztésre alkalmas peték a kivánt mennyiségben rendelkezésre álljanak. (3. §.)

A törvény intézkedései ellen vétők kihágást követnek el s közigazgatási uton 100 frtig, ismétlés esetében 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel fenyitendők. (4. §.)

Egészséges peték készitésével a miniszter a szegszárdi m. kir. selyemtenyésztési felügyelőséget bizta meg, mely a petéket a kérvényezők között ki fogja osztani.

A selyemtenyésztéssel foglalkozni kivánók alkalmas peték megnyerése céljából a termelési év január hó 15-éig, községekben a községi elöljáróságnál, városokban a tanács által e célra kirendelt tisztviselőjénél, a fővárosban a ker. elöljáróságnál tartoznak jelentkezni.

A községi elöljáróság az összeirási ivben az illetőket előjegyezni, s a kitöltött összeirási ivet január hó végeig a szolgabirákhoz (pol-

gármesterhez, városi tanácshoz), ezek pedig február hó 15-ig a törvényhatósághoz felterjeszteni tartoznak. A törvényhatóság pedig a beérkezett összes kimutatásokat február hó végeig a szegszárdi selyemtenyésztési felügyelőséghez beküldi. A selyemtenyésztési felügyelőségek is jogositva vannak a jelentkezéseket elfogadni.

A gubó beváltásáról.

A miniszterium által kiosztott petékben részesülő tartozik:

a) a selyemtenyésztési felügyelőség, illetve közegeinek utasitásait mindenben pontosan teljesiteni;

b) hogy a nyert petemennyiséget gubótermelésre, és nem petetermelésre forditja;

c) hogy a termelt gubómennyiség beszolgáltatása alkalmával a petékkel kiadott selyemtenyésztési könyvecskéket, valamint a petét tartalmazó dobozokat a selyemtenyésztési felügyelőséghez visszaküldi.

A tenyésztő minden be nem küldött dobozért 10 krt, a könyvecskéért 5 krajcárt köteles a selyemtenyésztő felügyelőségnek megküldeni.

A beváltást a minisztérium évenként megállapitja, a beváltási állomásokat a községek utján közzététeti.

A termelő azt, hogy a miniszterium engedélyével s a miniszterium által adott egészséges petéből tenyészt selyembogarat, a selyemtenyésztési könyvecskével igazolja.

Selyempete-árulásról vagy kiosztásról.

Selyempetét árulni vagy kiosztani oly községben, a melyben a miniszterium osztat ki, egyátalában tilos.

Más községekben csak az árulhat petét, a ki azt a földm., ipar és kereskedelmi miniszteriumnál kérelmezi. A kérvényre 50 kr. bélyeg szükséges.

A kérvény kellékei: a) a folyamodó neve, lakhelye, foglalkozása, b) a kiosztani vagy elárusitani kivánt pete mennyisége, faja és eredete (saját termelés vagy vásárlás), c) igazolása annak, hogy a pete egészséges hernyóktól származik, d) a községek névsora, a melyekben a pete kiosztatni, vagy eladatni szándékoltatik, mert az csak oly községekben engedhető meg, a melyekben a miniszterium petét nem osztat ki.

A miniszteriumnak jogában áll az iránt vizsgálatot tartatni, s abból megfelelő mennyiségü mutatványt vétetni.

Ezen kérvény a megelőző év december hó 31-ig a miniszteriumhoz beterjesztendő, melynek elintézéséről az illető február hó végéig értesitendő.

A kérvényminta ez:

Nagym. m. kir. földm., ipar és keresk. miniszterium!

Alólirott Bérczes János dengi lakos, földmüves, saját termelésü selyempetét elárusitani szándékozom.

Az elárusitandó selyempete mennyisége 50 kilóból áll; fajra nézve fehér és sárga vegyest.

Hogy ezen peték egészséges hernyóktól származnak, ide mellékelem A) alatt Bőrös község hiteles bizonyitványát, — a mely községből azokat mult évben szereztem.

Következő községekben szándékozom azokat elárusitani, u. m.: Porcs, Szenes, Lovas, Boglár községekben, a mely községekben sem a mult, sem ez évben a nm. kir. miniszterium selyempetéket ki nem osztatott, sem nem fog kiosztani.

Kérném tehát a nm. m. kir. földm., ipar és kereskedelmi miniszteriumot, méltóztassék a fent elősorolt községekben a selyempete elárusitását kegyesen engedélyezni.

Tisztelettel stb.

Selyemgubót beváltani, venni, eladni, oly községekben nem szabad, a melyekben petéket a miniszterium osztat ki. Más községekben gubót beváltani, venni, eladni csak a miniszterium engedélyével szabad. Ez iránt 50 kros bélyeggel ellátott, a megelőző év végéig beadandó kérvénynyel kell folyamodni.

A folyamodvány kellékei.

a) A folyamodó neve, lakhelye, foglalkozása; b) a községek neve, a melyekben a folyamodó gubót beváltani, venni s eladni szándékozik; ez csak oly községekben szabad, a melyekben a miniszterium petét nem osztatott ki; c) osztatott-e ki petét, és ha igen, mennyit, hol, mily számu miniszteri engedély alapján; d) ha az illető csak venni szándékozik, igazolandó az, hogy a megnevezendő községekben kitől és mennyi gubót kiván vásárolni, és ezen termelők kiktől szerezték a petéket; e) hová kivánja a szerzett gubót szállitani, és azzal mi célja van. Ezen kérvény alapján a miniszterium az engedély iránt február hó végéig határoz, s arról az illetőt a törvényhatóság utján értesiti.

A kérvényminta ez:

Nagym. m. kir. földm., ipar és keresk. miniszterium!

Alólirott Berkes István Csengő községbeli lakos földbirtokos Kongó és Karó községekben az ottani lakosoktól, a kik 37006. sz.

miniszteri engedélylyel a selyemtenyésztést űzik, a kik Ausztriából szerezték be azokat, 5 métermázsa selyemgubót vásárolni szándékozom. Ezen környékben a nm. m. kir. miniszterium selyemgubót nem osztatott ki.

A mult 1889. évben is 36400. sz. miniszteri engedélylyel ugyanazon községekben selyemgubót vettem.

Selyempete nem osztatott ki.

Ezen selyemgubókat N. selyemgyárba kivánom szállitani, a mely eladásából némi nyereséget reménylek.

Kérem tehát a nm. m. kir. miniszteriumot, méltóztassák a fentemlitett községekben a selyemgubó elárusitását kegyesen engedélyezni.

Tisztelettel stb.

A selyemgubót kiosztani, árulni, gubókat beváltani, venni, eladni benn az országban, vagy külföldre kivinni csak miniszteri engedély mellett szabad.

Szállitási engedélyért, ha a gubó belföldi vasutállomáson adandó fel, a feladónak, ha külföldre viendő ki, a magyarországi cimzettnek (a ki által küldendő) kell folyamodni, és ha ez már a petekiosztásra, vételre, eladásra engedélyt nyert, a szállitási engedélyt megkapja, ha azért folyamodik. A kérvényben igazolandó:

a) a petekiosztásra, árulásra, bevásárlásra nyert engedély;

b) a szállitani kivánt pete vagy gubó mennyisége;

c) a származási és rendeltetési helyek (t. i. a hova küldetnek), illetőleg a feladó és leadó posta- vagy távirdaállomások.

Az engedély megadása alkalmával 3 drb szállitási igazolvány állittatik ki, a feladási állomás, a leadási állomás, és a cimzett részére. Az igazolási eljárás nem alkalmazandó, ha a szállitmány a m. kir. selyemgyárak vagy beváltóállomások valamelyikére van cimezve.

Büntető határozatok: E részbeni kötelezettségeiknek meg nem felelő hatósági közegek fegyelmi uton büntettetnek. Ezen rendelet elleni kihágások 100 frt, ismétlés esetében 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetnek, behajthatlanság esetében 2 frtig 12 órai elzárás, 10 forintig 1 nap, minden 10 frt után egy napi elzárás mondandó ki.

Elsőfoku hatóság: a) megyékben a szolgabirák, b) törvényh. és rend. tanácsu városokban a tanács vagy kiküldöttje. Budapesten az illető ker. kapitány.

Másodfoku hatóság megyékben és rend. tanácsu városokban az alispán, törvényh. városokban a tanács. Budapesten a főkapitány.

Harmadfoku hatóság a belügyminiszterium. — Birságpénzek esetről-esetre az illető adóhivatalnak kiszolgáltatandók. (1886. 17094. sz. a. földm., ipar s keresk. min. utasitás.)

Vetőmag vizsgálata.

A vetőmag vizsgálata a gazdászat érdekében felette szükséges lévén azért, hogy a vetőmag tiszta és csiraképes legyen, mert csak ily magból remélhető jó és erőteljes szem, illetőleg termés. — A vetőmag megvizsgáltatása céljából vetőmagvizsgáló állomások állittattak fel, a melyeknek szaporitását a földm., ipar- és keresk. miniszter a közérdek szempontjából szaporitandóknak találta. A vetőmagvizsgáló állomások tehát következő helyeken léteznek:

Budapesten az állatorvosi intézetnél, kiterjed a budapesti, aradi, temesvári ipar és kereskedelmi kamarák területébe tartozó törvényhatóságokra.

Debrecenben az ottani kamara területére.

Kassán a kassai és miskolci kamarák területére.

Keszthelyen a pécsi kereskedelmi és iparkamara, valamint Zalamegye területére.

Kolosmonostoron a brassói és kolosvári kereskedelmi kamarák területére.

Magyaróváron a gazdasági akadémiánál (Pozsony és Zalamegye kivételével) a soproni kereskedelmi és iparkamara területére. (1884. február 18. 7398. sz. a. földm., ipar és keresk. min. rendelet.)

Az állomások célja: a gazdák, erdészek, kertészek érdekeit e téren előforduló hamisitások és visszaélések ellen megvédeni, és azáltal a magkereskedést előmozditani.

Az állomás, a beküldő kivánatára megvizsgálja a beküldött magvakat: a) azonosságra (szem, faj, esetleg alfaj változat szerint) a lehetőségig; b) tisztaságra, a keverékmagvak mennyiségét együttesen, vagy c) mennyiségét és minőségét egyenként külön, d) vagy egyes ártalmas gyomtól (aranka, szádor), e) csirázó képességre, f) átalános súlyra, g) faj súlyra, h) térfogati súlyra, i) viztartalomra, a b) és c) alatti tulajdonságokból eredő használati értékre, vagyis hogy mennyi abban az elvethető mag.

Magkeveréket vagy az érés után következő évben csirázni szokott magvakat (mint: alma, körte, tiszafa, galagonya) vizsgálatra az állomás nem fogad el.

Fent, a—g) alatti tulajdonságok megvizsgálhatására az aprómagvakból, mint a füvek, lóher, fehér kucos, csibehur, mak, dohány, káposztafélékből, nyir és égerfa beküldendő . . . . . 50 gram.
Középnagyságuakból: lucerna, vörös lóhere, lenrépa legalább . . . . 100 „
Nagymagvakból: (gabonafélék, tengeri, hüvelyes vetemények, erdei fák magvai) legalább . . . . 250 „
A térfogati súly meghatározásához bármiféle magból . $1^1/_2$ litert
A viztartalom meghatározásához legalább . . . . . 100 gram.

Az alapos meghatározáshoz tehát kivánatos, hogy a fent kitett mennyiségnél többet tegyen ki a mustra, különösen az arankavizsgálathoz 100 grammnál jóval több küldessék be.

A netán felmerülhető jogi kérdések elintézhetése végett a beküldött magvak egy évig őriztetnek meg, de vissza nem küldetnek.

A magok vizsgálatáért következő dijak fizetendők:

1. Az azonosság meghatározásáért . . . . . . —.50 kr.
2. A mag tisztaságának meghatározásáért az idegen magvak együttes megjelölésével . . . . . . 1.— „
3. Csupán az aranka meghatározásáért . . . . . —.50 „
4. Csupán a szádor meghatározásáért . . . . . 3.— „
5. A mag tisztaságának, az idegen magvak egyenkénti megjelölésével: a) csupán az emberre vagy állatra nézve mérges növények magvainak mennyiség, és minőség szerinti meghatározásáért . . . . . 1—3.— „
   b) csupán a mérges növények és kártékony magvaknak mennyileges meghatározásáért. . . 2—6.— „
   c) az összes idegen magvak mennyileges és minőleges (teljes botanikai elemzés) meghatározásáért . . . . 10—20.— „
6. Csirázó képesség százalék szerinti meghatározásáért 1.— „
7. Az átalános súlynak (1 kilogramban lévő magvak számának) meghatározásáért . . . . —.50 „
8. A magvak fajsúlyának meghatározásáért . . . . 2.— „
9. A térfogati súly meghatározásáért . . . . . . 1.— „
10. A viztartalom meghatározásáért . . . . . . 1.— „

A használati érték meghatározásáért dij nem jár.

Minden egyéb vizsgálati dijat az állomásfőnök szabja meg.

Az állomáson nagyobb számu vizsgálatokat eszközöltető kereskedők egy évre biztositott 25 vizsgálatért 10 forint, 50 vizsgálatért 15 frt, 100 vizsgálatért 25 frtot fizetnek. A dijak előre fizetendők, a fentebbi dijmérséklés az azonosságra, mennyileges tisztaságra, arankára, vagy csiraképességre történő vizsgálatokra terjed ki.

A gazdáknak, a gazdasági vetőmagvak azonosságra, mennyileges tisztaságra (az idegen részek % csupán együttes megjelölésével) arankára—és a magvak csirázó képességére, kivánatra a gabonafélékre, térfogati súlyra, és az átalános súlyra is ingyen vizsgálja meg az állomás. Ezen magvak: gabonafélék, továbbá árvarozsnok, baltacim, bükköny, borjupázsit, csibehúr, csillagfürt, cirok, cukor- és takarmányrépa,

dohány, ebfark, ebír, fekete mályva, gomborka, juhcsenkesz, könyelpázsit (Dactylis), kender, kömény, magos vagy réti, komocsin, köles, len, lóhere, lucerna, mák, mályva, mézpázsit, muhar, napraforgó, napic gyepes, napraforgó, perje francia, perje olasz, angol (vadóc), perje réti és sovány, repce, szapuka, szarvaskerep, tarlórépa, tarackos tippan, tengeri, zab sárga.

A dijak előlegesen beküldendők, különben postai megbizás vagy utánvéttel szedetnek be. Az állomás, a tudakozónak az értesitvényeket, ha csak előlegesen bélyeget nem küld, bérmentetlen küldi, igy azonban az állomás semmit sem fogad el. Az értesitvény azonban a tudakozó fél megnyugtatására, de vitás kérdésekben jogérvénynyel nem bir.

Az állomás célja továbbá a lelkiismeretes termelőnek és kereskedőnek a méltatlan megtámadásoktóli megvédelmezése, és hitelének emelése, azért azok számára a magvizsgálat eredményéről bizonyitvány állitható ki, ha az állomással érvényben lévő szabályok szerint szerződtek, az elárusitó a szerződésben kitett határidőn belől a vevő irányában szavatosságot vállalhat a mag azonossága, kellő tisztasága és csirázó képessége felől. A beküldő magánosok tegyék ki a beszerzési forrást (termelő vagy kereskedő cég), a magtermés helyét, az ár, biztositott tisztaság, csiraképesség, hogy a mag vett, vagy venni szándékolt árucikk-e? A vizsgálatra szánt magminták, a nagyobb mennyiségből a készlet különböző helyeiről, átlag mustra gyanánt vétessenek, s a tudakozó fél nevével ellátva küldessenek be az állomásnak.

Borhamisitás.

Borfesték elnevezése alatt ily anyagok árulásával foglalkozó kereskedőknél a borfestékek lefoglalandók, a hatóságok azokból mustrákat vegyenek, vegyészileg vizsgáltassák meg, ha a festékek méregtartalmuak, akkor az illető kereskedő ellen a közegészs. 1876 : 14. t.-c. értelmében az első foku határozatot hozassák meg.

Mihelyt a hatóságnak arra nézve, hogy valamely bortermelőnél, borkereskedőnél, vendéglősnél, vagy bárkinél eladásra vagy kimérésre nagyobb borkészlet tartatik, hamisitott borok lehetnek, gyanuja támad vagy feljelentetik, hivatva van azokból mustrákat vétetni, azokat vegyi vizsgálat alá vétetni.

A mustrák töltésére tiszta, legalább 3 deciliteres, paraffa dugaszszal jól elzárt, lepecsételendő üvegek használandók, — megjelölendő azonban, hogy melyik üveg melyik hordóból való. A boros hordók és edények, a melyekből ily mustrák vétettek, hatóságilag lepecsételendők, és a vegyi vizsgálat alapján keletkezendő határozat hozataláig az üzletforgalomból eltiltandók és hatósági zár alatt tartandók. A pince vagy borraktár is — nehogy a vizsgálat meghiusittathassék, hatóságilag lezárolható. Ezek a vegyésznek vagy ennek hiányában bármely gyógyszerésznek vizsgálat végett megküldendők. A mustravételről szóló jegyzőkönyvben az, hogy ezen eljárás alkalmaztatott, világosan felemlitendő.

A fuchsinnal erősen hamisitott vörös borok hatóságilag megsemmisitendők, ha a fuchsin parányi mennyiségben találtatott, nem semmisitendők ugyan meg, hanem hatóságilag a fél költségén élvezhetlenné teendők oly módon, hogy minden hektoliterhez négy kilogramm jól megtört konyhasó vagy marhasó vegyitendő, és az igy vizben feloldott sóval vegyitett bor legalább 5 percig az ugynevezett láncostorral jól megkevertetik ; az ekként élvezhetlenné tett borszesz kifőzhetés végett a tulajdonosnál hagyandó, mind a két esetben azonban a tulajdonos közegészség elleni kihágás miatt, vétség esetében pedig a bt. 314. §. szerint egy évig terjedhető fogházzal s 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ha pedig a megvizsgált fehér borokban az egészségre ártalmas kénessav nagy mennyiségben találtatott, az üzlet forgalomból kitil-

tandó és a szabad kénessavnak a lassu oxidatio teljes eltüntéig pincekezelés alá veendő. Az ily borok nem semmisitendők meg, mert ártalmasságuk idővel elenyészik, a tulajdonos ellen azonban a hatósági tilalom ellenére annak közforgalomba bocsájtása végett a fentebbi eljárásnak van helye.

Az eljárási és vizsgálati költségeket azon tulajdonos viseli, a kinek borai hamisitottaknak találtattak, de nem marasztalható el akkor, ha valamennyi borai teljesen tisztáknak találtattak.

A fuchsin kimutatásának módja ez: egy próbacső kétharmad magasságig a kérdéses borral megtöltetik, és 1—2 késhegyni magnesia ustá-val túltelitve erősen összerázatik. Ezután körülbelül 1 centiméter magas amylalkohol és ugyanannyi aetherből álló keverékréteg öntetik reá. Az összerázás után a folyadék felszinén ujból gyülekező réteg a fuchsin legcsekélyebb mennyiséget ugy árulja el, hogy az többé vagy kevésbé vörös szinben tünik elő.

Fősulyt arra kell fektetni, hogy a borban foglalt sav a magnesia által túltelittessék, mert másképa bornak természetes festő anyaga is részben az amylalkoholba keverődhetik. Ezen próbára körülbelül 10 köbcentiliternyi bort lehet használni.

Ha bort fél mennyiségü ólomecettel keverünk, a csapadékot leszürjük és az átfolyt tiszta folyadékot megtekintjük, akkor, ha fuchsin van benne, veres szint mutat. Ha a szürtetett próbacsőbe a fent emlitett amylalkoholt aether keverékével összerázzuk, akkor a folyadék szintelenné válik, mig a felette uszó réteg élénk piros szinhen tünik elő.

Ha a fentebbi eljárás mellett biztos eredményt nem nyernénk, akkor 150 köbcentiméter bort $^1/_2$—$^1/_6$ térfogatig befőzünk. A maradékot meg melegen ammoniakkal alji (alcalicus) reactóig keverjük, és a keveréket magas dugaszu hengeres edényben aetherrel kirázzuk. Az aethert leemeljük, azt leszürvén, porcellán edényben vizzel jól kimosott és megszáritott gyapot szállal együtt enyhe melegnél elpárologtatjuk. Ha fuchsin van a borban, a szintelen aetheres oldatban a gyapjuszál vörös szint kap. A reactio felette érzékeny, és még akkor is biztossággal alkalmazható, ha bor literjében a rendes festanyag mellett csak egy milligramm fuchsin van is a borban. A gyapju elveszti vörös szinét, ha fele erős sósavval, más fele erős ammoniakkal kezeltetik. Az aether próbánál — a netán jelenlévő anilin ibolya (mettulizált rozanilin só), mely teljesen egyenértékünek vehető a fuchsinnal (sósavas rozanilin) ugy mutatható ki, hogy az előirt sósav oly ovatossággal hozatik a festett gyapjuszál egyik végére, hogy az-által a sav csak lassan szivatik fel a szál által.

Ennek következtében az anilin ibolyazöld szint vesz fel, de csak rövid időre, és azután a fuchsinhoz hasonló módon vagy egészen szintelen lesz, vagy ha nagyobb mennyiségben volt jelen, sárgára festi a gyapjuszálat.

Ezen próbák nappal egymásután teendők, mivel a mesterséges világitás zavarja a reactiót (a nyomot). Azon esetben, midőn a második próba, t. i. az ólomecettel teljességgel eredményt nem ad, a

bor tisztának tekinthető, és a harmadik próba elmaradhat. Ha az ólomcsapadék szürkésfehér, és nem zöldes vagy kékes fehér, akkor borfestő anyag nincs a borban.

A fehér bor próbája. Hogy szabad kénes sav van-e a borban, ugy tudható ki, ha 50 köbcentiméter bor egy pároltató lombikba öntetik, mire a lombik kiálló csövére nedvesitett itatóspapirral körülvett próbacső rátolatik. Ovatos forralás által a borban lévő kénessav alkohol gőzökkel keverve könnyen kihajtható. A forralást addig folytatjuk, mig a próbacsőben mintegy 2 köbcnyi szintelen átlátszó folyadék gyült össze, erre a csövet elveszszük, lehütjük, és a folyadékhoz nehány csepp közömbös ezüstoldatot öntünk, ha sav van benne, a folyadék többé-kevésbé megzavarodik. A reactió akkor neveztetik erősnek, hogyha a közömbös salétromsavas ezüsttel valódi csapadék keletkezik. Nehogy a fehér zavarodás a jelenlevő sósavnyomokkal összetévesztessék: szükséges a próbacsőben foglalt folyadékot 5—6 köbcméternyi lepárolt vizzel higitani, s nehány csepp tömör (concentrált) salétromsavat hozzá önteni, mire a zavarodás, ha azt a kénessav okozta, azonnal eltünik. Ellenkező esetben változás nem áll elő. 1879. évi 57677. sz. a. belügym. r.

Dohánypác, trágyasó, clorkalium, clormagnesium.

Konyhasót tartalmazó trágyasók (buroksó, hulladéksó, gyárakból, sófőzdékből, sókeverékből készült mesterséges trágyaanyagok) csak mezőgazdasági célokra engedély mellett hozathatnak be az országba, ha ezek mezőgazdaságuk terjedelmét, valamint sótartalmu trágyaanyagbeli valódi szükségletük sulymennyiségét az illető gazdasági egyesület bizonyitványával igazolják. Az engedélyérti kérvényeket Magyarhonban a m. kir. pénzügyigazgatóságokhoz, osztrák tartományokban az illető ország pénzügyi hatóságához adandók be. Engedély jövedéki kifogás alá nem eső földbirtokosoknak és nagyobb birtokok bérlőinek adandó.

A küldemény a jövedéki hivatal által a kivett minták szerint a fél költségén megvizsgáltatik, ha a konyhasó 20%-nál nem több, a m. kir. vagy osztrák pénzügyigazgatóság, ha 20%-nál több, a magyar vagy az osztrák pénzügyminiszter határoz a kérvény felett, s az előszabott denaturálás után az engedélyt megadja. A határvám hivatalnál is beadható kérvényt az illető félnek sajátkezüleg kell aláirni és pecsétjével ellátni, a gyárosok pedig azonkivül a vegyészeti segédanyagoknak behozandó mennyiséget, a helyet, a hová szólnak, a célt, a melyre behozatnak és felhasználtatnak, pontosan megjelölni tartoznak, ezeknek az engedély az átvételre oly feltételek alatt adatik meg, melyek ezen segédanyagokkal való visszaélések megakadályozása végett szükségesnek mutatkoznak és kijelöltetnek.

Buroksót, hulladéksót, gyárakból és sófőzdékből egyedül trágyázási célokra, továbbá clorkaliumot és clormagnesiumot jövedéki felügyelet alatt álló, vegyészeti gyárak saját használatukra szükséges mennyiségben engedély nélkül is behozhatnak, de csak jövedéki felügyelet alatt használhatják fel. A megvámoló vámhivatal az illetékes pénzügyőri biztosságot, a melynek kerületében a gyár fekszik — értesiti. Minden más esetben pedig a kérvényezőknek a fent mondott kérvényezés és vizsgálat után engedtetik meg. 1882. évi jul. 28-iki pénzügyminiszteri rendelet.

Vámtariffa.

A gépek vámkezelése iránt.

Gépeknél mindig valamely mechanikai működés feltételeztetik, ha ez nincs meg, akkor az áru, ha gépnek neveztetik is, a vámtariffa értelmében gép gyanánt nem kezelhető. G é p r é s z e k gyanánt a gépnek alkatrészei vétetnek, a melyek mint egyes részei hozzá tartoznak, és igy önállóan nem használhatók.

M e z ő g a z d a s á g i g é p e k : a vetőgépek, aratógépek, cséplőgépek, gőzekék vagy más több vasú, vagy a betüsoros árulajstrom szellemében, mechanikai állitási készülékkel biró ekék, vagy boronák, gabonatisztitó gépek és effélék. Ha az áruk mint gépek, géprészek azonnal fel nem ismerhetők, a felektől a kérdéses árunak rendeltetését kétségen kivül kitüntető tervezetek vagy rajzok bemutatása kivánható. A gépek és gépalkatrészek helyes osztályozásának megkönnyitése végett azok bevallásánál, különös elnevezésüket vagy használatukat is be kell vallani.

Vető- és cséplőgépek a feldolgozott anyagok sulyviszonyához képest rendesen 100 kilogrammonként 6 frt, gabonatisztitó rosták 3 forint, szecskavágó és aratógépek 5 forint vámdij alá esnek, ha a fél azt állitja, hogy más szám alá tartoznak, köteles bebizonyitani. A gépalkatrészek tisztán öntött vasból 100 kilogrammonként 6 frt, tisztán kovácsolt vagy acélból valóktól 5 frt.

A gépek becsomagolására használt kátrányozott vászonponyvák a gép vámköteles sulyához tartoznak.

A gép alkatrészektől, nyers feldolgozatlan állapotban 2 frt, ki nem dolgozott, kovácsolt darálók 4 frt.

A m. kir. kormány egyetértve az osztrák kormánynyal megengedheti, hogy a vámterületen nem készitett gépek vámdij felének fizetése mellett behozathassanak. A kérvények a törvényes feltételek igazolása mellett a pénzügyminiszteriumhoz adandók be. 1882. évi 30973. sz. a. pénzügym. rend.

Aruforgalmi statisztika.

A vasuti és hajózási vállalatoknál, a magyar korona területéről való kivitel céljából feladott áruküldeményekről, vagy a magyar korona területére behozott cikkekről, az áruforgalmi statisztika céljából (a podgyászszállitás kivételével) külön (1881 : 13. t.-c. 1. §.) a vasut vagy hajózási állomás nevét, hol a küldemény feladatik, vagy a hová küldetik, az áru megnevezését, mennyiségét, értékét tartalmazó, 2 kros bélyeggel ellátott ürlapon nyilatkozat állitandó ki. (2. §.)

Egynemü, darabban, csomagban, vagy csomagolatlanul, — habár több darabban is csak egy nyilatkozat, többféle árunál, s több csomagban küldöttről annyi nyilatkozat állitandó ki, a hányféle áru van a küldeményben. Egy, különböző árukat tartalmazó csomagról egy nyilatkozatot kiállitani elég. (3. §.)

Csak ily nyilatkozattal ellátott árukat fogadhatnak el a vasuti vagy hajózási vállalatok. (4. §.)

A feladó tartozik ezen nyilatkozatot kiállitani, és a feladásnál az illető vállalatnak átadni. (5. §.)

Ellenben a beérkező küldeményeknél az illető vállalat köteles gondoskodni a küldeményhez szükséges nyilatkozat kiállitásáról, de a kiadott bélyegköltséget az átvevővel megfizettetheti.

Gyanu esetében jogositva van a vállalat a feladó, átvevő, ezeknek meghatalmazottja, vagy két tanu jelenlétében a nyilatkozat adatait a küldeménynyel összehasonlitani, s a hamisnak talált nyilatkozat kiigazitása iránt intézkedni. (6. §.)

A vállalatok forgalmát tanusitó jegyzékek a földm., ip. és keresk. miniszter által kitüzött időközökben a statisztikai hivatalhoz küldendők be. (7. §.)

A vállalatok e tárgyban közegeiknek adott utasitást a földm., ip. és keresk. miniszternek bemutatni (8. §.), a törvény vagy utasitásaik ellen vétő közegeiket felelősségre vonni, és fegyelmi uton megbüntetni, ezen eljárásukról a miniszternek jelentést tenni tartoznak. (9. §.)

A miniszter küldöttei által meggyőződést szerezhet magának arról, hogy a vállalatok küldöttei a törvény és az utasitás értelmében járnak-e el? Ezen kiküldötteknek a vállalatok felvilágositást adni és ellenőrzés szempontjából szükséges okmányaikat vagy könyveiket előmutatni tartoznak. (10. §.)

Jelen törvény 1881. évi május 1-ével lépett életbe. (11. §.)

Gyümölcstenyésztés.

A gyümölcs gazdászati háztartásunkban igen nagy szerepet játszik. A gyümölcstenyésztés egyik dús jövedelmi forrást képez. — Egészségi tekintetben is kiváló helyet foglal el a gazdászatban. A gyümölcstenyésztésnek számos hasznai vannak.

Egyik nem csekély haszna az, hogy kellemes, egészséges, és a testet felfrissitő élelmi cikkül szolgál, miután a gyümölcs sok nedvességgel és lével bir, — mi különösen a forró nyári napokban felüditőleg hat a testre.

De a gyümölcs mind nyersen friss minőségben, mind aszalva, mind lekvárnak főzve könnyen eladható, igy szép hasznot lehet belőle húzni, évenként szép jövedelemre szert tenni.

Minél több a határban a fa, annál frissebb a levegő, annál hűsebb a hőség, mert a fák magok körül árnyékot terjesztenek el mindenfelé, és ez árnyék alatt a föld hűvösebb, és a levegő frissebb, mely azután távolabbra is kiterjed, és hűssesége által mindenfelé frissiti a levegőt ugy, hogy minél több a fa, s minél több helyen ültetvék, annál nagyobb területen képesek a levegő forróságát enyhiteni, mi nemcsak a növényekre, de az emberi testre is jótékonyan hat.

Miután ily nagy hasznok várhatók a gyümölcs tenyésztéséből, előmozditására szükséges tennivalók ezek:

A gyümölcsfa-iskolák felállitása, hol a gyermekek a gyümölcsfatenyésztés ismereteit megszerezhetik maguknak, és pedig gyakorlatilag is, látva, hogy történik a gyümölcsfaültetés, szemzés, a fák nemesitése, ápolása, és a nemesitett fáknak elterjesztése. És midőn ezen oly nagy szükségü ismereteket megszerezték maguknak, egyszersmind kedvet is nyernek arra, hogy későbbi korukban gyakorlatba vegyék azt, a mit fiatal korukban tanultak.

Azért a törvényhozás is a mezei gazdáink jólétének és vagyonosodásának előmozditására törekedett akkor, midőn a gyümölcstenyésztést elrendelte, — és faiskoláknak minden községbeni felállitását kötelezővé tette.

Minden község köteles faiskolát felállitani, annak területe a lakosság száma szerint változik, a hol több a lakosság, nagyobb területet kell beültetni, a hol kevesebb, ott kisebb területet.

Ha már a faiskola a kellő nagyságban kihasittatott, köteles a községi előljáróság azt a facsemeték elültetésére elkészittetni, azt árokkal vagy keritéssel körülvétetni, szakszerüen beosztva gyümölcsfamagvakkal bevetni, vagy beszerzett csemetékkel beültetni, és azt ismét szakszerüen kezeltetni. Az ekép kihasitott területet más célra, mint faiskolára használni nem szabad. Arra, hogy az a kitüzött célra használtatik, jó karban tartassék, s a megfelelő kezeléssel kell gondoskodni. Azért a mezei rendőri, és az 1879: 40. t.-c. kihágási törvényben a gyümölcsfák rongálásának büntetése, és a kárnak megtéritése kitünő helyet foglal el. A szolgabiráknak pedig kötelességük őrködni, hogy a törvény értelmében kiadott rendeleteket a községi előljárók végrehajtsák, s egyik legfőbb gondjuknak tartsák a gyümölcsfáknak megóvását, miután ebben a községnek javáról, előmeneteléről van szó.

A mely községekben külön felekezeti népiskolák vannak, hogy minden felekezet tanoncai miképen és mily uton nyerhessenek a gyümölcsészetben oktatást, a község képviselőtestülete szabályrendelettel állapitja meg, mely azután jóváhagyás végett a közig. bizottsághoz terjesztendő fel.

A szolgabirák minden év végén december hóban a faiskolák kiterjedését, a bekerités minőségét és állapotát, a faiskola kezelőjének nevét, a faiskolának miképeni kezeltetését, a tapasztalt hiányokat vagy akadályokat, a faiskolák működésének eredményét, a beültetett csemetéknek minőségét, mennyiségét, kiadásának helyét tartalmazó, s a földm., ipar és kereskedelmi miniszternek felterjesztendő jelentését a közig. bizottságnak beterjeszteni tartozik.

Futó-homok.

Egyes területeket veszély fenyegetheti a futó-homok terjedése által, mely sokszor mértföldnyi területeket is ellep, haszonvehető terek használatától s jövedelmezőségétől megfosztja a tulajdonost. Hogy a birtokot veszélyeztető, s a jövedelmet megsemmisitő ezen rossznak eleje vetethessék, e részben a szervezeti bizottság van hivatva.

Azért mihelyt a közigazgatási bizottságnak tudomására jön, hogy futó-homok lepett el valamely területet, a törvény és a közjó iránti tekintetből be sem várva az érdekeltek kérvényét, intézkedjék terjedésének meggátlása iránt, és pedig:

Sürgőleg utasitsa az alispánt, hogy vizsgálja meg a homokforrást, és ha azt másokra nézve is károsnak találja — törekedjék, hogy a homokfolyás elfojtására szükséges munkálatokra megkivántató költségeket mindazon határbeli földbirtokosok, a kiknek birtokaikat a futóhomok elboritja, vagy elboritással fenyegeti, birtokaik terjedelméhez, s a tőlök elhárítható kárnak mennyiségéhez képest viseljék, ez iránt kisértse meg közöttük az egyességet, ha az egyesség nem sikerül — és akármelyik biztokos a közigazgatási birottsághoz folyamodik, utasitsa, hogy készitsen tervet, mely a homok elfojtásának módját és eszközeit, a végrehajtással megbizandó egy vagy több egyének kijelölését, az évenkénti költségek előleges kivetését, és a költségekben egyenkénti részvételnek kulcsát magába foglalja, a közigazgatási bizottságnak jelentést tegyen, s a tervet határozatilag jóváhagyja, illetőleg megalapitja — ezen határozattal meg nem elégedő fél a belügyminiszteriumhoz fellebbezéssel élhet.

Ha pedig a felek a költségvetés kulcsában mindnyájan meg nem egyeznének, a fenforgó kérdés választott birák által döntendő el, kiknek határozata ellen rendes per utján s birtokon kivül lehet fellépni.

A végrehajtással megbizott egyének a munka folyamáról, a bevételekről és a kiadásokról a szolgabiró vagy polgármester elnöklete alatt tartandó birtokosok ülésében számolni köteleztetnek, mely számadások megvizsgálás végett az alispán utján a közig. bizottsághoz terjesztendők fel. A közig. bizottság határozata által megállapitott terv végrehajtását 100 frtig terjedhető pénzbirság vagy 1 havi fogság terhe alatt akadályozni nem szabad. A megalapitott terv szerint évenként megkivántató költségek a fizetni vonakodón az 1877: 22. és az 1868: 54. t.-c. szerint rövid uton hajtandók be.

Azokon a tereken pedig, melyeken a futóhomok elfojtására szükséges munkálatok végrehajtattak, s a homok befásitás vagy más módon elfojtatott, fel kell ügyelni nemcsak a hatóságnak, hanem minden egyes érdekelt földbirtokosnak, hogy az erre forditott munkák meg ne semmisittessenek, és le ne rontassanak.

Kártékony növények és rovarok kiirtása.

A mezei gazdaságra nézve felette ártalmas növények és állatok kiirtását a legnagyobb szigorral és erélylyel kell foganatositani,mert ezen kártékony rovarok nagy pusztitást tesznek a gyümölcsös kertekben, erdőkben, miáltal a földbirtokosokra tetemes kár háromol. Azért annak kiirtását a földbirtokosok eszközöltessék, minden birtokos tavaszkor vagy őszkor a birtokában lévő minden fáról, sövényről, cserjéről a tojásgyürüket és a hernyófészkeket szedesse le s azokat semmisitse meg.

Buzdittassanak a földbirtokosok arra, hogy ezen állatok kiirtására gondot, erélyt és figyelmet forditsanak, és hogy hanyag szomszédaikat is ösztönözzék azoknak kiirtására, sőt ha barátságos figyelmeztetésük is eredménytelen lenne, jelentsék fel a községi elöljáróságnak, s a birói megintés eredménytelensége után annak költségére szedesse le azokat.

Hagyja meg az alantas közigazgatási közegeknek, hogy szigoruan hagyják meg a községi biráknak, hogy azok egész erélylyel őrködjenek a hernyóknak és más kártékony rovaroknak a földbirtokosok általi kiirtására, és ha ezt kellő időben, midőn még a hernyók szét nem másznak — nem teljesitenék, az egyszeri megintés eredménytelensége után intézkedjék a hernyóknak a mulasztó költségére való leszedés eszközöltetése iránt. És ha a biró e részbeni kötelességét nem teljesitené — ő vonandó feleletre.

A szolgabirák hivatása ellenőrizni a községi elöljárókat az e részbeni kötelességeik teljesitésében — hogy azok miképen felelnek meg kötelességeiknek — a szolgabirák ápril hóban tegyenek jelentést az alispánnak.

Az erdei rovarok kiirtását az erdőbirtokosok tartoznak eszközölni.

A szolgabirónak tehát nemes feladata a törvénynek e részbeni rendeleteit az erdei rovarok pusztitására vonatkozólag, gyors intézkedése által végrehajtani, és habár valaki az erdőbirtokosok közül a közigazgatási bizottságnak a rovar-károk megakadályozása iránt tett intézkedései ellen felebbezéssel élne is — ezen felebbezés az intézkedésnek végrehajtását nem gátolja, mert azokat az érdekelt erdőbirtokosok gyorsan kötelesek teljesiteni.

Ha azonban a közigazgatási bizottság az erdőnek vagy az erdőrésznek kivágatását rendelné el, és ha ez ellen az erdőtulajdonos a földm., ip. és keresk. miniszterhez felebbezne — ezen felebbezés felfüggesztő hatással bir.

Ha az erdőbirtokosok a közig. hatóság meghagyását a kiszabott idő alatt nem teljesitik, az intézkedő hatóság a szükséges munkálatokat (befásitást) stb. az erdőfelügyelő által a késedelmes erdőbirtokos költségére megtéteti. Nagyobb veszély esetében a községek tömeges közreműködése hivatalból igénybe vehető, de a munkabérek megtéritése mellett.

Ha azonban a rovarok által okozandó károk meggátlása, illetőleg elháritása tekintetéből nagyobb kiadást igénylő munkálatok volnának szükségesek — ezen kiadások a megvédett erdőrésznek egy évi adóját meg nem haladhatja, ezen költségek az erdőtulajdonosok által a megvédett erdőterületek arányában viselendők, mi iránt az érdekeltek meghallgatása mellett a közigazgatási bizottság határoz, mely határozat ellen birtokon kivül a földm., ip. és keresk. miniszterhez lehet felebbezéssel élni.

Aranka.

A herefélékre nagyobb csapás nem lehet az arankánál, mert ha terjedésének gát nem vettetik, az egész vetést megsemmisiti. Azért annak kiirtására minden módon kell törekedni. Ennek kiirtását akkor kell eszközölni, midőn még el nem virágzott, s magvai még nem érnek, mert ha azok megérnek, a szél más földekre is elhordja, és igy azoknak vetéseit is elboritja, a kik egészséges lóhermagot vetettek. Annak kiirtása végett a földm., ip. és keresk. miniszter a törvényhatóságokat utasitotta, hogy az aranka kiirtására és kiirtásának módjára a gazdaközönség felhivassék, illetőleg kitanittassék.

E részben a földbirtokosok maguk tehetnek legtöbbet, annak foganatba vett kiirtása által, ha azt mindenütt szántóföldeken, réteken, legelőkön, árok partokon, útszéleken, a vasuti és egyéb töltéseken, a hol észreveszik, kiirtják, de a községi előljáróság buzgalma is sokat tehet ez ügyben, felhiván a gazdákat annak kiirtására. Lelkiismeretes dolog pedig, hogy azon gazdákat, a kik lucerna és lóhermagot eladásra termelnek, hogy földükön az arankát kiirtsák, nehogy arankás magot adjanak el, igy a vevőt megkárositják.

Az arankás helyet akkor egész a földszinéig kell lekaszálni, mielőtt még az virágzásnak indult volna, a lekaszálás után a lekaszált növényt ugy összeszedjük, hogy abból semmi el ne hulljon, zsákba vagy lepedőbe elviszszük s megégetjük, a lekaszált helyet szalmával beboritjuk s azt meggyujtjuk, s azután felássuk, vagy felkapáljuk, meggereblyézzük, s arankamentes maggal bevetjük, s azután a kerülőt vagy egy cselédet kell megbizni, hogy minden arankafoltot égessen ki.

Burgonya-rovar.

(Colorado Doryphora decem lineata) tiltatik az Észak-Amerikából származó burgonyának, burgonyahéjnak, nemkülönben a burgonya becsomagolására használtatni szokott és azzal érintkezésben volt csomagoló tárgyaknak, mint zsákok, hordók, faládáknak behozatala, s a tilalom áthágói a burgonyaszállitmány elkobzásán kivül sulyos pénzbirsággal büntetendők. 1875. 80641. sz. a. földm., ip. és keresk. miniszteri rendelet.

Szerb tövis.

Ezen növény sebes terjedése a mezei gazdaságra több tekintetből káros.

Káros felette azért, mert a réteken és a szántóföldeken meggyökerezvén s elterjedvén, a hasznos növényeket egészen elfojtja s kiöli. Búja s dús tenyészetü és növésü lévén, maga körül minden tápanyagot magába szív, ugy, hogy más növények mellette nem nőhetvén, azoknak el kell satnyulni és kiveszni. Azért oly helyeken, a hol nagyon elterjedt, alig látni valami hasznos növényzetet.

A mely vonalokon a szerb tövis elterjed, azokon a vonalokon a növények csak tengenek. — Nemcsak a földmivelésre felette káros a szerb tövis, hanem ártalmas még különösen a juhtenyésztésre is, mert tövisei a juhok szőrébe ragadnak, és annyira belekapaszkodnak, hogy azokat csak a gyapju kiszakitásával lehet kiszedni. De felette nagy hátrányára van a méhtenyésztésnek is, mert figyelmes észlelések után bebizonyittatott az, hogy ha a méhek a szerb tövis virágainak édességét magukba szivják, az ebből lett méz haszonvehetetlen, mert undoritó ize van, és a belrészeket égeti, igy nemcsak hogy élvezhetlen, hanem még az egésségre is ártalmas.

Kétséget nem szenved tehát, hogy ezen ártalmas növény kiirtását a szolgabiráknak egész erélylyel kell eszközöltetni. Ennek kiirtása legbiztosabban történik egyes birtokosok által, ezeknek földjein teendő kivágásával és elégetésével, melyet ha önként, saját akaratukból nem tesznek, annak ily utoni kiirtására kényszeriteni kell őket. Kedvező sikerre csak ugy lehet számitani, ha a földbirtokosok, illetőleg lakosok mindnyájan közös erővel, közös egyetértéssel fognak kipusztitásához, és azt mindnyájan egyszerre teljesitik, és addig folytatják, mig azt utolsóig ki nem irtják.

A szolgabirák tegyék a községi elöljáróságnak kötelességévé, hogy minden földbirtokos és haszonbérlő, földterületüket ellepő, vagy egyes helyeken mutatkozó ártalmas szerbtövist saját érdekükben évenkint május végével vagy junius hó elején irtsák ki. A közutakon pedig a községi közerőt használják fel annak kiirtására.

Szükséges tehát, hogy az tökéletesen ki legyen irtva, mert ha kóróik imitt-amott elhagyatnak, elmaradoznak, az egész munka

haszontalan, mert az elmaradottakról ismét el fog terjedni. De az sem elég, hogy csak a közhelyekről irtassék, hanem szükséges az is, hogy a magánosoknak minden külön birtokáról s földjeiről tökéletesen kiirtassék. A szolgabiráknak tehát oda kell hatni, hogy ezen munka a legnagyobb pontossággal és lelkiismeretességgel hajtassék végre, miért is a lakosoknak szoros kötelességévé teendő, hogy a szerb tövist házaik környékéről, szérějük, kertjeik s más földjeik területéről is pontosan az utolsó szálig kiirtsák, a közhelyeken pedig, mint utcákon, országos, megyei, községi s dűlő utakon, közlegelőkön a fent kitett időben községi közerővel, vagy községi közköltségen kiirtandó. Az előljáróknak, illetőleg a községi birónak lelkiismeretesen utána kell nézni, hogy mindenki rendesen végrehajtotta-e a kiirtást, nem teljesitette-e azt hanyagul, nem hagyott-e valamit hátra.

Azok költségére pedig, a kik ezen munkát teljesiteni vonakodnának, vagy makacsok, hanyagok lennének — napszámosokat fogadjon, s azokkal teljesittesse a kiirtást, és ily makacsokat vagy hanyagok névjegyzékét terjeszszék fel a szolgabirónak. De ha a községek maguk a szolgabirói meghagyásnak nem tennének eleget — a kiirtást a mulasztó község költségére eszközöltesse, s a vonakodókat az alispánhoz beterjesztendő pénzbirságban marasztalván, azt rövid uton hajtsa be, de köteles a szolgabiró egyuttal arról is jelentést tenni, hogy a községek határainak bejárása megtörtént-e, s minő eredménynyel. A szolgabirák jelentései alapján a törvényhatóság képviselő-testülete köteles évenkint legkésőbb december hó végéig a föld., ip. és keresk. miniszteriumnak jelentést tenni.

A fentebbi eljárás szükséges, és a pénzbüntetés igazságos leend, mert a makacsok nemcsak maguknak ártanak, hanem ártanak a községnek, a hanyag község pedig akadályozza a közjó előmozditását, a vagyonosodás, s különösen a földmivelés virágzásának előmenetelét. 1868. márc. 24. 2918. sz. a. belügym. r.

Szőllő-rovar (phylloxera vastatrix).

A szőllőtenyésztést nagy csapás és veszély érte a szőllőpusztitó rovarnak hazánkbani elterjedése által. E rovar a gyökereket tönkre teszi ugy, hogy rövid idő alatt nagy területek pusztulnak el, s a szőllősgazdák sok évi fáradsága meghiusul.

A törvényhozás intézkedett a szőllőknek — ezen rovar elleni — megoltalmazása iránt, hogy ott, a hol magát befészkelte — kiirtassék, a hol pedig még nincs — a becsempészés veszélye megakadályoztassék.

A törvénynek e részbeni szabályai következők:

A nemzetközi phylloxera-conventióhoz nem járult államokból szőllőnövények, szőllőfürt, más élő növények és növényrészek behozatala megtiltható vagy korlátozható. 1883: 17. t.-c. 1. §.

Az országba behozott bármily származásu szőllőnövények,

szőllőfürtök, más élőnövények és növényrészek forgalma felügyelet alá vehető. 2. §.

A szőllőtőkének, használt szőllőkarók, átalában a szőllőkben használt bármily tárgynak forgalma az egész országra, egyes vidékekre és községekre eltiltható, illetőleg korlátozható. 3. §.

Szőllőtőkékkel biró faiskolákból, üvegházakból és kerttelepekből az élőnövények eladása és kereskedésbe hozatala eltiltható. A phylloxera miatt szőllőtőkék kiirtása esetében pedig élőnövényeket eladni és forgalomba hozni csak az irtás óta 3 év letelte s a vizsgálat alkalmával azokban phylloxera nem találása esetében lehet. 4. §.

E célból a szőllők, faiskolák, virág, üvegházak, kerttelepek külön e célra megbizott kiküldöttek által bármikor megvizsgálhatók, s egyes tőkék tanulmányozás végett kivehetők. 5. §.

A phylloxera jelenlétének megállapitása esetében, a szőllők a szakértők kijelölése alapján körülirt környezete, területe elzárás alá vehető. E célra a közig. hatóságok közreműködése igénybe vehető, sőt szükség esetében a községek terhére a katonai erő is igénybe vehető. A zár alá vett területeken a szőllőmunkálatok megszüntethetők, személyforgalom korlátozható, illetőleg eltiltható. 6. §.

Azon szőllőkben, a melyekben a phylloxera létezése megállapittatott, kárpótlási igény nélkül a földm., ip. és keresk. miniszter a szőllőtőkéket kiirtathatja, és ezen helyeken a szőllőmivelés miniszteri engedély nélkül tilos. 7. §.

A kiirtott szőllőterületek 6 évig adómentesek, mely a mivelés abbanhagyására következő évtől veszi kezdetét. De ha mivelés alá vétetnek, p. o. buzával vettetnek be, mint szántóföld jönnek földadó alá. 8. §.

Phylloxeramentes homokterületeken ültetett uj szőllők 6 évig adómentesek.

Az elárasztásra berendezett uj szőllők a viznek egyszerü bevezetése mellett 6 évi, vizemelő gépek vagy ártézi kutak alkalmazása mellett 10 évig adómentesek. 9. §.

A phylloxera elterjedése ellen teendő intézkedések előleges megbirálására és tanácsadásra egy állandó országos bizottság alakittatik. 10. §.

A phylloxera terjedésének meggátlása végett elrendelt intézkedések felett a helyszinén gyakorlandó felügyelet, — a mennyiben e célra állami közegek ki nem rendeltetnének, — a közig. bizottság hatásköréhez tartozik. 11. §.

A phylloxera terjedésének megakadályozása végett tett intézkedések ellen elkövetett kihágások 100 frtig, ismétlés esetében 200 forintig terjedhető pénzbirsággal büntetendő. Behajthatlanság esetében 2 frt helyett 12 órai, 2—10 frtig egy napi, azonfelül minden tiz forint után egy napi elzárás állapitandó meg. 12. §.

Ezen kihágások felett elsőfokulag a szolgabiró, törvényhatósági joggal biró városokban és a fővárosban a polgármester,

másodfokban a közig. bizottság,

harmadfokban a földm., ip. és keresk. miniszter határoz.

A törvényben meghatározott intézkedések folytán felmerülő költségek fedezésére forditandó birságpénzek a m. kir. adóhivatalba szolgáltatandók. 13. §. Az 1876. évi 29. és 1880. évi II. t.-c. hatályon kivül helyeztetnek.

Nemzetközi phylloxera conventes.

Hogy a szőllőbirtokosok a nemzetközi forgalom folytán elterjedhető phylloxera ellen némileg védve legyenek, Bernben 1881. évi nov. 30-án az osztrák-magyar monarchia, Német-, Franciaország, Portugal és a svájci köztársaság meghatalmazottjai által kötött nemzetközi egyezmény az ország törvényei közé iktattatott. 1882. évi 15. t.-c. Ezen egyezmény főbb vonásai:

A szerződő államok egymás területeit a törvényhozás utján a phylloxera behurcolása és terjedése ellen közös és hatályos eljárás által biztositják. Ezek: a bor, szőllőfürt, szőllőmagvak, lemetszett virágok, konyhakerti termények, a melyekre azonban mindegyik állam korlátozó rendszabályokat hozhat, mindennemü magvak és gyümölcsök szabad forgalomba bocsáttatnak. A csemegeszőllő csak gondosan becsomagolt, könnyen megvizsgálható dobozokban vagy kosarakban jöhet forgalomba; Svájc azonban feljogosittatik, hogy a csemegeszőllőket a szőllőtermelő vidékekre be ne bocsássa, ez azonban az átvitelt nem gátolja. A borszőllő csak taposva és jól zárt, legalább 5 hektoliter tartalmu, szőllőalkatrésztől ment hordókban. A szőllőtörköly pedig csak jól elzárt ládákban vagy hordókban jöhet forgalomba. 1—2. cikk.

Plánták, facsemeték (a szőllő kivételével) a faiskolákból, kertekből vagy melegházakból származó minden más növény a nemzetközi forgalom tárgyát képezi, de más államba csak a vámhivatalokon át vihetők be. Az emlitett cikkek könnyen megvizsgálhatólag gondosan csomagolandók, melyekhez a feladó nyilatkozata csatolandó: hogy a küldemény telepéről származik, hogy a küldemény szőllőnövényt nem tartalmaz (rendeltetése helyét), hogy kihez küldetik, és hogy a növények földdel vannak ellátva, ezen nyilatkozatot a feladónak alá kell irni, és az illetékes hatóságnak bizonyitványa melléklendő arról, hogy legalább 20 méter távolságra szőllőtővel nem biró területről származnak, és hogy a szőllő áthatolásának megakadályozására a szakértői nyilatkozaton alapuló elszigetelés, hatóságilag elegendőnek itéltetett, ott szőllőtő ültetve nincs, vagy az ott volt phylloxerás szőllőtők gyökeresen kiirtattak, három éven át a rovar, és a gyökerek tökéletes megsemmisitését biztositó vizsgálatok tartattak.

A phylloxerás területről nem származó borszőllő-törköly kompost föld használt karók bebocsátása iránt egymás között egyességre lépendnek a határmenti területekre való bebocsátása iránt. (4. c.)

A kiásott szőllőtőkék és száraz szőllővesszők a forgalomból ki vannak zárva. Mindamellett phylloxeramentes területről a szomszédos államok egymás között azoknak bebocsátása iránt megegyezhet-

nek, de a szomszéd államok érdekében megszoritó rendszabályokat alkalmazandnak. (5. c.)

Szőllőnövények, gyökeres vagy sima vesszők, venyigék csak az illető állam kormányának beegyezésével, tökéletes fertőtlenités után és csak a kijelölt vámhivatalokon át vihetők be, de srófokkal elzárt, könnyen megvizsgálható ládákban jöhetnek forgalomba. A csomagolás fertőtlenitendő, a fertőtlenitésre azonban minden állam a tudomány által hatályosnak bizonyult fertőtlenitő módot fogadhat el.

A nemzetközi forgalomba hozott bárminemü küldeményeknek nem szabad sem szőllőleveleket, sem egyéb szőllő alkatrészt tartalmazni. (7. c.)

A 2., 3., 6., 7. cikkek megsértése miatt a vámhivatalnál feltartóztatott tárgyak a feladó költségére visszaküldendők, vagy ha jelen van, tetszése szerint megégetendők. Az utazók által mint kézipodgyász magukkal hozott minden kisebb növény, a szőllő kivételével, valamint a cserépvirágok s a levél és egyéb alkatrészek nélküli csemegeszőllő iránt minden állam, vámhivatalainak külön utasitást fog adni.

Phylloxerásnak talált, vagy gyanusjelü tárgyak mindenestül együtt megégetendők. Jegyzőkönyv veendő fel, mely azon állam kormányának küldetik meg, a honnét a szállitmány érkezett. (8. c.)

A szerződő államok egyöntetü eljárás végett kötelezik magukat, hogy egymással közlendik:

1. Törvényeiket és rendeleteiket, 2. ezek és ezen egyezmény végrehajtása céljából alkalmazott rendszabályokat, 3. az államok belterületén és határain a phylloxera ellen felállitott közegek működési módját, valamint a vész haladására vonatkozó közleményeket. 4. Eddig mentes területen a phylloxera felfedezési eseteit, megjelölvén a megszállott terület kiterjedését, és lehetőleg a megszállás okait. Ezen közlés haladék nélkül megteendő. Minden évben ujra felvett s léptékkel ellátott térképet, melyen a meglepett területek és a fertősités (infectio) szomszédságában gyanussá vált földterületek feltüntettessenek, — kereskedésre nem szánt telepen, sem szőllőtermő vidéken lévő egy vagy több elszigetelt szőllőnövény miatt az egész közigazgatási területet nem kell zár alá venni, ha az irtási müvelet szigoru alkalmazása kimutattatik, akkor pontosan meg kell jelölni az illető pont körül levő gyanus területet és a kimondott zárlatot, mely azonban 3 évnél kevesebb nem lehet. Az ekkép zár alá vett terület a térképen a hely, annak nevével megjelölendő pont alakjában szerepelend, de külön rovat alatt pontosan megjelölendő vagy a megtámadott pont fontossága, vagy pedig a zár alá helyezett terület kiterjedése.

Szinte meg kell jelölni: alkalmas évszakban szabályszerüen megvizsgált, és ezen egyezmény követelményeivel megegyezőknek nyilvánitott füvészeti, gyümölcsészeti intézetek, iskolák és kerteknek kellően vezetett és nyilvántartott jegyzékét. 6. És azokban konstatált ujabb fertőztetéseket (infectió) a lehetősségig részletesen fel kell sorolni az utóbbi években ezen helyekről tett szállitásokat. Ezen

közlés haladék nélkül mindenkor megteendő. 7. A phylloxerakérdésben tett tudományos tanulmányok, kisérletek, és azok gyakorlati alkalmazásának eredményeit, s minden, a szőllőmüvelésre alkalmas adatot. Jelen egyezmény alapján a szerződő államoknál az egyezményhez nem járult országok irányában nagyobb kedvezéssel el nem járhatnak.

Ha szükséges, a szerződő államok egy nemzetközi értekezleten magukat képviseltetik. Az értekezlet helye Bern leend. — Ezen egyezményhez minden állam hozzájárulhat, vagy attól visszaléphet. Ennek alapján a földm., ipar és kereskedelmi miniszter ezen nemzetközi egyezményt szóról-szóra körrendelet alakjába foglalván, azt az 1384. évi 3248. sz. a. valamennyi törvényhatóságnak megküldte. A kivitelre fent előadott törvény szabályai kötelezők.

A phylloxera terjedése elleni intézkedések.

A phylloxera terjedésének meggátlása végett a község előljáróságai utasitandók, hogy julius hó 1-től kezdve julius hó végéig községük határában lévő összes szőllőket, szőllővel beültetett kerteket a községi tanácstag, hegymester s egy értelmes községi szőllőtulajdonos kiséretében bejárják, ennek megtörténtéről, és arról, hogy vajjon gyanus, beteges tőkéket, sárguló, vagy satnya levélzettel, vagy gyengébb elmaradt venyigehajtásokkal találtattak-e? s az illető szolgabirónak legkésőbb augusztus hó 10-ig jelentést tegyenek. És ha ott phylloxera-bizottság van, a határbejárásról azt értesiteni s a bizottság kiküldötteinek közbejöttével bejárni köteles. És ha valamely szakember vagy más a phylloxera létéről nyilatkozik, akkor a bejáró küldöttség, vagy az illető szakértő a földm., ipar és keresk. miniszteriumot haladéktalanul táviratilag értesitse. — A szolgabiró a bejárásnak kellő időbeni megtörténte felett őrködni köteles. Az összes községekből beérkező jelentéseket pedig összefoglalva legkésőbb augusztus hó 25-ig az alispánhoz beterjeszteni tartozik. A törvényhatóságok a szolgabiráknak a határbejárásokról szóló jelentéseit a közig. bizottsággal közölni s legkésőbb szeptember hó 20-áig a miniszteriumhoz bemutatni tartoznak. (1884. junius 12. 24632. sz. a. földm., ipar és keresk. min. körr.)

A szőllővessző-szállitás szabályozása tárgyában az országos phylloxera-bizottság meghallgatása és javaslata alapján a következők rendeltetnek:

1. Phylloxera miatt zár alatt levő területekre, valamint hivatalos közegek által immúnus homoktalajúnak konstatált területekre bárhonnan, akár európai, akár amerikai gyökeres és sima vesszők szállithatók.

Zár alatt lévő területről szőllővesszőt tengelyen szállitani nem szabad, zárlati csoportokon belül azonban a tengelyen való szállitás is meg van engedve.

2. Zár alatt nem levő területekre csupán sima vesszők szállitása engedhető meg, de csakis zár alatt nem levő oly község határából, a mely község zár alatt lévő községgel közvetlenül nem határos.

3. A tervezett szőllővessző-szállitások megengedése felett esetről-esetre azon törvényhatóság első tisztviselője (alispán, polgármester) határoz, a melynek területéről a szőllővesszők szállittatni szándékoltatnak; és pedig:

a) önállóan határoz akkor, ha a szállitás a törvényhatóság saját területén belül eszközöltetik;

b) más törvényhatóság területére tervezett szállitás csak az esetben engedhető meg, ha az erre nézve beadott kérvény azon törvényhatóság első tisztviselőjének beviteli engedélyével fel van szerelve, a mely törvényhatóság területére a szállitás terveztetik;

c) ugyanazon zárlati csoportban, habár különböző törvényhatóság területén lévő helyek közt, a szőllővessző-forgalom feltétlenül szabad.

4. A szőllővessző-szállitás foganatositásához szükséges szállitási igazolványokat a törvényhatóság első tisztviselője állitja ki.

5. Az igazolványok az A) és B) alatti mintában mellékelt ürlapok kitöltésével állittatnak ki.

Az A) minta használandó akkor, ha a szállitás zár alatt lévő területről történik;

a B) minta használandó akkor, ha a szállitás zár alatt nem lévő területről történik.

Ezen szállitási igazolványok:

a) tengelyen eszközlendő szállitásra nézve egy példányban;

b) más közlekedési eszközzel történő szállitásnál három példányban állitandók ki, — közülök egy a felvevő állomásnál marad, egy a küldeménynyel továbbittatik s a leadó állomásnál marad, egy igazolvány pedig a cimzettnek küldendő, ki a szállitmányt ezen igazolványnyal veszi át a leadó állomástól, s a netalán szükséges tengelyen való továbbszállitást eszközli.

6. A szállitási igazolványokat a postahivatalok, vasutak és egyéb közlekedési vállalatok figyelembe venni tartoznak.

7. Ha a szállitás zár alatt levő területről történik, akkor a vesszők jól elzárt deszka-rekeszekbe csomagolandók;

ha a szállitás zár alatt nem levő területről történik, akkor a vesszők egyszerüen zsákvászonba csomagoltan is továbbithatók.

8. A miniszterium saját telepeiről és telepeire irányuló szőllővessző-szállitmányok érdekében szükséges szállitási igazolványokat ezentúl is — az eddigi eljárás szerint — a miniszterium maga állitja ki.

9. Ezen rendelet folytán a szőllővessző-forgalom belföldön való korlátozására vonatkozó előbbi rendeletek hatályon kivül helyeztetnek; a külfölddel, valamint a monarchia másik felével és Horvát-Szlavonországokkal való szőllővessző-forgalomra nézve érvényes korlátozó rendelkezések továbbra is érintetlenül fentartatnak. Budapest. 1887. évi január hó 11. 69171. sz. földm., ipar és keresk. min. rend.

Sáskairtás.

Minden földbirtokos, bérlő, illetőleg gazdatiszt, ha birtokukban vagy szomszédos földeken nagyobb mennyiségü sáskát vesznek észre, vagy azt alkalmazottjaik bejelentik, kötelesek azt a község elöljáróságának (polgármesternek, rendőrkapitánynak, Budapesten a ker. elöljáróságnak) haladéktalanul bejelenteni, a fentebbiek cselédjeiket, őreiket, pásztoraikat utasitani tartoznak, hogy a felügyeletük alá tartozó határrészt március 1-től junius hó végeig figyelemmel tartsák (1. §.), ha sáskákat vesznek észre, azonnal jelentést tegyenek (2. §.), melybe a határrész, a hol sáskák felléptek, a sáskalepett terület kiterjedése, és az, hogy volt-e ott a mult évben sáska, kiteendő, — ha igen, nehány sáska borszeszbe hozzácsatolandó. (3. §.)

A kerületi elöljáróság a tett jelentés után helyszini szemlét tartani, és arról kis és nagy községekben 24 óra alatt a szolgabirónak (4. §.), — ez pedig a földmivelési miniszteriumnak, és ha sok a sáska, táviratilag is jelentést tenni köteles. (4. §.)

A miniszter a sáskairtást elrendeli, ha szükséges, szakközegeit kirendeli, s a hatóság ezekkel egyetértőleg a szakközegek szakszerü utmutatása szerint köteles eljárni. (5. §.)

Ha a sáskák fellépése a szomszéd község határát is veszélyezteti, a sáskairtásra a szomszéd község lakosai is kirendelendők. (6. §.)

Ha pedig több járás és rendes tanácsu város területére terjed ki, az irtás a hatóságok egyetértésével, egyesitett munkaerővel foganatositandó. (7. §.)

Ha pedig több szomszédtörvényhatóság területén csak foltonkint terjednek ki, az irtás egységes vezetésére a földmivelési miniszterium kormánybiztost nevez ki, a ki az irtási rendeleteit közvetlenül a hatósági közegekhez intézi. (8. §.)

A hol a sáskák először léptek fel, az irtási eszközöket a földmivelési miniszterium ingyen adja a községeknek, a hol azonban már az előző évben felléptek, az irtási eszközöket a községek saját költségükön tartoznak beszerezni, és jókarban tartani. (9. §.)

A törvényhatóságok évenkint december hó végéig a miniszternek jelentést tenni tartoznak, hogy területükön azon évben voltak-e sáskák és mely községben, az irtás hatóságilag el volt-e rendelve és foganatositva, ha igen, mily eredménynyel, és jelentés teendő az iránt is, hogy mely községekben mutatkozik szükségesnek az irtási eszközökről gondoskodni, és azokkal a megyék látják-e el a községeket, vagy a miniszter segélyét kell-e igénybe venni. (10. §.)

A ki a sáskairtás iránti hatósági intézkedést meghiusitni törekszik, vagy azt akadályozza, vagy az irtási eszközöket megrontja, 100 frtig (11. §.), a ki pedig a bejelentést elmulasztja, 50 frtig terjedhető (12. §.), az országos közgazdasági alap javára forditandó pénzbirsággal büntetendő. (13. §.)

Ezen kihágások felett kis- és nagy-községekben I-ső fokon a

szolgabiró, II. fokon az alispán, rendes tanácsu városokban I. fokon a rendőrkapitány vagy a tanács által kiküldött tisztviselő, II. fokon az alispán, törvényhatósági városokban a rendőrkapitány, Budapesten a ker. elöljáróság, II. fokban a tanács, III. fokban a földmivelési miniszterium itél. (15. §.)

A kihágások az 1879 : LX. t.-c. szerint birálandók el. (16. §.)

Az irtásra vonatkozó hatósági határozat felebbezés esetében is — ha a késedelem veszélylyel járna, foganatositandó. A hatósági közegek mulasztása vagy hanyagsága fegyelmi eljárás alá esik.

A jelen rendelet községekben március hó végén és ápril hóban többször közzé teendő. (17. §.) 1890. évi máj. hó 9. 22414. sz. a. földm., ip. és keresk. miniszteri rend.

Mezei rendőrség.*)

Az 1840: 9. t.-c. a mezei rendőrségről sokban változást szenvedett az ujabb törvények intézkedései által, a melyek az előbbieket nagyobbrészt hatálytalanná tették.

Az ujabb törvények tömkelegében nehéz feltalálni a fonalat, a mely az e részbeni eljáráson át biztos útmutatóul szolgálhatna, mit igazol azon körülmény is, hogy a törvénykezés egyik ágában sem merül fel annyi zavar, mint a mezei rendőri törvényeknél, miután az ujabb törvények intézkedései büntetendő cselekménynyé minősitnek sokat, a melyben a mezei rendőri törvény szerint fenyitő eljárásnak helye nincs. Tehát az ujabb törvények intézkedései folytán megváltoztatottaknak kell tekinteni a mezei rendőri törvény mindazon szabályait, a melyek ugyanazon cselekményekre az előbbitől eltérő fenyitő szabályokat alkotott.

Ezen törvény rendelete alá esnek kertekben, szőllőkben, erdőkben, vetésekben, növényeken, réteken, nádlásokban, legelőkön, méhesekben, országos dülőutakon, hidakon, kőszénbányákon, turfaréteken, temetőkben is elkövetett károsítások, szóval a gazdálkodás- és iparnak kivül fekvő tárgyait veszélyeztető cselekvények. (1840: 9. t.-c. 1. §.)

Kődobálás által lehet más vagyonát rongálni. [1])

A véletlen, de a kártevő által megelőzhető, ugy a gondatlanságból eredt kárositások iránt, ha a felek egymás között meg nem egyezhetnének, a kár a költségekkel együtt egyszeresen téritendő meg, a vétkes gondatlanságból, vagy szántszándékos negédességből, vagy rosszakaratból tett kár esetében a kártevő a kárnak kétszerese és költségek megtéritésében marasztalandó.

---

*) Kilátásba volt helyezve, hogy az uj mezei törvény ezen év folyamán létre fog jönni, de az váratlan körülmények miatt elmaradt, és igy kénytelen voltam a régi mezei törvényt az ujabbkori törvények módositásával adni.

A szerző.

[1]) Azon kárositásért, mely nem puszta véletlenségből, hanem a cselédnek kellő figyelem mulasztásából származnék, közvetlenül maga a gazda nem felelős. 1880. január 3. 13369. sz. a. legf. it. hat.

Ha a rongálás nem szántszándékból történt, az idegen vagyon rongálásának vétsége meg nem állapitható. [1])

A cselédek, béresek, szülőikkel egy kenyéren lévő gyermekeik, ha önmaguktól követték el a kárt, saját vagyonukból, vagy bérükből, ha pedig gazdáik, vagy szülőik barmai vagy apró marhái által okoznak kárt, azt a gazdák vagy szülők viszkeresetük fentartása mellett tartoznak megtériteni, — a kárnak másodszori megtéritése azonban az egyenes kárt okozóra mondathatik ki. A cseléd általi figyelem hiányából származó kárt a gazda tériti meg.

A gazda megbizásából eljáró cseléd által tett kárért a gazda felelős. [2])

A beszámitásnál figyelembe veendő: a) gondatlanság, negédesség, vagy szántszándékos rosszakarat fokozata; b) az ipar és szorgalom, melyet a kárositott a tárgyra és helyre forditott; c) a védelemnek biztossága, melylyel a birtokos birtokát oltalmazni vélte; d) terhesebb betudás mérlege sujtja az éjjel mint nappal elkövetett kártételt. [3]) (1840 : 9. t.-c. 2. §.)

Általában más földjén legeltetni, [4]) csapásolni, növényeket ásni, az okozott kárnak és költségeknek megtéritése alatt — nem szabad, — puszta legelőből behajtott, de látható kárt nem tett marháktól hajtópénz és pénzbüntetés fizetendő, mely utóbbi a kárnak és hajtópénznek együttes összegét meg nem haladhatja, ismétlés esetében fogsággal büntetendő, ha pedig szándékosan okoztatott a kár, — akkor az okozott költségeknek egyszeres, a kárnak és hajtópénznek kétszeres megtéritésén felül — a cselekmény a büntető törvények szerint büntetendő. (1840: 911. 8. §.)

Ha a kár 50 frtot meghaladó bűntettet képez, a kir. törvényszék, s ha az okozott kár 5 frtot meghalad, de 30 frtot nem, mint vétség a büntetőtörvény 421. §-a szerint 3 hóig terjedhető fogsággal és

---

[1]) Más földjére nagyobb mennyiségü kő dobálása a más vagyona rongálásának vétségét képezi, s a btk. 411. §. szerint büntetendő. 1883. junius 5. 13991. sz. a. Cur. hat.

[2]) A gazda cselédje által okozott kárért csak annyiban felelős, a menynyiben a cseléd gazdája megbizásából járván el, a kártétel ezen megbizás teljesitése közben követtetett el, és magával a megbizással okozati összefüggésben áll. 1887. február 24. 936. sz. a. Cur. hat.

[3]) Idegen vagyon megrongálásának vétsége csak azon esetben állapitható meg, ha a cselekmény kárositási szándékkal követtetett el. Valamely kárnak kárositásra irányzott szándék nélkül okozása pedig magában véve a btk. 418. §. alá eső büntetendő cselekményt nem állapitja meg. 1885. april 22. 1724. sz. a. Cur. hat.

[4]) Az, hogy a tulajdonjognak az adásvevési szerződés alapján alperes javára történt előjegyzése töröltetett; és felperes a szóban forgó földrészletekre mint árverési vevő szerezte meg a tulajdonjogot, arra, hogy alperes tulajdonjoga előjegyzésének törlése utáni időben gyakorolt legeltetés miatt felperes részéről egyedül annálfogva, mivel az emlitett előjegyzés törlése után a kérdéses földrészletek, a nélkül azonban, hogy kimutatva lenne, hogy azok egyszersmind tettleges birtokába is jutottak volna, felperes feltétlen telekkönyvi tulajdonába egy időre ismét visszaestek, mezei rendőri uton kártéritési keresettel megtámadható legyen, jogalapot nem szolgáltatnak. 1882. dec. 27. 4541. sz. a. Cur. hat. (Jogt. K. május 25. 1883.)

200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, a kir. járásbiróság által, ha a kár 5 frtot meg nem halad, mint kihágás 8 napi elzárással büntetendő, illetékes a kir. járásbiróság. Ha büntetendő cselekmény elő nem fordul, a polgári biróság jár el; — az 1877: 22. t.-c. 11. §. 4. pontja szerint.

A legelőn elhullott marhaért a kártéritést az fizeti, a ki annak oka volt.

1840: 9. t.-c. 10. §. megszünt helyette a btk. 26. fejezetének szabálya szerint itél, és pedig ha a kárkövetelés 20 frt összeget meghalad, de 100 frt nem, a bagatellbiróság, ha pedig 20 frtot meg nem halad, felperes keresetét akár a községi biróságnál, akár a járásbiróságnál, akár a szolgabiróságnál megindithatja. Az 1840: 9. t.-c. 3. §-a tehát megszünt. A bagatellbiróság itélete ellen csak semmiségi panasznak van helye. A községi biróság itélete pedig a kir. járásbiróság elé vihető.

Ha a fent elősoroltak sértése vagy rombolása szánszándékkal, vagy ellenszegüléssel vitetik véghez, u. m. csőszöknek ellenállva, vagy zálogot adni vonakodva, akkor a költségeknek egyszeres, a kárnak, illetőleg hajtópénznek kétszeres megtéritésén felül mint a büntető törvények alá eső cselekmények a büntető törvények szerint a közhatósági közeg elleni erőszak bűntette miatt büntetendők. (U. o. 9. §.)

A tanyákon szabadon összerakott asztagoknak, kazlaknak, akár lábon, akár levágott kévékben vagy boglyákban lévő gabonának, takarmánynak meglopása, [1]) és pedig a ki ily ingó dolgot másnak birtokából vagy birlalatából annak beleegyezése nélkül oly célból vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonitsa, ha annak értéke 50 frtnál nem nagyobb, vétséget, ellenkezőleg bűntettet képez. Tekintet nélkül a dolog értékére, bűntettet képez a lopás, ha az temetőben, a holtak emlékére rendelt, vagy holttesten lévő tárgyon, vagy ha bekeritett helyen betörés, bemászás által követtetik el, vagy ha a megőrzésre szánt egyéb készülék feltöretett, vagy hamis vagy álkulcs használtatott, vagy ha a tolvaj fegyvert viselt, habár azt nem használta, vagy nem is mutatta, vagy olyan követte el, a ki rablás, zsarolás, lopás, sikkasztás vagy orgazdaság bűntette vagy vétsége miatt két izben volt büntetve, kivévén, ha az utolsó büntetés kiállása után 10 év már eltelt.

Az 1840: 9. t.-c. 4. 5. 6. 7. 8. §§-ai megszüntek, ezeknek helyét az 1868: 54, t.-c. és az 1877: 22. t.-c. a kisebb polgári peres ügyekbeni eljárás szabályai pótolják. A büntetendő cselekmények tekintetében pedig a 13—14. §. helyett a btk. 421. §. lép, és pedig:

„A ki másnak a földtől el nem választott termését felhasználja, legelteti, a mennyiben súlyosabb büntetés alá eső cselekmény elő nem fordul, és az okozott kár 5 frt értéket felülmul, vétséget követ el s 3 hóig terjedhető fogházzal, valamint 200 frtig terjedhető pénz-

[1]) Ha más legelőjére kihajtott marha eldöglött, a marha tulajdonosának az azt főbérbe vállaló birtokos ellen kártéritési igénye csak abban az esetben állapitható meg, ha bebizonyittatik, hogy mi volt az elhullás oka és annak okozója, a legelő birtokosa, vagy annak az őrzéssel megbizott szolgái voltak-e? 1879. február 25. 528. sz. a, legf. it. hat.

birsággal büntetendő. A bűnvádi eljárásnak csak a sértett fél inditványára van helye. (1878: 5. t.-c. 421. §.)

Az 1840: 9. t.-c. 9. §. helyett az erdőkre nézve az 1879: 31. t.-c. erdőtörvény rendelkezik. L. Erdőtörvény.

A magánosan álló fáknak vagy faültetéseknek, a melyek nem erdei ültetések — és ezek nem erdőben vannak, megrongálásáról az erdőtörvény nem intézkedik, tehát a magánosan álló fák vagy nem erdőben levő faültetésekre az 1840: 9. t.-c. 9. §. alkalmazandó, vagyis akármi módon, de gondatlanságból elkövetett kártétel a kárnak, költségeknek, illetőleg hajtópénznek megtéritésén felül a 2. §. szerinti pénzbüntetéssel büntetendő.

A ki a rendes nyavalyában, fekélyben sinylődő marhát a közös legelőre hajt, 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (1888: VII. t.-c. 17. és 154. §§.) Ennek kezelése, gyógyitása, és lebunkózása iránt az 1888. évi VII. t.-c. intézkedik. L. Állategészségügy.

Nyilvános helyen felállitott emlékszobornak, emlékműnek, sirnak, siremléknek, képnek, művészeti tárgynak szándékos bemocskolása, köztemetőnek, nyilvános sétánynak, kertnek, ültetvénynek, közhasználatra szolgáló asztalnak, padnak, lámpásnak, útmutatónak, község vagy mértföldjelzőnek, tilalomtáblának szándékos megrongálása vagy bemocskolása 3 napig terjedhető elzárással és 20 frtig terjedhető pénzbirsággal büntetendő. (1879: 40. t.-c. 80. §.)

A vadászatra (1840: 9. t.-c. 15. §.) nézve lásd vadászat.

A tetten kapott zálogadásig, vagy a kárnak és költségeknek megtéritéséig letartóztatható. — A kárra a fentebbi §. (1878: 5. t.-c. 421. §.) alkalmazandó, de ha tetten nem éretett is, de észrevétetvén, nyomban üldöztetett, s utóléretvén, zálogot adni vonakodik, szinte a fentebbi büntetés alkalmazandó. — De ha utól nem éretett, s a károsodott bebizonyitja, hogy ki volt a kártévő, vagy kinek a marhája tette a kárt, a károsodott kárainak és költségeinek megtéritését rövid úton követelheti. (1840: 9. t.-c. 18. §.)

A kárban talált marha behajtásának meg nem engedése, vagy a behajtott marhának lopva vagy erőszakkal kieresztése a költségeknek egyszeres, a kárnak kétszeres megtéritésén felül, mint erőszakoskodás a büntető törvénykönyv szerint büntetendő, és pedig ha többen használtak erőszakot, a btk. 175. §. szerint a magánosok elleni erőszak büntette jön létre, mely a kir. törvényszékhez tartozik; ha pedig a zálogot a csősz, vagy zálogtartó házából erőszakkal, p. o. megrohanással, vagy a keritésnek, ajtónak, zárnak feltörésével vették el, magánlak megsértésének vétsége leend s a btk. 332. §. szerint büntetendő, mely a kir. járásbiróság hatásköréhez tartozik. A kárra nézve lásd fent a 421. §-t.

A karos által tett kárnak bemondása rágalmazást nem képez. [1])

---

[1]) Mezei — bár meg nem hitelt csőszök, hivatásszerü kötelességüknél fogva az őrizetük alatt lévő területen elkövetett károkról a károst értesiteni és a kárttévő egyént a káros tudomására hozni és megnevezni a jogos magánérdek megóvása miatt is kötelesek, ezen cselekményökért tehát őket rágalmazás cimén büntetni nem lehet. 1886. május 25. 3005. sz. a. Cur. bünt. hat.

Mint erőszakoskodó büntettetik a csősznek, vagy a kárban lévő marhát behajtani, vagy a kártékony embert megzálogolni akarónak ellenálló, s marháját behajtani nem engedő, vagy zálogot adni nem akaró. Vérengzés esetében a büntető törvény szerint kell eljárni. (1840: 9. t.-c. 20. §.)

A csősznek hit alatti vallomása oly erővel bir, hogy a bevádlott az ellen magát igazolni tartozik, ellenkezőleg nemcsak a kárnak és költségeknek megtérítésében, hanem a kártételre szabott büntetésben is elmarasztaltatik; ellenben ha a vádlott csak egy tanut állit is, annak hit alatti vallomása a vádlott felmentésére elegendő, és a csősz hittételre nem bocsátható. A csőszöknek, felvigyázóknak hiteles jó erkölcsü, és még nem büntetett egyéneknek kell lenni, és csak a szolgabiró vagy kapitány jóváhagyásával fogadtathatnak fel, a kik szolgálatjukba lépés előtt alábbi esküt tartoznak letenni, különben tanuzásuk teljes próba erejével nem bir, különösen pedig azoké, a kik hamis tanuságtételben tapasztaltattak. 21. §.

Az erdőcsőszökről az erdőtörvény intézkedik.

A csősz hitformája.

Én N. N. esküszöm az élő Istenre stb., hogy ezen gondviselésem alá bizott N. N. határra (vagy tagra), abban találtató mindennemü árkokra, keritésekre, garádokra, gazdasági épületekre, kútakra, edényekre és szerszámokra, erdőkre, ültetvényekre, veteményekre és ezekből gyüjtött csomókra, keresztekre, boglyákra, ugyszintén az abban találtató közönséges utakra, azokon épült hidakra, karfákra, védfalakra, tilalom és utmutató oszlopokra, minden tőlem kitelhető szorgalommal és hűséggel fel fogok vigyázni, és azokat bárminemü károktól oltalmazni; a kártévőket, személyválogatás nélkül, vagy megzálogolom, vagy nyomban lelkiismeretem szerint feljelentem és bevallom, más ártatlanra hamisan reá nem fogom, a felvigyázatot időközben hir nélkül el nem hagyom, s a mik gondviselésem alá bizatnak, mindazokról számot adok. Isten engem ugy segéljen stb.

A kártételben kapott, vagy onnan üldözőbe vett embert más határban is meg lehet zálogolni, s zálogadásig letartóztatni, a kárban talált vagy üldözőbe vett marhát pedig behajtani lehet. 22. §.

A vásárokra vagy máshova menő, a rendes utakról letért, a gyepeket vagy vetéseket gyalog, lóháton, kocsin vagy marhákat hajtva gázoló, lecsapásoló, vagy az út melletti vetéseket, füvet leetető, lekaszáló, elorzó utasok az utolérésig üldöztethetnek, a zálogadásig a legközelebbi község birája által a költségeknek és a kártételnek egyszeresen, a vétkes gondatlanságból vagy szántszándékból eredt károkért pedig kétszeresen pénzben vagy zálogbani elégtételig

letartóztathatók (23. §.), a szerfeletti megrovás esetében azonban a 34. §. alatti orvoslást igénybe vehetik. A szántszándékos kártévő a kár másodszori megtéritésén felül a bünt. törv. 1879. 40. t.-c. szerint is büntetendő. A cseléd által tett kárért és költségekért a jelen volt ura tartozik jótállani, a kártételbeni részvétel esetében pedig szinte ő is a fentebbi büntetőtörvény szerint büntettetik.

Az el nem ért kártevő utas ellen bizonyitó iratok pedig illetékes biróságával közöltetvén, az által az okozott költségeknek egyszeres, a gondatlanságból vagy szántszándékból eredt kárnak egyszeres vagy kétszeres megtéritésében sommás uton marasztalandó, sulyosabb beszámitás esetében pedig a büntető törvény szerint büntetendő. Ugyanazon megyében az ott lakók által, hol a kártétel történt, társaságban elkövetett cselekvény esetében ugyanazon biróság elé lészen az idegen megyebeli lakos is idézendő és elitélendő. 23. §.

A költségek közé számittatnak: a becsüsök napibére, tartása, fuvar, a becsüsök utáni járás és egyéb fáradsági dijak, szolgabiró vagy kapitány s tanuk dijai és fuvar költségei; a kárban talált s behajtott marha tartása, azoktól járó hajtópénz, u. m. minden darab szarvasmarhától 10 kr., sertéstől és kecskétől 5 kr., egy juhtól 2 kr., minden darab szárnyas állattól $1^1/_2$ kr. fizetendő (24. §.), agyonlőni azonban a tulajdonos nincs jogositva, és ha megtette, kártéritéssel tartozik, ha az, hogy azok kárt ne okozzanak, más uton és módon meg lett volna akadályozható. 1876. jul. 18. 6424. sz. legf. it. hat.

Minden kártevő a költségeket és megbecsült károkat, hajtópénzt marháinak visszavétele előtt előre lefizetni tartozik. 25. §.

A kártévő az őt a biróság közbejötte nélkül megzálogoló s kelletinél nagyobb fizetést vevő csősztől az illető biróságnál azt ugyanazon szóbeli perben visszakövetelheti, a felebbezés a járásbirótól a törvényszékre történik. 26. §.

Egyébként okozott mezei károk.

A marhák által okozott károkból az ugynevezett girásperek erednek, melyek a marhák lezálogolása folytán keletkeznek; s itt megkülönböztetendő a marhák behajtása vagy elhajtása.

Midőn peres földön zálogoltatnak meg a marhák, ez elhajtásnak és nem behajtásnak neveztetik. Ezen esetben, ha az elhajtó egy évi csendes és háboritlan birtoklást képes bebizonyitani, minden kár és költségeken kivül hatalmaskodási dijt is követelhet, sőt ha ellenfelét már kétszer biróilag is eltiltotta földjének, határának használatától, az elhajtott marha tulajdonává válik. 1729:42. t.-c. 9. §.

Ha ellenben a marha tulajdonosa az egy évi saját békés s kizárólagos, vagy ellenfelével közös birtoklást képes bebizonyitani, a hatalmaskodási birságot ellenfelén ő követelheti. 10. §.

Az elhajtásnál a marha tulajdonosa nem zálogot ad, mint a behajtásnál, hanem csak irásbeli biztositást az iránt, hogy a marhát természetben fogja előállitani, vagy értékét helyettesiteni, s ha a tett ellene bebizonyittatik, magát a biróság itéletének alá fogja vetni. 7. §.

Ha azonban a marhák tilosban, vetéseken, vagy másnak földbirtokán kárt okoznak, a károsított a marha behajtása által biztosíthatja kárát, és ha a behajtott marhák iránt 3 nap alatt magát senki sem jelentené, azokat a hatóságnak átadni köteles, különben a marha tulajdonosa kárának és költségeinek megtérítésén felül girásbüntetésbe esik, vagyis minden napra 3 ezüst girát, 12 frt tartozik fizetni,[1]) ezen büntetés csak 15 napig tarthat, ezen időn túl a girásbüntetés csak azon esetre folyik, ha a marha birói felszólitásra sem adatik ki. [2]) 4. §.

A girásper csak az összeg nagysága szerint majd a sommás, majd a kir. törvényszék hatásköréhez tartozik. [3])

Inditja a marha tulajdonosa a be- vagy elhajtó ellen, ha vagy egy marhát sem, vagy mind nem adta át 3 nap alatt birói kézbe, továbbá, ha a kárból vagy békés birtokról behajtott marhákat a kár becsűje, és zálogadásának felajánlása, vagy irásbeli biztositásra, (ha t. i. a marhatulajdonos megbizható) vagy csupán behajtásnál a tilalomdijak és hajtópénz megkinálásra sem adja vissza. — A kereset a marhák kiadására, a törvényes birságnak (4 gira 12 frt) naponkinti megfizetésére, az okozott károk és költségeknek megfizetésére irányul.

E r ő s z a k o s s á g i p e r, midőn a marha tulajdonosa azon helyet, a honnan a marhák behajtattak, maga, vagy az elhajtóval az elhajtás előtt egy évig békésen birta és használta.

Kártéritési pert is lehet inditani, és pedig, ha az elhajtó a marhákat kellően nem gondozta.

Akkor is lehet kártérítési pert inditani, ha valaki földjéről idegen állatot elüz, s eközben nehányat megöl. [4])

A marha tulajdonosa a behajtott marhát csak a kár, a behajtó cseléd dija, a marha tartása és egyéb költségei megtéritése, vagy zálogbiztositék mellett kaphatja vissza. A zálogot azonban 15 nap alatt ki kell váltani, különben az a behajtó kielégitésére fordittatik. Az okozott kárt a község előljárói becsülik meg. Azonban ha a megzálogolt a becsüt magára nézve túlságosnak találná, uj becs végett a járásbirósághoz folyamodhat.

Azon esetben pedig, midőn a behajtott marhák iránt senki sem jelenti magát, a károsodott vagy behajtó tartozik a marhákat a szolgabirónak bejelenteni, s ha 15 nap alatt sem jelentkezik senki, akkor a marhák leirása országszerte köröztetik. Ha pedig a marhák tulajdo-

---

[1]) Ha a marha tulajdonosának a behajtásról tudomása van, a behajtó nem tartozik a hatóságnál bejelenteni, minél fogva e tény, girás per alapjául nem szolgálhat. 1874 okt. 6. 8108. legf. it. hat.

[2]) A káros csak akkor van jogositva a kárban talált marhát a kártéritésig visszatartani, ha bebizonyitja, hogy e részben a törvény által rendelt minden előleges lépéseket megtett. 1872. okt. 1. 7337. legf. it. hat.

[3]) A girásperek, ha a kereset értéke 300 (most 500) frt meg nem halad, sommás, különben rendes eljárás alá tartozik. 1874. szept. 2. 11990. legf. it. h.

[4]) A ki a földjére tévedt idegen állatot onnan elüzi, és e közben nehányat megöl, büntetendő uton üldözhető nem lévén, a terhére rótt más vagyona rongálása vétségével nem vádolható. A sértett félnek kártéritési igényére a polgári perut fenmarad. 1883. szept. 5. 617. sz. a. Cur. hat.

nosa 15 nap alatt kitudatnék, a marhák kiváltása iránt megintendő, s ha ujabb 15 nap alatt a marhákat ki nem váltaná, vagy ha országos körözés után 3 hó alatt a tulajdonosa ki nem puhatoltathatnék, akkor az illető szolgabiró vagy kapitány a behajtott marhákat árverés utján adja el, és levonván a károsodottnak követelését, és a marhák tartására forditott költségeket, a fenmaradt összeg a marhák tulajdonosának adandó ki, vagy ha az nem tudatnék, a bitang marhák ára a közgazdasági alapba fizetendő. [1])

Ha azonban a károk és költségek a marhák eladási árát meghaladnák, akkor a hiányzó összeg szóbeli per utján a kivilágositható marha tulajdonosán az 1877 : 22. t.-c. értelmében per utján veendő meg. 28. §.

Közös birtokban a közös csősznek fizetését minden közbirtokos birtok aránylag köteles megfizetni, ezen bér nem fizetés esetében a szolgabiró vagy kapitány által hajtandó be (29. §.), miután az közig. utra tartozik.

A birtok őrzésével meg nem bizott adván fel a kártévőt a károsodottnál, vagy a marhát behajtván, nem csak a hajtópénzt, de még a kárösszegen felül járó pénzbirságot is jutalomképen megkapja. 30. §.

A felesketett csősznek megverése, mint közbiztonsági közegnek bántalmazása az 1878. évi 5. t.-c. 105—166. §§. szerint büntetendő; a hatóságilag fel nem eskedtetett csősznek bántalmazása a sérelem nagysága, és a munkaképtelenség mérve szerint az uj büntetőtörvénykönyv 52. §. szerint büntetendő. Ha testi sértés nem követtetett el, 8 napig terjedhető elzárással és 50 frtig terjedhető pénzbüntetéssel fenyitendő. 1879 : 40. t.-c. 75. §.

A mely csősz, pásztor vagy szolga urának vagy tisztjének, ennek nem léte esetében a községi elöljárónak s ez a károsultnak, illetőleg a szolgabirónak vagy a kapitánynak az előtte tudva lévő kárt 3 nap alatt be nem jelenti, a költségeknek egyszeres, ugy a kárnak (annak nagysága szerint) egyszeres vagy kétszeres a tudva lévő kártevővel együtt egyetembeni megtéritésén felül a vétség fokozatához képest fenyittessék. — A községi elöljáróság közhivatalnoknak lévén tekintendő, mulasztása által a btk. 478. §. szerint hivatalos hatalommali visszaélés bűntettét követi el. Holott a csősz nem közhivatalnok, ha-

---

[1]) A bitang azaz gazdátlan, vagy legalább a jószág feltalálásakor ismeretlen gazdáju marha eladásából befolyt összegek, a közgazdasági alap javára terjesztendők fel. E pénzekről külön jelentés teendő. 1880. 20110. földm., ip. és keresk. m. rend.

A szolgabirák, illetőleg törvényhat. joggal biró városokban az illető közig. tisztviselők utasitandók, hogy a gazdátlan jószágok eladásából és a mezőrendőri birságokból befolyt jövedelmekre vonatkozó okmányokat, vagy ha e cimen semmi sem folyt be, ezt igazoló jelentésüket — havonkint a következő hó első napjaiban terjeszszék be a törvényhatósághoz. E jelentéshez a jegyzőkönyv, az esetleges kiadásokat igazoló okmányok, s a pénznek az adóhivatalba történt befizetését igazoló nyugták is csatolandók. A törvényhatóság ezeket minden hó 15-éig a miniszterhez felterjeszteni tartozik. 1881. 15866. sz. a. földm., ip. és keresk. m. rend.

nem csak a btk. 166. §. szerint qualificált hatós. közeg lévén, jelentés tételének elmulasztása miatt csak fegyelmi büntetéssel büntetendő.

Másnak álló vagy folyó vizében csatornáikban halászó, csikázó vagy piócát szedő a kárnak kétszeres, a költségeknek egyszeres megtéritésén kivül a büntetőtörvények szerint büntetendő. És pedig ezen cselekvény az értékhez képest lopás bűntettet, vagy vétséget képez. Mert a csik vagy pióca, a mint a vizből kifogják, ingó dolog lesz, kifogása tehát a btk. 333. §. szerint lopás. Miután azonban a hal élelmi cikk: ha a kifogott hal értéke 2 frtot meg nem halad, tulajdon elleni kihágás lesz megállapitandó (kih. tk. 126. §.). A piócaszedése más lopást képez, mert az sem élvezeti, sem élelmi cikket nem képez. 1840: 9. t.-c. 33. §.

A ki a kárbecsüsét magasnak tartja, az illetékes biróság által felülvizsgáltathatja vagy az első becslés után harmadnap mind a két fél által egyenlő számmal választott becsüsök által ujra megbecsültetheti. 34. §.

Ha pedig a becsü és ellenbecsü az ellenfél kifogása folytán a marasztalási összeg megállapitására alapul el nem fogadható, de a kártétel ténye kétséget nem szenved, a károsnak becslő eskü itélendő meg. [1])

Az ingatlannak, hová az utak is sorolandók, elfoglalása, szándékos vagy jogtalan rongálása vétséget képez és 3 hónapig terjedhető fogsággal és 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Ezen vétség felett a kir. járásbiróság itél, de csak a sértett fél panaszára járhat el. — Általában a nagyobb és kisebb köz-országos utaknak ki- vagy összeszoritása, más vonalra vezetése és felszántása, továbbá kar vagy élő sorfáinak és védelmező cövekeiknek, valamint hidaknak, kirakott csatornáknak és útmutató oszlopoknak rongálása, ellopása az okozott kárnak kétszeres, a vizsgálati költségeknek egyszeres megtéritésén felül még a büntetőtörvények szerint is büntetendő. 35. §. [2])

Ez pedig a bünt. t. 421. §. szerint az ingatlanok jogtalan elfoglalása, vagy rongálása vétséget képez, mely csak a sértett fél panaszára üldözendő. Ha azonban határjel hamisitása is forog fenn, eszmei bünhalmaz áll elő, a mikor is az 1878: 5. t.-c. 97. §. szerint kell eljárni.

Utmutató oszlop megrongálását a kih. törvény 80. §-a 3 napig tartó elzárással és 20 frtig terjedhető pénzbüntetéssel rendeli büntettetni.

Az útmutató oszlop ellopása, valamint fent emlitett tárgyak ellopása a bünt. törvénykönyv 333. §. szerint büntetendő.

Ha a marasztalt fél, vagy egyetemleges marasztalás esetében ő

[1]) A mezei károkból kifolyó pénzbeli marasztalások polgári peruton érvényesitendők. 1881. okt. 6. 6571. sz. a. legf. it. hat.

[2]) A biróság azonban a károsodott által kára fejében felállitott összeghez nincs kötve, s ha azt túlságosnak látja, azt mérsékelheti, s a becslő esküt a mérsékelve megállapitott összegre itélheti meg. 1874. márc. 31. 2854. sz. a. legf. it. hat.

helyette társai a kárt vagy birságot vagyontalanságok miatt meg nem térithetnék — ily fizetés képtelenség esetében a pénzbirság fogságra változtatandó, és pedig minden 2 frt után egy napi fogság szabandó, mely azonban félévnél tovább nem tarthat. 1840: IX. t. c. 41. §.

A szegénység miatt a kártéritést mérsékelni nem lehet. [1])

Kendert vagy lent áztatni magának a földesurnak is csak a községi elöljáróság vagy városi tanács által kijelölt helyen szabad; ha valaki az ellen cselekednék, kenderét vagy lenét más vizekben áztatná, a beáztatott kendert vagy lent a csősznek bejelentése esetében azonnal elhordatni köteles; ellenkezőleg a kender vagy len a községi elöljáróság által az ő költségén fog elhordatni, azonfelül minden beáztatott kévére számitandó, s egészen a megyei vagy városi pénztárt illető $1^1/_2$ kr. (1 k. cs. p.) birságban, különösen a földesur is a szolgabiró által marasztalandó. 42. §.

Az 1885: XXIII. t.-c. szerint a viz lecsapoló árkok medrében halászni, kender vagy lenáztatási készülékeket felállitani az 1879. évi 40. t.-c. 43. §. foglalt büntetés alatt nem szabad, melyet a kir. járásbiróság mond ki. — Szinte az 1876: 14. t.-c. 10. §. és az 1888. évi VII. t.-c. 185. §-a tiltja a légkört, talajt és vizet a tisztátlanitó és ártalmas anyagokkal, hová a kender és lenáztatás is tartozik, — befertőztetni, továbbá kender vagy lenáztatókat a lakhelyek körében létesiteni. A vizlevezető árkokban vagy csatornákban történt kender vagy lenáztatásra a fentebbi 42. §. szabályai kötelezők. — Az 1876. évi 14. t.-c. 20. §. esetében a szolgabiró jár el.

Aratók, napszámosok, cséplők lásd: Cselédtörvény.

Erdély.

Mezei lopás elkövetésén vagy rongálásán érett, ha állandó lakhelye nincs, letartóztatandó, mások csak a mezővédnek ellenszegülés esetében, az elfutottak üzőbe vehetők s a terület határán kivül is letartóztathatók, a mezővéd által. A mezővéd köteles a lopott-tárgyakat a rajtaérett egyéntől a rongálásra használt eszközökkel együtt, ugy a gyanusitottaktól is elvenni, ha ezek magukkal vitelét igazolni nem képesek. Minden letartóztatott egyén az elvett tárgyakkal és eszközökkel haladék nélkül a községi elöljáróságnak adandó át az illető hatóság elé állithatás végett, az elöljáróság az ismereteseknek az eszközöket vétbizonyitvány mellett kiadni köteles. Marhákkal tett kárnál a mezővéd az illetőt megzálogolja, kivévén, ha a község által kirendelt pásztor felügyeletére bizott marhák által tétetik a kár. A zálogolt marhát a mezővéd az elöljáróságnak azonnal átadni köteles, s az elöljáróság a marhának tulajdonosát kárának 8 nap alatti követelése végett értesiti, ellenkezőleg a marhát a tulajdonosnak

---

[1]) Vádlott szegénysége a kártérités mérséklésének helyes okául nem szolgál. 1886. szept. 14. 3113. sz. a. Cur. hat.

kiadni fogja. Az előljáróság a marhatulajdonos és a károsult között egyezséget kisértse meg, ha az nem jön létre, megállapitja a biztositási összeget, melynek letétele mellett a zálogban levő marha a tulajdonosnak a hatóság által hozandó határozat előtt visszaadatik. Magánszemélyek mezővéde tartozik a zálogolt marhát a szolgálatadónak átadni, a zálogolás megtörténtéről az előljáróságnak jelentést tenni. A károsult köteles 8 nap alatt a marhatulajdonossal kiegyezni, vagy pedig a keresetet meginditani, különben a zálogolt marha visszaadatik.

A községi mezővéd köteles az általa felfedezett mezei lopást s a mezei jószág egyéb kárositásait még akkor is, ha a tettes ismeretlen, a községi előljáróságnak, a magánosok mezővédje pedig a szolgálatadónak és egyidejüleg a községi előljáróságnak bejelenteni.

Az előljáróság a neki bejelentett kárról a károsultak értesiteni köteles. A marhatulajdonos kezeskedik a kár megtéritéseért. A közös nyáj által okozott károkért az összes állatok tulajdonosai egyetemlegesen felelősek.

A kárt a hites mezővéd első sorban becsüli meg, ha véleménye szerint a kár 5 frtot meghalad, köteles annak meghitelt becsüsök általi becsüjét kérni az előljáróságtól, ez a becsüt azonnal megtéteti s a hites csősznek bizonyitványt adni köteles. A kár becsüjének eszközlése 8 nap alatt kérhető.

Az 1878:5. és 1879:31. t.-c. határozatai alá nem eső rendőri kihágások 50 krtól 50 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendők. A pénzbüntetések a fenálló gyakorlat szerint közcélra forditandók. Egyebekben az 1879:40. t.-c. határozata alkalmazandó. Az eljárás az 1880. évi aug. 17. 38547. sz. a. kiadott belügym. rend. szerint történik. 1885. jan. 29. 2357. sz. a. belügym. rend.

A gőzcséplőgép és egyéb gazdasági gépek körül foglalkozó munkások elleni veszélyek elháritása.

A közjó igényli, hogy a személyi vagyis az élet biztossága minél jobb lábon álljon, mert a testnek épsége nemcsak arra való, hogy az ember magát boldognak érezze, hogy nyugodt és megelégedett legyen, hanem szükséges okvetlenül arra is, hogy dolgozhassunk, hogy testi erőnknek, képességünknek hasznát is vehessük, tehát arra, hogy életünk fentartására a szükségeseket megszerezhessük, és arra is, hogy magunknak vagyont szerezhessünk, s vagyoni állapotunkat javithassuk.

Azért szükséges azon ovatosság, melyet a gőzgépek körül felmerülhető szerencsétlenség, testi sértés vagy épen bekövetkezhető halál elháritására követnünk kell. És ha már ki nem kerülhetjük a szerencsétlenségeket, legyen gondoskodva azon eszközökről, a melyekkel a nagyobb veszély elháritható, s a testi sértések által bekövetkezhető nagyobb rosznak eleje vétethessék.

Azért kötelességévé kell tenni minden gép- vagy gyártulajdonosnak, hogy következő eszközöket tartson kéznél, u. m. tépést, tiszta vászonrongyokat, vashalvacsot, vászonpólyát, mely legalább 15—20 rőf hosszu, 2—3 hüvely széles legyen: továbbá 8—10 rőf hosszu és 2—3 hüvely széles ruganyos pólyát, 2 rőf hosszú és 1 ujj vastagságu kaucsuk csövet. Arra is kell különösen ügyelni, hogy a vérzés elállitása előtt a sebesült kórházba ne szállittassék, ily szerencsétlenségek esetében köteles a gép- vagy a gyártulajdonos rögtön orvosi segélyről gondoskodni.

Arra is kell különösen felügyelni, hogy a munkások bő öltözetben ne jelenjenek meg, mert a bő öltözetek, mint szoknya, bőgatya, bő ujjak a szél által is könnyen a horgok és henger közé sodortatnak, ezek köznépünknél erősebb anyagból készittetvén, oly könnyen nem szakadnak el, az embert maguk után vonják, s a legnagyobb szerencsétlenséget idézik elő, — azért a munkások szük és testhez simuló öltönyben jelenjenek meg. Az olajozó kanna hosszu csövü legyen, hogy a géphengereket távolról lehessen olajozni. Továbbá járatlanokat és azokat, a kiket könnyebben erheti a veszély, mint nők, 16 éven alóli gyermekeket, közvetlen a gépkörüli munkára használni nem szabad.

Azért minden földbirtokos arra ügyeljen, hogy a gőzcséplő- és gazdasági gépekkeli munkánál gyakran jelenjenek meg, s a visszaéléseket megfenyités végett az előljáróságnak vagy hatóságnak jelentsék fel.

Ha a cséplőgép hiányai miatt a cséplés körül történt késedelem folytán a tulajdonos kárt szenved, e kára megtéritését a cséplőgép tulajdonosától abban az esetben is követelheti, ha a gép hiányai dacára az azzal való cséplést akadálytalanul folytatni engedte. Az előleges birói szemle költségeit, ha annak alapján inditott perben az ellenfél pervesztessé lesz, mint erre okot szolgáltató, ő tartozik megtériteni, s erre az itéletben kötelezendő. [1])

---

[1]) A cséplőgép használhatlansága miatt elhuzódott cséplés folytán állitólag előállt gabona-romlás s értéktelenedés esetében, a gépárus kártéritési kötelezettsége meg nem állapitható, midőn a földbirtokos az illető csépeltetés megkezdése előtt gabonája állapotát előleges birói szemle utján megállapittatni elmulasztotta. 1882. jul. 27. 2592. Cur. hat.

Az. hogy a földbirtokos az általa saját használatára vásárolt cséplőgépet, mellesleg mások gabonájának kicséplésére használja, még nem állapitja meg az üzleti iparszerüség fogalmát, sem nem nyujt alapot annak vélelmezésére, mikép azon feldolgozási üzlet oly kiterjedést nyerhetett, mely nagy iparnak tekintethetnék. 1880. dec. 1. 23963. semm. h.

1877. jul. 9. 62301. sz. a. legf. it. h.

Tüzrendészet.

1888. évi aug. 12. 53888. belügym. rendelet.

A tűzvész legnagyobb csapás és veszedelem, mert tárgyát végkép megsemmisiti, és sokszor az életre is veszélyeket hoz. A tűzvészek nem származnak mindig, sőt nem is gyakorta a véletlenből, melyet elháritani az emberi erő és gondosság nem lehetett képes, melyen az emberi gyöngeség hajótörést szokott szenvedni. Hanem legtöbbnyire vagy bűnös szándékból erednek, midőn valaki máson boszuját akarja kitölteni, néha a tűz segélyével rablási tervét akarja létesiteni vagy pedig vétkes vigyázatlanságból, gondatlanságból jönnek elő, a melyet elháritani képesek lehetének, a melynek rosz következéseit lehetett és kellett is belátnunk és ismernünk.

Ezen elemi csapás elháritása és elfojtása tárgyában kiadott miniszteri rendelet főbb elveit a föld birtokosokkal is megismertetni szükségesnek tartottuk, az napjaink szellemi kifejlődésének és tudományos haladásának eszmeire van fektetve.

E rendelet szabályai két egymástól különböző részre oszlanak. Egy részük t. i. az épitkezésekre vonatkoznak, tehát azon szabályokra, melyek mind a városokban, mind falukon egy a tüzvész elháritásának tekintetéből célszerü épitkezési rendet állitanak fel. Másik részük pedig oly óvintézkedésekre vonatkoznak, melyek által azt érhetni el, hogy az emberek vigyázatlanságából s gondatlanságából ne történjék veszedelem.

A megelőző tűzrendészet hatásköréhez tartozik az épitkezési szabályrendeletek foganatositása. Elrendelhető, hogy minden lakház szilárd anyagból készült kéménynyel legyen ellátva, ha a házak közt tűzfal nem emelhető, legalább azok alkalmas fákkal ültettessenek körül, a mik a tűz elterjedését fentartják, csürök, istállók körül azonban ugy alkalmaztassanak, hogy a hozzájuk juthatás tűzvész esetében ne nehezittessék. Faházak s más épületek a lakhelyiségekhez közel meg ne engedtessenek, hanem azok távol állittassanak fel. Len, kender száritókemencék, s helyiségek a faluban meg ne türessenek. Ott, a hol a szalma és nádfedélzetek még el nem kerülhetők, a tulajdonosok különös biztonsági óvintézkedések használa-

tára kötelezendők. Uj épületet, épületjavitást, tüzhelyet nem szabad épittetni a hatóság engedélye nélkül, a kérvényhez melléklendők az építőmester által aláirt épitési tervek, fel kell ügyelni, hogy az épités a helybenhagyott terv szerint történjék. Az épitéshez szakértők alkalmaztassanak. Az elkészitett épületekbe csak hatósági engedély mellett lehet beköltözni. 1869. évi 3365. sz. a. m. r.

A tűzvész gyakran a tisztátalan kéményekből is keletkezik, azért a kémények havonkint legalább egyszer, és a hol a napnak nagy részén és gyakran éjjel is tüzelnek, gyakrabban tisztitandók. 1884. évi 17. t.-c. 16. §.

A megelőző tűzrendészet feladata továbbá gondoskodni arról, hogy gondatlanságból vagy vigyázatlanságból tűz ne támadjon. E tekintetből nem kell megengedni az éjjeli szecskavágást, kendertörést, cséplést, sürgős szükség esetében pedig csak jól lecsukható lámpa mellett. Széna-, szalma- és buzakazalokat nem szabad a házak közé helyezni, takarmányt s más gyulékony anyagot kürtők, kemencék mellett száritani, égő fáklyával vagy lámpa nélkül gyertyával a falun végig menni, ugy idegeneknek is a falun keresztül vonulni. — Eltiltandók a cselédek, cséplők, napszámosok égő gyertyával a padlásra, istállóba, fakamrákbani meneteltől, vagy a ház körüli járkálástól, tüzvészes helyek közelében dohányzástól, a kőszénnek zárt szobákbani tartásától, a földbirtokosok vermeknek a házak körüli ásatásától és azoknak és hordóknak kiégettetésétől. Eltiltandók továbbá szélvész idejében a nyilt kovácsmühelyekbeni müveletek, viharkor a harangozás, bizonyos ünnepélyek alkalmával a falubani lövöldözések. Kovácsmühelyek a községen kivül boltozatra épitendők és cseréptetővel látandók el. — A csavargók, a kik gyakran okai a tűzvésznek, szemmel tartandók, s illetőségük helyére toloncolandók. 1869. évi jun. 17. 3365. sz. a. m. rend.

A megelőző tűzrendészetnek nagyfontosságu tényezője a vizkészletről való gondoskodás. E végből köteles a községi elöljáróság ott, a hol az oltáshoz szükséges vizmennyiség nem találtatik, legalább egy bőtartalmu kút készitéséről és fentartásáról gondoskodni. Nagyobb községekben több ily kút létesithető. A hol pedig ily kutak nem létesithetők, medence, vizfogók, usztatók (zugók) épitendők, a melyek évenkint legalább egyszer kijavitandók. Nagyobb épitkezéseknél az épitési engedélyhez a kút épitése kötelező feltételül tüzendő ki. Tűzvész esetében a tüzoltástól a telkén fekvő vizet senki sem tagadhatja meg. 1888. évi aug. 12. 53888. sz. a. belügym. r. 7. §.

A megfelelő tüzoltószerek készletben tartandók, és pedig minden, legalább 50 házból álló község köteles beszerezni, és e célra készült helyen jókarban tartani, legalább 10 cm. átmérőjü széles henger és 60 m. tömlökkel biró szivófecskendőt, mely m a g y a r, o r s z á g o s e g y s é g e s c s a v a r r a l látandó el, a meglévők pedig, ha hengerüregük 10 vagy cent. a magyar országos egységes csavarra idomitandók át. Egy vizhordó kocsit 3 hektol. hordó és 1 hektol. káddal, két tüzlétrát, két csákányt, két tüzhorgót, két fejszét, négy vasvillát, két lámpást. Még kisebb községek, valamint nagyobb épü-

letek birtokosai targonca vagy puttonyfecskendők tartására köteleztetnek. Minden ház kellő tüzoltószerrel, mint lajtorják, csákány, tömlők stb. látandók el. 8. §.

A helyhatóság saját küldöttei által a tüzoltóparancsnokság közbejöttével többször, de legkevesebb évenkint kétszer tüzvizsgálatot tart; a háztulajdonosok által tartatni kötelezett oltószerek, vizkészlet meglétét, jókarban tartását, a kémények tiszta voltát ellenőrzi, eljárásáról jegyzőkönyvet vezet, s a felügyeletet gyakorló tüzoltóparancsnoknak betekintés végett bemutatni köteles. 10. §.

Tüzjelzés. A ki a tűz kiütését észreveszi, azonnal, akár helyben, akár más községben üt ki, tartózkodási helyét előljáróságának a szükséges intézkedések megtétele végett bejelenteni köteles.

Tüzoltás. A keletkezésben lévő vagy már kitört tüzvész elfojtását az erre megalakult tüzoltóság eszközli. A tüzoltóság vagy rendezett, szakszerü, dijazott tüzoltóság, melyet a község saját költségén állit fel, s ilyet csak törvényhatósági joggal felruházott, vagy rend. tanácsu városok állithatnak fel, és minden szükségesekkel ellátnak, vagy önkéntes tüzoltóság, mely egyleti alapon önkéntesen szervezkedik, s a dijazott tüzoltósággal hasonló szolgálatot teljesit, vagy községi (köteles) tüzoltóság, melyet azon kisebb községek tartoznak létesiteni, a melyek rendszeres dijazott vagy önkéntes tüzoltóságot felállitani nem képesek.

Minden községben, melyben legalább 25 alkalmas férfi ajánlkozik, önkéntes tüzoltó-egylet alakitható (17. §.), illetőleg minden községnek kell tüzoltósággal birni. — Mindazon községekben, melyekben sem dijazott, sem önkéntes tüzoltóság fel nem állitható, a község 20—40 éves férfi lakói sorából községi (köteles) tüzoltóság szervezendő és életbeléptetendő. Lehet két vagy több egymáshoz közel fekvő, vagy egy körjegyzőséget képező községeknek önkéntes tüzoltóságot önkéntesen alkotni. 1888. aug. 12. 53888. sz. a. m. r. 17. §.

Minden tüzoltó szabályrendeletileg megállapitott jelvényt viselhet, szolgálatban azonban azt köteles viselni, másnak azt 10 frtig terjedhető pénzbüntetés alatt viselni tilos. U. o. m. r. 19. §. A szolgálatban lévő tüzoltó közhatósági személynek tekintendő. M. r. 19. §. A tüzvésznél magát kitüntetett tüzoltó jutalmazandó.

A tüzvész szinhelyén az oltás iránt a tüzoltóparancsnok intézkedik. A tüzoltás céljából magántulajdonba való beavatkozás csak indokolt szükség esetében, s akkor is csak a vezénylő parancsnok rendeletére történhetik. M. r. 25. §.

A tűz eloltása után a községi elöljáróság vagy a jelen volt rendőri tisztviselő vagy parancsnok, nemkülönben a szükséges tanuk és szakértők közreműködésével azonnal köteles a tüzvész okát lehetőleg biztosan kinyomozni s figyelemmel lenni, nem történt-e oly cselekmény vagy mulasztás, mely a törvénybe ütközik, s kit terhel az? A tüzoltó s mentő intézkedések rendeltetésüknek megfelelően történtek-e? Ha valaki ellen tiltott cselekmény vagy

mulasztás miatt gyanu támad, a jelentés a bírósághoz azonnal beadandó. A tüz eredetének megállapitása iránt eszközlött vizsgálatról jegyzőkönyv veendő fel, melyet a vizsgálatot eszközlőknek kell aláirni. U. o. 26. §.

Ezen jegyzőkönyv alapján a károsult részére az ugynevezett ártatlansági bizonyitványok állittathatnak ki, mert ezen bizonyitvány nélkül a biztositó intézetek és társaságok a kártéritési összegeket nem fizetik ki. Ezen ártatlansági bizonyitványok az illetékes szolgabiró által is láttamozandók. 1882. évi aug. 14. 32706. sz. a. belügym. r.

A biztositási összeg a tárgyak teljes értékét meg nem haladhatja, azért ne engedjék magukat a földbirtokosok az ugynevezett mozgó-ügynökök által magas biztositás eszközlésére rávenni, mert ha a túlbiztositásnak roszhiszemüleg történte bebizonyittatik, a biztositás érvénytelen leend. A keresk. törv. 478. §-a szerint a biztositott tárgy teljes megsemmisülése esetében egyedül a biztositási összeg fizettetik ki, mely összeg azonban nagyobb nem lehet, mint a tárgy értéke, melylyel a megsemmisitéskor birt; részbeni megsemmisülés esetében aránylagos kártéritésnek van helye. 1882. szept. 17. 49925. sz. a. belügym. r.

Büntető eljárás. A jelen rendelet ellen vétők tekintetében az I-ső fokban a szolgabirák, II-ik fokban az alispán, III-ik fokban a közig. bizottság biráskodnak. A büntetés mérve az 1879. évi 40. t.-c. 141. és 142. §. szerint szabatik ki. 1888. aug. 12. 53888. sz. a. belügym. r. 28—29. §§.

A ki a tüzvész kiütésének vagy terjedésének meggátlása céljából kiadott szabályokat megszegi: háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. 141. §.

A ki pedig a tüzvész kiütése esetén, az oltásra, a rendre és biztonságra nézve kiadott szabályokat szegi meg: három napig terjedhető elzárással és ötven forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A ki tüzvész vagy vizáradás esetén nem engedelmeskedik a hatóság azon meghagyásának, hogy a fenyegető vagy már bekövetkezett közveszély elháritására, illetőleg megszüntetésére, személyesen vagy háznépének, cselédeinek munkájával, szekereinek, viz-jármüveinek, avagy az oltalom szempontjából szükséges egyéb eszközeinek, nemkülönben hámos lovainak vagy vonó-marháinak ideiglenesen a hatóság rendelkezése alá bocsátása által közreműködjék, a mennyiben abban alapos okok által nem akadályoztatott: száz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. 142. §.

A ki pedig ezen esetekben a segitéstől másokat visszatart vagy lebeszél: nyolc napig terjedhető elzárással és kétszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Cselédtörvény.

1876 : 13. t.-c.

Szomorú azon lelki állapot, a melyben cselédjeink állnak előttünk. Napjainkban már ritkaság az oly cseléd, a kibe a gazda bizalmát helyezhetné, s a ki kötelességének hiven megfelelne.

Azon hűség, melylyel hajdan a cseléd a gazda javában és érdekeiben önjavát, önérdekeit tekintette s vélte feltalálhatni, azon lelkiismeretesség, melylyel egykor gazdája dolgaiban eljárt, azon gondosság, a melylyel vagyonát minden, bár legkisebb bajtól és kártól megóvni törekedett, rég eltünt már.

A cselédek erkölcstelenedése, lelki romlottsága az elhanyagolt nevelésből és ebből kifolyó vallástalanságból, a vallásos parancsoknak s a hitnek elhanyagolásából s a fényűzésből veszi eredetét, melynek szomorú következményei napjainkban oly gyakran nyilatkoznak.

A cselédek körüli bajainkon nem segit sem a cselédtörvény, sem más intézkedések, hacsak a jó nevelés, a vallásosság elterjesztése és megszilárditása által erkölcseik meg nem javittatnak és lelkük meg nem nemesittetik; más eszköz nem létezik a cselédség megjavitására.

Ennek valóságát igazolja a cselédtörvény 1876: 13. t.-c., mely a helyett, hogy a cselédet tartani kénytelen gazda állapotán javitott, helyzetén könnyitett, s a házi vezetés előmenetelét és a mezei gazdálkodást előmozditotta volna, a gazda helyzetét még rosszabbá, a gazdálkodást nehezebbé, a cselédeket vakmerőbbekké, elbizakodottabbá és rosszabbakká — és igy a gazda és a cseléd közötti viszonyt lazábbá tette, mert az oly szabályokat tartalmaz, a melyeket ha a gazda érvényesit, magát kárositja; igy kénytelen tűrni a cselédek visszaéléseit, s a gazda kénytelen elnézőbbé lenni — igy a cselédnek alkalmat és módot nyujtván kötelességének elhanyagolására, mulasztására s több más visszaélésekre.

Ezen törvény minden hiányai mellett is törvény; azt a gazda és a cseléd közötti viszonyokban követni kell. Ezen törvény tehát igen nagy jelentőséggel bir a földbirtokosokra és a mezei gazdákra.

Ezen törvény szabályai mind a két fél közös megegyezésével létrejött irásbeli vagy szóbeli és foglalóval kötött (15. §.) szerződésen alapszik. (1876: 13. t.-c. 1. §.)

Az, a ki magát szerződésileg bizonyos háztartási, vagy gazda-

ság körüli személyes és folytonos szolgálatoknak legalább is egy havi időtartamon át bérért való teljesitésére kötelezi, cselédnek neveztetik.

Nem tekintetnek cselédeknek:

a) azok, a kik tudományos készültséget és általában magasabb miveltséget feltételező, habár folytonossággal tartó szolgálatokat teljesitenek, mint a nevelők, nevelőnők; [1])

b) személyes és bizonyos időre folytonos, de nem házi, vagy gazdasági szolgálatra kötelezettek: mint p. o. kereskedő- és iparossegédek, tanoncok, gyár- és iparosmunkások, p. o. szobatisztitók stb.;

c) azok, a kik háztartási és gazdasági teendőkre ugyan, de naponkénti dijazás mellett, vagy bizonyos dijért vannak lekötelezve, p. o. napidijas napszámosok, szakmányosok, varrónők sat. [2]) A betegápoló s gazdasági felügyelő sem cseléd, sem napszámos, sem mezei munkás. Cseléd nem, mert magát folytonos szolgálatoknak legalább is 1 havi időtartamon át bérért való teljesitésére nem kötelezte, hanem naponkénti dijazás mellett volt alkalmazva. De naponkénti dijazása dacára napszámos sem volt, mert nem testi munkára vállalkozott. Mezei munkásnak azért nem tekinthető, mert a tevékenységi kör, melyet betöltött, az 1876. évi XIII. t.-c. 84. §. alá nem vonható. [3])

A cselédfogadás rendszerint a férfit illeti, a ház körül és belszolgálatra nő is fogadhat fel cselédet, nézetkülönbség esetében a férfi szava ezekre is döntő.

Kiskoruakra az atya, vagy gyám, vagy gyámhatóság beleegyezése szükséges; ha ezek beleegyezésüket megtagadnák, ez ügyben az elsőfoku hatóság dönt.

Cseléd csak az lehet, a ki saját személye felett szabadon rendelkezik. (U. o. 6. §.)

Több helyre szegődő, vagy foglalót több gazdától felvevő cseléd 5—20 frtig terjedhető pénzbüntetéssel vagy minden 3 frt után egy napi elzárással büntetendő. (U. o. 17. §.)

---

[1]) Annak, ki házi nevelőül egy évre szerződtetett, a szolgálat a próbaéven belől tetszés szerint törvényes ok nélkül fel nem mondható. Törvényellenes felmondás esetében sem kényszerithető a szolgálatadó arra, hogy a nevelő szolgálatát az év végéig vegye igénybe, de a kikötött szolgálati dijat követelheti tőle a nevelő az egész évre. Követelheti ilyenkor a nevelő a szolgálatadó házában élvezett teljes ellátásának egyenértékét is, nem ugy mint nevelői dijának kiegészitő részét, hanem kárpótlás cimén; követelheti pedig azt azon, a fenforgó viszonyok tekintetbe vételével birói belátás szerint meghatározandó időre, a mig magának másutt teljes ellátást is biztositó nevelői alkalmazást nem szerezhetett. És ily esetben az vélelmezendő, hogy az iskolai év folyama alatt a nevelő magának másutt teljes ellátást is biztositó nevelői állást nem szerzett és nem szerezhetett. 1887. március 3. 656. sz. a. Cur. hat.

[2]) Ha valaki napidij mellett, de nem testi munkával járó foglalkozást teljesitett, az ebből eredő jogviszony elbirálása nem esik az 1876: 13. t.-c. cselédtörvény hatálya alá. 1888. március 17. 12. sz. a. Cur. tan hat.

A csupán szobatakaritás végett felfogadott személy cselédnek nem tekinthető. 1886. május 20. 1732. sz. a. Cur. hat.

[3]) Valamely magántársulat hivatalszolgája cselédnek nem tekinthető, mert nincs háztartási és gazdasági szolgálatra kötelezve. 1888. ápril 28. 8826 sz. a. Cur. hat.

A cselédnek a katonasághozi behivása esetében a cselédszerződés minden kárpótlás nélkül megszünik. — A gyakorlatra behivott tartalékos vagy honvéd-cseléd magát helyettesiteni tartozik, ha a gazda az alól fel nem menti. (U. o. 16. §.)

Érvénytelen a határozatlan időre kötött szerződés, a melyben bizonyos számu évek, hónapok, hetek, vagy napok kitéve nincsenek, hogy mind a két fél felmondás után a szerződéstől visszaléphessen. (U. o. 13. §.)

A foglaló bármily csekély összegből állhat, és ha máskép ki nem köttetett, a kialkudott bérbe betudandó. (U. o. 15. §.)

A foglalónak egyoldalú visszaadása a szerződés érvényét meg nem szünteti, kivévén azon eseteket, a melyekben a cseléd szolgálatba lépni nem köteles. (U. o. 16. §.)

Ugyanazon időre több helyre szegődő vagy több gazdától foglalót felvevő cseléd 5—20 frtig terjedhető pénzbirságban, vagy 2 frtot egy napra számitva megfelelő elzárás büntetésében marasztalandó. (U. o. 17. §.)

Több gazdához szegődő, vagy több gazdától foglalót felvevő cseléd — a legelőször szegődött gazdához, ha ez őt elfogadja — köteles menni, a többinek a cselédszerzési diját és költségeit és a kárt megtériteni tartozik. (U. o. 18. §.)

Elszegődött cselédet tudva felfogadó gazda 10—40 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (U. o. 19. §.)

A cselédet a szerződés megkötése után a gazda felfogadni nem köteles:

a) ha a cseléd hűsége vagy erkölcsi magaviselete ellen kifogása van;

b) ha előbb észre nem vett undoritó, vagy ragályos nyavalyában szenved;

c) ha a cseléd már előbb beállani vonakodott;

d) ha elemi csapás eseteiben cselédjei számát le kell szállitani.

Ezen esetekről a gazda cselédjét 3 nap alatt értesiteni — az elemi csapás esetének kivételével — s a foglalót visszaadni köteles. (U. o. 21. §.)

A cseléd nem köteles a szolgálatba lépni:

a) ha betegség, vagy más állapota által a szolgálatra képtelenné válik;

b) ha férjhez megy s férje a belépésbe be nem egyezik;

c) ha időközben örököl (de ekkor helyettesiteni köteles magát);

d) ha a gazda más községbe követését kivánná s az előbb kikötve nem volt;

e) ha családi viszonyai: mint szülői betegsége, öröklés, honlétét szükségessé tennék.

De ezen eseteket a cseléd köteles bebizonyitani és a foglalót visszaadni, kivévén, ha alkalmas helyettest állitott. (U. o. 22. §.)

A fentebbi eseteken kivül a gazda a cselédet a foglaló elvesztése és kártérités alatt befogadni (23. §.), a cseléd pedig beállani köteles;

ellenkezőleg a gazda a cselédet a beállásra hatóságilag is kényszeritheti. (U. o. 24. §.)

És ha ezen kényszeritésnek eredménye nem volna, a cseléd a gazdának kártéritéssel tartozik s a foglaló visszaadásán kivül 2—20 frtig terjedhető birsággal, fizetésképtelenség esetében pedig minden 2 frt után 1 napi elzárással fenyitendő. (U. o. 25. §.)

A cselédnek a gazda köteles bért, [1]) élelmet elegendő mennyiségben, ruházatot és ellátást adni, ajándékot azonban a cseléd nem követelhet. (U. o. 26. §.)

Bérruhás cseléd arra nézve, hogy mily idejü szolgálat után mennyiszer illeti a cselédet, az egyesség dönt, ennek nem létében oly ruha illeti a cselédet, a minőt más vele szolgáló cselédnek adni szoktak, vagy a legközelebbi vidéken legtöbb esetben használnak.

A cselédnek a gazda a kialkudott bérét és egyéb illetményeit pontosan és elegendő mennyiségben kiadni tartozik. (U. o. 28. §.)

Bért a cseléd abban az esetben is követelhet, ha az kikötve nem volt. [2])

Cselédjét a gazda kötelességének mulasztása nélkül időről-időre saját hitfelekezeti egyházába az isteni tiszteletre küldeni (29. §.), s a józan, takarékos és erkölcsös élet folytatására, ugy arra, hogy a tanköteles gyermekek rendesen iskolába járjanak, felügyelni köteles. (30. §.)

A tanköteles gyermekeknél köteles felügyelni arra, hogy a test kifejlődését akadályozó vagy veszélyeztető munkára ne alkalmaztassanak.

A saját és a gazda hibáján kivül megbetegedő cselédet, ennek béréből egy hónapig gyógyittatni, tovább tartó betegségnél a községi elöljáróságot értesiteni köteles. (32. §.)

A gazda viseli a gyógyitási költségeket a cseléd felgyógyulásáig, ha a gazda volt a cseléd betegségének oka, és ez időre a cselédnek egész bérét kiadni tartozik. (33. §.)

Ha a cseléd könnyelmü vagy erkölcstelen életmódja miatt betegedett meg, a gazda azt sem gyógyittatni, sem ezen időre bért fizetni nem köteles, hanem a cseléd rokonai kötelesek. (34. §.)

A cseléd a felvállalt szolgálati munkát pontosan, erejét meg nem haladó módon és rövid időn át egyik vagy a másik cseléd megbetegedése esetében oly szolgálatot is köteles teljesiteni, a melyre nem szegődött. (35. §.)

A szerződésszerü kötelezettségeit megtagadó cseléd annak tel-

---

[1]) A szolga, ha csak be nem bizonyittatik, hogy bér nélkül szolgált, bért abban az esetben is követelhet, ha az nem volt előre kikötve, továbbá ha a szolgálati idő alatt jutalmazásban részesült is, és a szolgálati idő alatt bérét nem követelte. 1877. dec. 8. 61980. sz. a. legf. it. hat.

[2]) Az agyonetetés folytán elhullott ökrök a cseléd által a lucernásban a tulajdonos jelenlétében legeltetvén, s be nem bizonyittatván, hogy az ottani legeltetésük megtiltatott volna, a legeltetésből származtatott kártéritési kereset a cseléd ellenében meg nem állapittathatik. 1886. jun. 18. 1670. sz. a. Cur. hat.

[3]) A gazda részéről teljesitett, munkaközben támadt betegségből előállott károsodásért a gazda felelős 1888. okt. 31. 4177. sz. a. Cur. hat.

jesitésére — és a gazdának okozott károk megtéritésére kötelezhető. (36. §.)

A cseléd a gazda tudta nélkül munkáját mással nem végeztetheti, és ha a gazda meg is engedné azt, a helyettesitő által okozott kárt megtériteni tartozik, kivévén, ha a gazda rendeli el a helyettesitést. (37. §.)

A cseléd köteles hanyagsága és vigyázatlansága által gazdájának okozott, de nem a hibáján kivüli [1]), vagy ha a marha akkor esett el, ha a gazda munkáját végezte [2]), kárt megtériteni (38. §.) ugy cselédtársainak hűtlenségét feljelenteni, ellenkezőleg az azok által okozott károkért felelős (39. §.); köteles magát a házi rendhez tartani, a gazda engedelme nélkül kimennie, vagy a megengedett időn túl kimaradnia tiltva van 2—16 frtig terjedhető pénzbirság terhe alatt. (42. §.) Látogatásokat a gazda tilalma ellenére elfogadni, vagy éjszakára másokat befogadni tiltva van.

A cseléd köteles ládáját, ruháját és egyéb ingóit a gazda kivánatára a háznál tartani, annak holmiait gyanu esetében a gazda megvizsgálhatja, azt azonban a cseléd be nem egyezése esetében csak a községi elöljáró vagy rendőri közeg jelenlétében eszközölheti, a késedelem veszélyében a gazda a cseléd holmiait zár alá veheti, de a vizsgálat foganatositására a községi elöljárót, hatóságot vagy a rendőri közeget felszólitani köteles. (44. §.) Ezen eljárás becsületsértést nem képez. [1])

A cseléd a gazda iránt engedelmességgel tartozik viseltetni, tehát parancsait teljesiteni köteles, a gazdát bántalmaznia nem szabad, — ellenkezőleg 50 frtig terjedhető pénzbirságbani marasztaláson túl a bántalmazásért a fenyitő törvények szerint is büntettetik. (45. §.)

A gazda cselédjét megdorgálhatja, megfenyitheti [2]), fizetéslevonással büntetheti; ha azonban ezen fenyités igazságtalan, a cseléd a hatóságnál kereshet orvoslást. (47. §.)

A szolgálati szerződés megszünik a szerződés letelte előtt is: a gazda vagy a cseléd halálával közbejött jogos felmondás folytán.

A gazda halála esetében annak örökösei egy év után számitandó kilépési napot megtartani nem kötelesek, habár a szerződés egy évnél hosszabb időre szólana is, és ha a felmondási idő után halt el a gazda,

---

[1]) A gazda és cseléd közötti viszony szabályozásáról szóló 1876: 13. t.-c. 43. § szerint nem vélelmezhető, hogy a gazda a cselédet becsületében sérteni szándékozott volna. 1881. okt. 18. 5885. sz. a. Cur. hat.

[2]) Az életbe lépett B. T. K. 313. §. a cselédtartó gazdára alkalmazandó, és a házi fegyelemre jogositott személynek tekintendő cselédje irányában. A házi fegyelem gyakorlatában cselédjén elkövetett könnyü testi sértés esetében alkalmazható reá nézve a törvény azon kedvezménye, hogy amiatt büntetés alá nem vonható. 7177.—1880. b. ü.

A házi gazdát, cselédjei irányában a házi fegyelem igazságos gyakorlatának joga törvényszerüleg megilleti, és ezen jog a féktelenkedő, ellenszegülő, vagy a gazdáját lealacsonyitó cseléd tettleges bántalmazására is kiterjed, — azonban a házi fegyelem fogalmának természetszerü korlátai közt, — tehát a nagyobb sérülések, vérengzés, egészségzavarás. és sulyosabb fájdalmak okozásának kizárásával. 1881. junius 2. 973. sz. a. legf. it. hat.

a szolgálati év utolsó napjától számitva, egy negyedévi bér fizetendő, ellátással vagy annak váltsága mellett.

A cseléd halála esetében annak megbetegedéseig esedékes bérét örököseinek kifizetni tartozik. 49. §.

A cseléd felmondás mellett elhagyhatja szolgálatát: ha a gazda a kialkudott bérét ki nem fizeti. A felmondási idő előtt is házasság esetében, vagy ha jelenléte szülői fentartása végett elkerülhetetlen szükséges és ezeket bebizonyitja, távozhatik, ha maga helyett mást állit; továbbá ha a kiskoru cseléd atyja, gyámja beleegyezése nélkül szegődött be, és ezek a kiskoru kilépését követelik, — és ha a gazda más községbe teszi lakását és a cselédet akarata ellenére magával akarja vinni. 51. §.

A gazda a cselédet felmondás mellett elbocsáthatja, ha a felfogadott cseléd az elvállalt munkát elvégezni képtelen, ha tilalom ellenére a háztól vagy munkájától eltávozik, ha könnyelmüségből vagy roszakaratból gazdájának vagy másnak kárt okoz, ha perlekedő vagy veszekedő magaviselete által a házirendet vagy csendet megzavarja, és ha a nőcseléd teherbe esik.

A gazda rögtön elbocsáthatja a cselédet, ha a gazdát, családját rágalmazza, bántalmazza, fenyegeti, becsületében sérti, ha perlekedő, veszekedő, vagy felbujtásai által a családban meghasonlást vagy egyenetlenséget okoz, ha a gazda helyettesét vagy tisztjét bántalmazza vagy szidja, ha a család gyermekét vagy családja egyéb tagjait rosszra csábitja, ha azokkal gyanus vagy tiltott szövetségben él, ha gazdájához hűtelen, vagy arra cselédtársait csábitja, vagy erről biztos tudomással birván, rögtön fel nem jelenti, ha a gazda nevére ennek tudta nélkül pénzt vagy árut kölcsön vesz, ha készakarva kárt okoz, ha részeges, kártyás vagy erkölcstelen, ha a hatóság által 3 napnál tovább bezáratott, ha engedély nélkül éjjelezik vagy idegeneket fogad be, ha hamis bizonyitványokkal a gazdát tévutra vezeti, ha az intés dacára a tűzzel, égő gyertyával vagy lámpával vigyázatlanul bánik, vagy vigyázatlansága miatt tűz támad, ha a lábas jószágot rosszul ápolja vagy kinozza, ha kicsapongásai által ragadós vagy undort gerjesztő nyavalyába esett. (52. §. II.)

A cseléd felmondás nélkül elmehet: ha a gazda családtagja vagy megbizottjának bánásmódja életét, egészségét veszélyezteti, illetőleg ha a gazda az utóbbiak bántalmazásai ellen meg nem védi, ha a gazda erkölcstelen, vagy törvényellenes tettre csábitja, ha a cselédet az ételek rosszasága, kevés volta miatt hatósági figyelmeztetés után is éhezésnek teszi ki; ha a gazda lakását 16 kilométernél távolabbra teszi át, vagy hosszu utra kél, és ha a cseléd sulyos betegsége miatt szolgálatát nem folytathatja. (52. §. II.)

Akár felmondás mellett, akár felmondás nélkül elbocsátott cseléd csak a valóságos szolgálati, illetőleg felmondási időre való bérét követelheti, vagyis azt, a mire rászolgált [1]) (53. §.), és a bérének ré-

[1]) Az, hogy a cseléd a gazda tudta nélkül hagyta el szolgálatát, nem jogositja fel utóbbit arra, hogy a cselédbérét visszatartsa 1878. 3568. sz. a. sz. a. Cur. hat.

szeként kikötött ruházatot (54. §.), és ezen ruházatból, — ha az: mi és mennyi illeti a cselédet, egyezségileg kikötve nincs — annyi, a mennyi a vele hasonló foglalkozásu cselédet illeti.

Ok nélkül elbocsátott cselédnek visszafogadására a gazda, a cseléd pedig visszatérésre nem kényszerithető, azonban a hátralevő időre kikötött bért, tartást, ruhát a gazda kiszolgáltatni köteles. 56. §.

Szolgálatát törv. ok nélkül elhagyó cseléd hatóságilag visszahozatható, kártéritésre kötelezhető, s 4—24 frtig terjedhető birsággal, vagy megfelelő elzárással fenyitendő, mely büntetés vissza nem fogadás esetében rögtön, visszafogadás esetében pedig a szolgálati idő letelte után hajtandó végre, s az az elbocsátó levélben is megjelölendő. 57. §.

A cseléd a szolgálatbóli kilépés előtt a reá bizott tárgyakról pontosan beszámolni köteles. 58. §.

A mezei gazdasági külső munkára felfogadott cselédek külső cselédeknek neveztetnek (59. §.), a szolgálatba lépés napjától egy évre fogadtatnak fel, kivévén, ha kevesebb idő köttetett ki. (60. §.)

Ezeknél a szolgálati idő lefolytát megelőző két hó előtt felmondásnak van helye; ezen határidő elmulasztása esetében a szolgálati idő további egy évre meghosszabbitottnak tekintendő. 61. §.

Az egy év után számitandó kilépési napnál tovább az örökösök még az esetben sem kötelesek megtartani a külső cselédeket, ha az örökhagyó egy évnél több időre fogadta is őket fel; azonban a felmondási idő utáni halálozás esetében az év utolsó napjától számitandó három havi béröket ki kell adni, ellátást azonban nem követelhetnek. 62. §.

A külső cselédeket más gazdaságba áttenni nem lehet. 63. §.

A házi vagy belső cselédek azok, a kik kizárólag a házban, a körül, vagy egyes családtagok szolgálatára fogadtatnak fel. 64. §.

Ezek a szolgálatba lépés napjától számitandó három hóra, városokban egy hóra szegődötteknek tekintetnek.

A gazda halála esetében az örökösök a belső cselédeket a 3, illetve 1 hó után számitandó kilépési napnál tovább nem kötelesek megtartani, még az esetben sem, hogy ha hosszabb időre voltak is felfogadva; a gazdának a felmondási idő utáni elhalálozása esetében a 2 hónapos cseléd 6 heti, a hónapos cseléd 15 napi bérét követelheti ellátás nélkül, de ha ő mondott volna fel, fizetést nem követelhet. 68. §.

Cselédkönyv. Minden cselédnek megyékben a szolgabirák, városokban a kapitányok által (69. §.) kiállitott, 15 kros bélyegü cselédkönyvvel kell birni. 70. §.

Cselédkönyv nélkül cselédet 25 frtig terjedhető pénzbirság terhe alatt felfogadni nem szabad. 73. §.

A szolgálatba lépéskor a gazda a cselédkönyvet a cselédtől elveszi és megőrzi, kilépéskor pedig visszaadja (74. §.), de köteles a könyv rovatait lelkiismeretesen, az igazságnak megfelelőleg kitölteni, valótlan minősitést adó gazda 50 frtig terjedhető pénzbirsággal büntetendő. 76. §.

A cselédkönyv elveszte a kiállitó hatóságnál feljelentendő, más hatóság területén szolgáló cseléd köteles azt azon község előljáróságánál, a melynek községében szolgál, feljelenteni. Az előljáróság azt körözteti, és ha annak elveszte kétségtelen, uj cselédkönyv kiállitása iránt az illető hatóságot, a mely a könyvet kiállitotta, megkeresi. Uj cselédkönyv állitandó ki akkor is, ha az használhatlanná válik, vagy ha a cselédkönyv egészen megtelt. 78. §.

Cselédszerzők azok, a kik másnak cselédet keritenek, a cselédnek pedig helyet szereznek. Itt követtetik el a legtöbb visszaélés, mert alkalom kinálkozik a szegény cseléd kizsákmányolására.

A törvény ezekre is hozott szabályokat, hogy t. i. iparengedély nélkül 100—300 frtig terjedhető pénzbirság büntetés alatt cselédszerzéssel foglalkozni nem szabad. 1884 : 17. t.-c.

Cselédszerzéssel csak az foglalkozhatik, a ki az ipartörvény alapján a biztositékot letette és illetékes hatóság által kiadott, s jogerőre emelkedett szabályrendeleteknek megfelel, s üzletét azok alapján szervezi és gyakorolja. 1884 : 17. t.-c. 15. §.

Gátat vetett annak is, hogy kiskoruak és gondnokság alattiak a szülő és gyám tudta és beegyezése nélkül be ne szegődtessenek, ellenkezőleg ezen törvényellenesség elkövetéséért 10—100 frtig terjedhető pénzbirsággal büntetendők.

Azon cselédszerző, a ki tudva haszonvehetetlen cselédet ajánl, p. o. olyat, a kit mindenhonnan rosszasága, ügyetlensége, tudatlansága vagy megbizhatlanság miatt elküldenek, s a kit senki sem akar megtartani — mégis mint jó erkölcsü és használható személyt ajánlja, és a cseléd beszegődik, a szolgálatba beáll, ott lop és sikkaszt, — az ez által okozott kárt a cselédszerző köteles megtériteni. A cselédszerző még más visszaélései ellen is megóvja a törvény a gazdát, t. i. ha a cselédet a gazdától elcsalja, jobb helybe lépés ürügye alatt elcsábitja és igy a gazda cseléd hiányában a munkával fenakad, 10—100 frtig terjedhető pénzbirsággal vagy minden 5 frt után 1 napi elzárással fenyittetik. Ezek által a cselédszerzők haszonlesésének — mi ártalmas lenne majd a gazda érdekeire, majd a cseléd viszonyaira, — gát vettetik.

Mezei munkások és napszámosok.

A mezei gazdálkodás előmozditása iránt nem lehet nem üdvösnek mondani azon szabályokat, a melyek meghatározzák a mezei munkások, napszámosok és a munkaadóknak egymás irányábani jogait és kötelességeit, hogy t. i. mit tartoznak a mezei munkások és napszámosok teljesiteni, és viszont mit tartoznak nekik a munkaadók adni.

Midőn a törvény ezen jogokat és kötelességeket mind a két félre nézve körvonalozta, csak a mezei gazdálkodás és földmivelés nyert általa, mert elháritja azon veszteséget, a mely a felvállalt mezei

munka nem- vagy késői teljesitése által reá háromolhatna, midőn t. i. a munka megtagadása által, a szükséges munkások hiányában nem lehetett végezni a mezei munkákat akkor, midőn arra szükség volt; miáltal a földmivelés hátramaradást szenvedett, igy a mezei gazdának a haszna is kevesebb lett. Ily hátramaradást és kárt okozhat a munkás, ha munkáját annak idejében el nem végzi. A törvény tehát a kölcsönös viszonyok tekintetbe vételével meghatározta mind a munkások, mind a munkaadók jogait és kötelességeit, világosan kijelölvén, hogy mire köteleztetik minden napszámos, és hogy mire van joga a munkaadónak a munkálatok teljesitésében.

Ezekre nézve a törvény azt rendeli, hogy napszámosokat, aratókat, nyomtatókat, cséplőket igazolási vagy községi bizonyitvány nélkül felfogadni nem szabad. A munkaszerződések mindig irásban kötendők, s az illető község birája által láttamozandók. E világos meghatározása a kötelességeknek szükséges azért, hogy a felvállallalt munka nem teljesitése esetében a munkások annak megtételére kényszerittethessenek,[1]) és nehogy mindegyik fél a maga érdekei szerint magyarázhassa azt. A felvállalt munkát tartoznak elkezdeni, elvégezni, azt még perlekedés esetében sem hagyhatják abban (86. §.), a munka helyéről el nem távozhatnak, tartoznak 3 nap alatt bekövetkezendő hatósági intézkedést a munka megkezdésével, illetőleg folytatásával bevárni, ellenkezőleg a távozni akarókat — vagy önként munkájokat elhagyókat (105. §.) a községi elöljáróság, a hol szolgabirói vagy kapitányi hivatal nincs — letartóztatni, és a fél illető közig. hatósága által azokat visszakisértetni jogositva van, a munkaadó azonban le nem tartóztathatja. A munkában nem töltött idő aránya szerint lehet a dijból levonást tenni. 105. §.

A megkeresett hatóság a másik hatóság megkeresését felelősség alatt teljesiteni köteles. A munkások a visszavezettetésen kivül vagy a nélkül is az elmulasztott napok után a helybeli hasonnemü napszám kétszeresének, ismétlés esetében négyszeresének megfizetésében marasztalandók.[2]) 89. §.

Ha a munkás a munkaadó ellen okmányai visszatartása miatt kártéritési keresetet indit az alapon, hogy okmányok hiánya miatt helyet nem kaphatott, tartozik bebizonyitani, hogy helyet valóban keresett. és csak a fentebbi ok miatt nem nyerhetett alkalmazást.[3])

A munkát közösen felvállalt munkások a kárt, pénzbirságot s eljárási költségeket közösön, azaz egyetemlegesen tartoznak kifizetni, ha csak a szerződésben más nem foglaltatik, t. i. az, hogy mindegyik

---

[1]) A gazda nincs jogositva a munkát elhagyó napszámost ez okból letartóztatni. 1886. márc. 19. 7536. sz. a. Cur. hat.

[2]) A munkabérrel együttesen az anyag szállitására forditott költség s a munkások dijára tett kiadások is sommás eljárás utján követelhetők. 1881. jun. 21. 11037. sz. a szerint.

[3]) Ha a munkás a munkaadó ellen okmányai visszatartása által szenvedett kár megtéritése iránt pert indit, tartozik a per meginditása előtt a munkaadót okmányai visszaadása iránt hatósági uton felszólitani. 1876. nov. 15. 10351. sz. a.

külön vállalkozott a munka teljesitésére. Az önkéntesen távozó s hatóságilag visszaállitott munkásokat felfogadó munkaadó — az előbb felfogadónak kártéritéssel tartozik, kivévén, ha ez azokat igazolvány nélkül fogadta fel, mert ekkor kárpótlást nem követelhet; sőt 20—100 frtig terjedhető pénzbirságban marasztalandó. 90. §.

Mivel azonban itt is a rendkivüli esetekben a szerződésbeli viszonyok változást szenvedhetnek, hogy ily változások eseteiben kiegyenlittessenek az érdekek — a törvény rendeli, hogy ha elemi csapások által a kidolgozandó termény a rendes évi termés felénél alábbszállna, — ha ezen eshetőség iránt a felek nem szerződtek, vagy ki nem egyezhetnek, ez ügyben 3 nap alatt (86. §.) a szolgabiró vagy kapitány hoz határozatot, de ezen határozathozatalig is tartoznak a munkások a munkát megkezdeni és folytatni, ellenkezőleg a munkaadó más munkást fogadhat fel, és minden mulasztott napszám kétszeresének, ismétlés esetében négyszeresének megfizetését követelheti; a munkaadó pedig a munka megkezdése és folytatása esetében kártérités alatt más munkásokat nem fogadhat. 92. §.

A roszlelkü és irigy emberek is tehetnek kárt az által, hogy a munkásokat elcsalják és igy a munkaadó érdekeit veszélyeztetni törekszenek, miáltal tér nyittatik a gyakori surlódásoknak, civódásoknak, ellenszegüléseknek is, a melyek a mezei gazdálkodásban végtelen sok kellemetlenséget, hátramaradást és kárt okoznak, — ennek meggátlása végett a törvény (94. §.) 20—100 frtig terjedhető pénzbirságot szabott és az illetőt a károk és költségekben is elmarasztalni rendelte.

A cséplőgépeknéli visszaélések felmerült kérdéseiben a kir. Curia kimondta: „Hogy ha a cséplőgép hiányai miatt a cséplés körül történt késedelem folytán a tulajdonos kárt szenved, e kára megtéritését a cséplőgép tulajdonosától még abban az esetben is követelheti, ha a gép hiányai dacára az azzal való cséplést akadálytalanul folytatni engedte. — Az előleges birói szemle költségeit, ha ennek alapján inditott perben az ellenfél pervesztessé lesz, mint erre őket szolgáltató ő tartozik megfizetni, s erre az itéletben kötelezendő. [1])

Hogy a törvénynek intézkedései halasztást ne szenvedjenek, s a mezei munkákban fenakadás ne történjék, még a végrehajtási határozat ellen beadott felebbezések sem függesztik fel a végrehajtást. 95. §.

Meghatározza a törvény a munka teljesitésének módját akkép, hogy az, az irott vagy a szóbeli szerződés értelmében a felfogadó utasitásai szerint teljesittessék (96. §.), ellenkezőleg cselekvő napszámos az okozott kárt a felfogadónak megtériteni tartozik (97. §.), ez a gazda érdekeire előnyös, mert a munkának a mezei gazdászattal összehangzólag kell teljesittetni; és a hanyag, lassu s rossz munkának eleje vétetik.

A törvény a munka tartama iránti félreértések, önkéntes magyarázatok és versengések elháritása tekintetéből kimondotta, hogy

---

[1]) 1879. jul. 9. 62301. legfőbb it. hat.

ha a munka tartama világosan ki nem köttetett (100. §.), illetőleg meg nem határoztatott — mindig csak egy napi munka értetik, s az egy nap lefolytával mindkét fél a szerződéstől elállhat.

Merülhetnek fel azonban körülmények, a melyek a munkásnak jelenlétét igénylik; a törvény megengedte, hogy ily esetekben a napszámos a felfogadó beleegyezésével magáért helyettest állithasson (98. §.), ennélfogva minden kétség kizáratik az iránt, hogy a munkás valami ürügy alatt eltávozhasson a nélkül, hogy a felvállalt munkának más általi teljesitéséről gondoskodnék.

Ellenkezőleg, ha szabad volna neki helyettes nélkül távozni, ez nagyon káros lenne a gazdára, mert ha az egyszerü távozási joggal birna, sokszor történik, hogy a legsürgősebb munka idején találna ürügyet a távozásra, és igy a gazdának a munkája fenakadást szenvedvén, a kellő időben be nem végeztethetnék.

De merülhetnek fel előre nem látott körülmények, a melyek a munkát félbeszakitják, p. o. eső vagy más elemi csapások (101. §.) és más munka nem találkozik, a melyet a napszámos ezen idő alatt végezhetne, akkor annyi időre kapja fizetését, a mennyit a munkában töltött; ha $^1/_4$ napot, a napszám egy negyede, ha két vagy három negyed napot dolgozott, a fizetése is ennyi időre jár, ha pedig a fizetésen kivül étel is köttetett ki, délelőtti munka után ebédet, délutáni munka után az esteli is kiadandó. 101. §.

Egy hóra felfogadott munkás, a munkát megakasztó körülmény esetében más munkára is használható, ha csak más világosan ki nem köttetett. 102. §.

A munka ideje napkeltétől napnyugtáig tart, a mely közben reggelire fél óra, délre egy óra, uzsonnára fél órai szünet engedendő. 103. §.

Sokszor történik, hogy a napszámosok dijai iránt perlekedés keletkezik, s bizton nem derithető ki, hogy miben történt az egyesség, akkor azon dijat kell megállapitani, a melyet azon időben és helyen, vagy közeli vidéken szoknak fizetni hasonló munkáért. 104. §.

Azon napszámosokat, a kik munkájukat önkéntesen elhagyják, a törvény munkakerülőnek, csavargónak tekintvén, — azt mint csavargót az illető közig. hatósághoz rendeli kisértetni.

A cseléd vagy a munkás kötelességét nemcsak engedetlenség, hanem más büntetendő cselekménynyel is megsértheti, t. i. midőn a cseléd vagy munkás a cseléd vagy munkatársait is engedetlenségre ösztönzi, vagy azokat arra csábitja, hogy munkaadójukat bizonyos cselekvényekre vagy igéretekre kényszeritsék az által, hogy munkáik vagy kötelességeik teljesitésével a törvényszerü felmondás mellőzésével a szerződés lejárta előtt egyszerre vagy egyenkint felhagyjanak; továbbá ha a gazdát tettleg bántalmazza, ellene fellázad, annak ellenszegül, jogos parancsainak teljesitését megtagadja, — ily büntetendő és erőszakos tettek, ha a büntetőtörvény szerint büntetendő, cselekményt nem képeznek, 50 frtig terjedhető pénzbirsággal büntetendők. 110. §.

Azon gazda, a ki tanköteles gyermekcselédjét iskolába nem járatja, az 1868; 38. t.-c. szerint büntetendő, a ki pedig a gyermek-cselédet testi kifejlődését gátló nehéz munkával terheli, vagy irányában kegyetlenkedik, 50 forint, ismétlés esetében ezen büntetés kétszeresével büntettetik, és a fizetés azon helység szegényalap-javára esik, a hol a büntetendő cselekvény elkövettetett. 114. §.

Illetékes hatóság. Első foku hatóságot képezik megyékben a szolgabirák, kerületi kapitány, hadnagy, duló, rendezett tanácsu városokban rendőrkapitány, vagy ennek nem létében a tanácsnak e részben megbizott tagja, Budapesten a ker. alkapitányok.

Másodfoku hatóság megyékben az alispán, alkirálybiró, alkapitány, városokban a tanács, Budapesten a főkapitány meghallgatásával a közigazgatási bizottság.

Harmadfoku hatóság a közigazgatási bizottság, Budapesten a belügyminiszter.

Két egybehangzó itéletet felebbezni nem lehet. A kártéritési kérdésekben az illetékes királyi járásbiróság jár el, és a pénzbüntetést az illetékes hatóság kiszabja, az iratokat pedig kártérités tekintetében az illetékes birósághoz átteszi. A kártéritési kereset azonban külön is megindítható.

A törvényhatósági bizottságot felhatalmazta a törvény, hogy a községi elöljáróságot is megbizhassa a szolgabiró teendőivel, illetőleg a hatáskörének tüzetesen megállapitandó ré a szeitközségi birákra ruházhassa.

Munkáskéz hiánya.

A mostani viszonyok között a munkások a katonai kötelezettség, de könnyebb megélhetés tekintetéből a nagyobb városokbani özönlés által vidéken a munkától elvonatnak, és igy a mezei munkák több helyeken kellően annak idejében nem végeztethetnek. Hogy tehát ezen aránytalanságnak eleje vétessék, a miniszter a munkáskéznek a közgazdasági előadók általi összeirását rendelte el azon célból, hogy a mely vidékeken a munkáskezek bőségben vannak, azon helyekről a munkáskéz hiányában szenvedő, illetőleg a mun-

---

[1]) A cseléd és gazda között a szolgálati viszonyból felmerült vitás kérdések elintézése első sorban nem a biróságokhoz, hanem a közig. hatóságokhoz tartoznak a szolgálati viszony megszünte után is. 1877. évi 18. sz. a. semmit. hat.

[2]) Cselédeknek volt gazdájuk ellen hátralékos bér iránti követeléseik közig. hatóságok által birálandók el, s ha ily keresetek először a biróság előtt indittatnak, s a biróság ily keresetet elfogad s tárgyalja, eljárása megsemmisitendő. 1878. 2360. legf. it. hat.

Hasonlóul gazdatisztnek gazdasági cseléd közötti peres viszályok is. 1878. 7605. Cur. hat.

kásokat nélkülöző vidékeknek a munkásokkali elláthatás iránt segédkezet nyujtson. Az előadóknak tette tehát a miniszter kötelességévé, hogy a munkáskezeket kerületükben lelkiismeretesen irják össze, és az eképen szerkesztett kimutatást az érdeklett felekkel legkiterjedtebb módon közöljék, és azokat értesitsék, hogy ha munkásokat szándékoznak igénybe venni vagy alkalmazni, forduljanak egyenesen vagy az illető egyénekhez, vagy a közigazgatási előadóhoz.

Az előadónak az igénybe vett közvetitésről, ugy a helyről a munkások számának megjelölése mellett a minisztert értesiteni kell. [1])

---

[1]) 1884. ápril 25. 17576. földm., ip. és keresk. min.

III. FEJEZET.

Adóügy.

Földadó.

A földadó kivetésére a legnagyobb figyelem forditandó, mert igazságtalanul, törvényellenesen a föld jövedelmének meg nem felelő arányban kivetett földadó a vagyonosodásnak azáltal is főakadályul szolgálhat, a mennyiben elvonja a jövedelem azon részét, mely javitásokra, beruházásokra, hasznos változtatásokra, uj jövedelmi forrásokra lenne forditható. A vagyonosodás pedig valódi haladást csak ugy tehet, ha folytonosan javitásokat teszünk, ha a jövedelmi forrásokat mindig jobban és jobban tökéletesitjük, mit az aránytalanul és igazságtalanul kivetett földadó tetemesen akadályozna.

A földadónak a törvényben megállapitott kulcs szerint kell kivettetni. A földadókulcs pedig Magyarországon ez: Az 1884-ik év kezdetétől a földadó a földtehermentesitési járulékok nélkül az uj kataszt. munkálatok alapján 26 millió frtot meg nem haladhat. A kataszteri tiszta jövedelem után tehát az adószázalék 29% helyett csak 26 leend. Ha tehát valakinek kataszteri tiszta jövedelme 400 forint. ennek 26%-a leend a földadó, vagyis 104 frt.

Nem minden földterület képezi ez adó tárgyát, mert némelyek adómentességgel birnak.

Adómentesség. Az adómentesség vagy ideiglenes, vagy végleges. Ideiglenesen mentesek, az 1868. évi 25. t.-c. 7., 8. §§. alapján ideiglenes mentességet nyert földrészletek, a még le nem járt idő tartamára. A jelen törvény szerint adókivetéskor még földadó tárgyát nem képező haszonvehetetlen, de utóbb rendkivüli költséggel gazdaságilag használhatókká tett földterületek ezen időponttól fogva 15 évig. Erdősitések, s másnemü müvelésre tartósan nem használható területek, mint futóhomok, köves vagy vizmosásos szántóföldek, legelők, erdei kopár tisztások, az erdősités befejezésétől kezdve az erdősités nehézségéhez és költségéhez mérten 20—40 évig. Uj telepitvényeknél a telepitvényekhez tartozó földek, ha a telep legalább 50 családból áll, hat, ha ötvennél kevesebb, de legalább 10 családból áll, 5 évre. — Ujonan beültetett szőllőterületek a beültetéstől számitandó 6 évre. A változást azonban a mentesség bekövetkeztétől szá-

mitandó egy év alatt az adóhivatalnál be kell jelenteni. (1875: 7. t.-c. 6. §.)

Véglegesen adómentes tárgyak: a közcélra használt területek, mint közutak, állandó dülőutak, utcák, közterek, beépitett háztelkek, udvarok, szállitásra és vizművekre szolgáló csatornák, a törvény ótalma alá helyezett védtöltések és csatornák, temetkezési helyek, országos vagy közhatósági kezelés alatt levő kertek, a közhatóságok, gazdasági, erdészeti s más hason egyesületek által közcélokra, de nem kereskedésre használt, — vagy tanitási célokra szolgáló fa- és szőllőiskolák. (1875: 7. t.-c. 5. §.)

Azonban az ideiglenes adómentesség a fentebbi határidő előtt vagy után is meghosszabbitható, ha a földet termőképessé tevő vizszabályozási, csatornázási, vagy más munkálatok az árviz által saját hibájukon kivül rontattak el, s helyreállitásukra vagy mentesitett területeiknek termőképességben tartására szükséges uj védmüvek elkészitésére, vagy a létezők nagyobbitására az eredetileg befektetett költségnek legalább egy negyedét kellett befektetniök, és ezen helyreállitási munkákat a törvények értelmében a végmegerősités kinyerése után teljesitették.

Az adómentesség meghosszabbitási határideje a befektetési költség arányában engedtetik meg, és pedig ha a helyreállitási költség legalább egy negyedét teszi a befektetési költségnek, öt évi, ha felét teszi, de a $^3/_4$-et meg nem haladja, 10 évi, ha pedig a $^3/_4$-et meghaladja, 15 évi hosszabbitás adatik. (1881: 42. t.-c. 3. §.)

Ezen hosszabbitás azonban a védmüvek helyreállitása, illetőleg az újak elkészitésének és műszakilag történt felülvizsgálata évének december 31-éig beadandó kérvény folytán történik. Ezen határidő után beadott kérvények figyelembe nem vétetnek.

A kérvényhez mellékelni kell az eredeti kiépités összes költségeinek jegyzékét, az ujabban teljesitett munkálatok mérvét és helyreállitásának költségjegyzékét, és azon terület helyrajzi számai is melléklendők, a melyekre a meghosszabbitás kéretett.

A kérvény felett a pénzügyminiszter határoz, s az illető adófelügyelővel foganatositja a meghosszabbitást.

A kérvény ez:

Nagym. m. kir. pénzügyminiszterium!

Nógrád megyében kebelezett Riba községében az Ipoly folyó által tett károk elháritása tekintetéből 5 kilométer hosszu és széles csatornát ásattunk, — s azon zsilipet épitettünk, melynek eredeti költsége az ide A) alá csatolt költségjegyzék szerint 8000 frtot tett.

A B) alá csatolt bizonyitvány tanusága szerint az árviz a zsilipépitkezést, s a csatornának $^2/_3$ részét tökéletesen elrontotta, s mi ha helyre nem állittatik, földjeink termőképtelenekké válnak.

A C) alá csatolt költségvetés tanusága szerint védműveink helyreállitására 4000 frt szükségeltetik. — Igy ezen költség az eredeti befektetési tőke felét teszi, mely védművek elkészittetvén, műszakilag felülvizsgáltattak.

Kérjük tehát a nm. kir. pénzügyminiszteriumot, méltóztassék a ribai 26. sz. tkb. 2460, a 27. tkb. 3470, 3478—5000. helyrajzi számok alatt foglalt földterületekre az 1883-ik évi 44. t.-c. szerint 10 évi adómentességet engedélyezni.

Tisztelettel sat.

Sokszor jön a földbirtokos hibáján kivül oly helyzetbe, hogy nem nyerhet birtokából annyi jövedelmet, hogy az adót fedezni képes volna; ily esetekben adóelengedésnek van helye; és pedig elemi csapások, mint jégeső, árviz és tüz, a terményeknek rovarok általi elpusztitása, nagyobb kiterjedésü, egész dülőket magukba foglaló területeken, szántóföldeken oly fagy vagy árviz, mely egész dülőket elönt, a terményeket nagyobb területeken megsemmisitő szárazság, erdőknek tüz általi elpusztitása, szőllőknél és komlókerteknél a fagy vagy phylloxera és sáskák általi pusztitás eseteiben. (1883: 44. t.-c. 49. §.)

Az adó csak egy évre, kivévén az erdőket, és a folyó adóra engedtetik el, következő mérvek szerint:

Földeknél a kár nagysága szerint $^1/_2$—$^2/_3$-részben vagy a megsemmisités mérve szerint; tüz vagy árviz által elpusztitott épületek adója a kár mérve szerint engedtetik el, de nem engedtetik el a letakaritott, de még be nem hordott, vagy asztagokban, kazalokban és csürökben foglalt terméseknek elemi csapások általi megsemmisülése eseteiben; hasonlóan nem engedtetik el az adó a bérbe adott birtok után sem, ha a bérbeadó elemi csapás eseteiben is biztositotta az évi haszonbérnek minden levonás nélküli megfizetését, kivévén azonban, ha a földadót a haszonbérlő tartozik fizetni, mert ekkor adóelengedésnek van helye. (50. §.)

Az adóelengedés összegét első fokban a kir. adófelügyelő, másodfokban a közigazgatási bizottság, harmadfokban a pénzügyi közigazgatási biróság állapitja meg. (51. §.)

A földeket ért károk helyszini felvételére és megbecslésére bizottság alakul, melynek elnöke a szolgabiró vagy helyettese, tagjai kis és nagy községekben a biró (rend. tanácsu városokban a polgármester vagy helyettese), az érdekelt község elöljárói által választott egy helybeli szakértő (erdőégés esetében két szakértő erdész, két szomszéd községbeli két-két részrehajlatlan szakértő becsüs.

A községi és körjegyző köteles az ily elemi csapások eseteit a kir. pénzügyigazgatónak bejelenteni, a ki is a bejelentés vételével számitandó 3 nap alatt a kért nyomtatványokat kiküldi, egyuttal intézkedik, hogy a kár három hét alatt felvétessék.

A szolgabiró pedig a vett értesités után a bizottság megalaki-

tása iránt intézkedik, a helyszinére kimegy, s a kárt a pénzügyigazgató által kiküldött minta szerint véteti fel, illetőleg becsülteti meg.

Mindenekelőtt megbecsülendő azon földrész, a melyet az elemi csapás ért, vajjon egészben vagy részben semmisittetett-e meg azon a termés. Csak a lábon álló termés tartozik becs alá, mert habár letakarittatott, de még be nem hordatott, hanem vagy asztagok, kazlakban, vagy csűrben van, adóelengedésnek nincs helye. Kiszámittatik azután, hogy mennyi adó esik azon földrészletre, a melyet az elemi csapás ért. A kár mennyiségét a bizottság szótöbbséggel határozza meg.

A kár megbecslése, s a jegyzék rovatainak betöltése után a szolgabiró azt a kir. adófelügyelőnek küldi be, a ki azután az adóelengedés összegét, — fellebbezés esetében a közig. bizottság, végre a pénzügyi közig. biróság.

Vannak esetek, a melyekben a földbirtokos oly helyzetbe jut, hogy az adót legjobb akarata mellett sem képes fizetni. Ezen esetekben a törvény adófizetési halasztást enged a folyó évi adóra, de csak félévre, mely azonban az illető adóév végén túl nem terjedhet. Ezen halasztást a pénzügyigazgató engedélyezi, nem engedélyezés esetében a törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz lehet fellebbezni, a pénzügyminiszterhez pedig csak akkor, ha a két utóbbinak végzése nem egyenlő. Rendkivüli esetekben (pl. rossz termés, családi csapások) a pénzügyminiszter, a törvényhatóság közig. bizottságának meghallgatása után, mind a folyó adóra, mind a hátralékokra az év végén túl is adhat halasztást. Az engedélyezhet részletfizetést is, ha az adózók több évi adóhátralékaikat egy év alatt lefizetni nem képesek. Halasztás megadása esetében 6% késedelmi kamat fizetendő. (1883: 44. t.-c. 48. §.)

Az adóhalasztás iránti bélyegtelen kérvény a félévi halasztás iránt az adófelügyelőhöz, ezen túli halasztásért a pénzügyminiszterhez adandó be.

A kérvény ez:

N. kir. adófelügyelő (vagy pénzügyminiszter ur!)

A földbirtokos adófizetési képessége terményének eladásábóli jövedelem bevétele után áll be.

Azonban az ide A) alá csatolt szolgabirói bizonyitvány tanusága szerint a folytonosan tartó szárazság miatt a termés oly rossz volt, hogy a vetőmagon kivül alig maradt valami családom fentartására.

Hozzájárult még családom tagjainak betegeskedése, mit az ide B) alá csatolt orvosi bizonyitványnyal igazolok.

Ezen beigazolt körülmények kizárnak minden fizetési vonakodást, mert a véletlen csapások sodortak oly helyzetbe, hogy ezen évi adómat jelenleg fizetni képes nem vagyok.

A fent előadottak alapján kérem a nt. kir. adófelügyelő urat, méltóztassék az 1883. évi 44. t.-c. 48. §. értelmében évnegyedenként fizetendő adóhátralékom törlesztésére két év halasztást engedélyezni.

Mély tisztelettel stb.

A földadó-kataszter nyilvántartásáról.

A földadó-kataszter nyilvántartása eddig a községi előljáróság hatásköréhez tartozott, miután azonban ezen nyilvántartást a községi előljárók célnak megfelelőleg nem kezelték, de mert az szakszerű ismereteket is igényel, azért a törvényhozás ezen nyilvántartást állami közegekre ruházta.

A nyilvántartásnak célja minden, a község határában előforduló oly birtokváltozásokat, a melyek folytán bizonyos földrészek adómentessé, vagy eddig adómentesek adókötelesekké válnak, felvenni.

Ezen nyilvántartás kezelése állami közegekre bizatott. Ezen állami közegek:

a) földadónyilvántartási biztosok és irattári tisztek,
b) földadónyilvántartási felügyelők,
c) helyszinelő kataszteri felügyelőségek,
d) egy kataszteri igazgatóság Kolozsváron.

A földadónyilvántartási biztosok elsőfokulag elintézik azon nyilvántartási ügyeket, a melyeket az 1883. évi 44. t.-c. 4. §. 14. pontja a kir. adófelügyelők működési körébe sorolt, az irattári tisztek pedig a kat. munkálatokkal megszaporodott irattár kezelésére a kir. adófelügyelő mellé rendeltetnek, és szolgálati és fegyelmi tekintetben a kir. adófelügyelők alatt állanak.

A földadó-biztosok:

1. Gyakorolják a községi jegyzők, városi adóhivatalok és nyilvántartók működésének ellenőrzését. És pedig ellenőrzik:

a) a birtokváltozások bejelentését, felvételét, a kat. és adómunkálatokban való bejegyzését, keresztülvezetését, és az adókivetésnél figyelembe vételét, s a birtokváltozások bejelentésére a 7. §-ban kitűzött határidők pontos megtartását;

b) a községi előljárósághoz beadott és a kir. adófelügyelő működési körére utalt ügyekre vonatkozó kérvények és felszólalások beterjesztését;

c) föld-, házosztályadó, községi, megyei adók módjára behajtandó, s egyes vizszabályozó társulatokat terhelő járulékok kivetését, könyvelését és beszedését.

2. A helyszinén megvizsgálják az adófelügyelőnél vagy a községi előljáróságnál bejelentett és jegyzékbe foglalt: a) téves bejegyzést, b) adótárgyváltozást, c) elemi kár eseteit, d) a község határának változását, e) a térfogat elleni panaszokat, ha azoknál mérnöki beavatkozásra nincs szükség.

3. Két községi elöljáró jelenlétében meghatározzák a felosztás vagy a 2-ik pont eseteiben, vagy a phylloxera-rovar pusztitása következtében ujra osztályozandó földrészlet osztályait.

4. Valósitják a kataszt. munkálatokban a már a vizszabályozási társulatok által esetleg változott vagy ujonnan keletkezett ártereket.

A megye területén végrehajtott tagositások és birtokrendezések eseteiben az uj állapot szerinti osztályba sorozás és megadóztatás végett megvizsgálják s kijelölik a község határában lévő mivelési ágakra és osztályaira az 1875: VII. t.-c. által megállapitott mintatereket, és ha ezeknek mivelési ága változott, vagy a földadó szabályozásakor a községben nem léteztek, a járási szomszéd községekéinek megfelelőleg tüzik ki, s a munkába bevezetik a közig. hatóság közbejöttével a község által felfogadott ügyvezetőt, és ha ez a munkálatot elkészitette és jelentése a kir. adófelügyelőhöz beérkezett, beküldik a nyilvántartási felügyelőnek szakszerü megvizsgálás végett; mit ez elvégezvén, a kir. adófelügyelőnek beküldött előmunkálatokból az uj kat. telekkönyvet és birtokiveket a községi elöljáróságnak közszemlére kitétel végett elismervény mellett átadja, hogy az ellen 30 nap alatt a kellő módon értesitett földbirtokosok felszólalhassanak. — Az adófelügyelő által reájuk bizott teendőket végzik.

Az illető birtokos a reá nézve sérelmes osztályozás ellen 15 nap alatt a kir. adófelügyelőhöz felebbezhet, a ki ezen felebbezéseket a 30 napi felszólalási határidő letelte után 8 nap alatt felülvizsgálat végett az illető nyilvántartási felügyelőhöz átteszi, a 2. §. f) pontja alatt érintett, s mérnöki beavatkozást igénylő térfogat elleni panaszokat pedig intézkedés végett a pénzügyminiszterhez felterjeszti.

Közvetlen a pénzügyminiszter alá rendelt földadó nyilvántartási felügyelők működési köre következő:

1. Ellenőrzik a nyilvántartási biztosok működését, s eljárásukról a pénzügyminiszternek jelentést tesznek.

2. Felülvizsgálják a nyilvántartási biztosok által beküldött uj munkálatokat, esetleg azokat helyszini vizsgálat alapján kiigazitják, s további eljárás végett az adófelügyelőnek megküldik.

A helyszinén is megvizsgálják a biztosok által tett osztályozást, és a kataszt. munkálatok ellen benyujtott s az adófelügyelőtől hozzájuk küldött felebbezéseket, s javaslatuk kiséretében végrehajtás végett a pénzügyminiszterhez felterjesztik. Végre:

Közvetitik a pénzügyminiszter és vizszabályozó társulatok között folyó, az 1881. XLVI. és 1884. 14. t.-c. 23. §. értelmében szükséges tárgyalásokat, és résztvesznek a társulatokkal folytatott liquidatiók, pótliquidatiókon és leszámolásokon. (4. §.)

Helyszinelő kataszt. felügyelőségek az uj kataszt. telekkönyvek és birtokiveknek a becslési adatokkal leendő kiegészitése végett kellő számban állittatnak fel.

Áll pedig a felügyelőség egy felügyelőből mint vezetőből, és kellő számu helyszinelési becslőbiztosokból.

A felügyelőségek teendője a külön mérnökök által elkészitett kat. munkálatoknak a 2. §. 5. p. szerinti elkészitése.

A becslőbiztosok által elkészitett és a kat. felügyelő által jóváhagyott munkálatok 30 napra a községben közszemlére kiteendők.

A községi elöljáróságnál beadott, s ez által 8 nap alatt felküldött felebbezéseket a helyszinén megvizsgálja, és a vizsgálat eredményéhez képest javaslatát végelhatározás végett a pénzügyminiszterhez felterjeszti.

Kolozsváron felállitandó kat. igazgatóság közvetlen a pénzügyminiszternek van alárendelve, áll egy igazgatóból, kat. felügyelőből, egy számtiszt és a kellő számu becslőbiztosokból.

Feladata az 1880: XLV. t.-c. alapján folyamatba tett tagositások és birtokrendezések folytán a kat. munkálatoknak felülvizsgálása és az adókivetés céljaira kidolgozása.

Müködési köre a fentebbi, azon különbséggel, hogy a nyilvántartási biztos teendőit a becslőbiztosok, a nyilvántartási felügyelő teendőit a kat. igazgató az adófelügyelő közbejötte nélkül teljesitik.

A tagosztály megtörténtéről (1875: VII. t.-c. 58. a p.) határváltozásról (58. §. c) pontja) a kataszt. munkálatok azonnali átalakitása végett a szükséges mérnöki munkálatok megküldése mellett az illető közig. hatóságok, biróságok az illető kir. adófelügyelőt azonnal értesiteni kötelesek, a kolozsvári igazgatóság pedig az általa végzett munkálatok eredményéről az illető kir. adófelügyelőt értesiti.

A részletes kat. felmérés esetében (1875: VII. t.-c. 58. §. b) pont) az eljárás hivatalból történik, az adótárgyban és birtokos személyében bekövetkezett változásokat (1875: VII. t.-c. 58. §. d), e), h) az illető földrészlet tulajdonosa az 1883: XLIV. t.-c. 100—101. §§. megszabott büntetés terhe alatt a d), e) esetekben egy év, a h) esetben 30 nap alatt a községi elöljáróságnál bejelenteni, a nyilvántartási eljárást pedig 8 nap alatt a pénzügyminiszteri utasitás szerint meginditani köteles. (7. §.)

Jövedelmi pótadó, átalános.

Tudnunk kell, hogy mi az átalános jövedelmi pótadó tárgya, vagyis hogy mi tartozik a jövedelmi pótadó alá?

Jövedelmi pótadó alá tartoznak, az I. és II. osztályu kereseti adó kivételével, a földbirtokból, házbirtokból, bányamüvelés és iparágainak, és a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyletek ipar és kereskedelmi üzlet jövedelméből, az évi életjáradékok (vitalitium) jelzálogilag bekebelezett adóslevelek, váltók, bel- és külföldi kölcsön, hitbizományi, családi alapitványi tőkék, földadó tárgyát nem képező birtok dologi jogositványai (kisebb kir. haszonvételek), külföldi ház, földbirtok, ipar, kereskedelem és mindennemü részvényekből, törvényhatóságok, községek, társulatok által kibocsátott nem adómentes kötvényekből származó jövedelem. A családtagok keresetadója, szőllődézsma, maradvány és irtványföldek váltsági jelzálogos kötvények után járó kamatjövedelem.

Általános jövedelmi pótadó fejében fizetendő:

1. a földbirtokra, a házbér alá eső házbirtokra és a nyilvános számadásra kötelezett vállalatokra és egyletekre a folyó évre kivetett állami egyenes adónak és földtehermentesitési járuléknak 30 százaléka;

2. a házosztályadó alá eső házbirtokra a folyó évre kivetett állami egyenes adónak és földtehermentesitési járuléknak 40 százaléka;

3. a III. osztályu keresetadó alá eső ipar- és kereskedelmi üzletekből és haszonhajtó foglalkozásokból eredő jövedelmek után, a folyó évre kirovott állami egyenes adónak és földtehermentesitési járuléknak:

a) 10 százaléka, ha a keresetadó kivetésének alapjául szolgáló jövedelem a fővárosban 400 forintot, másutt 300 forintot meg nem halad;

b) 35 százaléka, ha a keresetadó kivetésének alapjául szolgáló jövedelem a fővárosban 400 frtot, másutt 300 frtot meghalad;

4. a IV. osztályu kereseti adó alá eső illetményekből, a bányamüvelésből és a hozzá tartozó iparágakból, végre a kamat-élvezetből és járulékokból eredő jövedelmek után a folyó évre kivetett állami egyenes adónak és földtehermentesitési járuléknak 35 százaléka. 1883:XL. VI. t.-c. 9. §.

A polgárositott határőrvidéki részekben általános jövedelmi pótadó fejében fizetendő:

1. a földbirtok után a folyó évre kivetett állami egyenes adónak harminc százaléka;

2. addig, mig a határőrvidéki részekben fenálló külön adótörvények érvényben maradnak:

a) a házbirtok után a folyó évre kivetett házadónak és rendkivüli pótléknak harminc százaléka;

b) az ingó vagyonból, haszonhajtó foglalkozásokból és üzletekből eredő jövedelmek után a folyó évre kivetett állami törzsadónak és rendkivüli pótléknak:

tiz százaléka, ha ezen törzsadó és rendkivüli pótlék együttvéve 21 frtot meg nem halad;

harmincöt százaléka, ha a törzsadó és rendkivüli pótlék együttvéve 21 frtot meghalad;

c) az állandó illetményekből eredő jövedelem után a folyó évre kivetett állami törzsadónak és rendkivüli pótléknak harmincöt százaléka, ha az emlitett jövedelem 1500 frtot meghalad. 10. §.

Az általános jövedelmi pótadó kivetésének alapjául szolgáló állami adónak és földtehermentesitési járuléknak összege, az adókirovás foganatositása előtt adónemenkint oly módon kerekitendő ki, hogy a forinton alóli összegek teljes forintnak veendők.

Ha a pótadó alapjául szolgáló adóösszeg egy forintot meg nem halad, a kikerekitésnek helye nincs. 11. §.

Az ideiglenes adómentesség kedvezményében részesitett föld- és házbirtoknál az általános jövedelmi pótadó fejében 20 százalék

fizetendő azon összeg után, mely az illető föld- vagy házbirtokra állami adó- és földtehermentesitési járulék cimén a folyó évre kivettetett volna, ha a föld- vagy házbirtok adómentes nem lett volna. (9., 10. és 11. §§.)

Ha valamely háznak ideiglenes adómentessége évközben szünik meg, az adómentesség megszünését követő naptól kezdve, a jelen törvény 9. §-ának 1-ső, illetőleg 2-ik pontjában (a polgárositott határőrvidéki részekben a 10. §. 2. a) pontjában) meghatározott adótétel alkalmazandó. 12. §.

A föld- és házbirtoknak a 9., 10., 11. és 12. §§-okban meghatározott mód szerint kiszámitott általános jövedelmi pótadójából levonandó, az illető tulajdonost bekeblezés által is terhelő kölcsön után az adóévet megelőző év végeig tényleg még le nem rovott tőkemaradék egy évi kamatainak 10 százaléka; föltéve, hogy a tőkével kamatok is vannak bekebelezve.

Hitelüzlettel foglalkozó pénzintézetektől felvett és bizonyos évek alatt törlesztendő kölcsönök évi kamatának változatlanul a törlesztési idő egész tartamára vétetik azon összeg, mely a kötvényben megállapitott kamatláb szerint a kölcsönvett tőkeösszeg után egy évre esik. Ha a kölcsön törlesztése nem az év első napján, hanem évközben veszi kezdetét, a törlesztési idő első és utolsó évében az évi kamatnak csak aránylagos része vehető számitásba az adóköteles jövedelem megállapitásánál.

A telekkönyvileg bekebelezett közadók és kincstári hátralékok után járó kamatok nem képezik levonás tárgyát. 13. §.

A jelen (1883: XLIV.) törvény 9., 10., 11. és 12. §§-ban emlitett adók összegét a kir. pénzügyigazgató ellenőrzése mellett a községi közegek (városi adóhivatalok) hivatalból állapitják meg. Ellenben a 13. §-ban emlitett kamattartozásokat az 1875: XLVII. törvénycikk 8. §-ában megállapitott módon az adókötelesek tartoznak bevallani. 14. §.

A megelőző §§-okban foglalt határozatok szerint megállapitott általános jövedelmi pótadó összege hivatalból szállittatik le, illetőleg töröltetik, ha az ezen adó kivetésének alapjául szolgált állami adónak és földtehermentesitési járuléknak összege törvényes okokból leszállittatik vagy töröltetik.

A pótadó leszállitásának alapját képező adó- és földtehermentesitési járulék — az adókirovás foganatositása előtt — szintén kikerekitendő oly módon, hogy a forinton alóli összeg teljes forintnak veendő.

Ha adósságokkal terhelt föld- vagy házbirtoknál a leszállitott jövedelmi pótadó összege nagyobb volna azon összegnél, mely pótadó cimén az emlitett föld- vagy házbirtok után, a kamattartozások tekintetbe vételével az illető adóévre kivettetett, a pótadó leszállitása csakis az ezen eredetileg kivetett pótadó összegének erejéig engedhető meg. 15. §.

Jelen törvény értelmében kirovott általános jövedelmi pótadó

egész összegében állami adónak tekintendő, mely után sem törvényhatósági, sem községi, sem iskolai pótlék ki nem vethető.

Az egyes adónemekre nézve a jelen törvényben megállapitott jövedelmi pótadó-százalékot a törvényhozás évről-évre az állam költségvetéséről szóló törvényben határozza meg. (16. §.)

Az 1884-ik évi törvényhatósági, községi és iskolai pótlékok a jelen törvény 1. és 6. §§-aiban foglalt intézkedésekre való tekintet nélkül, 1883-ik évre kivetett állami egyenes adók alapján rovandók ki. (17. §.)

Kereseti adó.

I. csztályu.

Az I. osztályu kereseti adó alá tartoznak:

I. Mezőgazdaság, gyárak, kereskedelmi üzletek és vállalatokban alkalmazott egyének, és pedig a családfő a fővárosban fizet . . . . 2 frt — kr.

a családtag . . . . 1 „ — „

1. Törvényhatósági joggal felruházott, vagy rendezett tanácsu városokban a törvényhatóság vagy kir. törvényszék székhelyein 10,000 lélekkel vagy gőzhajói állomással biró, és minden 15,000 lélekkel biró községekben, a családfő . . . . 2 „ — „

a családtag . . . . 1 „ — „

2. Törvényhatósági joggal felruházott, vagy rendezett tanácsu városokban vagy kir. törvényszék vagy törvényhatóság székhelyein a mennyiben a fentebbi *a*) alatt emlitett kellékekkel nem birnak és ezeken kivül 1000—15,000 lélekből álló községekben, a családfő . . . . 2 „ — „

a családtag . . . . 1 „ — „

3. egyéb helyeken a családfő . . . . . . 2 „ — „

a családtag . . . . 1 „ — „

II. Házi cselédek és napszámosok és pedig a családfő és férfi-cseléd a fővárosban . . . . . 4 „ — „

a nőcseléd . . . . 2 „ — „

a családtag . . . . 1 „ — „

Fent az I. alatti helyeken a családfő és férfi-cseléd . . . . 3 „ 50 „

nőcseléd . . . . 2 „ — „

családtag . . . . 1 „ — „

A 2. alatti helyeken a családfő és férficseléd . 2 „ 50 „

nőcseléd . . . . 1 „ 60 „

családtag . . . . — „ 80 „

A 3. alatti helyeken a családfő és férficseléd . 2 „ — „

a nőcseléd . . . . 1 „ — „

a családtag . . . . — „ 60 „

III. A gyárakban, kereskedelmi és iparüzletekben és vállalatokban alkalmazott, s 40 frtnál több havi dijt nem huzó, vagy darabszámra dolgozó segédek és segédmunkások, a fővárosban a családfő	5 frt	— kr.
a családtag	1 „	20 „
Az 1. alatti helyeken a családfő	4 „	50 „
a családtag	1 „	— „
A 2. alatti helyeken a családtő	4 „	— „
a családtag	— „	80 „
A 3. alatti helyeken a családfő	3 „	— „
a családtag	— „	60 „
A segéd nélkül dolgozó önálló iparosok, és pedig a családfő a fővárosban	5—12 „	— „
a családtag	1 „	20 „
Az 1. alatti helyeken a családfő	4—10 „	— „
a családtag	1 „	— „
A 2. alatti helyeken a családfő	4— 8 „	— „
a családtag	— „	80 „
A 3. alatti helyeken a családfő	3— 6 „	— „
a családtag	— „	60 „
IV. Napidijasok évi, vagy havi fizetés s rendes alkalmaztatás nélkül alkalmazott irnokok és egyének a fővárosban a családfő	2— 6 „	— „
a családtag	1 „	— „
Az 1. alatti helyeken a családfő	2— 5 „	— „
a családtag	1 „	— „
A 2. alatti helyeken a családfő	2— 4 „	— „
a családtag	— „	80 „
A 3. alatti helyeken a családfő	2— 3 „	— „
a családtag	— „	60 „
V. Kis és nagy községekben segédekkel dolgozó kézműiparosok — a családfő	5—12 „	— „
a családtag	1 „	— „
azonkivül mindenik segéd után	2— 4 „	— „

Ha ezen 1-ső osztályu kereseti adó alá eső családfő a nőnemhez tartozik, ugy a férficsaládfőre kiszabott kereseti adótételnek csak felét fizeti.

VII. Állandó lakhely nélküli házalók, és pedig üzletüket gyalog folytatók, fizetnek	3 frt	— kr.
Üzletüket segéd nélkül, de egy lóval folytató házalók fizetnek	6 „	— „
ezen felül minden segédtől	2 „	— „
és minden további ló után	3 „	— „

és pedig mind a bel, mind a külföldiek az engedélyt kiadó, vagy láttomozó kir. adóhivatalnál egyszerre tartoznak befizetni. Kis és nagy községekben, a mennyiben évi tartozásuk 100 frtnál kevesebb, a községi birónál, ha több, az illető kir. adóhivatalnál. (1883 : 44. t.-c. 42. §.)

Az adófizetés nélkül üzletét folytató házaló a kir. adófelügyelő által 1—4 frtig terjedhető pénzbirsággal, és ezen összeg lefizetéseig üzletének folytatásától eltiltással büntetendő.

Többféle különböző foglalkozást gyakorló és igy többféle keresettel biró adóköteles minden kereset után külön-külön rovatik meg, igy a bognár, ha kovácsipart is folytat, külön rovatik meg a bognár, s külön a kovácsipar után.

Az 1-ső osztályu keresetadó alól kivétetnek és az összeirásból kihagyandók a 16 életkoron alól lévő családtagok, a közös hadseregbeliek, a honvédek, ha még szolgálnak, nyugdijakon kivül más keresettel nem biró rokkantak, pénzügyőrök, szemlészek, megyei és városi hajduk, csend- és rendőrök, fogházőrök zsold-, kegy- és nyugdijaikra nézve, a bányamunkások és azoknak özvegyei, gyermekei kegy- és nyugdijaikra nézve, testi és lelki fogyatkozás miatt keresetre képtelenek, mint vakok, őrültek, nyomorékok, hülyék, közsegélyre, alamizsnára szorulók, koldusok, az országban tartózkodó idegenek beköltözésük első évében, kivévén, ha hazájukban a magyar honpolgárok is adófizetésre köteleztetnek.

Az 1-ső osztályu kereseti adó alóli mentességet a kir. pénzügyigazgató állapitja meg, és a kivetés ellen 8 nap alatt a közig. bizottsághoz lehet felebbezéssel élni, a felebbezést irásban a kir. adófelügyelőhöz lehet beadni.

Cselédekért és munkásokért a bérükbőli levonás mellett a munkaadó fizeti, tartozik azonban kimutatni, hogy melyik cselédjeért, mennyit kell fizetni.

Az 1-ső osztályu kereseti adót a községi és körjegyzők vetik ki, akkép, hogy összeirják minden év november és december havában a kereseti adó 1-ső osztályu adó alá tartozó adókötelezetteket és ezen összeirási lajstrom alapján teljesitik a kivetést. (1883: 44. t.-c. 11. §.)

II. osztály. Ezen adónem alá tartoznak: a) a kik föld- és ház, b) a tőke, kamat és járadékadóval vannak megróva. Ezen adó alól mentességnek nincs helye, mert a ki adómentességgel bir is a háza vagy földjére nézve, jövedéki pótadóval rovatik meg, mi reá nézve a II. osztályu kereseti adót képezi. 1879: 29. t.-c. 2. §.

III. osztály. Ezen adónem alá következők tartoznak: a haszonbérlők, gyárosok, iparosok, ügyvédek, művészek, magántanárok, tanitók, mérnökök, orvosok, sebészek, szülészek, irók, nyilvános vállalatok és egyletek jövedelmeik után.

A III. oszt. kereseti adó az adóévet megelőző három évi, vagy ha az üzlet vagy foglalkozás annyi év után fenn nem állana, fennállása idejére eső tiszta kereseti vagy üzleti nyeremény átlagának alapján vettetik ki. — Évi nyereménynek vétetik az üzletből vagy foglalkozásból eredő összes jövedelemnek azon része, mely annak folytatásához szükséges kiadások levonása után fenmarad.

A kereseti tiszta nyereménynek 10% megállapitott adótétellel megrovandó minimalis kereseti nyereményt képez.

Haszonbérlőknél a szó vagy irásbeli szerződésben elvállalt kész-

pénz és egyéb kötelezettségek, terhek, szolgálmányok évi érték összegének $2^1/_2\%$.

Ingatlan vagyon vételének előnyös volta, ha a vett ingatlanokat vevő magának megtartja, s üzletszerüleg nyereséggel másokra át nem ruházza, magában véve még a III. osztályu kereseti adó tárgyát nem képezi. Ebből kifolyólag ingatlan vagyon vételéből származó jövedelem csak akkor esik a III. oszt. kereseti adó alá, ha az ingatlant vevő a vett ingatlanokat nyereséggel üzletszerüleg másoknak átadta. 1885. febr. 4. 4302/84.

A III. oszt. kereseti adó kivételével férj nejét, az e célra külön kiállitott meghatalmazás nélkül nem képviselheti. 1885. január 28. 7561/84.

Haszonbérletek után járó III. oszt. kereseti adó megállapitásánál évi bérértéket képez nemcsak a bérszerződés szerint készpénzben kifizetett határozott összeg, hanem ezzel együtt minden egyéb szolgáltatás, melyeknek teljesitésére bérlő magát kötelezte. 1885. ápril 20. 615. sz.

Haszonbérletek után a III. oszt. kereseti adó az 1883 : XLIV. t.-c. 11. §. 3. a) pontja értelmében még akkor is három évre vetendő ki, ha az adóköteles fél igazolja, hogy a 3 évi időtartamon belől haszonbérlete megszünik. 2. Haszonbérleteknél az évi bérösszeg utáni minimalis 25%-tóli jövedelemtől a helyi viszonyokat ismerő kivető és felszólamlási bizottságok eltérhetnek, ha tényleges helyi viszonyok szerint a bérlet magasabb jövedelmet hoz. 1885. febr. 9. 5701/84.

IV. osztályu. Ezen adónem alá tartozik minden rendes fizetés, kegy-, nyug- vagy tiszteletdij.

Vallomást nem tartoznak adni azok, a kik fizetésüket az állami vagy államkezelés alatt levő közalapitványi pénztárból huzzák, mint a tisztek, tisztviselők és hivatalnokok, mert a pénzügyi hatóság szabja ki és a középénztár szedi be ezeknek az adójukat. A nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyletek tisztviselőinek illetményét az illető vállalatok vagy egyletek vallják be, beszedik tőlük a kereseti adót és beszolgáltatják az állampénztárba. Köteles továbbá minden más fölöttes igazgatóság, elöljáróság, földbirtokos, pénztárüzlettulajdonos fizetéses egyéneinek név- és a fizetés jegyzékét az adókivető bizottságnak átszolgáltatni.

Ha a IV. oszt. kereseti adót fizetni köteles személy, dologi jogositványokat, kisebb kir. haszonvételeket évi járandóságai fejében ugy élvez, hogy a dologi jogositványok után járó adófizetésére is törvény szerint köteleztetik: akkor a dologi jogositványokból huzott jövedelme után terhére járadékadó vetendő ki és nem IV. oszt. kereseti adó, avagy mind kettő. 1885. máj. 15. 3800. sz. a.

A IV. oszt. kereseti adó következőleg szabatik ki:

forint	frt	forint	frt	forint	forint	forint	forint
100	1	1600	28	3100	80	4600	173
200	2	1700	31	3200	85	4700	181
300	3	1800	34	3300	90	4800	189
400	4	1900	37	3400	95	4900	197
500	5	2000	40	3500	100	5000	205
600	7	2100	43	3600	106	5100	214
700	9	2200	46	3700	112	5200	223
800	11	2300	49	3800	118	5300	232
900	13	2400	52	3900	124	5400	241
1000	15	2500	55	4000	130	5500	250
1100	17	2600	59	4100	137	5600	260
1200	19	2700	63	4200	144	5700	270
1300	21	2800	67	4300	151	5800	280
1400	23	2900	71	4400	158	5900	290
1500	25	3000	75	4500	169	6000	300

6000 frton felül minden további 100 frt után 10 frt számittatik a IV. oszt. kereseti adó cimén.

A III. oszt. kereseti adó kivetése tárgyában hozott első foku határozat ellen késedelmesen beadott felebbezés elkésésének igazolása céljából is van igazolásnak helye; ily esetben azonban az igazolási kérelem az első foku határozat ellen intézett felebbezéssel egyidejüleg adandó be. 1885. márc. 26. 3876/84.

Tőke-, kamat- és járadékadó.

Tőke, kamat- és járadékadó alá tartoznak mind azon kamatok, osztalékok és jutalékok, a melyekből az illető adóköteles hasznot húz. — Ezek:

Élet és évi járadékok, adóslevelek, kötvények, kézi vagy jelzáloggal biztositott hitbizományi, családi vagy alapitványi tőkék után fizetett kamatok, külföldi részvényosztalékaitól, magyar állami és törvényhatóságok által kibocsátott, de törvény által kedvezményben nem részesitett kötvények kamatai, a melyeket az adóköteles élvez.

Csőd vagy per alatt álló, és igy nem kamatozó tőkék, jövedelemadó alól a kamatok tényleges befizetéseig ideiglenesen feloldatnak.

A kik igazolják, hogy összes jövedelmük 315 frtnál kisebb, ezen adó fizetése alól feloldatnak.

Szülők által gyermekeiknek vagy unokáiknak alapitott járadékok után 5%, minden egyéb kamat vagy járadék után 10% fizettetik. 1875: 22. t.-c.

Községi adó.

Községi adót a község akkor vethet ki, midőn a törzsvagyon jövedelméből a községi kiadásokat fedezni nem lehetne.

A községi adó kis és nagy községekben, s rendezett tanácsu városokban a község minden tagját egyenlően érdeklő közigazgatási költségek fedezésére az összes egyenes államadók arányában, a földbirtok érdekében tett költségek pedig csak a földbirtokosokra földadójuk arányában vetendő ki. A helyrendőrségi és közbiztonságra vonatkozó kiadások, — a föld, bányaadó és a pusztai haszonbérlők ezen haszonbérlet után fizetett jövedelmi adója kivételével — a többi egyenes adónemekre vettetik ki, 1876 : 5. t.-c. 33. §., p. o. legyen a házadó 2 frt, a földadó 10 frt, a haszonbérleti jövedelmi adó 5 frt, csak 12 frtra vethető ki a községi adó, mert az 5 frt jövedelmi adó levonatik.

A községhez közigazgatásilag csatolt puszta vagy havasok és rendszeres gazdasági terv szerint kezelt erdőtestek után fizetett egyenes adónak csak felerésze vétethetik. A gazdászat és mezei felügyelet költségeihez járulni nem tartoznak: a községben lévő, vagy a községhez csatolt földbirtokok tulajdonosai, a kik e költségeknek hasznát nem veszik és e tekintetben magukról gondoskodnak. Oly községekben, a melyekben államadó meg nem fizettetik, (mint a telepitvényeken) a községi adó kivetésének módozatait és feltételeit azon időre a község a törvényhatóság jóváhagyása mellett szabályrendeletileg határozza meg. A községben lakó, és csupán napszám után élő napszámosokra kivetendő községi adó módozatait és feltételeit a község szinte a törvényhatóság jóváhagyása mellett szabályrendeletileg határozza meg. Az ily adó azonban egy napi napszám összegénél vagy a községben fizetett legkisebb adó felénél több nem lehet. A két községnek egymás mellett lévő határain épült gazdászati, kereskedelmi vagy gyártelep tulajdonosai a telephez tartozó beltelkek hová tartozása iránt, a jelenben fenállókra nézve, ezen törvény életbeléptétől számitandó egy év alatt, az ezután felállitandókra nézve pedig a felállitáskor a tárgyalást meginditani tartoznak. 1886 : 22. t.-c. 130. §.

A községi adók és egyéb szolgálmányok megváltása végett a községek és a hozzájuk csatolt puszták és havasok birtokosai, bizonyos átalány összeg iránt 6 évről 6 évre egyességet köthetnek. Ezen egyesség érvényéhez a törvényhatóság jóváhagyása szükséges, mely, ha megtagadtatott, e határozat bármelyik fél által a belügyminiszterhez felebbezhető. 1886 : 22. t.-c. 137. §.

Községi adót nem fizetnek: az állami hivatalnokok, katona, honvédtisztek, megyei tisztviselők, néptanitók, községi-körjegyzők, hivatalaik után járó fizetéseiktől és nyugdijaiktól, lelkészek. 1883. évt 22. t.-c. 139. §.

A községi adó a közadó módján hajtatik be. 1883 : 22. t. c. 139. §.

Italmérési jövedék.

Az 1889. január 22-én 33450. sz. a., az állami italmérési jövedékről szóló 1888: 35. t.-c. végrehajtása iránt kiadott végleges miniszteri utasitás főbb vonalaiban.

Ezen utasitás, mely a jövedéki törvény némely intézkedései végrehajtására vonatkozik, a gyakorlati élet mozzanataira és igényeire vonatkozólag igen fontos, mert egy egészen uj állami intézmény léptettetik életbe, mi által századokon át a nemzet életében erős gyökereket vert jogi viszonyok alakittatnak át és egészen uj, még eddig nem létező pénzügymüveletek létesittetnek. Ezen utasitás tehát előkészités ezen uj állami intézmény meghonositására, illetőleg utmutatás, hogy miképen kell már jelenleg is a törvénynek a gyakorlatban érvényt szerezni.

Az italmérési jövedék áll az italmérési adóból, a melyet nem kell összetéveszteni a fogyasztási adóval; — mert a szeszes italoktól külön kell fizetni az italmérési illetéket és külön a fogyasztási adót.

Korcsmákat nyitni, a már meglevőket megtartani, szeszes italokat ülő-álló vendégeknek az üzlet helyiségeiben vagy azon kivül való fogyasztásra akár nyilt, akár zárt cimlappal ellátott, dugaszolt, lepecsételt lemezzel lezárt edényekben iparszerüleg kiszolgáltatni, kis mértékben elárusitani, és égetett szeszes folyadékot 100, sört pedig 25 literen alóli mennyiségben az üzleti vagy elárusitási helyiségen kivül fogyasztásra elárusitani az állam engedélye nélkül senkinek sem szabad. (1888: 35. t.-c. 1—2. §§.) Az engedélyt megtagadó határozatot 15 nap alatt a pénzügyminiszterhez lehet felebbezni. A kik engedélyt nyertek, külön iparhatósági bizonyitványt nem kötelesek kérni.

Ily engedélyért kell folyamodni minden korcsmárosnak, anyag-, füszer-, vegyeskereskedőnek, cukrásznak és kávésnak, szőllőtulajdonos-bortermelőnek, ha saját termésü borait kimérni és kis mértékben elárusitani akarja; továbbá likörgyárosnak, a ki kis mértékben szeszes italok elárusitásával akar foglalkozni.

A kik 1888. november hó 1-ső napja előtt mindenkorra kaptak engedélyt, azok annak korlátai között tovább is mérhetnek szeszes italokat.

A folyamodvány első ive 1 frtos, minden további ive 50 kros bélyeggel látandó el. Az engedélyokmányra külön 1 frt bélyeg a folyamodványhoz melléklendő.

Az italok elhelyezésére szükséges pince és az, hogy az engedély kimérésre, vagy kis mértékbeni elárusitásra kéretik, hiteles bizonyitványnyal kimutatandó s igazolandó. Bizonyitandó továbbá az elsőbbségi jogosultság, és annak alapja: a nagykorúság, fedhetlen előélet és megbizhatóság, magyar állampolgárság, nem teljes koruaknál a gyámhatósági beleegyezés. Jogi személyeknél a törvényes kellékekkel biró üzletvezető megnevezendő. A bizonyitandó valamennyi körülményeket a községi elöljáróság egy bizonyitványba is foglalhatja.

Minden külön helyiségben szándékolt kimérésre külön-külön engedély kell. — Egy üzletet az engedély tulajdonosa gyakorolhatja, a többiben üzletvezetőt köteles tartani.

Egy községben lakó bortermelők, saját termésü boraiknak kis mértékbeni eladása végett a községi elöljáróság utján közösen egy beadványban is folyamodhatnak, de folyamodványaikra annyi 1 frtos bélyeget kell tenniök, a hány a folyamodó.

A kik 1890. évi január 1-én szeszes italokat mértek vagy elárusitottak, vagy a kik már 1889-ik évre engedélyt nyertek, ujabb engedélyért legfeljebb 1889. okt. 1-ső napjáig kell folyamodni. A folyamodványhoz mellékelni kell: a) az eddigi kimérést vagy kis mértékbeni elárusitást, b) és a külön engedélynek 1888. november 1-je előtt egyszer s mindenkorra való megszerzését igazoló községi bizonyitványt. (11. §.)

Az italmérési engedély rendszerint határozatlan időre, épitkezéseknél az épitkezés tartamára, a helyi viszonyok kivánalmai szerint ideiglenesen vagy meghatározott időre adható.

A kérvény ez:

Nagyt. m. kir. Pénzügyigazgatóság!

Alólirottak Kérges János n.-oroszi mezővárosában Nagy-utca 10. sz. a., Kövér Antal ugyanitt Szeles-utca 16. sz. a., Ferency Mátyás Horog-utca 8. sz. a. és Felleg János Fecske-utca 12. sz. a. földbirtokosok saját házunkban saját termésü borainknak 25 literen alóli mennyiségben zárt edényekben az elárusitási helyen kivüli fogyasztásra kis mértékben elárusitani szándékozunk.

Az ide A) B) C) D) alatti születési bizonyitvány szerint nagykoruak vagyunk, az E) alá csatolt bizonyitvány szerint n.-oroszi illetőségü magyar polgárok vagyunk, vizsgálat alatt, s büntetve nem voltunk, igy erkölcsi tekintetben ellenünk vád nem emelhető.

Ugyanitt a saját házunkban C) alatti bizonyitvány szerint mindegyikünk saját borpincével birunk, a hol a kimérni szándékolt bort hordókban tartjuk és kezeljük.

Kérjük tehát a nt. m. Pénzügyigazgatóságot, méltóztassék saját termésü borainknak, a fent kitett üzlethelyiségünkben, s az üzlethe-

lyiségünkben, s az üzlethelyiségen kivül is a bornak kis mértékbeni elárusitására az engedélyt határozatlan időre megadni, ide mellékeljük az engedély-okmányra szükséges 4 darab 1 forintos bélyeget. Tisztelettel stb.

Egy folyamodó kaphat több engedélyt, de a többi üzlet számára üzletvezetőt köteles tartani. Az engedélyt a pénzügyigazgatóság adja meg határozatlan időre.

Ha az engedélyes a mérésről lemond, azt a pénzügyigazgatónál, pénzügyi biztosnál vagy szakasznál szóval vagy irásban bejelenteni köteles. A kimérés vagy kis mértékbeni elárusitás változtatását ugy kell kérni, mint az engedélyt. Hasonlóan a kimérési helyiségnek megváltoztatását is. Az italnemek számát szinte a pénzügyigazgatósági engedély mellett lehet felemelni.

A kiállitott engedélyekről anyakönyvek vezetendők. Denaturált szeszárusitásra külön engedély kérendő ki. Az engedély más személyre át nem ruházható. Minden helyiségváltoztatás idejekorán bejelentendő. A pénzügyőri közegek kötelesek ügyelni, hogy az egészségre ártalmas italok ne árusittassanak.

Az italmérési illetékek Budapesten 5, másutt három osztályba soroztatnak és azonkivül az üzletek terjedelméhez képest három osztályba foglaltatnak. A kivető és felszólamlási bizottságok megalakitására részletes intézkedések vannak téve.

Az italmérési illetékről.

Az italmérési illeték lélekszám szerint állapittatik meg, és pedig:

Az italmérési illeték Budapesten öt, másutt ellenben három osztályba sorozható, és italmérési illeték fejében a szerint, a mint az üzlet Budapesten az 1., 2., 3., 4. vagy 5-ik, a többi községekben az 1., 2. vagy 3-ik osztályba soroztatik, a törvény 12. §-a értelmében minden évre fizettetik a kiszabott dij. Nevezetesen:

I. A korcsmárosok, vendéglősök, italmérők s általában mindazok, kik szeszes italoknak kimérésével foglalkoznak:

1. Budapest főváros területén 500, 300, 200, 100 vagy 50 frtot;

2. a törvényhatósági joggal felruházott, vagy rendezett tanácsu városokban, vagy oly községekben, melyek törvényhatóságnak, vagy kir. törvényszéknek székhelyei, a mennyiben népességük:

a) 20,000 léleknél nagyobb, 100, 75 vagy 50 frtot;
b) 10,000—20,000 lélekből áll, 75, 50, 40 frtot;
c) 10,000 léleknél kisebb, 50, 40, 30 frtot;

3. más községekben, a mennyiben népességük:

a) 20,000 léleknél nagyobb, 50, 40, 30 frtot;
b) 10,000—20,000 lélekből áll, 40, 30, 20 frtot;
c) 10,000 léleknél kisebb, 30, 20, 10 frtot.

II. Sör- és szeszfőzdék vállalkozói bor-, sör- és szeszkereskedők abban az esetben, ha a szeszes italokat kis mértékben árusitják el, a fenti I. r. sz. alatti tételeknek $^1/_5$-ét fizetik, és pedig:

1. Budapest főváros területén 400, 240, 160, 80 vagy 40 frtot;

2. a törvényhatósági joggal felruházott, vagy rendezett tanácsu városokban vagy oly községekben, melyek törvényhatóságnak, vagy kir. törvényszéknek székhelyei, a mennyiben népességük:

a) 20,000 léleknél nagyobb, 80, 60 vagy 40 frtot;

b) 10,000—20,000 lélekből áll, 60, 40 vagy 32 frtot;

c) 10,000 léleknél kisebb, 40, 32 vagy 24 frtot;

3. más községekben, a mennyiben népességük:

a) 20,000 léleknél nagyobb, 40, 42, 24 frtot;

b) 10,000—20,000 lélekből áll, 32, 24, 16 frtot;

c) 10,000 léleknél kisebb, 24, 16, 8 frtot.

III. Más kereskedők, szatócsok és mindazok, kik rendes üzletükön kivül szeszes italoknak kis mértékben való elárusitásával is foglalkoznak, a fentebb I. alatt megállapitott tételek három ötödét, vagyis:

1. Budapest főváros területén 300, 180, 120, 60 vagy 30 frtot;

2. a törvényhatósági joggal felruházott, vagy rendezett tanácsu városokban, vagy oly községekben, melyek törvényhatóságnak, vagy kir. törvényszéknek székhelyei, a mennyiben népességük:

a) 20,000 léleknél nagyobb, 60, 45 vagy 30 frtot;

b) 10,000—20,000 lélekből áll, 45, 30, 24 frtot;

c) 10,000 léleknél kisebb, 30, 24, 18 frtot;

3. más községekben, a mennyiben népességük:

a) 20,000 léleknél nagyobb, 30, 24, 8 frtot;

b) 10,000—20,000 lélekből áll, 24, 18, 12 frtot;

a) 10,000 léleknél kisebb, 18, 12, 6 frtot.

IV. A cukrászok, kávések, és ha az előző pontok alá nem esnek, mindazok, kik szeszes italokat csakis poharankint iparszerüleg szolgáltatnak ki, az I. pont alatt megállapitott tételek két ötödét, és pedig:

1. Budapest főváros területén 200, 120, 80, 40 vagy 20 frtot;

2. a törvényhatósági joggal felruházott, vagy rendezett tanácsu városokban, vagy oly községekben, melyek törvényhatóságnak, vagy kir. törvényszéknek székhelyei, a mennyiben népességük:

a) 20,000 léleknél nagyobb, 40, 30 vagy 20 frtot;

b) 10,000—20,000 lélekből áll, 30, 20 vagy 16 frtot;

c) 10,000 léleknél kisebb, 20, 16 vagy 12 frtot;

3. más községekben, a mennyiben népességük:

a) 20,000 léleknél nagyobb, 20, 16 vagy 12 frtot;

b) 10,000—20,000 lélekből áll, 16, 12, 8 frtot;

c) 10,000 léleknél kisebb, 12, 8, 4 frtot.

V. A bortermelők, kik saját termésü boraiknak kis mértékben való elárusitásával foglalkoznak, az I. alatt megállapitott tételek egy ötödét, vagyis:

1. Budapest főváros területén 100, 60, 40, 20 vagy 10 frtot:

2. a törvényhatósági joggal felruházott, vagy rendezett tanácsu városokban, vagy oly községekben, melyek törvényhatóságnak vagy kir. törvényszéknek székhelyei, a mennyiben népességük:

a) 20,000 léleknél nagyobb, 20, 15, 10 frtot;
b) 10,000—20,000 lélekből áll, 15, 10, 8 frtot;
c) 10,000 léleknél kisebb, 10, 8, 6 frtot;

3. más községekben, a mennyiben népességük :

a) 20,000 léleknél nagyobb, 10, 8, 6 frtot;
b) 10,000—20,000 lélekből áll, 8, 6, 4 frtot;
c) 10,000 léleknél kisebb, 6, 4, 2 frtot.

VI. Azok a bortermelők, kik saját termésüket az évnek csak kisebb részében árusitják el kis mértékben, az I. pont alatti tételek egy tizedét, és pedig:

1. Budapest főváros területén 50, 30, 20, 10 vagy 5 frtot;

2. a törvényhatósági joggal felruházott, vagy rendezett tanácsu városokban, vagy oly községekben, melyek törvényhatóságnak vagy kir. törvényszéknek székhelyei, a mennyiben népességük:

a) 20,000 léleknél nagyobb, 10 frt, 7 frt 50 krt, 5 frtot;
b) 10,000—20,000 lélekből áll, 7 frt 50 krt, 5, 4 frtot;
c) 10,000 léleknél kisebb, 5, 4, 3 frtot;

3. más községekben, a mennyiben népességük:

a) 20,000 léleknél nagyobb, 5, 4, 3 frtot;
b) 10,000—20,000 lélekből áll, 4, 3, 2 frtot;
c) 10,000 léleknél kisebb, 3, 2, 1 frtot.

A vasutaknak állomáshelyein, a hajókon, nemkülönben a katonai laktanyákban lévő vendéglősök vagy markotányosok által fizetendő italmérési illetéket a pénzügyigazgatóság utján fölterjesztendő indokolt kérelemre, a pénzügyminiszter az illetők üzleti viszonyainak figyelembe vételével, a fentebb I. pont alatt meghatározott tételeken alól is megállapithatja.

Az üzleteknek osztályba sorozása.

Az osztályba-sorozás a kimérési vállalatokra nézve (korcsmárosok, vendéglősök, italmérők stb.) a törvény 14. §-a értelmében akként eszközlendő, hogy az egy-egy évi italmérési illeték együttvéve, községenkint legalább is annyit tegyen, hogy minden 500 lélek után:

1. Budapest főváros területén 100 frt;

2. a törvényhatósági joggal felruházott, vagy rendezett tanácsu városokban, vagy oly községekben, melyek törvényhatóságnak vagy kir. törvényszéknek székhelyei, a mennyiben népességük:

a) 20,000 léleknél nagyobb . . . . 75 frt,
b) 10,000—20,000 lélekből áll . . . . 50 „
c) 10,000 léleknél kisebb . . . . 40 „

3. más községekben, a mennyiben népességük:

a) 20,000 léleknél nagyobb . . . . 40 frt,
b) 10—20,000 lélekből áll . . . . 30 „
c) 10,000 léleknél kisebb . . . . 20 „
fizettetik évenként italmérési illeték fejében.

Ha valamely községben az illeték legkisebb összege sem kerülne ki, akkor a vállalatok italmérési illetéke felemelendő, ha azonban az az 500 lélek után kivethető tételek évi összegének másfélszeresénél nagyobb, a tételek leszállitandók, mig a kimérések száma meg nem állapittatik, mert ha már megállapittatott, le nem szállitható. A lakosság száma az utolsó népszámlálás szerint határoztatik meg.

A gyümölcsmust borfogyasztási adó alá esik. (1887 : 47. t.-c. 2. §.)

A fenn kitett árszabás osztályai a lakosság száma szerint határoztatik meg, és pedig az I. osztályba a 20,000 lakost meghaladó városok, a II. osztályba a 10 és 20,000 lakos száma között levők, a III. osztályba a 10,000 lakost meg nem haladó községek tartoznak.

A bor- és húsadó fizetésének kérdése és az adó mérvének meghatározása birói eljárás tárgya nem lehet. (1876: 6. t.-c. 7. §.) Ezen adók a közadók módjára hajtatnak be.

Ezen adók elévülnek: ha öt év alatt ki nem vettetnek, vagy nem szorgalmaztatnak, vagy nem biztosittatnak; a szorgalmazás intési vevénynyel igazoltatik.

Bort keresztül vinni csak nyilt (nem dülő), és a pénzügyi hatóságok által megjelölt utakon nappal, ápril hótól szeptember végéig, reggeli 7 órától esti 9 óráig, a többi hónapokban reggel 7 órától esti 7 óráig szabad. Kivétetnek az utasok és postaszekerek általi szállitások. (14. §.)

Minden szállitó köteles a szállitandó tárgyat a pénzügyi közegnél szóval vagy irásban, vizeni szállitásnál pedig kirakodás előtt bejelenteni. (16. §. 87.)

A beszedési körben egyik községből a másik községbe beszállitott szőllőcefre és must a behozatalnál bejelentendő és megadóztatandó, erre tehát a feltétes adómentesség ki nem terjed.

A bejelentés alapján a hivatalos sorkönyvből bárca állittatik ki és az az adó-illeték lefizetése után az adófizetőnek kiadatik. (19. §.)

A hivatalos eljárás bevégzése és a pénzügyi közeg beleegyezése nélkül az adótárgyat lerakni, épületbe, pincébe tenni nem szabad. (22. §.) A haszonbérlő az összes borkészletet azonnal meg nem adóztathatja, — az utólagos befizetés kedvezményét meg nem tagadhatja; hanem annak megvonását a pénzügyi igazgatóságnál kérelmezheti, mely azután e tárgyban határoz.

A fogyasztási adó alá nem vett hordók csak gyanu esetében zárolhatók le. (58. §.) A zár, vagy pecsét eltávolitása vagy felnyitása 6 órával előbb bejelentendő, mely bejelentésről az illető pénzügyi közeg bizonyitványt ad. A 6 óra a bejelentéstől kezdve még a déli órákon át is szakadatlanul folyik. (39. §.) A kipincézés, kiszállitás, általában a borkezelés ápril hótól szeptemberig reggeli 5 órától esteli 9 óráig, — a többi hónapokban reggeli 7 órától esti 7 óráig eszközöl-

tethetik, ennek megfelelőleg a 6 órai bejelentési idő megállapitásánál a fennemlitett összes órák számbavehetők. (1888. szeptember 7. 54229. sz. a. pénzügym. rend.)

A zárt és pecsétet a pénzügyi közeg veszi le. (U. o. 40. §.) Ha azonban a pénzügyi közeg a bejelentés után egy óra alatt meg nem jelenik, vagy annak közbejötte nélkül is a zár levétele engedélyeztetett, azt a fél maga is leveheti. (41. §.)

A borseprő és apadásnál, évenkint 2%, forrásra és seprőre, összesen fehér bornál 10%, vörösnél 6% számittatik. (45. §.)

Ha egy beszedési körben egyik községbeli adófizető a másik községbeli, szemle-ivvel biró adófizetőnek legalább 56 liternyi bort elad vagy átvesz, adómentes szállitásnak van helye; ezenelszállitást a haszonbérlő is köteles megengedni. A szállitás hivatalos felügyelet alatt történik rendeltetési helyére, az adófizető félnek átadásáig; a más adókerületbe szállitásnál pedig, mig a szállitmánynyal a határt át nem lépik, vagy azt a tulajdonos át nem vette. Minden más borokra nézve (23. 24. §§.) igénybe vett adómentes elszállitásra az engedélyt az illető pénzügyigazgatóság adja meg. (47. §.)

Az ember élvezetére használhatlanná vált, vagy véletlen eset által megsemmisült p. o. kifutott bor után, adóleirásnak van helye, de nem a megecetesedett italra.

Az adófizető köteles a pénzügyi közegnek bejelenteni, mihelyt a bor kiforrt (48. §.) s tisztulni kezd, mely időpontot a pénzügyi hatóság határozza meg, s azt szüret után azonnal kihirdeti. (49. §.) Szüret után 6 hétre a pénzügyi közegek a bort a pincékben felveszik, a talált mennyiséget a szemle-iven bevételbe, ellenben a borcefrét és mustot kiadásba teszik. (50. §.)

A pénzügyi közeg jogositva van a borkészletet bármikor megvizsgálni, az adófizető akkor a segédmunkát teljesiteni és felvilágositást adni, a szemle-ivet a befizetést igazoló bárcával előmutatni, s téritvény mellett a pénzügyőrnek át is adni köteles. (58. §.)

A hatósági felügyelet alatt álló és a bejelentendő helyiségben bort tartó egyének italkészleteiket szemle-ivekkel, és azon italkészleteiket, a melyektől adó fizetendő volt, adóbárcákkal igazolni tartoznak. (61. §.) Sem szemle-ivvel, sem adóbárcával nem igazolt italkészlet gyanussá válik, s iránta a jövedéki kihágási vizsgálat azonnal meginditandó. (62. §.)

Italmérési jogok kártalanitásáról.

A regale-kártalanitási igények bejelentésére a törvény 1889. évi ápril hó 30-át tüzte ki. Miután a regalejogosultak közül sokan nem szerezhették be ezen rövid határidőre kártéritési igényeiket igazoló okirataikat, és vagy elkésve adták be, vagy szabálytalanul jelentették be, vagy nem is a kir. adófelügyelőnél, hanem más hatóságnál vagy hivatalnál, de 1889. évi december 31-éig valamely hatóságnál mégis bejelentették, az 1890. évi 38. t.-c. megengedte, hogy az ily igények

tárgyalás alá vétessenek akkor, hogy ha a fentebbiek szerint eszközölt bejelentéseknek tárgyalás alá vételét az 1890. évi szeptember hó 30-áig a pénzügyminiszternél kérelmezik.

A községeknek még nagyobb kedvezményt nyujtott a törvény, mert ezek az 1888-ik évi 36. t.-c. hatálybalépte előtt szerzett italmérési igényeiket 1890. évi szeptember hó 30-áig a pénzügyminiszternél bejelenthetik, — akár bejelentették igényeiket 1889. december 31-ig valamely hatóságnál, akár nem; a magánosok ellenben, ha 1889. évi december hó 31-ig sehol sem jelentették be, már be nem jelenthetik, mert kérvényük, illetőleg bejelentésük feltétlenül vissza fog utasittatni. — A kártalanitási eljárás az 1888. évi 35. t.-c. szerint történik.

Az 1882—1886. évig, vagyis 6 év alatt fizetett adó képezi a kártalanitás alapját.

A királyi pénzügyigazgatóság, a kártalanitás megállapitása végett, az egyezkedésre határidőt tüz ki, — ha az létrejön, irásba foglalja s azt az összes iratokkal együtt a pénzügyminiszterhez felterjeszti. Ha egyesség nem köttetett, eljárás végett a közig. bizottság albizottságához terjesztendők fel. A kártalanitás összegét véglegesen, akár jött egyesség létre, akár nem, mindig a pénzügyminiszter állapitja meg.

A kártalanitás 70 év alatt kisorsolandó kötvényekkel 1892. év végéig elégittetik ki, a töredékrész készpénzzel fizettetik ki.

A kártalanitási kötvényektől 1890. évi január 1-től kezdve kamat, és pedig vagy 5% kamat, a melyből a 10% tőkeadó levonatik, vagy évi $4^1/_2$ kamat, melyből a levonás nem tétetik. A kamat, szelvények folytán félévenkint fizettetik.

Az 1888. évi 36. t.-c. értelmében birói letétbe helyezett kártalanitási összegekre vonatkozó igények eldöntésénél s a kártalanitási összegek kiutalásánál követendő eljárásra az összeg nagyságára való tekintet nélkül az illető kir. törvényszék illetékes. (1. §.)

A pénzügyi hatóságok a kártalanitási összegeknek birói kézhez letételével egyidejüleg a naplót az igénybejelentések mellékleteivel együtt, a kártalanitási összeget megállapitó határozatot vagy egyességet a kir. törvényszéknek küldik meg. A biróküldés az általános szabályok szerint történik.

Ha az összes igények a kártalanitási tőkének csak egy részére tétettek, vagy azok a tőke egy része által fedeztetnek, a tőke fenmaradt része a jogosultaknak kiutalványozandó.

A kir. törvényszék hivatalból visszautasitja: a) az 1888: 36. t.-c. 2. §. foglalt cimeken nem alapuló igényeket, b) vagy a melyek 1889. évi ápril hó 30., illetőleg 1889. dec. 31. után adattak be, kivévén ha azokra zárlat vagy foglalás rendeltetett el, c) a zálogos hitelezőknek 1889. december 31. után, vagy ezen idő előtt beadott bejelentéseiket, a melyekhez hiteles telekkönyvi kivonat, vagy a birói foglalást igazoló, vagy a zálogjog lekötését, vagy a zálogjog megszerzését igazoló hiteles okiratok nem mellékeltettek. (3. §.)

Ha a visszautasitó végzés a félnek saját kezéhez vagy meghatalmazottjának kézbesithető nem volna, a kinevezendő ügygond-

noknak kézbesitendő. Ezen végzés ellen a másodbirósághoz lehet felfolyamodni, de tovább nem.

Ha ezen visszautasitó végzés jogerőre emelkedett, és más igény vagy értesités a naploba nincs bevezetve, a kártalanitási tőke a jogositottnak kiadandó, ha pedig be van jegyezve, vagy a végzés egyes pontjai váltak jogérvényesekké, a vissza nem utasitott bejelentések fedezete után fennmaradt tőke utalványozandó ki. A visszautasitottak igényeiket rendes per utján érvényesithetik. (5. §.)

A közig. hatóságok által végleg megállapitott kártalanitási öszszegekre támasztott igények (törv. 21. és 38. §.) ezen rendelet szerint döntendők el, következő kivétellel: A kellő időben bejelentett, de peres eljárás folyama alatt lévő igényper a perrend. szerint folytatandó és döntendő el, és ha a per csupán az italmérési jogra vonatkozik, annak a törvényszékhezi áttételébe a felek megállapodhatnak. Ha a részesedési arány vitás, ha az arányper folyamatban van, az a törvények szerint folytatandó, s annak során megállapitandó arány szerint történend a felosztás, ha abban elsőbiróság még itéletet nem hozott, vagy ha hozott is, — de azt a felsőbb biróság feloldatta vagy megsemmisitette, a felek kivánhatják annak a jelen rend. 9—38. szerinti eldöntését. A vitás örökösödés a hagyatéki biróság, perre utasitás esetében az örökösödési per birósága által döntendő el.

A zálogos hitelezők követelésének valódisága vagy fennállása ellen harmadik fél által tett kifogás esetében a jelen rend. 39—40. §§. szerint kell eljárni. Ha pedig zárlat vagy foglalás történt, akkor az illetékes biróság jár el. A felek között a jelen rend. 7. §. 1—45. p. szerint az egyesség kisérlendő meg. A vitás kérdések eldöntéseig a kártalanitási összeg birói letétbe teendő. A biróság az egyesség megkisérlésére, vagy a bejelentett igények tárgyalására a kézbesitéstől számitandó 15 napra határidőt tüz ki; a kinek a végzés nem kézbesithető, részére ügygondnok nevezendő ki. (9. §.)

Az egyesség létre nem jötte esetében a megjelentek által felmutatott adatok alapján, ellenkezőleg hivatalból fog megállapittatni; és a meg nem jelenőkről feltételeztetik, hogy a tárgyaláshoz és eldöntéshez hozzájárulnak. Ez esetben az idéző végzés a hivatalos lapban 3-szor közzéteendő.

A tárgyalást az előadó törvényszéki biró vezeti. Ha a kártalanitási jogot a zálogos hitelezők követelései terhelik, megállapitandó, mennyi mindegyik hitelezőnek a követelése, támasztattak-e ellentétes igények, vagy hogy a rangsorozati elsőbbség képezi-e a vita tárgyát. A fentebbi követelések megállapitása után a felek között az egyesség kisérlendő meg. Ha egyesség nem jön létre, a biró folytatja az eljárást a nem vitás pontokra nézve.

Ha a közbirtokossági tagok az igényjogosultak, s az arány nincsen megállapitva, és a felek kivánják, hogy az arány kérdése a jelen rend. szerint döntessék el, akkor a többi igények elkülönitve tárgyalandók. A biró megkisérli az egyességet arra nézve, hogy minő kulcs alkalmaztassék, azután a tárgyaló biró az adatokat hivatalból szerzi be. A birtokterületi kulcs szerinti megállapitásnál a birtokterület a

netán már létező hiteles felmérés vagy a kat. térmértékek alapján számitandó ki.

A zálogos hitelezők és engedményesek igényeit nem tárgyalja, hanem csak a zálogjog megszerzésének, illetve fennállásának, továbbá az engedményezés valódiságának és rangsorozati elsőségének kérdését.

Az örökösödési jogutódlás kérdésében az öröklési jogcimen igénylők nyilatkozataikat akkor is előadhatják, ha öröklési joguk jogerejü megállapitását a tárgyalás során nem igazolják, de ha igazolják, eredeti okirataik a jegyzőkönyvhöz csatolandók. A megidézett, de meg nem jelent felek igényei a megjelent felek előterjesztései alapján állapittatnak meg.

A tárgyalásra meg nem jelentek a törvényszék székhelyén nem ügyvéd meghatalmazottat is nevezhetnek meg. A tárgyalás befejezése után a tárgyalási jegyzőkönyv az összes iratokkal együtt a törvényszék elé terjesztetik. A törvényszék az igényjogosultság kérdését — ha az nem öröklésen alapul — itélet, más vitás kérdéseket pedig végzés által dönti el. Az itéletet a kézbesitéstől számitott 15 nap, a végzéseket 8 nap alatt lehet felebbezni. A felebbezés egy példányban adandó be. (35. §.)

Az elkésetten beadott felfolyamodás visszautasitandó, mely visszautasitó végzés ellen felfolyamodásnak nincs helye.

A tárgyalási, felfolyamodási és eskületételi határidőnek véletlen elmulasztása esetében igazolásnak van helye. A kérelmet 15 nap alatt a mulasztott határidőtől vagy határnaptól, lehet beadni. A törvényszéknek az igazolás tárgyában hozott végzését felebbezni nem lehet. Perujitással és semmiségi panaszszal élni nem lehet. (38. §.)

A meg nem jelent, vagy felebbezéssel nem élő, de jogaiban sértett fél az utalványozás napjától számitott 6 hó alatt a rendes per utján indithat keresetet azok ellen, a kik az ő sérelmével részesültek a tőkében. — A részesedési arány megállapitása tárgyában hozott itélet végérvényes, — az ellen a per rendes utját sem lehet igénybe venni. (38. §.)

A perre utasitott felek a perre utasitási végzés kézbesitésétől számitott 30 nap alatt tartoznak az illetékes biróságnál keresetüket megindítani. A törvényszéknél jegyzőkönyvi tárgyalásnak van helye, az ellenválasz 2 nap alatt, a válasz, viszonválasz külön-külön 3 nap alatt, a vég és ellenvégirat 2—2 nap alatt a jegyzőkönyvbe iktatandó. Halasztásnak csak egyszer van helye — kölcsönös megegyezéssel a felek több halasztást is adhatnak egymásnak, de végirat és ellenvégiratra nincs helye. (40. §.)

A birói letétbe helyezett összeg kiutalványozandó, a támasztott igény visszavonása, egyesség létrejötte, az itélet jogerőre emelkedése esetében. Az utalványozó végzés az érdekelteknek kézbesitendő, ez ellen igen, de a másodbirósági végzés ellen felfolyamodni nem lehet. Az utalványozó végzés jogerőre emelkedése után a törvényszék a letéti pénztár általi képviselését a végzés átküldésével hivatalból elrendeli. Azon folyamodó, a kinek folyamodása folytán az összeg kiadása

felfüggesztetett, a felfolyamodás napjától az utalványozó végzésnek a letéti pénztár részére való elküldése napjáig $1^1/_2$% kamatot köteles megtériteni azoknak, a kiknek részére az összeg kiutalványoztatott. (48 §.) A kiutalványozási kérelmet elutasitó végzés ellen felfolyamodásnak van helye a 2-od birósághoz. Ezen rendelet 1890. január 1-ső napján lépett életbe. (54. §.)

Husfogyasztási adó nyilt községekben.

Adómentesen leölt sertésből származó szalonna fogyasztási adó alá tartozik, és e cimen az I. osztályban 100 kilo után 1 frt 88 kr., II. oszt. 1 frt 50 kr., III. oszt. 95 kr. fizetendő. (1881. november 26. 66854. sz. a. pénzügym. r.)

A szalonna, vagy háj kivétele után áruba bocsátott sertéshus után súly szerint fizetendő az adó. (67. §.)

Adómentesek, nem a mészárosok, hentesek, szóval az iparosok sorába tartozó személyek számára, hanem saját házi szükségletre, lakodalmak, népünnepélyek alkalmával közös fogyasztásra eszközölt vágások vagy ölések; de nem mentes azon része a húsnak, mely áruba bocsáttatott.

A katonaság, honvédség élelmezésére levágandó marha adómentes. A katonaság számára a szerződéses mészáros vagy vállalkozó által eszközölt húsvágás nem adómentes. (1870. december 22. 11978. sz. a. pénzügym. r.)

Elesett, elfutott, elhajtott marhát az illető fél az elöljáróságnál, vagy a pénzügyi közegnél bejelenteni és a vizsgálatnál ezen eseményt bebizonyitani köteles. Ezek után a marha a szemle-iven kiadásba tétetik (75. §.)

Rendkivüli esetekben az adófizető az elöljáróságnál való bejelentés mellett a marhát levághatja, de köteles a levágás után 3 nap alatt a levágást a pénzügyi hivatalnál bejelenteni, s az adót lefizetni, de a levágás sürgős voltát a pénzügyőr felszólitására igazolni köteles. (76. §.) Szabályellenes marhavágás fogyasztási adójövedék-csonkitást képez. (77. §.)

Az adó beszedésének módjai.

A fogyasztási adó beszedése történik **megváltás** utján, midőn a kincstár a községekkel bizonyos időre az adófizetés iránt kiegyezkedik, vagy **bérbeadás utján**, midőn a kincstár a községeknek vagy egyeseknek haszonbérbe adja (1868: 35. t.-c. 3. §. 1—2. pont), vagy **ráutalás** utján, midőn a községgel az egyesség létre nem jön, vagy bérbe senki sem veszi, a pénzügyigazgatóság bizonyos **átalány** mellett hivatalból a községre ruházza (1875: 28. t.-c. 2.

§.), vagy kincstári kezelés utján, midőn az az adót közegei által szedi be. (1868: 33. t.-c. 3. §.)

Az adóköteles bormennyiség ugy puhatoltatik ki, hogy a borivó lakosok számszerint vétetnek fel, az ezek által elfogyasztott bormennyiséghez a korcsmákban kimért bor is hozzászámittatik, és ezen összes bormennyiség képezi az adó alapját. Hol a bor megszokott ital, az egyes családok borszükséglete, és az idegenek, bucsusok, vásárosok stb. által elfogyasztott bor, vagy lőre összege képezi a borfogyasztási adó kiszámitásának alapját. (90. §.)

A bor- és húsfogyasztási árszabály (1887: LXI. t.-c.)

	Budapest	Pozsony	I. oszt.	II. oszt.	III. oszt.
Bor 1 hekt.	4.46,	4.46,	3.—,	2.69,	1.03
Bormust „	3.36,	„ 3.—,	2.52,	2.—,	1.01
Borseprő „	1.49,	„ 1.29,	1.—,	—.80,	—.80
Vágómarhák: bikák, ökrök, tehenek 1 éven felül	6.30,	„ 3.04,	5.04,	3.78,	2.52
Egy éven aluli borjuk .	1.05,	„ —.84,	—.84,	—.63,	—.42
Juhok, kecskék, kecskebák, ürük, birka .	—.40,	„ —.32,	—.33,	—.26,	—.17
Bárányok 14 kilg., gödölyék, malaczok . .	—.26,	„ —.21,	—.21,	—.17,	—.11
Süldők, azaz sertések 6—20 klgrmig	—.79,	„ —.63,	—.63,	—.42,	—.32
Sertések 20 klgr. felül	1.58,	„ 1.26,	1.26,	—.95,	—.63
Füstölt hús dar., besózott, füstölt, pácolt hús, kolbász, szelencehús, szalámi 100 ft. . . .	2.35,	„ 1.88,	1.88,	1.50,	—.95

Budapesten: pulyka, lúd dbja 10 kr, kacsa, réce, kappan dbja 5 kr, csirke, tyuk, galamb dbja 3 kr.

Vadak: szarvas, dámvad 3 frt, vaddisznó 17 kg. és azon felül 3 frt, 17 kg. alól őz, zerge 2 frt, nyul 15 kr, kivágott vagy feldarabolt vad 100 kg. 5 frt 36 kr.

Vad szárnyasok: Fácán, süket fajd, fajdtyúk, túzok db. 30 kr., császármadár, hófajd, erdei szalonka db. 20 kr., vadlúd, vadkacsa, szárcsa, fogoly, vadgalamb, mocsári és mezei szalonka 1 db. 10 kr., fürj és fenyőmadár db. 1 kr.

Az uj dohányjövedéki törvény.

1887: XLIV. t.-c. és ezen törvény végrehajtása tárgyában 1888. 2092. sz. a. kiadott belügyminiszteri körrendelet.

A dohányjövedéki törvény igen fontos s igen nagy felelősséggel járó teendőkkel terheli a községi elöljáróságot. Ugyanis részint közreműködési, részint felvigyázói, részint ellenőrködési kötelességet ró reájuk.

Közreműködésük következőkre terjed ki:

Az 1889-ik évi termelési, illetőleg 1888-ik év dec. 31-ig beadandó dohány- és palántanevelésre vonatkozó termelési bejelentéseket átvenni, azokat megvizsgálni és átvizsgálva, a hiányokat kiegésziteni, s hivatalos pecséttel ellátva jan. 4-ig a törvényes határidőn belül a dohánybeváltó felügyelőséghez beküldeni tartoznak. (Törv. 7—8. §. m. r. 1. §.)

Közreműködni az engedély mellett beültetett dohányterület felmérésénél, hogy azon terület, mint az új törvény rendeli, legalább 1 kat. hold kiterjedésű legyen. (Törv. 5—10. §. m. r. 2. p.)

Közbenjárni a várható dohánytermelés felvételénél, hogy t. i. a termelő a zsinórok, pálcák hosszát, számát s a lehullt vagy ponyván száritott dohányt, a megjelent pénzügyi közegnek pontosan bevallja. Felvilágositani a termelőt, hogy a zsinórok felvétele ellen 8 nap alatt panaszt emelhet. (Tör. 11. §. m. r. 3. p.)

A termelő köteles a már felvett s beszállitandó dohány kevésbülését vagy megsemmisülését, a termelő hibáján kivüli kárositástól 3 nap alatt a községi elöljáróságnál, polgármesternél bejelenteni, a kik ezen bejelentéseket átvenni s 48 óra alatt a dohánybeváltó felügyelőséghez beterjeszteni tartoznak. (Törv. 17. §. m. r. 4. p.)

A termett dohányt csempészet vagy elidegenités megakadályozása céljából a termelési helytől a beváltó hivatalhoz vagy a külkiviteli kereskedő által a pénzügyi közeg ellenőrzése mellett történő átvitelig kisérő, a dohánybeváltás egész tartama alatt közreműködő, és a beváltási ár megtörtént kifizetéséről a kellő elismervényt aláiró megbizható kirendeltekről gondoskodni. (Törv. 19. §. m. r. 5. p.)

Felvigyázói teendőik következőkben összpontosulnak:

Kötelesek felügyelni, hogy községükben engedély nélkül dohány ne ültettessék, illetőleg termeltessék, hogy ez csak az engedélyezett területen történjék, és nem a kizárt földeken is; hogy a már használt gabonafélék vagy repce tarlójába, — előveteménykép őszi bükköny — kivételével ne ültettessék, hogy bármily csempészet, házalás ne üzessék, vagy e célból dohány a községből el ne hurcoltassék, e célból a község határain való átszállításnál a csempészett dohány segédeszközeivel letartóztassék. Az ily kihágásokat azonnal tartoznak a pénzügyőrségnek tudtára adni; s a csempészet megakadályozására, ha szükséges, a csendőrséget is igénybe venni. (Törv. 21. §. m. r. 6. p.)

A községi elöljárók dijai és jutalmai. A bejelentéseknek a dohánybeváltó felügyelőségekhez pontos beküldéséért a községi elöljárók holdankint 20 kr. dijat kapnak, egyéb dijakat mint eddig, venniök nem szabad. (Törv. 8. m. r. 1—7. p.)

A községi elöljárókat feljelentésnél a befolyt birságpénznek $^1/_3$. tettenérés esetében, ha a tettes ismerős és megbüntethető $^5/_6$, ha csempészett dohány foglaltatott le, $^5/_6$ illeti.

A községi elöljárók büntetése. A kötelességét teljesiteni elmulasztó elöljáró, polgármester 5—100 frtig terjedhető birsággal büntethető, ezen birságokat a szolgabirák, törv. városokban a közig. bizottság szabja ki és hajtja be, — mely ellen 15 nap alatt a pénzügyminiszterhez lehet felebbezni. A bejelentések körüli mulasztás, nemkülönben a dohánycsempészkedési esetek megakadályozása s kideritése végett a szükséges lépések megtételének elmulasztása miatt a községi elöljárók fegyelmi uton büntetendők. A községi elöljáróknak tudnia kell a törvénynek következő főbb szabályait.

Az eddig megengedett saját használatra való termelés megszüntetett. Hasonlóan azon kedvezmény is, hogy a felnőtt családtagok részére fejenkint 10 kiló dohány megváltható legyen. Az, a ki valamit visszatart a dohánytermésből, büntetése minden 500 km. után 80 kr. fogyasztási illeték kétszeresétől négyszereséig terjedhet, s a termelő elveszti engedélyét, ha arról tudomása volt. (Törv. 1. §.)

A dohányt csak arra alkalmas, száraz, könnyen éghető anyagot szolgáltató, könnyen felmérhető és megközelithető területen lehet termelni, és könnyen elzárható szárító pajta és simító helyiség létele kimutattatik. Többen együtt is felállithatják. (2. §.)

Dohányt legkésőbb jun. 30-ig szabad kiültetni, — a termelő köteles a dohányvirágot s a már meg nem érhető leveleket letörni, s a kacshajtásokat törésig eltávolitani. (3. §.)

Dohány közt tiltott veteményeket termelők, a dohányt szabályellenesen kezelők, vagy a növényágyi plántákat jul. 5-ig meg nem semmisitők, vagy a jöved. kárára csalárdul csomózók, bálozók vagy gyártásra előnyösen nem használható anyagot termelők első sorban 5—50 frtig, ismétlésnél a termeléstőli eltiltással büntettetnek; — 10—100 frt pénzbüntetés alá esnek, kik idegen engedély felhasználásával vagy a termésből kizárt területen termelnek, mi ellen a pénzügyminiszterhez 15 nap alatt felebbezhetni. (4. §.)

A termelési engedély csak legalább 1 kat. hold területre adatik. (5. §.)

Termelési engedély mellett szabad e célra dohány-palántákat előkészitett ágyakban nevelni, s a felesleget más jogosultnak átengedni. Dohányt nem termelők is kaphatnak engedélyt a beváltó felügyelőségtől elárusitás végett palántákat növeszteni. (6. §.)

A termelési engedélyilleték holdankint 2 frt, félhold után 1 frt, palánta-nevelésre szinte 2 frt. (9. §.)

Az anya- s csúcslevelek leszedése után a dohánytőkék legfeljebb okt. hó 15-éig eltávolitandók; kivételesen a pénzügyminiszter téli legeltetésre külön engedélyt adhat; ugy a sarju levelek leszedésére is olyanoknak, kiknél csempészet, vagy rossz kezelés esete még elő nem fordult. (14. §.)

A termelőnek nem szabad bármily csekély mennyiséget terméséből másnak átengedni, és a ki átenged, vagy egész termését beváltás végett a jövedéki raktárba nem szállitja, vagy január végéig a dohánykiviteli kereskedőnek át nem adja, vagy ellenzárral el nem látott raktárába be nem rakatja, vagy következő okt. hó végéig külföldre nem szállitja, engedély mindenkorrai elvesztésén felül minden 500 gm. után 80 kr. fogyasztási illeték és a fogyasztási illeték kétszeresétől négyszereséig büntettetik; azonfelül az emlitett kivitelre szánt dohány át nem adása vagy ki nem szállitása miatt métermázsánkint 2 frt pénzbüntetéssel büntettetik. (15. §.)

A termelő az egész termés beszállitásáért feles kertészeivel egyetemlegesen felelős, utóbbiak a dohányjövedéki kihágás miatt elmarasztaltatván, a termelő által a szolgálatból azonnal vagy legkésőbb ujévkor elbocsátandók. (16. §.)

Vendéglősök, korcsmárosok, kávésok s más nyilvános helyek tulajdonosai, ugy a hajós kapitányok is 50—500 frtig terjedhető pénzbüntetés terhe alatt felelősek azért, hogy üzlethelyiségeikben, hajóikon bárki által idegen származásu dohány s ily gyártmány ne árultassék. Ismétlés esetén azonfelül 1 hóig terjedhető elzárással (fogsággal) büntetendők. (24. §.)

50—1000 frtig terjedhető pénzbüntetés terhe alatt tiltva van mások részére dohányt és szivarkákat iparszerűleg dijazásért feldolgozni, s erre szolgáló gépeket, szerszámokat engedély nélkül birlalni vagy késziteni, a kincstári csomagolásra, felszerelésre szivarkák készitésére használt nyomtatványokat, hüvelyeket utánozni, vagy ilyeket külföldről behozni, árulni s felhasználni. (27—28. §.)

Hatóság elleni erőszak büntettét követi el és 3 évig terjedhető büntetéssel büntetendő, ki a termelés, kezelés s elárusitás ellenőrzésével megbizott pénzügyi vagy más hatósági közeget kirendeltet, a törvény s hatósági meghagyások végrehajtásában erőszak vagy veszélyes fenyegetések által megakadályozza, vagy valamire kényszeriti, vagy hivatalos eljárásában bántalmazza. Ugyanez alkalmazandó az ezen közegek védelmére kirendelt vagy megjelent személyek bántalmazására nézve is. (13. §.)

Kereskedelmi ügy.

Vagyonosodásunk, jólétünk, szellemi emelkedésünk lényeges tényezőjét a kereskedésben találhatni fel, mert annak kifejlettsége maga után vonja a földmivelés, ipar és gazdászat felvirágzását is, és e három kapcsolatban van egymással, mert a kereskedők a földmivelőknek különböző terményeit vásárolják meg s igy kelendőséget szereznek a termesztményeknek. — E célból szükségesnek tartottam a kereskedelmi törvénynek a földbirtokot érintő részét rövid vázlatban előadni, mely irányadóul szolgáland a kereskedőkkel kötendő ügyletekbeni eljárásnál.

Kereskedelmi ügylet tárgya minden ingó dolognak továbbadási vagy feldolgozási célból való vétele. A ki kereskedelmi ügyletekkel nem foglalkozik is, mint földbirtokosok, hivatalnokok stb., de ily ügyletet köt, a kereskedelmi ügylet alapján perbe fogható. Lehet az ügylet egyik szerződő félre kereskedelmi ügylet, a nélkül, hogy a másikra is az lenne, és mégis mind a kettő kereskedelmi ügylet alapján perelhető be, kivévén, midőn az egyik félre a kereskedelmi, a másik félre a polgári törvények szabályai alkalmazandók, a mikor azon fél leend kötelezve a kereskedelmi törvény szerint, a kire azon ügylet kereskedelmi ügyletet képez.

Ezen ügyletek meghatározásából önként következik a kereskedői és nem kereskedői ügylet közötti különbség. A kereskedői ügylet lényege a kereskedői forgalom anyagának beszerzésén és eladásán alapszik. A nem kereskedői ügylet tárgya pedig a terménynek közönséges eladása, vagy a tárgy értékének átváltoztatása. A kereskedelmi ügylet célja a forgalomból várható nyereség, a nem kereskedői ügylet célja pedig a termény értékesitése.

Csak azon ügylet tartozik a kereskedelmi birósághoz, mely ügylet alperes irányában kereskedelmi ügyletet képez.

Ha a terményszállitási szerződésben a szállitás nem egyedül a szállitó földbirtokos termésére lévén szoritva, az terményt tovább szállitás végett mástól is szerzett, ennek folytán ezen eladási és szállitási ügylet a nem kereskedő földbirtokos irányában is kereskedelmi ügyletet képez. (1876. aug. 29. 15323. sz. a. sem. t. hat.)

Ha a földbirtokos kész hordókat és pince-eszközöket a kádár-

mestertől vette, a nélkül, hogy azt továbbadási szándékból vette, ez önmagában kereskedelmi ügyletet nem képez. (1876. okt. 11. 16803. sz. a. sem. hat.)

Kötbér fejében bármily nagy összeget is lehet kikötni, és a kötelezettségnek a kitüzött naponi nem teljesitése esetében követelni lehet, kivévén, ha a mulasztás valamely baleset (árviz, tűz, betegség) miatt történt.

Foglaló. Előpénz, mely a szerződés megkötésének valóságára szolgál, a fizetni kötelezett összegbe számittatik, azt azonban elveszti az, a kinek vétkessége miatt a szerződés nem teljesithető. A szerződéstől visszalépő fél azt elveszti.

Irásbeli szerződésnél elegendő, ha azt maga a fél irta alá, tanuk nem szükségesek, kivévén, ha a fél irni nem tud. Ha valamely árunak megvétel végett az ajánlatot tevő az ügylet megkötésére két heti határidőt tüzött ki, s a másik fél azt elfogadta, ez a két hét letelte előtt az árukat el nem adhatja. Ha az ajánlattevő a szerződéstől visszalép, a másik félnek nem csak kártéritést, hanem az árkülönbözetet is megtériteni köteles. (1877. okt. 10. 729. sz. a. Cur. hat.)

Ha a szerződésben az áruk faja és minősége kitéve nincs, az eladó középfaju és minőségü árukat köteles szolgáltatni. A kereskedelmi ügylet azon a helyen teljesitendő, a melyet a felek teljesités helyéül kitüztek, ellenkezőleg ott teljesitendő, a hol a kötelezettnek a szerződés megkötésekor kereskedelmi telepe, illetőleg lakása volt.

Vétel.

A vétel megkötöttnek tekintendő, ha a felek nem csak a vétel tárgyára, hanem az árra nézve is megegyeztek,[1]) mert a vételt az egyesség állapitja meg. 336. §.

Az ajánlattétel még nem képez vételt. A vételárnak tisztán készpénzből kell állani. Ha pénzfizetés mellett más áruból is áll a vétel, p. o. ha 100 frt vételárból 50 frt készpénzben, 50 frt pedig más áruban fizetendő, az tiszta vételnek nem tekintetik. 338. §.

A vételár súly szerint számitandó, az áruknak a valódi (netto) sulya veendő a göngysuly leszámitásával, p. o. hordóban szállitott kávénál a hordó sulya levonatik, s csak annyi súly számittatik, a mennyit a kávé magában nyom. 340. §.

Az átadással, különösen a méréssel és mérlegeléssel járó költségeket az eladó, az átvétellel járó költségeket pedig a vevő köteles fizetni, kivévén ha másképen egyeztek meg. 341. §.

---

[1]) Az áru-vétel keresk. törvény értelmében megkötöttnek csak akkor tekintethetvén, ha nemcsak a vétel tárgyára, hanem az árra nézve is megegyezés jött létre, — ha utóbbi kétségbe vonatik, az eladó tartozik bizonyitani, hogy az általa követelt árra nézve megegyezés történt légyen. 1880. okt. 6. 511. sz. a. legf. it.

Ha a piaci vagy tőzsdei ár köttetett ki vételárul, a teljesités helyén és idején jegyzett középár értendő, ha csak más megállapodás nem történt, p. o. ha a buza piaci ára 10 frt, a legutóbbi 11 frt. A középár 10 frt leend. [1])

Az átadás megtörténtéig, ha a vevő nem késedelmes, az eladó a dolgot a rendes kereskedő gondosságával megőrizni tartozik, de költségeit követelheti. 342. §.

Más helyről küldendő árunak átküldése iránt a vevő nem intézkedvén, az eladó a rendes kereskedői gondossággali intézkedésre s különösen a fuvaros személy kijelölésére felhatalmazottnak tekintetik. 343. §.

És az átadás időpontjától kezdve az árut ért veszélyt a vevő viseli; de ha az eladó sürgős ok nélkül vevőtől nyert utasitástól eltért, a kárért felelős. A fuvarozás közben az árut ért veszély az eladót csak akkor terheli, ha reá nézve a fuvarozás helye teljesités helyéül szolgál, vagyis az árunak ott kell átadatni. A fuvarozási kiadások és költségeknek az eladó általi elvállalásából meg nem következik, hogy reá nézve a fuvarozás helye teljesités, illetőleg átadás helyéül tekintessék. 344. §.

A vevő a vételárt az átvételkor kifizetni köteles, kivévén, ha a helyi szokás szerint a fizetés nem mindjárt szokott teljesittetni.[2]) 345. §.

A törvényes kellékeknek vagy a szerződésnek megfelelő árut a vevő átvenni köteles, és pedig más megállapodás vagy helyi szokás hiányában azonnal.

A vétel különböző nemei: megtekintésre vagy mustra szerinti vétel eseteiben az áru elfogadottnak tekintetik, ha a megtekintés vagy a mustra átadása után a kikötött vagy a szokásos határidő alatt, vagy az eladó felszólitására a vevő azonnal nem nyilatkozik, ellenkezőleg a vétel megkötöttnek nem tekintetik. [3]) Ha a szabad visszalépés

---

[1]) Az árkülönbözet meghatározásánál mérvadó nem lehet, hogy valaki hasonló áru után mennyit igért, hanem a piaci vagy tőzsdei árral biró áruknál csak azon különbözet állapitandó meg, mely a teljesités helyén és idejében a szerződési, és piaci vagy tőzsdei ár között mutatkozik. 1879. február 5. 48 sz. a. Cur. hat.

Az árkülönbözet a nélkül, hogy a késedelmes eladó által át nem adott áru helyett másnak tényleges beszerzése igazoltatnék, csak oly áruknál követelhető, melyek piaci vagy tőzsdei árral birnak. Ilyenek közé a faáruk nem tartoznak. 18ℓ0. szept. 15. 567. sz. a. legf. it. hat.

[2]) Az áru eladója által nem igazoltatván, hogy az általa szállitott termény minősége tekintetéből a szerződésnek eleget tett volna: a vevőnek arra fektetett jogalapja, hogy a szállitott termény a kikötött kellékeknek meg nem felelt s igy annak átvételét megtagadni jogositva volt, — megdönthetetlenül fenállónak tekintendő.

Ily helyzetben vevőnek jogában állván az ügylettől elállani, az eladónak ezentuli szállitási készsége figyelembe nem vételhetik, — és a kapott előleg visszatartására jogcime nem lévén, annak visszafizetésére kötelezendő. 1879. okt. 6. 742. sz. a. legf. it. hat.

Ha a vevő a vett árut minőség tekintetében nem kifogásolja, ez által megnyugvását bizonyitja. 1876. szept. 7. 7429. sz. legf. it.

[3]) Azon körülmény, hogy az eladás mustra szerint történt, nem zárja ki annak lehetőségét és bizonyitását, hogy az áru minőségére nézve felek között valamely különös megállapodás jött létre. 188?. 6?1. sz. Cur. hat.

feltétele alatt köttetett a szerződés, a visszalépést 3 nap alatt ki kell jelenteni, és ekkor a vevő az árut átvenni, az eladó pedig átadni nem tartozik; de ha a vevő átvette, az átvett tárgyat, az eladó pedig a vételárt köteles visszaadni, s ha rosszabb állapotban adatnék vissza, a vevő kártérítéssel tartozik, [1]) de nem az, a ki a vevőtől jóhiszemüleg szerezte.

A más helyről küldött ugy a próbára, vagy mustra szerint vett árukat, a mennyire az üzleti kezelés szerint lehetséges, azonnal megvizsgálni, és ha azok a törvényes kellékeknek vagy a szerződésnek meg nem felelnek, a vevőt azonnal értesiteni köteles, mit, ha elmulaszt, az áru nem kifogásoltnak tekintetik, feltéve, hogy a rendes kezelés szerint az azonnali megvizsgáláskor felismerhető hiányok nem forognak fenn; azonban a később felfedezett hiányoknál a felfedezés után az eladót azonnal értesiteni kell, ellenkezőleg az áruk nem kifogásoltnak tekintetnek. 346. §.

Csalás esetében ezen ügyre a 349. §. szabályai nem alkalmazhatók. 350. §.

Más helyről küldött áru elleni kifogás esetében, azt a vevő egyszerüen vissza nem küldheti, hanem az eladó rendelkezése alá bocsátásával annak megőrzéséről egyelőre gondoskodni tartozik. A vevő az átvételkor, vagy később felmerült hiányokat szakértői szemle utján megállapittathatja; de ezt az eladó is követelheti, hogy a vevő a felmerült kifogásairól őt értesitse. [2])

A romlásnak kitett áruknál, és veszélylyel járó halasztás esetében a tőzsde árral biró árut a vevő szabad kézből, különben hites személy közbejöttével nyilvános árverés utján eladathatja, az eladást azonban a kitűzött határnap vagy határidő eltelte után azonnal köteles eszközölni, különben az áru a vevő rovására történtnek nem tekintetik. Erről az eladó eladás után azonnal értesitendő. [3]) 347. §.

A kikötött vagy törvényi kellékeknek meg nem felelő áru iránti ügylettől a vevő elállhat, vagy a vételár leszállitását és kártéritést is követelhet. 348. §.

---

[1]) Későbbi szállitásból eredő kártéritési igényről lemondottnak tekintendő az oly vevő, ki a habár feltételül kikötött szállitási határidő után érkezett tárgyat észrevétel nélkül átvette és annak árát kifizette. 1881. 800. sz. a Cur. hat.

[2]) Az eladónak azon joga, hogy az át nem vett árut, a vevő veszélyére eladhassa, nem terjed ki oda, hogy az árut piaci áron megtarthassa. 1882. máj. 23. 9. sz.

Ha valaki csalásra állapitott követelési joggal kérkedik, felhivási keresetnek addig nincs helye, mig a feljelentett csalás felett az illetékes büntető biróság jogérvényesen nem határozott. 1879. jan. 20. 890. sz. a. legf. it. hat.

[3]) A keresk. t. 351—352. §. eseteiben az eladónak engedett azon jog gyakorlata, hogy az árut szabad kézből nyilvános árverésen eladhassa, nem feltételeztetik attól, hogy az áru romlásnak legyen kitéve, vagy hogy a halasztás veszélylyel járjon, ezen feltétel csak a vevő által átvett árukra vonatkozván.

Az, a ki a 351—352. §§. értelmében kártéritést követel, erről a másik felet azonnal értesiteni, s ha az ügylet természete megengedi, az utólagos teljesitésre kellő időt engedni tartozik. 1880. ápr. 13. 241. sz. a. legf. it. hat.

De azon kifogással, hogy az áru a kikötött vagy törvényes kellékeknek meg nem felel, csak akkor élhet, ha a hiányokat hat hó alatt felfedezte, és arról az eladót hat hó alatt értesitette. A hiányokra alapitott kereseti jog hat hó alatt elévül, kivévén, ha a kereskedelmi szokás hat hónál rövidebb, vagy a felek rövidebb vagy hosszabb határidőt állapitottak meg. (349. §.) Vagy ha az átküldéskor teendő azonnali megvizsgáláskor a küldött áru hiányossága a rendes üzleti kezelés szerint felismerhető nem volt. [1]) Vagy ha az áru természetéből annak minősége csak később derülhet ki. [2])

Csalás esetében ezen szabályok sem alkalmazhatók. 350. §.

Ha a vevő az áru átvételével késik, azt az eladó vagy a közraktárba, vagy magán személynél leteheti, vagy eladhatja, s kártéritést követelhet, de csak akkor, ha a letételről vagy az eladásról a vevőt azonnal értesitette. 351. §.

És ha a vevő a vételár kifizetésével késik, és az áru még át nem adatott, az eladó a szerződéstől elállhat, vagy azt eladhatja (347. §.), és kártéritést követelhet. 352. §. [3])

Ha pedig az eladó késik az átadással, a fentebbi jogok a vevőt is illetik. — És ha kártéritést követel, ennek tárgyát a szerződés és piaci, illetve a tőzsdei ár közötti különbözet képezi, de igazolható nagyobb kárt is követelhet. 353—356. §. [4])

A teljesités helyett kártéritést követelő, vagy a szerződéstől elállani kivánó fél másik felét azonnal értesiteni, s ennek, ha az ügylet természete engedi, az utólagos teljesitésre határidőt engedni köteles. 354. §.

Ha a szállitásra bizonyos határnap vagy határidő köttetett ki, az átadásra, átvételre, késedelemre a 352—353. §-ban foglalt szabályok állanak. 355. §.

Ha a vétlen szerződő fél választási jogával már élt, s jogának mi módoni gyakorlatát kijelentette, ettől már vissza nem léphet és

---

[1]) Ha a vevő az átvételt a kikötött időben és helyen nem teljesitette, az eladó jogositva van a kikötött határidő elteltével az árut az **1875**: **15.** t.-c. 361—352. §§. értelmében beraktározni, és nyilvános árverésen eladatni a vevő költségére és veszélyére, de azon időre míg az áru az átvételre kikötött határidő elteltéig, vagyis a beraktározás napjáig az eladó birtokán saját felügyelete alatt volt, neki gondozási és felügyeleti dij nem jár. **1882**. **aug. 29.** 1784. sz. a. Cur. hat.

[2]) Az árumennyiség kifogásolásának jogosultságára befolyással nem lehet az, hogy az áru hiányosságáról a törvény rendelte **6** hó alatt értesités elmulasztatott, midőn az átküldéskor teendő azonnali megvizsgáláskor, a küldött áru hiányossága a rendes üzleti kezelés szerint felismerhető nem volt. 1880. ápr. 11. 163. sz. legf. it. hat.

[3]) A magkereskedő, ki vetésre nem alkalmas, meddő magot adott el, a vevő irányában a termelés meghiusulása miatt elmaradt haszon megtéritésére kötelezendő akkor is, ha e részben kifejezetten szavatosságot nem vállal, sem roszhiszemüleg nem járt el. 1885. máj. 12. 8561. sz. a. Cur. hat.

[4]) Halasztható határidőhöz kötött ügyleteknél (Nichtfixgeschäfte) a teljesitésre utólagos határidőt engedni kell, azonban a késedelmes fél kérni tartozik azt. 1886. jog. 36. sz.

jogát csak ugy gyakorolhatja, a mint kijelentette. [1]) Azonban a szerződés teljesitéséhez ragaszkodó fél a másikat értesiteni köteles, különben a későbbi teljesitést nem követelheti. 355. §. [2])

Ha a teljesités (352., 353., 355. §§.) mind a két fél között felosztható, a felek egyike csak a szerződés nem teljesitett részére léphet vissza. 358. §. [3])

Határidő meg nem állapitása esetében az eladó a körülményekhez mért idő után a vevőt nyilatkozatra szólithatja fel, és ha ez azonnal nem nyilatkozik, az eladó kötelezettsége megszünik. 361. §.

Ha a vevő a mustrát vagy próbát fel nem mutathatja, a vétel mustra vagy próbaszerünek vélelmeztetik. 363. §.

Szabad visszalépés mellett kötött vétel felbontó feltétel alatt kötöttnek tekintetik. 364. §.

Az azonnali visszaküldésnél az eladó kárának megtéritését követelheti. [4])

Ha a megrendelésnek irásba foglalása köttetett ki, és ez nem jött létre, a kereskedő részére szállitott áru megrendeltnek nem tekinthető.

A vasutoni szállitásnál történt késedelem esetében a kárnak megtörténte és milyensége is igazolandó. [5])

Ha a szállitott árut a vasut a cimzett lakására szállitani nem köteles, és ha a cimzett az áru megérkezéséről értesittetett és nem

---

[1]) Ha a keresk. törvény 353. §. által engedett választási joggal a vétlen szerződő fél már élt, s kijelentette, hogy melyik jogát kivánja gyakorolni, választásától többé már vissza nem léphet. 1882. 695. sz. Cur. hat.

[2]) A próbára tett vételnél az áru el nem fogadása tekintetében szükséges nyilatkozat csak a k. t. 360. §-ában megjelölt esetekben tekintendő elkésettnek. 1886. ápr. 1. 109. sz. a. Cur. hat.

[3]) A terményt eladó fél az adásvevési szerződés teljesitését követelheti, habár a terményt a kijelölt helyre nem szállitotta is, azon esetben, midőn a termény átadására és együttesen a vétel-ár kifizetésére ama szállitási helytől más különböző hely lett kikötve, és a vevő a vételárt ki nem fizette. A k. t. 355. §. alkalmazást nem talál, midőn a szállitásra határozott időpont nem volt kikötve. 1879. szept. 30. 536. legf. it. hat.

A szállitás teljesitésére kitüzött határidő a k. t. 355. §. érintett ugynevezett fix határidőnek csak akkor tekinthető, ha a határidő a szerződés oly lényeges feltételét képezi, hogy a más időben történt teljesités a szerződési teljesitéstől lényegesen különbözik. Különben ezen megkülönböztetés nem döntő ott, hol a felek jogviszonyaikat szabályozván, azt az összeget megállapitották, melyet az egyik vagy a másik fél a szerződési feltételek meg nem tartása esetére igénybe vehet, ily esetben többet, mint a kikötött összeget egyik fél sem követelhet 1886. ápr. 19. 260. sz. a. Cur. hat.

[4]) A vevő azon cselekménye, hogy az árukat az eladónak azonnal visszaküldötte, csak arra jogositja fel az eladót, hogy a törvényellenes visszaküldésből származó kárának megtéritését követelhesse, de nem menti fel azon kötelezettségtől, hogy a vételi ügylet létrejöttének feltételei. s a kifogásolt áruk kellékeinek minősége iránt bizonyitást nyujtson. 1880. febr. 11. 211. sz. a. legf. it. hat.

[5]) Ha vasuton való szállitás esetében a kikötött szallitási idő meg nem tartása által okozott kárért bizonyos összeg állapittatott meg, ugy a szállitás elkésésén felül még a vasuti üzleti szabályok 70. §. értelmében az is igazolandó, hogy a késedelem által tényleg és milyen kár okoztatott 1885. okt. 29-3417. sz. a. Cur.

intézkedett, — akkor a vasut szabályai értelmében eljárni jogositva van.

Az eladó az árut hitelbe szállitani nem tartozik, ha a vételárt veszélyeztetve látja, vagyis ha a vevő üzleti viszonyaiból azt a meggyőződést meriti, hogy a vevőtől a vételárt megkaphatni kilátása nincs. [1])

Az áruk nem helyesen szállitásának kifejezése alatt az is értendő, hogy az áru megrendelés nélkül szállittatott. [2])

Csak a rendeletre szóló kötlevelek ruházhatók át.

A kötlevélben tett azon kikötés esetében, hogy ha az eladott gabona azon mennyiségben nem teremne, árkülönbözet megtéritésének helye nem leend — az, mi záradékba tétetett: hogy erről vevő bizonyos időpontban értesittetni fog, főfeltételnek vagy kötelezettségnek nem vehető. [3])

Ha a bukott kereskedő örököse a csőd kiegyenlitése után egyik hitelezővel egyességre lépett, és annak követelését olcsóbban adta át, ez az elengedésen felül a követelés behajthatósága iránt nem felelős.

A tőzsdebiróság.

A törvény a tőzsdei és piaci árral biró árukat egy kategoriába helyezi, mivel az ok, melynél fogva szabad kézből való eladás meg

[1]) A vevő anyagi viszonyainak időközben beállott roszra változása feljogositja az eladót arra, hogy az árunak hitelben való szállitását előbbi megállapodás dacára megtagadhassa. 1885. aug. 5. 516. sz. a. Cur. hat.

[2]) Azon kifejezés: „az áruk nem helyesen szállittattak“, nemcsak akkép értelmezhető, hogy az áruk nem a megrendelésnek megfelelőleg küldettek — hanem megengedhető azon értelmezés is: hogy a szállitás azért nyilvánittatott nem helyesen történtnek, mivel a szállitás megrendelés nélkül eszközöltetett. 1883. jun. 25. 522. sz. a. Cur. hat.

[3]) A kötlevélben foglalt azon megállapodás, „hogy a mennyiben az eladó birtokán annyi gabna nem teremne, mint a mennyit eladott (a miről a vevő bizonyos időpontban értesittetni fog), a netán hiányzó mennyiség után árkülönbözetet fizetni nem tartozik“, az árkülönbözet fizetésének kötelezettségét csak azon feltételhez köti, ha az eladó termését nem egészben szállitaná a vevőnek, mert az értesités mint zárjel alatti mellékmondat sem nyelvtani szabályok szerint, sem a használt kifejezéseknél fogva, második feltételnek vagy kötelezettségnek, annál kevésbé pedig egyedüli vagy főfeltételnek nem tekinthető és pedig már azért sem, mert szám szerinti mennyiségről értesités ki nem köttetett s igy a mennyiben kötelezettség rejlenék is ezen mellékmondatban, eladó annak már az által is megfelel, ha a vevőt a kitüzött határidőben csak átalánosságban értesitette arról, hogy annyi nem termett, mint a mennyi eladatott. Az értesités ezek szerint feltétel nem lévén, felperes csak az esetre követelhetne kártéritést, ha bebizonyitaná, hogy eladó a szállitandó volt mennyiségnek egy részét visszatartotta volna, miért is a kereset, mint nem ez alapra fektetett, már ez okból alaptalan. Az eladó ilyen esetben nem köteles bizonyitani, hogy tényleg mennyi termett birtokán, hanem elég ha bizonyitja, hogy elemi csapás folytán oly sulyos kárt szenvedett, hogy a reménylett termés nagy része megsemmisült; ennek ellenében vevő tartozik bizonyitani, hogy a termés oly mennyiséget tett, melyből az eladott gabnamennyiség kikerült volna, vagy hogy eladó az ő megröviditésével abból egy harmadiknak valamit eladott. 1885. 8249. sz. a. Cur. hat.

van engedve, a piaci árral biró árura ép ugy talál, mint a tőzsdei árral biró árura. [1])

Rendkivül nagy fontossággal bir a földbirtokosokra nézve a tőzsde mint termény-árupiac, mely a gazdászattal szoros összefüggésben áll, mert ennek árai adnak irányt a vétel és eladásoknál, és mert azok nagyobbrészt itt köttetnek.

Az ügyletek a tőzsdén kötött ügyleteknek csak akkor tekintetnek, ha a felek által személyesen vagy jogositott ügynök közvetitésével a tőzsdecsarnokban köttetnek. [2]) A tőzsdén történt üzletek szóbelileg vagy irásban köttetnek. A szóbelileg történt üzletekről is mindegyik szerződő fél kötlevelek kiállitását követelheti, melyek az üzlet megkötését követő hétköznap déli 12 óráig adandók ki.

A forgalom igényli, hogy az adás-vétel körül felmerült vitás kérdések gyorsan, a tőzsde választott birósága által döntessenek el. Szükséges tehát tudni, hogy mily ügyek tartoznak a tőzsdebiróság hatásköréhez. Ide tartoznak: a) a tőzsdén vagy gabonacsarnokokban kötött minden keresk. ügyletből eredt peres kérdések, habár az ügylet csak az egyik szerződő félre nézve képez is kereskedelmi ügyletet. Tehát ha az ügylet nem a tőzsdén köttetett önmagától, más kellékek hiányában — ide nem tartozik, és a tőzsdebiróság nem illetékes. A szerződésben a per tárgyának, a jogviszonynak, a melyre a választott biróság hatásköre kiterjed, tüzetesen kijelölve kell lenni. [3]) b) A kereskedők közt tőzsdén kivül kötött keresk. ügyletekből folyó vitáskérdések, ha azok magokat irásbelileg annak alávetették. c) Kereskedők és nem kereskedők között létrejött oly ügyletből felmerült peres kérdések, mely a keresk. törv. 258. és 259. §. értelmében csak az egyik félre nézve képez is kereskedelmi ügyletet, ha a felek magukat ezen kivételes biróságnak akár az ügylet megkötése alkalmával, akár ké-

---

[1]) A keresk. törvény 347. §. engedett azon jogot, hogy az áru. melynek tőzsdei ára van, szabad kézből eladható, azon árura is ki kell terjeszteni, melynek piaci ára van. 1888. junius 8. 496. sz. a. Cur. hat

[2]) A tőzsdebiróság hatásköre a viszonkeresetre nézve egyedül az 1881: LIX. t.-c. alapján meg nem állapitható. De meg nem állapitható a tőzsdebiróság hatásköre felperes ellenzése folytán a kötelező alapján sem, mert az ebben olvasható eme szavak: »Ich unterwerfe mich im Streitfalle dem Anspruche der Budapester Waaren- und Effecten-Börse ohne jeden Einwand und Appellationen«, nem tartalmaznak oly kifejezett alávetést, minőt az idézett törvény 24. §. 6. p. a tőzsde mint választott birósági alávetéshez megkiván. 1887. okt. 13. 1024. sz. a. Cur. hat.

A tőzsdén vagy a gabonacsarnokban kötött ügyleteknek az 1881: 59. t.-c. 94. §-ának a) pontja értelmében csak azok tekinthetők, melyek ott egyszerre jelenlévők között jöttek létre, nem pedig azok is, melyeket az egyik fél a másik távollévő fél utasitása következtében a tőzsdén kötött. 1883. nov. 12. 935. sz. a. kir. tábl. hat.

Ha a tőzsdebiróság illetékessége külön kikötve nem lett, annak illetősége a viszonkeresetre ki nem terjed. 1887. máj. 17. 476. sz. a. Cur. hat.

A tőzsdebiróság nincs jogositva a keresetet hivatalból visszautasitani, ha arra már tárgyalást rendelt, s ha alperes a birói illetékesség ellen kifogást nem tett, feltéve, hogy a kereseti ügy azok közé, melyekre nézve a rendes birói illetékességtől eltérésnek helye nincs, nem tartozik. 1883. május 1. 1854. sz. a. kir. t hat.

sőbb irásban kifejezetten alávetették. Tehát ha a felek az áru- és értéktőzsdét kötötték ki, a tőzsde választott birósága leend illetékes. [1])

A tőzsdeügynök által kötött ügylet kereskedelmi ügyletet képez. [2]) Gazdasági gépek vásárlásaiból eredő peres kérdések ide nem tartoznak. [3]) Ugy a zsákok visszatartásából eredő igény sem. [4])

A polgári biróságok által már érdemlegesen elintézett vagy előttük folyamatban lévő ügyekben a tőzsdebiróság el nem járhat. Ennél a felek magukat ügyvéd s megbizott által is képviseltethetik, de azért szükség esetében a biróság a feleket személyes megjelenésre is megidézheti.

A birói illetőség elleni kifogás megtehetésére a biróság a feleket figyelmeztetni köteles s ha az illetőség meg nem állapittatott, a felperes 3 nap alatt felfolyamodással élhet.

A tőzsdebiróság eljárásában a perr. szabályait tartozik követni, — az okiratokat bizonyitékul elfogadhatja, tanukat alkalmazhat, esküt — a birói hatáskör kérdésének (illetőség) kivételével — megitélheti. [5]) Kézbesitést, tanukihallgatást, szakértői véleményt, eskületételt eszközölhet.

A tőzsdebiróság választott birósága a bizonyitékok mérlegelésénél s azok alkalmazásánál a polg. törv. rendtartás szabályaihoz kötve nincs, a perbeli tényállás tisztába hozatala végett magukat az érdekelt feleket is megidézheti, s a tényállást kideritheti, de nincs joga

---

[1]) Az alatt, ha a felek a szerződésükben a vitás kérdések elintézése tekintetében az áru- és értéktőzsdének vetették magukat alá, a tőzsde választott biróságának kikötése értendő. 1888. máj. 25. 3395. kir. tábl. hat.

[2]) A tőzsdeügynök e minőségben mint az alkuszok keresk. ügyletek közvetitésével üzletszerüleg foglalkozván, kereskedőnek, s e minőségénél fogva az általa kötött ügylet keresk. ügyletnek tekintendő. 1886. február 13. 963. sz. a. semm. hat.

[3]) A szállitott áru (gép) nem lévén olyan áru, a melyet a vasut a cimzett lakására szállitani köteles lenne, ily esetben a vaspálya az üzl. szab. 59. §. 4. bekezdése szerint a szállitott tárgy megérkezéséről és arról, hogy átadásra az készen áll, irásban értesiteni köteles, és ha az áru átvétele iránt, de mindenesetre a cimzett értesitése után intézkedés nem tétetik, jogositva van az üzl. szab. 61. §. értelmében eljárni. 1886. márc. 9. 20. sz. a. Cur. hat.

[4]) 1885. aug. 17. 4412. sz. a. kir. t. hat. (Keresk. törv.) Nem a kötlevélből eredő áruszállitásra, melyre nézve szerződő felek magukat a tőzsde választott biróságának alávetették, — hanem attól függetlenül az önhatalmilag visszatartott zsákok kiadására irányzott kereset nem tartozik a tőzsdebiróság illetősége alá. 1888. augusztus 7. 3190. sz. a. kir. t. hat.

[5]) A tőzsdebiróság az 1881. 59. t.-c. 94. §. b)—e) pontjai esetében választott biróság természetével bir, a perr. a választott biróságról intézkedő 496. §. szerint pedig a szerződésnek, melyben a választott biróság kiköttetett, a per tárgyának, valamint minden jogviszonynak, melyre a választott biróság hatásköre kiterjed, tüzetesen kijelölve kell lennie; a választott biróság előtt érvényesiteni kivánt viszkeresetre tehát az 1881. évi 59. t.-c. 8. §-a, mely a rendes biróságok előtt inditott perekben alperes által érvényesiteni kivánt viszkeresetekről intézkedik, alkalmazást nem nyerhet. 1887. május 17. 476. szám alatt Cur. hat.

az alperes ellenbeszéde után, mely ellen alperes viszkeresetet is támasztott, egyszerüen félretenni.[1])

A határidő vétlen elmulasztása miatt, a kereset az akadály megszüntétől 3 nap, legkésőbben az elmulasztott határnaptól 3 hó alatt adható be.

Az itéletnek megsemmisitése a jogerőre emelkedés napjától számitandó 3 év alatt a rendes biróságnál külön keresettel kérhető. Perujitásnak nincs helye. Felfolyamodásnak az 1881 : 59. t.-c. 96. §. eseteiben van helye.

A biztositás és kielégitési végrehajtás elrendelése iránti kérvény a tőzsdebirósághoz adandó be, melyet azután annak elrendelése végett a tőzsdebiróság a rendes birósághoz áttenni köteles. Külföldi tőzsdebiróságok határozatai alapján a végrehajtás el nem rendelhető.[2])

Budapesti áru- és értéktőzsdei áruüzleti szokások.

Tőzsdei szokások (usance-ok) alatt az üzletkötés minden nemére vonatkozó szabályok értetnek, melyeket a különféle üzletkötéseknél, az előfordulható üzletviszonyok minden körülményeinél számba vesznek, hogy peres esetekben az érdekek gyorsan kiegyenlittethessenek. Ezen tőzsdei szokásokat a földbirtokosoknak is ismerni kell egyrészt azért, hogy magukra nézve is a védelem tekintetében tájékozva legyenek, másrészt azért, mert e szokások kiterjednek a terményárukra és ezek áraira is, és ez utóbbiak tekintetében a termelőnek okvetetlenül tájékozva kell lenni.

A tőzsdén történt üzletek szóbelileg vagy irásban köthetők, s a szóbelileg történt üzletekről is mindegyik szerződő fél kötlevél kiállitását követelheti, melyek az üzlet megkötését követő hétköznap déli 12 óráig cserélendők ki. Az ilyen kötlevélnek magában kell foglalnia:

1. az ügylet megkötésének helyét és idejét;
2. a vevőnek és az eladónak nevét vagy cégét s esetleg a közvetitőnek nevét;
3. a kötés tárgyát képező áru mennyiségének, nemének, minőségének és esetleg származásának (provenientia) megjelölését;
4. az árunak mennyiségi egységként meghatározott vételárát s a fizetés feltételeit;

---

[1]) A tőzsdebiróság az áruszállitási ügyletből felmerülő vitás kérdésekre nézve kiköttetvén: annak illetékessége a szállitmányozással kapcsolatos áru átrakodásból keletkezett peres kérdések elintézésére is kiterjedettnek teendő. 1886. máj. 9. 3123. sz. a. kir. tábl. hat.

[2]) Semmiséget képez, ha a tőzsdebiróság felperest a tárgyalás során módositott keresetének irásba teendő, ujbóli előterjesztésére utasitja. A tőzsdebiróságnak nincs joga az ellenbeszéd után módositott ellenkeresetet egyszerüen félretenni. s uj kereset beadását rendelni. 1889. jul. 15. 5168. sz. a. kir. táb. h.

[3]) A bécsi gabona- és liszttőzsde választott birósága az 1889: 59. t.-c. 1. §. e) pontjában emlitettt választott biróságok közé sorolható nem lévén, határozatai alapján a kielégitési végrehajtás el nem rendelhető. 1885. szept. 15. 36261. sz. a. kir. tábl. hat.

[4]) A tőzsdei titkári állás az ügyvédkedéssel össze nem fér. 1883. máj. 16. 145. sz. a. Cur. hat.

5. a szállitás, illetőleg az átvétel helyét s a teljesités idejét;
6. az esetleg adott foglaló elismerését;
7. az eladónak, illetőleg a vevőnek s esetleg a közvetitőnek aláirását.

A kötlevél kiállitásakor ovatosnak kell lenni az adás-vételi feltételek megállapitásánál, mely feltételek a tőzsdei szokásokban világosan kifejezett értelemmel birnak, ha azokat nem tudjuk, könnyen bajt és pert idézhetnek elő. A szokásos adás-vételi feltételek értelme a következők:

Ha a szállitandó áru mennyisége a szerződésben ezen hozzátétellel „körülbelől" (circa, mintegy) van megjelölve, az eladó jogositva van a megnevezett mennyiségnél 5%-al többet vagy kevesebbet szállitani. Ez esetben a szállitott többlet, illetőleg a nem szállitott kevesblet a szállításkor jegyzett napi ár szerint elszámolandó.

„Waggon-rakomány" alatt — közelebbi jelző nélkül — 100 métermázsa (100 kilogrammjával számitva), „kis waggon-rakomány" alatt pedig 50 métermázsa (100 kilogrammjával számitva) értendő.

Ha a kötlevélben ez áll: „a vasutnál, a hajónál, a raktárból stb. átveendő, illetőleg szállitandó", ez a vevőt arra kötelezi, hogy az árut a szerződésben megnevezett, vagy az eladó tetszése szerint megjelölendő helyiségnél saját költségén vegye át.

Viszont ezen kifejezés: „költségmentesen (franko) vasuthoz, hajóhoz, raktárhoz stb. az eladót arra kötelezi, hogy az árut költségmentesen szállitsa a szerződésben megnevezett, vagy a vevő tetszése szerint megjelölendő helyiségekhez, végre ezen kifejezés: „a hajóba vagy a waggonba berakva" azt jelenti, hogy az összes feladási költségeket — a berakodási dijat is beleértve — az eladó egymaga köteles viselni.

A szerződésbeli árura vonatkozó ezen kifejezés: „megszemlélt és jónak talált", az eladót fölmenti a vevő által megszemlélt áru minősége tekintetében a felelősség alól, kivévén a csalás esetét. Ha azonban az átvételnek nem kell azonnal megtörténnie, az eladó mindaddig, mig a vevőt az átvétel tekintetében késedelem nem terheli, az árut a rendes kereskedő gondosságával megőrizni tartozik.

Ha a vevő az általa „megszemlélt és jónak talált" áru tekintetében, ezen szerződésbeli kifejezés dacára, az eladót az áru minőségért és esetleges hibáiért felelőssé akarja tenni, ezt az ügylet megkötésekor, illetőleg a kötlevélben határozottan ki kell kötnie.

A „minőségi suly biztositás nélkül" kötött üzlet azt jelenti, hogy az ügyletnél a tőzsdei szokásoknak a minőségi sulyról szóló határozatai nem alkalmazhatók.

A kötéseknél bizonyos kifejezések szokásosak a szállitásnak határidejére nézve, igy p. o.:

„a hó elején": a hó 1-től bezárólag 9-ig terjedő időszak értetik:
„a hó első fele": azaz a hó 1-től bezárólag 15-ig terjedő időszak;
„a hó második fele": a hó 16-tól bezárólag a hó utolsó napjáig terjedő időszak értetik;
„a hó közepe" alatt: a hó 15-ike;
„a hó vége" alatt: a hó utolsó napja.

A „tavaszra“ szállitandó az eladott termény, — ez azt jelenti, hogy a termény március és április hóban szállitandó.

„Őszre“ kötött szállitás, a mennyiben a tőzsdeszokások egyes árucikkekre nézve egyébként nem rendelkeznek, szeptember és október hóban teljesitendő.

Oly szerződés, melyben a szállitás ideje e kifejezéssel: „a hajózási évad megnyilta után“ foglaltatik, az a hajózási évadnak a tőzsde tanácsa által évenként közhirré tett megnyiltától számitandó hat hét leforgása után teljesitendő.

Ha a szerződésben a szállitás „a vevő tetszése szerint“ köttetett ki, az árunak két nappal a vevő részéről történt felmondás után az átadásra készen kell állania.

A szállitásra vonatkozólag is bizonyos határozatok érvényesek. Igy nevezetesen „azonnal“ vagy „effectiv“ szállitásra eladott áru Budapesten legkésőbb az ügylet megkötését közvetlenül követő hétköznap délutáni 3 óráig a kikötött helyen, előleges szóbeli vagy irásbeli értesités mellett, átvétel végett bemutatandó. Az átvétel legkésőbb a következő hétköznapon reggeli 8 órakor megkezdendő. Budapesten kivül „azonnal vagy effective“ teljesitendő ügyletnél az áru az ügylet megkötésétől számitandó nyolc nap alatt, a vevő előleges irásbeli értesitése mellett szállitandó.

Ha a vevő a szerződés szerint köteles az áruhoz a szükséges göngyöletet, zsákot, hordót stb. adni, a szállitás a göngyölet vétele után nyolc nap alatt teljesitendő. A vevő a göngyöletet az ügylet megkötését követő hétköznapon, illetőleg az erre kikötött időn belül, tartozik elküldeni.

Ha az áru „megtekintésre“ Budapesten vétetett, a vevő köteles azt legfeljebb a kötést követő hétköznap déli 12 óráig az eladó által megjelölt helyen megszemlélni és annak átvétele iránt azonnal nyilatkozni; ellenkező esetben az eladónak jogában áll a szerződéstől elállni és a vevőtől az áru megtekintése céljából tett kiadásai megtéritését követelni.

Ha a szállitás felmondásra teljesitendő, az eladó van jogositva a felmondásra, mely ajánlott levél vagy a tőzsde titkári hivatala utján történik és abban pontosan megjelölendő: a kötésbeli áru szállitandó mennyisége, a nap, melyre átvétel végett a felmondás szól, a vételár, ugyszintén a hely, a hol az átadás teljesitendő lesz, végre a felmondás kelte.

A felmondás napja a felmondási időbe nem számittatik be, s a közbeeső vasárnapok és közönséges ünnepek a felmondási időt nem szakitják félbe. Vasárnapon és közönséges ünnepen nem lehet felmondani.

Ha felmondás nem történt, az eladó köteles a szállitási határidő utolsó hétköznapján reggeli 8 órakor a teljesités helyén a szállitandó áru egész mennyiségét átadásra készen tartani, nem Budapesten lakó szerződő felekre nézve, a mennyiben a kötlevélből kereskedelmi telepük ki nem tünik, telep gyanánt a budapesti áru- és értéktőzsde titkári hivatala tekintendő.

Az eladó a vevő kivánatára köteles a kész minőségben vagy

határidőre eladott árut az átvételt megelőző hétköznapon délután 3-tól 5 óráig a vevőnek bemutatni és neki megengedni, hogy az árut részletesen megszemlélhesse, s belőle egy kilogrammnyi, — repcemagolajnál és szesznél fél liternyi — ingyen mustrát vehessen.

Az átadás és átvétel a kötésben megállapitott teljesités napján reggeli 8 órakor megkezdendő és a közbeeső vasárnapok és közönséges ünnepek, ugyszintén elemi akadályok (esős napok stb.) kivételével, megszakitás nélkül folytatandó.

Ha az átvétel eső által késleltetnék vagy megszakittatnék, az ezáltal esetleg okozott fekbért mindegyik fél felerészben viseli.

Ha a szállitandó árumennyiség 500 métermázsát meg nem halad, az egész mennyiség egy nap alatt, ha ellenben nagyobb mennyiség szállitandó, naponként legalább 500 métermázsa adandó és veendő át, és ha az átvétel, illetőleg az átadás kellő időben megkezdetett, ha kell, ennek szakadatlan folytatásához és bevégzéséhez szükséges idő, a legközelebbi hétköznaptól fogva még a teljesitési határidőn túl is engedélyezendő.

Ha 500 mm.-nál nagyobb mennyiség szállitandó, az eladónak jogában áll az árut a teljesités helyén több helyiségben, de helyiségenként legalább 500 mm.-jával bemutatni. Az 500 mm.-nál kevesebb hátralékos mennyiség szintén külön helyen mutatható be átvétel végett.

Az átvétellel, illetőleg átadással járó munkakiadásokat — ide értve a mérési és felrakodási dijakat is — ha a kötés nem „költségmentesen“ történt, a gabonaneműeknél kétharmadrészben a vevő, egyharmadrészben az eladó viseli. Más terményeknél az eladó az árut saját költségén csupán a mérleghez földszintre tartozik állitani.

Az áru szállitása csupán annak tényleg megtörtént átadásával tekintetik teljesitettnek. Ehez képest a hajó- és vasuti értesitvények vagy fuvarlevelek átadása a szállitás teljesitésének igazolására nem elégséges, s az a tőzsdeszabályok értelmében csupán az árunak átvétel végetti bemutatásával tekintetik egyenlőnek.

Ha a vevő az árut az átadás helyéről (vasuttól, hajó- vagy raktárból) elviteti, kifogás nélkül átvettnek tekintetik és annak minősége ellen kifogás többé nem tehető, ép ugy a vevő által megtekintett és rendeletére a célból, hogy részére elküldessék vagy átadassék, félretett áru tényleg átvettnek tekintendő.

Az árunak a teljesitési helyre való fuvarozása közben erőhatalom következtében történt teljes vagy részbeni elpusztulása vagy károsulása, ha a fuvarozás az eladó veszélyére történt, a szerződést még akkor sem szünteti meg, ha a fuvarozási eszköz a szerződésben meg van nevezve. Az eladó tartozik a teljes vagy részben elpusztult vagy megsérült árut a teljesitési határidő alatt más szerződésszerü áruval pótolni s a vevő ezt tartozik átvenni; de ha a fuvarozás a vevő veszélyére történt s annak teljes vagy részleges tönkremenetele vagy megsérülése a fent jelzett módon áll be, az eladó nem köteles az árut mással pótolni.

A tőzsdei szokásokra vonatkozó általános határozatok is különös figyelmet érdemelnek:

A fizetés az áru átadásakor az áruszámla értelmében teljesitendő, azonban az eladó a csak részben átadott árumennyiségért is követelheti a megfelelő vételár azonnali kifizetését.

A váltóban adott foglaló, ha minden fentartás nélkül elfogadtatik, készpénzben teljesitett fizetés gyanánt tekintetik; ha azonban az ügylet felbontása esetében a foglaló visszaadandó, ez a foglalóul adott váltó visszaadása által történik.

Ha a vételár váltóval, kötelezőjegygyel vagy utalványnyal egyenlitendő ki, e kiegyenlités az áru átadása és az áruszámla bemutatása után haladéktalanul teljesitendő. Nagyobb mennyiségeknél, a melyek átadása több mint két napot vesz igénybe, az eladó a kiegyenlitést naponként követelheti és neki a naponként szállitott részletek vételárának megfelelő összegről szóló váltók, kötelezőjegyek vagy utalványok azonnal kiszolgáltatandók.

A vevő, ha az árut hitelben váltóra vette és arra oly költségeket forditott, melyeket az eladó tartozik viselni, ezek után 6%-os évi kamatot számithat.

Gyakran származnak félreértések abból, hogy az eladott áruk a vasut által nem továbbittatnak. Ezekre nézve a tőzsdei szokások azt rendelik, hogy ha valamely, költségmentesen a vasuthoz vagy a hajóhoz szállitandólag, vagy feladási vevény ellenében fizetendőleg eladott áru felvétele a fuvarozási vállalat által forgalmi akadályok folytán megtagadtatik, vagy ha az árufelvétel köztudomásulag korlátolva vagy beszüntetve van, az eladó a vevőtől a már készen tartott áru átvételét és kifizetését követelheti, és ha az átvétel s a kifizetés azonnal nem teljesittetik, az árut biztositás mellett, a vevő költségére és veszélyére valamely raktárba berakathatja. Ily esetben a vevő a vételárból csupán a vasuthoz, vagy a hajóhoz azon időben szokásos fuvarozási költségeket vonhatja le.

Az eladónak tudnia kell még azt is, hogy ha az áru valami feladási állomáson szállitandó, s az eladó által megállapodás szerint a vevőnek megküldetik, az áru súlya a fuvarozási vállalat hivatalos mérlegelési jegyével igazolandó, s ha az eladó ezen mérlegelést elmulasztja, az átvevőnek jogában áll a súlyt a lerakodási állomáson hivatalosan megállapitani. Ez esetben azonban a fuvarozási vállalat szabályzatai értelmében megengedett hiány természetes súlyapadásnak (beszáradásnak) tekintendő, melyet az eladó nem köteles megtériteni.

Ha az átvevő is elmulasztja a súlynak hivatalos megállapitását, a fuvarlevélbe beirt súly szolgál elszámolási alapul.

A késedelemből származó nehézségek a földbirtokosokra nézve igen lényegesek s igy az ezekre vonatkozó határozatok is főérdeküek.

Az átadás-, illetve átvételbeli késedelem legkésőbb az annak beálltát követő legközelebbi hétköznap délutáni 5 óráig óvással megállapitandó és ebben az óvásban világosan kijelentendő, hogy a késedelemnek következményei közül melyik valasztatik a késedelmes fél ellenében; nevezetesen a szerződéshez hű fél tetszése szerint:

a) követelheti a késedelmes féltől a szerződés teljesitését s a késedelemből eredő kár megtéritését:

b) a szerződéstől egyszerüen elállhat, mintha az meg sem köttetett volna;

c) a késedelmes fél rovására a szerződésbeli áru mennyiségét megvétetheti, illetőleg eladathatja, s attól a szerződési ár és a magasabb bevásárlási, illetőleg a csekélyebb eladási ár közti különbözetet, valamint egyéb igazolható kára és kiadásai megtéritését követelheti;

d) a késedelmes féltől, kényszervétel vagy eladás foganatositása nélkül, azon különbözet megtéritését követelheti, mely a teljesités helyén és idejekor a szerződési és az átlagos piaci, illetőleg a tőzsdei ár közt mutatkozik;

e) követelheti igazolható nagyobb kára vagy elmaradt nyeresége megtéritését.

A szerződéstől való elállás esetében a kapott foglaló és előleg haladék nélkül visszaadandó, de ha a szerződés több időszakban teljesitendő, a visszalépés nem hat ki sem a már teljesitett, sem a még le nem járt kötelezettségekre.

A kényszer-vétel és eladás — melyhez a szerződéshez hű félnek szintén joga van — legkésőbb az óvás napját követő legközelebbi hétköznap déli 12 óráig, Budapesten tőzsdei ügynök által, Budapesten kivül lehetőleg valamely hiteles személy közbenjöttével, de mindenesetre a létező napiárak tekintetbe vételével foganatositandó. Ha ez meg nem történik, akkor a kényszervétel vagy eladás, a késedelmes fél rovására történtnek nem tekintetik; s csupán a kártéritési igény marad épségben; az is csak akkor, ha az óvás kellő időben felvétetett.

A kényszervétel vagy eladás folytán a késedelmes fél javára mutatkozó fölösleg ez utóbbit illeti, s annak azonnal kiszolgáltatandó.

Ha késedelem esetében a szerződő felek egyike sem tett óvást, a szerződés érvénye a teljesités határnapjától számitott tizennégy napra hallgatag meghosszabbitottnak tekintetik; de ha ezen tizennégy nap alatt a szerződő felek egyike a másik ellen óvást tesz, csak a szerződési ár és a teljesitési határnapon létezett átlagos ár közti különbözet követelhető.

Ha azonban az előzőleg mondott megengedett idő lejárt, a nélkül, hogy a felek valamelyike óvást tett volna, az ügylet felbontottnak tekintendő és ennek alapján az adott foglaló vagy előleg visszakövetelésén kivül egyéb igény nem támasztható.

A határidő-üzletre vonatkozó különös határozatok a gazdára nézve a legfőbb fontosságuak, mivel a tőzsdei ügyletek formái közül a gazda üzletében ez a leggyakoribb. A határidő-üzletre vonatkozó különös határozatok oly kötlevelekre nyernek alkalmazást, melyek szerződésszerüleg meghatározott hónapban, vagy „tavaszra", vagy „őszre" meghatározott mennyiségben szállitandó gabnanemüekről, olajmagokról, hüvelyes veteményekről, szilváról és szilvaizről szólnak, feltéve, hogy a teljesitési hely Budapest.

Határidőre szóló kötlevelek gabonanemüeknél csak egyszer,

olajmagnál és hüvelyes veteményeknél csak ötszáz, szilvánál vagy szilvaiznél legalább egyszáz métermázsáról állithatók ki.

A szerződésben kikötött árumennyiség egyszerre mondandó fel, és a szállitási határidő bekövetkeztével az eladónak jogában áll az áru átvételét öt napra felmondani, azaz a felmondási idő öt napot tesz.

Maga az átadás és átvétel a felmondás ötödik napján reggel 8 órakor kezdendő meg.

A szállitandó áru, akár kiöntve (alla rinfussa), akár zsákokban adható át.

Ha az átvevő a neki zsákokban bemutatott árut az eladó zsákjaiban kivánja elszállitani, az eladó köteles ezt zsákonkint ötven krajcárnyi biztositék letétele mellett megengedni.

Ha a zsákok az átvétel befejezése után 48 óra alatt visszaküldetnek, zsákkölcsön-dij nem fizetendő.

De ha a zsákok csak később küldetnek vissza, az átvevő az átvétel megkezdésének napjától fogva a zsákok visszaküldéséig az eladónak a szokásos zsákkölcsöndijt megtériteni tartozik.

A zsákok visszaadása az átvevő költségére történik.

Ezen általános határozatok közlését azért tartottuk szükségesnek, hogy általuk a tőzsdei különös szokások magyarázatát és megértését is megkönnyithessük, s ezek után áttérünk az ugynevezett különös szokásokra, melyek az üzlet viszonyait minden egyes üzleti cikkre nézve külön állapitják meg.

Nevezetesen a gabnanemüekre nézve a következő tudnivalók szükségesek a tőzsdei ügyletek körül:

1. A gabnanemüek 100 kilogrammonkint, tiszta sulyban, zsák nélkül árultatnak, tehát a tőzsdei árucikkek is minden 100 kgra vonatkoznak, bele nem értve az árba a zsák árát épen ugy, mint a hogy a zsák sulya nem szerepel az eladások vagy vételek körül.

2. A minőségi suly hektoliterenkint értetik, azaz egy hektoliter gabonának sulya kilogrammokban fejeztetik ki, p. o. ha a buza egy hektoliterének sulya 75 kgr., akkor ez 75 kilogrammosnak mondatik.

3. Szállitható gabonának egészséges, száraz, kereskedelmi szokás szerint rostált utolsó aratásu termény tekintetik.

4. Nem szállitható az oly gabona, mely dohos-szagu, nem száraz, meleg, jelentékeny zsizsik-ette, s nincs ugy rostálva, mint ezt a kereskedelmi szokás megkivánja, továbbá oly közép- és usance-buza,[1])

	mely	a szemek	száma	szerint	több	mint	4 %
jobb minőségü buza	„	„	„	„	„	„	3 „
rozs	„	„	„	„	„	„	5 „
takarmányrépa	„	„	„	„	„	„	4 „
malátaárpa	»	„	„	„	„	„	3 „

keveréket (üszköt, rozsot, bükkönyt, [babot], konkolyt és idegen magfélét) tartalmaz, végre oly áru, melyben 3%-on felül találtatik csirás szem. Csirás szemek nem számitandók a keverékhez.

---

[1]) Az usance-buza értelme a 11. pontban van meghatározva.

5. Üszköshegyü buza sem szállitható a tőzsdei szokások értelmében. Nem szállithatók továbbá a kubanka-buza, a „fehér buza", valamint mindazon buzafajok, melyek a kereskedelemben kemény buza (blé dur) elnevezés alatt fordulnak elő.

6. Nem szállitható oly buza sem, mely a szemek száma szerint több, mint $^1/_2$%-nyi kubanka-buzát, keménybuzát (blé dur) vagy fehér-buzát tartalmaz. Ily vegyülék azonban nem számittatik a 4. pontban érintett keverékhez.

7. Oly rozs, mely több mint 3% buzakeveréket tartalmaz, szintén nem szállitható.

8. Oly zab, mely suly szerint teljes 3%-ig menő keveréket tartalmaz, minden értékmegtérités nélkül veendő át, de ha a keverék suly szerint

3%-on túl $3^1/_4$%-ig terjed, 0·5%-nyi,
ha $3^1/_4$%-on „ $3^1/_2$%-ig „ 1·5%-nyi értékmegtérités adandó.

Oly zab, mely suly szerint $3^1/_2$%-ot meghaladó keveréket tartalmaz, nem szállitható.

9. Cinquantin-kukorica csak akkor szállitható, ha ezen faj határozottan kiköttetett.

10. Cinquantin-kukorica más fajta kukoricát (tengerit) egyáltalában nem s legfeljebb 3%-nyi elfajzott cinquantin-tengerit tartalmazhat.

Ellenben más fajta kukorica szállitásánál a szemek száma szerint 8%-ig menő cinquantin-keverék meg van engedve.

11. Az usance-gabona legkisebb minőségi sulya

buzánál	hektoliterenkint	75	kilogrammot,
rozsnál	„	$69^2/_{10}$	„
takarmányárpánál	„	60	„
zabnál	„	$38^5/_{10}$	„

tesz. „Usance-buza" tehát olyan buza, melynek hektolitere legalább 75 kilogrammot nyom.

Az usance-gabona eladásánál a fönntebbi legkisebb minőségü sulyban 10 dekagrammig mutatkozó hiány a vevőt nem jogositja fel sem áru visszautasitására, sem értékmegtérités követelésére.

12. Ha a szállitott buza minőségi sulya nem felel meg a szerződésileg megállapitott, vagy a 11. pontban megszabott legkisebb minőségü sulynak, s ha nem usance-gabona adatott el, vagy az eladó nem vállalt felelősséget bizonyos meghatározott minőségi suly iránt, akkor a következő határozatok érvényesek.

1. Hektoliterenkint 70 dekagrammon felüli minőségi sulyhiánynál a vevő minden gabnanemüt visszautasithat.

2. Ha a hiány csak 70 dekagrammot vagy ennél kevesebbet tesz, az áru átveendő, és pedig:

a) oly buza, melynek minőségi sulyából hektoliterenkint 25 dekagrammnál nem több hiányzik, minden minőségi értékmegtérités nélkül veendő át. Ellenben oly buzánál, melynél a hiány hktliterenkint

25—36 dkg-ot (bezárólag) tesz. 100 kgr-ként 0·3%
36—50 „ „ „ 0·6%
51—60 „ „ „ 0·9%
61—71 „ „ „ 1·2%
téritendő meg a vevő részére.

Ha a bor, sör, szesz hordókban adatik el, a hordóknak a mértékhitelesitő hivatal által hitelesitve (köbözve) s tartalmát az uj mérték szerint kitüntető bélyeggel kell ellátva lenni. Kivétetnek a külföldről behozott és eredeti edényekben eladottak. 1874: 8. t.-c. 13. §. Töltött hitelesitetlen hordók a fogyasztási adóhivatalon át se ki, se be nem bocsáthatók, a szállitmányok letartóztatandók, s a szolgabirónak bejelentendők. Vasuti, gőz és más hajóállományokon ilyen szállitmányokat felvenni nem szabad.

A mértékek ellenőrzésével megbizott közegek kötelesek a vasutakra hozott szabályellenes szállitmányokat letartóztatni és megbirságolni. A birság minden 60 centimétert meg nem haladó hordó után 1 frt, 60 centiméternél hosszabb és 100 centm. meg nem haladó dongáju hordók után 2 frt 50 kr., 100 centm. meghaladóknál 5 frt, ismétlés esetében kétszeres, huszszoros büntetés.

A birság lefizetése után a hordók tovább szállithatók, a birságról kiállitott nyugta 8 napig érvényes, kivévén, ha a szállitás tovább tartana, 8 napon túl ujra letartóztatandó és megbirságolandó. 1876. 25734. földm., ip. és keresk. m. r.

A mértékhitelesitő dijakat a törvényhatóság állapitja meg. 1874. 13417. földm., ip. és keresk. m. r. 10. §.

Mérték és sulyrendszer.

A mérték és sulyrendszer alatt a tárgyaknak a forgalomban meghatározott mennyisége és a térek hosszaságának és mennyiségének meghatározása értetik.

Hazánkban az egységes mérték, vagyis a francia méterrendszer létezik. A mértékek többfélék és pedig: 1. Hosszmérték, melylyel a terület egyenes vonala méretik. 2. Térmérték, melylyel valamely tér felületének hossza és szélessége méretik meg. 3. Köbmérték, melylyel a szabályos alaku testek, p. o. épületfát köbtartalma közvetlenül méretik. A köbmérték ismét háromféle, u. m. a) famérték, melylyel a tüzi fát mérik, b) gabonamérték, melylyel mindennemü száraz anyagok, gabona vagy darabos tárgyak méretnek meg, c) folyadékmérték, melylyel mindennemü folyadékok méretnek, ez utóbbi kettő ürmértéknek is neveztetik. Sulymérték, melylyel a tárgyak nehézsége, illetve sulya méretik.

A hosszmérték.

A hosszmértéket, melylyel a távolságok, hosszuságok, öl, láb, hüvely és röffel mérettek, az uj métermérték váltotta fel, e szerint

minden méter tiz egyenlő részre van osztva, nem pedig 6 és 12 részre, mint eddig volt. A távolságok eddig mértföldek a parányi hosszuság vonala szerint voltak számitva, most pedig a távolságokat méter, a parányi hosszuságokat milliaméterrel mérjük.

A méter majdnem csak fele az ölnek, azaz 38 régi hüvely hosszu, vagyis két hüvelylyel hosszabb, mint a mostani fél öl, a rőf-höz hasonlitva pedig $^{5}/_{4}$ rőf például a posztót, vásznat stb. mérjük, a 7 méter épen 9 régi rőföt tartalmaz.

A térmértéket eddig mi négyszöges ölekkel mértük, most pedig szinte méterrel mérjük, mely tized részekre osztva következő elnevezés alatt fordulnak elő, egy méter annyi, mint száz centiméter, (ezer) milliméter.

A köb vagy négyszög mértékek szinte ugy számitatnak, mint a hossz- vagy négyszög mértékek és pedig: méter, deciméter, centiméter, milliméter, (decaster, hectaster, kiloster), ezek a föld területeknél használtatnak.

Köbmértékkel méretnek épitésnél a munka, épületfa, fa, kő, tégla. Egy méter (öl) tüzifa tehát egy oly köbmérték, vagyis oly rakás, melynek magassága, szélessége és hossza egy-egy méter (öl.)

Űrmértékek.

Az ürmérték oly eszköz, melynek ürege bizonyos meghatározott mennyiséget tartalmaz.

Az ürmértékkel a folyadékokat és a gabonanemeket mérjük.

A folyadékokat eddig akóval, pinttel, itcével mértük, most pedig hektoliterrel, literrel, deciliterrel, centiliterrel mérjük.

Egy hektoliterben van 100 liter, egy literben 10 deciliter, egy deciliterben van 10 centiliter.

Egy hektoliter annyi, mint $1^{3}/_{4}$ akó, vagyis 64 itce. Egy liter annyi, mint $^{4}/_{5}$ része az itcének, $^{8}/_{10}$ része a pintnek, egy deciliter annyi, mint a liter $^{1}/_{10}$ része, egy centiliter annyi, mint a liter 100-ad része, 5 liter tesz 7 itcét, 9 centiliter tesz fél verdungot.

Sulymérték.

A sulyokat eddig mázsával, fonttal, lattal mértük, most métermázsával, kilóval, grammal, dekagrammal, hektogrammal mérjük.

Egy métermázsában van 100 kiló, vagyis 175 bécsi font. Egy kilóban van ($1^{3}/_{4}$ font) 10 gramm, egy grammban van 10 dekagramm. Egy dekagrammban van 10 hektogramm, vagyis egy métermázsában

van 1000 gramm, egy dekagramm és $7^1/_2$ gramm annyi, mint 1 lat. 56 dekagramm tesz 1 fontot, 56 kilogramm tesz 1 régi mázsát.

Ezeken kivül van még más mérték is, t. i. m á r k a, vagyis két bécsi font, mely az ércek sulyának kitudására szolgál.

A márka kétféle: arany és ezüst.

Az arany márka 24 karat, mindenik karat 12 arany grán (szemer). Vegyitetlen tiszta arany 24 karatosnak neveztetik, 10 karatosnak pedig azon arany, a melyben 17 karat tiszta arany, 6 pedig más érc, 19 karat és 7 gránós arany az, a melyből egy márkában 19 karat és 7 grán tiszta arany, négy karat pedig más érc van.

Az ezüst márka felosztatik 16 latra, $284^8/_{10}$ gr., minden lat 18 ezüst gránra (szemerre). A tiszta ezüstöt, a melybe más érc vegyitve nincs, 16 latosnak, vagy próbásnak nevezik. 13 próbásnak pedig azt, a melybe 13 lat vagy $231^4/_{10}$ ezüst és 3 lat réz van.

Létezik még gyógyszertári font, mely 24 latot, jelenleg $409^2/_{10}$ grammot foglalt magában.

A gyógyszertári mértéknek alkatrészei voltak az uncia, drachma, scrupel és gyógyszertári gramm.

Egy fontban (fél kiló) tizenkét uncia volt.

Az unciában nyolc drachma, egy drachmában 3 scrupel, egy scrupelben 20 gyógyszertári gramm volt, most a gyógyszertárakban is a fentebbi sulymérték használandó.

A forgalomnak legnevezetesebb tárgya a pénz.

Forgalomban az osztrák érték létezik.

Az osztrák érték pénzláb szerint határoztatik meg.

A pénzláb alatt az ércpénzben benfoglalt tiszta arany, vagy ezüst sulyának törvényes meghatározását értjük.

A pénzláb kétféle: a r a n y-p é n z l á b és e z ü s t-p é n z l á b.

Az arany-pénzláb egy kölni márka $284^8/_{10}$ gramm, a melyből $23^2/_3$ karat finomságu 67 darab arany veretik.

Az ezüst pénzláb szerint egy kölni márka finom ezüstből 20 ezüst forint veretik, ezen pénzláb pengő (conventiós) pénzlábnak is neveztetik, ez volt ezelőtt egész Ausztriában bevéve.

Most a 45 frtos (vámfontos fél kilós) pénzláb divatozik, vagyis egy vámfontból (fél kiló) ezüstből 45 frtot vernek. Az 1857. január 24-én Bécsben kötött szerződés szerint a kölni márka helyett a vámfont fél kiló hozatott be.

Azelőtt a pengőpénz forintok, krajcárok és fillérek szerint számittatott.

Divatoztak pedig azelőtt a császári arany, a mely tett 4 frt 50 krt, a kettős arany, mely tett 9 frtot, a souveraind'or 13 frt 20 krt, fél 6 frt 40 krt.

Ezüstpénzek pedig a koronás tallér, mely 2 frt 12 krt tett, fél 1 frt 6 krt, negyed koronás tallér 53 krt, közönséges (species) 2 frtot, Scudo 2 frtot, fél Scudo 1 frt. Voltak azután forintosok és pedig: egész, fél és negyed forintosok, huszasok, tizesek, hatosok, ötösök és garasok 3 kr. értékkel.

Az arany- és ezüstpénzeken kivül voltak még rézpénzek is, két,

egy, fél és egy negyed krajcáros darabok — Váltócédulák (Einlösungs-Scheine), vagyis bécsi érték. 5 frt bécsi érték tett 2 ezüst forintot. Ezek 1858. jul. 1-én kivétettek a forgalomból.

A régi arany- és ezüstpénzeket kereskedelmi forgalomra most is veszik.

Mostani ércpénzek az uj pénzláb szerint veretnek. Aranypénzek korona arany $^1/_{50}$ $13^3/_4$ ausztr. frt ért. Félkorona $^1/_{100}$ vámfont, vagyis 5 gramm tiszta arany tartalommal. — Ezüstpénzek 2, 1 és $^1/_4$ ausztr. ért. frt.

A régi ezüst értékü 100 frt tesz osztr. ért. 105 frt, 100 váltó frt 42 osztr. ért. frtot.

Bankjegyek az 1, 5, 10, 50, 100, 1000 forintosok vannak forgalomban.

TARTALOM.

I. FEJEZET.

A földbirtokviszonyok átalában.

II. FEJEZET.

A mezőgazdasági viszonyokról.

III. FEJEZET.

Adóügy.

IV. FEJEZET.

Betürendes tárgymutató.

25*

